

PLUTARCH

Vol. IV

PLUTARCHI
VITAE PARALLELAE.

ITERUM RECOGNOVIT
CAROLUS SINTENIS.

VOL. IV.

LIPSIAE.
IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.
MDCCLXXII.

ADNOTATIO CRITICA.

INDEX NOTARUM.

Br = Bryanus	Sch = Schaeferus
C = Coraes	So = Solanus
R = Reiskius	St = Stephanus
S = Sintenis	X = Xylander.

Vita Phocionis 2, 17 προαπόλλυσι Br: προσαπόλλυσι v.
 — 24 δημοσίοις] δήμοις C. — 26 οἷς ἀμαρτάνουσιν οἱ πολλοὶ
 καὶ συνεπιθρόνον Emperius: τοῖς ἀμαρτάνουσιν, ᾧ πολλοὶ καὶ
 συνεπιθρόνουσιν v. — 4, 13 Ἰπερίδου hic quidem libri. —
 16 παιδείας Huttenus: καὶ παιδείας v. — 18 scribebatur Ἀκα-
 δημία. — 5, 1 λέγοντι] λέγοντί τι S. — 8, 26 ὡς δ' οὐκ Br:
 ὡς οὐκ v. — 9, 13 ἂν μανῶσιν“] ἂν μανῶσιν“· „ἂν μανῶσιν“
 εἶπε S. — 10, 3 παροξύνοντος C et codices: παροξύναντος v.
 — 5 τῶ σκέλη καταδεδεμένον C: τῶ σκέλει καταδεδεμένῳ v,
 τῶ σκέλη codices. — 11, 19 δωροδοκίαις εἰς S: δωροδοκία εἰς
 v. — 13, 19 καὶ τοῖς anonymus: καὶ τοι v. — 24 καὶ Λέων S:
 Λέων Wachsmuthius: Κλέων v. — 15, 20 εἶναι ἐπιχαίρειν] εἶναι
 τὸ ἐπιχαίρειν Benselerus. — 27 διπίσαι Br: διψαί v. — 30
 ἐξήτει] ἐξήτει R. — 16, 3 τοιαῦτα C et codices duo: τὰ τοι-
 αῦτα v. — 6 ἂν add C. — 11 λέγεται τὸν Ἀλέξανδρον S: λέ-
 γεται Ἀλέξανδρον v. — 17, 23 αὐτοῦ pro αὐτῷ St. — 31 Μυ-
 λάσων C: Μυλάσων v. — 18, 15 τὴν C et codices quatuor:
 τοῦ v. — 23 Φῶκον δὲ τὸν υἱὸν βουλούμενον ἀγωνίσασθαι —
 ἀφῆκεν S: Φωκίαν δὲ τῷ υἱῷ βουλούμενῳ ἀγωνίσασθαι —
 ἐφῆκεν v. — 19, 12 χλανίδα Cobetus v. l. p. 151: χλαμύδα v.
 — 19 τότε pro πότε Muretus. — 28 ἐπ' del C. — 30 παύσεται
 C et codices: παύσεται v. — 20, 8 ἀνέπλησε C: ἐνέπλησε v.
 — 12 γέγονει Kraner: γέγονε v. — 16 Ἐρμεῖω] Ἐρμει C, Ἐρμεῖ
 Meursius, Ἐρμεῖοις S. — 21, 3 δὲ] καὶ C. — 5 Ἑλληνικὸν]
 Λαμιακὸν X. — 30 ἔφη] φάναι Sch. — 22, 23 δὲ del S. —
 32 αὐτοῦ Sch: αὐτῷ v. — 23, 18 Κραννῶνι S: Κραννῶνι vel
 Κρανῶνι libri. — 29 πέμπειν C: καὶ πέμπει v. — 24, 17 προσ-
 ελομένων Huttenus: προσελομένων v. — 25, 12 ἐμμεεῖν pro ἐμ-
 b*

μένειν St. — 28 ἀρίστοις] ἀπίστοις G. Hermannus. — 26, 9 Κανθάρω Florens Christianus: καθαρόν v. — 28 τότε S: τοῦτο v. — 27, 1 κακός C: κακός v. — 21 μεταβαλλόμενος C et codices tres: μεταβαλλόμενος v. — 28, 4 ἐκάστου εἰσήνεγκεν] ἐκάστου συνεισήνεγκεν S. — 29, 1 φρουραρχίας Amiotus: φυλαρχίας v. — 26 Φωκίῳ ἐμπιστεύσας] Φωκίῳ πιστεύσας S. — 30, 2 ὑπὲρ αὐτοῦ] τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ S. — 12 προδιαβαλλόντων R: προσδιαβαλλόντων v. — 16 Φιλομήλου τοῦ Λαμπρέως C. Keilius: Φιλομήλου τοῦ Λαμπρέως v. — 31, 5 Χαρικλῆα Br: Περικλῆα v. — 16 Φάρυγας C: Φάρυγας v. — 20 προόδου] προσόδου S. — 32, 15 ἐπλήρωσαν R: ἐκλήρωσαν v. — 33, 17 στρεβλώσομεν R et codices: λαβόντες στρεβλώσομεν v. — 35, 7 Μεγαροικὴ del Sch. — 26 Λυκίῳ pro Λυκίῳ St. — 36, 1 ἐκείνη R: ἐκείνης v.

Vita Catonis 36, 13 Καπίωνος] Καπίωνος St et infra. — 16 τῆς] πρὸς X. — 37, 1 ἔγκλημα pro ἔγκλημα anonymus. — 38, 3 οἱ S: ὁ v. — 19 θεῶν C: θεῶν v. — 20 τὸν Sch et codices duo: ὧν τὸν v. — 25 ὁ γε Bekkerus: ὁ τε v. — 39, 11 αὐτοῦ πιμπλάμενον ὄργης codex: πιμπλάμενον αὐτοῦ ὄργης v. — 26 παραβάλλω Sch et codex: παραβάλα v. — 40, 31 ἐθιζόμενος S: ἐθιζόμενον v. — 41, 12 ἐπὶ del Emperius. — 42, 15 Σωρανοῦ Ellendtius: Σωρανοῦ v. — 28 ἐγκρατεῖαν Emperius: ἀναγκαῖαν ἀνδρείαν v. — 30 ἀριστεῖα S: ἀριστείας v. — 43, 3 ἐπέθετο Amiotus: ἐπέθετο v. — 15 ἐμπεδώσει Cobetus v. l. p. 108: ἐμπεδώσει v. — 25 οὐκ ἀνύσιμον S: οὐ βασιλικόν v. — 31 καὶ Sch: ἢ v. — 44, 3 ὑπῆρχεν αὐτῷ codices tres: αὐτῷ ὑπῆρχεν v. — 10 ἐνεργασάμενος R: ἐργασάμενος v. — 20 διαμεμαχημένον Br: διαμεμηχανημένον v. — 27 κάλλιστον] κάλλιον Sch et codex. — 30 στρατεῖαν R: στρατηγίαν v. — 45, 12 ἔνιοι ἐσκοφάντων] ἐσκοφάντων ἔνιοι Benselerus. — 19 τιμῆν] τὴν τιμῆν R. — 29 προεπέμφθη] προεπέμφθη μὲν Emperius. — 46, 21 μεταβάλεσθε C et codices duo: μεταβάλλεσθε v. — 29 χλανίσι — ἐτέρωθεν Cobetus: χλανίσι — ἐτέρωθε v. — 48, 4 ποθῶν] πείθων S. — 27 δεομένου, λαβεῖν αὐτὸς εἰ μὴ S: δεομένου λαβεῖν αὐτόν· εἰ δὲ μὴ v. δὲ om codices. — 49, 10 συνὰν post Ἀθηνοδώρω supplet S. — 50, 1 ἔχων del C. — 18 γραμματεῖ ὁ Κάτων] γραμματεῖ Κάτων S. — 22 πράγμασιν Emperius: γράμμασιν v. — 30 αἰδέσθαι] ἠδέσθαι Sch. — 51, 1 πολλῶν R: τῶν πολλῶν v. — 3 γνώ-

μενον C: γινόμενον v. — 8 γέρας Fr. Kraner: ἐτέρας v. — 20 πρότερος pro πρώτος anonymus. — 32 ἐκείνους] ἐκείνοις? S. — 52, 6 ὀφειλομένων pro ὀφειλομένην anonymus. — 53, 8 ταράττοντι R et codex: πράττοντι v. — 11 Τερεντίας ἀδελφῆ pro Τερεντία ἀδελφῆ anonymus. — 24 Λευκόλλου — Κράσσου R: Κράσσου — Λευκόλλου v. — 54, 9 καὶ καθ' C et codices quatuor: καθ' v. — 55, 17 θύρας Wyttenbachius: θύραις v. — 56, 16 ὡς ἐν τοῖς περὶ Κικέρωνος γέγραπται] καὶ Κικέρωνος S. — 57, 6 ἀπαλλάξει Emperius: ἀπαλλάξει v. — 11 φόρων μεγάλων] μεγάλων φόρων S. — 30 κελεύοντος R et codices duo: κελεύοντας v. — 58, 1 γεγραμμένον pro γεγραμμένης St. — 16 καὶ add C. — 59, 32 ἐνιαυτόν pro ἐνιαυτοῦ anonymus. — 60, 28 Μετέλλω C et codex: καὶ Μετέλλω v. — 30 Πομπηῖον ὑπῆρχε codices: Πομπηῖον ὑπῆρχε v. — 61, 5 γυναικῶν So et codices duo: γυναικῶν v. — 19 ἐκείνοις S: ἐκείνοι v. — 62, 6 οἴκοθεν] αὐτοθεν So. — 16 ἀπίειναι R: ἀπειναι v. — 18 αὐτός] αὐθις Emperius. — 63, 17 παροξύναι C et codices duo: παροξύναι v. — 23 ἔχοντα Sch: ἔχοντας v. — 64, 3 ἀναβάλλεσθαι C: ἀναβάλλεσθαι v. — 65, 10 τὸ μέγιστον περιεῖδεν, αὐτὸν ἐτέρω C: τῶν μεγίστων περιεῖδεν αὐτόν ἐτέρων v. — 66, 24 καὶ μαρτυρούμενος Emperius: καὶ καταρώμενος v. — 68, 5 ὡς add So. — 9 πολιτενόμενον] πολιτευσόμενον S. — 10 Καλπούριον R: καὶ Καλπούριον v. — 11 ἄνλον pro Παῦλον X. — 17 τό γε Br: τότε v. — 70, 2 δυνατῶν pro δυναστῶν anonymus. — 7 καὶ κατανοῶν C et codices: κατανοῶν v. — 12 λόγων C et codices quatuor. — 26 ἐθάσι pro ἔθεσι anonymus. — 29 προσβιβάζων C et codices: προσβιβάζων v. — 72, 24 ἐπιστομῆν C et codices quatuor: ἐπιστομῆν v. — 73, 32 μὲν οὐ Sch: μὲν οὖν v. — 74, 8 ὑπερβαλόντι R: ὑπερβάλλοντι v. — 19 ὑφέσθαι C: ὑφίεσθαι v. — 30 καταβαίνοντι ὄρθοιον suspecta sunt. — 75, 18 δίκαι So: καὶ v. — 20 δίκας del Sch, διδόμει δίκας del C. — 76, 5 καταστάντα Br et codices: καὶ καταστάντα v. — 77, 5 προσελθεῖν So: προσελθεῖν v. — 78, 11 ἐντεῦθεν ἀναστὰς libri plerique: ἐνταῦθα ἀναστὰς ceteri, ἐνταῦθα στάς? S. — 26 τὰ add Emperius. — 31 παραβαλλομένων Reiskius: παραβαλλομένων v. — 79, 16 δικαίω pro δικαίον anonymus. — 80, 3 δύναμιν del R, τέλος del Cobetus p. 373. — 4 ὁ R: ἂ v. — 30 ἠδούντο] ἠδοντο anonymus. — 31 μεταβάλλον pro μετέβαλλον anonymus. — 81, 4 Κουρίων

pro *Δουρίων* Amiotus. — 24 ἀπέλειπεν C et codices: ἀπέλειπεν v. — 30 ἀναρχίαν Emperius: μοναρχίαν v. — 82, 1 δουλεύσειν pro δουλεύειν St. — 3 συνεβούλευσε Sch et codices: συνεβούλευε v. — ad συνεβούλευσε infinitivum desiderat S. — 5 χηρῆσαι pro χηρῆσθαι St. — 20 τὸ add St. — 23 τοὺς ὄν Lam- binus: τοῦτον ὄν v. — 29 Πλάγκω pro Φλάκω X. — 83, 5 τῶ pro τὸν anonymus. — 14 ἔτι Sch: ἐπεὶ v. — 27 περιμόντος Emperius: περιμόντας v. — 84, 29 θύομεν R et codex: θύο- μεν v. — 85, 9 Γερμανῶν Amiotus: Βρεττανῶν v. — 86, 14 προσφέρει Br et codices duo: προσφέρει v. — 24 τὰ add C et codices. — 25 γὰρ] γοῦν So. — 87, 5 τῆς τῶν πραγμάτων μεταβολῆς non expedit, videtur aliquid excidisse. — 13 ἐμ- πολεμῶν S: ἐν πολέμῳ v. — 14 ἀπολέσαι C. Keilius: ἀπολέσθαι v. — 18 χεῖρῳ] χειρῶν S. — 22 αἰ καὶ Sch: καὶ v. — 88, 3 πειθοῖ pro πείθει anonymus. — 12 ἐν ἔστι pro ἔνεστι St. — 20 *Δυραχίου αὐτοῦ*] *Δυραχίου τοῦ* S. — 89, 12 διὰ πίστιν Br: διὰ ἀπιστίαν v. — 15 προήρηται Br: προεῖρηται v. — 25 ἀπαίροντος Emperius: ἀπάραντος v. — τὸν] τὸν νέον Br. — 90, 1 ἀπείναι R: ἀπεινῶν v. — 14 Ἄτιον pro Ἄπτιον X. — 20 τὸν add C et codices. — 25 ἦτταν ἔγνω codices tres: ἔγνω ἦτταν v. — 27 lacunam notavit S. — 91, 11 πρώτων R: πρώ- τον v. — 13 καταλύσειν pro καταλύειν St. — 15 προτάξειν C et codices tres: προστάξειν v. — 22 μαρτυρόμενος C et codex: μαρτυράμενος v. — 30 κατεσκεύασε C: κατεσκεύασε v. — 92, 9 ἦ Br: ἦν v. — 19 ἀχθόμενος C et codices: καὶ ἀχθόμενος v. — 93, 19 ὀπλιτῶν del R. — 24 αὐτῶ R: αὐτῶν v. — 28 μεμ- φόμενος So: μεμψάμενος v. — 94, 2 οὐκ Ἰτύκην C: οὐχὶ Ἰτύ- κην v. — 6 μερίστου] μερίστου τοῦ R. — 17 συννεχόμενος R: συνευχομένους v. — 95, 4 περιμενεῖν C: περιμένειν v. — 15 γὰρ add So. — τὰ μανὰ δέχεται S post Iacobsum, qui τὰ μανὰ ἀναδέχεται: τὰ μὲν ἀναδέχεται v. — 21 καὶ del Sch. — 28 ὑφείτω] ὑφείται C. — 96, 22 κατὰ κράτος S: κατὰ κράτος v. — τε R et codices: δὲ v. — 25 διελέγοντο pro διηλέγοντο ano- nymus. — 97, 13 βουλευέσθαι pro βουλεύσασθαι St. — 14 οὐκέτι σκήψεις R: οὐκ ἐπισκήψεις v. — 19 προσιόντος S: παρόντος v, ὄντος codices plerique. — 22 μὲν del C. — 98, 11 οὐδὲ C et codex: οὐτε v. — 16 φάσκοντος pro πάσχοντος ano- nymus. — 23 ποιήσεσθαι — δέξεσθαι C: ποιήσασθαι — δέ- ξασθαι v. — 99, 9 φερούση] φερούση ἐχρήτο πρὸς ἔξοδον τὰ

τε πλοῖα codex Parisinus C, quod sic demum correctum erit Plutarcheum: φερούση πρὸς ἔξοδον ἐχρήτο, καὶ τὰ τε πλοῖα. — 29 προὔπεμπε C: προὔπεμψε v. — 102, 14 ἐπέβλεψε C: ἀνέ- βλεψε v. — 29 βίω] βίω προήκοντα cod. Parisinus C. — 103, 8 φιλοσοφούντες C et codex: φιλοσοφεῖτε v. — 27 Κράσσον δὲ λείπεσθαι] λείπεσθαι δὲ Κράσσον S. — 104, 12 ἐπεισελεθεῖν C et codex: ὑπεισελεθεῖν v. — 105, 7 δὲ R: δὴ v. — 8 ἐκείνου Br: ἐκείνου καὶ v. — 14 ἄν add R. — 17 υἱὸς αὐτοῦ ὑπὸ] υἱὸς ὑπὸ S.

Vita Agidis 108, 14 ἀνοία] ἀνοδία C. Keil. — 19 οὐτ' — οὐτ' C: οὐδ' — οὐδ' v. — 27 προεῖληφότες Br: προσειληφότες v. — 109, 1 τὸ ἐπιμεῖναι καλόν, ἀσχηρὸν δ' Schoemannus: τὸ ἐπεὶ μὴ καλόν, αἰσχρὸν v. — 18 Εὐρυπυωντίδης C: Εὐρυτιω- νίδης v. — 22 Μανδύριον Cellarius: Μανδόριον v. — Μεσ- σαπίων R: Μασσαπίων v. — 28 Ἀγιάδης pro Ἀπάδης X. — 110, 8 υἱὸς C: υἱὸς Ἄρεως v. — 16 ἐγκεκλιότων Br et codices tres: ἐκκεκλιότων v. — 30 τὸν ἐπιπρέψαι Br: τὸ μὴ ἐπιτρέ- ψαι v. — 111, 9 φυλαττόντων R: φυλάττειν τὸν v. — 23 ἀσχο- λίαν τῶν καλῶν καὶ ἀνελευθερίαν Schoemannus: ἀνελευθερίαν τῶν καλῶν καὶ ἀσχολίαν v. — 112, 16 δὲ Sch et codex: μὲν v. — 113, 6 ὑπερβαλλόμενος C et codex: ὑπερβαλλόμενος v. — 31 μεταδόσει — ἀφέσει R: μετάδοσιν — ἀφείσιν v. — 114, 12 χαρίεντες anonymus: χαρίεντος v. — 21 τε add R. — 24 κε- κομισμένων C: κεκομισμένων vel κεκοσμημένων codices. — 25 Θαλάμαις pro Θαλαμῆαις X. — 26 ἐκ R: τῶν ἐκ v. — 31 μετα- βαλοῦσαν C: μεταβάλλουσαν v. — 115, 6 πρώτον] πρώτος S. — 116, 3 γε R: τε v. — 117, 7 τὸ add Schoemannus. — 13 ἐκείνον ἀποψηφισάμενοι S: ἐκείνου ἀποψηφισάμενοι v. — 27 προσῆκον pro προσήκων St. — 118, 9 μηδὲ C: μήτε v. — 119, 26 μανικῆν] νεανικῆν? S. — 120, 1 τὸν Ἀγιν sepsit Bekkerus — 122, 15 τῆς] τοῦ Br. — 19 πρώτους] προτέρους Sch. — 125, 1 πολιτίδων pro πολιτικῶν anonymus. — 126, 1 ἡλικίας Sch: ἡλικία v.

Vita Cleomenis 127, 11 οἰκίαν] ἰδίαν St. — 16 παρα- βαλόντος C: παραβάλλοντος v. — 24 κακκανῆν S: κακκανῆν codex, αἰκάλλειν v. — 128, 13 καταφανῆς ὁ codex: καταφα- νῆς αὐτῶ ὁ v. — 129, 6 Βέλβιναν C: Βελβίαν v. — 130, 9 εἰπόντος ὅτι μάτην] εἰπόντος οὐ μάτην ὅτι St. — 132, 9 ἔθος add R. — 18 Ἀλσαίαν] Ἀλίαν X. — 29 Θηρυκίων Br. Θηρι-

κίαν v. — 31 μόθαιας Valckenarius: Σαμοθράκας v. — 133, 6 δὲ del C. — 9 οὐ add Schoemannus. — 134, 18 γε S: τε v. — 20 οὕτως Sch et codex: καὶ οὕτως v. — 29 ἀποκτινύνειν ἀκρίτους S: ἀποκτινύναι ἀκρίτως v. — 135, 20 παυσάμεθα R: παύσωμεν v. — 136, 6 εὐτελή Emperius: εὐγενή v. — 14 οὐδὲ C: οὔτε v. — 16 ἐπιθυμίαν καὶ del C. — 31 δὲ R: τε v. — 32 τῷ pro τὸ St. — 137, 32 ἀπαρθείσης Sch: ἐπαρθείσης v. — 139, 3 Λάγγωνι] Λασιῶνι Manso. — 18 ὑδροποσία αἵματος πλήθος] ὑδροποσία πλήθος αἵματος S. — 23 ἀμῶς γέ πως Sch: ἄλλως τέ πως v. — 25 δυναμένης Sch: δυναμένην v. — 140, 21 Τριταίων So: Τρικκαίων v. — 141, 16 Ἀράτου κατηγορία codex: κατηγορία Ἀράτου v. — 142, 23 τὸ R: τε v. — 31 πειθαρχίας Schoemannus: πειθαρχίαν v. — 143, 17 παρὰ τοῦ Sch et codices tres: παρ' αὐτοῦ v. — 144, 9 Ὀνεια C: Ὀνια v. — 146, 2 μετὰ del Muretus. — 12 συνεχῶς] συγχῶς? S. — 13 Ἀγιάτιδος pro Ἀγίδος Amiotus. — 147, 15 τὸ παιδίον] τὰ παιδιά R. — 23 παιδάριον] παιδάρια R. — 148, 15 διαρπάσαι διανοηθεῖς] ἀρπάσαι διανοηθεῖς S. — 11 Ῥολτιεῖον] Ζοίτιον Cellarius. — 12 Ἐλικούντος] Ἐλισσώντος C. — 29 ἐγκαταληφθῆναι R et codices tres: ἐγκαταλειφθῆναι v. — 150, 16 οὐ add Tudertinus. — 151, 13 ὡς] ὥστ' ὡς S. — 26 τὸν Ὀλίγγου Schoemannus: τὸ Ὀλόγουτον v. — 152, 10 τοῦ προωρατεῦσαι τὸ] τὸ προδεῦσαι τοῦ Schoemannus, τοῦ ἀρτοπετεῦσαι τὸ G. Hermannus. — 153, 26 Ἀντιγόνου So: αὐτοῦ v. — 155, 4 σύντονον Amiotus: συντεῖνον v. — 157, 1 ἐφαίνετο ἔμφρων] ἔμφρων ἐφαίνετο S. — 21 γυναικοκρατίαν C: γυναικοκρασίαν v. — 158, 4 διαμονήν R: διαμονήν v. — 25 ἐκείνον] ἐκείσε So. — 159, 15 διὰ πονηρίαν ὡς οἶμαι vel δι' ἀπορίαν οἶμαι del Sch. — 29 μετρίως] οὐ μετρίως R. — 161, 20 ἐνεσκενασμένων C: ἐξεσκενασμένων v. — 26 ἀναβαλόντες So: ἀναλαβόντες v. — 164, 14 ἄλλων] πολλῶν C, ἄλλοκότων Br.

Vita Tib. Gracchi 166, 19 καθάπερ C: καθὰ περὶ v. — 30 δέλφικας pro δελφίνας Amiotus. — 168, 2 γυναῖκα C: γυναῖκα καὶ v. — 4 εἰ δὲ] εἰ μὴ St et deinde εὐρίσσεις. — 19 Φάνιος S: Φάνιος v. — 169, 28 ἀπολογίσασθαι R: ἀπολογήσασθαι v. — 171, 26 ὥστε R: ὡς v. — 173, 21 καταδύσεις] κατάδυσις R. — 174, 1 κατιόντας] κατατείνοντας libri plerique, κατατείνοντα C. — 19 προσπεσεῖν R: προσπεσεῖν v. — 25 χῶρας R: χῶραν v. — 175, 18 ἀξιόχρεον εἶναι] ἀξιόχρεον παρεῖναι?

S. — 25 αὐτοῦ Br: αὐτῷ v. — 176, 25 πᾶν Br et codex: καὶ πᾶν v. — 26 καὶ κελεύσαι Br: κελεύσαι v. — 179, 4 ἐκείνον C: ἐκείνον v. — 14 ἐκπαθέστερον] ἐπαχθέστερον vel ἀπεχθέστερον Wyttenbachius. — 180, 7 εἴ τις] ἢ τις C. — 13 κᾶν C: καὶ v. — 26 τοῦ τε χρόνου Br: τοὺς τε χρόνους v. — 182, 1 Βλόσσιος pro Βλάστος X. — 2 εἶναι S: παρεῖναι v. — 14 παραταττομένων R: ταττομένων v. — 19 Φούλβιος pro Φλάβιος X. — 183, 5 τούτου So: τοῦτο v. — 184, 30 εἶχεν pro ἔχειν St. — 185, 14 προανεσεῖοντο C et codex: προσανεσεῖοντο v. — 32 ὅτις pro ὅστις St. — 186, 5 τοῦτο C: τοῦτ' v.

Vita G. Gracchi 187, 2 αὐτὸν εἰς Haasius et codex: αὐτῷ εἰς v. — 11 λαμπρότερον] λαμυρότερον? S. — 30 ἀμφιέξειν] ἀμφιέσαι Sch. — 188, 19 ἐν ἀνάγκαις] ἐξ ἀνάγκης anonymus et 20 διετίαν pro τριετίαν. — 189, 27 ἀφηρητο S: ἀφήρητο v. — 190, 20 ἅμα νέμων] ἀνανέμων So, διανεμών S. — 28 ἔκρινον pro ἔκριναν St. — 192, 10 χῶμασι νακτῆς Sch: χῶμασιν ἀκτῆς plerique, χῶμασιν ἀκτοῖς v. — 193, 4 ἀπηρησατο R: ἀπηρητῆς vel ἀπηρητῆς libri. — 12 τοῖς pro ἐν τοῖς St. — 13 οὖν C: μὲν οὖν v. — 25 δυσχεραίνουσαν — βουλομένην pro δυσχεραίνουσα — βουλομένη St. — 195, 8 Γαῖου ὑπόνοια] Γαῖου τις ὑπόνοια S. — 28 Ὀπίμιος pro Ὀστίλιος Aretinus. — 199, 21 ὑπέξωσμένος Wyttenbachius et codices: ἐπέξωσμένος v. — 30 ἀπολεῖ S: ἀπολή v. — 200, 8 λιποθυμήσασαν S: λειποθυμήσασαν v. — 201, 13 δ' οὖν S: γοῦν v. — 202, 25 κατακτείνεις Emperius: κατακρίνας v. — 203, 12 et 18 αὐτῆ S. αὐτῆ v.

205, 10 μετασκευάσαι Dacerius: κατασκευάσαι v. — 206, 12 ἂν add R. — 207, 6 τῷ Γαῖῳ om codex. — 208, 4 φοβούμενῳ ὑπὲρ] φοβούμενῳ περὶ S. — 9 ἡμαρτηκέναι τὸ μειράκιον Αγιν codices: τὸ μειράκιον ἡμαρτηκέναι Αγιν v.

Vita Demosthenis 209, 7 διαφέρειν ἡγοῦμαι ἀδόξου] ἡγοῦμαι διαφέρειν ἀδόξου? S. — 210, 1 ἔχων R: ἔχειν v. — 13 πραγμάτων] πραγμάτων ὧν R. — 14 ἐμπειρίας] ἐμπειρίαν R. — 211, 13 ἂν Sch: μὲν ἂν v. — 22 φεύγοντος S: φυγόντος v. — 212, 17 κατὰ Πλάτωνα del Wyttenbachius. — 213, 12 συνεσχολακέναι] ἐσχολακέναι Cobetus. — 214, 19 ἐπακολουθήσαι C: ὑπακολουθήσαι v. — 216, 12 Μυρμιαίου pro Μυρρηναίου X. — 217, 5 ἂν C cl. Athen. 7, 223°: γάρ v. — 12 αὐτοσχεδιάζοντα Br: αὐτὸν σχεδιάζοντα v. — 23 ἂν del C. —

218, 4 προσβάσει C: προβάσει v. — 219, 2 γινομένης C et codex: γενομένης v. — 220, 2 Ὑπερίδης v et infra. — 10 μεταβαλλόμενος R et codices: μεταβαλλόμενος v. — 13 αὐτὸν sepsit Bekkerus. — 23 ἀφ' C et codex: ἐφ' v. — 221, 4 Μοιροκλέα Meursius et infra: Μυροκλέα v. — 7 κατ' margo Lambini: μετ' v. — 17 ὁμοιος] ὁμοίως R. — 24 δ' add C. — 224, 11 πολιμικῶν] πολιτικῶν? S. — 225, 6 δὲ add Lambinus. — 11 ὡς del Muretus. — 226, 1 φέροντα C: φέρον v. — 4 ἀνθρώπεια margo Lambini: ἀνθρώποισι v. — 9 προσέχειν So: προσχεῖν v. — 229, 20 ἐξήτει margo Lambini: ἐξήτει v. — 230, 4 πρεσβεύειν R: πρεσβεύειν v. — 231, 18 καθελιζόμενος R et codex: κατελιζόμενος v. — 22 ὑπ' Lambinus: ἀπ' v. — 232, 20 ἀπολιπῶν] ἀπολείπων C. — 233, 2 ἐτύγγανε Sch: ἐτύγγανε δὲ v quod tuetur Schoemannus opusc. I, 210. — 234, 15 Κρανῶνα S: Κρανῶνα v. — 235, 6 ἐν τῷ ἱερῷ Ποσειδῶνος del Benselerus. — 236, 12 γεγραμμένην R: γεγραμμένης v. — 26 Δημοχάρης margo Lambini: Δημόχαρις v. — 237, 14 ἐνέθηκε C: ἀνέθηκε v. — 17 οὗτος Bartonus: οὗτος v.

Vita Ciceronis 238, 12 Ἐλβίαν Amiotus: Ὀλβίαν v, Ἐλβίαν libri duo. — 13 καλῶς καὶ pro καὶ καλῶς X. — 16 Τύλλου Ἄπτιον pro Τύλλιον Ἄπτιον X. — 32 δύο τῶν pro τῶν δύο St. — 239, 32 et 241, 5 scribebatur Ἀκαδημίας. — 240, 12 προσαγγείλας Wyttenbachius: προσαγγείλαντος v. — 241, 5 ἐγκατέλειπεν pro ἐγκατέλειπεν St. — 17 πολλή] ποικίλη Hanoivius. — 242, 12 ἀν add Sch. — 14 γε Wyttenbachius: τε v. — 32 μεγαλιανχομένους Cobetus v. l. 232: μεγάλα χρωμένους v. — 243, 8 ἀναγκαζόμενος R: ἀναγκαζόμενος v. — 25 ὑφέλεν] ὑφελὲν Wyttenbachius. — 30 πολλοὺς del R. — ἐπιτάραξε] ἐξετάραξε R. — 244, 4 πολιτῶν Amiotus: πολιτικῶν v. — 7 οὐ] ὄ Sch et codex. — 25 τὸν] τὸν μὴ Amiotus. — 29 ἔφη ὁ Κικέρων] ἔφη Κικέρων S. — 245, 5 λύσεως R: λύσεων v. — 246, 2 Πομπήιος δὲ καὶ Κικέρωνα ἐθεράπευε] ἐθεράπευε δὲ Κικέρωνα καὶ Πομπήιος S. — 10 ἐπ' Cobetus 239: ὑπ' v. — 18 Οὐατίνιος pro Οὐατίνος St. — 22 εἶπεν pro εἶπεν St. — 247, 7 βουλομένου anonymus: βουλομένων libri, βουλομένων v. — 13 τῶ R: τῶν v. — 248, 14 ἐκστήσαι R: ἐκστήναι v. — 20 προσθήκη Wyttenbachius: προσθήκην v. — 27 ἐμελλεν S: ἔμενεν v. — 249, 14 τοῦτον R: τοῦτο v. — 250, 27 διαπεφυκότες Wyttenbachius: διαπεφευγότες v. — 251, 13 ἀπόκρισιν

pro ὑπόκρισιν anonymus. — 252, 4 ἀγνώστου] ἀγνώτος Emperius. — 7 Κατιλίνα Emperius: Κατιλίαν v. — 10 ἀπολυόμενος So: ἀποδύόμενος v. — 30 Μάρκιον C: καὶ Μάρκιον v. — 254, 16 Κορνηλίῳ ἐκείνῳ] Κορνηλίαν ἐκείνῳ S. — 255, 22 ἀδήλως Br: ἀλλήλοισι libri duo, ἀλλήλοισι ἀδήλως v. — 28 εἰσηγγεῖλε C et codices tres: εἰσηγγελε v. — 256, 25 δόξειν pro δόξει vel δόξη St. — 257, 7 οἰκιακῶν C: οἰκειακῶν v. — 258, 14 συνεπερείσας C: συναπερείσας v. — 29 παριόντος] παριέντος C. — 260, 17 δῆμαρχοι pro χιλαρχοι X. — 21 ἐκείνου] ἐκείνων X. — 27 τοῦτο καθυπάρξαι, Κάτανος] τοῦθ' ὑπάρξαι, Κάτανος S. — 261, 16 τίνα R: τίνας v. — 262, 6 ἐπικόπτοντος Ruhnkenius: ἐπισκώπτοντος v. — 15 προπεσεῖν R: προσπεσεῖν v. — 263, 3 αὐτῷ delendum? — 11 εἶπε pro εἶπεν St. — 264, 18 σοφώτερον] σοφώτατον R. — 23 ἤτήσατο] ἤτήσαθ' ὁ C. — 265, 8 θαναμάζετε Sch et codices quatuor: θαναμάζετε v. — 12 ἀπάρτιον Muretus: ἄμαρτιαν v. — 30 Ἄβραν Br: αὔραν v. — 266, 1 συνεισήλθε X: συνήλθε v. — 3 lacunam notavit X. — 8 μηδὲ C: μήτε v. — 16 Τύλλου] Τουλλίου X. — 28 Τερτίαν Amiotus: Τερεντίαν v. — 30 Κουαδραντίαν] Κουαδρανταρίαν X. — 268, 2 πρεσβευτῆς Wyttenbachius: πρεσβευτήν v. — 270, 9 Οὐεργίλιος pro Οὐεργίνος X. — 22 πρὸς pro περὶ St. — 271, 24 βιαίων So: βιαίως v. — 273, 9 καὶ κατὰστασιν C: κατὰστασιν vel καὶ στάσιν libri. — 274, 16 Κεκιλλοῦ] Καυλλοῦ X. — 25 τότε] τε C. — 28 ἐπὶ C: περὶ v. — 275, 22 ἀσμένους Wyttenbachius: ἄσμενος v. — 27 ἴσος anonymus: ἴσως vel ἴσα libri. — 30 τε C: δὲ v. — 276, 18 Μαρτίον pro Μαρτίου Amiotus. — 277, 1 καὶ vel delendum vel corrigendum ὡς cum Emperio. — 26 ἀνήρ] ὁ ἀνὴρ Sch. — 29 ἰέναι Br et codices duo: ἰέναι v. — 278, 30 καὶ ἀνεστάθησαν del Cobetus 373. — 279, 10 αὐτῆ Wyttenbachius: αὐτῆ v. — 20 Τύρων Sch: Τύρον v. — 29 παρ' ἢ ἐγήρασε] παρ' ἢ γηγῆρασε S. — 280, 1 τοῦ προτέρου ἀνδρός delendane? — 281, 7 πρεσβευτῆς Δολοβέλλα συνεκπλεῦσαι] συνεκπλεῦσαι Δολοβέλλα πρεσβευτῆς S. — 9 Πάνσας pro Πάσας St et postea. — 282, 20 τίνα Br: τίνας v. — 24 ταῖς Sch: τοῖς v. — 283, 7 ἀδελφιδῆς pro ἀδελφῆς X. — 14 λεγόμεναι] αἱ λεγόμεναι R. — 28 ὅσον Wyttenbachius: ὅσων v. — 284, 3 δ' add S. — 21 προέμενος C et codex: προίμενος v. — 285, 20 ἔφη] ἔφη Br. — 286, 9 Καπίτας] Καίτην Wyttenbachius, Καίτας

S. — 20 καταβάς] καταπτὰς Wyttenbachius. — 29 Ποπίλλιος pro Πίλλιος X. — 287, 11 ἐνεώρα So: ἑώρα v. — 288, 1 Τόρον pro Τήρων anonymus. — 11 βουλή καθεῖλεν S: βουλή ανεῖλεν v.

289, 14 Κεκιλίου] Κακίλου X. — 23 ὁ Κάτων add So. — 290, 9 διαμειρακιενόμενος Bekkerus: διαμειρακενόμενος v. — 14 μεγαλοπρεπέστατος] μεγαλοπρεπέστερος St. — 31 ὅς add C et codices duo. — 291, 21 τὸ del R. — 292, 11 παρὰ νόμον Br: παράνομον v. — 16 ἄν add Sch. — ἀγέννητιαν pro εὐγένειαν anonymus.

Vita Demetrii 293, 4 ἑκατέρῳ] ἐν ἑκατέρῳ R. — 7 διαγνώσει pro διάγνωσις anonymus. — 10 post κινεῖσθαι v addita καὶ πάντα κινεῖν πρὸς τὸ φρονοῦν ἀναφέρουσαν καὶ del Dacerius. — 27 τὴν μὲν R et codex: τὴν v. — 294, 3 αὐτοῖς R: αὐταῖς v. — 12 ἔαν S: ἔνα v. — 30 Κορράγου S cl. c. 53: Κορραίου v. — 295, 15 σχολάζων τε Emperius: σχολάζοντι v. — 20 τρέψαι Sch: τρέψαι καὶ v. — 29 τὰς add C et codices. 297, 6 ὑπάρ αὐτῷ Br: ὑπὲρ αὐτοῦ v. — 298, 11 κολοῦσαι Br: κωλύσαι v. — 26 αὐτοῦ anonymus: αὐτῷ v. — 299, 9 Βαβυλωνίαν] Βαβυλώνα Sch. — 10 ἔφθη Bastius et codex: διέφθη v. — 13 ἠδύναντο So et codex: ἠδύνατο v. — 31 σκοπὴν S: σκοπὸν v. — 300, 17 τύχη Ἀθηναίους] τύχη τοὺς Ἀθηναίους? — 25 μηδὲν Sch et codices: οὐδὲν v. — 30 δεδοικότες, οὐ codices: φοβούμενοι, οὐ v. — 301, 7 Πάτραις] Παγαῖς Kaltwasser. — 17 Μεγάρον R: Μεγαρέων v. — 302, 8 Κρανῶνα S: Κρανῶνα v. — 16 καὶ del C, ὡς Sch, τηροῦντας post ἑτέροις excidisse susp. S. — 27 πρότερον C: πρότων v. — 303, 6 τὴν — βωμολοχίαν καὶ βδελυρίαν τῇ — εὐχρησίᾳ Emperius: τῇ — βωμολοχία καὶ βδελυρία τὴν — εὐχρησίαν v. — 304, 9 τὸν R: τὸ v. — 14 ἀσεβοῦνθ'] ἀσεβοῦντα δ' Meinekus — ἀσεβοῦνθ' ὁ πέπλος διεφράγη μέσος Cobetus. — 15 τιμὰς ποιοῦντ' ἀνθρωπίνας pro τιμὰς ἀνθρωπίνας ποιοῦντα St. — 305, 2 Δημήτριον aut delendum cum Sch, aut ante prius τὸν Σωτήρα transponendum. — 3 ἄν add Bekkerus. — 26 ἀνέδην C et codices: ἀναίδην v. — 306, 18 προστιθείσης R: προστεθείσης v. — 25 ἐμφράξαι R: ἐκφράξαι v. — 26 τὸ pro τὸν St. — 307, 14 τε Sch: δὲ v. — 308, 4 ἀποκρινομένου C: ἀποκριναμένου v. — 12 βασιλέα del R. — 20 ἐπεμψε C et codex: ἔπεμπε v. — 309, 25 τῶν add Sch. — 310, 28 ἄλλοι βασιλεῖς

αὐλοῦντες codices: βασιλεῖς ἄλλοι αὐλοῦντες v. — 311, 1 βασιλεῖς R et codex: βασιλοῖς v. — 22 κατελύσαντο R et codices: κατελύσατο v. — 29 ἐξήκοντα] ἐνενήκοντα Vitruvius 10, 16; Diodorus 20, 91. — 30 στενωτέραν] στενωτέραις C. — 32 καθ' — θυροῖν Emperius: καὶ καθ' — θυροῖς v. — 313, 1 τοῦ τέλος pro τοῦ τέλους St. — 23 μεταβαλομένους C et codices: μεταβαλλομένους v. — 314, 4 ἐν οἰκίᾳ καταλύοντα codex: καταλύοντα ἐν οἰκίᾳ v. — 20 γὰρ pro δὲ St. — 315, 12 Λευκονοεὺς R: Λευκωνεὺς codices, Λακωνεὺς v. — 317, 1 Ἄγραν Salmasius: ἄγορὰν v. — 317, 14 συντόνου Br et codices: συντόμου v. — 319, 9 ἐνὶ pro ἐν anonymus. — 10 συνδιαταράξαι] διαταράξαι C. — 15 γενομένῳ C: γενομένῳ v. — 16 αὐτῶν anonymus: αὐτῷ v. — 31 ἀκούσης pro ἀκούσεις St. — 320, 24 πλὴν add St. — 321, 1 αἷς Br et codex: ἄς v. — 12 ἐπεὶ γενομένῳ S: ἐπειρομένῳ codices, ἐπεὶ ἐπειρομένῳ v. — 322, 15 τῷ δὲ anonymus pro τῷ. — 323, 5 Ῥωσσόν Lubinus: Ὀροσσόν v. — 8 σκηνῆς anonymus pro σκηνῆν. — 324, 9 ὀλίγων So et codex: ὀλλίγων v. — 325, 31 Ἀθηναίων pro Ἀθηναίων anonymus. — 326, 12 καταλθεῖν] καταναεῖν vel κατανοεῖν G. Hermannus. — 327, 4 Δίον pro δῆμον X. — 29 ὃ ante δρᾶν transponit Emperius, item Sch deletis μέλλοντος — ἐκεῖνον. — 329, 2 τῷ λογισμῷ] τῶν λογισμῶν S. — 3 ζητεῖν R: ζητῶν v. — 7 ἔρα pro ἐρᾶν anonymus. — 16 ὑπολείψεις Tollius: ὑποδείξεις v. — 330, 1 εἰπεῖν R: εἶπε v. — 22 ἐκτός So: ἐντός v. — 331, 7 ἔρημα] εὐρημα R. — 30 ὄξυβελεῖ C: ὄξει βέλει v. — 332, 9 ὅς Bekkerus: ὅς δὴ v. — 333, 2 χουσοβαφεῖς] χουσογραφεῖς S. — 4 χλανίς S: χλαμύς v. — 25 Ἀξίου C: Ἀξίον v. — 334, 24 ἦττον C et codex: ἦτων v. — 336, 18 πάντως Br πάντες v. — 337, 4 Κασάνδρειαν R: Κασανδρείαν v. — 16 εὐφρόνας S: εὐφρόνας v. — 27 τό γε S: τό τε v. — 338, 12 δυνάτου] συντετοῦ Wyttenbachius. — 25 στρατηγῶν C: στρατιωτῶν v. — 29 Μηδῖαν C et codices: Μήδειαν. — 341, 17 μεταβαλλέσθαι C et codices: μεταβάλλεσθαι v. — 342, 25 μετέβαλε C et codices: μετέβαλλε v. — 343, 15 ἀπὸ τοῦ Σελεύκου del S. — 18 διεθισόμενον Sch: διαθησόμενον v. — 344, 3 παρήγε C et codices: παρήγαγε v. — 9 κατέβαλε C et codices: κατέβαλλε v. — 10 τὸν C: τὸ v. — 27 μηδὲ R: μήτε v. — 345, 20 συνοικισθεῖσαν S: οἰκισθεῖσαν v.

Vita Antonii 346, 3 Κρητικὸς pro κριτικὸς X. — 348, 2

συνεμβαλεῖν C et codices: συνεμβάλλειν v. — 349, 9 Ἀντωνος C: Ἀντέωνος v. — 24 τὸ ἰσχύειν S: τῷ ἰσχύειν codices, τὴν ἰσχύιν v. — 350, 6 καλούντων R et codices: παρακαλούντων v. — 21 δὲ τὰς Sch et codices: καὶ τὰς v. — 351, 12 στρατιαν Br: στρατεῖαν v. — 18 πάλαι ἔγνωστο] πάλαι διέγνωστο S. — 20 ἡμφιεσμένοι] ἡμφιεσμένους Bekkerus. — 352, 29 ἀγγιβαθεῖς X et codices: ἀγγεβαθεῖς v. — 32 μεταβαλλόμενος C et codices: μεταβαλλόμενος v. — 353, 12 δὲ Καῖσαρ] δὲ καὶ Καῖσαρ S. — 16 παρέδωκεν C et codices: παραδέδωκεν v. — 18 ἵππαρχον προ δήμαρχον X. — 354, 20 ὁ δὲ C: ὁ δὲ v. — 355, 13 ἀγαγόμενος R: ἀγάμενος v. — 18 scribatur γυναικοκρασίας. — 29 ὁ Ἀντώνιος delendane? — 356, 5 Ἀλβῖνον pro Δαβῖνιον X. — 6 ἀδελφιδῆς pro ἀδελφῆς X. — 15 Ἀντωνίου C: Ἀντωνίου δὲ v. — 21 ἀποδεικνύμενος om libri praeter aldinam. — 30 λασίοις So: λευκοῖς v. — 357, 16 Καῖσαρ — ἀπέστησεν X: Καῖσαρα — ἀπέστησαν v. — 358, 22 ἐνέμιξε S: ἐπέμιξε v. — 23 τελευταῖον Br: τελευταῖον τε v. — 359, 5 τοῦ Sch et codices: τὰ v. — 18 ἀδελφιδῆς pro ἀδελφῆς X. — 28 αἰρεσθαι R: αἰρεῖσθαι v. — 360, 20 ἐξελῶντας Haitinger: ἐξελοῦντας v. — 361, 11 παραβαλέσθαι C: παραβάλλεσθαι v. — 16 ἐκέλευσε Sch et codices: ἐκέλευε v. — 22 δεξομένους] τοὺς δεξομένους R. — 32 Πλάγκον pro Φλάγκον X. — 363, 16 τὰ πολλὰ] τὰ ἄλλα? S. — 365, 7 διέβαινε R et codices: καὶ διέβαινε v. — 11 τό γε Br: τότε v. — 19 πρὸς δὲ post σαπρὸν δὲ del S. — 21 ὑπέσχετο] ὑπέσχητο S. — 367, 18 πολέμου ἐπεμψε] πολέμου πέμπει S. — 368, 10 Κύδνον pro Κύανον X. — 11 πορθμῆρ C et codices: πορθμῆρ v. — 14 συνηρμοσμένοι pro συνηρμοσμένης anonymus. — 369, 3 περιφερῶν C: περιφερειῶν v. — 4 ὀλίγοις R et codex: λόγοις v. — 8 ἐμιλέλιαν R: ἐπιμέλειαν v. — κρατούμενος ἐν αὐτοῖς ἐκείνοις] κρατούμενος ἐκείνης αὐτὸς S. — 26 Αἰγυπτίαν R et codices: Αἰγυπτίαν v. — παραλαβεῖν C: περιλαβεῖν v. — 370, 7 ἀμιμητοβίων pro ἀμιμητος βίων St. — 371, 20 χάριν R: χάριν ἢ v. — 23 προϊσταμένω R: προϊσταμένω v. — 372, 15 βασιλεῖαι pro βασιλεῖς Hullemannus qui et 14 ἀλιεῦσιν pro βασιλεῦσιν. — 373, 15 Ἀτίας pro Τατίας X. — 374, 18 ὀρμίσας R et codex: ὀρμίσας v. — 376, 31 καὶ add X. — 377, 10 περιώρμισεν C et codex: περιώρμησεν v. — 378, 5 αὐτῷ pro αὐτοῦ anonymus. — 22 ὄν add R. — 379, 22 infra c. 50 Artavasdae equitum

numerus fuisse dicitur ἑξακισχιλίων καὶ μυρίων: hinc altero utro loco peccatum videbatur a librariis. a sane cum etiam Livius epit. 130 Antonium scribat cum sexdecim millibus equitum Parthis bellum intulisse, qui numerus efficitur ex sex millibus Artavasdae et decem millibus τοῦ Ῥωμαίου συνεταγμένου ἵππικῶ, fieri potest, ut altero loco καὶ μυρίους ex perperam intellectu hoc loco a librariis illata sint. sed non celandus tamen locus Strabonis 11, 530 Ἀρταουάσδης δὲ Ἀντωνίω χωρὶς τῆς ἄλλης ἵππειας αὐτὴν τὴν κατάφρακτον ἑξακισχιλίων ἵππων ἐκτάξας ἐπέδειξεν, ἥνικα εἰς τὴν Μηδίαν ἐνέβαλε σὺν αὐτῷ, ex quo colligi videtur posse Plutarchum hic quidem non nisi numerum exhibuisse τῶν καταφρακτῶν, infra comprehendisse etiam eos, quos Strabo τῇ ἄλλῃ ἵππειᾷ significavit. — 380, 27 εἶλον — βασιλεὺς post αὐτοῦ 26 ponit S. — 382, 4 Φραάτων So pro Φραάρετων vel Φραάρτων. — 383, 23 Μάρδος] Μαρσός Freinshemius ad Flori 4, 10, 4. — 385, 30 σιγηναῖς R: σιγηναῖς v. — 394, 1 ποῖ R: ποῦ v. — 396, 6 χλανίδι Cobetus v. l. 151: χλαμύδι v. — 12 ἑτέραν del Br. — 397, 24 Ἰλλυριῶν pro Λαυριῶν Amiotus. — 399, 1 Τίτιος pro Τίτος X. — 6 ἐγένοντο S: ἐγίνοντο v. — 18 Καλουῖσιος pro Καλουῖος X hic et 400, 4. — 400, 28 δηλίγια C: διλίγια v. — 401, 5 πόλις κληρουχία] κληρουχία, πόλις Emperius, nisi πόλις delendum. — 29 Σαδάλας Oudendorpius ad Caes. b. c. 3, 3: Ἀδάλας v. — 31 Μάλχος pro Μάγχος X. — 402, 27 παραλίας X: Ἰταλίας v. — 405, 8 Κοίλιος] Σόσιος Ruhnkenius ad Vell. 2, 85. — 11 τὸν μὲν — τὸν δὲ Sch: τῶν μὲν — τῶν δὲ. — 406, 5 ναῦς C: τὰς ναῦς v. — 13 θαρροσῶν Bekkerus: θαρρούντων v. — 14 τετραγώνων] ἐκ τετραγώνων C. — 16 δεδεμένοις] καὶ δεδεμένοις C, δεδημένοις Sch. — 407, 13 ἑαυτοῦ καθήστο S: ἑαυτοῦ ἐκάθητο v. — 408, 27 οὐ Cruserius et codices: οἱ v. — 409, 24 ἡτοριμῶ] ἡτορι S. — 410, 4 βραχύτατος Sch: βραχύτερος v. — 5 ἐνεχείρησεν C et codices: ἐνεχείρισεν v. — 20 καὶ Sch: ὃς καὶ v. — 411, 17 ἐνοικέω Anthol. Pal. 7, 320: ἐς ὀστέον codices, ἐσοικέω v. — 412, 1 θαλλαι C: θαλεῖαι v. — 14 τοῦτο C et codices: καὶ τοῦτο v. — 19 ἀνακλίσεις] ἀνακλήσεις R. — 413, 10 Θύρσον R: Θύρσον v. — 414, 27 ὑποχεῖν] ἐπεγγεῖν C. — 416, 4 ἀνέσχε R: ἀνέσχετο v. — 22 γενέσθαι οἱ παραγενομένοι] γενέσθαι παραγενομένου S nisi οἱ παραγενομένοι deleantur. — 24 παραιωρούμενος So: παρεωρούμενος v.

— 417, 28 λόγοι R: λόγοι ἐν v. — 418, 6 τὰς θύρας αὐτὰς R: ταῖς θύραις αὐταῖς v. — 22 τὰλλα] τάλλα δὲ So. — 420, 11 ὑπερείπετο Sch: ὑπερείπετο v. — 22 διακειμένης ἔνδοθεν So: διακειμένη ἔνδοθεν v. — 422, 21 αὐτὴν So: αὐτῆς v.

426, 4 ἐπὶ] ἢ codex unus. — 6 ζητοῦντος So: ζητούντων v. — 7 διαφνύοντα anonymus: διαφεύγοντα v. — 12 καὶ del Sch. — 427, 30 ἔνεστι anonymus: ἔστι v. — 428, 7 ἄν add Sch.

Φ Ω Κ Ι Ω Ν.

I. Δημάδης ὁ δῆτωρ ἰσχύων μὲν ἐν ταῖς Ἀθήναις 5
διὰ τὸ πρὸς χάριν πολιτεύεσθαι Μακεδόνων καὶ Ἀντι-
πάτρου, πολλὰ δὲ γράφειν καὶ λέγειν ἀναγκαζόμενος
παρὰ τὸ ἀξίωμα τῆς πόλεως καὶ τὸ ἦθος, ἔλεγε συγγνώ-
μης ἄξιος εἶναι πολιτευόμενος τὰ νανάγια τῆς πόλεως.
Τοῦτο δὲ εἰ καὶ τῷ δῆτωρι θρασύτερον εἰρηται, δόξειεν 10
ἂν ἀληθὲς εἶναι μετενεχθὲν ἐπὶ τὴν Φωκίανος πολι-
τεῖαν. Δημάδης μὲν γὰρ αὐτὸς ἦν νανάγιον τῆς πόλεως,
οὕτως ἀσελγῶς βιώσας καὶ πολιτευσάμενος, ὥστε Ἀν-
τίπατρον εἰπεῖν ἐπ' αὐτοῦ γέροντος ἤδη γεγονότος, ὅτι
καθάπερ ἱερεῖον διαπεπραγμένον γλώσσα καὶ κοιλία 15
μόνον ἀπολείπεται· τὴν δὲ Φωκίανος ἀρετὴν ὥσπερ
ἀνταγωνιστῆ βαρεῖ καὶ βιαίῳ καιρῷ συλλαχοῦσαν αἰ-
τύχαι τῆς Ἑλλάδος ἀμανρὰν καὶ ἀλαμπῆ πρὸς δόξαν
2 ἐποίησαν. Οὐ γὰρ Σοφοκλεῖ γε προσευκτέον ἀσθενῆ
ποιοῦντι τὴν ἀρετὴν ἐν οἷς φησιν·

ἀλλ' οὐ γὰρ, ὦ ναξ, οὐδ' ὅς ἂν βλάστη μένει
νοῦς τοῖς κακῶς πράξασιν, ἀλλ' ἐξίσταται·

τοσοῦτον δὲ τῇ τύχῃ δοτέον ἀντιταττομένη πρὸς τοὺς
ἀγαθοὺς ἄνδρας ἰσχύειν, ὅσον ἀντὶ τῆς ἀξίας τιμῆς καὶ
χάριτος ἐνίοις φόρους πονηροὺς καὶ διαβολὰς ἐπιφέ- 25
ρουσαν τὴν πίστιν ἀσθενεστέρην ποιεῖν τῆς ἀρετῆς.

II. Καίτοι δοκοῦσιν οἱ δῆμοι μᾶλλον εἰς τοὺς ἀγα-
θοὺς ἐξυβρίζειν ὅταν εὐτυχεῖσιν, ὑπὸ πραγμάτων με-
γάλων καὶ δυνάμεως ἐπαιρόμενοι· συμβαίνει δὲ τούτων-
τίον. Αἱ γὰρ συμφοραὶ πικρὰ μὲν τὰ ἦθη καὶ μικρόλυπα 30
καὶ ἀκροσφαλῆ πρὸς ὄργας ποιοῦσι, δύσκολον δὲ τὴν
ἀκοήν καὶ τραχείαν ὑπὸ παντὸς λόγου καὶ ὀήματος τό-

νον ἐχοίτος ἐνοχλουμένην· ὁ δὲ ἐπιτιμῶν τοῖς ἐξαμαρ-
 τανομένοις ἐξονειδίξειν τὰ δυστυχήματα δοκεῖ, καὶ κα-
 ταφρονεῖν ὁ παρηρησιαζόμενος. Καὶ καθάπερ τὸ μέλι
 λυπεῖ τὰ τετραωμένα καὶ ἠλωμένα μέρη τοῦ σώματος,
 5 οὕτως πολλάκις οἱ ἀληθινοὶ καὶ νοῦν ἔχοντες λόγοι
 δάκνουσι καὶ παροξύνουσι τοὺς κακῶς πράττοντας, εἴαν
 μὴ προσηνεῖς ᾧσι καὶ συνείκοντες, ᾧσπερ ἀμέλει τὸ
 ἥδὺ μενοεικὲς ὁ ποιητὴς κέκληκεν, ὡς τῷ ἠδομένῳ τῆς
 ψυχῆς ὑπεῖκον καὶ μὴ μαχόμενον μηδ' ἀντιτυποῦν. Καὶ
 10 γὰρ ὄμμα φλεγμαῖνον ἤδιστα τοῖς σκιεροῖς καὶ ἀλαμπέ-
 σιν ἐνδιατρῆβει χρώμασι, τὰ δὲ αὐγὴν ἔχοντα καὶ φῶς
 ἀποστρέφεται, καὶ πόλις ἐν τύχαις ἀβουλήτοις γενομένη
 ψοφοδέξ καὶ τρυφερόν ἐστι δι' ἀσθένειαν ἀνέχεσθαι
 παρηρησίας, ὅτε μάλιστα δεῖται, τῶν πραγμάτων ἀνα-
 15 φορὰν ἀμαρτήματος οὐκ ἔχοντων. Διὸ πάντη σφαλερόν
 ἢ τοιαύτη πολιτεία· συναπόλλυσι γὰρ τὸν πρὸς χάρι
 λέγοντα καὶ προαπόλλυσι τὸν μὴ χαριζόμενον. Ὡσπερ
 οὖν τὸν ἥλιον οἱ μαθηματικοὶ λέγουσι μήτε τὴν αὐτὴν
 τῷ οὐρανῷ φερόμενον φορὰν μήτε ἀντικρὺς ἐναντίαν
 20 καὶ ἀντιβατικὴν, ἀλλὰ λοξῶ καὶ παρεγκεκλιμένῳ πο-
 ρείας σχήματι χρώμενον ὑγρὰν καὶ εὐκαμπῆ καὶ περιε-
 λιττομένην ἔλικα ποιεῖν, ἢ σώζεται πάντα καὶ λαμβάνει
 τὴν ἀρίστην κρᾶσιν, οὕτως ἄρα τῆς πολιτείας ὁ μὲν
 ὀρθοῖς ἄρα καὶ πρὸς ἅπαντα τοῖς δημοσίοις ἀντιβαίνων
 25 τόνοσ ἀπηνῆσ καὶ σκληρός, ᾧσπερ αὐτὸς πάλιν ἐπισφαλὲς
 καὶ κάταντες τὸ συνεφελοόμενον οἷς ἀμαρτάνουσιν οἱ
 πολλοὶ καὶ συνεπιρρέπον, ἢ δὲ ἀνθυπείκουσα πειθο-
 μένοις καὶ διδοῦσα τὸ πρὸς χάριν, εἶτα ἀπαιτοῦσα τὸ
 συμφέρον ἐπιστασία καὶ κυβέρησις ἀνθρώπων πολλὰ
 30 πράως καὶ χρησίμως ὑπουργοῦντων, εἰ μὴ πάντα δε-
 σποτικῶς καὶ βιαίως ἄγουντο, σωτήριος, ἐργώδης δὲ καὶ
 χαλεπὴ καὶ τὸ σεμνὸν ἔχουσα τῷ ἐπιεικεῖ δύσμικτον·

εἶαν δὲ μιχθῆ, τοῖτό ἐστὶν ἢ πάντων μὲν ῥυθμῶν, πα-
 σῶν δὲ ἀρμονιῶν ἐμμελεστάτη καὶ μουσικωτάτη κρᾶσις,
 ἢ καὶ τὸν κόσμον ὁ θεὸς λέγεται διοικεῖν, οὐ βιαζόμε-
 νος, ἀλλὰ πειθοῖ καὶ λόγῳ παράγων τὴν ἀνάγκην.

III. Ταῦτα δὲ καὶ Κάτωνι τῷ νέῳ συνέβη. Καὶ γὰρ 5
 οὗτος οὐ πιθανὸν ἔσχεν οὐδὲ προσφιλεὲς ὄχλω τὸ ἦθος,
 οὐδὲ ἠνθῆσεν ἐν τῇ πολιτείᾳ πρὸς χάριν· ἀλλ' ὁ μὲν
 Κικέρων φησὶν αὐτὸν ᾧσπερ ἐν τῇ Πλάτωνος πολιτείᾳ
 καὶ οὐκ ἐν τῇ Ρωμύλου πολιτευόμενον ὑποστάθμη τῆς
 ὑπατείας ἐκπεσεῖν, ἐμοὶ δὲ ταῦτό δοκεῖ παθεῖν τοῖς μὴ 10
 καθ' ᾧσαν ἐκφανεῖσι καρποῖς. Ὡς γὰρ ἐκείνους ἠδέως
 ὀρᾶντες καὶ θαυμάζοντες οὐ χροῶνται, οὕτως ἢ Κάτω-
 νος ἀρχαιοτροπία διὰ χρόνων πολλῶν ἐπιγενομένη βλοῖς
 διεσθορόσι καὶ πονηροῖς ἔθεσι δόξαν μὲν εἶχε μεγάλην
 καὶ κλέος, οὐκ ἐνήρμοσε δὲ ταῖς χρεῖαις διὰ βάρος· καὶ 15
 μέγεθος τῆς ἀρετῆς ἀσύμμετρον τοῖς καθεστῶσι καιροῖς.
 743 Καὶ γὰρ αὐτὸς οὐ κεκλιμένης μὲν ἤδη τῆς πατρίδος,
 ᾧσπερ ὁ Φωκίων, πολὺν δὲ χειμῶνα καὶ σάλον ἐχού-
 σης, ὅσον ἰστίων καὶ κάλων ἐπιλαβέσθαι καὶ παραστή-
 ναι τοῖς πλέον δυναμένοις πολιτευσάμενος, οἰάκων δὲ 20
 καὶ κυβερνήσεως ἀπασθεῖς, ὅμως μέγαν ἀγῶνα τῇ τύχῃ
 περιέστησεν. Εἶλε μὲν γὰρ καὶ κατέβαλε τὴν πολιτείαν
 δι' ἄλλους, μόλις δὲ καὶ βραδέως καὶ χρόνῳ πολλῷ καὶ
 παρὰ μικρὸν ἐλθοῦσαν περιγενέσθαι διὰ Κάτωνα καὶ
 τὴν Κάτωνος ἀρετὴν· ἢ παραβάλλομεν τὴν Φωκίωνος, 25
 οὐ κατὰ κοινὰς ὁμοιότητας, ὡς ἀγαθῶν καὶ πολιτικῶν
 ἀνδρῶν· ἐστὶ γὰρ ἀμέλει καὶ ἀνδρείας διαφορὰ πρὸς ἀν-
 δρείαν, ὡς τῆς Ἀλκιβιάδου πρὸς τὴν Ἐπαμεινώνδου, καὶ
 φρονήσεως πρὸς φρόνησιν, ὡς τῆς Θεμιστοκλέους πρὸς
 τὴν Ἀριστείδου, καὶ δικαιοσύνης πρὸς δικαιοσύνην, ὡς 30
 τῆς Νομᾶ πρὸς τὴν Ἀγησιλάου. Τούτων δὲ τῶν ἀνδρῶν
 αἱ ἀρεταὶ μέχρι τῶν τελευταίων καὶ ἀτόμων διαφορῶν

ἓνα χαρακτήρα καὶ μορφήν καὶ χρῶμα κοινὸν ἤθους ἐγκεκραμένον ἐκφέρουσιν, ὥσπερ ἴσῳ μέτρῳ μειγμένον πρὸς τὸ αὐστηρὸν τοῦ φιλανθρωποῦ καὶ πρὸς τὸ ἀσφαλὲς τοῦ ἀνδρείου, καὶ τῆς ὑπὲρ ἄλλων μὲν κηδεμο-
5 νίας, ὑπὲρ αὐτῶν δὲ ἀφοβίας, καὶ πρὸς μὲν τὸ αἰσχρὸν εὐλαβείας, πρὸς δὲ τὸ δίκαιον εὐτονίας συνηρμοσμένης ὁμοίως· ὥστε λεπτοῦ πάνυ λόγου δεῖσθαι καθάπερ ὄργανου πρὸς διάκρισιν καὶ ἀνεύρεσιν τῶν διαφερόντων.

IV. Τὸ μὲν οὖν Κάτωνος ὁμολόγηται γένος ἐκ λαμ-
10 πρῶν ὑπάρχειν, ὡς λεχθήσεται· Φωκίωνα δὲ τεκμαίρομαι μὴ παντάπασιν εἶναι γένους ἀτίμου καὶ καταπεπτακότος. Εἰ γὰρ ἦν, ὡς φησὶν Ἰδομενεύς, δοιδυκοποιῶ πατρὸς, οὐκ ἂν ἐν τῷ λόγῳ Γλαύκιππος ὁ Ὑπερείδου μυρία συνειλοχῶς καὶ εἰρηκῶς κατ' αὐτοῦ κακὰ τὴν
15 δυσγένειαν παρῆκεν, οὐδ' ἂν οὕτως ἐλευθερίου βίου καὶ σώφρονος παιδείας μετέσχευ, ὥστε τῆς Πλάτωνος ἐτι μειράκιον ὦν, ὕστερον δὲ τῆς Ξενοκράτους διατριβῆς ἐν Ἀκαδημείᾳ μετασχεῖν καὶ τῶν ἀρίστων ἐξ ἀρχῆς ἐπιτηδευμάτων ζηλωτῆς γενέσθαι. Φωκίωνα γὰρ
20 οὔτε γελάσαντά τις οὔτε κλαύσαντα ἡγάδιως Ἀθηναίων εἶδεν οὐδ' ἐν βαλανείῳ δημοσιεύοντι λουσάμενον, ὡς ἰστόρηκε Δοῦρις, οὐδὲ ἐκτός ἔχοντα τὴν χεῖρα τῆς περιβολῆς, ὅτε τύχοι περιβεβλημένος. Ἐπεὶ κατὰ γε τὴν χώραν καὶ τὰς στρατείας ἀνυπόδητος αἰεὶ καὶ γυμνὸς
25 ἐβράδιζεν, εἰ μὴ ψῦχος ὑπερβάλλον εἴη καὶ δυσκαρτέρητον, ὥστε καὶ παίζοντας ἤδη τοὺς στρατευομένους σύμβολον μεγάλον ποιεῖσθαι χειμῶνος ἐνδεδυμένον Φωκίωνα.

V. Τῷ δὲ ἦθει προσηγήστατος ὦν καὶ φιλανθρωπ-
30 πότατος ἀπὸ τοῦ προσώπου δυσξύμβολος ἐφαίνετο καὶ σκυθρωπός, ὥστε μὴ ἡγάδιως ἂν τινα μόνον ἐντυχεῖν αὐτῷ τῶν ἀσυνήθων. Διὸ καὶ Χάρητί ποτε πρὸς τας

ὄφρῦς αὐτοῦ λέγουσι τῶν Ἀθηναίων ἐπιγελάωντων,
„Οὐδέν“ εἶπεν „αὕτη ὑμᾶς λελύπηκεν ἢ ὄφρῦς· ὁ δὲ
τούτων γέλως πολλὰ κλαῦσαι τὴν πόλιν πεποίηκεν.“
Ὁμοίως δὲ πῶς τοῦ Φωκίωνος καὶ ὁ λόγος ἦν ἐπὶ χρη-
στοῖς εὐτυχίμασι καὶ διανοήμασι σωτήριος, προστακτι- 5
κὴν τινα καὶ αὐστηρὰν καὶ ἀνήδυντον ἔχων βραχυλογίαν.
Ὡς γὰρ ὁ Ζήνων εἶλεγεν, ὅτι δεῖ τὸν φιλόσοφον εἰς
νοῦν ἀποβάπτοντα προφέρεσθαι τὴν λέξιν, οὕτως ὁ
Φωκίωνος λόγος πλείστον ἐν ἐλαχίστῃ λέξει νοῦν εἶχε.
Καὶ πρὸς τοῦτο ἔοικεν ἀπιδῶν ὁ Σφήττιος Πολύενκτος 10
εἰπεῖν, ὅτι φήτωρ μὲν ἄριστος εἴη Δημοσθένης, εἰπεῖν
δὲ δεινότατος ὁ Φωκίων. Ὡς γὰρ ἡ τοῦ νομίσματος ἀξία
πλείστην ἐν ὄγκῳ βραχυτάτῳ δύναιμι ἔχει, οὕτω λόγου
δεινότης ἐδόκει πολλὰ σημαίνειν ἀπ' ὀλίγων. Καὶ μὲν-
τοι καὶ αὐτὸν ποτε τὸν Φωκίωνα φασὶ πληρουμένου τοῦ 15
744 θεάτρον περιπατεῖν ὑπὸ σκηρῆν αὐτὸν ὄντα πρὸς ἑαυτῷ
τὴν διάνοιαν· εἰπόντος δὲ τινος τῶν φίλων „Σκεπτο-
μένῳ, Φωκίων, εἰκας.“ „Ναὶ μὰ τὸν Δία“ φάναι
„σκέπτομαι, εἴ τι δύναμαι τοῦ λόγου ἀφελεῖν, ὃν μέλλω
λέγειν πρὸς Ἀθηναίους.“ Ὁ δὲ Δημοσθένης τῶν μὲν 20
ἄλλων κατεφρόνει πολὺ φητόρων, ἀνισταμένου δὲ Φω-
κίωνος εἰώθει λέγειν ἀτρέμα πρὸς τοὺς φίλους „Ἡ τῶν
ἐμῶν λόγων κοπὴς πάρεστιν.“ Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἴσως
πρὸς τὸ ἦθος ἀνοιστέον· ἐπεὶ καὶ φῆμα καὶ νεῦμα μό-
νον ἀνδρὸς ἀγαθοῦ μυρίοις ἐνθυμήμασι καὶ περιόδοις 25
ἀντίφροπον ἔχει πίστιν.

VI. Νεὸς δὲ ὦν Χαβρία προσέμιξεν ἑαυτὸν τῷ στρα-
τηγῷ καὶ παρεῖπετο, πολλὰ μὲν εἰς ἐμπειρίαν τῶν πολε-
μικῶν ἀφελόμενος, ἔστι δὲ ἐν οἷς ἐπανορθούμενος τὴν
ἐκείνου φύσιν ἀνώμαλον οὖσαν καὶ ἄκρατον. Νωθρός 30
γὰρ ὦν ὁ Χαβρίας καὶ δυσκίνητος ἄλλως ἐν αὐτοῖς τοῖς
ἀγῶσιν ὄργα καὶ διεπυροῦτο τῷ θυμῷ καὶ συνεχέπιπτε

τοῖς θρασυτάτοις παραβολώτερον, ὥσπερ ἀμέλει καὶ κατέστρεψε τὸν βίον ἐν Χίῳ πρῶτος εἰσελάσας τῇ τριήρει καὶ βιαζόμενος πρὸς τὴν ἀπόβασιν. Ἀσφαλῆς οὖν ἅμα καὶ δραστήριος ὁ Φωκίων φαινόμενος τὴν τε μέλ-
 5 λησιν ἀνεθέρμαινε τοῦ Χαβρίου, καὶ πάλιν ἀφήρει τὴν ἄκαιρον ὀξύτητα τῆς ὀρμῆς. Ὅθεν εὐμενῆς ὢν ὁ Χαβρίας καὶ χρηστός ἠγάπα καὶ προῆγεν αὐτὸν ἐπὶ πράξεις καὶ ἡγεμονίας, γνώριμον ποιῶν τοῖς Ἕλλησι καὶ τὰ πλείστης ἄξια σπουδῆς ἐκείνῳ χρώμενος. Καὶ τῆς περὶ Νά-
 10 ξον ναυμαχίας ὄνομα καὶ δόξαν οὐ μικρὰν Φωκίῳ περιεποίησε· τοῦ γὰρ εὐωνύμου κέρως ἀπέδωκεν αὐτῷ τὴν ἡγεμονίαν, καθ' ἃ καὶ τὴν μάχην ὄξειαν εἶχεν ὁ ἀγῶν καὶ κρίσιν ἐποίησε ταχέαν. Πρώτην οὖν ἐκείνην ναυμαχίαν ἢ πόλιν αὐτῇ δι' αὐτῆς ἀγωνισαμένη τοῖς
 15 Ἕλλησι μετὰ τὴν ἄλωσιν καὶ κατατυχοῦσα, τὸν τε Χαβρίαν ὑπερηγάπησε καὶ τοῦ Φωκίῳνος ὡς ἀνδρὸς ἡγεμονικοῦ λόγον ἔσχεν. Ἐνίκων δὲ μεγάλοις μυστηρίοις καὶ παρεῖχεν οἰνοχόημα Χαβρίας Ἀθηναίοις καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν τῇ ἕκτῃ ἐπὶ δέκα τοῦ Βοηδρομιῶνος.
 20 VII. Ἐκ τούτου λέγεται πέμποντος αὐτὸν ἐπὶ τὰς νησιωτικὰς συντάξεις τοῦ Χαβρίου καὶ ναῦς εἰκοσι διδόντος εἰπεῖν, εἰ μὲν ὡς πολεμῆσων πέμποιτο, μείζονος δεῖν δυνάμεως, εἰ δὲ ὡς πρὸς συμμάχους, ἀρκεῖν ναῦν μίαν· καὶ πλεύσαντα τῇ αὐτοῦ τριήρει καὶ διαλεχθέντα
 25 ταῖς πόλεσι καὶ συγγενόμενον τοῖς ἄρχουσιν ἐπεικῶς καὶ ἀφελῶς καταπλεῦσαι μετὰ πολλῶν νεῶν, ἄς ἀπέστειλαν οἱ σύμμαχοι τὰ χρήματα τοῖς Ἀθηναίοις κομιζούσας. Οὐ μόνον δὲ ζῶντα τὸν Χαβρίαν θεραπεύων διετέλει καὶ τιμῶν, ἀλλὰ καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ τῶν
 30 προσηκόντων καλῶς ἐπεμελεῖτο, καὶ τὸν παῖδα Κτήσιππον ἐβούλετο μὲν ἄνδρα ποιεῖν ἀγαθόν, ἐμπληκτον δὲ ὀργῶν καὶ ἀνάγωγον ὅμως οὐκ ἀπέπειπεν ἐπανορθούμενος

καὶ ἀποκρύπτων τὰ αἰσχρὰ. Πλὴν ἅπαξ λέγεται, παρνοχλοῦντος ἐν στρατείᾳ τιμὴ τοῦ νεανίσκου καὶ κόπτοντος αὐτὸν ἐρωτήμασιν ἀκαίροις καὶ συμβουλίαις οἷοι ἐπανορθούμενου καὶ παραστρατηγοῦντος, εἰπεῖν· „ὦ Χαβρία, Χαβρία, μεγάλην γέ σοι χάριν ἐκτίνω τῆς φι-
 5 λίας ὑπομένων σου τὸν υἱόν.“ Ὅρῶν δὲ τοὺς τὰ κοινὰ πράσσοντας τότε διηρημένους ὥσπερ ἀπὸ κλήρου τὸ στρατήγιον καὶ τὸ βῆμα, καὶ τοὺς μὲν λέγοντας ἐν τῷ δήμῳ καὶ γράφοντας μόνον, ὢν Εὐβουλος ἦν καὶ Ἀριστοφῶν καὶ Δημοσθένης καὶ Ἀνκουόργος καὶ Ὑπερείδης,
 10 Διοπέδην δὲ καὶ Μενεσθέα καὶ Λεωσθένην καὶ Χάρητα τῷ στρατηγεῖν καὶ πολεμεῖν αὔξοντας ἑαυτούς, ἐβούλετο τὴν Περικλέους καὶ Ἀριστείδου καὶ Σόλωνος πολιτείαν ὥσπερ ὀλόκληρον καὶ διηρμοσμένην ἐν ἀμφοῖν
 745 ἀναλαβεῖν καὶ ἀποδοῦναι. Καὶ γὰρ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων
 15 ἕκαστος ἐφαίνετο κατὰ τὸν Ἀρχίλοχον
 ἀμφοτέρων, θεράπων μὲν Ἐνναλλοιο θεοῖο,
 καὶ Μουσέων ἐρατῶν δῶρον ἐπιστάμενος·
 καὶ τὴν θεὸν ἐώρα πολεμικὴν τε ἅμα καὶ πολιτικὴν οὖσαν καὶ προσαγορευομένην. 20
 VIII. Οὕτω δὲ συντάξας ἑαυτὸν ἐπολιτεύετο μὲν αἰεὶ πρὸς εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν, ἐστρατήγησε δὲ πλείστας οὐ μόνον τῶν καθ' ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ στρατηγίας, οὐ παραγέλλων οὐδὲ μετιῶν, ἀλλ' οὐδὲ φεύγων οὐδὲ ἀποδιδράσκων τῆς πόλεως καλούσης.
 25 Ὅμοιοι γὰρ ὅτι πέντε καὶ τεσσαράκοντα στρατηγίας ἔλαβεν οὐδ' ἅπαξ ἀρχαιρεσίῳις παρὰ τυχῶν, ἀλλ' ἀπόντα μεταπεμπομένων αὐτὸν αἰεὶ καὶ χειροτονοῦντων, ὥστε θαυμάζειν τοὺς οὐκ εὖ φρονοῦντας τὸν δῆμον ὅτι, πλείστα τοῦ Φωκίῳνος ἀντιφρούοντος αὐτῷ
 30 καὶ μηδὲν εἰπόντος πώποτε μηδὲ πράξαντος πρὸς χάριν, ὥσπερ ἄξιοῦσι τοὺς βασιλεῖς τοῖς κόλαξι χρῆσθαι μετὰ

τὸ κατὰ χειρὸς ὕδωρ, ἐχρῆτο οὗτος τοῖς μὲν κομποτέ-
ροις καὶ Ἰλαροῖς ἐν παιδιᾷς μέρει δημαγωγοῖς, ἐπὶ δὲ
τὰς ἀρχὰς αἰὲ νήφων καὶ σπουδάζων τὸν αὐστηρότατον
καὶ φρονιμώτατον ἐκάλει τῶν πολιτῶν καὶ μόνον ἢ μάλ-
5 λον ταῖς βουλήσεσιν αὐτοῦ καὶ ὁρμαῖς ἀντιτασσόμενον.

Χρησμοῦ μὲν γὰρ ἐκ Δελφῶν ἀναγνωσθέντος ὅτι, τῶν
ἄλλων Ἀθηναίων ὁμοφρονούντων, εἰς ἀνῆρ ἐναντία
φρονοίῃ τῇ πόλει, παρελθὼν ὁ Φωκίων ἀμελεῖν ἐκέ-
λευσεν, ὡς αὐτὸς ἦν ὁ ζητούμενος· μόνω γὰρ αὐτῷ
10 μηδὲν ἀρέσκεν τῶν πραττομένων. Ἐπεὶ δὲ λέγων ποτὲ
γνώμην πρὸς τὸν δῆμον εὐδοκίμει καὶ πάντας ὁμαλῶς
ἑώρα τὸν λόγον ἀποδεχομένους, ἐπιστραφεὶς πρὸς τοὺς
φίλους εἶπεν, „Οὐ δὴ πού τι κακὸν λέγων ἐμαυτὸν λέ-
ληθα;“

15 IX. Πρὸς δὲ θυσίαν τινὰ τῶν Ἀθηναίων αἰτούν-
των ἐπιδόσεις καὶ τῶν ἄλλων ἐπιδιδόντων, κληθεὶς
πολλάκις ἔφη, „Τούτους αἰτεῖτε τοὺς πλουσίους· ἐγὼ δὲ
αἰσχυνοίμην ἂν, εἰ τούτῳ μὴ ἀποδιδούς ὑμῖν ἐπιδοίην.“
δειξας Καλλικλέα τὸν δανειστήν. Ὡς δ' οὐκ ἐπαύοντο
20 κεκραγότες καὶ καταβοῶντες, λόγον εἶπεν αὐτοῖς τοῦ-
τον· „Ἀνὴρ δειλὸς ἐπὶ πόλεμον ἐξῆι, φθειγξαμένων δὲ
κοράκων τὰ ὄπλα θεῖς ἡσύχαζεν· εἶτα ἀναλαβὼν αὐθις
ἐξῆι, καὶ φθειγγομένων πάλιν ὑπέστη· καὶ τέλος εἶπεν·
Ῥεῖς κεκράξεσθε μὲν μέγιστον ὡς δυνατὸν, ἐμοῦ δὲ
25 οὐ γεύσεσθε.“ Πάλιν δὲ ποτε τῶν Ἀθηναίων ἐξαγαγεῖν
αὐτὸν ἐπὶ τοὺς πολεμίους κελυόντων, ὡς δ' οὐκ ἐβού-
λετο, δειλὸν καὶ ἄνανδρον ἀποκαλούντων, „Οὔτε ὑμεῖς“
εἶπεν, „ἐμὲ δύνασθε ποιῆσαι θαρσαλέον οὔτε ἐγὼ ὑμᾶς
δειλοῦς. Οὐ μὴν ἀλλ' ἴσμεν ἀλλήλους.“ Ἐν δὲ καιροῖς
30 ἐπισφαλῆσι τραχυνόμενον τοῦ δήμου πρὸς αὐτὸν σφόδρα
καὶ τῆς στρατηγίας εὐθύνας ἀπαιτοῦντος· „Σωθείητε“
εἶπεν, „ὦ μακάριοι, πρῶτον.“ Ἐπεὶ δὲ πολεμοῦντες

μὲν ἦσαν ταπεινοὶ καὶ περιδεεῖς, γενομένης δὲ εἰρήνης
ἐθρασύνοντο καὶ κατεβόων τοῦ Φωκίωτος ὡς ἀφηρημέ-
νου τὴν νίκην αὐτῶν· „Εὐτυχεῖτε“ εἶπεν, „ἔχοντες
στρατηγὸν εἰδότα ὑμᾶς· ἐπεὶ πάλα ἂν ἀπωλώλειτε.“
Τοῖς δὲ Βοιωτοῖς οὐ βουλομένων αὐτῶν δικάζεσθαι περὶ 5
τῆς χώρας, ἀλλὰ πολεμεῖν, συνεβούλευε διὰ τῶν λόγων,
ἐν οἷς εἰσι κρείττους, μὴ διὰ τῶν ὄπλων, ἐν οἷς εἰσι
ἥττους, μάχεσθαι. Λέγοντα δὲ αὐτὸν οὐ προσιεμένων
οὐδὲ ὑπομενόντων ἀκούειν, „Ἐμέ“ εἶπεν, „ὑμεῖς ἂ μὴ
βούλομαι ποιεῖν βιάσασθαι δύνασθε, λέγειν δὲ ἂ μὴ 10
δεῖ παρὰ γνώμην οὐκ ἀναγκάσετε.“ Τῶν δὲ ἀντιπολι-
τευομένων αὐτῷ ῥητόρων Δημοσθένους μὲν εἰπόντος
746 „Ἀποκτενοῦσί σε Ἀθηναῖοι, Φωκίων, ἂν μανθῶσι“
εἶπε· „Σὲ δέ, ἂν σωφρονῶσι.“ Πολύευκτον δὲ τὸν
Σφήτιον ὁρῶν ἐν καύματι συμβουλευόντα τοῖς Ἀθη- 15
ναίοις πολεμεῖν πρὸς Φίλιππον, εἶτα ὑπ' ἄσθματος πολ-
λοῦ καὶ ἰδρωτός, ἅτε δὴ καὶ ὑπέρπαχυν ὄντα, πολλάκις
ἐπιρροφούντα τοῦ ὕδατος, „Ἄξιον“ ἔφη, „τούτῳ πιστεύ-
σαντας ὑμᾶς ψηφίσασθαι τὸν πόλεμον, ὃν τί οἴεσθε
ποιήσειν ἐν τῷ θῶρακι καὶ τῇ ἀσπίδι τῶν πολεμίων 20
ἐγγὺς ὄντων, ὅτε λέγων πρὸς ὑμᾶς ἂ ἔσκεπται κινδυ-
νεύει πνιγῆναι;“ τοῦ δὲ Ἀνκούργου πολλὰ βλάβσημα
πρὸς αὐτὸν εἰπόντος ἐν ἐκκλησίᾳ καὶ πρὸς ἅπασιν, ὅτι
δέκα τῶν πολιτῶν ἐξαιτοῦντος Ἀλεξάνδρου συνεβού-
λευεν ἐκδοῦναι, εἶπε· „Πολλὰ ἐγὼ συμβεβούλευκα 25
καλὰ καὶ συμφέροντα τούτοις, ἀλλ' οὐ πείθονται μοι.“

X. Ἦν δὲ τις Ἀρχιβιάδης ἐπικαλούμενος Λακω-
νιστῆς, πάγωνά τε καθεμιμένος ὑπερφυῆ μεγέθει καὶ
τρίβωνα φορῶν αἰὲ καὶ σκυθρωπάζων· τούτον ἐν βουλῇ
θορυβούμενος ὁ Φωκίων ἐπεκαλεῖτο τῷ λόγῳ μάστιγν 30
ἅμα καὶ βοηθόν. Ὡς δὲ ἀναστὰς ἐκείνος ἂ πρὸς χεῖριν
ἦν τοῖς Ἀθηναίοις συνεβούλευεν, ἀψάμενος αὐτοῦ τῶν

γενεῶν· „Ὁ Ἀρχιβιάδης“ εἶπε „τί οὖν οὐκ ἀπεκείρω;“ Ἀριστογείτονος δὲ τοῦ συνοφάντου πολεμικοῦ μὲν ὄντος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ παροξύνοντος ἐπὶ τὰς πράξεις τὸν δῆμον, ἐν δὲ τῷ καταλόγῳ προσελθόντος ἐπὶ βακτηρία τῷ σκέλει καταδεδεμένου, πόρρωθεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ βήματος ἰδὼν ὁ Φωκίων ἀνέκραγε· „Γράφε καὶ Ἀριστογείτονα χαλὸν καὶ πονηρόν.“ Ὡστε θανατῶσαι, ὅπως καὶ ὀπόθεν τραχὺς οὕτως ἀνὴρ καὶ σκυθρωπὸς ἐκτήσατο τὴν τοῦ χρηστοῦ προσηγορίαν. Ἔστι δέ, οἶμαι, χαλεπὸν, οὐ μὴν ἀδύνατον, ὥσπερ οἶνον, καὶ ἀνθρωπον τὸν αὐτὸν ἠδὺν ἅμα καὶ αὐστηρὸν εἶναι· καθάπερ ἕτεροι πάλιν, φαινόμενοι γλυκεῖς, ἀηδέστατοι τοῖς χρωμένοις εἰσι καὶ βλαβερώτατοι. Καίτοι φασὶν Ὑπερίδην ποτὲ εἰπεῖν πρὸς τὸν δῆμον „Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ σκοπεῖτε μόνον, εἰ πικρὸς, ἀλλ’ εἰ προῖκά εἰμι πικρὸς,“ ὥσπερ τῇ πλεονεξίᾳ μόνον ἐπαχθεῖς καὶ λυπηρὸς ὄντας, οὐχὶ μᾶλλον, ὅσοι πρὸς ὕβριν καὶ φθόνον ἢ ὀργὴν ἢ φιλονεικίαν τινὰ χρωῖνται τῷ δύνασθαι, τούτους δεδιότων καὶ προβαλλομένων τῶν πολλῶν. Φωκίων τοίνυν ἐχθρὰ μὲν οὐδένα τῶν πολιτῶν κακῶς ἐποίησεν οὐδὲ ἐνόμιζεν ἐχθρὸν, ἀλλ’ ὅσον ἔδει μόνον τῶν ἐνισταμένων οἷς ἐπραττεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος κατεξαναστήναι τραχὺς ὢν καὶ δυσεκβίαστος καὶ ἀπαραίτητος, εἰς τὸν ἄλλον βίον εὐμενῇ πᾶσι καὶ κοινὸν καὶ φιλάνθρωπον ἑαυτὸν παρεῖχεν, ὥστε καὶ πταίσασι βοηθεῖν καὶ κινδυνεύουσι συνεξετάζεσθαι τοῖς διαφόροις. Ἐγκαλούντων δὲ τῶν φίλων, ὅτι πονηρῶ τινι κρινομένῳ συνεῖπε, τοὺς χρηστοὺς ἔφη μὴ δεῖσθαι βοηθείας. Ἀριστογείτονος δὲ τοῦ συνοφάντου μετὰ τὴν καταδίκην πέμψαντος καὶ δεσφθέντος ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν, ὑπακούσας ἐβάδιξεν εἰς τὸ δεσμοτήριον· οὐκ ἐόντων δὲ τῶν φίλων, „Ἐάσατε“

εἶπεν „ὦ μακάριοι· ποῦ γὰρ ἂν τις ἡδίων Ἀριστογείτονι συμβάλοι;“

XI. Καὶ μὴν οἱ γε σύμμαχοι καὶ οἱ νησιῶται τοὺς Ἀθήνηθεν ἀποστόλους ἑτέρου μὲν ἐκπλέοντος στρατηγῶ τοῦ πολεμίου νομίζοντες ἐφράγγυντο τείχη καὶ λιμένας ἀπεχώννυσαν καὶ κατεκόμιζον ἀπὸ τῆς χώρας εἰς τὰς πόλεις βοσκήματα καὶ ἀνδράποδα καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας, εἰ δὲ Φωκίων ἠγόητο, πόρρω ναυσὶν ἰδίαις ἀπαντῶντες ἐστεφανωμένοι καὶ χείροντες ὡς αὐτοὺς κατήγον.

XII. Παραδυομένου δὲ εἰς τὴν Εὐβοίαν τοῦ Φιλίππου καὶ δύναιμι ἐν Μακεδονίᾳ διαβιβάζοντος καὶ τὰς πόλεις οἰκειομένου διὰ τυράννων, Πλουτάρχου δὲ τοῦ Ἐρετριέως καλοῦντος τοὺς Ἀθηναίους καὶ δεομένου τὴν νῆσον ἐξελεσθαι καταλαμβανομένην ὑπὸ τοῦ Μακεδόνο, ἀπεστάλη στρατηγὸς ὁ Φωκίων ἔχων δύναιμι οὐ πολλήν, ὡς τῶν ἐκεῖ συστησομένων ἐτοιμῶς πρὸς αὐτόν. Εὐρῶν δὲ προδοτῶν ἅπαντα μεστὰ καὶ νοσοῦντα καὶ διορωρηγμένα δωροδοκίαις εἰς κίνδυνον μέγα κατέστη· καὶ τινα λόφον χαράδρα βαθεῖα τῶν περὶ τὰς Ταμύνας ἐπιπέδων ἀποκρυπτόμενον καταλαβῶν συνεῖχεν ἐν τούτῳ καὶ συνεκράτει τὸ μαχιμώτατον τῆς δυνάμεως. Τῶν δὲ ἀτάκτων καὶ λάλων καὶ πονηρῶν διαδιδρασκόντων ἐκ τοῦ στρατοπέδου καὶ ἀποχωρούντων ἐκέλευσεν ἀμελεῖν τοὺς ἡγεμόνας· καὶ γὰρ ἐνταῦθα δυσχρήστους ὑπὸ ἀταξίας ἐσεσθαι καὶ βλαβεροὺς τοῖς μαχομένοις, κάκει τοιαῦτα συνειδόμενος αὐτοῖς ἤττον αὐτοῦ καταβοήσεσθαι καὶ μὴ πάνυ συνοφαντήσειν.

XIII. Ὡς δὲ ἐπήεσαν οἱ πολέμιοι, κελύσας ἐν τοῖς ὅπλοις ἀτρεμεῖν ἄχρι ἂν αὐτὸς σφαγιάσῃται, πλείω διετρίβε χρόνον ἢ δυσιεῶν ἢ βουλόμενος ἐγγυτέρω τοὺς πολεμίους ἐπισπάσασθαι. Διὸ πρῶτον μὲν ὁ

Πλούταρχος οϊόμενος ἀποδειλιᾶν καὶ κατοκνεῖν ἐκεῖνον ἐξέδραμε μετὰ τῶν ξένων· ἔπειτα τοῦτον ἰδόντες οἱ ἱππεῖς οὐκ ἐκαρτέρησαν, ἀλλ' ἤλαυνον εὐθύς εἰς τοὺς πολεμίους ἀσύντακτοι καὶ σποράδες ἐκ τοῦ στρατοπέδου 5 προσφερόμενοι. Νικωμένων δὲ τῶν πρώτων ἅπαντες ἐσπεδάσθησαν καὶ ὁ Πλούταρχος ἔφυγε· καὶ τῷ χάρακι προσμίζαντες ἔνιοι τῶν πολεμίων ἐκόπτευν ἐπειρωῶντο καὶ διασπᾶν ὡς ἀπάντων κεκρατηκότες. Ἐν τούτῳ δὲ τῶν ἱερῶν γενομένων, τοὺς μὲν εὐθύς ἐκ τοῦ στρατο- 10 πέδου προσπεδόντες οἱ Ἀθηναῖοι τρέπουσι καὶ καταβάλλουσι τοὺς πλείστους περὶ τοῖς ἐρύμασι φεύγοντας, ὁ δὲ Φωκίων τὴν μὲν φάλαγγα προσέταξεν ἐφεδρεύειν ἀναλαμβάνουσαν ἅμα καὶ προσδεχομένην τοὺς ἐν τῇ φυγῇ πρότερον διασπαρέντας, αὐτὸς δὲ τοὺς ἐπιλέκτους 15 ἔχων ἐνέβαλε τοῖς πολεμίους. Καὶ μάχης καρτερᾶς γενομένης πάντες μὲν ἐκθύμως ἠγωνίσαντο καὶ ἀφειδῶς, Θάλλος δὲ ὁ Κινέου καὶ Γλαῦκος ὁ Πολυμήδους περὶ αὐτὸν τεταγμένοι τὸν στρατηγὸν ἠρίστευσαν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Κλεοφάνης ἄξιον πλείστου παρέσχεν 20 ἑαυτὸν ἐν ἐκείνῃ τῇ μάχῃ. Τοὺς γὰρ ἱππεῖς ἀνακαλούμενος ἐκ τῆς τροπῆς καὶ βοῶν καὶ διακελευόμενος κινδυνεύοντι τῷ στρατηγῷ βοηθεῖν, ἐποίησεν ἀναστρέψαντας ἐπιρρῶσαι τὸ νίκημα τῶν ὀπλιτῶν. Ἐκ τούτου τὸν τε Πλούταρχον ἐξέβαλεν ἐκ τῆς Ἐρετρίας, καὶ Ζάρητρα 25 φρούριον ἔλων ἐπικαιρότατον, ἧ μάλιστα συνελάνυται τὸ πλάτος εἰς βραχὺ διάζωμα τῆς νήσου σφιγγομένης ἐκατέρωθεν ταῖς θαλάσσαις, ὅσους ἔλαβεν αἰχμαλώτους Ἑλλήνας ἀφῆκε, φοβηθεὶς τοὺς φήτορας τῶν Ἀθηναίων, μὴ πρὸς ὀργὴν τι βιάσωνται τὸν δῆμον ἀγνωμονῆσαι 30 περὶ αὐτούς.

XIV. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διαπραξάμενος ἀπέπλευσεν ὁ Φωκίων, ταχὺ μὲν ἐπόθησαν οἱ σύμμαχοι τὴν χρηστό-

τητα καὶ δικαιοσύνην αὐτοῦ, ταχὺ δὲ ἐγνωσαν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐμπειρίαν καὶ θώμην τοῦ ἀνδρός. Ὁ γὰρ μετ' ἐκεῖνον ἔλθων ἐπὶ τὰ πράγματα Μολοσσὸς οὕτως ἐπολέμησεν, ὥστε καὶ ζῶν αὐτὸς ὑποχείρως γενέσθαι 5 τοῖς πολεμίους. Ἐπεὶ δὲ μεγάλα ταῖς ἐλπίσι περινοῶν ὁ Φίλιππος εἰς Ἑλλήσποντον ἦλθε μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως, ὡς Χερρόνησον ἐν ταύτῳ καὶ Πέριυνθον ἔξω καὶ Βυζάντιον, ὠρμημένων δὲ τῶν Ἀθηναίων βοηθεῖν οἱ φήτορες ἠγωνίσαντο τὸν Χάρητρα στρατηγὸν ἀποστα- 10 λῆναι, καὶ πλεύσας ἐκεῖνος οὐδὲν ἄξιον τῆς δυνάμεως ἐπραττεν, οὐδὲ αἱ πόλεις ἐδέχοντο τὸν στόλον, ἀλλ' ὑποπτος ὢν πᾶσιν ἐπλανᾶτο χρηματιζόμενος ἀπὸ τῶν συμμάχων καὶ καταφρονούμενος ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὁ 48 δὲ δῆμος ὑπὸ τῶν φητόρων παροξυνόμενος ἠγανάκει καὶ μετενόει τοῖς Βυζαντίοις πέμψας τὴν βοήθειαν, 15 ἀναστὰς ὁ Φωκίων εἶπεν, ὅτι δεῖ μὴ τοῖς ἀπιστοῦσιν ὀργλῆσθαι τῶν συμμάχων, ἀλλὰ τοῖς ἀπιστουμένοις τῶν στρατηγῶν· „Οὔτοι γὰρ ὑμᾶς ποιούσι φοβερούς καὶ τοῖς χωρὶς ὑμῶν σώζεσθαι μὴ δυναμένοις.“ Κινη- 20 θεῖς οὖν ὁ δῆμος ὑπὸ τοῦ λόγου καὶ μεταπεσὼν ἐκέλευεν αὐτὸν ἐκεῖνον ἐτέραν προσλαβόντα δύναμιν βοηθεῖν τοῖς συμμάχοις εἰς τὸν Ἑλλήσποντον· ὁ μερίστην φοπὴν ἐποίησε πρὸς τὸ σωθῆναι τὸ Βυζάντιον. Ἦν μὲν γὰρ ἤδη μεγάλη δόξα τοῦ Φωκίωνος· ἐπεὶ δὲ καὶ 25 Λέων, ἀνὴρ Βυζαντίου πρώτος ἀρετῆ καὶ τῷ Φωκίῳ γεγωνῶς ἐν Ἀκαδημείᾳ συνήθης, ἀνεδέξατο τὴν πίστιν ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς τὴν πόλιν, οὐκ εἴασαν ἔξω στρατοπεδεῦσαι βουλόμενοι, ἀλλ' ἀνολξαντες τὰς πύλας ἐδέξαντο καὶ κατέμιξαν ἑαυτοῖς τοὺς Ἀθηναίους, οὐ μόνον ἀνεγκλήτους ταῖς διαίταις καὶ σώφρονας, ἀλλὰ καὶ προθυ- 30 μοτάτους ἐν τοῖς ἀγῶσι διὰ τὴν πίστιν γενομένους. Οὕτω μὲν ὁ Φίλιππος ἐξέπεσε τοῦ Ἑλλήσποντου τότε

καὶ κατεφρονήθη, δοκῶν ἄμαχός τις εἶναι καὶ ἀναντα-
γώνιστος, ὁ δὲ Φωκίων καὶ ναῦς τινὰς εἶλεν αὐτοῦ καὶ
φρουρούμενας πόλεις ἀνέλαβε, καὶ πολλαχόθι τῆς χώρας
ἀποβάσεις ποιούμενος ἐπόρθει καὶ κατέτρεχε, μέχρι οὗ
5 τραύματα λαβὼν ὑπὸ τῶν προσβοηθούτων ἀπέπλευσε.

XV. Τῶν δὲ Μεγαρέων ἐπικαλουμένων κρύφα,
φοβούμενος ὁ Φωκίων τοὺς Βοιωτοὺς μὴ προαισθόμε-
νοι φθάσωσι τὴν βοήθειαν, ἐκκλησίαν συνήγαγεν
ἔωθεν, καὶ προσαγγείλας τὰ παρὰ τῶν Μεγαρέων τοῖς
10 Ἀθηναίοις, ὡς ἐπεψηφίσαντο, τῇ σάλπιγγι σημήνας
εὐθύς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἦγεν αὐτοὺς τὰ ὄπλα λαβόν-
τας. Δεξαμένων δὲ τῶν Μεγαρέων προθύμως τὴν τε
Νίσαιαν ετείχισε καὶ διὰ μέσου σκέλη δύο πρὸς τὸ
ἐπίνειον ἀπὸ τοῦ ἄστεος ἐνέβαλε, καὶ συνῆψε τῇ θαλάττῃ
15 τὴν πόλιν, ὥστε τῶν κατὰ γῆν πολεμίων ὀλίγον ἦδη
φροντίζουσαν ἐξηρητῆσθαι τῶν Ἀθηναίων.

XVI. Ἦδη δὲ πρὸς Φίλιππον ἐκπεπολεμημέναν
παντάπασι, καὶ στρατηγῶν αὐτοῦ μὴ παρόντος ἑτέρων
ἐπὶ τὸν πόλεμον ἠρημένων, ὡς κατέπλευσεν ἀπὸ τῶν
20 νήσων, πρῶτον μὲν ἔπειθε τὸν δῆμον εἰρηρικῶς ἔχον-
τος τοῦ Φιλίππου καὶ φοβουμένου τὸν κίνδυνον ἰσχυ-
ρῶς δέχεσθαι τὰς διαλύσεις· καὶ τινος ἀντικρούσαντος
αὐτῷ τῶν εἰσθητότων κυλιθεῖσθαι περὶ τὴν Ἠλιαίαν
καὶ συκοφαντεῖν καὶ εἰπόντος „Σὺ δὲ τολμᾶς, ὦ Φω-
25 κίων, ἀποτρέπειν Ἀθηναίους ἦδη τὰ ὄπλα διὰ χειρῶν
ἔχοντας;“ „Ἐγώ γε“ εἶπε „καὶ ταῦτα εἰδὼς ὅτι πο-
λέμου μὲν ὄντος ἐγὼ σοῦ, εἰρήνης δὲ γενομένης σὺ
ἐμοῦ ἄρξεις.“ Ὡς δ' οὐκ ἐπειθεν, ἀλλ' ὁ Δημοσθένης
ἐκράτει κλεύων ὡς πορρωτάτω τῆς Ἀττικῆς θέσθαι
30 μάχην τοὺς Ἀθηναίους „Ὡ τῶν“ ἔφη „μὴ, ποῦ μαχώ-
μεθα σκοπῶμεν, ἀλλὰ πῶς νικήσωμεν. Οὕτω γὰρ
ἔσται μακρὰν ὁ πόλεμος, ἡττωμένοις δὲ πᾶν αἰεὶ δεινὸν

ἐγγὺς πάρεστι.“ Γενομένης δὲ ἤτις καὶ τῶν θορυ-
βοποιῶν καὶ νεωτεριστῶν ἐν ἄστει τὸν Χαρίδημον
ἐλκόντων ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ στρατηγεῖν αξιούντων, ἐφο-
βήθησαν οἱ βέλτιστοι· καὶ τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλήν
ἔχοντες ἐν τῷ δήμῳ δεόμενοι καὶ δακρύνοντες μόλις 5
ἐπεισαν ἐπιτρέψαι τῷ Φωκίῳ τὴν πόλιν. Ὁ δὲ τὴν
μὲν ἄλλην τοῦ Φιλίππου πολιτείαν καὶ φιλανθρωπίαν
ᾧετο δεῖν προσδέχεσθαι· Δημάδου δὲ γράψαντος, ὅπως
ἢ πόλις μετέχοι τῆς κοινῆς εἰρήνης καὶ τοῦ συνεδρίου
τοῖς Ἕλλησιν, οὐκ εἶα πρὸ τοῦ γνῶναι, τίνα Φίλιππος 10
749 αὐτῷ γενέσθαι παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἀξιώσει· κρατηθεὶς
δὲ τῇ γνώμῃ διὰ τὸν καιρὸν, ὡς εὐθύς ἑώρα τοὺς
Ἀθηναίους μεταμελομένους, ὅτι καὶ τριήρεις ἔδει παρέ-
χειν τῷ Φιλίππῳ καὶ ἱππεῖς, „Ταῦτα“ ἔφη „φοβούμε-
νος ἠναντιούμην· ἐπεὶ δὲ συνέθεσθε, δεῖ μὴ βαρέως 15
φέρειν μηδὲ ἀθυμεῖν, μεμνημένους ὅτι καὶ οἱ πρόγονοι
ποτὲ μὲν ἄρχοντες, ποτὲ δὲ ἀρχόμενοι, καλῶς δὲ ἀμφο-
τέρα ταῦτα ποιοῦντες καὶ τὴν πόλιν ἔσωσαν καὶ τοὺς
Ἕλληνας.“ Φιλίππου δὲ ἀποθανόντος εὐαγγέλια θύειν
τὸν δῆμον οὐκ εἶα· καὶ γὰρ ἀγεννὲς εἶναι ἐπιχαίρειν 20
καὶ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ παραταξαμένην πρὸς αὐτοὺς
δύναμιν ἐνὶ σώματι μόνον ἐλάττω γενέσθαι.

XVII. Δημοσθένους δὲ λοιδοροῦντος τὸν Ἀλέξαν-
δρον ἦδη προσάγοντα ταῖς Θήβαις ἔφη·

„σχέτλιε, τίπτ' ἐθέλεις ἐρεθιζέμεν ἄγχιον ἄνδρα 25
καὶ δόξης μεγάλης ὀρεγόμενον; Ἡ βούλει πυρκαϊᾶς
τηλικαύτης οὐσης ἐγγὺς σφίσει τὴν πόλιν; Ἄλλ' ἡμεῖς
οὐδὲ βουλομένοις ἀπολέσθαι τούτοις ἐπιτρέψομεν, οἱ
διὰ τοῦτο στρατηγεῖν ὑπομένοντες.“ Ὡς δὲ ἀπωλώ-
λεισαν αἱ Θῆβαι καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐξηγεῖτο τοὺς περὶ 30
Δημοσθένην καὶ Λυκοῦργον καὶ Τπερείδην καὶ Χαρί-
δημον, ἢ δὲ ἐκκλησία πρὸς ἐκείνου ἀπέβλεπεν, ὄνο-

μαστι πολλάκις καλούμενος ἀνέστη· καὶ τῶν φίλων ἕνα
 παραστησάμενος, ᾧ μάλιστα χρώμενος διετελεῖ καὶ
 πιστεύων καὶ ἀγαπῶν· „Εἰς τοιαῦτα“ ἔφη „τὴν πό-
 λιν οὗτοι παραγῆρασιν, ὥστ' ἔγωγε καὶ Νικοκλέα
 5 τις τοῦτον ἕξαιτῆ διδόναι κελεύσω. Τὸ μὲν γὰρ αὐτὸς
 ὑπὲρ ὑμῶν ἀπάντων ἀποθανεῖν εὐτυχίαν ἂν ἔμαντοῦ
 θείμην.“ „Ἐλεῶ δὲ“ εἶπεν „ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ
 τοὺς ἐκ Θηβῶν δεῦρο πεφευγότας, ἄρκει δὲ τὰς
 Θήβας κλαίειν τοῖς Ἑλλησι. Διὸ βέλτιόν ἐστιν ὑπὲρ
 10 ἀμφοῖν πείθειν καὶ παραιτεῖσθαι τοὺς κρατοῦντας ἢ
 μάχεσθαι.“ Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ψήφισμα λέγεται [τὸν*]
 Ἀλέξανδρον, ὡς ἔλαβε, θῖψαι καὶ φνεῖν ἀποστραφέντα
 τοὺς πρέσβεις· τὸ δὲ δεῦτερον ἐδέξατο κομισθῆν ὑπὸ
 Φωκίανος, τῶν πρεσβυτέρων ἀκούων, ὅτι καὶ Φίλιππος
 15 ἐθαύμαζε τὸν ἄνδρα τοῦτον, καὶ οὐ μόνον τὴν ἔντευξιν
 ὑπέμεινεν αὐτοῦ καὶ τὴν δέησιν, ἀλλὰ καὶ συμβουλευ-
 οντος ἤκουσε. Συνεβούλευε δ' ὁ Φωκίων, εἰ μὲν
 ἡσυχίας ὀρέγεται, θέσθαι τὸν πόλεμον· εἰ δὲ δόξης,
 μεταθέσθαι πρὸς τοὺς βαρβάρους ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων
 20 τραπόμενον. Καὶ πολλὰ καὶ πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρου
 φύσιν καὶ βούλησιν εὐστόχως εἰπὼν οὕτω μετέβαλε καὶ
 κατεπράυνεν αὐτόν, ὥστε εἰπεῖν, ὅπως προσέξουσι τὸν
 νοῦν Ἀθηναῖοι τοῖς πράγμασιν, ὡς, εἴ τι γένοιτο περὶ
 αὐτόν, ἐκείνοις ἄρχειν προσήκον. Ἰδίᾳ δὲ τὸν Φω-
 25 κίωνα ποιησάμενος αὐτοῦ φίλον καὶ ξένον εἰς τοσαύτην
 ἔθετο τιμὴν, ὅσην εἶχον ὀλίγοι τῶν αἰεὶ συνόντων. Ὁ
 γοῦν Δουῖρις εἰσηκεν, ὡς μέγας γενόμενος καὶ Δαρείου
 κρατήσας ἀφείλε τῶν ἐπιστολῶν τὸ Χαίρειν πλὴν ἐν
 ὅσαις ἔγραψε Φωκίῳ· τοῦτον δὲ μόνον, ὥσπερ
 30 Ἀντίπατρον, μετὰ τοῦ Χαίρειν προσηγόρευε. Τοῦτο δὲ
 καὶ Χάρης ἰστόρηκε.

XVIII. Τὸ μέντοι περὶ τῶν χρημάτων ὁμολογού-

μενόν ἐστιν, ὅτι δωρεὰν αὐτῷ κατέπεμψεν ἑκατὸν τάλ-
 λαντα. Τούτων κομισθέντων εἰς Ἀθήνας ἠρώτησεν ὁ
 Φωκίων τοὺς φέροντας, τί δὴ ποτε πολλῶν ὄντων Ἀθη-
 ναίων αὐτῷ μόνῳ τοσαῦτα δίδωσιν Ἀλέξανδρος.
 Εἰπόντων δὲ ἐκείνων „Ὅτι σὲ κρίνει μόνον ἄνδρα
 5 καλὸν καὶ ἀγαθόν“ „Οὐκοῦν“ εἶπεν ὁ Φωκίων „ἔασάτω
 με καὶ δοκεῖν αἰεὶ καὶ εἶναι τοιοῦτον.“ Ὡς δὲ ἀκολου-
 θήσαντες εἰς οἶκον αὐτῷ πολλὴν ἐώρων εὐτέλειαν, τὴν
 μὲν γυναῖκα μάττουσαν, ὁ δὲ Φωκίων αὐτὸς ἀνιμήσας
 ὕδαρ ἐκ τοῦ φρεάτος ἀπενίπτετο τοὺς πόδας, ἔτι μᾶλ-
 10 λον ἐνέκειντο καὶ ἡρανάκτου, δεινὸν εἶναι λέγοντες,
 εἰ φίλος ἂν τοῦ βασιλέως οὕτω διαιτῆσεται πονηρῶς.
 Ἰδὼν οὖν ὁ Φωκίων πένητα πρεσβύτην ἐν τριβωνίῳ
 ἑνυπαρῶ πορευόμενον ἠρώτησεν, εἰ τούτου χείρονα
 νομίζουσιν αὐτόν. Εὐφημεῖν δὲ ἐκείνων δεομένων
 15 „Καὶ μὴν οὗτος“ εἶπεν „ἀπ' ἐλαττόνων ἐμοῦ ζῆ καὶ
 ἀρκεῖται.“ „Τὸ δὲ ὅλον ἢ μὴ χρώμενος“ ἔφη „μάτην
 ἔξω τοσοῦτον χρυσίον ἢ χρώμενος ἔμαντόν ἀμὰ κάκει-
 νον διαβαλῶ πρὸς τὴν πόλιν.“ Οὕτω μὲν ἐπανῆλθε
 πάλιν τὰ χρήματα ἐξ Ἀθηνῶν, ἐπιδείξαντα τοῖς Ἑλλησι
 20 πλουσιώτερον τοῦ διδόντος τοσαῦτα τὸν μὴ δεόμενον.
 Ἐπεὶ δὲ Ἀλέξανδρος ἡρανάκτησε καὶ πάλιν ἔγραψε τῷ
 Φωκίῳ φίλους μὴ νομίζειν τοὺς μηδὲν αὐτοῦ δεομέ-
 νους, χρήματα μὲν οὐδ' ὡς Φωκίων ἔλαβεν, ἀφειθῆναι
 δὲ ἠξίωσε τὸν σοφιστὴν Ἐγκερατίδην καὶ τὸν Ἴμβριον
 25 Ἀθηνόδαρον καὶ Ροδίους δύο, Δημάρατον καὶ Σπάρ-
 τωνα, συνειλημμένους ἐπ' αἰτίαις τισὶ καὶ καθειρογμένους
 ἐν Σάρδεσι. Τούτους μὲν οὖν εὐθύς ἀπέλυσεν ὁ
 Ἀλέξανδρος, Κρατερὸν δὲ ἀποστέλλων εἰς Μακεδονίαν
 ἐκέλευσε τεττάρων πόλεων ἐν Ἀσίᾳ, Κίου, Γεργίθου,
 30 Μυλάσων, Ἐλαίας, μίαν, ἣν ἂν αἰσῆται, παραδοῦναι
 τῷ Φωκίῳ, διατεινόμενος ἔτι μᾶλλον, ὡς χαλεπανεὶ μὴ
 ΠΛΥΤ. VIT. IV.
 2

λαβόντος. Ἄλλ' οὔτε Φωκίων ἔλαβεν ὃ τε Ἀλέξανδρος ταχέως ἀπέθανεν. Ἡ δὲ οἰκία τοῦ Φωκίανος ἔτι νῦν ἐν Μελίτῃ δεικνύται χαλκαῖς λεπίσι κεκοσμημένη, τὰ δὲ ἄλλα λιτὴ καὶ ἀφελής.

5 XIX. Τῶν δὲ γυναικῶν, ἃς ἔγημε, περὶ τῆς προτέρας οὐθὲν ἱστορεῖται, πλὴν ὅτι Κηφισόδοτος ἦν ὁ πλάστης ἀδελφὸς αὐτῆς, τῆς δὲ δευτέρας οὐκ ἐλάττων ἐπὶ σωφροσύνῃ καὶ ἀφελείᾳ λόγος ἦν παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ἢ Φωκίανος ἐπὶ χρηστότητι. Καί ποτε θεωμένων καινοῦς τραγω-
10 δοῦς Ἀθηναίων, ὁ μὲν τραγωδὸς εἰσιέναι μέλλων βασιλίδος πρόσωπον ἦντι κεκοσμημένας πολλὰς ὀπαδοὺς πολυτελῶς τὸν χορηγόν· καὶ μὴ παρέχοντος ἠγανάκτει καὶ κατεῖχε τὸ θέατρον οὐ βουλόμενος προελθεῖν. Ὁ δὲ χορηγὸς Μελάνθιος ὠθῶν αὐτὸν εἰς τὸ μέσον ἔβρα·
15 „Τὴν Φωκίανος οὐχ ὀργῆς γυναικὰ προοιῶσαν αἰεὶ μετὰ μίᾳς θεραπαινίδος, ἀλλ' ἀλαζονεύῃ καὶ διαφθειρῆς τὴν γυναικωνῆτιν;“ Ἐξακούστου δὲ τῆς φωνῆς γενομένης ἐδέξατο κρότῳ πολλῷ καὶ θορόβῳ τὸ θέατρον. Αὐτὴ δὲ ἢ γυνή, ξένης τινὸς Ἰωνικῆς ἐπιδειξαμένης χρυσοῦν
20 καὶ λιθοκόλλητον κόσμον ἐν πλοκίοις καὶ περιδεραίοις, „Ἐμοὶ δέ“ ἔφη „κόσμος ἐστὶ Φωκίαν εἰκοστὸν ἔτος ἦδη στρατηγῶν Ἀθηναίων.“

XX. Φῶκιον δὲ τὸν υἱὸν βουλόμενον ἀγωνίσασθαι Παναθηναίοις ἀποβάτην ἀφήκειν, οὐχὶ τῆς νίκης ὀρεγόμενος, ἀλλ' ὅπως ἐπιμεληθεὶς καὶ ἀσκήσας τὸ σῶμα βελτίων ἔσοιτο· καὶ γὰρ ἦν ἄλλως φιλοπότης καὶ ἄτακτος ὁ νεανίσκος. Νικήσαντος δὲ καὶ πολλῶν αἰτουμένων ἐστιᾶσαι τὰ νικητήρια, τοὺς ἄλλους Φωκίαν παραιτησάμενος ἐνὶ τὴν φιλοτιμίαν ταύτην συνεχώρη-
30 σεν. Ὡς δὲ ἐλθὼν ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἄλλην τε σοβαρὰν ἐώρα παρασκευὴν καὶ ποδανιπτήρας οἴνου δι' ἄρωμάτων προσφερομένους τοῖς εἰσιούσι, καλέσας τὸν υἱὸν

„Οὐ παύσεις“ ἔφη „τὸν ἑταῖρον, ὃ Φῶκε, διαφθειροτά σου τὴν νίκην;“ Βουλόμενος δὲ καὶ καθόλου μεταστῆσαι τὸ μειράκιον ἐκ τῆς διαίτης ἐκείνης ἀπήγαγεν εἰς Λακεδαιμόνα καὶ κατέμιξε τοῖς ἀγομένοις τὴν λεγομένην ἀγωγὴν νεανίσκοις. Καὶ τοῦτο τοὺς Ἀθη-
5 ναίους ἐλύπησεν, ὡς ὑπεροφῶντος καὶ ὑπερφρονοῦντος τὰ οἰκεῖα τοῦ Φωκίανος. Εἰπόντος δὲ τοῦ Δημάδου πρὸς αὐτόν· „Τί οὐ πείθομεν, ὃ Φωκίαν, Ἀθηναίους
751 τὴν Λακωνικὴν προσδέξασθαι πολιτείαν; ἐὰν γὰρ σὺ κελεύης, ἐγὼ γράφειν καὶ λέγειν ἔτοιμός εἰμι.“ „Πάννυ γοῦν“ ἔφη „πρέψειεν ἂν σοι μύρου τοσοῦτον ὅζοντι καὶ χλαυδα τοιαύτην φοροῦντι συμβουλευεῖν Ἀθηναίους περὶ φιλιτίων καὶ τὸν Λυκοῦργον ἐπαινεῖν.“

XXI. Γράψαντος δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου περὶ τριήρων, ὅπως ἀποστείλωσιν αὐτῷ, καὶ τῶν φητόρων ἐνισταμέ-
15 νων, τῆς δὲ βουλῆς τὸν Φωκίωνα λέγειν κελευούσης, „Ἀέγω τοίνυν ὑμῖν“ εἶπεν „ἢ τοῖς ὅπλοις κρατεῖν ἢ τοῖς κρατοῦσι φίλους εἶναι.“ Πρὸς δὲ Πυθίαν ἀρχόμενον τότε πρῶτον ἐντυγχάνειν Ἀθηναίοις, ἦδη δὲ λά-
20 λον ὄντα καὶ θρασύν· „Οὐ σιωπήσεις“ ἔφη „καὶ ταῦτα νεώνητος ὢν τῷ δήμῳ;“ Ἐπεὶ δὲ Ἀρπαλος μετὰ χρημάτων πολλῶν ἀποδράς Ἀλέξανδρου ἐκ τῆς Ἀσίας τῇ Ἀττικῇ προσέβαλε καὶ τῶν εἰωθότων ἀπὸ τοῦ βήματος χρηματίζεσθαι δρόμος ἦν καὶ ἄμιλλα φθειρομένων πρὸς
25 αὐτόν, τούτοις μὲν ἀπὸ πολλῶν μικρὰ δελεάζων προήκατο καὶ διέκριψε, τῷ δὲ Φωκίονι προσέπεμψε διδοὺς ἑπτακόσια τάλαντα, καὶ τᾶλλα πάντα καὶ μετὰ πάντων ἑαυτὸν ἐπ' ἐκείνῳ μόνῳ παρακατατιθέμενος. Ἀποκρι-
30 νάμενος δὲ ταχέως τοῦ Φωκίανος οἰμώξεσθαι τὸν Ἀρπαλον, εἰ μὴ παύσεται διαφθείρων τὴν πόλιν, τότε μὲν συσταλὲς ἀπέστη, μετ' ὀλίγον δὲ βουλευομένων Ἀθηναίων ἐώρα τοὺς μὲν εἰληφότες τὰ χρήματα παρ'

αὐτοῦ μεταβαλλομένους καὶ κατηγοροῦντας, ἵνα μὴ φανεροὶ γένωνται, Φωκίωνα δὲ τὸν μηδὲν λαβόντα μετὰ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος ἅμα καὶ τὴν ἐκείνου σωτηρίαν ἐν τινι λόγῳ τιθέμενον. Πάλιν οὖν ἐνεχθεὶς 5 ἐπὶ τὸ θεραπεύειν ἐκείνον, αὐτὸν μὲν ὡς ἔρμα πανταχόθεν ἀνάλωτον ὑπὸ τοῦ χρυσίου περιοδεύων ἐώρα, Χαρικλέα δὲ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ ποιησάμενος συνήθη καὶ φίλον ἀνέπλησε δόξης πονηρᾶς, πάντα πιστεύων καὶ πάντα χρώμενος ἐκείνῳ.

10 XXII. Καὶ δὴ καὶ Πυθονίκης τῆς ἐταίρας ἀποθανούσης, ἣν εἶχεν ὁ Ἄρπαλος ἐρῶν καὶ θυγατρὸν πατῆρ ἐξ αὐτῆς γηγόνει, μνημεῖον ἀπὸ χρημάτων πολλῶν ἐπιτελεῖσαι θελήσας προσέταξε τῷ Χαρικλείῳ τὴν ἐπιμέλειαν. Οὕσαν δὲ τὴν ὑπουργίαν ταύτην ἀγεννή προσ- 15 κατήσχυνεν ὁ τάφος συντελεσθεὶς. Διαμένει γὰρ ἐτι νῦν ἐν Ἐρμείῳ, ἣ βαδίζομεν ἐξ ἄστεος εἰς Ἐλευσίνα, μηδὲν ἔχων τῶν τριάκοντα ταλάντων ἄξιον, ὅσα τῷ Ἀρπάλῳ λογισθῆναι φασὶν εἰς τὸ ἔργον ὑπὸ τοῦ Χαρικλέους. Καὶ μέντοι καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ τὸ παιδά- 20 ριον ὑπὸ τοῦ Χαρικλέους καὶ τοῦ Φωκίωνος ἀναληφθὲν ἐτύγχανε πάσης ἐπιμελείας. Κρινομένου μέντοι τοῦ Χαρικλέους ἐπὶ τοῖς Ἀρπαλείοις καὶ δεομένου βοηθεῖν αὐτῷ τὸν Φωκίωνα καὶ συνεισελθεῖν εἰς τὸ δικαστήριον, οὐκ ἠθέλησεν εἰπῶν· „Ἐγὼ σε, ὦ Χαρικλείς, ἐπὶ πᾶσι 25 τοῖς δικαίοις γαμβρὸν ἐποιησάμην.“ Πρώτου δὲ Ἀθηναίοις Ἀσκληπιάδου τοῦ Ἰπάρχου τεθνᾶναι προσαγγεῖλαντος Ἀλέξανδρου, ὁ μὲν Δημάδης ἐκέλευε μὴ προσέχειν· πάλαι γὰρ ἂν ὄλην ὅξειν νεκροῦ τὴν οἰκουμένην· ὁ δὲ Φωκίων ἐπηρεζόμενος ὄρων πρὸς τὸ νεωτερίζειν 30 τὸν δῆμον ἐπειρᾶτο παρηγορεῖν καὶ κατέχειν. Ἀναπηδόντων δὲ πολλῶν ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ βοώντων ἀληθῆ τὸν Ἀσκληπιάδην ἀπαγγέλλειν καὶ τεθνᾶναι τὸν Ἀλέξαν-

δρον „Οὐκοῦν“ εἶπεν „εἰ σήμερον τέθνηκε, καὶ αὔριον ἔσται καὶ εἰς τρίτην τεθνηκώς, ὥστε ἡμᾶς ἐν ἡσυχίᾳ βουλευσασθαι, μᾶλλον δὲ μετὰ ἀσφαλείας.“

XXIII. Ὡς δὲ φέρων ἐνέσεισεν ὁ Λεωσθένης τὴν πόλιν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν πόλεμον, καὶ τοῦ Φωκίωνος 5 δυσχεραίνοντος ἠρώτα καταγελῶν, τί πεποίηκεν ἀγαθὸν τὴν πόλιν ἐτη τοσαῦτα στρατηγῶν, „Οὐ μικρὸν“ ἔφη „τὸ τοὺς πολίτας ἐν τοῖς ἰδίῳις μνήμασι θάπτε- 752 σθαι.“ Πολλὰ δὲ θρασυνομένου καὶ κομπάζοντος ἐν τῷ δήμῳ τοῦ Λεωσθένους ὁ Φωκίων „Οἱ λόγοι σου“ εἶπεν 10 „ὦ μειράκιον, εἰκόσι κυπαρίττοις· μεγάλοι γὰρ ὄντες καὶ ὑψηλοὶ καρπούς οὐ φέρουσιν.“ Ὡς δὲ ἐπαναστᾶς ὁ Ἵππερίδης ἠρώτησε „Πότε οὖν, ὦ Φωκίων, συμβουλεύσεις πολεμεῖν Ἀθηναίοις;“ „Ὅταν“ εἶπε „τοὺς μὲν νέους ἴδω τὴν τάξιν βουλομένους φυλάττειν, τοὺς δὲ 15 πλουσίους εἰσφέρειν, τοὺς δὲ δῆτορας ἀπέχεσθαι τοῦ κλέπτειν τὰ δημόσια.“ Θαναμαζόντων δὲ πολλῶν τὴν ὑπὸ τοῦ Λεωσθένους συνηγμένην δύναμιν, καὶ τοῦ Φωκίωνος πυνθανομένου, πῶς τι παρεσκευάσθαι δοκοῦ- 20 σιν αὐτῷ, „Καλῶς“ ἔφη „πρὸς τὸ στάδιον· τὸν δὲ δόλιχον τοῦ πολέμου φοβοῦμαι, μήτε χρήματα τῆς πόλεως ἕτερα μήτε ναῦς μήτε ὀπλίτας ἐχούσης.“ Ἐμαρτύρει δὲ αὐτῷ καὶ τὰ ἔργα. Πρώτον μὲν γὰρ ὁ Λεωσθένης λαμ- 25 πρὸς ἦσθη ταῖς πράξεσι τῶν τε Βοιωτῶν μάχῃ κρατήσας καὶ τὸν Ἀντίπατρον εἰς Λάμιαν συνελάσας· ὅτε καὶ 30 φασὶ τὴν μὲν πόλιν ἐλπίδος μεγάλης γενομένην ἐορτάζειν εὐαγγέλια συνεχῶς καὶ θύειν τοῖς θεοῖς, τὸν δὲ Φωκίωνα πρὸς τοὺς ἐλέγχειν αὐτὸν οἰομένους καὶ πυνθανομένους, εἰ ταῦτα οὐκ ἂν ἤθελεν αὐτῷ πεπραχθαι· „Πάνυ μὲν οὖν“ ἔφη „βεβουλευσθαι δὲ ἐκείνα“ καὶ 30 πάλιν ἄλλων ἐπ’ ἄλλοις εὐαγγελίων γραφομένων καὶ

φερομένων ἀπὸ στρατοπέδου, „Πότε ἄρα“ φάναι „παν-
σόμεθα νικῶντες;“

XXIV. Ἐπεὶ δὲ τοῦ Λεωσθένους ἀποθανόντος οἱ
φοβούμενοι τὸν Φωκίωνα, μὴ στρατηγὸς ἐκπεμφθεὶς
5 καταλύσῃ τὸν πόλεμον, ἀνθρώπον τινα τῶν οὐκ ἐπιφα-
νῶν ἐν ἐκκλησίᾳ παρεσκεύασαν ἀναστάντα λέγειν, ὅτι
φίλος ᾧν τοῦ Φωκίωνος καὶ συμπεφοιτηκῶς παραινεὶ
φειδεσθαι τοῦ ἀνδρὸς καὶ φυλάσσειν, ὥς ἄλλον ὅμοιον
οὐκ ἔχοντας, ἐκπέμπειν δὲ Ἀντίφιλον ἐπὶ τὸ στράτευμα,
10 καὶ ταῦτα τοῖς Ἀθηναίοις συνεδόκει, παρελθὼν ὁ Φω-
κίων ἔλεγε μῆτε συμπεφοιτηκῆναι ποτὲ τῷ ἀνθρώπῳ
μῆτε ἄλλως γεγυῆναι γνώριμος ἢ συνήθης. „Ἀλλὰ
νῦν“ εἶπεν „ἀπὸ τῆς σήμερον ἡμέρας καὶ φίλον σε ποι-
οῦμαι καὶ οἰκεῖον· ἃ γὰρ ἦν ἐμοὶ συμφέροντα συμβε-
15 βούλευκας.“ Ὁρμημένων δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τοὺς
Βοιωτοὺς στρατεύειν πρῶτον μὲν ἀντείχε· καὶ τῶν φί-
λων λεγόντων, ὥς ἀποθανεῖται προσκρούων τοῖς Ἀθη-
ναίοις, „Ἀδίκως“ εἶπεν „ἂν ποιῶ τὸ συμφέρον, ἂν δὲ
παραβαίνω, δικαίως.“ Ἐπεὶ δὲ ὄρων οὐκ ἀνιέντας,
20 ἀλλὰ βοῶντας, ἐκέλευσε τὸν κήρυκα ἀνειπεῖν Ἀθηναίων
τοὺς ἄχρι ἐξήκοντα ἔτων ἀφ’ ἧβης πέντε ἡμερῶν σιτία
λαβόντας εὐθύς ἀκολουθεῖν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, θορύ-
βου [δὲ] πολλοῦ γενομένου καὶ τῶν πρεσβυτέρων βοῶν-
των καὶ ἀναπηδῶντων. „Οὐδὲν“ ἔφη „δεινόν· ἐγὼ
25 γὰρ ὁ στρατηγὸς ὀγδοημοστὸν ἔχων ἔτος ἔσομαι μεθ’
ὑμῶν.“ Καὶ τότε μὲν οὕτως κατέπαυσεν αὐτοὺς καὶ με-
τέβαλε.

XXV. Πορθουμένης δὲ τῆς παραλίας ὑπὸ Μικίω-
νος συχοῖς Μακεδόσι καὶ μισθοφόροις ἀποβεβηκότος
30 εἰς Ραμνοῦντα καὶ κατατρέχοντος τὴν χώραν, ἐξήγαγε
τοὺς Ἀθηναίους ἐπ’ αὐτόν. Ὡς δὲ προστρέχοντες ἄλ-
λαχόθεν ἄλλος διεστρατήγουν καὶ συνεβούλευον αὐτοῦ

τὸν λόφον καταλαβεῖν, ἐκεῖ περιπέμψαι τοὺς ἱππέας,
ἐνταῦθα παρεμβαλεῖν. „Ὡ Ἡράκλεις“ εἶπεν „ὡς πολ-
λοὺς ὄρω στρατηγούς, ὀλίγους δὲ στρατιώτας.“ Ἐπεὶ
δὲ παρατάξαντος αὐτοῦ τοὺς ὀπλίτας εἰς πολὺ πρὸ τῶν
ἄλλων προῆλθεν, εἶτα δεῖσας ἀντιστάντος ἀνδρὸς πο-
5 λεμίου πάλιν εἰς τὴν τάξιν ἀνεχώρησεν. „Ὡ μειράκιον“
εἶπεν „οὐκ αἰδῆ δύο τάξεις ἀπολελοιπῶς, ἣν ἐτάχθης
ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ καὶ πάλιν ἐφ’ ἣν σεαυτὸν ἔταξας;“
753 Ἐμβαλὼν δὲ τοῖς πολεμίοις καὶ κατὰ κράτος τρεψάμενος
αὐτόν τε τὸν Μικίωνα καὶ πολλοὺς ἄλλους ἀπέκτεινε. 10
Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν ἐν Θετταλίᾳ στράτευμα, συμμίζαντος
Ἀντιπάτρῳ Λεοννάτου καὶ τῶν ἐξ Ἀσίας Μακεδόνων,
ἐνῆκα μαχόμενον· καὶ Λεοννάτος ἔπεσεν, ἡγουμένου τῆς
μὲν φάλαγγος Ἀντιφίλου, τῶν δὲ ἱππέων τοῦ Θεσσαλοῦ
Μένωνος. 15

XXVI. Ὀλίγῳ δὲ ὕστερον χρόνῳ Κρατεροῦ δια-
βάντος ἐξ Ἀσίας μετὰ πολλῆς δυνάμεως καὶ γενομένης
πάλιν ἐν Κραννῶνι παρατάξεως, ἠττήθησαν μὲν οἱ Ἑλ-
ληνες οὔτε μεγάλην ἤτταν οὔτε πολλῶν πεσόντων, ἀπει-
θείᾳ δὲ πρὸς τοὺς ἄρχοντας ἐπεικεῖς καὶ νέους ὄντας 20
καὶ ἅμα τὰς πόλεις αὐτῶν πειρῶντος Ἀντιπάτρου διαρ-
ρηνέτες ἀσχιστα προήκοντο τὴν ἐλευθερίαν. Εὐθύς
οὖν ἐπὶ τὰς Ἀθήνας ἄγοντος τοῦ Ἀντιπάτρου τὴν δύ-
ναμιν οἱ μὲν περὶ Δημοσθένην καὶ Ὑπερείδην ἀπηλλά-
γησαν ἐκ τῆς πόλεως, Δημάδης δὲ μὴθὲν μέρος ὧν 25
ᾧφειλε χρημάτων ἐπὶ ταῖς καταδίκαις ἐκτίσαι τῇ πόλει
δυνάμενος (ἠλώκει γὰρ ἐπὶ γραφὰς παρανόμων καὶ
γεγυῶς ἄτιμος ἐξείργετο τοῦ λέγειν), ἄδειαν εὐρόμενος
τότε γράφει ψήφισμα πέμπειν πρὸς Ἀντίπατρον ὑπὲρ
εἰρήνης πρέσβεις αὐτοκράτορας. Φοβούμενον δὲ τοῦ 30
δήμου καὶ καλοῦντος Φωκίωνα, καὶ μόνῳ πιστεύειν
ἐκεῖνῳ λέγοντος „Ἄλλ’ εἶγε ἐπιστευόμεν“ εἶπεν „ἐγὼ

συμβουλευόντων ὑμῖν, οὐκ ἂν νῦν ἐβουλευόμεθα περὶ
πραγμάτων τοιούτων.“ Οὕτω δὲ τοῦ ψηφίσματος ἐπι-
κυρωθέντος ἀπεστάλη πρὸς Ἀντίπατρον ἐν τῇ Καδμείᾳ
στρατοπεδεύοντα καὶ παρασκευαζόμενον εὐθύς εἰς τὴν
5 Ἀττικὴν βαδίζειν. Καὶ τοῦτο πρῶτον ἦται τὸ μένοντα
κατὰ χώραν ποιήσασθαι τὰς διαλύσεις. Τοῦ δὲ Κρατε-
ροῦ λέγοντος ὡς „Οὐ δίκαια πείθει Φωκίαν ἡμᾶς, τὴν
τῶν συμμάχων καὶ φίλων καθημένους χώραν κακῶς
ποιεῖν δυναμένους ἐκ τῆς τῶν πολεμίων ἀφελείσθαι,
10 λαβόμενος αὐτοῦ τῆς δεξιᾶς ὁ Ἀντίπατρος „Δοτέον“
εἶπε „Φωκίαν ταύτην τὴν χάριν.“ Περὶ δὲ τῶν ἄλλων
ἐκέλευεν αὐτοῖς ἐπιτρέπειν τοὺς Ἀθηναίους, ὥσπερ ἐν
Λαμῖα Λεωσθένης ἐκείνου.

XXVII. Ὡς οὖν ἐπανῆλθεν ὁ Φωκίαν εἰς τὸ ἄστυ
15 καὶ τοῖς Ἀθηναίοις ταῦτα ἔδοξεν ὑπ' ἀνάγκης, αὐτίς εἰς
Θήβας ἐβάδιξε μετὰ τῶν ἄλλων πρέσβων, Ξενοκράτην
τὸν φιλόσοφον τῶν Ἀθηναίων προσελομένον. Τοσοῦ-
τον γὰρ ἦν ἀξίωμα τῆς ἀρετῆς τοῦ Ξενοκράτους καὶ
δόξα καὶ λόγος παρὰ πᾶσιν, ὥστε οἴεσθαι μῆτε ὕβριν
20 εἶναι μῆτε ἀμόνητα μῆτε θυμὸν ἐν ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ
φύομενον, ᾧ Ξενοκράτους μόνον ὀφθέντος οὐκ ἂν αἰ-
δοῦς τι καὶ τιμῆς ἐγγένοιτο πρὸς αὐτόν. Ἀπέβη δὲ τοῦ-
ναντίον ἀγνωμοσύνη τιμὴ καὶ μισαγαθία τοῦ Ἀντιπά-
τρον. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ ἠσπάσατο τὸν Ξενοκράτην
25 τοὺς ἄλλους δεξιωσάμενος· ἐφ' ᾧ φασιν εἶπεν ἐκείνου,
ὡς Ἀντίπατρος καλῶς ποιεῖ μόνον αὐτὸν αἰσχυρόμενος
ἐφ' οἷς ἀγνωμονεῖν μέλλει πρὸς τὴν πόλιν· ἔπειτα λέ-
γειν ἀρξάμενον οὐχ ὑπομένων, ἀλλ' ἀντικρούων καὶ
δυσκολαίνων ἐποίησεν ἀποσιωπήσαι. Τῶν δὲ περὶ τὸν
30 Φωκίωνα διαλεχθέντων ἀπεκρίνατο φίλιαν ἔσεσθαι τοῖς
Ἀθηναίοις καὶ συμμαχίαν ἐκδοῦσι μὲν τοὺς περὶ Δημο-
σθένην καὶ Ὑπερείδην, πολιτευομένοις δὲ τὴν πάτριον

ἀπὸ τιμημάτων πολιτείαν, δεξαμένοις δὲ φρουρὰν εἰς
τὴν Μουνυχίαν, ἔτι δὲ χρήματα τοῦ πολέμου καὶ ζημίαι
προσεκτίσασιν. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πρέσβεις ἠγάπησαν
ὡς φιλανθρώπους τὰς διαλύσεις πλὴν τοῦ Ξενοκρά-
τους· ἔφη γὰρ ὡς μὲν δούλοις μετρίως κεχρησθαι τὸν
5 Ἀντίπατρον, ὡς δὲ ἐλευθέρους βαρέως. Τοῦ δὲ Φωκίω-
νος παραιτουμένου τὴν φρουρὰν καὶ δεομένου λέγεται
τὸν Ἀντίπατρον εἶπειν· „ὦ Φωκίαν, ἡμεῖς πάντα σοι
754 χαρίζεσθαι βουλόμεθα πλὴν τῶν καὶ σὲ ἀπολούντων καὶ
ἡμᾶς.“ Οἱ δὲ οὐχ οὕτως φασίν, ἀλλὰ ἐρωτῆσαι τὸν Ἀν-
τίπατρον, εἰ τὴν φρουρὰν ἀνέντος αὐτοῦ τοῖς Ἀθηναί-
οις ὁ Φωκίαν ἐγγυᾶται τὴν πόλιν ἐμμενεῖν τῇ εἰρήνῃ
καὶ μηθὲν πολυπραγμονήσειν· σιωπῶντος δὲ ἐκείνου
καὶ διαμέλλοντος, ἀναπηδήσαντα Καλλιμέδοντα τὸν Κά-
ραβον, ἄνδρα θρασὺν καὶ μισόδημον, εἶπειν· „Ἐὰν δὲ 15
οὗτος, ᾧ Ἀντίπατρε, φλυαρῇ, σὺ πιστεύσεις καὶ οὐ
πράξεις ἢ διέγνωκας;“

XXVIII. Οὕτω μὲν ἐδέξαντο φρουρὰν Μακεδόνων
Ἀθηναῖοι καὶ Μένυλλον ἡγεμόνα, τῶν ἐπεικῶν τινα
καὶ τοῦ Φωκίανος ἐπιτηδείων. Ἐφάνη δὲ ὑπερήφανον 20
τὸ πρόσταγμα καὶ μᾶλλον ἐξουσίας ὕβρει χρωμένης ἐπί-
δειξις ἢ πραγμάτων ἔνεκα γιγνομένη κατάληψις. Οὐ
μικρὸν δὲ τῷ πάθει προσέθηκεν ὁ καιρὸς. Εἰκάδι γὰρ
ἢ φρουρὰ Βοηδρομιῶνος εἰσήχθη μυστηρίων ὄντων, ἢ
τὸν Ἰακχὸν ἐξ ἄστεος Ἐλευσίνιαδε πέμπουσιν, ὥστε τῆς 25
τελετῆς συγχυθείσης ἀναλογίζεσθαι τοὺς πολλοὺς καὶ
τὰ πρεσβύτερα τῶν θεῶν καὶ τὰ πρόσφατα. Πάλαι μὲν
γὰρ ἐν τοῖς ἀρίστοις εὐτυχήμασι τὰς μυστικὰς ὄψεις καὶ
φανῶς παραγενέσθαι σὺν ἐκπλήξει καὶ θάμβει τῶν πο-
λεμίων, νῦν δὲ τοῖς αὐτοῖς ἱεροῖς τὰ δυσχερέστατα πάθη 30
τῆς Ἑλλάδος ἐπισκοπεῖν τοὺς θεοὺς καὶ καθυβρίζεσθαι
τὸν ἀγριώτατον τοῦ χρόνου καὶ ἥδιστον αὐτοῖς ἐπώνυ-

μον τῶν μεγίστων κακῶν γενόμενον. Πρώτερον μὲν οὖν ὀλίγοις ἔτεσι χρησμὸν ἐξήνεγκαν αἱ Δωδωνίδες τῇ πόλει τὰ ἀκρωτήρια τῆς Ἀρτέμιδος φυλάσσειν, ὅπως ἄλλοι μὴ λάβωσι· τότε δὲ περὶ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας αἱ ταινίαι
 5 μὲν, αἷς περιελίττουσι τὰς μυστικὰς κοίτας, βαπτόμεναι θάψινον ἀντὶ φοινικικοῦ χρῶμα καὶ νεκρῶδες ἀνήνεγκαν· ὃ δὲ μείζον ἦν, τὰ παραβαπτόμενα τῶν ἰδιωτικῶν πάντα τὸ προσῆκον ἄνθος ἔσχε. Μύστην δὲ λούοντα
 10 χοιρῖδιον ἐν Κανθάρῳ λιμένι κῆτος συνέλαβε καὶ τὰ κάτω μέρη τοῦ σώματος ἄχρι τῆς κοιλίας κατέπιε, προδεικνύντος αὐτοῖς τοῦ θεοῦ προφανῶς, ὅτι τῶν κάτω καὶ πρὸς θαλάσση στερηθέντες τὴν ἄνω πόλιν διαφυλάξουσιν. Ἡ μὲν οὖν φρουρὰ διὰ Μένυλλον οὐδὲν ἠνί-
 15 ασε τοὺς ἀνθρώπους· τῶν δὲ ἀποψηφισθέντων τοῦ πολυτιεύματος διὰ πενίαν ὑπὲρ μυρίους καὶ δισχιλίους γενομένων οἳ τε μένοντες ἐδόκουν σχέτλια καὶ ἄτιμα πά-
 σchein, οἳ τε διὰ τοῦτο τὴν πόλιν ἐκλιπόντες καὶ μεταστάντες εἰς Θράκην, Ἀντιπάτρου γῆν καὶ πόλιν αὐτοῖς παρασχόντος, ἐκπεπολιορκημένοις ἐώκεσαν.

20 XXIX. Ὁ δὲ Δημοσθένης ἐν Καλαυρίᾳ καὶ Ὑπερείδου πρὸς Κλεωναῖς θάνατος, περὶ ὧν ἐν ἄλλοις γέγραπται, μονονομὴ ἔρωτα καὶ πόθον Ἀθηναίοις Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου παρίστη. Καὶ τοῦτο, ὅπερ ὕστερον, ἀναιρεθέντος Ἀντιγόνου καὶ τῶν ἀνελότων ἐκεῖ-
 25 νον ἀρξασμένων βιάζεσθαι καὶ λυπεῖν τοὺς ἀνθρώπους, ἀνὴρ ἀγροίκος ἐν Φουγίᾳ χωρίον ὀρύττων πυθόμενου τινός „Τί ποιεῖς;“ στενάξας „Ἀντίγονον“ εἶπε „ζητῶ“ τότε πολλοῖς ἐπήει λέγειν διαμνημονεύουσι τὸν ἐκεί-
 30 νων τῶν βασιλέων θυμὸν, ὡς τὸ μέγα καὶ γενναῖον εὐπαραίτητον εἶχον, οὐχ ὥσπερ Ἀντίπατρος ἰδιώτου προσώπῳ καὶ φαυλότητι χλαμυδίων καὶ διαίτης εὐτελείᾳ κατειρωνεύμενος τὴν ἐξουσίαν ἐπαχθέστερος ἦν

τοῖς πάσχουσι κακῶς δεσπότης καὶ τύραννος. Ὅμως δ' οὖν ὁ Φωκίων καὶ φυγῆς ἀπήλλαξε πολλοὺς δεηθεὶς τοῦ Ἀντιπάτρου, καὶ φεύγουσι διεπράξατο, μὴ καθάπερ οἱ λοιποὶ τῶν μεθισταμένων ὑπὲρ τὰ Κεραύνια ὄρη καὶ τὸν Ταίναρον ἐκπεσεῖν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ ἐν Πελο-
 5 ποννήσῳ κατοικεῖν, ὧν καὶ Ἀγνωνίδης ἦν ὁ συκοφάντης. Ἐπιμελόμενος δὲ τῶν κατὰ τὴν πόλιν πράγῳ καὶ
 55 νομίμως τοὺς μὲν ἀστειλοῦς καὶ χαρίεντας ἐν ταῖς ἀρχαῖς αἰεὶ συνέειχε, τοὺς δὲ πολυπράγμονας καὶ νεωτεριστὰς αὐτῷ μὴ ἄρχειν μηδὲ θορυβεῖν ἀπομαραινόμε-
 10 νους ἐδίδαξε φιλοχωρεῖν καὶ ἀγαπᾶν γεωργοῦντας. Ὅρων δὲ τὸν Ξενοκράτην τελοῦντα τὸ μετοίκιον ἐβούλετο γράφαι πολίτην· ὃ δὲ ἀπέειπε, φήσας οὐκ ἂν μετασχεῖν ταύτης τῆς πολιτείας, περὶ ἧς ἐπρέσβευεν, ἵνα μὴ
 15 γένηται.

XXX. Τοῦ δὲ Μενύλλου δωρεὰν αὐτῷ καὶ χρήματα διδόντος, ἀπεκρίνατο μῆτ' ἐκεῖνον Ἀλεξάνδρου βελτίονα εἶναι μῆτε κρείττονα τὴν αἰτίαν, ἐφ' ἧ λήψεται νῦν ὁ τότε μὴ δεξάμενος. Ἀλλὰ Φώκῳ γε τῷ παιδί λαβεῖν δεο-
 20 μένου τοῦ Μενύλλου, „Φώκῳ μὲν,“ εἶπεν „ἐὰν μὲν σωφρονῇ μεταβαλλόμενος, ἀρκέσει τὰ τοῦ πατρὸς· ὡς δ' ἔχει νῦν, οὐδὲν ἰκανόν ἐστιν.“ Ἀντιπάτρῳ δὲ τραχύτερον ἀπεκρίνατο βουλομένῳ τι γενέσθαι δι' αὐτοῦ τῶν μὴ πρεπόντων· „Οὐ δύναται γὰρ“ εἶπεν „Ἀντίπατρος ἅμα μοι καὶ φίλῳ καὶ κόλακι χρῆσθαι.“ Τὸν δὲ Ἀντί-
 25 πατρον αὐτὸν εἶπειν λέγουσιν, ὡς δυεῖν αὐτῷ φίλων Ἀθήνησιν ὄντων, Φωκίωνος καὶ Δημάδου, τὸν μὲν λαβεῖν οὐ πέπεικε, τὸν δὲ διδοῦς οὐκ ἐμπέπληκε. Καὶ μέντοι Φωκίων μὲν ὡς ἀρετὴν ἐπεδείκνυτο τὴν πενίαν, ἐν ἧ τοςαντάκις Ἀθηναίων στρατηγήσας καὶ βασιλεῦσι
 30 φίλοις χρησάμενος ἐγκατεγήρασε, Δημάδης δὲ τῷ πλούτῳ καὶ παρανομῶν ἐκαλλωπίζετο. Νόμον γὰρ ὄντος

Ἀθήνησι τότε, μὴ χορεύειν ξένον ἢ χιλίας ἀποτίθειν τοῦ χορηγόν, ἅπαντας εἰσαγαγῶν ξένους τοὺς χορεύοντας ἑκατὸν ὄντας ἅμα καὶ τὴν ζημίαν ἀνὰ χιλίας ὑπὲρ ἑκάστου εἰσήμεγκεν εἰς τὸ θέατρον. Δημέα δὲ τῷ υἱῷ 5
 5 νύμφην ἀγόμενος „Ἐμοῦ μὲν“ εἶπεν „ὦ παῖ, τὴν σὴν μητέρα γαμοῦντος οὐδὲ ὁ γείτων ἤσθητο· τοῖς δὲ σοῖς γάμοις καὶ βασιλεῖς καὶ δυνάσται συγχορηγοῦσιν.“ Ἐνοχλοῦντων δὲ τῷ Φωκίῳ τῶν Ἀθηναίων, ὅπως ἀπαλλάξῃ τὴν φρουρὰν πείσας τὸν Ἀντίπατρον, εἶπε 10
 10 μὴ προσδοκῶν πείσειν εἴτε μᾶλλον ὄρων σωφρονοῦντα τὸν δῆμον καὶ πολιτευόμενον εὐτάκτως διὰ τὸν φόβον, ἐκείνην μὲν αἰεὶ διωθεῖτο τὴν πρεσβείαν, τὰ δὲ χρήματα μὴ πράττειν, ἀλλὰ μέλλειν καὶ ἀναβάλλεσθαι τὸν Ἀντίπατρον ἐπεισε. Μεταβάντες οὖν Δημάδην παρεκά- 15
 15 λουν. Ὁ δὲ προθύμως ὑπέσθη καὶ τὸν υἱὸν ἔχων ἀπήγαγεν εἰς Μακεδονίαν ὑπὸ δαίμονός τινος, ὡς εἰκεν, εἰς τοῦτο καιροῦ κομισθεῖς, ἐν ᾧ κατεῖχετο μὲν Ἀντίπατρος ἤδη νόσῳ, Κάσανδρος δὲ τῶν πραγμάτων ἐγκρατῆς γενοῦς εὗρεν ἐπιστολὴν Δημάδου γεγραμμένην 20
 20 πρὸς Ἀντίγονον εἰς Ἀσίαν, παρακαλοῦντος αὐτὸν ἐπιφανῆναι τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ Μακεδονίαν ἐκ παλαιοῦ καὶ σαπροῦ κρημαμένοις στήμονος, τὸν Ἀντίπατρον οὕτω σκόψαντος. Ὡς οὖν εἶδεν αὐτὸν ἀφιγμένον ὁ Κάσανδρος, συνέλαβε, καὶ πρῶτα μὲν τὸν υἱὸν ἐγγύς 25
 25 προσαγαγῶν ἀπέσφαξεν, ὥστε καταδέξασθαι τοῖς κόλπαις τὸ αἷμα τὸν πατέρα καὶ καταπλησθῆναι τοῦ φόνου, μετὰ ταῦτα δὲ εἰς ἀχαριστίαν αὐτὸν καὶ προδοσίαν πολλὰ λουδορήσας καὶ καθυβρίσας ἀπέκτεινεν.

XXXI. Ἐπεὶ δὲ Ἀντίπατρος ἀποδείξας Πολυσπέρχοντα στρατηγόν, Κάσανδρον δὲ χιλίαρχον ἐξέλιπεν, εὐθύς διαναστῆς ὁ Κάσανδρος καὶ προκαταλαμβάνων τὰ πράγματα πέμπει κατὰ τάχος Νικάνορα τῷ Μενύλλω

διάδοχον τῆς φρουραρχίας, πρὶν ἐκδηλοῦν τὸν Ἀντίπατρον θάνατον γενέσθαι κελεύσας τὴν Μουνυχίαν παραλαβεῖν. Γενομένου δὲ τούτου καὶ μεθ' ἡμέρας ὀλίγας πνυθόμενων τῶν Ἀθηναίων, ὅτι τέθνηκεν ὁ Ἀντίπατρος, ἐν αἰτίαις ὁ Φωκίῳ ἦν καὶ κακῶς ἤκουεν ὡς 5
 5 προαισθόμενος καὶ κατασιωπήσας χάριτι τοῦ Νικάνορος. Ὁ δὲ τούτων μὲν οὐκ ἐφρόντιζεν, ἐντυγχάνων δὲ τῷ Νικάνορι καὶ διαλεγόμενος εἰς τε τὰλλα τοῖς Ἀθηναίοις πρῶτον αὐτὸν καὶ κεχαρισμένον παρεῖχε, καὶ φιλοτιμίας τινὰς ἐπεισε καὶ δαπάνας ὑποστῆναι γενόμενον 10
 10 ἀγωνοθέτην.

XXXII. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ Πολυσπέρχων τὴν τοῦ βασιλέως ἐπιμέλειαν ἔχων ὑφ' ἑαυτῷ καὶ καταπολιτευόμενος τὸν Κάσανδρον ἐπεμψεν ἐπιστολὴν τοῖς ἐν ἄστει γεγραμμένην, ὡς τοῦ βασιλέως ἀποδιδόντος αὐτοῖς τὴν 15
 15 δημοκρατίαν καὶ πολιτεύεσθαι κατὰ τὰ πάτρια πάντα Ἀθηναίους κελεύοντος. Ἦν δὲ τοῦτο κατὰ τοῦ Φωκίῳ ἐπιβουλή. Συνσκευαζόμενος γὰρ εἰς ἑαυτὸν, ὡς μικρὸν ὕστερον ἔδειξε τοῖς ἔργοις, ὁ Πολυσπέρχων τὴν πόλιν, οὐδὲν ἤλπιζε περαινῆναι, μὴ τοῦ Φωκίῳ ἐκπε- 20
 20 σόντος· ἐκπεσεῖσθαι δὲ ἐκείνον ἅμα τῶν ἀπεψηφισμένων ἐπιχυθέντων τῇ πολιτείᾳ καὶ πάλιν τὸ βῆμα δημαγωγῶν κατασχόντων καὶ συκοφαντῶν. Ἐποικνουμένων δὲ πρὸς ταῦτα τῶν Ἀθηναίων βουλόμενος ἐντυχεῖν αὐτοῖς ὁ Νικάνωρ, ἐν Πειραιεῖ βουλῆς γενομένης, παρῆλ- 25
 25 θε τῷ Φωκίῳ ἐμπιστεύσας τὸ σῶμα. Δεοκύλλου δὲ τοῦ ἐπὶ τῆς χώρας στρατηγοῦ συλλαβεῖν αὐτὸν ἐπιχειρήσαντος, ἐκεῖνος μὲν προαισθόμενος ἐξεπήδησε καὶ φανερός ἦν εὐθύς ἀμυνόμενος τὴν πόλιν, ὁ δὲ Φωκίῳ ἐπὶ τῷ προέσθαι τὸν ἄνδρα καὶ μὴ κατασχεῖν ἐγ- 30
 30 καλούμενος ἔφη πιστεύειν μὲν τῷ Νικάνορι καὶ μηδὲν ἀπ' αὐτοῦ προσδοκῶν δεινόν· εἰ δὲ μὴ, μᾶλλον ἐθέλειν

ἀδικούμενος ἢ ἀδικῶν φανερός γενέσθαι. Τοῦτο δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ μὲν ἄν τι τι σκοποῦντι δοκοίη καλοκαγαθικῶς λελέχθαι καὶ γενναίως· ὁ δὲ εἰς πατρίδος ἀποκινδυνεύων σωτηρίαν καὶ ταῦτα στρατηγὸς καὶ ἄρχων, οὐκ οἶδα, μὴ μείζον τι παραβαίνει καὶ πρεσβύτερον τὸ πρὸς τοὺς πολίτας δίκαιον. Οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνο ἐστὶν εἰπεῖν, ὅτι φοβούμενος μὲν εἰς πόλεμον ἐμβαλεῖν τὴν πόλιν ὁ Φωκίων ἀπέσχετο τοῦ Νικάνωρος, ἄλλως δὲ προὐβάλλετο τὴν πίστιν καὶ τὸ δίκαιον, ὅπως αἰδούμενος ἐκείνος ἴσχυιαν ἄγῃ καὶ μηδὲν ἀδικῆ τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' ὄντως ἔοικεν ἰσχυρά τις αὐτῷ περὶ τοῦ Νικάνωρος ἐργενέσθαι πίστις, ὃν γε πολλῶν προδιαβαλλόντων καὶ κατηγορούντων ἐπιτίθεσθαι τῷ Πειραιεῖ καὶ διαβιβάζειν εἰς Σαλαμίνα ξένους καὶ διαφθεῖρειν τινὰς τῶν ἐν Πειραιεῖ κατοικούντων, οὐ προσήκατο τὸν λόγον οὐδ' ἐπίστευσεν, ἀλλὰ καὶ Φιλομήλου τοῦ Λαμπριεῶς ψήφισμα γράψαντος, Ἀθηναίους ἅπαντας ἐν τοῖς ὅπλοις εἶναι καὶ τῷ στρατηγῷ Φωκίῳ προσέχειν, ἠμέλησεν, ἄχρι οὐ προσάγων ὁ Νικάνωρ ἐκ τῆς Μουνυχίας τὰ ὅπλα τὸν Πειραιᾶ περιετάφρευσε.

XXXIII. Πραττομένων δὲ τούτων ὁ μὲν Φωκίων ἐθορυβεῖτο καὶ κατεφρονεῖτο τοὺς Ἀθηναίους ἐξάγειν βουλόμενος, Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Πολυσπέρχοντος υἱὸς ἦκε μετὰ δυνάμεως, λόγῳ μὲν ἐπὶ τὸν Νικάνωρα τοῖς ἐν ἄστει βοηθήσων, ἔργῳ δὲ τὴν πόλιν, εἰ δύναίτο, καταληφόμενος αὐτὴν ἐαυτῇ περιπετῆ γενομένην. Οἱ τε γὰρ φυγάδες αὐτῷ συνεισβαλόντες εὐθύς ἦσαν ἐν ἄστει καὶ τῶν ξένων ἅμα καὶ τῶν ἀτίμων πρὸς αὐτοὺς εἰσδραμόντων ἐκκλησία παμμιγῆς ἠθροίσθη καὶ ἄτακτος, ἐν ἣ τὸν Φωκίωνα τῆς ἀρχῆς ἀπολύσαντες ἑτέροισιν εἵλοντο στρατηγούς. Εἰ δὲ μὴ συνιᾶν εἰς λόγους ὁ Ἀλέξανδρος τῷ Νικάνωρι μόνος παρὰ τὸ τεῖχος ὤφθη καὶ τοῦτο ποι-

οῦντες πολλάκις ὑποψίαν τοῖς Ἀθηναίοις παρέσχον, οὐκ ἂν ἡ πόλις διέφυγε τὸν κίνδυνον. Ἐπεὶ δὲ Ἀγνωνίδης ὁ ῥήτωρ εὐθύς ἐπεφύετο τοῖς περὶ τὸν Φωκίωνα καὶ κατηγορεῖ προδοσίας, οἱ μὲν περὶ Καλλιμέδοντα καὶ Χαρικλέα φοβηθέντες ἀπῆλθον ἐκ τῆς πόλεως, ὁ δὲ 5 Φωκίων καὶ μετ' αὐτοῦ τῶν φίλων οἱ παραμείναντες ἔρχοντο πρὸς Πολυσπέρχοντα. Καὶ συνέξῃλθον αὐτοῖς χάριτι τοῦ Φωκίωνος ὁ Πλαταιεὺς Σόλων καὶ Δείναρχος ὁ Κορινθίος, ἐπιτήδειοι τοῦ Πολυσπέρχοντος εἶναι δοκοῦντες καὶ συνήθεις. Ἀρρωστία δὲ χρησαμένου τοῦ Δείναρχου συχνὰς ἡμέρας ἐν Ἐλατεῖα διέτριψαν, ἐν αἷς Ἀγνωνίδου πείσαντος, Ἀρχεστράτου δὲ τὸ ψήφισμα γράψαντος, ἔπεμπε πρεσβείαν ὁ δῆμος κατηγορήσουσαν τοῦ Φωκίωνος. Ἀμα δὲ καὶ συνέμιξαν ἀμφοτέρω 10 Πολυσπέρχοντι μετὰ τοῦ βασιλέως πορευομένῳ περὶ 15 κώμην τινὰ τῆς Φωκίδος, Φαρύγας, κειμένην ὑπὸ τὸ Ἀκρούριον ὄρος, ὃ νῦν Γαλάτην καλοῦσιν. Ἐνταῦθα δὴ θεῖς ὁ Πολυσπέρχων τὸν χρυσοῦν οὐρανίσκον καὶ καθίσας ὑπ' αὐτῷ τὸν βασιλέα καὶ τοὺς φίλους, τὸν μὲν Δείναρχον εὐθύς ἐκ προόδου λαβεῖν ἐκέλευσε καὶ στρε- 20 βλώσαντας ἀποκτείνει, τοῖς δὲ Ἀθηναίοις ἀπέδωκε λόγον. Ὡς δὲ θόρυβον καὶ κραυγὴν ἐποίουν ἀντικατηγοροῦντες ἀλλήλων ἐν τῷ συνεδρίῳ καὶ προσελθὼν ὁ Ἀγνωνίδης εἶπεν, „Ἄπαντας ἡμᾶς εἰς μίαν ἐμβαλόντες γαλεάγραν Ἀθηναίοις ἀναπέμψατε λόγον ὑφέξοντας,“ 25 ὁ μὲν βασιλεὺς ἐγέλασεν, οἱ δὲ περιεστῶτες τῷ συνεδρίῳ Μακεδόνες καὶ ξένοι σχολὴν ἄγοντες ἐπεθύμουν ἀκούειν, καὶ τοὺς πρέσβεις παρεκάλουν ἀπὸ νεύματος ἐνταῦθα ποιεῖσθαι τὴν κατηγορίαν. Ἦν δὲ οὐδὲν ἴσον, ἀλλὰ τῷ μὲν Φωκίῳι πολλάκις ἀντέκρουσεν ὁ Πολυ- 30 σπέρχων λέγοντι, μέχρι οὐ τῇ βακτηρίᾳ πατάξας τὴν γῆν ἀπέστη καὶ κατεσιώπησεν. Ἠγήμονος δὲ φήσαντος,

ὅτι μάρτυς αὐτῷ τῆς πρὸς τὸν δῆμον εὐνοίας Πολυ-
σπέρχων ἐστὶ, καὶ τοῦ Πολυσπέρχοντος ἀποκριναμένου
πρὸς ὄργην „Παῦσαι μου πρὸς τὸν βασιλέα καταφευδό-
μενος,“ ἀναπηδήσας ὁ βασιλεὺς ὤρμησε λόγχη τὸν Ἠγή-
5 μονα πατάξαι. Ταχὺ δὲ τοῦ Πολυσπέρχοντος περιλα-
βόντος αὐτὸν οὕτω διελύθη τὸ συνέδριον.

XXXIV. Τὸν δὲ Φωκίωνα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ φυ-
λακῆς περιεχούσης, ὅσοι τῶν ἐταίρων ἐτυχον οὐκ ἐγ-
γὺς ἐστῶτες, ὡς τοῦτο εἶδον, ἐγκαλυψάμενοι καὶ δια-
10 φυγόντες ἐσώθησαν. Ἐκείνους δὲ Κλείτος εἰς Ἀθήνας
ἀνήγε λόγῳ μὲν κριθησομένους, ἔργῳ δὲ ἀποθανεῖν
κατακεκριμένους. Καὶ προσῆν τὸ σχῆμα τῆ κομιδῆ λυ-
πηρόν, ἐφ' ἀμάξαις κομιζομένων αὐτῶν διὰ τοῦ Κερα-
μεικοῦ πρὸς τὸ θέατρον· ἐκεῖ γὰρ αὐτοὺς προσαραγῶν
15 ὁ Κλείτος συνεῖχεν, ἄχρι οὗ τὴν ἐκκλησίαν ἐπλήρωσαν
οἱ ἄρχοντες, οὗ δούλον, οὗ ξένον, οὐκ ἄτιμον ἀποκρί-
ναντες, ἀλλὰ πᾶσι καὶ πάσαις ἀναπεπταμένον τὸ βῆμα
καὶ τὸ θέατρον παρασχόντες. Ἐπεὶ δὲ ἦ τ' ἐπιστολὴ τοῦ
βασιλέως ἀεγνώσθη, λέγοντος αὐτῷ μὲν ἐγνώσθαι
20 προδότας γερονεῖναι τοὺς ἄνδρας, ἐκείνοις δὲ διδόναι
τὴν κρίσιν ἐλευθέρους τε δὴ καὶ αὐτονόμοις οὔσι, καὶ
τοὺς ἄνδρας ὁ Κλείτος εἰσήγαγεν, οἱ μὲν βέλτιστοι τῶν
πολιτῶν ὄφθέντος τοῦ Φωκίωνος ἐνεκαλύψαντο καὶ
κάτω κύψαντες ἐδάκρουν, εἰς δὲ ἀναστὰς ἐτόλμησεν εἰ-
25 πεῖν ὅτι, τηλικαύτην κρίσιν ἐγκεχειρικὸτος τῷ δήμῳ
τοῦ βασιλέως, καλῶς ἔχει τοὺς δούλους καὶ τοὺς ξένους
ἀπελθεῖν ἐκ τῆς ἐκκλησίας. Οὐκ ἀνασχομένων δὲ τῶν
πολλῶν, ἀλλ' ἀνακραγόντων βάλλειν τοὺς ὀλιγαρχικοὺς
καὶ μισοδήμους, ἄλλος μὲν οὐδεὶς ὑπὲρ τοῦ Φωκίωνος
30 ἐπεχείρησεν εἰπεῖν, αὐτὸς δὲ χαλεπῶς καὶ μόλις ἐξα-
κουσθεὶς „Πότερον“ εἶπεν „ἀδίκως ἢ δικαίως ἀποκτεῖ-
ναι βουλευσθε ἡμᾶς;“ Ἀποκριναμένων δὲ τινῶν, ὅτι 758

δικαίως „Καὶ τοῦτο“ ἔφη „πῶς γνώσεσθε μὴ ἀκούσαν-
τες;“ Ἐπεὶ δὲ οὐθέν μᾶλλον ἤκουον, ἔγγυτέρω προσ-
ελθὼν, „Ἐγὼ μὲν“ εἶπεν „ἀδικεῖν ὁμολογῶ καὶ θανά-
του τιμῶμαι τὰ πεπολιτευμένα ἑμαυτῷ· τούτους δὲ, ἄν-
δρες Ἀθηναῖοι, διὰ τί ἀποκτενεῖτε μηδὲν ἀδικούντας;“ 5
Ἀποκριναμένων δὲ πολλῶν „Ὅτι σοὶ φίλοι εἰσὶν,“ ὁ
μὲν Φωκίων ἀποστὰς ἤσυχίαν ἤγειν, ὁ δὲ Ἀγνωνίδης
ψήφισμα γεγραμμένον ἔχων ἀνέγνω, καθ' ὃ τὸν δῆμον
ἔδει χειροτονεῖν περὶ τῶν ἀνδρῶν, εἰ δοκοῦσιν ἀδικεῖν,
τοὺς δὲ ἄνδρας, ἂν καταχειροτονηθῶσιν, ἀποθνήσκειν. 10

XXXV. Ἀναγνωσθέντος δὲ τοῦ ψηφίσματος ἤξιον
τινὲς προσγράφειν, ὅπως καὶ στρεβλωθεὶς Φωκίων
ἀποθάνοι, καὶ τὸν τροχὸν εἰσφέρειν καὶ τοὺς ὑπηρέτας
καλεῖν προσέταττον. Ὁ δὲ Ἀγνωνίδης καὶ τὸν Κλείτον
ὄρων δυσχεραίνοντα καὶ τὸ πρᾶγμα βαρβαρικὸν εἶναι 15
καὶ μιαρὸν ἠγνούμενος „Ὅταν“ ἔφη „Καλλιμέδοντα τὸν
μαστιγίαν λάβωμεν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, στρεβλώσο-
μεν· περὶ δὲ Φωκίωνος οὐδὲν ἐγὼ γράφω τοιοῦτον.“
Ἐνταῦθα τῶν ἐπιεικῶν τις ὑπεφώνησεν· „Ὅρθως γε σὺ
ποιῶν· ἂν γὰρ Φωκίωνα βασανίσωμεν, σὲ τί ποιήσο- 20
μεν;“ Ἐπικυρωθέντος δὲ τοῦ ψηφίσματος καὶ τῆς χει-
ροτονίας ἀποδοθείσης, οὐδεὶς καθήμενος, ἀλλὰ πάντες
ἐξαναστάντες, οἱ δὲ πλείστοι καὶ στεφανωσάμενοι κα-
τεχειροτόνησαν αὐτῶν θάνατον. Ἦσαν δὲ σὺν τῷ Φω-
κίῳ Νικοκλῆς, Θουδιππος, Ἠγήμων, Πυθοκλῆς· 25
μητροῖον δὲ τοῦ Φαληρέως καὶ Καλλιμέδοντος καὶ Χα-
ρικλέους καὶ τινῶν ἄλλων ἀπόντων κατεψηφίσθη θά-
νατος.

XXXVI. Ὡς οὖν διαλύσαντες τὴν ἐκκλησίαν ἤγον
εἰς τὸ δεσμοτήριον τοὺς ἄνδρας, οἱ μὲν ἄλλοι, περι- 30
πλεοκόμενων τῶν φίλων αὐτοῖς καὶ οἰκείων, ὀδυρόμενοι
καὶ καταθρηνοῦντες ἐβάδιζον, τὸ δὲ Φωκίωνος πρόσω-
PLUT. VII. IV.
3

πον οἶον ὅτε στρατηγῶν ἀπ' ἐκκλησίας προὔπέμπετο βλέποντες ἐθαύμαζον τὴν ἀπάθειαν καὶ μεγαλοψυχίαν τοῦ ἀνδρός. Οἱ δὲ ἐχθροὶ κακῶς ἔλεγον παρατρέχοντες· εἷς δὲ καὶ προσέπτυσεν ἐξεναντίας προσελθῶν. Ὅτε 5 καὶ τὸν Φωκίωνα λέγεται βλέψαντα πρὸς τοὺς ἄρχοντας εἶπεν· „Οὐ παύσει τις ἀσχημονοῦντα τοῦτον;“ Ἐπεὶ δὲ Θουδίππος ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ γενόμενος καὶ τὸ κώ- νειον ὄρων τριβόμενος ἠγανάκει καὶ κατέκλαιε τὴν συμφορὰν, ὡς οὐ προσηκόντως τῷ Φωκίῳ συναπολ- 10 λύμενος, „Εἶτα οὐκ ἀγαπᾷς“ εἶπεν „ὅτι μετὰ Φωκί- ωνος ἀποθνήσκεις;“ Ἐρομένου δὲ τινος τῶν φίλων, εἶ- τι πρὸς Φῶκον λέγει τὸν υἱόν· „Πάνυ μὲν οὖν“ ἔφη „λέγω μὴ μνησικακεῖν Ἀθηναίους.“ Τοῦ δὲ Νικολέ- ους, ὃς ἦν αὐτῷ πιστότατος τῶν φίλων, παρακαλοῦν- 15 τος, ὅπως αὐτὸν ἐάσῃ τὸ φάρμακον πιεῖν πρότερον, „Βαρὺ μὲν“ εἶπεν „ᾧ Νικόκλεις, ἐμοὶ τὸ αἴτημα καὶ λυπηρόν, ἐπεὶ δὲ οὐδὲ ἄλλο οὐδέποτε σοὶ παρὰ τὸν βλόν οὐδὲν ἠχαρίστησα, καὶ τοῦτο συγχωρῶ.“ Πεπωκό- των δὲ ἤδη πάντων τὸ φάρμακον ἐπέλιπε, καὶ ὁ δημό- 20 σιος οὐκ ἔφη τρῖψιν ἕτερον, εἰ μὴ λάβοι δώδεκα δραχ- μάς, ὅσου τὴν ὀκλήν ὠνεῖται. Χρόνου δὲ γενομένου καὶ διατριβῆς ὁ Φωκίων καλέσας τινὰ τῶν φίλων καὶ εἰπών, εἰ μηδὲ ἀποθανεῖν Ἀθήνησι δωρεάν ἐστίν, ἐκέ- λευσε τῷ ἀνθρώπῳ δοῦναι τὸ κερμάτιον.

25 XXXVII. Ἦν δὲ ἡμέρα μηνὸς Μουνυχιῶνος ἐνάτη ἐπὶ δέκα, καὶ τῷ Διὶ τὴν πομπὴν πέμποντες οἱ ἱππεῖς παρεξήσαν· ἂν οἱ μὲν ἀφείλοντο τοὺς στεφάνους, οἱ δὲ πρὸς τὰς θύρας δεδακρυμένοι τῆς εἰρκτῆς ἀπέβλε- ψαν. Ἐφάνη δὲ τοῖς μὴ παντάπασιν ὠμοῖς καὶ διε- 30 φθαρμένοις ὑπ' ὀργῆς καὶ φθόνου τὴν ψυχὴν ἀνοσιώ- τατον γεγονέναι τὸ μηδ' ἐπισχεῖν τὴν ἡμέραν ἐκείνην μηδὲ καθαρῆσαι δημοσίου φόνου τὴν πόλιν ἐορτάζου-

σαν. Οὐ μὴν ἀλλ' ὥσπερ ἐνδεέστερον ἠγωνισμένοις 759 τοῖς ἐχθροῖς ἔδοξε καὶ τὸ σῶμα τοῦ Φωκίωνος ἐξορίσαι καὶ μηδὲ πῦρ ἐναῦσαι μηδένα πρὸς τὴν ταφὴν Ἀθη- ναίων. Διὸ φίλος μὲν οὐδεὶς ἐτόλμησεν ἄψασθαι τοῦ σώματος, Κωνωπίων δὲ τις ὑπουργεῖν εἰδισμένος τὰ 5 τοιαῦτα μισθοῦ κομισθέντα τὸν νεκρὸν ὑπὲρ τὴν Ἐλευ- σίνα πῦρ λαβὼν ἐκ τῆς Μεγαρικῆς ἔκαυσεν. Ἡ δὲ [Με- γαρικῆ] γυνὴ παρούσα μετὰ τῶν θεραπεινίδων ἔχωσε μὲν αὐτόθι χῶμα κενὸν καὶ κατέσπεισεν, ἐνθεμένη δὲ τῷ κόλπῳ τὰ ὀστά καὶ κομίσασα νύκτωρ εἰς τὴν οἰκίαν 10 κατώρυξε παρὰ τὴν ἐστίαν εἰποῦσα· „Σοί, ᾧ φίλη ἐστία, παρακατατίθειμαι ταῦτα ἀνδρὸς ἀγαθοῦ λείψανα· σὺ δὲ αὐτὰ τοῖς πατράσις ἀπόδος ἡρίοις, ὅταν Ἀθηναῖοι σω- φρονήσωσι.“

XXXVIII. Καὶ μέντοι χρόνου βραχέος διαγενομέ- 15 νου καὶ τῶν πραγμάτων διδασκόντων οἶον ἐπιστάτην καὶ φύλακα σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης ὁ δῆμος ἀπώ- λεσεν, ἀνδριάντα μὲν αὐτοῦ χαλκοῦν ἀνέστησαν, ἐθα- ψαν δὲ δημοσίοις τέλεσι τὰ ὀστά. Τῶν δὲ κατηγόρων Ἀγνανίδην μὲν αὐτοὶ θάνατον καταχειροτονήσαντες 20 ἀπέκτειναν, Ἐπίκουρον δὲ καὶ Δημόφιλον ἀποδράντας ἐκ τῆς πόλεως ἀνευρῶν ὁ τοῦ Φωκίωνος υἱὸς ἐτιμωρή- σατο. Τοῦτον οὔτε τᾶλλα σπουδαῖον ἄνδρα γενέσθαι φασί, καὶ παιδίσκης ἐρῶντα παρὰ πορνοβοσκῷ τρεφομέ- νης κατὰ τύχην Θεοδώρῳ τῷ ἀθέῳ παραγενέσθαι λόγον 25 ἐν Λυκίῳ διαλεγομένῳ τοιοῦτον· „Εἰ τὸ φίλον λύσα- σθαι μὴ ἀσχρόν ἐστίν, οὐδὲ τὸ φίλην ὁμοίως· εἰ δὲ μὴ τὸ ἐταῖρον, οὐδὲ τὸ ἐταίραν.“ θήμενον οὖν ἑαυτῷ πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τὸν λόγον ὡς εὖ ἔχοντα λύσασθαι τὴν ἐταίραν. Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ Φωκίωνα πραγθέντα τῶν 30 περὶ Σωκράτην πάλιν ἀνέμνησε τοὺς Ἕλληνας, ὡς ὁμοι-

οτάτης εκείνη τῆς ἁμαρτίας ταύτης καὶ δυστυχίας τῆ πόλει γενομένης.

5

Κ Α Τ Ω Ν.

1. Κάτωνι δὲ τὸ μὲν γένος ἀρχὴν ἐπιφανείας ἔλαβε
10 καὶ δόξης ἀπὸ τοῦ προπάππου Κάτωνος, ἀνδρὸς ἐν δόξῃ
καὶ δυνάμει μάλιστα Ῥωμαίων γενομένου δι' ἀρετήν,
ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται, κατελείφθη δὲ γο-
νέων ὄρφανὸς μετ' ἀδελφοῦ Καπίωνος καὶ Πορκίας
ἀδελφῆς. Ἦν δὲ καὶ Σερβίλλα Κάτωνος ὁμομήτριος
15 ἀδελφῆ. Καὶ πάντες οὗτοι παρὰ Λιβίῳ Δρούσῳ τρο-
φήν καὶ διαίταν εἶχον, θείῳ μὲν ὄντι τῆς μητρὸς,
ἄγοντι δὲ τὴν πολιτείαν τότε· καὶ γὰρ εἰπεῖν δεινότα-
τος ἦν καὶ τὰλλα σώφρων ἀνὴρ ἐν τοῖς μάλιστα καὶ φρο-
νήματος οὐδενὶ Ῥωμαίων ὑφιέμενος. Λέγεται δὲ Κά-
20 των εὐθύς ἐκ παιδίου τῇ τε φωνῇ καὶ τῷ προσώπῳ καὶ
ταῖς περὶ τὰς παιδιὰς διατριβαῖς ἦθος ὑποφαίνειν ἄτρε-
πτον καὶ ἀπαθὲς καὶ βέβαιον ἐν πᾶσιν. Ἰσχύν τε γὰρ
εἶχον αὐτοῦ παρ' ἡλικίαν τελεσιουργὸν αἱ ὄρμαι, καὶ
τοῖς κολακεύουσι τραγὺς ὦν καὶ προσάντης ἔτι μᾶλλον
25 ἐκράτει τῶν ἐκφοβούντων. Ἦν δὲ καὶ πρὸς γέλωτα κο-
μιδῇ δυσκίνητος, ἄχρι μειδιάματος σπανίως τῷ προ-
σώπῳ διαχεόμενος, καὶ πρὸς ὄργην οὐ ταχὺς οὐδὲ ὀλι-
σθηρὸς, ὄργισθεις δὲ δυσπαραίτητος. Ὡς οὖν εἰς τὸ
μανθάνειν ἦκε, νωθρὸς ἦν ἀναλαβεῖν καὶ βραδὺς, ἀνα-
30 λαβῶν δὲ κάτοχος καὶ μνημονικός. Ὁ δὲ καὶ πέφυκεν
ἄλλως, τοὺς μὲν εὐφυεῖς ἀναμνηστικούς μᾶλλον εἶναι, 760
μνημονικούς δὲ τοὺς μετὰ πόνου καὶ πραγματείας πα-

ραδεχομένους· γίνεται γὰρ οἷον ἐγκανμα τῆς ψυχῆς τῶν
μαθημάτων ἕκαστον. Ἔοικε δὲ καὶ τὸ δύσπειστον τῷ
Κάτωνι ποιεῖν ἐργαδεστέραν τὴν μάθησιν· πάσχειν γὰρ
τι τὸ μανθάνειν ἀτεχνῶς ἐστὶ, καὶ τὸ πείθεσθαι ταχὺ
τοῖς ἦττον ἀντέχειν δυναμένοις συμβέβηκε. Διὸ πεί-5
θονται μᾶλλον νέοι γερόντων καὶ νοσοῦντες ὑγαιονόν-
των, καὶ ὅλως ἐν οἷς τὸ ἀποροῦν ἀσθενέστατόν ἐστι,
ῥᾶστον τὸ προστιθέμενον. Τῷ μὲντοι παιδαγωγῷ τὸν
Κάτωνι πείθεσθαι μὲν λέγουσι καὶ ποιεῖν ἅπαν τὸ προσ-
ταττόμενον, ἕκαστον δὲ τὴν αἰτίαν ἀπαιτεῖν καὶ τὸ διὰ 10
τί πυνθάνεσθαι. Καὶ γὰρ ἦν χαρίεις ὁ παιδαγωγὸς αὐ-
τοῦ καὶ λόγον ἔχων τοῦ κονδύλου προχειρότερον, ὄνομα
Σαρπηδῶν.

II. Ἐτι δὲ παιδὸς τοῦ Κάτωνος ὄντος ἔπραττον οἱ
σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων ὅπως μεθέξουσιν τῆς ἐν Ῥώμῃ 15
πολιτείας· καὶ τις Πομπαίδιος Σίλλων, ἀνὴρ πολεμι-
κὸς καὶ μέγιστον ἔχων ἀξίωμα, τοῦ δὲ Δρούσου φίλος,
κατέλυσε παρ' αὐτῷ πλείονας ἡμέρας, ἐν αἷς γεγονώς
τοῖς παιδίοις συνηθῆς, „Ἄγε“ εἶπεν „ὅπως ὑπὲρ ἡμῶν
δεήσεσθε τοῦ θεοῦ συναγωνίσασθαι περὶ τῆς πολι-20
τείας.“ Ὁ μὲν οὖν Καπίων διαμειδιάσας ἐπένευσε, τοῦ
δὲ Κάτωνος οὐδὲν ἀποκριναμένου καὶ βλέποντος εἰς
τοὺς ξένους ἀτενὲς καὶ βλοσυρόν, ὁ Πομπαίδιος „Σὺ
δέ“ εἶπεν „ἡμῖν, ὦ νεανία, τί λέγεις; Οὐχ οἷος εἰ τοῖς
ξένοις συλλαμβάνεσθαι πρὸς τὸν θεῖον, ὥσπερ ὁ ἀδελ- 25
φός;“ Μὴ φθεγγόμενον δὲ τοῦ Κάτωνος, ἀλλὰ τῇ σιω-
πῇ καὶ τῷ προσώπῳ δοκοῦντος ἀπολέγεσθαι τὴν δέησιν,
ἀράμενος αὐτὸν ὁ Πομπαίδιος ὑπὲρ θυρίδος ὡς ἀφή-
σων ὁμολογεῖν ἐκέλευεν ἢ ῥίψειν ἔφασκεν, ἅμα τῇ τε
φωνῇ τραχυτέρῳ χρώμενος καὶ ταῖς χερσὶν ἀπηροτημένον 30
τὸ σῶμα πολλάκις ὑπὲρ τῆς θυρίδος κραδαίνων. Ἐπεὶ
δὲ πολὺν χρόνον οὕτω διεκαρτέρησεν ὁ Κάτων ἀνέκ-

πληκτος και ἀδεής, καταθέμενος αὐτὸν Πομπαιδίος ἡσυχῇ πρὸς τοὺς φίλους εἶπεν· „Οἷον εὐτύχημα τῆς Ἰταλίας ὅτι παῖς οὗτός ἐστιν· εἰ δὲ ἀνὴρ ἦν, μίαν οὐκ ἂν οἶμαι ψῆφον ἡμῖν ἐν τῷ δήμῳ γίνεσθαι.“ Πάλιν δὲ 5 συγγενοῦς τινος ἐν γενεθλοῖς καλέσαντος ἐπὶ δειπνον ἄλλους τε παῖδας και τοὺς περὶ Κάτωνα, σχολὴν ἄγοντες ἐν τινι μέρει τῆς οἰκίας ἐπαιζον αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς ἀναμειγμένοι νεώτεροι και προεσβύτεροι, τὸ δὲ παιζόμενον ἦν δίκαι και κατηγορίαι και ἀγωγαὶ τῶν ἀλισκο- 10 μένων. Εἰς οὖν τῶν ἐαλωκότων παιδῶν εὐπρεπῆς τὴν ὄψιν ὑπὸ προεσβυτέρου παιδὸς ἀχθεῖς εἰς τι δωμάτιον και εἰσρχθεῖς ἐπεκαλεῖτο τὸν Κάτωνα. Ταχὺ δὴ τὸ γινόμενον συνεῖς ἦκεν ἐπὶ τὰς θύρας ὁ Κάτων, και διωσάμενος τοὺς προεστῶτας και διακωλύοντας ἐξήγαγε τὸν 15 παῖδα· και μετ' ὀργῆς ἔχων ἀπῆλθεν οἰκαδε και παῖδες ἔτεροι συνηκολούθησαν.

III. Οὕτω δ' ἦν περιβόητος, ὥστ', ἐπειδὴ Σύλλας τὴν παιδικὴν και ἱερὰν ἵπποδρομίαν, ἣν καλοῦσι Τροίαν, ἐπὶ θεῶν διδάσκων και συναγαγὼν τοὺς εὐγενεῖς παῖ- 20 δας ἀπέδειξεν ἡγεμόνας δύο, τὸν μὲν ἕτερον οἱ παῖδες ἐδέξαντο διὰ τὴν μητέρα, Μετέλλης γὰρ ἦν υἱός, τῆς Σύλλα γυναικός, τὸν δὲ ἕτερον, ἀδελφιδοῦν ὄντα Πομπηίου, Σέξτον, οὐκ εἶσαν οὐδὲ ἐβούλοντο μελετᾶν οὐδὲ ἐπεσθαι, πυνθανομένου δὲ τοῦ Σύλλα, τίνα βούλοιντο, 25 πάντες ἐβόησαν „Κάτωνα“ και ὅ γε Σέξτος αὐτὸς εἶξας παρήκεν ὡς κρείττονι τὴν φιλοτιμίαν. Ἐτυχε δὲ και φίλος ὢν ὁ Σύλλας πατρικὸς αὐτοῖς, και ποτε και προσηγάγετο και προσωμίλησεν, ὀλίγοις πάνν νέμων τὴν τοιαύτην φιλοφροσύνην διὰ βάρους και ὄγκου ἧς εἶχεν ἀρ- 30 χῆς και δυνάμεως. Μέγα δὴ ποιούμενος ὁ Σαρπηδῶν τοῦτο πρὸς τιμὴν ἅμα και ἀσφάλειαν, ἤγευ ἀσπασόμενον 76 τὸν Κάτωνα συνεχῶς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Σύλλα, μηδὲν

τότε προσιδεῖν ἀσεβῶν χώρου διαφέρουσαν ὑπὸ πλή- θους τῶν ἀγομένων και στρεβλουμένων. Ἦν μὲν οὖν ἔτος ἐκεῖνο τῷ Κάτῳι τεσσαρεσκαίδέκατον· ἰδὼν δὲ κεφαλὰς ἐπιφανῶν ἀνδρῶν λεγομένων ἐκκομιζόμενας και κρύφα τοὺς παρόντας ἐπιστένοντας, ἠρώτησε τὸν 5 παιδαγωγόν, ὅ τι δὴ τοῦτον τὸν ἀνθρωπον οὐδεὶς ἀποκίνησιν. Εἰπόντος δὲ ἐκείνου „Φοβοῦνται γὰρ αὐτόν, ὦ παῖ, μᾶλλον, ἢ μισοῦσι.“ „Τί οὖν“ εἶπεν „οὐκ ἐμοὶ ξίφος ἐδωκας, ἵνα αὐτὸν ἀνελὼν ἀπήλλαξα δουλείας τὴν πατρίδα;“ Τοῦτον τὸν λόγον ἀκούσας ὁ Σαρπηδῶν, 10 ἅμα δὲ και τὸ βλέμμα και τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πιμπλάμενον ὀργῆς και μένους κατιδῶν, οὕτως ἐδεισεν, ὥστε τὸ λοιπὸν ἤδη προσέχειν ἀκριβῶς και παραφυλάττειν, μή τι τολμήσῃ παραβολώτερον. Ἐτι μὲν οὖν παιδάριον ὢν μικρὸν ἀπεκρίνατο τοῖς ἐρωτῶσι, τίνα φιλεῖ μάλι- 15 στα, τὸν ἀδελφόν· τίνα δευτέρου, ὁμοίως τὸν ἀδελφὸν και τρίτον, ἄχρι οὗ πολλάκις λέγοντος ἀπέπειν ὁ ἐρωτῶν. Γενόμενος δ' ἐν ἡλικίᾳ μᾶλλον ἐβεβαίον τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν εὐνοίαν. Ἐτη γὰρ εἴκοσι γεγονὼς χωρὶς Καπίωνος οὐκ ἐδέλπησεν, οὐκ ἀπεδήμησεν, εἰς ἀγορὰν 20 οὐ προῆλθε. Μύρον δ' ἐκείνου λαμβάνοντος αὐτὸς παρηγεῖτο· και τᾶλλα τὰ περὶ τὴν διαίταν ἦν ἀκριβῆς και σύντονος. Ὁ γοῦν Καπίων ἐπὶ σωφροσύνῃ και μετριότητι θαυμαζόμενος ὡμολόγει τοιοῦτος εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλους ἐξεταζόμενος, „ἀλλ' ὅταν“ ἔφη „παρὰ τὸν Κά- 25 τωνος βίον παραβάλλω τὸν ἐμόν, οὐδὲν ἑμαυτῷ φαίνομαι Σιππίου διαφέρειν“ τῶν ἐπὶ τρυφῇ τίνα και μαλακία περιβοήτων ὀνομάσας.

IV. Ὁ δὲ Κάτων ἐπειδὴ τὴν ἱεροσύνην ἔλαβε τοῦ Ἀπόλλωνος, μετοικήσας και νειμάμενος μοῖραν τῶν πα- 30 τρῶν ἑκατὸν εἴκοσι ταλάντων γενομένην, τὴν μὲν διαίταν ἔτι μᾶλλον συνέστειλεν, Ἀντίπατρον δὲ Τύριον τῶν

ἀπὸ τῆς στοᾶς φιλοσόφων προσεταιρισάμενος τοῖς ἡθι-
κοῖς μάλιστα καὶ πολιτικοῖς ἐνεφύετο δόγμασι, περὶ
πᾶσαν μὲν ἀρετὴν ὡσπερ ἐπιπινοίατινι κατὰσχετος γεγο-
νῶς, διαφόρως δὲ τοῦ καλοῦ τὸ περὶ τὴν δικαιοσύνην
5 ἀτενὲς καὶ ἄκαμπτον εἰς ἐπιείκειαν ἢ χάριν ὑπερηγα-
πηκῶς. Ἦσκει δὲ καὶ τὸν ὀργανικὸν εἰς πλήθη λόγον,
ἀξιοῶν ὡσπερ ἐν πόλει μεγάλη τῇ πολιτικῇ φιλοσοφία
καὶ μάχιμον εἶναι τι παρατρεφόμενον. Οὐ μέντοι μεθ'
ἐτέρων ἐποιεῖτο τὰς μελέτας, οὐδ' ἠμροάσατο λέγοντος
10 οὐδέεις, ἀλλὰ καὶ πρὸς τινα τῶν ἐταίρων εἰπόντα „Μέμ-
φρονταί σου, Κάτων, οἱ ἄνθρωποι τὴν σιωπὴν“ „Μόνον“
ἔφη „μὴ τὸν βίον.“ Ἀρξομαι δὲ λέγειν, ὅταν μὴ μέλλω
λέγειν ἄξια σιωπῆς.“

V. Ἡ δὲ καλουμένη Πορκία βασιλικὴ τιμητικὸν ἦν
15 ἀνάθημα τοῦ παλαιοῦ Κάτωνος. Εἰωθότες οὖν ἐκεῖ
χρηματίζειν οἱ δήμαρχοι, καὶ κίονος τοῖς δίφοροις ἐμπο-
δῶν εἶναι δοκοῦντος, ἔγνωσαν ὑφελεῖν αὐτὸν ἢ μετα-
στήσαι. Τοῦτο Κάτωνα πρῶτον εἰς ἀγορὰν ἄκοντα προ-
ῆγαγεν· ἀντέστη γὰρ αὐτοῖς καὶ πείραν ἅμα τοῦ λόγου
20 καὶ τοῦ φρονήματος δούς ἐθανμάσθη. Καὶ γὰρ ὁ λόγος
νεαρὸν μὲν οὐδὲν οὐδὲ κομψὸν εἶχεν, ἀλλ' ἦν ὄρθιος
καὶ περιπληθῆς καὶ τραχύς. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ χάρις
ἀγωγὸς ἀκοῆς ἐπέτρεχε τῇ τραχύτητι τῶν νοημάτων, καὶ
τὸ ἦθος αὐτοῦ καταμιγνύμενον ἠδονὴν τινα καὶ μει-
25 διάμα τῷ σεμνῷ παρεῖχεν οὐκ ἀπάνθρωπον. Ἡ δὲ
φωνὴ μεγέθει μὲν ἀποχρῶσα καὶ διαρκῆς εἰς τοσοῦτον
ἐξικέσθαι δῆμον, ἰσχνὴν δὲ καὶ τόνου ἄρρηκτον εἶχε καὶ
ἄτρυτον· ἡμέραν γὰρ ὅλην εἰπὼν πολλάκις οὐκ ἀπηγό-
ρευσε. Τότε δ' οὖν κρατήσας τῆς δίκης πάλιν ἑαυτὸν
30 εἰς τὴν σιωπὴν καὶ τὴν ἄσκησιν συνέστειλε· καὶ διεπύ-762
νει τὸ σῶμα γυμνασίοις ἐνεργοῖς, ἐθιζόμενος ἀνέχεσθαι
καὶ καύματα καὶ νιφετὸν ἀκαλύπτω κεφαλῇ καὶ βαδίζειν

ἐν ταῖς ὁδοῖς πᾶσαν ὥραν ἄτερ ὀχήματος. Τῶν δὲ φί-
λων οἱ συνεκδημοῦντες ἵπποις ἐχρῶντο, καὶ πολλάκις
ἐκάστω παρέβαλλεν ὁ Κάτων ἐν μέρει προσδιαλεγόμενος,
περιπατῶν αὐτὸς ὄχουμένων. Θαυμαστῇ δὲ καὶ περὶ τὰς
νόσους ὑπομονῇ μετ' ἐγκρατείας ἐχρῆτο· πυρέττων γὰρ 5
μόνος ἐφ' ἑαυτοῦ διημέρευε μηδένα προσιέμενος, ἄχρι
οὐ βέβαιοι αἰσθοῖτο ῥαστώνην καὶ μεταβολὴν τοῦ νο-
σήματος.

VI. Ἐν δὲ τοῖς δεῖπνοις ἐκληροῦτο περὶ τῶν μερί-
δων· εἰ δὲ ἀπολάχοι, πρῶτον αἰρεῖν τῶν φίλων κελυθόν-1
των ἔλεγε μὴ καλῶς ἔχειν ἀκούσης τῆς Ἀφροδίτης. Καὶ
κατ' ἀρχὰς μὲν ἄπαξ ἐπιπιῶν [ἐπι] τὸ δεῖπνον ἀνέλυε,
προϊόντι δὲ τῷ χρόνῳ μάλιστα προσίετο πίνειν, ὥστε
πολλάκις ἐν οἴνῳ διάγειν εἰς ὄρθρον. Αἰτίαν δὲ ἔλεγον
οἱ φίλοι τούτου τὴν πολιτείαν καὶ τὰ δημόσια πράγ-15
ματα, πρὸς οἷς ὅλας τὸν Κάτωνα τὰς ἡμέρας ὄντα καὶ
κωλυόμενον φιλολογεῖν νύκτωρ καὶ παρὰ πότον συγγί-
νεσθαι τοῖς φιλοσόφοις. Διὸ καὶ Μεμμίον τινὸς ἐν συλ-
λόγῳ φήσαντος ὅλας τὸν Κάτωνα μεθύσκεσθαι τὰς νύ-
κτας, ὑπολαβὼν ὁ Κικέρων „Ἐκεῖνο δὲ οὐ λέγεις“ εἶπεν 20
„ὅτι καὶ τὰς ἡμέρας ὅλας κυβεύει;“ Καθόλου δὲ τοῖς
τότε βίοις καὶ τοῖς ἐπιτηδεύμασι ὁ Κάτων τὴν ἐναντίαν
ὁδὸν οἴόμενος δεῖν βαδίζειν, ὡς οὔσι φαύλοις καὶ με-
γάλης δεομένοις μεταβολῆς, ἐπεὶ πορφύραν ἐώρα τὴν
κατακόρως ἐρυνθρὰν καὶ ὄξειαν ἀγαπωμένην, αὐτὸς ἐφό-25
ρει τὴν μέλαιναν. Πολλάκις δ' ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων
εἰς τὸ δημόσιον προῆει μετ' ἄριστον, οὐ δόξαν ἐκ ταύ-
της τῆς καινότητος θηρώμενος, ἀλλὰ ἐθίζων ἑαυτὸν ἐπὶ
τοῖς αἰσχροῖς αἰσχύνεσθαι μόνοις, τῶν δὲ ἄλλων ἀδό-
30 ξων καταφρονεῖν. Καὶ κληρονομίαν δὲ αὐτῷ προσγε-
ριον συναγαγὼν παρεῖχεν ἄνευ τόκων χρῆσθαι τῷ δεο-

μένω τῶν φίλων. Ἔνιοι δὲ καὶ χωρὰ καὶ θεράποντας αὐτοῦ διδόντος καὶ βεβαιούντος ὑπέθεντο πρὸς τὸ δημόσιον.

VII. Ἐπεὶ δὲ ὄραν ᾗετο πρὸς γάμον ἔχειν, οὐδεμιᾶ 5 γυναικὶ συνεληλυθῶς ἡρώσατο Λεπίδαν, πρότερον μὲν ἐγγυηθεῖσαν Σκηπίωνι Μετέλλῳ, τότε δὲ ἀπειπαμένου τοῦ Σκηπίωνος καὶ τῆς ἐγγύης λυθείσης σχολάζουσαν. Οὐ μὴν ἀλλὰ πρὸ τοῦ γάμου μεταμεληθεὶς πάλιν ὁ Σκηπίων καὶ πάντα ποιήσας ἔλαβε τὴν κόρην. Ὁ δὲ 10 Κάτων σφόδρα παροξυνθεὶς καὶ διακαεὶς ἐπεχείρησε μὲν ἐπέξελεθῆναι διὰ δίκης, ὡς δὲ οἱ φίλοι τοῦτο ἐκάλυσαν, ὀργῇ καὶ νεότητι τρέψας ἑαυτὸν εἰς ἰάμβους πολλὰ τὸν Σκηπίωνα καθύβρισε, τῷ πικρῷ προσχρησάμενος τοῦ Ἀρχιλόχου, τὸ δὲ ἀκόλαστον ἀφείλκε καὶ παιδαριῶ- 15 δες. Ἐγῆμε δὲ Ἀτιλίαν Σερρανοῦ θυγατέρα, καὶ ταύτην πρῶτον συνῆλθεν, οὐ μόνη δέ, καθάπερ Λαίλιος ὁ Σκηπίωνος ἐταῖρος· ἀλλ' εὐτυχέστερος ἐκεῖνος, ἐν πολλοῖς οἷς ἐβίωσε χρόνοις μίαν ἦν ἐγῆμεν ἐξ ἀρχῆς γυναικα.

VIII. Τοῦ δὲ δουλικοῦ πολέμου συνεσταῶτος, ὃν Σπαρτάκειον ἐκάλουν, Γέλλιος μὲν ἐστρατήγει, Κάτων δὲ τῆς στρατείας μετεῖχεν ἐθελοντῆς διὰ τὸν ἀδελφόν· ἐχιλιάρχει γὰρ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Καπίων. Καὶ χρήσασθαι μὲν εἰς ὅσον ἐβούλετο τῇ προθυμίᾳ καὶ ἀσκήσει 25 τῆς ἀρετῆς οὐχ ὑπῆρξεν αὐτῷ διὰ τὸ μὴ καλῶς στρατηγεῖσθαι τὸν πόλεμον, ἄλλως δὲ παρὰ πολλὴν μαλακίαν καὶ τρυφὴν τῶν ἐκεῖ στρατευομένων ἐπιδεικνύμενος εὐταξίαν καὶ ἐγκράτειαν καὶ τὸ θαρραλέον ἐν πᾶσι καὶ ξυνητὸν ἐδόκει μῆθὲν ἀποδεῖν τοῦ παλαιοῦ Κάτω- 30 νος. Ὁ δὲ Γέλλιος ἀριστεία καὶ τιμᾶς αὐτῷ διαπρε- 70 πείεις ἐγραψεν, ὡς ἐκεῖνος οὐκ ἔλαβεν οὐδὲ προσήκατο, φήσας ἄξιον μῆθὲν εἰργάσθαι τιμῶν. Ἐκ τε δὲ

τούτων ἀλλόκοτος ἐδόκει, καὶ νόμου γραφέντος, ὅπως τοῖς παραγγέλλουσιν εἰς ἀρχὴν ὄνομα ολόγοι μὴ παρῶσι, χιλιαρχίαν μετιῶν μόνος ἐπέθετο τῷ νόμῳ· καὶ δι' αὐτοῦ ποιησάμενος ἔργον ἀσπάζεσθαι καὶ προσαγορεῦναι τοὺς ἐντυγχάνοντας οὐδὲ αὐτοῖς ἀνεπαχθῆς ἦν 5 τοῖς ἐπαινοῦσιν, ὅσον μᾶλλον ἐνόουν τὸ καλὸν ὧν ἐπέτηθεν, τὸ δυσμίμητον αὐτῶν βαρυνομένοις.

IX. Ἀποδειχθεὶς δὲ χιλιαρχος εἰς Μακεδονίαν ἐπέμπετο πρὸς Ρούβριον τὸν στρατηγόν. Ἐνθα δὲ λέγεται τῆς γυναικὸς ἀχθομένης καὶ δακρυούσης ἕνα τῶν φίλων 10 τοῦ Κάτωνος Μουνάτιον εἰπεῖν· „ὦ Ἀτιλία, θάρσει· τοῦτον ἐγὼ σοὶ φυλάξω.“ „Πάνυ μὲν οὖν,“ φάναι τὸν Κάτωνα· καὶ προελθόντων μιᾶς ἡμέρας ὁδὸν εὐθύς εἰπεῖν μετὰ τὸ δεῖπνον „Ἄγε, ὅπως, ὦ Μουνάτιε, τῇ Ἀτιλίᾳ τὴν ὑπόσχεσιν ἐμπεδώσεις μῆτε ἡμέρας ἐμοῦ μῆτε 15 νυκτὸς ἀφιστάμενος.“ Ἐκ δὲ τούτου δύο κλίνας εἰς ταῦτο δωμάτιον ἐκέλευε τίθεσθαι, καὶ τὸν Μουνάτιον οὕτως αἰεὶ καθεύδειν μετὰ παιδιᾶς φυλασσόμενον ὑπὸ τοῦ Κάτωνος. Εἶποντο δὲ αὐτῷ πεντεκαίδεκα μὲν οἰκέται, δύο δὲ ἀπελεύθεροι, φίλοι δὲ τέσσαρες. Ὡν 20 ὄχουμένων ἵπποις αὐτὸς αἰεὶ περιπατῶν ἐκάστω παρέβαλλεν ἐν μέρει προσδιαλεγόμενος. Ἐπεὶ δὲ ἦκεν εἰς τὸ στρατόπεδον, πλειόνων ταγμάτων ὄντων, ἐνὸς ἀρχων ἀποδειχθεὶς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῆς μὲν ἰδίας ἀρετῆς, μιᾶς οὔσης, μικρὸν ἔργον ἤγειτο καὶ οὐκ ἀνύσιμον 25 τὴν ἐπίδειξιν, αὐτῷ δὲ ποιῆσαι τοὺς ἀρχομένους ὁμοίους μάλιστα φιλοτιμούμενος οὐ τὸν φόβον ἀφείλε τῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ προσέθηκε τὸν λόγον· ᾧ πείθων περὶ ἐκάστων καὶ διδάσκων, ἐπομένης τιμῆς καὶ κολάσεως, χαλεπὸν ἦν εἰπεῖν, πρότερον εἰρημικοὺς μᾶλλον ἢ πολε- 30 μικοὺς καὶ προθυμότερους ἢ δικαιοτέρους παρεσκεύασε τοὺς ἄνδρας· οὕτως ἐφαίνοντο φοβεροὶ μὲν τοῖς πολε-

μίοις, ἡμεροὶ δὲ τοῖς συμμάχοις, ἄτολμοι δὲ πρὸς τὸ ἀδικεῖν, φιλότιμοι δὲ πρὸς τοὺς ἐπαίνοους. Οὐ δὲ ἤμιστα Κάτων ἐπεμελήθη, τοῦτο πλείστον ὑπῆρχεν αὐτῷ, καὶ δόξα καὶ χάρις καὶ ὑπερβάλλουσα τιμὴ καὶ φιλοφροσύνη παρὰ τῶν στρατιωτῶν. Ἄ γὰρ ἑτέροις ἐπέτα-
 5 τεν ἐκουσίως διαπονῶν, καὶ στολὴν μὲν καὶ δίαιταν καὶ πορείαν ἐκείνοις μᾶλλον ἢ τοῖς ἄρχουσιν ὁμοιούμενος, ἤθει δὲ καὶ φρονήματι καὶ λόγῳ πάντας ὑπεραίρων τοὺς αὐτοκράτορας καὶ στρατηγούς προσαγορευομένους,
 10 ἔλαθε διὰ τούτων ἅμα τὴν πρὸς αὐτὸν εὐνοίαν ἐνεργά-
 σάμενος τοῖς ἀνδράσι. Ἀρετῆς γὰρ ἀληθινὸς οὐκ ἐγ-
 γίνεται ζῆλος ἢ δι' ἄκρας τοῦ παραδιδόντος εὐνοίας καὶ τιμῆς· οἱ δὲ ἄνευ τοῦ φιλεῖν ἐπαινοῦντες τοὺς ἀγαθοὺς αἰδοῦνται τὴν δόξαν αὐτῶν, οὐ θαυμάζουσι δὲ τὴν ἀρε-
 15 τὴν οὐδὲ μιμοῦνται.

X. Πνθόμενος δὲ Ἀθηνόδωρον τὸν ἐπικαλούμενον Κορδυλιᾶνα μεγάλην ἔξιν ἐν τοῖς Στωϊκοῖς λόγοις ἔχον-
 20 τα διατρίβειν περὶ Πέργαμον ἤδη γηραιὸν ὄντα καὶ πά-
 σαις ἐρρωμενέστατα ταῖς ἡγεμονικαῖς καὶ βασιλικαῖς συν-
 ηθείαις καὶ φιλλίαις διαμεμαχημένον, οὐδὲν ᾤετο πέμ-
 πων καὶ γράφων περαινέειν πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ ἔχων
 παρὰ τοῦ νόμου δεδομένην ἀποδημίαν δεῦν μηνῶν
 ἐπλευσεν εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπὶ τὸν ἄνδρα, πιστεύων τοῖς
 ἐν αὐτῷ καλοῖς μὴ ἀτυχήσειν τῆς ἄγρας. Συγγενόμε-
 25 νος δὲ καὶ καταγωνισάμενος καὶ μεταστήσας ἐκ τῆς
 προαιρέσεως αὐτὸν ἤκεν ἄγων εἰς τὸ στρατοπέδου περι-
 χαρῆς καὶ μεγαλοφρονῶν, ὧς τι κάλλιστον ἤρηκός καὶ
 λαμπρότερον ὦν Πομπήϊος τότε καὶ Λεύκολλος ἔθνων
 καὶ βασιλειῶν κατεστρέφοντο σὺν ὅπλοις περιδόντες.

XI. Ἐτι δὲ αὐτοῦ περὶ τὴν στρατείαν ὄντος ὁ ἀδελ-
 30 φός εἰς τὴν Ἀσίαν βαδίζων ἐνόσησε περὶ Θράκην ἐν
 Αἰνῶ. Καὶ γράμματα μὲν εὐθύς ἤκε πρὸς τὸν Κάτωνα· 76

χειμῶνος δὲ πολλοῦ κατέχοντος τὴν θάλατταν καὶ νεῶς
 ἱκανῆς μεγέθει μὴ παρούσης εἰς μικρὸν ὀκνάδα μόνον
 δύο φίλους καὶ τρεῖς οἰκέτας ἀναλαβῶν ἐκ Θεσσαλονί-
 κης ἀνήχθη· καὶ παρ' οὐδὲν ἔλθῶν καταποντωθῆναι
 τύχη τιμὴ παραλόγῳ σωθεὶς ἄρτι τεθνηκότος τοῦ Κα- 5
 πίωνος, ἐμπαθέστερον ἔδοξεν ἢ φιλοσοφώτερον ἐνεγ-
 κεῖν τὴν συμφορὰν, οὐ μόνον κλαυθμοῖς καὶ περιπτύ-
 ξεσι τοῦ νεκροῦ καὶ βαρύτητι λύπης, ἀλλὰ καὶ δαπάνη
 περὶ τὴν ταφὴν καὶ πραγματείας θυμαμάτων καὶ ἱμα-
 10 τίων πολυτελῶν συγκατακαέντων καὶ μνήματος ξεστοῦ
 λίθων Θασίων ἀπὸ ταλάντων ὀκτὼ κατασκευασθέντος
 ἐν τῇ Αἰνίων ἀγορᾷ. Ταῦτα γὰρ ἔνοι οἱ ἐσυκοφάντου
 πρὸς τὴν ἄλλην ἀτυφίαν τοῦ Κάτωνος, οὐ καθορῶντες
 ὅσον ἐν τῷ πρὸς ἡδονὰς καὶ φόβους καὶ δεήσεις ἀναι-
 σχύντους ἀγνάμπτω καὶ στεροφῷ τοῦ ἀνδρὸς τὸ ἡμερον 15
 ἐνὴν καὶ φιλόστοργον. Εἰς δὲ ταῦτα καὶ πόλεις αὐτῷ
 καὶ δυνάσται πολλὰ κατὰ τιμὴν τοῦ τεθνεῶτος ἐπεμπον,
 ὧν ἐκεῖνος χρήματα μὲν παρ' οὐδενὸς ἐδέξατο, θυμιά-
 ματα δὲ καὶ κόσμον ἐλάμβανε τιμὴν ἀποδιδούς τοῖς πέμ-
 20 πουσι. Τῆς δὲ κληρονομίας εἰς αὐτόν τε καὶ θυγάτριον
 τοῦ Καπίωνος ἠκούσης, οὐδὲν ὧν ἀνάλωσε περὶ τὸν
 τάφον ἀπήτησεν ἐν τῇ νεμήσει. Καὶ ταῦτα πράξαντος
 αὐτοῦ καὶ πράττοντος ἦν ὁ γράψας, ὅτι κοσκίνῳ τὴν
 τέφραν τοῦ νεκροῦ μετέβαλε καὶ διήθησε, χρυσίον ζητῶν
 κατακεκαυμένον. Οὕτως οὐ τῷ ξίφει μόνον, ἀλλὰ καὶ 25
 τῷ γραφείῳ τὸ ἀνυπεύθυνον καὶ τὸ ἀνυπόδικον ἐπί-
 στευσεν.

XII. Ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχεν ἡ στρατεία τῷ Κάτωνι,
 προεπέμφθη, οὐκ εὐχαῖς, ὃ κοινόν ἐστιν, οὐδ' ἐπαί- 30
 νοις, ἀλλὰ δάκρυσι καὶ περιβολαῖς ἀπλήστοις, ὑποτι-
 θέντων τὰ ἱμάτια τοῖς ποσὶν ἢ βαδίζοι καὶ καταφιλοῦν-
 των τὰς χεῖρας, ἃ τῶν αὐτοκρατόρων ὀλίγοις μόλις

ἐποίουν οἱ τότε Ῥωμαῖοι. Βουλευθεῖς δὲ πρὸ τοῦ πολι-
τεία προσελθεῖν ἅμα μὲν πλανηθῆναι καθ' ἰστορίαν τῆς
Ἀσίας καὶ γενέσθαι θεατῆς ἡθῶν καὶ βίων καὶ δυνά-
μεως τῆς περὶ ἐκάστην ἐπαρχίαν, ἅμα δὲ τῷ Γαλάτῃ
5 Δηιοτάρῳ διὰ ξενίαν καὶ φιλίαν πατρῶϊαν δεομένῳ πρὸς
αὐτὸν ἐλθεῖν μὴ ἀχαριστῆσαι, τοῦτον τὸν τρόπον ἐποι-
εῖτο τὴν ἀποδημίαν. Προῦπεμπεν ἅμ' ἡμέρᾳ τὸν ἀρτο-
ποιὸν καὶ τὸν μάγειρον ὅπου καταλύσειν ἐμελλεν. Οἱ
δὲ πάντῳ κοσμίως καὶ μεθ' ἡσυχίας εἰσελθόντες ἄν εἰς
10 τὴν πόλιν, εἰ μηδεὶς τύχοι τῷ Κάτῳ φίλος ὢν αὐτόθι
πατρῶος ἢ γνώριμος, ἐν πανδοκείῳ τὴν ὑποδοχὴν αὐτῷ
παρεσκευάζον ἐνοχλοῦντες οὐδενί· πανδοκείου δὲ μὴ
ὄντος, οὕτως πρὸς τοὺς ἄρχοντας τραπόμενοι ξενίαν
ἐλάμβανον, ἀγαπῶντες τὴν δοθεῖσαν. Πολλάκις δὲ ἀπι-
15 στούμενοι καὶ περιορώμενοι διὰ τὸ μὴ θορυβῶ μηδὲ
ἀπειλῆ ταῦτα πράσσειν πρὸς τοὺς ἄρχοντας, ὑπὸ τοῦ
Κάτωνος ἀπρακτοὶ κατελαμβάνοντο, καὶ μᾶλλον αὐτὸς
ὄφθεις ὠλιγορεῖτο, καὶ παρεῖχεν ἐπὶ τῶν φορτίων σιω-
πῇ καθεζόμενος ὑπόνοιαν ἀνθρώπου ταπεινοῦ καὶ πε-
20 ριθεοῦς. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ προσκαλούμενος αὐτοὺς εἰώ-
θει λέγειν, Ὡς μοχθηροί, μεταβάλεσθε ταύτης τῆς κα-
κοξενίας. Οὐ πάντες ὑμῖν ἀφίξονται Κάτωνες. Ἀμβλύ-
νατε ταῖς φιλοφροσύναις τὴν ἐξουσίαν τῶν δεομένων
προφάσεως, ἵνα βία λαμβάνωσιν, ὡς παρ' ἐκόντων μὴ
25 τυγχάνοντες.

XIII. Ἐν δὲ Συρία καὶ γελοῖόν τι λέγεται παθεῖν.
Βαδίζων γὰρ εἰς Ἀντιόχειαν εἶδε περὶ τὰς πύλας ἕξω
πλήθος ἀνθρώπων ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ παρακεκριμέ-
νων, ἐν οἷς ἔφηβοι μὲν χωρὶς ἐν χλανίσι καὶ παῖδες
30 ἐτέρωθεν κοσμίως εἰστήκεισαν, ἐσθῆτας δὲ καθαρὰς ἐνιοὶ
καὶ στεφάνους εἶχον, λερεῖς θεῶν ὄντες ἢ ἄρχοντες.
Πάντων οὖν μᾶλλον οἰηθεῖς ὁ Κάτων αὐτῷ τινα πρῶτ-

τεσθαι τιμὴν καὶ δεξιῶσιν ὑπὸ τῆς πόλεως, ὠργίζετο μὲν
τοῖς προπεμφθεῖσι τῶν ἰδίων, ὡς μὴ κωλύσασιν, ἐκέ-
λευσε δὲ καταβῆναι τοὺς φίλους καὶ περὶ προῆει μετ'
αὐτῶν. Ὡς δ' ἐγγὺς ἦσαν, ὁ πάντα διακοσμῶν ἐκείνα
καὶ τὸν ὄχλον εἰς τάξιν καθιστάς, ἀνὴρ πρεσβύτερος 5
ἤδη, φάβδον ἐν τῇ χειρὶ καὶ στέφανον κρατῶν, ἀπήντησε
τῷ Κάτῳ πρὸ τῶν ἄλλων, καὶ μηδὲ ἀσπασάμενος ἠρώ-
τα, ποῦ Δημήτριον ἀπολελοίπασιν καὶ πηνίκα παρέσται.
Πομπηίου δὲ ἦν γεγονώς ὁ Δημήτριος οἰκέτης· τότε δὲ
πάντων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀνθρώπων εἰς Πομπηίου ἀπο- 10
βλεπόντων ἐθεραπέυετο παρ' ἀξίαν, μέγα παρ' αὐτῷ
δυνάμενος. Τοῖς μὲν οὖν φίλοις τοῦ Κάτωνος γέλωσ
ἐνέπεσε τοσοῦτος, ὥστε ἀναλαβεῖν ἑαυτοὺς οὐκ ἐδύνατο
διὰ τοῦ πλήθους ἅμα βαδίζοντες, ὁ δὲ Κάτων τότε
μὲν ἰσχυρῶς διατραπεῖς, Ὡς τῆς κακοδαίμονος“ ἔφη, 15
λεως“, ἄλλο δὲ οὐδὲν ἐφθέγγετο, χρόνῳ δὲ ὕστερον εἰώ-
θει γελᾶν καὶ αὐτὸς ἐπὶ τούτῳ καὶ διηγούμενος καὶ μνη-
μονεύων.

XIV. Οὐ μὴν ἀλλὰ Πομπηῖος αὐτὸς ἐπέστρεψε τοὺς
ἀνθρώπους οὕτω πλημελοῦντας εἰς τὸν Κάτῳ δι' 20
ἄγνοιαν. Ὡς γὰρ εἰς Ἐφεσον ἐλθὼν ἐπορεύετο πρὸς
αὐτὸν ἀσπασόμενος πρεσβύτερον ὄντα καὶ δόξῃ πολὺ
προήγοντα καὶ δυνάμειν τότε μεγίστων ἡγούμενον,
ἰδὼν ὁ Πομπηῖος οὐκ ἔμεινεν οὐδὲ εἶσε καθεζομένη
προσελθεῖν, ἀλλ' ὡς τιμὴ τῶν κρειττόνων ἀναθορᾶν 25
ἀπήντησε καὶ τὴν δεξιὰν ἐνέβαλε. Καὶ πολλὰ μὲν εὐθύς
ἐν τῷ φιλοφρονεῖσθαι καὶ ἀσπάξασθαι παρόντα, πλείω
δὲ ἔτι μεταστάντος ἐγκώμια διῆλθεν αὐτοῦ τῆς ἀρετῆς,
ὥστε πάντας ἐπιστρεφομένους καὶ προσέχοντας ἤδη τῷ
Κάτῳ θαυμάζειν ἕξ ὧν πρότερον κατεφρονεῖτο καὶ 30
πρᾶότητα καὶ μεγαλοψυχίαν ἀναθεωρεῖν. Καὶ γὰρ ἡ
Πομπηίου σπουδὴ περὶ αὐτὸν οὐκ ἐλάνθανε θεραπέυ-

οντος οὐσα μᾶλλον ἢ φιλοῦντος, ἀλλ' ἐγνωσαν, ὅτι
 θαναμάξει μὲν παρόντα, χαίρει δὲ ἀπερχομένῳ. Τοὺς
 γὰρ ἄλλους νέους, ὅσοι παρ' αὐτὸν ἀφικνοῦντο, φιλο-
 τιμούμενος κατεῖχε καὶ ποθῶν αὐτῷ συνείναι, τοῦ δὲ
 5 Κάτωνος οὐδὲν ἐδέηθη τοιοῦτον, ἀλλ' ὥσπερ οὐκ ἀνυ-
 πεύθυνος ἄρχων ἐκείνου παρόντος ἐξέπεμψεν ἄσμενος,
 μόνῳ σχεδὸν ἐκείνῳ τῶν εἰς Ῥώμην πλεόντων τὰ τέκνα
 καὶ τὴν γυναῖκα παρακαταθέμενος, ἄλλως αὐτῷ προσ-
 ἦκοντα καὶ διὰ συγγένειαν. Ἐκ τούτου δόξα καὶ σπου-
 10 δῆ καὶ ἄμιλλα περὶ αὐτὸν ἦν τῶν πόλεων καὶ δεῖπνα
 καὶ κλήσεις, ἐν οἷς τοὺς φίλους ἐκέλευε προσέχειν αὐ-
 τῷ, μὴ λάθῃ βεβαιώσας τὸν Κουρίωνος λόγον. Ὁ γὰρ
 Κουρίων ἀχθόμενος τῷ αὐστηρῷ τοῦ Κάτωνος, φίλου
 καὶ συνήθους οὗτος, ἠρώτησεν αὐτόν, εἰ πρόθυμὸς
 15 ἔστι μετὰ τὴν στρατείαν γενέσθαι τῆς Ἀσίας θεατῆς.
 Τοῦ δὲ καὶ πάνν φήσαντος „Εὐ λέγεις“, εἶπεν ὁ Κου-
 ρίων, „ἠδίων γὰρ ἐπανήξεις ἐκεῖθεν καὶ μᾶλλον ἤμε-
 ρος“ οὕτω πως καὶ τῷ φήματι χρησάμενος.

XV. Δηρόταρος δὲ ὁ Γαλάτης μετεπέμψατο μὲν τὸν
 20 Κάτωνα πρεσβύτερος ὃν ἤδη παραθέσθαι τοὺς παῖδας
 αὐτῷ βουλόμενος καὶ τὸν οἶκον, ἐλθόντι δὲ προσφέρων
 δῶρα παντοδαπὰ καὶ πειρῶν καὶ δεόμενος πάντα τρό-
 πον οὕτω παρῶξενεν, ὥστε δείλης ἐλθόντα καὶ νυκτε-
 ρεύσαντα τῇ ὑστεραίᾳ περὶ τρίτην ὥραν ἀπαῖραι. Προελ-
 25 θῶν μέντοι μιᾶς ἡμέρας ὁδὸν εὗρεν ἐν Πεσσινοῦντι
 πλείονα τῶν ἐκεῖ δῶρων αὐτῷ αὐτὸν ὑπομένοντα καὶ
 γράμματα τοῦ Γαλάτου δεομένου, λαβεῖν αὐτὸς εἰ
 μὴ πρόθυμὸς ἔστιν, ἀλλὰ τοὺς φίλους ἑᾶσαι, πάντας
 μὲν ἀξίους ὄντας εὐ παθεῖν δι' ἐκείνον, οὐκ ὄντων δὲ
 30 τῶν ἰδίων τοῦ Κάτωνος τοσοῦτων. Ἄλλ' οὐδὲ τούτοις
 ἐνέδωκεν ὁ Κάτων, καίπερ ἐνίους τῶν φίλων μαλασσο-766
 μένους καὶ ὑπομεμομένους ὄρων, ἀλλὰ φήσας, ὅτι

πᾶσα δωροδοκία προφάσεως ἂν εὐπορήσειεν, οἱ δὲ φί-
 λοι μεθέξουσιν ὃν ἂν ἔχη καλῶς καὶ ἑκαίως κτησάμε-
 νος, ἀπέπεμψε τὰ δῶρα πρὸς τὸν Δηρόταρον. Ἐπεὶ δὲ
 μέλλοντος ἀπαῖρειν εἰς τὸ Βρεντέσιον ᾤοντο δεῖν οἱ
 φίλοι τὰ λείψανα τοῦ Καπίωνος εἰς ἕτερον θέσθαι 5
 πλοῖον, εἰπὼν, ὅτι τῆς ψυχῆς μεθήσεται μᾶλλον ἢ τού-
 ταν, ἀνήχθη. Καὶ μέντοι λέγεται κατὰ τύχην ἐπισφα-
 λέστατα περᾶσαι, τῶν ἄλλων μετρίως κομιζομένων.

XVI. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Ῥώμην τὸν μὲν ἄλλον χρό-
 νον κατ' οἶκον Ἀθηνοδώρῳ... ἠκατ' ἀγορὰν τοῖς φίλοις 10
 παριστάμενος διετέλεσεν. Ἐπιβάλλουσιν δὲ αὐτῷ τὴν
 ταμιευτικὴν ἀρχὴν οὐ πρότερον μετήλθεν ἢ τοὺς τε νό-
 μους ἀναγνῶναι τοὺς ταμιευτικούς καὶ διαπυθέσθαι
 τῶν ἐμπείρων ἕκαστα καὶ τύπῳ τινὶ τῆς ἀρχῆς τὴν δύ-
 ναμιν περιλαβεῖν. Ὅθεν εὐθύς εἰς τὴν ἀρχὴν κατα-15
 στάς μεγάλην ἐποίησε μεταβολὴν τῶν περὶ τὸ ταμειῖον
 ὑπηρετῶν καὶ γραμματέων, οἱ διὰ χειρὸς αἰεὶ τὰ δημό-
 σια γράμματα καὶ τοὺς νόμους ἔχοντες, εἶτα νέους ἄρ-
 χοντας παραλαμβάνοντες δι' ἀπειρίαν καὶ ἄγνοιαν ἀτε-
 χνῶς διδασκάλων ἐτέρων καὶ παιδαγωγῶν δεομένους, 20
 οὐχ ὑφείντο τῆς ἐξουσίας ἐκείνοις, ἀλλὰ ἦσαν ἄρχοντες
 αὐτοί, μέχρι οὗ Κάτων ἐπιστὰς τοῖς πράγμασι νεανικῶς
 οὐκ ὄνομα καὶ τιμὴν ἔχων ἄρχοντας, ἀλλὰ καὶ νοῦν καὶ
 φρόνημα καὶ λόγον ὑπηρεταῖς, ὅπερ ἦσαν, ἠξίου χρῆ-
 σθαι τοῖς γραμματεῦσι, τὰ μὲν ἐξελέγχων κακουργοῦν-25
 τας αὐτούς, τὰ δὲ ἀμαρτάνοντας ἀπειρία διδάσκων. Ὡς
 δὲ ἦσαν ἰταμοὶ καὶ τοὺς ἄλλους ἐθάπενον ὑποτρέχον-
 τες, ἐκείνῳ δὲ ἐπολέμουν, τὸν μὲν πρῶτον αὐτῶν κα-
 ταγνοὺς περὶ πίστιν ἐν κληρονομίᾳ γεγονέναι πονηρὸν
 ἀπήλασε τοῦ ταμειῖου, δευτέρῳ δὲ τινὶ ἑραδιουργίας 30
 προὔθηκε κρίσιν. Ὡς Κάτλος Λουτάτιος ὁ τιμητῆς
 ἀνέβη βοηθήσων, ἀνῆρ μέγα τὸ τῆς ἀρχῆς ἔχων ἀξίωμα,
 PLUT. VII. IV.

τὸ δὲ τῆς ἀρετῆς ἔχων μέγιστον, ὡς πάντων δικαιοσύνη
καὶ σωφροσύνη Ῥωμαίων διαφέρων· ἦν δὲ καὶ τοῦ Κά-
τωνος ἐπαινήτης καὶ συνήθης διὰ τὸν βίον. Ὡς οὖν ἡ-
τῶμενος τοῖς δικαίοις ἐξηγεῖτο φανερώς τὸν ἄνθρωπον,
5 οὐκ εἶα ταῦτα ποιεῖν αὐτὸν ὁ Κάτων. Ἔτι δὲ μᾶλλον
προσλιπαροῦντος „Αἰσχρόν“ εἶπεν „ὦ Κάτλιε, σὲ τὸν
τιμητὴν καὶ τοὺς ἡμετέρους βίους ὀφείλοντα δοκιμάζειν
ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ὑπηρετῶν ἐκβάλλεσθαι.“ Ταύτην
τὴν φωνὴν ἀφέντος τοῦ Κάτωνος, ὁ Κάτλος προσέ-
10 βλεψε μὲν αὐτὸν ὡς ἀμειψόμενος, εἶπε δὲ οὐδέν, ἀλλ’
εἶτε ὑπ’ ὀργῆς εἶτε ὑπ’ αἰσχύνῃς ἀπῆλθε σιωπῇ διηπο-
ρημένος. Οὐ μὴν ἦλω γε ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ’ ἐπεὶ μιᾶ
ψήφῳ τὰς ἀφεισῆς ὑπερέβαλλον αἱ καθαιρουσῆαι καὶ
Λόλλιος Μάρκος εἷς, συνάρχων τοῦ Κάτωνος, ὑπὸ
15 ἀσθενείας ἀπελέλειπτο τῆς δίκης, πέμπει πρὸς τοῦτον
ὁ Κάτλος δεόμενος βοηθῆσαι τῷ ἀνθρώπῳ· κἀκεῖνος ἐν
φορέῳ κομισθεὶς μετὰ τὴν δίκην ἔθετο τὴν ἀπολύου-
σαν. Οὐ μὴν ἐχρήσατό γε τῷ γραμματεῖ [ὁ] Κάτων, οὐδὲ
τὸν μισθὸν ἀπέδωκεν, οὐδὲ ὄλωσ ἐνάριθμον τοῦ Δολ-
20 λίου τὴν ψῆφον ἔσχεν.

XVII. Οὕτω δὲ τοὺς γραμματεῖς ταπεινώσας καὶ
ποιήσας ὑποχειρίους, καὶ τοῖς πράγμασιν ὡς αὐτὸς
ἐβούλετο χρώμενος, ὀλίγῳ χρόνῳ τὸ ταμειῖον ἀπέδειξε
τοῦ βουλευτηρίου σεμνότερον, ὡς καὶ λέγειν καὶ φρο-
25 νεῖν ἅπαντας, ὅτι Κάτων ὑπατείας ἀξίωμα τῇ ταμείῳ
περιέθηκε. Πρῶτον μὲν γὰρ εὐρῶν χρεῖα παλαιὰ τῷ δη-
μοσίῳ πολλοὺς ὀφείλοντας καὶ πολλοὺς τὸ δημόσιον, ἅμα
τὴν πόλιν ἐπανσεύον ἀδικουμένην καὶ ἀδικουσαν, τοὺς
μὲν εὐτόνως καὶ ἀπαιρητῶς ἀπαιτῶν, τοῖς δὲ ταχέως
30 ἀποδιδόντας καὶ προθύμως, ὥστε τὸν δῆμον αἰδέεσθαι
τοὺς μὲν οἰομένους ἀποστερήσειν ἐκτίνοντας ὀφῶντα,
τοὺς δὲ ἅ μὴ προσεδόκων ἀπολαμβάνοντας. Ἐπειτα

γράμματα πολλῶν οὐ προσηκόντως ἀναφερόντων καὶ
δόγματα ψευδῆ παραδέχεσθαι χάριτι καὶ δεήσει τῶν
πρωτέρων εἰωθότων, οὐδὲν αὐτὸν ἔλαθε γινόμενον τοι-
οῦτον, ἀλλ’ ὑπὲρ ἐνός ποτε δόγματος ἐνδοιάσας, εἰ κύ-
ριον γέγονε, πολλῶν μαρτυρούντων οὐκ ἐπίστευσε, 5
οὐδὲ κατέταξε πρότερον ἢ τοὺς ὑπάτους ἐπομόσαι πα-
ραγενομένους. Ὅντων δὲ πολλῶν, οἷς Σύλλας ἐκεῖνος
ἀποκτείνασιν ἄνδρας ἐν προγραφῆς γέρας ἔδωκεν ἀνὰ
μυριάς δισχιλίας δραχμῶν, ἅπαντες μὲν αὐτοὺς ὡς ἐνα-
γεῖς καὶ μιαιφόνους ἐμίσησαν, ἀμύνασθαι δὲ οὐδεὶς ἐτόλμα, 10
Κάτων δὲ προσκαλούμενος ἕκαστον ἔχοντα δημόσιον
ἀργύριον ἀδίκως ἐξέπραττεν, ἅμα θυμῷ καὶ λόγῳ τὸ τῆς
πράξεως ἀνόσιον καὶ παράνομον ἐξονειδίζων. Οἱ δὲ
τοῦτο παθόντες εὐθύς ἦσαν ἔνοχοι φόνο, καὶ τρόπον
τινὰ προηλωκότες ἀπήγοντο πρὸς τοὺς δικαστὰς καὶ δι- 15
κας ἔτινον, ἡδομένων πάντων καὶ νομιζόντων συνεξα-
λείφεσθαι τὴν τότε τυραννίδα καὶ Σύλλαν αὐτὸν ἐφο-
ρᾶν κολαζόμενον.

XVIII. Ἦρει δὲ τοὺς πολλοὺς καὶ τὸ ἐνδελεχὲς αὐ-
τοῦ τῆς ἐπιμελείας καὶ ἄτροτον. Οὔτε γὰρ πρότερός 20
τις ἀνέβη τῶν συναρχόντων εἰς τὸ ταμειῖον Κάτωνος
οὔτε ὕστερος ἀπῆλθεν. Ἐκκλησίαν δὲ καὶ βουλὴν οὐ-
δεμίαν παρήκε, δεδιώς καὶ παραφυλάττων τοὺς ἐτοιμῶς
καὶ πρὸς χάριν ὀφλημάτων καὶ τελῶν ἀνέσεις ἢ δόσεις
οἷς ἔτυχεν ἐπιψηφιζομένους. Ἐπιδεικνύμενος δὲ τὸ τα- 25
μειῖον ἄβατόν τε καὶ καθαρόν συνοφαντῶν, πλήρης δὲ
χρημάτων, ἐδίδασκεν, ὅτι τῇ πόλει πλουτεῖν ἔξεστι μὴ
ἀδικούσῃ. Κατ’ ἀρχὰς δὲ τῶν συναρχόντων ἐνίοις ἐπα-
χθῆς καὶ χαλεπὸς φανείς ὕστερον ἤραπάτο, ταῖς ἐν τοῦ
μὴ χαρίζεσθαι τὰ δημόσια μηδὲ κρίνειν κακῶς ἀπεχθεί- 30
αις ὑποτιθεὶς ἑαυτὸν ἀντὶ πάντων, καὶ παρέχων ἀπολο-
γεῖσθαι πρὸς τοὺς δεομένους καὶ βιαζομένους ἐκεῖνους,

ὡς ἀμήχανόν ἐστιν ἄκοντος Κάτωνος. Τῶν δὲ ἡμερῶν τῇ τελευταίᾳ σχεδὸν ὑπὸ πάντων τῶν πολιτῶν προπεμφθεὶς εἰς οἶκον ἤκουσεν, ὅτι Μαρκέλλω πολλοὶ συνήθειοι καὶ δυνατοὶ προσπεσόντες ἐν τῷ ταμείῳ καὶ περιέχοντες ἐκβιάζονται γράψαι τινὰ δόσιν χρημάτων ὀφειλομένων. Ἦν δὲ ὁ Μάρκελλος ἐκ παίδων φίλος τῷ Κάτωνι καὶ σὺν ἐκείνῳ βέλτιστος ἄρχων, αὐτὸς δὲ καθ' αὐτὸν ἀργώμιος ὑπ' αἰδοῦς τοῖς δεομένοις καὶ κατάντης πρὸς πᾶσαν χάριν. Εὐθύς οὖν ὁ Κάτων ἐπιστρέφας καὶ τὸν Μάρκελλον εὐρῶν ἐκβεβιασμένον γράψαι τὴν δόσιν ἤτησε τὰς δέλτους καὶ ἀπήλειψεν, αὐτοῦ παρестῶτος σιωπῇ· καὶ τοῦτο πράξας κατήγαγεν αὐτὸν ἐκ τοῦ ταμείου καὶ κατέστησεν εἰς οἶκον οὔτε τότε μεμψάμενον οὔτε ὕστερον, ἀλλ' ἐμμείλιαντα τῇ συνηθείᾳ καὶ φιλίᾳ μέχρι παντός. Οὐ μὴν οὐδὲ ἀπαλλαγείς τῆς ταμείας ἀφῆκε τῆς φρουρᾶς ἔρημον τὸ ταμεῖον, ἀλλ' οἰκέται μὲν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν ἀπογραφόμενοι τὰς διοικήσεις παρήσαν, αὐτὸς δὲ βιβλία λόγους περιέχοντα δημοσίων οικονομῶν ἀπὸ τῶν Σύλλα χρόνων εἰς τὴν αἰατοῦ ταμείαν ἀνησάμενος πέντε ταλάντων ἀεὶ διὰ χειρὸς εἶχεν.

XIX. Εἰς δὲ σύγκλητον εἰσῆει τε πρῶτος καὶ τελευταῖος ἀπηλλάττετο· πολλάκις δὲ τῶν ἄλλων σχολῇ συναγομένων καθεζόμενος ἀνεγίνωσκεν ἡσυχῇ τὸ ἱμάτιον τοῦ βιβλίου προισχόμενος. Ἀπεδήμησε δὲ οὐδέποτε βουλῆς γενομένης. Ἐπεὶ δὲ ὕστερον οἱ περὶ Πομπηίου εἰσῆσαν αὐτὸν ἐν οἷς ἐσπούδαζον ἀδίκως ἀμετάπειστον καὶ δυσσεκβίαστον ἀεὶ, διεμηχανῶντο φιλικαῖς τισι συνηγορίαις ἢ διαίταις ἢ πραγματεταῖς ἔξω περισπᾶν. Συνεὶς οὖν ταχὺ τὴν ἐπιβουλήν ἀπέειπε πᾶσι καὶ παρετάξατο βουλῆς ἀγομένης μηδὲν ἄλλο πράττειν. Οὔτε γὰρ δόξης χάριν οὔτε πλεονεξίας οὔτε αὐτο-

μάτως καὶ κατὰ τύχην, ὥσπερ ἕτεροὶ τινες, ἐμπροσθεν εἰς τὸ πράττειν τὰ τῆς πόλεως, ἀλλ' ὡς ἴδιον ἔργον ἀνδρὸς ἀγαθοῦ τὴν πολιτείαν ἐλόμενος μᾶλλον ᾤετο δεῖν προσέχειν τοῖς κοινοῖς ἢ τῷ κηρίῳ τὴν μέλιτταν, ὅς γε καὶ τὰ τῶν ἐπαρχιῶν πράγματα καὶ δόγματα καὶ κρίσεις καὶ πράξεις τὰς μερίστας ἔργον πεποιήτο διὰ τῶν ἐκασταχοθι ξένων καὶ φίλων πέμπεσθαι πρὸς αὐτόν. Ἐνστάς δὲ ποτε Κλωδίῳ τῷ δημαγωγῷ κινουῦντι καὶ ταραττοντι μεγάλων ἀρχῶν νεωτερισμῶν καὶ διαβάλλοντι πρὸς τὸν δῆμον λερεῖς καὶ λερείας, ἐν οἷς καὶ Φαβία Τερεντίας ἀδελφῇ, τῆς Κικέρωνος γυναικός, ἐκινδύνευσε, τὸν μὲν Κλωδίον αἰσχύνῃ περιβαλὼν ἠνάγκασεν ὑπεκστῆναι τῆς πόλεως, τοῦ δὲ Κικέρωνος εὐχαριστοῦντος τῇ πόλει δεῖν ἔχειν ἔφη χάριν αὐτόν, ὡς ἐκείνης ἕνεκα πάντα ποιῶν καὶ πολιτευόμενος. Ἐκ τούτου μεγάλη δόξα περὶ αὐτόν ἦν, ὥστε ῥήτορα μὲν, δίκη τιμὴ μαρτυρίας μιᾶς φερομένης, εἰπεῖν πρὸς τοὺς δικαστάς, ὡς ἐν μαρτυροῦντι προσέχειν οὐδὲ Κάτωνι καλῶς ἔχει, πολλοὺς δὲ ἤδη περὶ τῶν ἀπίστων καὶ παραδόξων ὥσπερ ἐν παροιμίᾳ τιμὴ λέγειν, ὅτι τοῦτο μὲν οὐδὲ Κάτωνος λέγοντος πιθανόν ἐστι. Μοχθηροῦ δὲ ἀνθρώπου καὶ πολυτελοῦς λόγον ἐν συγκλήτῳ διαθεμένου πρὸς εὐτέλειαν καὶ σωφρονισμόν ἐπαναστάς Ἀμναῖος „ὦ ἄνθρωπε“ εἶπε „τίς ἀνέξεται σου δειπνοῦντος μὲν ὡς Λευκόλλου, οἰκοδομοῦντος δὲ ὡς Κράσσου, δημηγοροῦντος δὲ ἡμῖν ὡς Κάτωνος;“ Καὶ τῶν ἄλλων δὲ τοὺς φαύλους καὶ ἀκολάστους, τοῖς λόγοις δὲ σεμνοῦς καὶ αὐστηροῦς χλευάζοντες ἐκάλουν Κάτωνας.

XX. Πολλῶν δὲ αὐτὸν ἐπὶ δημαρχίαν καλούντων οὐκ ᾤετο καλῶς ἔχειν μεγάλης ἐξουσίας καὶ ἀρχῆς, ὥσπερ ἰσχυροῦ φαρμάκου, δύναμιν ἐν πράγμασιν οὐκ ἀναγκαίοις ἐξαναιῶσαι. Καὶ ἅμα σχολῆς οὔσης τῶν δημο-

σίων παραλαβῶν βιβλία καὶ φιλοσόφους ἐβάδιζεν εἰς
 Λευκανίαν, ἀγροὺς αὐτόθι κερτημένους ἔχοντας οὐκ
 ἀνελευθέρους διατριβάς· εἶτα καθ' ὁδὸν πολλοῖς τισιν
 ὑποβυρίοις καὶ σκεύεσι καὶ ἀκολούθοις ἀπαντήσας καὶ
 5 πνυθόμενος Νέπωτα Μέτελλον εἰς Ῥώμην ἐπανέρχεσθαι
 δημορχίαν μετιέναι παρεσκευασμένον, ἐπέστη σιωπῇ,
 καὶ διαλιπὼν μικρὸν ἐκέλευσεν ἀναστρέφειν ὀπίσω τοὺς
 ἑαυτοῦ. Τῶν δὲ φίλων θαυμασάντων „Οὐκ ἴστε“ εἶ-
 10 πεν „ὅτι καὶ καθ' αὐτὸν ὑπὸ ἐμπληξίας φοβερός ἐστι
 Μέτελλος, καὶ νῦν ἐκ τῆς Πομπηίου γνώμης ἀφιγμένος
 εἰς τὴν πολιτείαν ἐμπεσεῖται δίκην σκηπτοῦ πάντα πράγ-
 ματα ταράττων; Οὐκ οὖν σχολῆς οὐδὲ ἀποδημίας και-
 ρός, ἀλλὰ δεῖ κρατῆσαι τοῦ ἀνδρός ἢ καλῶς ἀποθανεῖν
 ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγωνιζόμενον.“ Ὅμως δὲ τῶν φί-
 15 λων παραινεσάντων ἀφίκετο πρῶτον εἰς τὰ χωρία καὶ
 διέτριψεν οὐ πολὺν χρόνον, εἶτα ἐπανῆκεν εἰς πόλιν.
 Ἐσπέρας δὲ ἐλθὼν εὐθύς ἔωθεν εἰς ἀγορὰν κατέβαινε
 δημορχίαν μετιῶν ὡς ἀντιταξόμενος πρὸς τὸν Μέτελ-
 λον. Τὸ γὰρ ἰσχυρὸν ἢ ἀρχὴ πρὸς τὸ κωλύειν ἔχει μάλ-
 20 λον ἢ πρὸς τὸ πράττειν· κἂν πάντες οἱ λοιποὶ παρ'
 ἕνα ψηφίσωνται, τοῦ μὴ θέλοντος μηδὲ ἑῶντος τὸ κρά-
 τος ἐστί.

XXI. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ὀλίγοι περὶ τὸν Κάτωνα
 τῶν φίλων ἦσαν· φανερός δὲ τῆς γνώμης αὐτοῦ γενο- 76
 25 μένης ὀλίγου χρόνου πάντες οἱ χρηστοὶ καὶ γνώριμοι
 συνέτρεχον καὶ παρεκάλοιν καὶ παρεδάφρουν αὐτόν,
 ὡς οὐ λαμβάνοντα χάριν, ἀλλὰ τὴν μεγίστην διδόντα τῇ
 πατριδί καὶ τοῖς ἐπιεικεστάτοις τῶν πολιτῶν, ὅτι πολ-
 λάκις ἀπραγμόνως ἄρξαι παρὸν οὐ θελήσας νῦν ὑπὲρ
 30 τῆς ἐλευθερίας καὶ πολιτείας ἀγωνιούμενος οὐκ ἀκιν-
 δύνως κάτεισι. Λέγεται δὲ, πολλῶν ὑπὸ σπουδῆς καὶ
 φιλοφροσύνης ᾤθουμένων πρὸς αὐτόν, ἐν κινδύνῳ γε-

νόμενος μόλις ἐξικέσθαι διὰ πλῆθος εἰς τὴν ἀγορὰν.
 Ἀποδειχθεὶς δὲ δήμαρχος σὺν ἑτέροις καὶ τῷ Μετέλλῳ
 τὰς ὑπατικὰς ἀρχαιρεσίας ὁρῶν ἀνίου, οὕσας ἐπετίμησε
 τῷ δήμῳ· καὶ καταπαύων τὸν λόγον ἐπώμοσε τοῦ δόν-
 5 τος ἀργύριον, ὅστις ἂν ἦ, κατηγορήσειν, ἕνα Σιλανὸν
 ὑπεξελόμενος δι' οἰκειότητα. Σερβίλλαν γὰρ ἀδελφὴν
 Κάτωνος ὁ Σιλανὸς εἶχε. Διὸ τοῦτον μὲν παρήκε, Λεύ-
 κιον δὲ Μουρήναν ἐδίωκεν ἀργυρίῳ διαπραξάμενον
 ἄρχοντα μετὰ τοῦ Σιλανοῦ γενέσθαι. Νόμῳ δὲ τινι τοῦ
 φεύγοντος αἰεὶ φύλακα τῷ κατηγορῶν διδόντος, ὥστε μὴ 10
 λαθεῖν ἂ συνάγει καὶ παρασκευάζεται πρὸς τὴν κατη-
 γορίαν, ὁ τῷ Κάτωνι δοθεὶς ὑπὸ τοῦ Μουρήνα παρα-
 κολουθῶν καὶ παραφυλάττων, ὡς ἑώρα μηθὲν ἐπιβού-
 λως πράττοντα μηδὲ ἀδίκως, ἀλλὰ γενναίως τε καὶ φι-
 15 λανθρώπως ἀπλήν τινα τῆς κατηγορίας καὶ δικαίαν
 ὁδὸν πορευόμενον, οὕτως ἐθαύμαζε τὸ φρόνημα καὶ τὸ
 ἦθος, ὥστε κατ' ἀγορὰν προσιῶν καὶ φοιτῶν ἐπὶ θύ-
 ρας πνυθάνεσθαι τοῦ Κάτωνος, εἰ μέλλει τι σήμερον
 πραγματεύεσθαι τῶν περὶ τὴν κατηγορίαν· εἰ δὲ μὴ
 φαίη, πιστεύων ἀπήει. Τῆς δὲ δίκης λεγομένης ὁ Κι- 20
 κέρων, ὕπατος ὦν τότε καὶ τῷ Μουρήνῳ συνδικῶν,
 πολλὰ διὰ τὸν Κάτωνα τοὺς Στωϊκοὺς φιλοσόφους καὶ
 ταῦτα δὴ τὰ παράδοξα καλούμενα δόγματα χλευάζων
 καὶ παρασκώπτων γέλωτα παρεῖχε τοῖς δικασταῖς. Τὸν
 οὖν Κάτωνά φησι διαμειδιάσαντα πρὸς τοὺς παρόντας 25
 εἰπεῖν „Ὡ ἀνδρες, ὡς γελοῖον ὕπατον ἔχομεν.“ Ἀπο-
 φυγὼν δὲ ὁ Μουρήνας οὐ πονηροῦ πάθος οὐδὲ ἄφρο-
 νος ἐπαθεν ἀνθρώπου πρὸς τὸν Κάτωνα· καὶ γὰρ ὑπα-
 τεύων ἐχρήτο συμβούλῳ τῶν μεγίστων καὶ τᾶλλα τιμῶν
 καὶ πιστεύων διετέλεσεν. Αἴτιος δὲ ἦν ὁ Κάτων αὐτὸς 30
 ἐπὶ τοῦ βήματος καὶ τοῦ συνεδρίου χαλεπὸς ὦν καὶ φο-

βερός ὑπὲρ τῶν δικαίων, εἶτα πᾶσιν εὐνοικῶς καὶ φι-
λανθρωπῶς προσφερόμενος.

XXII. Πρὶν δὲ εἰς τὴν δημοχίαν καθίστασθαι, Κι-
κέρωνος ὑπατεύοντος, ἄλλοις τε πολλοῖς ἀγῶσι τὴν ἀρ-
5 χὴν ᾤρθωσεν αὐτοῦ καὶ ταῖς περὶ Κατιλίαν πράξεσι
μεγίσταις καὶ καλλίσταις γενομέναις τέλος ἐπέθηκεν.
Αὐτὸς μὲν γὰρ ὁ Κατιλίαν ὀλέθριόν τε καὶ παντελῆ
μεταβολὴν ἐπάγων τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι καὶ στά-
σεις ὁμοῦ καὶ πολέμους ταράττων ἐξελεγχθεὶς ὑπὸ
10 τοῦ Κικέρωνος ἐξέπεσε τῆς πόλεως, Λέντος δὲ καὶ
Κέθηγος καὶ μετ' αὐτῶν ἕτεροι συχνοὶ δεξάμενοι τὴν
συνωμοσίαν καὶ τῷ Κατιλίᾳ δειλίαν καὶ μικρολο-
γίαν τῶν τολμημάτων ἐπικαλοῦντες αὐτοὶ διευοοῦντο
τὴν πόλιν ἄρδην ἀναιρεῖν πυρὶ καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἐ-
15 θνῶν ἀποστῆσαι καὶ πολέμοις ἄλλοφύλοις ἀνατρέπειν.
Φανερῶς δὲ τῆς παρασκευῆς αὐτῶν γενομένης, [ὡς ἐν
τοῖς περὶ] Κικέρωνος [γέγραπται,] ἐν βουλῇ γνώμην
προθέντος, ὁ μὲν πρῶτος εἰπὼν Σιλανὸς ἀπεφήνατο
δοκεῖν αὐτῷ τὰ ἔσχατα παθεῖν χρῆναι τοὺς ἄνδρας, οἱ
20 δὲ μετ' αὐτὸν ἐφεξῆς ἠκολούθησαν ἄχρι Καίσαρος. Καί-
σαρ δὲ ἀναστὰς, ἄτε δὴ καὶ δεινὸς εἰπεῖν καὶ πᾶσαν ἐν
τῇ πόλει μεταβολὴν καὶ κίνησιν ὥσπερ ὕλην ὣν αὐτὸς
διευοεῖτο βουλόμενος αὔξειν μᾶλλον ἢ σβεννυμένην
περιορᾶν, ἐπαγωγὰ πολλὰ καὶ φιλάνθρωπα διαλεχθεὶς
25 ἀποκτείνει μὲν ἀκρίτους οὐκ εἰς τοὺς ἄνδρας, εἰρχθέν-
τας δὲ τηρεῖν ἐκέλευσεν, οὕτω δὲ τὰς γνώμας μετέστησε
τῆς βουλῆς φοβηθείσης τὸν δῆμον, ὥστε καὶ Σιλανὸν
ἐξαρον εἶναι καὶ λέγειν, ὡς οὐδ' αὐτὸς εἰποι θάνατον,
ἀλλὰ εἰργμόν· ἔσχατον γὰρ ἀνδρὶ Ῥωμαίῳ τοῦτο κακῶν
30 ἀπάντων.

XXIII. Γενομένης δὲ τοιαύτης τῆς τροπῆς καὶ ἀπάν-
των ἐπὶ τὸ πρότερον θυέντων καὶ φιλάνθρωπότερον,

ὁ Κάτων πρὸς τὴν γνώμην ἀναστὰς εὐθύς ἔειπε τῷ λόγῳ
μετ' ὀργῆς καὶ πάθους, τὸν τε Σιλανὸν κακίζων τῆς με-
ταβολῆς καὶ καθαρπτόμενος τοῦ Καίσαρος, ὡς σχήματι
δημοτικῷ καὶ λόγῳ φιλάνθρωπῳ τὴν πόλιν ἀνατρέπον-
τος καὶ δεδιττομένου τὴν βουλήν ἐφ' οἷς αὐτὸν ἔδει δε- 5
διεῖναι καὶ ἀγαπᾶν, εἰ τῶν γεγονότων ἀθῶος ἀπαλλάξει
καὶ ἀνύποπτος, οὕτως περιφανῶς καὶ ἰταμῶς τοὺς κοι-
νοὺς ἐξαργάζων πολεμίους καὶ τὴν παρ' οὐδὲν ἔλθου-
σαν ἀπολέσθαι πατρίδα τοιαύτην καὶ τοσαύτην ὁμολογῶν
μὴ ἐλεεῖν, ἀλλ' οὕς ἔδει μὴ γενέσθαι μηδὲ φῦναι δε- 10
κρῶν καὶ ἀνακλαιόμενος, εἰ φόνων μεγάλων καὶ κιν-
δύνων ἀπαλλάξουσι τὴν πόλιν ἀποθανόντες. Τοῦτον
μόνον ὦν Κάτων εἶπε διασῶζεσθαι φασὶ τὸν λόγον, Κι-
κέρωνος τοῦ ὑπάτου τοὺς διαφέροντας ὀξύτητι τῶν
γραφῆων σημεῖα προδιδάξαντος ἐν μικροῖς καὶ βραχέσι 15
τύποις πολλῶν γραμμῶν ἔχοντα δύναμιν, εἶτα ἄλλον
ἀλλαχόσε τοῦ βουλευτηρίου σποράδην ἐμβαλόντος. Οὕτω
γὰρ ἤσκουν οὐδ' ἐκέκτηντο τοὺς καλουμένους σημειο-
γράφους, ἀλλὰ τότε πρῶτον εἰς ἴχνος τι καταστήναι
λέγουσιν. Ἐκράτησε δ' οὖν ὁ Κάτων καὶ μετέστησε 20
τὰς γνώμας, ὥστε θάνατον καταψηφίσασθαι τῶν ἀν-
δρῶν.

XXIV. Εἰ δὲ δεῖ μηδὲ τὰ μικρὰ τῶν ἡθῶν σημεῖα
παραλιπεῖν ὥσπερ εἰκόνα ψυχῆς ὑπογραφομένους, λέ-
γεται, τότε πολλὴν ἄμιλλαν καὶ μέγαν ἀγῶνα πρὸς τὸν 25
Κάτωνι τοῦ Καίσαρος ἔχοντος καὶ τῆς βουλῆς εἰς ἐκεί-
νους ἀνηρημένης, δελτάριόν τι μικρὸν ἐξωθεν εἰσκο-
μισθῆναι τῷ Καίσαρι. Τοῦ δὲ Κάτωνος εἰς ὑποψίαν
ἄγοντος τὸ πρᾶγμα καὶ διαβάλλοντος εἶναι τινὰς τοὺς
κινουμένους, καὶ κελεύοντος ἀναγινώσκειν τὰ γεγραμ- 30
μένα, τὸν Καίσαρα τῷ Κάτωνι προσδοῦναι τὸ δελτά-
ριον ἐγγὺς ἐστάτι. Τὸν δὲ ἀναγνόντα Σεβιλίας τῆς

ἀδελφῆς ἐπιστόλιον ἀκόλαστον πρὸς τὸν Καίσαρα γε-
γραμμένον ἐρώσεως καὶ διεφθαρμένης ὑπ' αὐτοῦ, προσ-
οῦναι τε τῷ Καίσαρι καὶ εἰπεῖν „Κράτει, μέθυσε“, καὶ
5 πάλιν οὕτως ἐπὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς λόγον τραπέσθαι. Φαίνε-
ται δὲ ὅλως ἀτύχημα γενέσθαι τοῦ Κάτωνος ἢ γυναικω-
νίτις. Αὕτη μὲν γὰρ ἐπὶ Καίσαρι κακῶς ἤκουσε· τὰ δὲ
τῆς ἐτέρας Σερβιλίας, ἀδελφῆς δὲ Κάτωνος, ἀσχημο-
νέστερα. Λευκόλῳ γὰρ γαμηθεῖσα, πρωτεύσαντι Ρω-
μαίων κατὰ δόξαν ἀνδρὶ, καὶ τεκοῦσα παιδίον ἐξέπεσε
10 τοῦ οἴκου δι' ἀκολασίαν. Τὸ δὲ ἀσχηστον, οὐδ' ἢ γυνή
τοῦ Κάτωνος Ἀτιλία τοιοῦτων ἐκαθάρευσεν ἀμαρτη-
μάτων, ἀλλὰ καίπερ ἐξ αὐτῆς δύο παιδιά πεπονημένους
ἀνάγκη ἐσχεν ἐμβαλεῖν ἀσχημονοῦσαν.

XXV. Εἶτα ἐγγίμε θυγατέρα Φιλίππου Μαρκίαν,
15 ἐπεικῆ δοκοῦσαν εἶναι γυναῖκα, περὶ ἧς ὁ πλείστος λό-
γος [καὶ*] καθάπερ ἐν δράματι τῷ βίῳ τοῦτο τὸ μέρος
προβληματώδες γέγονε καὶ ἄπορον. Ἐπράχθη δὲ τοῦ-
τον τὸν τρόπον, ὡς ἱστορεῖ Θρασέας εἰς Μουνάτιον,
ἄνδρα Κάτωνος ἑταῖρον καὶ συμβιωτὴν, ἀναφέρων τὴν
20 πίστιν. Ἐν πολλοῖς ἐρασταῖς καὶ θαυμασταῖς τοῦ Κά-
τωνος ἦσαν ἐτέρων ἕτεροι μᾶλλον ἐκδηλοὶ καὶ διαφα-
νεῖς, ὧν καὶ Κόιντος Ὀρτήσιος, ἀνὴρ ἀξιώματός τε
λαμπροῦ καὶ τὸν τρόπον ἐπεικῆς. Ἐπιθυμῶν οὖν τῷ
Κάτωνι μὴ συνήθης εἶναι μηδὲ ἑταῖρος μόνον, ἀλλ'
25 ἀμῶς γέ πως εἰς οἰκειότητα καταμιξαι καὶ κοινωνίαν
πάντα τὸν οἶκον καὶ τὸ γένος ἐπεχείρησε συμπεῖθειν,
ὅπως τὴν θυγατέρα Πορκίαν Βύβλω συνοικοῦσαν καὶ
πεπονημένην ἐκεῖνῳ δύο παῖδας αὐτῷ πάλιν ὥσπερ εὐ-
γενῆ χώραν ἐντεκνώσασθαι παράσχη. Δόξη μὲν γὰρ
30 ἀνθρώπων ἄτοπον εἶναι τὸ τοιοῦτον, φύσει δὲ καλὸν
καὶ πολιτικόν, ἐν ᾧρα καὶ ἀκμῇ γυναῖκα μήτε ἀργεῖν
τὸ γόνιμον ἀποσβέσασαν μήτε πλείονα τῶν ἱκανῶν ἐπι-

τίκτουσαν ἐνοχλεῖν καὶ καταπτωχεύειν οὐδὲν δεόμενον,
κοινωνιμένους δὲ τὰς διαδοχὰς ἀξίοις ἀνδράσι τὴν τε
ἀρετὴν ἀφθορον ποιεῖν καὶ πολύχυτον τοῖς γένεσι, καὶ
τὴν πόλιν αὐτὴν πρὸς αὐτὴν ἀνακεραυνῶσαι ταῖς οἰ-
κειότησιν. Εἰ δὲ πάντως περιέχοιτο τῆς γυναικὸς ὁ Βύ-
5 βλος, ἀποδώσειν εὐθύς τεκοῦσαν, οἰκειότερος αὐτῷ τε
Βύβλω καὶ Κάτωνι κοινωνία παίδων γενόμενος. Ἀπο-
κρινάμενον δὲ τοῦ Κάτωνος, ὡς Ὀρτήσιου μὲν ἀγαπᾶ
καὶ δοκιμάζει κοινωνὸν οἰκειότητος, ἄτοπον δὲ ἡγεῖται
ποιεῖσθαι λόγον περὶ γάμου θυγατρὸς ἐτέρῳ δεδομένης,
10 μεταβαλὼν ἐκεῖνος οὐκ ᾔκνησεν ἀποκαλυψάμενος αἰ-
τεῖν τὴν αὐτοῦ γυναῖκα Κάτωνος, νέαν μὲν οὖσαν ἔτι
πρὸς τὸ τίκειν, ἔχοντος δὲ τοῦ Κάτωνος ἀποχωρῶσαν
διαδοχῆν. Καὶ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὡς ταῦτα ἐπραττεν εἰ-
δὼς οὐ προσέχοντα τῇ Μαρκίᾳ τὸν Κάτωνα· κύνουσαν
15 γὰρ αὐτὴν τότε τυγχάνειν λέγουσιν. Ὁ δ' οὖν Κάτων
ὀρῶν τὴν τοῦ Ὀρτήσιου σπουδὴν καὶ προθυμίαν οὐκ
ἀντεῖπεν, ἀλλ' ἔφη δεῖν καὶ Φιλίππῳ ταῦτα συνδόξαι
τῷ πατρὶ τῆς Μαρκίας. Ὡς οὖν ὁ Φίλιππος ἐντευ-
χθεὶς ἐγνώ τὴν συγχώρησιν, οὐκ ἄλλως ἐνεγγύησε
20 τὴν Μαρκίαν ἢ παρόντος τοῦ Κάτωνος αὐτοῦ καὶ συν-
εγγυῶντος. Ταῦτα μὲν οὖν, εἰ καὶ χρόνους ὕστερον
ἐπράχθη, μνησθέντι μοι τῶν γυναικῶν προλαβεῖν
ἔδοξε.

XXVI. Τῶν δὲ περὶ τὸν Λέντλον ἀναφερθέντων καὶ
25 τοῦ Καίσαρος περὶ ὧν εἰσηγγέλθη καὶ διεβλήθη πρὸς
τὴν σύγκλητον εἰς τὸν δῆμον καταφυγόντος καὶ τὰ
πολλὰ νοσοῦντα καὶ διεφθαρμένα τῆς πολιτείας μέρη
ταράττουτος καὶ συνάγοντος πρὸς αὐτόν, ὁ Κάτων φο-
βηθεὶς ἐπεισε τὴν βουλὴν ἀναλαβεῖν τὸν ἄπορον καὶ
30 ἀνέμητον ὄχλον εἰς τὸ σιτηρέσιον, ἀναλώματος μὲν ὄν-
τος ἐνιαυσίου χιλίων καὶ διακοσίων καὶ πεντήκοντα τα-

λάντων, περιφανῶς δὲ τῇ φιλανθρωπίᾳ ταύτῃ καὶ χάριτι τῆς ἀπειλῆς ἐκείνης διαλυθείσης. Ἐντεῦθεν εἰς τὴν δημοκρατίαν ἐμπεισῶν ὁ Μέτελλος ἐκκλησίας τε θορυβῶδεις συνήγε καὶ νόμον ἔγραψε Πομπηίου Μάγνου ἵεναὶ κατὰ τάχος μετὰ τῶν δυνάμεων εἰς Ἰταλίαν καὶ παραλαβόντα σώζειν τὴν πόλιν ὡς ὑπὸ Κατιλίνα κινδυνεύουσαν. Ἦν δὲ τοῦτο λόγος εὐπροεπῆς, ἔργον δὲ τοῦ νόμου καὶ τέλος ἐγγειρίσαι τὰ πράγματα Πομπηίου καὶ παραδοῦναι τὴν ἡγεμονίαν. Γενομένης δὲ βουλῆς 10 καὶ τοῦ Κάτωνος οὐχ, ὥσπερ εἰώθει, τῷ Μετέλλῳ σφοδρῶς ἐμπεισόντος, ἀλλ' ἐπεικῆ πολλὰ καὶ μέτρια παραινέσαντος, τέλος δὲ καὶ πρὸς δεήσεις τραπομένον καὶ τὴν Μετέλλων οἰκίαν ἀεὶ γενομένην ἀριστοκρατικὴν ἐπαινέσαντος, ἔτι μᾶλλον ἐξαορθεῖς καὶ καταφρονήσας ὁ 15 Μέτελλος ὡς ἐνδιδόντος αὐτοῦ καὶ πτήσσαντος εἰς ὑπερηφάνους ἀπειλὰς καὶ λόγους θρασεῖς ἐξέπεσεν, ὡς βία πάντα τῆς βουλῆς διαπραξόμενος. Οὕτω δὲ μεταβαλὼν ὁ Κάτων καὶ σχῆμα καὶ φωνὴν καὶ λόγον, ἐπειπῶν δὲ πᾶσι τοῖς ἄλλοις διατεταμένως, ὅτι ζῶντος αὐτοῦ Πομπηίου οὐ παρέσται μεθ' ὅπλων εἰς τὴν πόλιν, ἐκεῖνο τῇ βουλῇ παρέστησεν, ὡς οὐδέτερος μὲν καθέστηκεν οὐδὲ χρῆται λογισμοῖς ἀσφαλέσιν, ἔστι δὲ ἡ μὲν Μετέλλου πολιτεία μανία δι' ὑπερβολὴν κακίας φερομένη πρὸς ὄλεθρον καὶ σύγχυσιν ἀπάντων, ἡ δὲ Κάτωνος ἀρετῆς ἐνθουσιασμός ὑπὲρ τῶν καλῶν καὶ δικαίων ἀγωνιζομένης.

XXVII. Ἐπεὶ δὲ τὴν ψῆφον ὑπὲρ τοῦ νόμου φέρειν ὁ δῆμος ἔμελλε, Μετέλλῳ μὲν ὄπλα καὶ ξένοι καὶ μονομάχοι καὶ θεράποντες ἐπὶ τὴν ἀγορὰν τεταγμένοι 30 παρήσαν καὶ τὸ ποθοῦν μεταβολῆς ἐλπίδι Πομπηίου ὑπῆρχε τοῦ δήμου μέρος οὐκ ὀλίγον, ἦν δὲ μεγάλη καὶ ἀπὸ Καίσαρος ῥώμη στρατηγούντος τότε, Κάτωνι δὲ οἱ

πρῶτοι τῶν πολιτῶν συνηγανάκτου καὶ συνηδικούντο μᾶλλον ἢ συνηγωνίζοντο, πολλὴ δὲ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ κατήφεια καὶ φόβος εἶχεν, ὥστε τῶν φίλων ἐνίοις ἀσίτους διαγρυπνῆσαι μετ' ἀλλήλων ἐν ἀπόροις ὄντας ὑπὲρ αὐτοῦ λογισμοῖς καὶ γυναῖκα καὶ ἀδελφὰς ποτιωμένας 5 καὶ δακρυούσας. Αὐτὸς δ' ἀδεῶς καὶ τεθαρρηκότως ἐντυχὼν πᾶσι καὶ παρηγορήσας καὶ γενόμενος περὶ δειπνον, ὥσπερ εἰώθει, καὶ νυκτερεύσας ὑφ' ἐνὸς τῶν συναρχόντων Μινυκίου Θέρμου βαθέως καθεύδων ἐπηγέρθη καὶ κατέβησαν εἰς ἀγορὰν, ὀλίγων μὲν αὐτοὺς προ- 10 πειπόντων, πολλῶν δὲ ἀπαντῶντων καὶ φυλάττεσθαι παρακελευομένων. Ὡς οὖν ἐπιστὰς ὁ Κάτων κατείδε τὸν νεῶν τῶν Διοσκουῶν ὄπλοις περιεχόμενον καὶ τὰς ἀναβάσεις φρουρομένας ὑπὸ μονομάχων, αὐτὸν δὲ καθημένον ἄνω μετὰ Καίσαρος τὸν Μέτελλον, ἐπιστρέ- 15 ψας πρὸς τοὺς φίλους „Ὁ θρασέος“ εἶπεν „ἀνθρώπου καὶ δειλοῦ, ὃς καθ' ἐνὸς ἀνόπλου καὶ γυμνοῦ τοσοῦτους ἐστρατολόγησεν.“ Ἄμα δ' εὐθύς ἐβάδιζε μετὰ τοῦ Θέρμου. Καὶ διέστησαν αὐτοῖς ἐκείνοις οἱ τὰς ἀναβάσεις κατέχοντες, ἄλλον δὲ οὐδένα παρήκαν, ἢ μόλις 20 ἐπισπᾶσας τῆς χειρὸς ὁ Κάτων τὸν Μουνάτιον ἀνήγαγε καὶ βαδίζων εὐθύς ὡς εἶχε καθίζει μέσον ἐμβάλων ἑαυτὸν τοῦ Μετέλλου καὶ τοῦ Καίσαρος, ὥστε διακόψαι τὴν κοινολογίαν. Κάκεινοι μὲν διηπόρησαν, οἱ δὲ χαριεῖντες θεασάμενοι καὶ θαυμάσαντες τὸ πρόσωπον καὶ 25 τὸ φρόνημα καὶ τὸ θάρσος τοῦ Κάτωνος ἐγγυτέρω προσῆλθον, καὶ βοῇ διεκελεύσαντο τῷ μὲν Κάτωνι θαρρεῖν, μένειν δὲ ἀλλήλοις καὶ συστρέφεσθαι καὶ μὴ προδιδόναι τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνιζόμενον.

XXVIII. Ἐνθα δὲ τοῦ ὑπηρετοῦ τὸν νόμον προχει- 30 ρισαμένου, τοῦ δὲ Κάτωνος οὐκ ἔωντος ἀναγινώσκειν, τοῦ δὲ Μετέλλου παραλαβόντος αὐτὸν καὶ ἀναγινώσκον-

τος, ὁ μὲν Κάτων ἐξήρασε τὸ βιβλίον, ὁ δὲ Θέρμος ἀπὸ στόματος τοῦ Μετέλλου τὸν νόμον ἐπισταμένον καὶ λέγοντος ἐπέσχε τῇ χειρὶ τὸ στόμα καὶ τὴν φωνὴν ἀπέκλεισεν, ἄχρι οὗ, ἄμαχον ὄρων ἀγῶνα τοὺς ἀνδρας ὁ 5 Μετέλλος ἀγωνιζομένους καὶ τὸν δῆμον ἠτῶμενον πρὸς τὸ συμφέρον καὶ τρεπόμενον, ἐκέλευσεν οἰκοθεῖν ὀπλίτας μετὰ φόβου καὶ κραυγῆς ἐπιτρέχειν. Γενομένου δὲ τούτου καὶ πάντων διασκεδασθέντων ὑποστάντα μόνον τὸν Κάτωνα καὶ βαλλόμενον λίθοις καὶ ξύλοις ἄνωθεν 10 οὐ περιείδε Μουρηνας ὁ τὴν δίκην φυγὰν ὑπ' αὐτοῦ καὶ κατηγορηθεὶς, ἀλλὰ τὴν τήβεννον προϊσχύμενος καὶ βοᾶν ἀνασχεῖν τοῖς βάλλουσι καὶ τέλος αὐτὸν τὸν Κάτωνα πείθων καὶ περιπτύσσων εἰς τὸν νεῶν τῶν Διοσιούρων ἀπήγαγεν. Ἐπεὶ δὲ κατείδεν ὁ Μετέλλος ἐρημίαν περὶ τὸ βῆμα καὶ φυγὴν δι' ἀγορᾶς τῶν ἐναντιουμένων, παντάπασι πεισθεὶς κρατεῖν ἐκέλευσεν ἀπιέναι 15 πάλιν τοὺς ὀλοφόρους, καὶ προσελθὼν κοσμίως αὐτὸς ἐπεχείρει πράττειν τὰ περὶ τὸν νόμον. Οἱ δὲ ἐναντίοι ταχέως ἀναλαβόντες ἑαυτοὺς ἐκ τῆς τροπῆς ἐπήεσαν ἀνθις ἐμβοήσαντες μέγα καὶ θαρραλέον, ὥστε τοῖς περὶ τὸν Μετέλλου ἐμπεσεῖν ταραχὴν καὶ δέος οἰομένοις ὀπλων ποθεῖν εὐπορήσαντας αὐτοὺς ἐπιφέρεσθαι, καὶ μηθένα μένειν, ἀλλὰ φεύγειν ἅπαντας ἀπὸ τοῦ βήματος. Οὕτω δὲ σκεδασθέντων ἐκείνων, τοῦ δὲ Κάτωνος 25 προσελθόντος καὶ τὰ μὲν ἐπαινέσαντος, τὰ δ' ἐπιρρώσαντος τὸν δῆμον, οἱ τε πολλοὶ παρετάξαντο παντὶ τρόπῳ καταλῦσαι τὸν Μετέλλου, ἢ τε σύγκλητος ἀστροσθεῖσα παρήγγειλεν ἀρχῆθεν βοηθεῖν τῷ Κάτωνα καὶ διαμάχεσθαι πρὸς τὸν νόμον, ὡς στάσιν ἐπεισάγοντα 30 τῇ Ῥώμῃ καὶ πολέμον ἐμφύλιον.

XXIX. Ὁ δὲ Μετέλλος αὐτὸς μὲν ἦν ἄτρεπτος καὶ θρασὺς ἔτι, ὄρων δὲ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐκπεπληγμένους

κομιδῇ τὸν Κάτωνα καὶ νομίζοντας ἄμαχον καὶ δυσεκβίαστον, αἰφνίδιον ἐξεπήδησεν εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ συναγαγὼν τὸν δῆμον ἄλλα τε πολλὰ περὶ τοῦ Κάτωνος ἐπίφθονα διῆλθε, καὶ φεύγειν τὴν τυραννίδα βοᾶν τὴν ἐκείνου καὶ τὴν κατὰ Πομπηίου συνωμοσίαν, ἐφ' ἣ με- 5 τανοήσειν ταχὺ τὴν πόλιν ἀτιμάζουσιν ἄνδρα τοσοῦτον, ὥρμησεν εὐθύς εἰς Ἀσίαν, ὡς ταῦτα πρὸς ἐκείνον κατηγορήσων. Ἦν οὖν δόξα μεγάλη τοῦ Κάτωνος ἄχθος οὐ μικρὸν ἀπεσκευασμένου τῆς δημαρχίας, καὶ τρόπον τινα τὴν Πομπηίου δύναμιν ἐν Μετέλλῳ καθηρηκότος. 10 Ἔτι δὲ μᾶλλον εὐδοκίμησε τὴν σύγκλητον ὥρμημένην ἀτιμοῦν καὶ ἀποψηφίζεσθαι τὸν Μετέλλου οὐκ εἰσας, ἀλλ' ἐναντιωθεὶς καὶ παραιτησάμενος. Οἱ τε γὰρ πολλοὶ φιλανθρωπίας ἐποιοῦντο καὶ μετριότητος τὸ μὴ ἐπεμβῆναι τῷ ἐχθρῷ μηδὲ ἐνυβρίσαι κατὰ κράτος περι- 15 γενόμενον, τοῖς τε φρονίμοις ὀρθῶς ἐφαίνετο καὶ συμφερόντως μὴ παροξύναι Πομπηίου. Ἐκ τούτου Λεύκολλος ἐπανελθὼν ἐκ τῆς στρατείας, ἧς ἔδοξε τὸ τέλος καὶ τὴν δόξαν ἀφηρησθαι Πομπηίος, εἰς κίνδυνον ἦλθε τοῦ μὴ θριαμβεῦσαι, Γάϊου Μεμμίου καταστασιάζοντος 20 αὐτὸν ἐν τῷ δήμῳ καὶ δίκας ἐπάγοντος εἰς τὴν Πομπηίου χάριν μᾶλλον ἢ κατὰ ἔχθος ἴδιον. Ὁ δὲ Κάτων, οἰκειότητός τε πρὸς Λεύκολλον αὐτῷ γεγεννημένης, ἔχοντα Σερβίλιαν τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ τὸ πρᾶγμα δεινὸν ἠγνούμενος, ἀντέστη τῷ Μεμμίῳ καὶ πολλὰς ὑπέμεινε 25 διαβολὰς καὶ κατηγορίας. Τέλος δὲ τῆς ἀρχῆς ἐβαλλόμενος ὡς τυραννίδος τοσοῦτον ἐκράτησεν, ὥστε τὸν Μέμμιον αὐτὸν ἀναγκάσαι τῶν δικῶν ἀποστῆναι καὶ φυγεῖν τὸν ἀγῶνα. Λεύκολλος μὲν οὖν θριαμβεύσας ἔτι μᾶλλον ἐνεφύετο τῇ φιλίᾳ τοῦ Κάτωνος, ἔχων ἔρμα 30 καὶ πρόβλημα μέγα πρὸς τὴν Πομπηίου δύναμιν.

XXX. Πομπηίος δὲ μέγας ἀπὸ τῆς στρατείας ἐπ-

ανιών και τῇ λαμπρότητι και προθυμίᾳ τῆς ὑποδοχῆς πεποιθῶς οὐδὲν ἂν δεηθεὶς ἀποτυχεῖν τῶν πολιτῶν, προὔπεμψεν ἀξιῶν τὰς ὑπατικὰς ἀρχαιρεσίας ἀναβαλέσθαι τὴν σύγκλητον, ὡς ἂν αὐτὸς παρῶν Πείσωσι συν-
 5 ἀρχαιρεσιάσῃ. Τῶν δὲ πλείστων ὑπεικόντων, οὐ τὴν ἀναβολὴν μέριστον ὁ Κάτων ἠγούμενος, ἀλλὰ τὴν πείσαν ἀποκόψαι και τὴν ἐλπίδα τοῦ Πομπηίου βουλόμενος, ἀντεῖπε και μετέστησε τὴν βουλὴν, ὥστε ἀποψηφίσασθαι. Τοῦτο τὸν Πομπηῖον οὐχ ἡσυχῇ διετάραξε.
 10 και νομίζων οὐ μικρὰ προσπταίσειν τῷ Κάτωνι μὴ φίλῳ γενομένῳ μετεπέμψατο Μουνάτιον ἑταῖρον αὐτοῦ· και δύο τοῦ Κάτωνος ἀδελφιδᾶς ἐπιγάμους ἔχοντος ἦτει τὴν μὲν πρεσβυτέραν ἑαυτῷ γυναῖκα, τὴν δὲ νεωτέραν τῷ υἱῷ. Τινὲς δὲ φασιν, οὐ τῶν ἀδελφιδῶν, ἀλλὰ τῶν
 15 θυγατέρων τὴν μνηστείαν γενέσθαι. Τοῦ δὲ Μουνάτιου ταῦτα πρὸς τὸν Κάωνα και τὴν γυναῖκα και τὰς ἀδελφὰς φράσαντος, αἱ μὲν ὑπερηγάπησαν τὴν οἰκειότητα πρὸς τὸ μέγεθος και τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀνδρός, ὁ δὲ Κάτων οὐτ' ἐπισχῶν οὔτε βουλευσάμενος, ἀλλὰ πλη-
 20 γεις εὐθύς εἶπε „βάδιζε, Μουνάτιε, βάδιζε, και λέγε πρὸς Πομπηῖον, ὡς Κάτων οὐκ ἔστι διὰ τῆς γυναικωνίτιδος ἀλώσιμος, ἀλλὰ τὴν μὲν εὐνοίαν ἀγαπᾷ και τὰ δίκαια ποιοῦντι φιλίαν παρέξει πάσης πιστοτέραν οἰ-
 25 κατιότητα, ὄμηρα δὲ οὐ προήσεται τῇ Πομπηῖου δόξῃ κατὰ τῆς πατρίδος.“ Ἐπὶ τούτοις ἤχθοντο μὲν αἱ γυναῖκες, ἠτιῶντο δὲ οἱ φίλοι τοῦ Κάτωνος ὡς ἄγροικον ἅμα και ὑπερήφανον τὴν ἀπόκρισιν. Εἶτα μέντοι πρῶτων τιμῶν φίλων ὑπατείας ὁ Πομπηῖος ἀργύριον εἰς τὰς φυλάς ἐπεμπε και περιβόητος ὁ δεκαμὸς ἦν, ἐν
 30 κήποις ἐκείνου τῶν χρημάτων ἀριθμουμένων. Εἰπόντος οὖν τοῦ Κάτωνος πρὸς τὰς γυναῖκας, ὅτι τοιούτων ἦν κοινωνεῖν και ἀναπίπλασθαι πραγμάτων ἀνάγκη

Πομπηῖῳ συναφθέντα δι' οἰκειότητος, ὁμολόγουν ἐκεῖ-
 ναι κάλλιον αὐτὸν βεβουλεῦσθαι διακρουσάμενον. Εἰ δὲ δεῖ πρὸς τὰ συμβάντα κρίνειν, τοῦ παντός ἔοικεν ὁ Κάτων ἁμαρτεῖν τὴν οἰκειότητα μὴ δεξάμενος, ἀλλ' ἐά-
 σασ πρὸς Καίσαρα τραπέσθαι και γῆμαι γάμον, ὃς τὴν
 5 Πομπηῖου δύναμιν και Καίσαρος εἰς ταῦτο συνενεργῶν ὀλίγου τὰ μὲν Ῥωμαίων ἀνέτρεψε πράγματα, τὴν δὲ πολιτείαν ἀνείλεν, ἂν οὐδὲν ἂν ἰσως συνέπεσεν, εἰ μὴ Κάτων τὰ μικρὰ τοῦ Πομπηῖου φοβηθεὶς ἁμαρτήματα τὸ μέριστον περιεῖδεν, αὐτὸν ἑτέρῳ δυνάμιν προσγενό-
 10 μενον.

XXXI. Ταῦτα μὲν οὖν ἔμελλεν εἶτι. Λευκόλλου δὲ περὶ τῶν ἐν Πόντῳ διατάξεων στασιάζαντος πρὸς Πομπηῖον, ἠξίουν γὰρ ἰσχύειν ἐκάτερος τὰ ὑφ' αὐτοῦ γενόμενα, και Λευκόλλῳ Κάτωνος ἀδικουμένῳ περιφανῶς
 15 προσαμύνοντος, ἐλαττούμενος ὁ Πομπηῖος ἐν συγκλήτῳ και δημαγωγῶν ἐπὶ νομῆν χώρας ἐκάλει τὸ στρατιωτικόν. Ὡς δὲ κἀνταῦθα Κάτων ἐνιστάμενος ἐξέκρουσε τὸν νόμον, οὕτω Κλωδίου τε περιεῖχeto τοῦ τότε θρασυτάτου τῶν δημαγωγῶν και Καίσαρα προσήγετο, τρώ-
 20 πον τινὰ Κάτωνος αὐτοῦ παρασχόντος ἀρχήν. Ὁ γὰρ Καίσαρ ἀπὸ τῆς ἐν Ἰβηρίᾳ στρατηγίας ἐπανήκων ἅμα μὲν ὑπατείας ἐβούλετο παραγγέλλειν, ἅμα δὲ ἦτει θρόμβον. Ἐπεὶ δὲ κατὰ νόμον ἔδει τοὺς μὲν ἀρχὴν με-
 25 τιότητας παρεῖναι, τοὺς δὲ μέλλοντας εἰσελαύνειν θρόμβον ἔξω τείχους ὑπομένειν, ἠξίον παρὰ τῆς βουλῆς αὐτῷ δοθῆναι δι' ἑτέρων αἰτεῖσθαι τὴν ἀρχήν. Βουλομένων δὲ πολλῶν ἀντέλεγεν ὁ Κάτων· ὡς δὲ ἦσθετο χαριζομένους τῷ Καίσαρι, λέγων ὄλην κατανάλωσε τὴν ἡμέραν και τὴν βουλὴν οὕτως ἐξέκρουσε. Χαίρειν οὖν
 30 Πομπηῖον και τῆς ὑπατείας. Ἀποδειχθεὶς δὲ ὑπατος
 PLUT. VII. IV.

τὴν τε Ἰουλίαν ἐνεγγύησεν αὐτῷ, καὶ συστάντες ἤδη μετ' ἀλλήλων ἐπὶ τὴν πόλιν ὁ μὲν εἰσέφερε νόμους τοῖς πέντησι κληρουχίαν καὶ νομὴν χώρας διδόντας, ὁ δὲ παρῶν τοῖς νόμοις βοηθῶν. Οἱ δὲ περὶ Λεύκολλον καὶ 5 Κικέρωνα Βύβλω τῷ ἐτέρῳ τῶν ὑπάτων συντάξαντες ἑαυτοὺς ἀντέπραττον, μάλιστα δὲ Κάτων, ἤδη μὲν ὑφορούμενος τὴν Καίσαρος καὶ Πομπηίου φιλίαν καὶ σύστασιν ἐπ' οὐδενὶ δικαίῳ γεγεννημένην, φοβεῖσθαι δὲ φάσκων οὐ τὴν νομὴν τῆς χώρας, ἀλλ' ὃν ἀντὶ ταύτης 10 ἀπαιτήσουσι μισθὸν οἱ χαριζόμενοι καὶ δελεάζοντες τὸ πλῆθος.

XXXII. Ὡς δὲ ταῦτα λέγων τὴν τε βουλὴν ὁμόψηφον εἶχε καὶ τῶν ἐκτὸς ἀνθρώπων οὐκ ὀλίγοι παρίσταντο δυσχεραίνοντες τὴν ἀτοπίαν τοῦ Καίσαρος· ἃ 15 γὰρ οἱ θρασυτάτοι δῆμαρχοὶ καὶ ὀλιγωρότατοι πρὸς χάριν ἐπολιτεύοντο τῶν πολλῶν, ταῦτα ἀπ' ἐξουσίας ὑπατικῆς αἰσχυρῶς καὶ ταπεινῶς ὑποδύμενος τὸν δῆμον ἐπραττε· φοβηθέντες οὖν ἐχώρουν διὰ βίας, καὶ πρῶτον μὲν αὐτῷ τῷ Βύβλω καταβαίνοντι κοπρίων ἐπεσκε- 20 δάσθη κόφινος, ἔπειτα τοῖς ραβδούχοις προσπεσόντες αὐτοῦ κατέκλυσαν τὰς ῥάβδους· τέλος δὲ καὶ βελῶν φερομένων καὶ πολλῶν συντιρωσκομένων ἔφυγον ἐξ ἀγορᾶς δρόμῳ μὲν οἱ λοιποὶ πάντες, ἔσχατος δὲ Κάτων ἀπῆι βάδην μεταστρεφόμενος καὶ μαρτυρούμενος τοὺς 25 πολίτας. Οὐ μόνον οὖν τὴν διανομὴν ἐκύρωσαν, ἀλλὰ 775 καὶ προσεψήφισαντο τὴν σύγκλητον ὁμοῖα πάσαν, ἣ μὴν ἐπιβεβαιώσειν τὸν νόμον καὶ βοηθήσειν, ἂν τις τἀναντία πράττη, μεγάλα τάξαντες ἐπιτίμια κατὰ τῶν μὴ ὁμοσάντων. Ὄμνυσαν οὖν ἅπαντες ἐξ ἀνάγκης, τὸ 30 Μετέλλου τοῦ παλαιοῦ πάθος ἐν νῷ λαμβάνοντες, ὃν εἰς νόμον ὁμοῖον ὁμοῖα μὴ θελήσαντα περιεῖδεν ὁ δῆμος ἐκπεσόντα φνυγῆ τῆς Ἰταλίας. Διὸ καὶ τὸν Κάτωνα

πολλὰ μὲν αἱ γυναῖκες οἴκοι δακρύνουσαι καθικέτενον εἶξαι καὶ ὁμοῖαι, πολλὰ δὲ οἱ φίλοι καὶ συνήθεις. Ὁ δὲ μάλιστα συμπίσας καὶ ἀγαθῶν ἐπὶ τὸν ὄρκον ἦν Κικέρων ὁ ρήτωρ, παραινῶν καὶ διδάσκων, ὡς τάχα μὲν οὐδὲ δίκαιόν ἐστι τοῖς ἐγνωσμένοις κοινῇ μόνον οἶεσθαι δεῖν 5 ἀπειθεῖν, ἐν δὲ ἀδυνάτῳ τῷ μεταστῆσαι τι τῶν γεγνότων ἀπειθεῖν ἑαυτοῦ παντάπασιν ἀνόητον καὶ μανικόν· ἔσχατον δὲ κακῶν, εἰ δὲ ἦν ἅπαντα πράττει πόλιν ἀφείς καὶ προέμενος τοῖς ἐπιβουλεύουσιν ὥσπερ ἄσμενος ἀπαλλάξεται τῶν ὑπὲρ αὐτῆς ἀγώνων· καὶ γὰρ εἰ 10 μὴ Κάτων τῆς Ρώμης, ἀλλ' ἡ Ρώμη δεῖται Κάτωνος, δέονται δὲ καὶ οἱ φίλοι πάντες· ὃν αὐτὸν εἶναι πρῶτον ὁ Κικέρων ἔλεγεν, ἐπιβουλεύομενον ὑπὸ Κλωδίου διὰ δημαρχίας ἀντικρὺς ἐπ' αὐτὸν βαδίζοντος. Ἐπὶ τούτων φασὶ καὶ τοιούτων τὸν Κάτωνα λόγων καὶ δεήσεων μα- 15 λασσόμενον οἴκοι καὶ κατ' ἀγορὰν ἐκβιασθῆναι μόλις, καὶ προσελθεῖν πρὸς τὸν ὄρκον ἔσχατον ἀπάντων πλὴν ἐνὸς Φαωνίου τῶν φίλων καὶ συνήθων.

XXXIII. Ἐπαρθεῖς οὖν ὁ Καῖσαρ ἄλλον εἰσέφερε νόμον τὴν Καμπανίαν σχεδὸν ὅλην προσκατανέμοντα 20 τοῖς ἀπόροις καὶ πένησιν. Ἀντέλεγε δὲ οὐδεὶς πλὴν τοῦ Κάτωνος. Καὶ τοῦτον ἀπὸ τοῦ βήματος ὁ Καῖσαρ εἶλεν εἰς δεσμοπήριον, οὐδέν τι μᾶλλον ὑφιέμενον τῆς παρρησίας, ἀλλ' ἐν τῷ βαδίζειν ἅμα περὶ τοῦ νόμου διαλεγόμενον καὶ παραινούντα παύσασθαι τοιαῦτα πο- 25 λιτευόμενος. Ἐπηκολούθει δὲ ἡ βουλὴ μετὰ κατηφείας, καὶ τοῦ δῆμου τὸ βέλτιστον ἀγανακτοῦν σιωπῇ καὶ ἀχθόμενον, ὥστε τὸν Καίσαρα μὴ λανθάνειν βαρέως φέροντας, ἀλλὰ φιλονεικῶν καὶ περιμένων ὑπὸ τοῦ Κάτωνος ἐπίκλησιν γενέσθαι καὶ δεήσιν προῆγεν. Ἐπεὶ 30 δὲ ἐκεῖνος ἦν δῆλος οὐδὲ μελλήσων τι ποιεῖν, ἠττηθεῖς ὑπὸ αἰσχύνης καὶ ἀδοξίας ὁ Καῖσαρ αὐτὸς τινα τῶν δη-

μάχων ὑφῆκε πείσας ἐξελεσθαι τὸν Κάτωνα. Τοῖς μὲν-
 τοι νόμοις ἐκείνοις καὶ ταῖς χάρισι τιθασεύσαντες τὸν
 ὄχλον ἐψηφίσαντο Καίσαρι μὲν Ἰλλυριῶν καὶ Γαλατίας
 ἀρχὴν ἀπάσης καὶ τέσσαρα τάγματα στρατιᾶς εἰς πεν-
 5 ταετίαν, προλέγοντος Κάτωνος, [ὡς*] εἰς ἀκρόπολιν τὸν
 τύραννον αὐτοὶ ταῖς ἐαυτῶν ψήφοις ἰδρῶνται, Πόπλιον
 δὲ Κλώδιον ἐκ πατρικίων εἰς δημοτικούς παρανόμως
 μεταστήσαντες ἀπέδειξαν δήμαρχον ἐπὶ μισθῷ τῇ Κικέ-
 ρωνος ἐξελάσει πάντα πρὸς χάριν ἐκείνοις πολιτενόμε-
 10 νον, ὑπάτους δὲ Πείσωνα τε Καλπούρνιον, ὃς ἦν πα-
 τὴρ τῆς Καίσαρος γυναικὸς, καὶ Γαβίνιον Ἀύλον, ἐκ
 τῶν Πομπηίου κόλπων ἄνθρωπον, ὡς φασιν οἱ τὸν
 τρόπον αὐτοῦ καὶ τὸν βίον εἰδότες.

XXXIV. Ἀλλὰ καίπερ οὕτως τὰ πράγματα κατελιη-
 15 φότες ἐγκρατῶς, καὶ τὸ μὲν χάριτι τῆς πόλεως, τὸ δὲ
 φόβῳ μέρος ὑφ' ἑαυτοὺς ἔχοντες, ὅμως ἐφοβοῦντο τὸν
 Κάτωνα. Καὶ γὰρ ἐν οἷς περιῆσαν αὐτοῦ τό γε χαλε-
 πῶς καὶ μετὰ πόνων καὶ μὴ χωρὶς αἰσχύνης, ἀλλ' ἐλεγ-
 χομένους βιάζεσθαι μόλις ἀνιάρων ἦν καὶ πρόσαντες.
 20 Ὁ δὲ Κλώδιος οὐδὲ Κικέρωνα καταλύσειν ἤλπιζε Κά-
 τωνος παρόντος, ἀλλὰ τοῦτο διαμηχανώμενος πρῶτον,
 ὡς εἰς ἀρχὴν κατέστη, μετεπέμψατο τὸν Κάτωνα καὶ
 λόγους αὐτῷ προσήνεγκεν, ὡς πάντων ἐκείνων ἡγού-
 776 μενος ἄνδρα Ῥωμαίων καθαρώτατον ἔργῳ διδόναι πί-
 25 στιν ἔτοιμός ἐστι· πολλῶν γὰρ αἰτουμένων τὴν ἐπὶ Κύ-
 προν καὶ Πτολεμαῖον ἀρχὴν καὶ δεομένων ἀποσταλῆναι
 μόνον ἄξιον ἐκείνου ἡγεῖσθαι καὶ διδόναι τὴν χάριν
 ἠδέως. Ἀνακραγόντος δὲ τοῦ Κάτωνος, ὡς ἐνέδρα τὸ
 πρᾶγμα καὶ προσηλακισμός, οὐ χάρις ἐστίν, ὑπερηφά-
 30 νως ὁ Κλώδιος καὶ ὀλιγώρως „Οὐκοῦν“ εἶπεν „εἰ μὴ
 χάριν ἔχεις, ἀνιῶμενος πλεύσῃ“, καὶ προσελθὼν εὐθύς
 εἰς τὸν δῆμον ἐκύρωσε νόμῳ τὴν ἐκπεμφθῆναι τοῦ Κάτωνος.

Ἐξιόντι δὲ οὐ ναῦν, οὐ στρατιώτην, οὐχ ὑπερέτην
 ἔδωκε πλὴν ἢ δύο γραμματεῖς μόνον ὧν ὁ μὲν κλέπτῃς
 καὶ παμπόνηρος, ἄτερος δὲ Κλωδίου πελάτης. Ὡς δὲ
 μικρὸν ἔργον αὐτῷ Κύπρον καὶ Πτολεμαῖον ἀναθεῖς,
 5 ἐτι καὶ Βυζαντίων φρυγᾶδας κατάγειν προσέταξε, βουλό-
 μενος ὅτι πλείστον χρόνον ἐκποδῶν ἄρχοντος αὐτοῦ γε-
 νέσθαι τὸν Κάτωνα.

XXXV. Τοιαύτη δὲ καταληφθεὶς ἀνάγκη Κικέρωνι
 μὲν ἐλαννομένῳ παρήνεσε μὴ στασιάσαι μηδὲ εἰς ὄπλα
 καὶ φόνους τὴν πόλιν ἐμβαλεῖν, ἀλλ' ὑπεκστάντα τῷ 10
 καιρῷ πάλιν γενέσθαι σωτήρα τῆς πατρίδος, Κανίδιον
 δὲ τινα τῶν φίλων προπέμψας εἰς Κύπρον ἔπειθε τὸν
 Πτολεμαῖον ἄνευ μάχης εἰκεῖν, ὡς οὔτε χρημάτων οὔτε
 τιμῆς ἐνδεᾶ βιωσόμενον· ἱερωσύνην γὰρ αὐτῷ τῆς ἐν
 Πάφῳ θεοῦ δώσειν τὸν δῆμον. Αὐτὸς δὲ διέτριβεν ἐν 15
 Ῥόδῳ παρασκευαζόμενος ἅμα καὶ τὰς ἀποκρίσεις ἀνα-
 μένων. Ἐν δὲ τούτῳ Πτολεμαῖος ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς
 ὑπ' ὀργῆς τινος καὶ διαφορᾶς πρὸς τοὺς πολίτας ἀπο-
 λειοπῶς μὲν Ἀλεξάνδρειαν, εἰς δὲ Ῥώμην πλέων, ὡς
 Πομπηίου καὶ Καίσαρος αὐτίς αὐτὸν μετὰ δυνάμεως 20
 καταξόντων, ἐντυχεῖν τῷ Κάτῳ βουλευθεὶς προσέπει-
 ψεν, ἐλπίζων ἐκείνον ὡς αὐτὸν ἤξειν. Ὁ δὲ Κάτων
 ἐτύγγανε μὲν ὧν τότε περὶ κοιλίας κάταρσις, ἤκειν δὲ
 τὸν Πτολεμαῖον, εἰ βούλοιο, κελεύσας πρὸς αὐτόν, ὡς
 δὲ ἤλθεν, οὔτε ἀπαντήσας οὔτε ὑπεξαναστάς, ἀλλ' ὡς 25
 ἓνα τῶν ἐπιτυχόντων ἀσπασάμενος καὶ καθίσει κελεύ-
 σας, πρῶτον αὐτοῖς τούτοις διατάραξε, θαναμάζοντα πρὸς
 τὸ δημοτικὸν καὶ λιτὸν αὐτοῦ τῆς κατασκευῆς τὴν ὑπερ-
 οφίαν καὶ βαρύτητα τοῦ ἥθους. Ἐπεὶ δὲ καὶ διαλέγε-
 σθαι περὶ τῶν καθ' αὐτὸν ἀρξάμενος ἡμερόασατο λόγων 30
 νοῦν πολλὴν ἔχόντων καὶ παρρησίαν, ἐπιτιμῶντος αὐτῷ
 τοῦ Κάτωνος καὶ διδάσκοντος, ὅσῃν εὐδαιμονίαν ἀπο-

λιπὼν ὅσαις ἑαυτὸν ὑποτίθησι λατρείαις καὶ πόνοις καὶ
 δωροδοκίαις καὶ πλεονεξίαις τῶν ἐν Ῥώμῃ δυνατῶν, οὗς
 μάλιστα ἐξαργυρισθεῖσαν ἐμπλήσειν Αἴγυπτον, συμβου-
 5 λεύοντος δὲ πλείν ὀπίσω καὶ διαλλάττεσθαι τοῖς πολί-
 ταις, αὐτοῦ δὲ καὶ συμπλεῖν καὶ συνδιαλλάττειν ἐτοιμῶς
 ἔχοντος, οἷον ἐκ μανίας τινὸς ἢ παρακοπῆς ὑπὸ τῶν
 λόγων ἔμφρων καθιστάμενος καὶ κατανοῶν τὴν ἀλή-
 θειαν καὶ τὴν σύνεσιν τοῦ ἀνδρός, ὥρμησε μὲν χρῆσθαι
 τοῖς ἐκείνου λογισμοῖς, ἀνατραπείς δὲ ὑπὸ τῶν φίλων
 10 αὐτῆς ἅμα τῷ πρώτῳ ἐν Ῥώμῃ γενέσθαι καὶ θύραις
 ἐνὸς ἄρχοντος προσελθεῖν ἔστεινε τὴν αὐτοῦ κακοβου-
 λίαν, ὡς οὐκ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ λόγων, θεοῦ δὲ μαντείας
 καταφρονήσας.

XXXVI. Ὁ δὲ ἐν Κύπρῳ Πτολεμαῖος εὐτυχία τιμὴ
 15 τοῦ Κάτωνος ἑαυτὸν φαριμάκοις ἀπέκτεινε. Πολλῶν δὲ
 χρημάτων ἀπολελειφθαι λεγομένων, αὐτὸς μὲν ἔγνω
 πλείν εἰς Βυζαντίους, πρὸς δὲ τὴν Κύπρον ἐξέπεμψε
 τὸν ἀδελφιδοῦν Βροῦτον, οὐ πάνυ τι πιστεύων τῷ Κα-
 νιδίῳ. Τοὺς δὲ φυγάδας διαλλάξας καὶ καταλιπὼν ἐν
 20 ὁμοιοῖα τὸ Βυζάντιον, οὕτως εἰς Κύπρον ἐπλευσεν.
 Οὔσης δὲ πολλῆς καὶ βασιλικῆς ἐν ἐκπώμασι καὶ τραπέ-
 ζαις καὶ λίθοις καὶ πορφύραις κατασκευῆς, ἣν ἔδει
 προθεῖσαν ἐξαργυρισθῆναι, πάντα βουλόμενος ἐξακρι- 77
 βοῦν καὶ πάντα κατατείνειν εἰς ἄκραν τιμὴν καὶ πᾶσιν
 25 αὐτὸς παρεῖναι καὶ προσάγειν τὸν ἔσχατον ἐκλογισμὸν
 οὐδὲ τοῖς ἐθάσι τῆς ἀγορᾶς ἐπίστευεν, ἀλλὰ ὑπονοῶν
 ὁμοῦ πάντας, ὑπηρέτας, κήρυκας, ἄνητάς, φίλους,
 τέλος αὐτὸς ἰδίᾳ τοῖς ἄνομυμένοις διαλεγόμενος καὶ
 προσβιβάξων ἕκαστον, οὕτω τὰ πλείστα τῶν ἀγορασμά-
 30 των ἐπώλει. Διὸ τοῖς τε ἄλλοις φίλοις ὡς ἀπιστῶν
 προσέκρουσε, καὶ τὸν συνηθέστατον ἀπάντων Μουνά-
 τιον εἰς ὀργὴν ὀλίγου δεῖν ἀνήκεστον γενομένην ἐνέβα-

λεν, ὥστε καὶ Καίσαρι γράφοντι λόγον κατὰ τοῦ Κάτω-
 νος πικροτάτην τοῦτο τὸ μέρος τῆς κατηγορίας διατριβὴν
 παρασχέιν.

XXXVII. Ὁ μὲντοι Μουνάτιος οὐκ ἀπιστία τοῦ Κά-
 τωνος, ἀλλ' ἐκείνου μὲν ὀλιγωρία πρὸς αὐτόν, αὐτοῦ 5
 δὲ τινι ζηλοτυπία πρὸς τὸν Κανιδίον ἱστορεῖ γενέσθαι
 τὴν ὀργήν. Καὶ γὰρ αὐτὸς σύγγραμμα περὶ τοῦ Κάτω-
 νος ἐξέδωκεν, ᾧ μάλιστα Θρασέας ἐπηκολούθησε. Λέ-
 γει δὲ ὕστερος μὲν εἰς Κύπρον ἀφικέσθαι καὶ λαβεῖν
 παρημελημένην ξενίαν, ἐλθὼν δὲ ἐπὶ θύρας ἀπωσθῆ- 10
 ναι, σκευωρουμένον τι τοῦ Κάτωνος οἴκοι σὺν τῷ
 Κανιδίῳ, μεμφάμενος δὲ μετρίως οὐ μετρίως τυχεῖν
 ἀποκρίσεως, ὅτι κινδυνεύει τὸ λίαν φιλεῖν, ὡς φησι
 Θεόφραστος, αἴτιον τοῦ μισεῖν γίνεσθαι πολλάκις·
 „Ἐπεὶ καὶ σὺ“ φάναι „τῷ μάλιστα φιλεῖν ἤττον οἴομε- 15
 νος ἢ προσήκει τιμᾶσθαι χαλεπαίνεις. Κανιδίῳ δὲ καὶ
 δι' ἐμπειρίαν χρῶμαι καὶ διὰ πίστιν ἑτέρων μᾶλλον, ἐξ
 ἀρχῆς μὲν ἀφιγμένῳ, καθαροῦ δὲ φαινομένῳ.“ Ταῦτα
 μὲντοι μόνον αὐτῷ μόνῳ διαλεχθέντα τὸν Κάτωνα πρὸς
 τὸν Κανιδίον ἐξενεργεῖν. Αἰσθόμενος οὖν αὐτὸς οὔτε 20
 ἐπὶ δεῖπνον ἔτι φοιτᾶν οὔτε σύμβουλος ὑπακούειν κα-
 λούμενος. Ἀπειλοῦντος δὲ τοῦ Κάτωνος, ὥσπερ εἰώ-
 θασι τῶν ἀπειθούντων, ἐνέχυρα λήψεσθαι, μηδὲν φρον-
 τίσας ἐκπλευῖσαι καὶ πολλὴν χρόνον ἐν ὀργῇ διατελεῖν·
 εἶτα τῆς Μαρκίας (ἔτι γὰρ συνῴκει τῷ Κάτωνι) διαλε- 25
 χθείσης, τυχεῖν μὲν ὑπὸ Βάρκα κεκλημένους ἐπὶ δεῖ-
 πνον, εἰσελθόντα δὲ ὕστερον τὸν Κάτωνα, τῶν ἄλλων
 κατακειμένων, ἐρωτᾶν, ὅπου κατακλιθεῖη. Τοῦ δὲ
 Βάρκα κελεύσαντος, ὅπου βούλεται, περιβλεψάμενον
 εἰπεῖν, ὅτι παρὰ Μουνάτιον· καὶ περιελθόντα πλησίον 30
 αὐτοῦ κατακλιθῆναι, πλέον δὲ μηδὲν φιλοφρονήσασθαι
 παρὰ τὸ δεῖπνον. Ἀλλὰ πάλιν τῆς Μαρκίας δεομένης

τὸν μὲν Κάτωνα γράψαι πρὸς αὐτόν, ὡς ἐντυχεῖν τι βουλόμενον, αὐτὸς δὲ ἦκειν ἕσθαι εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ὑπὸ τῆς Μαρκίας κατασχεθῆναι, μέχρι πάντες ἀπηλάγησαν, οὕτω δὲ εἰσελθόντα τὸν Κάτωνα καὶ περιβα-
 5 λόντα τὰς χεῖρας ἀμφοτέρως ἀσπάσασθαι καὶ φιλοφρονεῖσθαι. Ταῦτα μὲν οὖν οὐχ ἦττον οἰόμενοι τῶν ὑπαίθρων καὶ μεγάλων πράξεων πρὸς ἐνδειξιν ἦθους καὶ κατανόησιν ἔχειν τινὰ σαφήνειαν ἐπὶ πλέον διήλθομεν.

XXXVIII. Τῷ δὲ Κάτωνι συνήχθη μὲν ἀργυρίου
 10 τάλαντα μικρὸν ἑπτακισχιλίων ἀποδέοντα, δεδιὼς δὲ τοῦ πλοῦ τὸ μῆκος ἀργεῖα πολλὰ κατασκευάσας, ὧν ἕκαστον ἐχώρει δύο τάλαντα καὶ δραχμὰς πεντακοσίας, καλωδίον ἕκαστῳ μακρὸν προσήρτησεν, οὗ τῇ ἀρχῇ προσείχετο φελλὸς εὐμεγέθης, ὅπως, εἰ φραγείη τὸ πλοῖον,
 15 ἔχων διὰ βυθοῦ τὸ ἄρτημα σημαῖνοι τὸν τόπον. Τὰ μὲν οὖν χρήματα πλὴν ὀλίγων τινῶν ἀσφαλῶς διεκομίσθη, λόγους δὲ πάντων ὧν διώκησε γεγραμμένους ἐπιμελῶς ἔχων ἐν δυοῖ βιβλίοις οὐδέτερον ἔσωσεν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀπελεύθερος αὐτοῦ κομίζων ὄνομα Φιλάργυρος ἐκ Κερ-
 20 χρεῶν ἀναχθεὶς ἀνεστράφη καὶ συναπάλεσε τοῖς φορτίοις, τὸ δὲ αὐτὸς ἄχι Κερκύρας φυλάξας ἐν ἀγορᾷ κατεσκή-
 778 νωσε· τῶν δὲ ναυτῶν διὰ τὸ ὀλιγοῦν πυρὰ πολλὰ καιόντων τῆς νυκτὸς ἠφθθησαν αἱ σκηναὶ καὶ τὸ βιβλίον ἠφάνισθη. Τοὺς μὲν οὖν ἐχθροὺς καὶ συκοφάντας ἐπιστομειν
 25 ἤμελλον οἱ βασιλικοὶ διοικηταὶ παρόντες, ἄλλως δὲ τῷ Κάτωνι τὸ πρᾶγμα δηγμὸν ἤνεγκεν. Οὐ γὰρ εἰς πίστιν ὑπερ αὐτοῦ τοὺς λόγους, ἀλλὰ παράδειγμα τοῖς ἄλλοις ἀκριβείας ἔξευγεῖν φιλοτιμούμενος ἐνεμεσήθη.

XXXIX. Περαιωθεὶς δὲ ταῖς ναυσὶν οὐκ ἔλαθε τοὺς
 30 Ῥωμαίους, ἀλλὰ πάντες μὲν ἄρχοντες καὶ ἱερεῖς, πᾶσα δὲ ἡ βουλὴ, πολὺ δὲ τοῦ δήμου μέρος ἀπήντων πρὸς τὸν ποταμόν, ὥστε τὰς ὄχθας ἀμφοτέρως ἀποκεκρῦφθαι

καὶ θριάμβου μηδὲν ὄψει καὶ φιλοτιμίᾳ λείπεσθαι τὸν ἀνάπλου αὐτοῦ. Καίτοι σκαιὸν ἐνόησαν οὗτο ἐφαίνετο καὶ αὐθαδῆς, ὅτι τῶν ὑπάτων καὶ τῶν στρατηγῶν παρόντων οὔτε ἀπέβη πρὸς αὐτούς οὔτε ἐπέσχε τὸν πλοῦν, ἀλλὰ θοδίῳ τὴν ὄχθην παρεξελάνναν ἐπὶ νεῶς ἐξήρους
 5 βασιλικῆς οὐκ ἀνῆκε πρότερον ἢ καθορμίσει τὸν στόλον εἰς τὸ νεώριον. Οὐ μὴν ἀλλὰ τῶν χρημάτων παρακομιζομένων δι' ἀγορᾶς ὅ τε δῆμος ἐθαύμαζε τὸ πλήθος ἢ τε βουλὴ συναχθεῖσα μετὰ τῶν προπόντων ἐπαίνων ἐψηφίσατο τῷ Κάτωνι στρατηγίαν ἐξαίρετον δοθῆναι
 10 καὶ τὰς θείας αὐτὸν ἐν ἐσθῆτι περιπορφύρω θεάσασθαι. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ Κάτων παρητήσατο, Νικίαν δὲ τὸν οἰκονόμον τῶν βασιλικῶν ἐλεύθερον ἐπέισε τὴν βουλὴν ἀφεῖναι μαρτυρήσας ἐπιμέλειαν καὶ πίστιν. Ἐπάτενε δὲ Φίλιππος ὁ πατὴρ τῆς Μαρκίας, καὶ τρόπον τινὰ τὸ
 15 ἀξίωμα τῆς ἀρχῆς καὶ ἡ δύναμις εἰς Κάτωνα περιήλθεν, οὐκ ἐλάττωνα τοῦ συνάρχοντος δι' ἀρετὴν ἢ δι' οἰκειότητα τοῦ Φιλίππου τῷ Κάτωνι τιμὴν προστιθέντος.

XL. Ἐπεὶ δὲ Κικέρων ἐκ τῆς φυγῆς, ἣν ἐφυγεν ὑπὸ Κλωδίον, κατελθὼν καὶ δυνάμενος μέγα τὰς δη-
 20 μαρχικὰς δέλτους, ὡς ὁ Κλωδίος ἐθηκεν ἀναγράφας εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἀπέσπασε βίαν καὶ καθεῖλε τοῦ Κλωδίου μὴ παρόντος, ἐπὶ τούτοις δὲ βουλήσ ἀθροισθείσης καὶ τοῦ Κλωδίου κατηγοροῦντος ἔλεγε, παρανόμως τῷ Κλωδίῳ τῆς δημαρχίας γενομένης ἀτελεῖ καὶ ἄκυρα δεῖν
 25 εἶναι τὰ τότε πραχθέντα καὶ γραφέντα, προσέκρουσεν ὁ Κάτων αὐτῷ λέγοντι, καὶ τέλος ἀναστὰς ἔφη, τῆς μὲν Κλωδίου πολιτείας μηδὲν ὑγιὲς μηδὲ χρηστὸν ὅλως νομίζειν, εἰ δὲ ἀναιρεῖ τις ὅσα δημαρχῶν ἐπραξεν, ἀναι-
 30 ρεῖσθαι πᾶσαν αὐτοῦ τὴν περὶ Κύπρον πραγματείαν καὶ μὴ γεγονέναι τὴν ἀποστολὴν νόμιμον ἄρχοντος πα-
 ρανόμου ψηφισαμένου· παρανόμως μὲν οὐ δημαρχον

αἰρεθῆναι τὸν Κλώδιον ἐκ πατρικίων μεταστάντα νόμου διδόντος εἰς δημοτικὸν οἶκον, εἰ δὲ μοχθηρός, ὥσπερ ἄλλοι, γέγονεν ἄρχων, αὐτὸν εὐθύνην τὸν ἀδικήσαντα, μὴ λύειν τὴν συναδικηθεῖσαν ἀρχὴν εἶναι προσῆκον. Ἐκ τούτου δι' ὀργῆς ὁ Κικέρων ἔσχε τὸν Κάτωνα, καὶ φίλῳ χρώμενος ἐπαύσατο χρόνον πολὺν· εἴτα μέντοι διηλλάγησαν.

XLI. Ἐκ τούτου Πομπήιος καὶ Κράσσοσ ὑπερβαλόντι τὰς Ἄλπεις Καίσαρι συγγενόμενοι γνώμην ἐποιήσαντο κοινῇ δευτέραν ὑπατείαν μετιέναι, καὶ καταστάντες εἰς αὐτὴν Καίσαρι μὲν τῆς ἀρχῆς ἄλλον τοσοῦτον ἐπισηφίζεσθαι χρόνον, αὐτοῖς δὲ τῶν ἐπαρχιῶν τὰς μεγίστας καὶ χρήματα καὶ στρατιωτικὰς δυνάμεις. Ὅπερ ἦν ἐπὶ νεμῆσει τῆς ἡγεμονίας καὶ καταλύσει τῆς πολιτείας συνωμοσία. Πολλῶν δὲ καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν μετιέναι τὴν ἀρχὴν τότε παρασκευαζομένων, τοὺς μὲν ἄλλους ὀφθέντες ἐν ταῖς παραγγελίαις ἀπέτρεψαν, μόνον δὲ Δεύκιον Δομίτιον Πορκία συνοικοῦντα τῇ ἀδελφῇ Κάτων ἐπεισε μὴ ἐκστῆναι μηδὲ ὑφέσθαι, τοῦ ἀγῶνος οὐ περὶ ἀρχῆς ὄντος, ἀλλὰ περὶ τῆς Ῥωμαίων ἐλευθερίας. Καὶ μέντοι καὶ λόγος ἐχώρει διὰ τοῦ σωφρονοῦντος ἔτι τῆς πόλεως μέρους, ὡς οὐ περιοπτέον, εἰς ταῦτὸ τῆς Κράσσου καὶ Πομπηίου δυνάμεως συνελθούσης, παντάπασιν ὑπέρογκον καὶ βαρεῖαν τὴν ἀρχὴν γενομένην, ἀλλ' ἀφαιρετέον αὐτῆς τὸν ἕτερον. Καὶ συνίσταντο πρὸς τὸν Δομίτιον παρορμῶντες καὶ παραδαρρῶντες ἀντιλαμβάνεσθαι· πολλοὺς γὰρ αὐτῷ καὶ τῶν σιωπῶντων διὰ δέος ἐν ταῖς ψήφοις ὑπάρξαιεν. Τοῦτο δὲ δέσαντες οἱ περὶ τὸν Πομπηίου ὑφείσαν ἐνέδραν τῷ Δομίτιῳ καταβαίνοντι ὄρθριον ὑπὸ λαμπάδων εἰς τὸ πεδίον. Καὶ πρῶτος μὲν ὁ προφαίνων ἐπιστὰς τῷ Δομίτιῳ πληγῆς καὶ πεσὼν ἀπέθανε· μετὰ δὲ τοῦτον ἤδη καὶ

τῶν ἄλλων συντιρωσκομένων ἐγένετο φυγὴ πλὴν Κάτωνος καὶ Δομίτιου. Κατεῖχε γὰρ αὐτὸν ὁ Κάτων, καίπερ αὐτὸς εἰς τὸν βραχίονα τετραμένος, καὶ παρεκλεύετο μένειν καὶ μὴ προλιπεῖν, ἕως ἐμπνέωσι, τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα πρὸς τοὺς τυράννους, οἳ τίνα τρόπον χρήσονται τῇ ἀρχῇ δηλοῦσι διὰ τηλικούτων ἀδικημάτων ἐπ' αὐτὴν βαδίζοντες.

XLII. Οὐχ ὑποστάντος δὲ τοῦ Δομίτιου τὸ δεινόν, ἀλλ' εἰς τὴν οἰκίαν καταφυγόντος, ἠρέθησαν μὲν ὑπατοὶ Πομπήιος καὶ Κράσσοσ, οὐκ ἀπέκαμε δὲ ὁ Κάτων, ἀλλ' αὐτὸς προελθὼν στρατηγίαν μετήει, βουλόμενος ὀρμητήριον ἔχειν τῶν πρὸς ἐκείνους ἀγῶνων καὶ πρὸς ἄρχοντας ἀντικαθίστασθαι μὴ ἰδιώτης. Οἱ δὲ καὶ τοῦτο δείσαντες, ὡς τῆς στρατηγίας ἀξιωμαχοῦ διὰ Κάτωνα πρὸς τὴν ὑπατείαν γενησομένης, πρῶτον μὲν ἐξαίφνης καὶ τῶν πολλῶν ἀγνοούντων βουλὴν συναγαγόντες ἐψηφίσαντο τοὺς αἰρεθέντας στρατηγούς εὐθύς ἄρχειν καὶ μὴ διαλιπόντας τὸν νόμιμον χρόνον, ἐν ᾧ δίκαι τοῖς δεκάσασι τὸν δῆμον ἦσαν. Ἐπειτα διὰ τοῦ ψηφίσματος τὸ διδόνα [δίκας] ἀνυπεύθυνον κατασκευάσαντες ὑπερέτας αὐτῶν καὶ φίλους ἐπὶ τὴν στρατηγίαν προῆγον, αὐτοὶ μὲν διδόντες ἀργύριον, αὐτοὶ δὲ ταῖς ψήφοις φερομέναις ἐφροσῶτες. Ὡς δὲ καὶ τούτων ἡ Κάτωνος ἀρετὴ καὶ δόξα περιῆν, ὑπ' αἰδοῦς τῶν πολλῶν ἐν δεινῷ πολλῶν τιθεμένων ἀποδόσθαι Κάτωνα ταῖς ψήφοις, ὃν καλῶς εἶχε πρὸσθαι τῇ πόλει στρατηγόν, ἢ τε πρώτη κληθεῖσα τῶν φυλῶν ἐκείνον ἀπέδειξεν, ἐξαίφνης ὁ Πομπήιος βροντῆς ἀκηκοῦναι ψευδόμενος αἰσχιστα διέλυσε τὴν ἐκκλησίαν, εἰδισμένων ἀφοσιούσθαι τὰ τοιαῦτα καὶ μηδὲν ἐπικυροῦν διοσημίας γενομένης. Αὐτῶν δὲ πολλῶν χρησάμενοι τῷ δεκάσμῳ τοὺς βελτίστους ὄσαντες ἐκ τοῦ πεδίου βίᾳ διεπράξαντο Βατίμιον ἀντὶ Κάτωνος αἰρε-

θῆναι στρατηγόν. Ἐνθα δὲ λέγεται τοὺς μὲν οὕτω πα-
 ρανόμως καὶ ἀδίκως θεμένους τὴν ψῆφον εὐθύς ὥσπερ
 ἀποδράντας οἴχεσθαι, τοῖς δὲ ἄλλοις συνισταμένοις καὶ
 ἀγανακτοῦσι δημάρχον τινὸς αὐτόθι παρασχόντος ἐκ-
 5 κλησίαν καταστάντα τὸν Κάτωνα ἅπαντα μὲν ὥσπερ ἐκ
 θεῶν ἐπίπνουν τὰ μέλλοντα τῇ πόλει προειπεῖν, παρορ-
 μῆσαι δὲ τοὺς πολίτας ἐπὶ Πομπήϊον καὶ Κράσσον ὡς
 τοιαῦτα συνειδότας αὐτοῖς, καὶ τοιαύτης ἀποτομένους
 πολιτείας, δι' ἣν ἔδεισαν Κάτωνα, μὴ στρατηγὸς αὐτῶν
 10 περιγένηται. Τέλος δὲ ἀπίοντα εἰς τὴν οἰκίαν προὔ-
 πεμψε πλήθος τοσοῦτον, ὅσον οὐδὲ σύμπαντας ἅμα τοὺς
 ἀποδεδειγμένους στρατηγοὺς.

XLIII. Γάλου δὲ Τρεβωνίου γράφαντος νόμον ὑπὲρ
 νομῆς ἐπαρχιῶν τοῖς ὑπάτοις, ὥστε τὸν μὲν Ἴβηριαν
 15 ἔχοντα καὶ Λιβύην ὑφ' αὐτῷ, τὸν δὲ Συρίαν καὶ Αἴ-
 γυπτον, οἷς βούλοιντο πολεμεῖν καὶ καταστρέφεσθαι ναυ-
 τικαῖς καὶ πεζικαῖς δυνάμεσιν ἐπιόντας, οἱ μὲν ἄλλοι τὴν
 ἀντίπραξιν καὶ κώλυσιν ἀπεργνωκότες ἐξέλιπον καὶ τὸ
 ἀντειπεῖν, Κάτωνι δὲ ἀναβάντι πρὸ τῆς ψηφοφορίας ἐπὶ
 20 τὸ βῆμα καὶ βουλομένῳ λέγειν μόλις ὥρων δυεῖν λόγον
 ἔδωκαν. Ὡς δὲ πολλὰ λέγων καὶ διδάσκων καὶ προθε-
 σπίζων κατανάλωσε τὸν χρόνον, οὐκέτι λέγειν αὐτὸν
 εἶων, ἀλλ' ἐπιμένοντα κατέσπασεν ὑπηρέτης προσελ-
 θών. Ὡς δὲ καὶ κάτωθεν ἰστάμενος ἔβρα καὶ τοὺς
 25 ἀκούοντας καὶ συναγανακτοῦντας εἶχε, πάλιν ὁ ὑπηρε-
 τῆς ἐπιλαβόμενος καὶ ἀγαγὼν αὐτὸν ἔξω τῆς ἀγορᾶς κα-
 τέστησε. Καὶ οὐκ ἔφθη πρῶτον ἀφειθείς, καὶ πάλιν
 ἀναστρέψας ἴετο πρὸς τὸ βῆμα μετὰ κραυγῆς ἐγκηλευό-
 μενος τοῖς πολίταις ἀμύνειν. Πολλάκις δὲ τούτου γε-
 30 νομένου περιπαθῶν ὁ Τρεβώνιος ἐκέλευσεν αὐτὸν εἰς
 τὸ δεσμοτήριον ἄγεσθαι· καὶ πλήθος ἐπηκολούθει λέ-
 γοντος ἅμα σὺν τῷ βαδίζειν ἀκροώμενον, ὥστε δεῖσαντα

τὸν Τρεβώνιον ἀφείναι. Κακείνην μὲν οὕτω τὴν ἡμέραν
 ὁ Κάτων κατανάλωσε· ταῖς δ' ἐφεξῆς οὐς μὲν δεδιξά-
 μενοι τῶν πολιτῶν, οὐς δὲ συσκευασάμενοι χάρισι καὶ
 δωροδοκίαις, ἕνα δὲ τῶν δημάρχων Ἀκύλλιον ὅπλοις
 εἰρξάντες ἐκ τοῦ βουλευτηρίου προσελθεῖν, αὐτὸν δὲ 5
 τὸν Κάτωνα βροντὴν γερονένοι βοῶντα τῆς ἀγορᾶς ἐκ-
 βαλόντες, οὐκ ὀλίγους δὲ τρώσαντες, ἐνίων δὲ καὶ πε-
 σόντων, βία τὸν νόμον ἐκύρωσαν, ὥστε πολλοὺς συ-
 στραφέντας ὀργῇ τοὺς Πομπηίου βάλλειν ἀνδριάντας.
 Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐπελθὼν ὁ Κάτων διεκώλυσε· τῷ δὲ 10
 Καίσαρι πάλιν νόμου γραφομένου περὶ τῶν ἐπαρχιῶν
 καὶ τῶν στρατοπέδων, οὐκέτι πρὸς τὸν δῆμον ὁ Κάτων,
 ἀλλὰ πρὸς αὐτὸν τραπόμενος Πομπηίου ἐμαρτύρατο καὶ
 προὔλεγεν, ὡς ἐπὶ τὸν αὐτοῦ τράχηλον ἀναλαμβάνων
 Καίσαρα νῦν μὲν οὐκ οἶδεν, ὅταν δὲ ἄρχηται βαρύνε- 15
 σθαι καὶ κρατεῖσθαι μήτε ἀποθέσθαι δυνάμενος μήτε
 φέρειν ὑπομένων, εἰς τὴν πόλιν ἐμπεσεῖται σὺν αὐτῷ
 καὶ μεμνήσεται τότε τῶν Κάτωνος παραινέσεων, ὡς οὐδὲν
 ἤττον ἐν αὐταῖς τὸ Πομπηίου συμφέρον ἐνῆν ἢ τὸ καλὸν
 καὶ δίκαιον. Ταῦτα πολλάκις ἀκούων ὁ Πομπηῖος ἡμέ- 20
 λει καὶ παρέπεμπεν ἀπιστία τῆς Καίσαρος μεταβολῆς
 διὰ πίστιν εὐτυχίας τῆς ἑαυτοῦ καὶ δυνάμεως.

XLIV. Εἰς δὲ τὸ ἐξῆς ἔτος αἰρεθεὶς ὁ Κάτων στρα-
 τηγὸς οὐδὲν ἔδοξε προστιθέναι τῇ ἀρχῇ τοσοῦτον εἰς
 σεμνότητα καὶ μέγεθος ἄρχων καλῶς, ὅσον ἀφαιρεῖν καὶ 25
 καταισχύνειν ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων πολλάκις ἐπὶ τὸ
 βῆμα προερχόμενος καὶ θανατικὰς δίκας ἐπιφανῶν ἀν-
 δρῶν οὕτω βραβεύων. Ἐνιοὶ δὲ φασὶ καὶ μετ' ἄριστον
 οἶνον πεπωκότα χρηματίζειν· ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἀλη-
 θῶς λέγεται. Διαφθειρομένου δὲ τοῦ δήμου ταῖς δω- 30
 ροδοκίαις ὑπὸ τῶν φιλαρχούντων καὶ χρωμένων τῷ
 δεκάεσθαι καθάπερ ἐργασία συνήθει τῶν πολλῶν, βου-

λόμενος ἐκκόψαι παντάπασι τὸ νόσημα τοῦτο τῆς πόλεως, ἐπεισε δόγμα θέσθαι τὴν σύγκλητον, ὅπως οἱ κατασταθέντες ἄρχοντες, εἰ μηδένα κατήγορον ἔχοιεν, αὐτοὶ παριόντες ἐξ ἀνάγκης εἰς ἔνορκιον δικαστήριον εὐθύνας 5 διδῶσιν. Ἐπὶ τούτῳ χαλεπῶς μὲν ἔσχον οἱ μετιόντες ἄρχαί, ἔτι δὲ χαλεπώτερον ὁ μισθαρινῶν ὄχλος. Ἔωθεν οὖν ἐπὶ τὸ βῆμα τοῦ Κάτωνος προελθόντος ἀθρόοι προσπεσόντες ἐβόων, ἐβλασφήμουν, ἐβαλλον, ὥστε φεύγειν ἀπὸ τοῦ βήματος ἅπαντας, αὐτὸν δὲ ἐκείνουν 10 ἐξωσθέντα τῷ πλήθει καὶ παραφερόμενον μόλις ἐπιλαβέσθαι τῶν ἐμβόλων. Ἐντεῦθεν ἀναστὰς τῷ μὲν Ἰταμῷ καὶ θαρροῦντι τῆς ὄψεως εὐθύς ἐκράτησε τοῦ θορύβου καὶ τὴν κραυγὴν ἔπαυσεν, εἰπὼν δὲ τὰ πρόεποντα καὶ μεθ' ἡσυχίας ἀκουσθεῖς παντάπασι διέλυσε τὴν ταρα- 15 χήν. Ἐπαινούσης δὲ τῆς βουλῆς αὐτόν, „Ἐγὼ δέ“ εἶπεν „ὑμᾶς οὐκ ἐπαινῶ κινδυνεύοντα στρατηγὸν ἐγκαταλιπόντας καὶ μὴ προσαμύναντας.“ Τῶν δὲ μετιόντων ἀρχὴν ἕκαστος ἀπόρῳ πάθει συνείχετο, φοβούμενος μὲν αὐτὸς δεκάζειν, φοβούμενος δὲ ἐτέρου τοῦτο πράξαντος 20 ἐκπεσεῖν τῆς ἀρχῆς. Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς εἰς ταῦτο συν- 781 ἐλθοῦσι παραβαλέσθαι δραχμῶν ἕκαστον ἀργυρίου δεκάδυο ἡμισυ μυριάδας, εἶτα μετιέναι τὴν ἀρχὴν πάντας ὀρθῶς καὶ δικαίως· τὸν δὲ παραβάντα καὶ χρησάμενον δεκάσμῳ στέρεσθαι τοῦ ἀργυρίου. Ταῦτα ὁμολογή- 25 σαντες αἰροῦνται φύλακα καὶ βραβευτὴν καὶ μάρτυρα τὸν Κάτωνα καὶ [τὰ*] χρήματα φέροντες ἐκείνῳ παρετίθεντο· καὶ τὰς συνθήκας ἐγράψαντο πρὸς ἐκείνον, ἀντὶ τῶν χρημάτων ἐγγυητὰς λαβόντα, τὰ δὲ χρήματα μὴ δεξάμενον. Ὡς δὲ ἤκεν ἡ κυρία τῆς ἀναδείξεως, πα- 30 ραστὰς ὁ Κάτων τῷ βραβεύοντι δημάρχῳ καὶ παραφυλάξας τὴν ψῆφον, ἓνα τῶν παραβαλομένων ἀπέφηνε κακουργοῦντα καὶ προσέταξεν ἀποδοῦναι τοῖς ἄλλοις τὸ

ἀργύριον. Ἄλλ' ἐκείνοι μὲν ἐπαινέσαντες αὐτοῦ τὴν ὀρθότητα καὶ θαυμάσαντες ἀνείλον τὸ πρόστιμον ὡς ἱκανὴν δίκην ἔχοντες παρὰ τοῦ ἀδικήσαντος· τοὺς δὲ ἄλλους ἐλύπησεν ὁ Κάτων καὶ φθόνον ἔσχεν ἀπὸ τούτου πλείστον, ὡς βουλῆς καὶ δικαστηρίων καὶ ἀρχόντων 5 δυνάμιν αὐτῷ περιποιησάμενος. Οὐδεμιᾶς γὰρ ἀρετῆς δόξα καὶ πίστις ἐπιφθόνους ποιεῖ μᾶλλον ἢ τῆς δικαιοσύνης, ὅτι καὶ δύναμις αὐτῇ καὶ πίστις ἔπεται μάλιστα παρὰ τῶν πολλῶν. Οὐ γὰρ τιμῶσι μόνον, ὡς τοὺς ἀνδρείους, οὐδὲ θαυμάζουσιν, ὡς τοὺς φρονίμους, ἀλλὰ 10 καὶ φιλοῦσι τοὺς δικαίους καὶ θαρροῦσιν αὐτοῖς καὶ πιστεύουσιν. Ἐκείνων δὲ τοὺς μὲν φοβοῦνται, τοῖς δὲ ἀπιστοῦσι· πρὸς δὲ τούτοις ἐκείνους μὲν οἴονται φύσει μᾶλλον ἢ τῷ βούλεσθαι διαφέρειν, ἀνδρείαν καὶ φρόνησιν, τὴν μὲν ὀξύτητά τινα, τὴν δ' εὐρωστίαν ψυχῆς 15 τιθέμενοι, δικαίῳ δὲ ὑπάρχοντος εὐθύς εἶναι τῷ βουλομένῳ μάλιστα τὴν ἀδικίαν ὡς κακίαν ἀπροφάσιστον αἰσχύνονται.

XLV. Διὸ καὶ τῷ Κάτῳ πάντες οἱ μεγάλοι προσ-επολέμουν ὡς ἐλεγχόμενοι· Πομπήτιος δὲ καὶ κατάλυσιν 20 τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως τὴν ἐκείνου δόξαν ἠγοούμενος αἰετίνης προσέβαλλεν αὐτῷ λοιδορησομένους, ὧν καὶ Κλωδῖος ἦν ὁ δημαγωγός, αὐτίς εἰς Πομπήτιον ὑπορρηεῖς καὶ καταβοῶν τοῦ Κάτωνος, ὡς πολλὰ μὲν ἐκ Κύπρου 25 χρήματα νοσφισαμένου, Πομπητῆ δὲ πολεμοῦντος ἀπα- 25 ξιώσαντι γάμον αὐτοῦ θυγατρὸς. Ὁ δὲ Κάτων ἔλεγεν, ὅτι χρήματα μὲν ἐκ Κύπρου τοσαῦτα τῇ πόλει συναγαγοὶ μῆτε ἵππον ἓνα μῆτε στρατιώτην λαβῶν, ὅσα Πομπήτιος ἐκ πολέμων τοσοῦτων καὶ θριάμβων τὴν οἰκου- 30 μένην κυκλήσας οὐκ ἀνήνεγκε, κηδεστὴν δὲ μηδέποτε 30 προελέσθαι Πομπήτιον, οὐκ ἀνάξιον ἠγοούμενος, ἀλλ' ὀρῶν τὴν ἐν τῇ πολιτείᾳ διαφορὰν. „Αὐτὸς μὲν γάρ“

ἔφη „διδόμενης μοι μετὰ τὴν στρατηρίαν ἐπαρχίας ἀπέ-
στην, οὗτος δὲ τὰς μὲν ἔχει λαβάν, τὰς δὲ δίδωσιν ἐτέ-
ροις· νυνὶ δὲ καὶ τέλος ἐξακισχιλίων ὀπλιτῶν [δύναμιν]
Καίσαρι κέροηκεν εἰς Γαλατίαν· ὃ οὐτ' ἐκεῖνος ἤτησε
5 παρ' ὑμῶν οὔτε οὗτος ἔδωκε μεθ' ὑμῶν, ἀλλὰ δυνά-
μεις τηλικαῦται καὶ ὄπλα καὶ ἵπποι χάριτες εἰσιν ἰδιω-
τῶν καὶ ἀντιδόσεις. Καλούμενος δὲ αὐτοκράτωρ καὶ
στρατηγὸς ἄλλοις τὰ στρατεύματα καὶ τὰς ἐπαρχίας πα-
ραδέδωκεν, αὐτὸς δὲ τῇ πόλει παρακάθηται στάσεις
10 ἀγωνοθετῶν ἐν ταῖς παραγγελίαις καὶ θορύβους μηχαν-
νώμενος, ἐξ ὧν οὐ λέληθε δι' ἀναρχίας μοναρχίαν
ἐαυτῷ μνηστευόμενος.“

XLVI. Οὕτως μὲν ἠμύνατο τὸν Πομπήτιον. Ἦν δὲ
Μάρκος Φαώνιος ἑταῖρος αὐτοῦ καὶ ζηλωτῆς, οἷος ὁ
15 Φαληρεὺς Ἀπολλόδορος ἱστορεῖται περὶ Σακράτην γε-
νέσθαι τὸν πυλαῖον, ἐμπαθῆς καὶ παρακεκνηκῶς πρὸς
τὸν λόγον, οὐ σχέδην οὐδὲ πράως, ἀλλ' ἄκρατον αὐτοῦ
καθαψάμενον ὥσπερ οἶνον καὶ μανικώτερον. Οὗτος
ἀγορανομίαν μετιῶν ἤττατο, συμπαρῶν δὲ ὁ Κάτων
20 προσέσχε ταῖς δέλτοις μιᾷ χειρὶ γεγραμμέναις· καὶ τὴν
κακουργίαν ἐξελέγξας τότε μὲν ἐπικλήσει δημάρχων
ἔλυσε τὴν ἀνάδειξιν, ὕστερον δὲ τοῦ Φαωνίου κατα-
σταθέντος ἀγορανόμου τὰ τε ἄλλα τῆς ἀρχῆς ἐπεμελεῖτο
καὶ τὰς θεάς διεῖπεν ἐν τῷ θεάτρῳ, διδοὺς καὶ τοῖς
25 θυμεικοῖς στεφάνους μὲν οὐ χρυσοῦς, ἀλλ' ὥσπερ ἐν
Ὀλυμπίᾳ κοτίνων, δῶρα δὲ ἀντὶ τῶν πολυτελῶν τοῖς
μὲν Ἑλλήσι τεῦτλα καὶ θριδάκας καὶ σαφανίδας καὶ
ἀπίους, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις οἶνον κεράμια καὶ κρέα ὕεια
καὶ σῦκα καὶ σικύους καὶ ξύλων ἀγκαλίδας, ὧν τὴν εὐ-
30 τέλειαν οἱ μὲν ἐρέλων, οἱ δὲ ἠδούντο τοῦ Κάτωνος τὸ
αὐστηρὸν καὶ κατεστυμμένον ὀρῶντες ἡσυχῇ μεταβάλλ-
λον εἰς διάχυσιν. Τέλος δὲ ὁ Φαώνιος εἰς τὸν ὄχλον

ἐμβαλὼν ἑαυτὸν καὶ καθεζόμενος ἐν τοῖς θεαταῖς ἐκρό-
τει τὸν Κάτωνα καὶ δίδοναι τοῖς εὐήμεροῦσι καὶ τιμᾶν
ἔβρα, καὶ συμπαρακάλει τοὺς θεατάς, ὡς ἐκεῖνῳ τὴν
ἐξουσίαν παραδεδωκώς. Ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ θεάτρῳ Κου-
ρίων ὁ Φαωνίου συνάρχων ἐροῖται πολυτελῶς· ἀλλ' 5
ἐκεῖνον ἀπολείποντες οἱ ἄνθρωποι μετέβαινον ἐνταῦθα,
καὶ συνέπαιζον προθύμως ὑποκρινομένῳ τῷ Φαωνίῳ
τὸν ἰδιώτην καὶ τῷ Κάτῳ τὸν ἀγωνοθέτην. Ἐπραττε
δὲ ταῦτα διασύρων τὸ πρᾶγμα καὶ διδάσκων, ὅτι παί-
ζοντα δεῖ τῇ παιδιᾷ χρῆσθαι καὶ χάριτι παραπέμπειν 10
ἀτύφῳ μᾶλλον ἢ παρασκευαῖς καὶ πολυτελείαις, εἰς τὰ
μηθευὸς ἄξια φροντίδας μεγάλας καὶ σπουδὰς κατατι-
θέμενον.

XLVII. Ἐπεὶ δὲ, Σκηπίωνος καὶ Ὑψάλου καὶ Μί-
λωνος ὑπατεῖαν μετερχομένων οὐ μόνον ἐκεῖνοις τοῖς 15
συντρόφοις ἤδη καὶ συμπολιτευομένοις ἀδικήμασι, δω-
ροδοκίαις καὶ δεκασμοῖς, ἀλλ' ἄντικρυς δι' ὄπλων καὶ
φόνων εἰς ἐμφύλιον πόλεμον ὠθουμένων τόλμη καὶ
ἀπονοία, Πομπήτιόν τινες ἠξίου ἐπιστῆναι ταῖς ἀρχαι-
ρεσίαις, τὸ μὲν πρῶτον ἀντείπεν ὁ Κάτων, οὐ τοῖς νό- 20
μοις ἐκ Πομπήτιου φάμενος, ἀλλ' ἐκ τῶν νόμων Πομ-
πήτιῳ δεῖν ὑπάρχειν τὴν ἀσφάλειαν, ὡς δὲ πολὺν χρό-
νον ἀναρχίας οὔσης καὶ τριῶν στρατοπέδων τὴν ἀγορὰν
ὀσημέραι περιεχόντων ὀλίγον ἀπέλιπεν ἀνεπίσχετον γε-
γονέναι τὸ κακόν, ἔγνω τὰ πράγματα πρὸ τῆς ἐσχάτης 25
ἀνάγκης εἰς Πομπήτιον ἐκουσίῳ χάριτι τῆς βουλῆς περι-
στήσαι, καὶ τῷ μετριοτάτῳ τῶν παρανομημάτων χρησά-
μενος ἰάματι τῆς τῶν μεγίστων καταστάσεως τὴν μοναρ-
χίαν ἐπαγαγέσθαι μᾶλλον ἢ περιιδεῖν τὴν στάσιν εἰς
ἀναρχίαν τελευτῶσαν. Εἶπεν οὖν ἐν τῇ βουλῇ γνώ- 30
μην Βύβλος οἰκείος ὧν Κάτωνος, ὡς χρὴ μόνον ἐλέ-
σθαι Πομπήτιον ὑπατον· ἢ γὰρ ἔξειν καλῶς τὰ πραγ-
PLUT. VII. IV. 6

ματα εκείνον καταστήσαντος, ἢ τῷ κρατίστῳ δουλεύσειν τὴν πόλιν. Ἀναστίας δὲ ὁ Κάτων οὐδενὸς ἂν προσδοκῆσαντος ἐπήνεσε τὴν γνώμην καὶ συνεβούλευσε πᾶσαν ἀρχὴν ὡς ἀναρχίας κρείττονα, Πομπήτιον δὲ καὶ προσ-
5 δοκᾶν ἄριστα τοῖς παροῦσι χρῆσεσθαι πράγμασι καὶ φυλάξειν διαπιστευθέντα τὴν πόλιν.

XLVIII. Οὕτω δ' ἀποδειχθεὶς ὑπάτος ὁ Πομπήτιος ἐδεήθη τοῦ Κάτωνος ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν εἰς τὸ προά-
στειον. Ἐλθόντα δὲ δεξάμενος φιλοφρόνως ἀσπασμοῖς
10 καὶ δεξιῶσσι καὶ χάριν ὁμολογήσας παρεκάλεε σύμβουλον αὐτῷ καὶ πάρεδρον εἶναι τῆς ἀρχῆς. Ὁ δὲ Κάτων ἀπεκρίνατο μῆτε τὰ πρῶτα πρὸς ἀπέχθειαν εἰπεῖν Πομπήτιον μῆτε ταῦτα πρὸς χάριν, ἀλλ' ἐπὶ συμφέροντι πάντα τῆς πόλεως· ἰδίᾳ μὲν οὖν αὐτῷ παρακαλοῦντι
15 σύμβουλος εἶσεσθαι, δημοσίᾳ δέ, κἂν μὴ παρακαλῆται, πάντως εἶρεῖν τὸ φαινόμενον. Καὶ ταῦτα ἐπραττεν ὡς εἶπε. Πρῶτον μὲν γὰρ ἐπὶ τοὺς δεκάσαντας ἤδη τὸν δῆμον ἐπιτίμια καινὰ καὶ δίκας μεγάλας τοῦ Πομπήτιου νομοθετοῦντος ἀμελεῖν ἐκέλευσε τῶν γεγονότων καὶ
20 προσέχειν τοῖς μέλλουσιν· οὔτε γὰρ ὅπου στήσεται τὸ τὰ προημαρτημένα ζητεῖν ὀρίσαι ῥάδιον, εἴαν τε νεώτερα γράφηται τῶν ἀδικημάτων ἐπιτίμια, δεινὰ πείσεσθαι 783
τούς, ὃν οὐ παρέβαινον ὅτ' ἠδίκουν νόμον, κατὰ τοῦτον κολαζομένους. Ἐπειτα πολλῶν κρινομένων ἐπι-
25 φανῶν ἀνδρῶν, ἐνίῳ δὲ καὶ φίλῳ τοῦ Πομπήτιου καὶ οἰκείῳ, ὄρῳ αὐτὸν ἐνδιδόντα τοῖς πολλοῖς καὶ καμπτόμενον ἐπετίμα σφοδρῶς καὶ διήγειρεν. Ἐπεὶ δὲ νόμῳ τοὺς εἰωθότας λέγεσθαι περὶ τῶν κρινομένων ἐπαίνους αὐτὸς ἀφελὼν Μουνατίῳ Πλάγκῳ συγγράψας ἐπαινῶν
30 ἐπὶ τῆς δίκης ἔδωκεν, ἐπισχόμενος ὁ Κάτων τὰ ὅσα ταῖς χερσὶν (ἔτυχε γὰρ δικάζων) ἐκώλυνεν ἀναγινώσκεσθαι τὴν μαρτυρίαν. Ὁ δὲ Πλάγκος ἀπέλεξεν αὐτὸν ἐν

τῶν δικαστῶν μετὰ τοὺς λόγους, καὶ οὐδὲν ἤττον ἤλω. Καὶ ὅλως ἄπορον ἦν πρᾶγμα καὶ δυσμεταχίριστον ὁ Κάτων τοῖς φεύγουσι, μῆτε βουλομένοις αὐτὸν ἀπολιπεῖν δικαστὴν μῆτε ἀπολέγειν τολμῶσιν. Ἦλωσαν γὰρ οὐκ ὀλίγοι τῷ Κάτωνι φεύγειν δόξαντες οὐ θαρραῖν
5 τοῖς δικαίοις· ἐνίοις δὲ καὶ προὔφερον οἱ λοιδοροῦντες ὡς ὄνειδος μέγα τὸ μὴ δέξασθαι κριτὴν Κάτωνι προτεινόμενον.

XLIX. Ἐπεὶ δὲ Καίσαρος αὐτοῦ μὲν ἐμπεφυκὸς τοῖς στρατεύμασιν ἐν Γαλατίᾳ καὶ τῶν ὅπλων ἐχομένου, 10
δώροις δὲ καὶ χρήμασι καὶ φίλοις μάλιστα πρὸς τὴν ἐν τῇ πόλει χρωμένου δύναμιν, ἤδη μὲν αἱ Κάτωνος προαγορευσεις ἀνέφερον τὸν Πομπήτιον ἐκ πολλῆς ἤδη τῆς πρόσθεν ἀπιστίας ὄνειροπολοῦντα τὸ δεινόν, ἔτι δὲ ἦν
15 ὄκνου καὶ μελλήσεως ἀτόλμου πρὸς τὸ κωλύειν καὶ ἐπι-
χειρεῖν ὑπόπλεως, ὤρμησεν ὁ Κάτων ὑπατείαν παραγγέλλειν ὡς ἀφαιρησόμενος εὐθύς τὰ ὄπλα τοῦ Καίσαρος ἢ τὴν ἐπιβουλήν ἐξελέγξων. Οἱ δ' ἀντιπαραγγέλλοντες αὐτῷ χαρίεντες μὲν ἦσαν ἀμφοτέροι, Σουλπίκιος δὲ καὶ
20 πολλὰ τῆς τοῦ Κάτωνος ἐν τῇ πόλει δόξης τε καὶ δυνά-
μεως ἀπολελανκῶς· οὐ μέτριον οὖν ἐδόκει πρᾶγμα ποιεῖν οὐδ' εὐχάριστον· οὐ μὲν ὅ γε Κάτων ἐνεκάλει· „Τί γάρ“ ἔφη „θαυμαστόν, εἰ ὅ τις νομίζει τῶν ἀγαθῶν μέριστον ἑτέρῳ μὴ παρήσι;“ Πείσας δὲ τὴν βουλήν ψη-
φίσασθαι τοὺς μετιόντας τὴν ἀρχὴν αὐτοὺς δεξιούσθαι 25
τὸν δῆμον, δι' ἑτέρου δὲ μὴ δεῖσθαι μηδὲ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν περιμόντος, ἔτι μᾶλλον ἐξηγοῖαυε τοὺς ἀνθρώπους, εἰ μὴ μόνον τὸ λαβεῖν μισθόν, ἀλλὰ καὶ τὸ
διδόναι χάριν αὐτοὺς ἀφηρημένος ἄπορον καὶ ἄτιμον ὁμοῦ τὸν δῆμον πεποίηκε. Πρὸς δὲ τούτῳ μῆτε αὐτὸς 30
ἐντυχεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ πιθανὸς ᾖν, ἀλλ' ἐν ἤθει τὸ τοῦ βίου μᾶλλον ἀξίωμα βουλόμενος φυλάσσειν ἢ προσλα-
6*

βείν τὸ τῆς ἀρχῆς ποιούμενος τὰς δεξιώσεις, μήτε τοὺς φίλους ἐάσας οἷς ὄχλος ἀλίσκεται καὶ θεραπεύεται ποιεῖν, ἀπέτυχε τῆς ἀρχῆς.

L. Φέροντος δὲ τοῦ πράγματος οὐκ αὐτοῖς μόνοις 5 τοῖς ἀποτυχοῦσιν, ἀλλὰ καὶ φίλοις αὐτῶν καὶ οἰκείοις σὺν αἰσχύνῃ τιμὴ κατήφειαν καὶ πένθος ἐφ' ἡμέρας πολλὰς, οὕτως ἤνεγκε θάδύμως τὸ συμβεβηκός, ὥστε ἀλειψάμενος μὲν ἐν τῷ πεδίῳ σφαιρίσαι, μετ' ἄριστον δὲ πάλιν, ὥσπερ εἰθιστο, καταβάς εἰς ἀγορὰν ἀνυπόδητος 10 καὶ ἀχίτων περιπατῆσαι μετὰ τῶν συνήθων. Αἰτιάται δὲ Κικέρων ὅτι, τῶν πραγμάτων ἄρχοντος τοιοῦτου δεομένου, οὐκ ἐποίησατο σπουδὴν οὐδὲ ὑπῆλθεν ὀμιλίᾳ φιλανθρωπῶ τὸν δῆμον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ λοιπὸν ἐξέκαμε καὶ ἀπηγόρευσε, καίτοι τὴν στρατηγίαν αὐθις 15 ἐξ ἐπαρχίης μετελθὼν. Ἔλεγεν οὖν ὁ Κάτων, ὅτι τῆς μὲν στρατηγίας οὐ κατὰ γνώμην ἐξέπεσε τῶν πολλῶν, ἀλλὰ βιασθέντων ἢ διαφθαρέντων, ἐν δὲ ταῖς ὑπατικαῖς ψήφοις μηδεμιᾶς κακουργίας γενομένης ἔγνω καὶ τῷ δήμῳ προσκεκρουκῶς διὰ τὸν αὐτοῦ τρόπον, ὃν οὔτε 20 μεταθέσθαι πρὸς ἐτέρων χάριν οὔτε χρώμενον ὁμοίῳ 784 πάλιν ὅμοια παθεῖν νοῦν ἔχοντος ἀνδρός ἐστίν.

LI. Τοῦ δὲ Καίσαρος ἐμβαλόντος εἰς ἔθνη μάχια καὶ παραβόλως κρατήσαντος, Γερμανοῖς δὲ καὶ σπονδῶν γενομένων δοκοῦντος ἐπιθέσθαι καὶ καταβαλεῖν 25 τριάκοντα μυριάδας, οἱ μὲν ἄλλοι τὸν δῆμον ἠξίουσαν εὐαγγέλια θύειν, ὁ δὲ Κάτων ἐκέλευεν ἐκιδιδόναι τὸν Καίσαρα τοῖς παρανομηθεῖσι καὶ μὴ τρέπειν εἰς αὐτούς μηδὲ ἀναδέχεσθαι τὸ ἄγος εἰς τὴν πόλιν. „Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς θεοῖς“ ἔφη „θύωμεν, ὅτι τῆς τοῦ στρατηγικοῦ 30 μανίας καὶ ἀπονοίας τὴν δίκην εἰς τοὺς στρατιώτας οὐ τρέπουσιν, ἀλλὰ φεῖδονται τῆς πόλεως.“ Ἐκ τούτου Καίσαρ ἐπιστολὴν γράψας ἀπέστειλεν εἰς τὴν σύγκλητον

ὡς δὲ ἀνεγνώσθη βλασφημίας πολλὰς ἔχουσα καὶ κατηγορίας τοῦ Κάτωνος, ἀναστὰς ἐκεῖνος οὐχ ὑπ' ὀργῆς οὐδὲ φιλονεικίας, ἀλλ' ὥσπερ ἐν λογισμοῦ καὶ παρασκευῆς τὰ μὲν εἰς ἑαυτὸν ἐγκλήματα λοιδορίας καὶ σκώμμασιν ὅμοια καὶ παιδιάν τινα καὶ βωμολοχίαν τοῦ 5 Καίσαρος ἀπέδειξεν, ἀψάμενος δὲ τῶν ἐκείνου βουλευμάτων ἀπ' ἀρχῆς καὶ πάσαν αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, ὥσπερ οὐκ ἐχθρός, ἀλλὰ συνωμότης καὶ κοινωνός, ἐκκαλύψας καὶ διδάξας, ὡς οὐ Γερμανῶν οὐδὲ Κελτῶν παῖδας, ἀλλ' ἐκεῖνον αὐτόν, εἰ σωφρονοῦσι, φοβητέον ἐστὶν αὐτοῖς, 10 οὕτως ἐπέστρεψε καὶ παρώξυνεν, ὡς τοὺς φίλους τοῦ Καίσαρος μετανοεῖν, ὅτι τὴν ἐπιστολὴν ἀναγνόντες ἐν τῇ βουλῇ καιρὸν τῷ Κάτωνι λόγων δικαίων καὶ κατηγοριῶν ἀληθῶν παρέσχον. Ἐκυρώθη μὲν οὖν οὐδέν, ἀλλ' ἐλέχθη μόνον, ὅτι καλῶς ἔχει διάδοχον Καίσαρι 15 δοθῆναι. Τῶν δὲ φίλων ἀξιούντων καὶ Πομπήιον ἐξ ἴσου τὰ ὄπλα καταθέσθαι καὶ ἀποδοῦναι τὰς ἐπαρχίας ἢ μηδὲ Καίσαρα, νῦν ἐκεῖνα βοῶν ὁ Κάτων, ἃ προὔλεγεν αὐτοῖς, ἤκειν, καὶ βιάζεσθαι τὸν ἄνθρωπον ἀναφανδὸν ἤδη τῇ δυνάμει χρώμενον, ἣν ἔσχεν ἐξαπατῶν 20 καὶ φενακίζων τὴν πόλιν, ἔξω μὲν οὐδὲν ἐπέβαινε, τοῦ δήμου θέλοντος αἰεὶ τὸν Καίσαρα μέγιστον εἶναι, τὴν δὲ σύγκλητον εἶχε πειδομένην καὶ φοβουμένην τὸν δῆμον.

LII. Ὡς δὲ Ἀρίμινον κατέληπτο καὶ Καίσαρ κα- 25 τηγγέλλετο μετὰ στρατιάς ἐλαύνειν ἐπὶ τὴν πόλιν, ἐνταῦθα δὴ πάντες ἐπ' ἐκεῖνον ἀφεώρων, οἳ τε πολλοὶ καὶ Πομπήιος, ὡς μόνον μὲν ἐξ ἀρχῆς προαισθόμενον, πρῶτον δὲ φανερώς προειπόντα τὴν Καίσαρος γνώμην. Εἶπεν οὖν ὁ Κάτων. „Ἀλλὰ εἰ γε οἷς ἐγὼ προὔλεγον 30 αἰεὶ καὶ συνεβούλενον ἐπέισθη τις ὑμῶν, ἄνδρες, οὐτ' ἂν ἓνα ἐφοβεῖσθε νῦν οὔτε ἐν ἐνὶ τὰς ἐλπίδας εἴχετε.“

Πομπηίου δὲ εἰπόντος μαντικώτερα μὲν εἰρησθαι Κά-
 τωσι, φιλικώτερα δὲ αὐτῷ πεπραχθαι, συνεβούλευεν ὁ
 Κάτων ἐνὶ Πομπηίῳ τὰ πράγματα τὴν σύγκλητον ἐγχει-
 ρίσαι· τῶν γὰρ αὐτῶν εἶναι καὶ ποιεῖν τὰ μεγάλα κακὰ
 5 καὶ πάνειν. Ὁ μὲν οὖν Πομπηῖος οὔτε δύναιμι ἔχων
 ἐτολίμην οὔτε οὖς κατέλεγε τότε προθύμους ὄρων ἐξέ-
 λιπε τὴν Ῥώμην, ὁ δὲ Κάτων ἐπεσθαι καὶ συμφεύγειν
 ἐγγυκῶς τὸν μὲν νεώτερον υἱὸν εἰς Βρεττίους ὑπεξέ-
 θετο πρὸς Μουνάτιον, τὸν δὲ πρεσβύτερον εἶχε σὺν
 10 ἑαυτῷ. Τῆς δὲ οἰκίας καὶ τῶν θυγατέρων κηδεμόνος
 δεομένων ανέλαβε πάλιν τὴν Μαρκίαν χηρεύουσαν ἐπὶ
 χρήμασι πολλοῖς· ὁ γὰρ Ὀρτήσιος θνήσκων ἐκείνην
 ἀπέλιπε κληρονόμον. Εἰς ὃ δὴ μάλιστα λαιδορούμενος
 ὁ Καῖσαρ τῷ Κάτῳ φιλοπλουτίαν προφέρει καὶ μι-
 15 σθαριάν ἐπὶ τῷ γάμῳ. Τί γὰρ ἔδει παραχωρεῖν δεό-
 μενον γυναικὸς ἢ τί μὴ δεόμενον αὐτῆς ἀναλαμβάνειν,
 εἰ μὴ δέλεαρ ἐξ ἀρχῆς ὑφαίθη τὸ γύναιον Ὀρτησίῳ καὶ
 νέαν ἔχρησεν, ἵνα πλουσίαν ἀπολάβῃ; Πρὸς μὲν οὖν
 ταῦτα μετριῶς ἔχει τὸ Εὐριπίδειον ἐκεῖνο·
 20 πρῶτον μὲν οὖν τᾶρορητ' ἐν ἀρορήτοισι γὰρ
 τὴν σὴν νομίζω δειλίαν, ὧ Ἡράκλεις·
 ὅμοιον γὰρ ἔστι τῷ Ἡρακλεῖ μαλακίαν ὄνειδιζε καὶ
 κατηγορεῖν αἰσχροκέρδειαν Κάτωνος. Εἰ δὲ ἄλλη πη μὴ
 καλῶς πέπρακται τὰ περὶ τὸν γάμον, ἐπισκεπτέον. Ἐγ-
 25 γνησάμενος γὰρ τὴν Μαρκίαν ὁ Κάτων καὶ τὸν οἶκον
 ἐπιτρέψας ἐκείνη καὶ τὰς θυγατέρας αὐτὸς ἐδίωκε Πομ-
 πήιον.

LIII. Ἀπ' ἐκείνης δὲ λέγεται τῆς ἡμέρας μῆτε κεφα-
 λὴν ἔτι κείρασθαι μῆτε γένεια μῆτε στέφανον ἐπιθέσθαι,
 30 πένθους δὲ καὶ κατηφείας καὶ βαρύντητος ἐπὶ ταῖς συμ-
 φοραῖς τῆς πατρίδος ἐν σχῆμα νικάντων ὁμοίως καὶ νι-
 κωμένων ἄχρι τελευτῆς διαφυλάξαι. Τότε δὲ κλήρω

λαχὼν Σικελίαν διέβη μὲν εἰς Συρακούσας, πυθόμενος
 δὲ Ἀσίννιον Πολλίωνα παρὰ τῶν πολεμίων ἀφίχθαι
 μετὰ δυνάμεως εἰς Μεσσήνην ἔπεμψε λόγον ἀπαιτῶν
 παρ' αὐτοῦ τῆς διαβάσεως. Ἀνταπαιτηθεὶς δὲ λόγον
 ὑπ' ἐκείνου τῆς τῶν πραγμάτων μεταβολῆς, καὶ Πομ- 5
 πήιον ἀκούσας ἐκλελοιπότη παντελῶς Ἰταλίαν ἐν Συρ-
 ρακίῳ στρατοπεδεύειν, πολὺν ἔφη περὶ τὰ θεία πλάνον
 εἶναι καὶ ἀσάφειαν, εἰ Πομπηῖον ἐν οἷς ὑγιᾶς οὐδὲν οὐδὲ
 δίκαιον ἐπραττεν ἀήττητον γενόμενον νῦν, ὅτε τὴν πα-
 10 τριδα βούλεται σώζειν καὶ τῆς ἐλευθερίας ὑπερμάχεται,
 προλέλοιπε τὸ εὐτυχεῖν. Ἀσίννιον μὲν οὖν ἔφη δυνα-
 τὸς εἶναι Σικελίας ἐκβαλεῖν, ἄλλης δὲ μείζονος ἐπερχο-
 μένης δυνάμεως οὐ βούλεσθαι τὴν νῆσον ἐμπολεμῶν
 ἀπολέσαι, χωρεῖν δὲ πρὸς τὸ κρατοῦν καὶ σώζεσθαι
 παραινέσας Συρακονοσίους ἐξέπλευσεν. Ἀφικόμενος δὲ 15
 πρὸς Πομπηῖον αἰεὶ μὲν εἶχετο μιᾶς γνώμης, χρονοτρι-
 βεῖν τὸν πόλεμον, ἐλπίζων διαλύσεις καὶ μὴ βουλόμενος
 ἐν ἀγῶνι χεῖρω γενομένην τὴν πόλιν αὐτὴν ὑφ' αὐτῆς
 παθεῖν τὰ ἔσχατα σιδήρῳ διακριθεῖσαν. Ἄλλα δὲ τού-
 20 των ἀδελφὰ Πομπηῖον ἐπεισε καὶ τοὺς συνέδρους ψη-
 φίσασθαι, μῆτε πόλιν ὑπήκοον Ῥωμαίων διαρπάξαι
 μῆτε ἄνδρα Ῥωμαῖον ἔξω παρατάξσεως ἀναιρεῖν· [ἄ*] καὶ
 δόξαν ἤνεγκε καὶ προσηγάγετο πολλοὺς τῇ Πομπηίου
 μερίδι, τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ καὶ τὸ ἡμέρον ἀσπασα-
 μένους. 25

LIV. Ἐκπεμφθεὶς δὲ εἰς Ἀσίαν, ὡς τοῖς ἐκεῖ συνά-
 γουσι πλοῖα καὶ στρατιὰν ἀφέλιμος γένοιτο, Σερβιλίαν
 ἐπηγάγετο τὴν ἀδελφὴν καὶ τὸ Λευκούλλου παιδίον ἐξ
 ἐκείνης γεγονός. Ἠκολούθησε γὰρ αὐτῷ χηρεύουσα, καὶ
 πολὺ τῶν εἰς τὸ ἀκόλαστον αὐτῆς διαβολῶν ἀπέβλεν 30
 ὑποδύσα τὴν ὑπὸ Κάτῳ φρουρὰν καὶ πλάνην καὶ δί-
 αιταν ἐκουσίως. Ἄλλ' ὅ γε Καῖσαρ οὐδὲ τῶν ἐπ' ἐκείνη

βλασφημιῶν τοῦ Κάτωνος ἐφείσατο. Πρὸς μὲν οὖν
 τὰλλα τοῦ Κάτωνος οὐδέν, ὡς εἰκεν, ἐδεήθησαν οἱ
 Πομπηίου στρατηγοί, Ῥοδίου δὲ πειθοῖ προσαγαγόμε-
 νος καὶ τὴν Σερβιλίαν αὐτόθι καὶ τὸ παιδίον ἀπολιπὼν
 5 ἐπανῆλθε πρὸς Πομπηίου, ἥδη περικῆς τε λαμπρῶς καὶ
 ναυτικῆς δυνάμεως περὶ αὐτὸν οὔσης. Ἐνθα δὴ καὶ
 μάλιστα τῆς γνώμης κατάφωρος ἔδοξε γεγονέναι Πομ-
 πήτιος. Ὄρησε μὲν γὰρ ἐγχειρίσαι τῷ Κάτωνι τὴν τῶν
 νεῶν ἡγεμονίαν· ἦσαν δὲ πεντακοσίων μὲν οὐκ ἐλάτ-
 10 τους αἱ μάχιοι, λιβυρικὰ δὲ καὶ κατασκοπικὰ καὶ
 ἄφρακτα καμπληθῆ· ταχὺ δὲ ἐνόησας ἢ διδαχθεὶς ὑπὸ
 τῶν φίλων, ὡς ἐν ἐστὶ κεφάλαιον Κάτωνι πάσης πολι-
 τείας ἐλευθερῶσαι τὴν πατρίδα, κἂν γένηται κύριος τη-
 λικαύτης δυνάμεως, ἧς ἂν ἡμέρας καταγωνίσωνται
 15 Καίσαρα, τῆς αὐτῆς ἐκείνης ἀξιώσει καὶ Πομπηίου τὰ
 ὄπλα καταθέσθαι καὶ τοῖς νόμοις ἔπεσθαι, μετέγνω,
 καίπερ ἥδη διειλεγμένος αὐτῷ, καὶ Βύβλον ἀπέδειξε
 ναύαρχον. Οὐ μὴν ἦσθετό γε παρὰ τοῦτο τῆς προθυ-
 μίας τοῦ Κάτωνος ἀμβλυτέρας· ἀλλὰ καὶ λέγεται πρὸς
 20 τινὰ μάχην πρὸ τοῦ Συρραχίου αὐτοῦ τε Πομπηίου πα-
 786
 ρορωμῶντος τὴν δύναμιν καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ἡγεμό-
 νων εἰπεῖν τι καὶ προτρέψασθαι κελεύοντος ἀργῶς καὶ
 σιωπῇ τοὺς στρατιώτας ἀκούειν, Κάτωνος δὲ μετὰ πάν-
 τας ὅσα καιρὸν εἶχε τῶν ἀπὸ φιλοσοφίας ἀκούειν λεγο-
 25 μένων περὶ ἐλευθερίας καὶ ἀρετῆς καὶ θανάτου καὶ δό-
 ξης διελθόντος αὐτοπαθῶς καὶ τελευτῶντα τρέψαντος
 τὸν λόγον εἰς θεῶν ἀνάκλησιν, ὡς παρόντων καὶ ἐφο-
 ρῶντων τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνα, τηλικούτον ἀλα-
 λαγμὸν γενέσθαι καὶ τοσοῦτον κίνημα τῆς στρατιᾶς
 30 ἐπαρθείσης, ὥστε πάντας ἐλπίδων μεστοὺς ἐπὶ τὸν κίν-
 δυνον ὀρηῆσαι τοὺς ἡγεμόνας. Τρεψαμέναν δὲ καὶ
 κρατησάντων ἀφείλετο τὴν παντελῆ νίκην ὁ Καίσαρος

δαίμων τῇ Πομπηίου χρησάμενος εὐλαβεία καὶ ἀπιστία
 περὶ τὸ εὐτύχημα. Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τοῖς περὶ Πομ-
 πήτου γέγραπται. Χαιρόντων δὲ πάντων καὶ μεγαλυ-
 νόντων τὸ ἔργον ὁ Κάτων ἀπεδάκρυε τὴν πατρίδα, καὶ
 τὴν ὀλέθριον καὶ κακοδαίμονα φιλαρχίαν ὠδύρετο, πολ- 5
 λούς καὶ ἀγαθοὺς ὄρων πολίτας ὑπ' ἀλλήλων πεπτω-
 κότητας.

LV. Ἐπεὶ δὲ Καίσαρα διώκων Πομπηίος εἰς Θεσ-
 σαλίαν ἀνεξεύγνυε πολλὰ καταλιπὼν περὶ Συρραχίου
 ὄπλα καὶ χρήματα καὶ σώματα συγγενῆ καὶ οἰκεῖα, πάν- 10
 των ἀπέδειξεν ἡγεμόνα καὶ φύλακα τὸν Κάωνα πεντε-
 καιδέκα σπείρας ἔχοντα στρατιωτῶν διὰ πίστιν ἅμα καὶ
 φόβον τοῦ ἀνδρός. Ἡττωμένῳ μὲν γὰρ πάντων εἶναι
 βεβαιότατον ἐνόμιζεν, εἰ δὲ νικῶν, μὴ ἐπιτρέψειν πα-
 ρόντα χρήσασθαι τοῖς πράγμασιν ὡς προήρηται. Πολλοὶ 15
 δὲ καὶ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἀπερρίφησαν ἐν Συρραχίῳ
 μετὰ Κάτωνος. Γενομένης δὲ τῆς κατὰ Φάρσαλον ἥτις
 οὕτως ἔσθη τοῖς λογισμοῖς ὁ Κάτων, ὡς, εἰ μὲν τεθνή-
 κοι Πομπηίος, εἰς Ἰταλίαν τοὺς σὺν αὐτῷ περαιώσων,
 αὐτὸς δὲ πορρωτάτω τῆς τυραννίδος ἐπὶ φυγῇ βιωσό- 20
 20
 μένος· εἰ δὲ σώζοιτο, πάντως ἐκείνῳ διαφυλάξων τὴν
 δύναμιν. Οὕτω δὴ διαβαλὼν εἰς Κέρκυραν, ὅπου τὸ
 ναυτικὸν ἦν, ἐξίστατο μὲν Κικέρωνι τῆς ἀρχῆς ὡς ὑπα-
 τικῷ στρατηγικός, οὐ δεξαμένον δὲ Κικέρωνος, ἀλλ'
 ἀπαίροντος εἰς Ἰταλίαν, ἰδὼν τὸν Πομπηίου ὑπ' αὐθα- 25
 25
 δείας καὶ φρονήματος ἀκαίρου βουλόμενον κολάζειν
 τοὺς ἀποπλέοντας, πρώτῳ δὲ μέλλοντα τῷ Κικέρωνι
 προσφέρειν τὰς χεῖρας, ἐνουθέτησεν ἰδίᾳ καὶ κατεπραύ-
 νεν, ὥστε τὸν Κικέρωνα περισῶσαι σαφῶς ἐκ θανάτου
 καὶ τοῖς ἄλλοις ἄδειαν παρασχεῖν. 30

LVI. Τεκμαιρόμενος δὲ Πομπηίου Μάγνον εἰς Ἀλ-
 γυπτὸν ἢ Λιβύην διεκπεσεῖσθαι καὶ σπεύδων πρὸς ἐκεῖ-

νον ἀνήχθη μὲν ἔχων ἅπαντας, ἔπλει δὲ πρῶτον ἀπιέ-
 ναι διδοὺς καὶ ὑπολείπεσθαι τοὺς οὐ προθύμως συ-
 στρατευομένους. Ἀψάμενος δὲ Λιβύης καὶ παραπλέων
 ἐντυγχάνει Σέξτω τῷ νεωτέρῳ τῶν Πομπηίου παίδων
 5 ἀγγέλλουτι τὴν ἐπ' Αἰγύπτου τοῦ πατρὸς τελευτήν.
 Πάντες μὲν οὖν βαρέως ἤνεγκαν, οὐδεὶς δὲ μετὰ Πομ-
 πήϊον ἤξειον Κάτωνος παρόντος οὐδὲ ἀκούειν ἄλλον ἡγε-
 μόνα. Διὸ καὶ Κάτων αἰδοῦμενος καὶ οἰκτιρῶν ἄνδρας
 ἀγαθοὺς καὶ πίστεως δεδωκότας πείρα ἐπὶ ξένης ἐρή-
 10 μους καὶ ἀπόρους ἀπολιπεῖν, ὑπέστη τε τὴν ἀρχὴν καὶ
 παρήλαθεν εἰς Κυρήνην· ἐδέξαντο γὰρ ἐκεῖνον ὀλίγαις
 ἡμέραις ἔμπροσθεν ἀποκλείσαντες Λαβιηρόν. Ἐνταῦθα
 πυνθανόμενος Σκηπίωνα τὸν Πομπηίου πενθερόν ὑπὸ
 Ἰόβα τοῦ βασιλέως ἀνειληφθαι, καὶ Οὐάρον Ἄττιον, ὃς
 15 ἦν ὑπὸ Πομπηίου Λιβύης ἀποδεδειγμένος ἡγεμῶν, εἶ-
 ναι σὺν αὐτοῖς μετὰ δυνάμεως, ἐξώρμησε πεξῆ χειμῶ-
 νος ὄρα, πολλοὺς μὲν ὄνους ὕδωρ κομίζοντας συναγα- 787
 γῶν, πολλὴν δὲ λείαν ἐλαύνων, ἔτι δὲ ἄρματα καὶ τοὺς
 καλουμένους Ψύλλους ἐπαγόμενος, οἳ τὰ τε δῆγματα
 20 τῶν θηρίων ἰῶνται τοῖς στόμασιν ἔλκοντες τὸν ἰόν, αὐτὰ
 τε τὰ θηρία κατεπάδοντες ἀμβλύνοσι καὶ κηλοῦσιν.
 Ἡμέρας δὲ συνεχῶς ἑπτὰ τῆς πορείας γενομένης πρῶτος
 ἡγήσατο μήτε ἴππῳ μήτε ὑποξυγίῳ χρησάμενος. Ἐδεί-
 πνει δὲ καθήμενος ἀφ' ἧς ἡμέρας τὴν κατὰ Φάρσαλον
 25 ἦτταν ἔγνω· καὶ τοῦτο τῷ λοιπῷ προσέθηκε πένθει, τὸ
 μὴ κατακλιθῆναι πλὴν καθεύδων. Ἐν δὲ Λιβύῃ διαγα-
 γῶν τοῦ χειμῶνος ἐξήγαγε τὴν στρατιάν· ἦσαν δὲ μυ-
 ρίων ὀλίγον ἀποδέοντες.

LVII. Τὰ δὲ πράγματα κακῶς εἶχε τοῖς περὶ Σκη-
 30 πίωνα καὶ Οὐάρον, ἐκ διαφορᾶς καὶ στάσεως ὑποδνομέ-
 νοις καὶ θεραπεύουσι τὸν Ἰόβαν, οὐκ ἀνεκτὸν ὄντα βα-
 ρύτητι φρονήματος καὶ ὄγκῳ διὰ πλοῦτον καὶ δύναναι·

ὃς γε Κάτωνι πρῶτον ἐντυγχάνειν μέλλων μέσον ἔθηκε
 τὸν ἑαυτοῦ θρόνον τοῦ Σκηπίωνος καὶ τοῦ Γάτωνος.
 Ὁ μέντοι Κάτων ὡς εἶδεν, ἄρας τὸν ἑαυτοῦ μετέθηκεν
 ἐπὶ θάτερα, μέσον λαμβάνων τὸν Σκηπίωνα, καίπερ
 ἐχθρὸν ὄντα καὶ τι καὶ βιβλίον ἐκδεδωκότα βλασφη- 5
 μίας ἔχον τοῦ Κάτωνος. Εἶτα τοῦτο μὲν εἰς οὐδένα τί-
 θενται λόγον, εἰ δὲ Φιλόστρατον ἐν Σικελίᾳ μέσον εἶχε
 περιπατῶν ἐπὶ τιμῇ φιλοσοφίας, ἐγκαλοῦσι. Τότε δ'
 οὖν καὶ τὸν Ἰόβαν ἔπαυσε μονονουχὶ σατραπίας πεποιθ-
 μένον ἑαυτοῦ τοὺς περὶ τὸν Σκηπίωνα, κακείνους διήλ- 10
 λαξεν. Ἀξιούντων δὲ πάντων ἄρχειν αὐτὸν καὶ πρώτων
 τῶν περὶ Σκηπίωνα καὶ Οὐάρον ἐξισταμένων καὶ παρα-
 διδόντων τὴν ἡγεμονίαν, οὐκ ἔφη καταλύσειν τοὺς νό-
 μους, περὶ ὧν τῷ καταλύοντι πολεμοῦσιν, οὐδὲ ἑαυτὸν
 ἀντιστράτηγον ὄντα παρόντος ἀνθυπάτου προτάξειν. 15
 Ἀνθύπατος γὰρ ὁ Σκηπίων ἀπεδέδεικτο καὶ θάρσος
 εἶχον οἱ πολλοὶ διὰ τοῦνομα, κατορθώσειν ἄρχοντος ἐν
 Λιβύῃ Σκηπίωνος.

LVIII. Ἐπεὶ μέντοι τὴν ἀρχὴν ὁ Σκηπίων παραλα-
 βὼν εὐθύς ἐβούλετο Ἰόβα χαριζόμενος Ἴτυκίλους ἡβη- 20
 δὸν ἀποκτείνει καὶ κατασκάψαι τὴν πόλιν ὡς τὰ Καίσα-
 ρος φρονούσαν, οὐχ ὑπέμεινεν ὁ Κάτων, ἀλλὰ μαρτυ-
 ρόμενος καὶ κειραγῶς ἐν τῷ συνεδρίῳ καὶ θεοκλυτῶν
 μόλις ἐξέλετο τῆς ὁμότητος αὐτῶν τοὺς ἀνθρώπους·
 καὶ τὰ μὲν αὐτῶν δεηθέντων, τὰ δὲ τοῦ Σκηπίωνος 25
 ἀξιούντος ἀνεδέξατο φρουρήσειν τὴν πόλιν, ὡς μήτε
 ἄκουσα μήτε ἐκούσα Καίσαρι προσγένοιτο. Καὶ γὰρ ἦν
 εἰς ἅπαντα τὸ χωρίον ὠφέλιμον καὶ διαρκὲς τοῖς ἔχου-
 σιν· ἔτι δὲ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ Κάτωνος ἐρρώσθη. Καὶ γὰρ
 σίτον εἰσήγαγεν ὑπερβάλλοντα πλήθει καὶ κατεσκεύαζε 30
 τὰ τελεγγύρους ἐπαιρόμενος καὶ τάφρους ὄχυνας καὶ
 χαρακώματα πρὸ τῆς πόλεως βαλλόμενος. Ἴτυκίων δὲ

τοὺς μὲν ἠβῶντας ἐν τοῖς χαρακώμασιν ἔταξεν οἰκεῖν τὰ ὄπλα παραδόντας αὐτῷ, τοὺς δὲ ἄλλους ἐν τῇ πόλει συνείχεν, ἰσχυρῶς ἐπιμελούμενος μὴ ἀδικεῖσθαι μηδὲ πάσχειν κακῶς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. Ὅπλα δὲ πολλὰ καὶ 5 χρήματα καὶ σίτον ἐξέπεμψε τοῖς ἐπὶ στρατοπέδου, καὶ ὅλως εἶχε τοῦ πολέμου τὴν πόλιν ταμειῖον. Ἄ δὲ Πομπηῖω συνεβούλευε πρότερον καὶ τότε Σκηπίωσι, μὴ μάχεσθαι πρὸς ἄνδρα πολεμιστὴν καὶ δεινόν, ἀλλὰ τῷ χρόνῳ χρῆσθαι πᾶσαν ἀκμὴν, ἢ τυραννὶς ἰσχύει, μα- 10 ραίνονται, τούτων ὁ Σκηπίων ὑπὸ ἀνταθείας κατεφρόνει· καὶ ποτε τῷ Κάτωνι δειλίαν ὀνειδίζων ἔγραψεν, εἰ μὴ μόνον αὐτὸς ἀγαπᾷ καθήμενος ἐν πόλει καὶ τειχεσιν, ἀλλὰ μηδὲ ἑτέρους ἐξ ἑαυτοῦ πρὸς τὸν καιρὸν εὐθαρσῶς χρῆσθαι τοῖς λογισμοῖς. Πρὸς ταῦτα ὁ Κάτων ἀντέγρα- 15 ψεν, ὡς ἔτοιμός ἐστιν οὓς ἤγαγεν αὐτὸς εἰς Λιβύην ὀπλίτας καὶ ἱππεῖς παραλαβῶν εἰς Ἰταλίαν περαιοῦν καὶ Καίσαρα μεθιστάναί καὶ τρέπειν ἀπ' ἐκείνων πρὸς αὐ- 788 τόν. Ὡς δὲ καὶ τούτων ὁ Σκηπίων κατεγέλα, πάνυ δῆλος ἦν ἀχθόμενος ὁ Κάτων τῇ παραχωρήσει τῆς ἀρχῆς, ὡς οὔτε τῷ πολέμῳ καλῶς τὸν Σκηπίωνα χρῆσόμενον οὔτε ἂν παραλόγως εὐτυχίῃ μετρίον ἐν τῷ κρατεῖν πρὸς τοὺς πολίτας ἐσόμενον. Διὸ καὶ γνώμην εἶχεν ὁ Κάτων καὶ πρὸς τοὺς συνήθεις ἔλεγεν, οὐ χρηστὰς μὲν ἐλπίδας ἔχειν ὑπὲρ τοῦ πολέμου δι' ἀπειρίαν καὶ θρα- 25 σύτητα τῶν ἡγεμόνων, εἰ δ' οὖν εὐτυχία τις γένοιτο καὶ καταλυθεῖν Καίσαρ, οὐ μνεῖν ἐν Ῥώμῃ, φεύξεσθαι δὲ τὴν χαλεπότητα καὶ πικρίαν τοῦ Σκηπίωνος ἤδη τότε δεινὰς καὶ ὑπερηφάνους ποιουμένους κατὰ πολλῶν ἀπειλάς. Ἀπέβη δὲ μᾶλλον ἢ προσεδόκα· καὶ περὶ ἐσπέραν 30 βαθείαν ἤκε τις ἀπὸ στρατοπέδου τριταῖος ἀγγέλλων, ὅτι μάχης μεγάλης πρὸς Θάψω γενομένης διέφθαρται παντάπασιν τὰ πράγματα καὶ κρατεῖ Καίσαρ τῶν στρα-

τοπέδων, Σκηπίων δὲ καὶ Ἰόβας σὺν ὀλίγοις ἐκπεφεύρασι, ἢ δὲ ἄλλη δύναμις ἀπόλωλε.

LIX. Τούτων προσπεσόντων ἢ μὲν πόλις, οἶον εἰ- κὸς ἐν νυκτὶ καὶ πολέμῳ, πρὸς τοιοῦτον ἄγγελμα μικροῦ δεῖν ἔκφρων γενομένη μόλις ἑαυτὴν ἐντὸς τειχῶν κα- 5 τείχεν, ὁ δὲ Κάτων προελθὼν τότε μὲν, ὡς ἐκάστοις ἀπήντα διαθέουσι καὶ βοῶσιν, ἐπιλαμβανόμενος καὶ παραμυθούμενος ἀφήρει τοῦ δέους τὸ περιθαμβῆς καὶ ταραχῶδες, ὡς οὐ τηλικούτων ἴσως γεγονότων, ἀλλὰ ἐπὶ μείζον αἰρουμένων τῷ λόγῳ, καὶ κατέστησε τὸν θό- 10 ρυβον· ἅμα δ' ἡμέρα τοὺς τριακοσίους, οἷς ἐχρήτο βουλήν, Ῥωμαίους μὲν ὄντας, ἐν δὲ Λιβύῃ πραγματευόμε- νους ἀπὸ ἐμπορίας καὶ δανεισμῶν, εἰς ἱερὸν Διὸς ἐκή- ρυττε συνιέναι, καὶ ὅσοι παρήσαν ἀπὸ συγκλήτου καὶ παῖδας αὐτῶν. Ἔτι δὲ συλλεγομένων ἐκείνων προσελ- 15 θῶν ἀθορύβως καὶ μετὰ εὐσταθείας, ὥσπερ οὐθενὸς καινοῦ γεγονότος, βιβλίον ἔχων ἐν ταῖς χερσὶν ἀνεγί- νωσκεν. Ἦν δὲ ἀναγραφή τῶν πρὸς τὸν πόλεμον ὀργά- νων, ὄπλων, σίτου, τόξων, ὀπλιτῶν. Ἐπεὶ δὲ συνῆλ- θον, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν τριακοσίων καὶ διελθὼν πολὺν 20 ἔπαινον τῆς προθυμίας αὐτῶν καὶ τῆς πίστεως, ἣν ἐπε- δεῖξαντο καὶ χρήμασι καὶ σώμασι καὶ βουλαῖς ὠφελι- μώτατοι γενόμενοι, παρεκάλει μὴ διαλυθῆναι ταῖς ἐλ- πίσις ἐκαστοῦ αὐτῷ φυγὴν ἰδίαν ἢ ἀπόδρασίην τινα πο- ριζόμενον. Ἄν γὰρ ἐν ταύτῳ συμμένωσι, καὶ πολεμοῦν- 25 των ἦττον καταφρονήσειν Καίσαρα, καὶ φείσεσθαι μᾶ- λον δεομένων. Βουλευέσθαι δ' ἐκέλευεν αὐτοὺς ὑπὲρ αὐτῶν, οὐδέτερα μεμφόμενος, ἀλλ' εἰ μὲν τρέποιντο τῇ γνώμῃ πρὸς τὴν τύχην, τῆς ἀνάγκης θησόμενος τὴν μεταβολήν· ἴσταμένων δὲ πρὸς τὰ δεινὰ καὶ δεχομένων 30 τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας κίνδυνον, οὐκ ἐπαινεσόμενος μόνον, ἀλλὰ καὶ θαυμασόμενος τὴν ἀρετὴν καὶ παρῆξων

ἑαυτὸν ἄρχοντα καὶ συναγωνιζόμενον, ἄχρι οὗ τὴν ἐσχάτην τύχην τῆς πατρίδος ἐξελέγξωσιν, ἣν οὐκ Ἰτύκην οὐδὲ Ἀδρούμητον οὖσαν, ἀλλὰ Ῥώμην, πολλάκις ἐκ χαλεπωτέρων σφαλμάτων ὑπὸ μεγέθους ἀναφέρε-
5 σθαι. Πολλῶν δ' αὐτοῖς εἰς σωτηρίαν καὶ ἀσφάλειαν ὑποκειμένων, καὶ μεγίστου πρὸς ἄνδρα πολεμεῖν ἐπὶ πολλὰ τοῖς καιροῖς ἀνθελκόμενον, Ἰβηρίας τε πρὸς Πομπήϊου ἀφειστώσης τὸν νέον, αὐτῆς τε τῆς Ῥώμης οὐ-
10 πω δι' ἀήθειαν παντάπασι δεδευμένης τὸν χαλινόν, ἀλλ' ἀναξιοπαθοῦσης καὶ συνεξανισταμένης πρὸς πᾶσαν με-
ταβολήν, οὐδὲ τὸν κίνδυνον εἶναι φρενκτέον, ἀλλὰ ἔχειν διδάσκαλον τὸν πολέμιον ἀφειδοῦντα τῆς ψυχῆς ἐπὶ ταῖς
μεγίσταις ἀδικίαις, οὐχ ὥσπερ ἑαυτοῖς εἰς τὸν εὐτυχε-
στατον βίον κατορθοῦσιν ἢ πταλοῦσιν εἰς τὸν εὐκλεέ-
15 στατον θάνατον τὴν ἀδηλόγητα τοῦ πολέμου τελευτᾶν. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐκείνους γε δεῖν ἔφη βουλευέσθαι καθ' 789 ἑαυτούς, συνευχόμενος ἀντὶ τῆς πρόσθεν ἀρετῆς καὶ προθυμίας αὐτοῖς τὰ δόξαντα συνενεγκεῖν.

LX. Τοιαῦτα τοῦ Κάτωνος εἰπόντος, ἦσαν μὲν οἱ
20 καὶ τοῖς λόγοις ἀρόμενοι πρὸς τὸ θαρρεῖν, οἱ δὲ πλείστοι πρὸς τὸ ἀδεῆς καὶ γενναῖον αὐτοῦ καὶ φιλόανθρω-
πον ὀλίγου δεῖν ἐκλαθόμενοι τῶν παρόντων, ὡς μόνον ὄντα τοῦτου ἀήττητον ἡγεμόνα καὶ πάσης κρείττονα
τύχης, ἐδέοντο χρῆσθαι καὶ σώμασιν αὐτῶν καὶ χρή-
25 μασι καὶ ὀπλοῖς, ὅπως αὐτὸς ἔγνωκε· κρείττον γὰρ ἐκεί-
νω πειδομένους ἀποθανεῖν ἢ σώζεσθαι προδόντας ἀρε-
τὴν τοσαύτην. Εἰπόντος δὲ τινος, ὡς χρὴ ψηφίσασθαι δούλοις ἐλευθερίαν, καὶ τῶν πλείστων συνεπαινεσάν-
των, οὐκ ἔφη τοῦτο ποιήσειν ὁ Κάτων· οὐ γὰρ εἶναι
30 νόμιμον οὐδὲ δίκαιον, αὐτῶν μέντοι τῶν δεσποτῶν ἀφιέντων, τοὺς ἐν ἡλικίᾳ δέχεσθαι. Γενομένων δὲ πολ-
λῶν ὑποσχέσεων κελεύσας ἀπογράφεσθαι τὸν βουλούμε-

νον ἀπηλλάττετο. Καὶ μετὰ μικρὸν ἦκεν αὐτῷ γράμ-
ματα παρὰ Ἰόβα καὶ Σηπείωνος, Ἰόβα μὲν ἐν ὄρει κε-
κρυμμένον μετ' ὀλίγων ἐρωτῶντος, ὃ τι πράττειν δέ-
δοκται τῷ Κάτωνι· καὶ γὰρ περιμενεῖν Ἰτύκην ἐκλι-
πόντα καὶ πολιορκουμένῳ μετὰ στρατιᾶς ἐπιβοηθήσειν,
5 Σηπείωνος δὲ πρὸς ἄκρον τιμὴν ναυλοχοῦντος οὐ πόρρω
τῆς Ἰτύκης ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς καταδοκούντος.

LXI. Ἔδοξεν οὖν τῷ Κάτωνι τοὺς γραμματοφόρους ἐπισχεῖν, ἄχρι οὗ βεβαιώσῃ τὰ παρὰ τῶν τριακοσίων.
Οἱ μὲν γὰρ ἀπὸ βουλῆς ἦσαν πρόθυμοι καὶ τοὺς οἰκέ-
10 τας εὐθύς ἀφιέντες ἐλευθέρους ὠπλιζον· τῶν δὲ τρια-
κοσίων, ἅτε δὴ πλωτικῶν καὶ δανειστικῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ πλείστον ἐν τοῖς οἰκέταις τῆς οὐσίας ἐχόντων, οὐ
πολὺν οἱ Κάτωνος λόγοι χρόνον ἐμμείναντες ἐξεργή-
σαν· καθάπερ [γὰρ*] τῶν σωμάτων τὰ μᾶνα δέχεται
15 ῥαδίως τὴν θερμότητα καὶ πάλιν μεθίησι τοῦ πυρὸς ἀπαχθέντος ψυχόμενα, παραπλησίως ἐκείνους ὁ μὲν
Κάτων ὀρώμενος ἀνεξωπύρει καὶ διεθέρμαινεν, αὐτοὺς δὲ ἑαυτοῖς λόγον διδόντας ὁ Καίσαρος φόβος ἐξέκρουσε
τῆς πρὸς Κάτωνα καὶ τὸ καλὸν αἰδοῦς. „Τίνες γὰρ“
20 ἔφασαν „όντες, [καὶ] τίμη τὸ προστασσομένον ποιεῖν ἀπαξιούμεν; Οὐχὶ Καίσαρ μὲν οὗτος, εἰς ὃν ἡ Ῥω-
μαίων ἀπάσα περιέστηκεν ἰσχύς; ἡμῶν δὲ Σηπείων οὐ-
δεὶς οὐδὲ Πομπήϊος οὐδὲ Κάτων. Ἀλλὰ ἐν οἷς καιροῖς
πάντες ἄνθρωποι ταπεινότερα τῶν προσηκόντων διὰ
25 φόβον φρονοῦσιν, ἐν τούτοις ἡμεῖς ὑπερμαχοῦντες τῆς
Ῥωμαίων ἐλευθερίας πολεμοῦμεν ἐξ Ἰτύκης ἢ Κάτων
μετὰ Πομπήϊου Μάγνου φεύγων ὑφεῖτο τῆς Ἰταλίας·
καὶ δούλους ἐλευθεροῦμεν κατὰ Καίσαρος, οἷς αὐτοῖς
ἐλευθερίας, ὅσον ἂν ἐκεῖνος θέλῃ, μέτεστιν; Ἀλλ' ἔτι
30 νῦν, ὃ μοχθηροί, γνόντες ἑαυτοὺς παραιτώμεθα τὸν
κρατοῦντα καὶ πέμψωμεν τοὺς δεησομένους.“ Ταῦτα

οὐ μετριώτατοι τῶν τριακοσίων παρήγγον· οἱ δὲ πλείστοι τοῖς συγκλητικοῖς ἐπεβούλευον, ὥς, εἰ τούτους συλλάβοιεν, ἰλασόμενοι τὴν πρὸς αὐτοὺς ὀργὴν τοῦ Καίσαρος.

5 LXII. Ὁ δὲ Κάτων ὑπονοῶν τὴν μεταβολὴν οὐκ ἤλεγχε, τῷ μὲντοι Σκηπίωνι καὶ τῷ Ἰόβα γράψας ἀπέχεσθαι τῆς Ἰτύκης ἀπιστία τῶν τριακοσίων ἐξέπεμψε τοὺς γραμματοφόρους. Τῶν δὲ ἰππέων οἱ διαφυγόντες ἀπὸ τῆς μάχης, ἀριθμὸς οὐκ εὐκαταφρόνητος, προσελά-
10 σαντες τῇ Ἰτύκῃ πέμπονσι πρὸς τὸν Κάτωνα τρεῖς ἀνδρας οὐ τὴν αὐτὴν γνώμην ἀπὸ πάντων ἔχοντας. Οἱ μὲν γὰρ ἀπιέναι πρὸς Ἰόβαν, οἱ δὲ τῷ Κάτωνι προσχωρεῖν ὤρμητο, τοὺς δὲ καὶ δέος εἶχεν εἰς Ἰτύκην παριέναι. Ταῦτα ὁ Κάτων ἀκούσας τοῖς μὲν τριακοσίοις ἐκέ-
15 λευσε προσέχειν Μάρκον Ρούβριον ἀτρέμα τὰς ἀπογραφάς τῶν ἐλευθερούντων δεχόμενον καὶ μὴ προσβιαζόμενον, αὐτὸς δὲ τοὺς συγκλητικούς ἀναλαβὼν προῆλθεν ἔξω τῆς Ἰτύκης, καὶ τοῖς ἰππάρχοις ἐνέτυχε δεόμενος μὴ προσέσθαι Ῥωμαίων ἀνδρας ἀπὸ βουλῆς τοσού-
20 τος μηδὲ Ἰόβαν ἐλέσθαι στρατηγὸν ἐντὶ Κάτωνος, ἀλλὰ σώζεσθαι κοινῇ καὶ σώζειν παρελθόντας εἰς πόλιν οὔτε κατὰ κράτος ἀλώσιμον εἰς ἔτη τε πάμπολλα σίτον καὶ τὴν ἄλλην παρασκευὴν ἔχουσαν. Ταῦτα δὲ καὶ τῶν συγκλητικῶν δεομένων καὶ διακρινόντων οἱ μὲν ἰππαρχοὶ διελέγοντο τοῖς ἰππεύσιν, ὁ δὲ Κάτων ἐπὶ χώματός τινος καθίσας μετὰ τῶν συγκλητικῶν ἀνέμεινε τὰς ἀποκρίσεις.

LXIII. Ἐν δὲ τούτῳ παρῆν ὁ Ρούβριος σὺν ὀργῇ κατηγορῶν τῶν τριακοσίων ἀκοσίαν πολλὴν καὶ θόρυβον, ὥς ἀφισταμένων καὶ διαταραττόντων τὴν πόλιν. Ἐφ' οἷς οἱ μὲν ἄλλοι παντάπασι ἀπογνόντες ἑαυτῶν εἰς δάκρυα καὶ ὀδυρμοὺς ἐξέπεσον, ὁ δὲ Κάτων ἐκέι-

νους τε θαρσύνειν ἐπειράτο καὶ πρὸς τοὺς τριακοσίους ἐπεμψεν ἀναμείναι κελεύων. Οἱ δὲ ἀπὸ τῶν ἰππέων ἦγον οὐ μέτρια προστάττοντες· ἔφασαν γὰρ οὔτε Ἰόβα δεῖσθαι μισθοδοτοῦντος οὔτε Καίσαρα φοβείσθαι Κάτωνος αὐτῶν ἄρχοντος, Ἰτυκαίοις δέ, Φοίνιξιν ἀνθρώ-
5 ποις εὐμεταβόλοις, συγκαθεύργνησθαι δεινὸν εἶναι· καὶ γὰρ εἰ νῦν ἀτρεμοῦσιν, ὅταν Καίσαρ ἐπίῃ, συνεπιθήσεσθαι καὶ προδώσειν. Εἶπερ οὖν δεῖται τις αὐτῶν συμπολεμούντων καὶ συμπαρόντων, ἐκβαλὼν ἅπαντας Ἰτυκαίους ἢ διαφθείρας, οὕτως εἰς πόλιν καθαρὰν πο-
10 λεμίαν καὶ βαρβάρων καλεῖται. Ταῦτα ὁ Κάτων ἄγρια μὲν δεινῶς ἠγείτο καὶ βάρβαρα, πρῶτος δὲ ἀπεκρίνατο βουλεύσεσθαι μετὰ τῶν τριακοσίων. Καὶ παρελθὼν ἀνθις εἰς τὴν πόλιν ἐνετύγχανε τοῖς ἀνδράσιν οὐκέτι σκήψεις οὐδὲ παραγωγὰς πλασσομένοις ὑπ' αἰδοῦς πρὸς
15 αὐτόν, ἀντικρυς δὲ χαλεπαίνουσιν, εἴ τις αὐτοὺς βιάξοιτο πολεμεῖν Καίσαρι μὴ δυναμένους μηδὲ βουλομένους. Ἐνιοὶ δὲ καὶ παρεφθέγγοντο περὶ τῶν συγκλητικῶν, ὥς καθεκτέον ἐν τῇ πόλει, Καίσαρος προσιόντος. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὥς οὐκ ἀκούσας ὁ Κάτων παρήκε· καὶ
20 γὰρ ἦν ὑποκωφότερος· ὥς δὲ τις αὐτῷ προσελθὼν ἀπήγγειλε τοὺς μὲν ἰππεῖς ἀπιέναι, φοβηθεῖς, μὴ παντάπασι οἱ τριακοσίοι κατὰ τῶν συγκλητικῶν ἀπονοηθῶσιν, ἐβάδιζε μετὰ τῶν φίλων ἐξαναστάς· καὶ θεασάμενος ἤδη προκεχωρηκότας ἵππον λαβὼν ἐδίωκε πρὸς
25 αὐτούς. Οἱ δὲ ἰδόντες ἄσμενοι προσελαύνοντα καὶ ἐδέξαντο καὶ παρεκάλουν σώζεσθαι μετ' αὐτῶν. Τότε καὶ διακοῦσαι τὸν Κάτωνά φασιν ὑπὲρ τῶν συγκλητικῶν δεόμενον καὶ προτείνοντα τὰς χεῖρας, ἐνίαν δὲ καὶ τοὺς ἵππους ἀναστρέφοντα καὶ τῶν ὄπλων ἀντιλαμβανόμε-
30 νον, μέχρι οὐ κατειργάσατο τὴν γοῦν ἡμέραν ἐκείνην ἐπιμείναντας ἀσφαλῆ τοῖς ἀνδράσι φυγὴν παρασχεῖν.

LXIV. Ὡς οὖν ἔχων αὐτοὺς ἀφίκετο καὶ τοὺς μὲν ἐπὶ τὰς πύλας κατέστησε, τοῖς δὲ τὴν ἄκραν φυλάττειν παρέδωκεν, ἔδεισαν οἱ τριακόσιοι, μὴ δίκην δῶσι τῆς μεταβολῆς· καὶ πρὸς τὸν Κάτωνα πέμποντες ἐδέοντο 5 πάντως ἀφικέσθαι πρὸς αὐτούς. Οἱ δὲ συγκλητικοὶ περιχυθέντες οὐκ εἶον οὐδὲ ἔφασαν προήσεσθαι τὸν κηδεμόνα καὶ σωτήρα τοῖς ἀπίστοις καὶ προδοταῖς. Σαφειστάτη γὰρ, ὡς ἔοικεν, αἰσθησις τότε παρέστη καὶ πόθος καὶ θαῦμα τῆς τοῦ Κάτωνος ἀρετῆς πᾶσιν ὁμα- 10 λῶς τοῖς ἐν τῇ Ἰτύκῃ γενομένοις, ὡς οὐδὲν ἄρα κίβδηλον οὐδὲ ἀπατηλὸν ἐμέμικτο τοῖς πρᾶττομένοις ὑπ' αὐτοῦ. Πάλαι δὲ ἄνθρωπος ἑαυτον ἐγνωκῶς ἀνελεῖν δει- 15 νοὺς πόνους ἐπόνει καὶ φροντίδας καὶ ᾠδῖνας εἶχεν ὑπὲρ ἄλλων, ὅπως εἰς ἀσφαλῆς καταστήσας ἅπαντας ἀπαλλά- 20 ξαιτο τοῦ ξῆν. Οὐ γὰρ ἦν ἄδηλος ἢ πρὸς τὸν θάνατον 791 αὐτοῦ φορὰ, καίπερ οὐ φάσκοντος. Τπήκουσεν οὖν τότε τοῖς τριακοσίοις παραμυθησάμενος τοὺς συγκλητικούς· καὶ μόνος ἦκε πρὸς αὐτοὺς χάριν ἔχειν ὁμολογοῦντας καὶ δεομένους τὰ μὲν ἄλλα χρῆσθαι καὶ πιστεῦειν, εἰ δὲ 25 Κάτωνες οὐκ εἰσὶν οὐδὲ τὸ Κάτωνος φρόνημα χωροῦ- σιν, οἴκτιρῆεν τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν· ἐγνωκότες δ' οὖν Καίσαρος δεῖσθαι καὶ πέμπειν πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ ἐκείνου μάλιστα καὶ πρώτου ποιήσεσθαι δέησιν· εἰ δὲ μὴ πείθοιεν, οὐδ' αὐτοῖς διδομένην δεξέσθαι τὴν χάριν, 30 ἀλλ' ἄχρι ἂν ἐμπνέωσι πολεμήσειν ὑπὲρ ἐκείνου. Πρὸς ταῦτα ὁ Κάτων ἐπαινέσας τὴν εὐνοίαν ἔφη χρῆναι τῆς αὐτῶν σωτηρίας ἕνεκα πέμπειν κατὰ τάχος, ὑπὲρ αὐ- τοῦ δὲ μὴ δεῖσθαι· κευρατημένων γὰρ εἶναι δέησιν καὶ ἀδικούντων παραίτησιν· αὐτὸς δὲ οὐ μόνον ἀήττητος 35 γερονένοι παρὰ πάντα τὸν βίον, ἀλλὰ καὶ νικᾶν ἐφ' ὅσον ἐβούλετο καὶ κρατεῖν Καίσαρος τοῖς καλοῖς καὶ δι- καίοις· ἐκείνον δ' εἶναι τὸν ἐαλωκότα καὶ νενικημένον·

ἃ γὰρ ἤρνεῖτο πράττειν κατὰ τῆς πατρίδος πάλαι, νῦν ἐξηλέγχθαι καὶ πεφωρᾶσθαι.

LXV. Τοιαῦτα διαλεχθεὶς τοῖς τριακοσίοις ἀπη- λάττετο· καὶ πυθόμενος Καίσαρα πᾶσαν ἄγοντα τὴν στρατιάν ἤδη καθ' ὁδὸν εἶναι „Παπαί“ εἶπεν „ὡς ἐπ' 5 ἄνδρας ἡμᾶς ἐκείνος.“ Καὶ τραπόμενος πρὸς τοὺς συγ- κλητικούς ἐκέλευε μὴ μέλλειν, ἀλλ' ἕως παραμένουσιν οἱ ἱππεῖς σῶζεσθαι. Καὶ τὰς μὲν ἄλλας ἀπέκλεισε θύ- ρας, μιᾷ δὲ τῇ πρὸς θάλασσαν φερούσῃ... τὰ τε πλοῖα τοῖς 10 ὑφ' ἑαυτὸν διένειμε καὶ τάξεως ἐπεμελεῖτο, παύων τὰς 10 ἀδικίας καὶ διαλύων τοὺς θοροῦβους καὶ τοὺς ἀπόρους ἔχοντας ἐφοδιάζων. Ἐπεὶ δὲ Μάρκος Ὀκτάβιος ἄγων δύο τάγματα πλησίον κατεστρατοπέδευσε καὶ πέμπων ἠξίου τὸν Κάτωνα περὶ ἀρχῆς διορίσασθαι πρὸς αὐτόν, 15 ἐκείνῳ μὲν οὐθὲν ἀπεκρίνατο, πρὸς δὲ τοὺς φίλους εἶ- 15 πεν „Εἶτα θαυμάζομεν, ὅπως ἀπόλωλε τὰ πράγματα, τὴν φιλαρχίαν ὀρῶντες ἡμῖν ἐν αὐτῷ τῷ ὀλέθρῳ βεβη- κόσι παραμένουσιν;“ Ἐν τούτῳ δὲ τοὺς ἱππεῖς ἀκούσας ἀπιόντας ἤδη φέρειν καὶ ἄγειν τὰ τῶν Ἰτυκαίων ὥσπερ 20 λάφυρα, δρόμῳ συνέτεινε πρὸς αὐτοὺς καὶ τοῖς πρώτοις 20 ἐντυχὼν ἀφῆρτετο, τῶν δὲ ἄλλων ἕκαστος ἐφθανε ὀ- πτων καὶ κατατιθέμενος, πάντες δὲ ὑπ' αἰσχύνης σιω- πῇ καὶ κάτω βλέποντες ἀπήεσαν. Ὁ δὲ Κάτων εἰς τὴν πόλιν τοὺς Ἰτυκαίους συναγαγὼν ἔδειτο περὶ τῶν τρια- 25 κοσίων, μὴ παροξύναι Καίσαρα κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ 25 κοινῇ τὴν σωτηρίαν πράττειν ἀλλήλοις. Εἶτα πάλιν τραπόμενος πρὸς τὴν θάλατταν ἐπεσκόπει τοὺς ἐμβαί- νοντας καὶ τῶν φίλων καὶ ξένων ὅσους ἔπεισεν ἠσπά- ζετο καὶ προῦπεμπε. Τὸν δὲ υἱὸν οὐκ ἔπεισε λαβεῖν 30 πλοῖον, οὐδὲ ᾤετο δεῖν ἀποτρέπειν περιεχόμενον τοῦ 30 πατρός. Ἦν δέ τις Στατύλλιος, ἀνὴρ τῇ μὲν ἡλικίᾳ νέος, ἰσχυρὸς δὲ τῇ γνώμῃ βουλόμενος εἶναι καὶ τοῦ 7*

Κάτωνος ἀπομεισθαι τὴν ἀπάθειαν. Τοῦτον ἤξιον πλεῖν· καὶ γὰρ ἦν καταφανὴς μισοκαίσαρ· ὡς δὲ οὐκ ἠθέλεν, Ἀπολλωνίδῃ τῷ Σταϊκῷ καὶ Δημητρίῳ τῷ Περιπατητικῷ προσβλέψας ὁ Κάτων „Υμῆτερον“ εἶπεν 5 „ἔργον οἰδοῦντα τοῦτον μαλάξαι καὶ καταρτίσαι πρὸς τὸ συμφέρον.“ Αὐτὸς δὲ τοὺς λοιποὺς συνεκπέμπων καὶ χρηματίζων τοῖς δεομένοις τὴν τε νύκτα διέτριβε περὶ ταῦτα καὶ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας τὸ πλεῖστον μέρος.

LXVI. Ἐπεὶ δὲ Λεύκιος Κάισαρ, οἰκείος μὲν ὢν 10 Καίσαρος ἐκείνου, μέλλον δὲ πρεσβεύειν ὑπὲρ τῶν τριακοσίων, παρεκάλει τὸν Κάωνα λόγον αὐτῷ συνοποθέσθαι πιθανόν, ᾧ χρήσεται περὶ ἐκείνων, „ὑπὲρ σοῦ μὲν γὰρ αὐτοῦ καὶ χειρῶν ἐμοὶ καλὸν ἄψασθαι καὶ γόνασι προσπεσεῖν Καίσαρος,“ οὐκ εἶτα ταῦτα ποιεῖν ὁ 792 15 Κάτων αὐτόν. „Ἐμοὶ γάρ“ εἶπεν „εἰ σώζεσθαι χάριτι Καίσαρος ἐβουλόμην, αὐτῷ βαδιστέον ἦν πρὸς ἐκείνον μόνον. Οὐ βούλομαι δὲ τῷ τυράννῳ χάριν ἔχειν ὑπὲρ ὧν παρανομεῖ. Παρανομεῖ δὲ σώζων ὡς κύριος ὢν αὐτῷ δεσπόζειν οὐδὲν προσῆκεν. Ὅπως μέντοι παραιτήσῃ 20 τοὺς τριακοσίους κοινῇ σκοπῶμεν, εἰ βούλει.“ Γενόμενος δὲ πρὸς τούτῳ μετὰ τοῦ Λευκίου τὸν υἱὸν αὐτῷ συνέστησε καὶ τοὺς ἐταίρους ἀπίοντι· καὶ προπέμψας ἐκεῖνον καὶ δεξιωσάμενος ἐπαῆλθεν οἰκαδε, καὶ τὸν υἱὸν καὶ τοὺς φίλους συναγαγὼν ἄλλα τε πολλὰ διελέ- 25 χθη καὶ πολιτείας ἀπέπειν ἄψασθαι τῷ μειρακίῳ· τὸ μὲν γὰρ ἀξίως Κάτωνος οὐκέτι τὰ πράγματα δεῖξασθαι, τὸ δὲ ἄλλως αἰσχρὸν εἶναι. Καὶ περὶ ἐσπέραν ἦδη τρέπεται πρὸς τὸ βαλανεῖον. Ἐν δὲ τῷ λούεσθαι τοῦ Στατυλλίου μνησθεὶς καὶ μέγα φθεγγάμενος „Ἐξέπεμψας“ 30 εἶπεν „ὦ Ἀπολλωνίδῃ, τὸν Στατύλλιον ἀπὸ τοῦ φρονήματος ἐκείνου καθελῶν; καὶ πέπλευκεν ὁ ἀνήρ μὴδὲ ἀσπασάμενος ἡμᾶς;“ „Πόθεν;“ εἶπεν ὁ Ἀπολλωνίδης

„καίτοι πολλὰ διελέχθημεν· ἀλλὰ ὑψηλὸς ἐστὶ καὶ ἄτρεπτος καὶ μένειν φησὶ καὶ πράττειν ὅ τι ἂν σὺ πράττης.“ Πρὸς ταῦτά φησι τὸν Κάωνα μειδιᾶσαι καὶ εἰπεῖν· „Ἀλλὰ τοῦτο μὲν αὐτίκα φανεῖται.“

LXVII. Λουσάμενος δὲ μετὰ πολλῶν ἐδείπνει κα- 5 θήμενος, ὥσπερ εἰώθει μετὰ τὴν μάχην· οὐ γὰρ κατεκλίθη πλὴν καθεύδων· συνεδείπνου δὲ πάντες οἱ ἐταῖροι καὶ τῶν Ἴτυκαίων οἱ ἄρχοντες. Καὶ μετὰ τὸ δεῖπνον ὁ πότος ἔσχε μούσαν πολλὴν καὶ χάριν, ἄλλων ἐπ’ ἄλλοις λόγων φιλοσόφων κυκλούντων, ἄχρι οὗ περιῆλ- 10 θεν ἡ ζήτησις εἰς ταῦτα δὴ τὰ παράδοξα καλούμενα τῶν Σταϊκῶν, τὸ μόνον εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἐλεύθερον, δούλους δὲ τοὺς φαύλους ἅπαντας. Ἐνταῦθα δὴ, ὡς εἰκός, ἀντιβάντος τοῦ Περιπατητικοῦ, σφοδρὸς ἐμπεσὼν ὁ Κάτων καὶ τόνον προσθεὶς καὶ τραχύτητα φωνῆς ἀπέ- 15 τεινε πορρωτάτω τὸν λόγον ἀγῶνι θαυμαστῷ χρησάμενος, ὥστε μηδένα λαθεῖν, ὅτι τῷ βίῳ πέρας ἐγνωκεν ἐπιθεὶς ἀπαλλάττεσθαι τῶν παρόντων. Διὸ καὶ μετὰ τὸν λόγον σιωπῆς καὶ κατηφείας γενομένης ἐν πᾶσιν ἀναλαμβάνων αὐτοὺς καὶ ἀπάγων τῆς ὑποψίας ὁ Κάτων 20 αὐτίς ὑπὲρ τῶν παρόντων ἐνέβαλλεν ἐρωτήματα καὶ φροντίδας, ὡς δεδιῶς μὲν ὑπὲρ τῶν πλεόντων, δεδιῶς δὲ ὑπὲρ τῶν ὀδενόντων ἐρημίαν ἄνυδρον καὶ βάρβαρον.

LXVIII. Οὕτω δὲ διαλύσας τὸ σύνδειπνον, καὶ περιπατήσας μετὰ τῶν φίλων τὸν συνήθη μετὰ τὸ δεῖπνον 25 περίπατον, καὶ τοῖς ἄρχουσι τῶν φυλάκων, ἃ καιρὸς ἦν προστάξας, ἀπιὼν εἰς τὸ δωμάτιον ἦδη τὸν τε παῖδα καὶ τῶν φίλων ἕκαστον μᾶλλον ἢ πρότερον εἰώθει προσαγαγόμενος καὶ φιλοφρονηθεὶς πάλιν ὑποψίαν παρέσχε τοῦ μέλλοντος. Εἰσελθὼν δὲ καὶ κατακλιθεὶς ἔλαβεν 30 εἰς χεῖρας τῶν Πλάτωνος διαλόγων τὸν περὶ ψυχῆς· καὶ διελθὼν τοῦ βιβλίου τὸ πλεῖστον καὶ ἀναβλέψας ὑπὲρ

κεφαλῆς, ὡς οὐκ εἶδε κρεμάμενον τὸ ξίφος (ὑψήρητο γὰρ ὁ παῖς ἐτι δειπνοῦντος αὐτοῦ), καλέσας οἰκέτην ἠρώτησεν, ὅστις λάβοι τὸ ἐγχειρίδιον. Σιωπῶντος δὲ ἐκείνου πάλιν ἦν πρὸς τῷ βιβλίῳ· καὶ μικρὸν διαλι-
 5 πῶν, ὥσπερ οὐ σπεύδων οὐδὲ ἐπειγόμενος, ἄλλως δὲ τὸ ξίφος ἐπιζητῶν, ἐκέλευσε κομίσαι. Διατριβῆς δὲ γυ-
 νομένης καὶ μηδενὸς κομίζοντος, ἔξαναγνοὺς τὸ βιβλίον αὐθις ἐκάλει καθ' ἓνα τῶν οἰκετῶν καὶ μᾶλλον ἐνέτεινε τὴν φωνὴν τὸ ξίφος ἀπαιτῶν· ἐνὸς δὲ καὶ πύξ τὸ στόμα
 10 πατάξας ἤμαξ ἐ τὴν αὐτοῦ χεῖρα, χαλεπαίνων καὶ βοῶν ἤδη μέγα παραδίδοσθαι τῷ πολεμίῳ γυμνὸς ὑπὸ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ καὶ τῶν οἰκετῶν, ἄχρι οὗ κλαίων ὁ υἱὸς εἰσέδραμε μετὰ τῶν φίλων καὶ περιπεσῶν ὠδύρετο καὶ 793
 καθικέτευεν. Ὁ δὲ Κάτων ἔξαναστὰς ἐνέβλεψέ τε δει-
 15 νὸν καὶ „Πότε“ εἶπεν „ἐγὼ καὶ ποῦ λέληθα παρανοίας ἠλκῶς, ὅτι διδάσκει μὲν οὐδεὶς οὐδὲ μεταπίθει περὶ ὧν δοκῶ κακῶς βεβουλεύσθαι, κωλύομαι δὲ χρῆσθαι τοῖς ἔμαυτοῦ λογισμοῖς καὶ παροπλίζομαι; Τί δ' οὐχὶ καὶ συνδεις, ὦ γενναῖε, τὸν πατέρα καὶ τὰς χεῖρας ἀπο-
 20 στρέφεις, μέχρι ἂν ἐλθῶν Κάσαρ εὔρη με μηδὲ ἀμύνασθαι δυνάμενον; Οὐ γὰρ ἐπ' ἔμαυτόν γε δέομαι ξίφους, ὅπου καὶ τὸ πνεῦμα βραχὺν χρόνον ἐπισχόντα καὶ τὴν κεφαλὴν ἄπαξ πατάξαντα πρὸς τὸν τοῖχον ἀποθανεῖν ἐνεστι.“

25 LXIX. Ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ τὸ μὲν μειράκιον ἐξῆλθε μετὰ κλαυθμοῦ καὶ πάντες οἱ λοιποὶ· τῷ δὲ Δημητρίῳ καὶ τῷ Ἀπολλωνίδῃ μόνους ὑπολειφθεῖσι πρό-
 τερον ἤδη λαλῶν „Ἢ που καὶ ὑμῖν“ ἔφη „δέδοκται βία κατέχειν ἄνδρα τοσοῦτον ἡλικίας ἐν τῷ βίῳ καὶ καθη-
 30 μένους αὐτοῦ σιωπῇ παραφνιάσσειν, ἢ λόγον ἤκατε κομίζοντες, ὡς οὐ δεινὸν οὐδὲ αἰσχρὸν ἐστὶν ἀποροῦντα σωτηρίας ἐτέρας Κάτωνα τὴν ἀπὸ τοῦ πολεμίου περιμέ-

νεῖν; Τί οὖν οὐ λέγετε πείθοντες ἡμᾶς ταῦτα καὶ μετα-
 διδάσκοντες, ἵνα τὰς προτέρας δόξας ἐκείνας καὶ λό-
 γους, οἷς συμβεβιάκαμεν, ἐκβαλόντες καὶ γενόμενοι δια
 Καίσαρα σοφώτεροι μείζονα χάριν εἰδῶμεν αὐτῷ; Καί-
 5 τοι βεβούλευμαι μὲν οὐθὲν ἐγωγε περὶ ἔμαυτοῦ· δεῖ δὲ ὅ-
 με βουλευσάμενον εἶναι κύριον οἷς ἔγνωκα χρῆσθαι.
 Βουλευσόμεναι δὲ τρόπον τινὰ μεθ' ὑμῶν, βουλευόμενος
 μετὰ τῶν λόγων, οἷς καὶ ὑμεῖς φιλοσοφοῦντες χρῆσθε.
 Θαρροῦντες οὖν ἄπιτε καὶ κελεύετε τὸν υἱὸν ἂ μὴ δύ-
 νηται τὸν πατέρα πείθειν μὴ βιάζεσθαι.“ 10

LXX. Πρὸς ταῦτα μηθὲν ἀντειπόντες οἱ περὶ τὸν Δημητρίον, ἀλλὰ δακρῦσαντες ὑπεξῆλθον. Εἰσπέμπε-
 15 ται δὲ διὰ παιδίον μικροῦ τὸ ἐγχειρίδιον· καὶ λαβὼν ἐσπάσατο καὶ κατενόησεν. Ὡς δὲ εἶδεν ἐστῶτα τὸν ἀτέρα καὶ τὴν ἀκμὴν διαμένουσαν, εἰπὼν „Νῦν ἐμός 15
 εἰμι,“ τὸ μὲν ξίφος ἔθηκε, τὸ δὲ βιβλίον αὐθις ἀνεγί-
 νωσκε, καὶ λέγεται δις ὅλον διεξελθεῖν. Εἶτα κοιμηθεὶς ὑπνὸν βαθύν, ὥστε τοὺς ἐκτὸς αἰσθέσθαι, περὶ μέσας νύκτας ἐκάλει τῶν ἀπελευθέρων Κλεάνθη τὸν ἰατρὸν καὶ Βούταν, ᾧ μάλιστα πρὸς τὰς πολιτικὰς πράξεις ἐχρῆ-
 20 το. Καὶ τοῦτον μὲν ἐπὶ θάλατταν ἐπεμφεν, ὅπως σκε-
 ψάμενος, εἰ πάντες ἀνηγμένοι τυγχάνουσι, φράσοι πρὸς αὐτόν· τῷ δὲ ἰατρῷ τὴν χεῖρα φλεγμαίνουσαν ὑπὸ τῆς πληγῆς, ἣν ἐπληξε τὸν οἰκέτην, ἐπιδήσαι παρέσχε. Καὶ τοῦτ' ἐποίησεν ἠδίους ἅπαντας, ὡς ζωτικῶς ἔχοντος αὐ-
 25 τοῦ. Μετ' ὀλίγον δὲ παρῆν ὁ Βούτας ἀπαγγέλλον τοὺς μὲν ἄλλους ἀνήχθαι, Κράσσον δὲ λείπεσθαι ὑπὸ ἀσχο-
 λίας τινός, ὅσον δὲ οὐπω καὶ τοῦτον ἐμβαίνειν, πολὺν δὲ χεῖμῶνα καὶ μέγα πνεῦμα κατέχειν τὴν θάλατταν. Τοῦτο ἀκούσας ὁ Κάτων ἐστέναξεν οἰκτῶ τῶν πλεόντων, 30
 καὶ πάλιν ἐπέμψε τὸν Βούταν ἐπὶ θάλατταν, εἰ τις ἄρα παλινδρομήσας δέοιτό τις τῶν ἀναγκαίων, ἀπαγγε-

λοῦντα πρὸς αὐτόν. Ἦδη δὲ ὄρνιθες ἦδον καὶ μικρὸν αὐθις κατηνέχθη πρὸς ὕπνον. Ἐπανελθόντος δὲ τοῦ Βούτα καὶ φράσαντος πολλὴν ἡσυχίαν περὶ τοὺς λιμένας εἶναι, προσέταξεν αὐτῷ τὴν θύραν κλεῖσαι καὶ καθῆκεν 5 ἑαυτὸν εἰς τὸ κλινίδιον ὡς τὸ λοιπὸν ἔτι τῆς νυκτὸς ἀναπαυσόμενος. Ἐξελεθόντος δὲ τοῦ Βούτα σπασάμενος τὸ ξίφος ἔωσε μὲν ὑπὸ τὸ στήθος, τῇ δὲ χειρὶ κουφότερον διὰ τὴν φλεγμονὴν χρησάμενος οὐκ εὐθύς ἀπήλλαξεν ἑαυτὸν, ἀλλὰ δυσθανατῶν ἐξέπεσε τῆς κλίνης καὶ 10 ψόφον ἐποίησε καταβαλῶν ἀβάκιόν τι τῶν γεωμετρικῶν παρακείμενον, ὥστε τοὺς θεράποντας αἰσθομένους ἀναβοῆσαι καὶ τὸν υἱὸν αὐτίκα καὶ τοὺς φίλους ἐπεισελθεῖν. 794 Ἰδόντες δὲ πεφυρμένον αἵματι καὶ τῶν ἐντέρων τὰ πολλὰ προπεπτωκότα, ζῶντα δ' αὐτὸν ἔτι καὶ βλέποντα, 15 δεινῶς μὲν ἄπαντες ἔσχον, ὁ δὲ ἰατρὸς προσελθὼν ἐπειράτο τῶν ἐντέρων ἀτρώτων διαμεινάντων ταῦτά τε καθιστάναι καὶ τὸ τραῦμα διαρράπτειν. Ὡς οὖν ἀνήνεγκεν ὁ Κάτων καὶ συνεφρόνησε, τὸν μὲν ἰατρὸν ἀπεώσατο, ταῖς χειρσὶ δὲ τὰ ἔντερα σπαράξας καὶ τὸ τραῦμα ἐπ- 20 αναρρήξας ἀπέθανεν.

LXXI. Ἐν ᾧ δὲ οὐκ ἂν τις ᾤετο χρόνῳ τοὺς κατὰ τὴν οἰκίαν πάντας ἡσθῆσθαι τὸ πάθος, ἐπὶ ταῖς θύραις ἦσαν οἱ τριακόσιοι, καὶ μικρὸν ὕστερον ὁ δῆμος ἦθροιστο τῶν Ἰτυκαίων, μιᾶ φωνῇ τὸν εὐεργέτην καὶ σωτήρα 25 καὶ μόνον ἐλευθέρον καὶ μόνον ἀήττητον καλοῦντων. Καὶ ταῦτα ἐπραττον ἀγγελλομένον προσίεναι Καίσαρος· ἀλλ' οὔτε φόβος αὐτοῦς οὔτε κολακεία τοῦ κρατοῦντος οὔτε ἢ πρὸς ἀλλήλους διαφορὰ καὶ στάσις ἀμβλυτέρους ἐποίησε τῆς πρὸς Κάτωνα τιμῆς. Κοσμήσαντες δὲ τὸ 30 σῶμα λαμπρῶς καὶ πομπὴν ἐπιφανῆ παρασχόντες καὶ θάψαντες παρὰ τὴν θάλασσαν, οὐ νῦν ἀνδρίας ἐφέστη-

κεν αὐτοῦ ξιφῆρης, οὕτως ἐτράποντο πρὸς τὸ σώζειν ἑαυτοὺς καὶ τὴν πόλιν.

LXXII. Καίσαρ δὲ πυνθανόμενος παρὰ τῶν ἀφικνουμένων ὑπομένειν ἐν Ἰτύκῃ τὸν Κάτωνα μηδὲ φεύγειν, ἀλλὰ τοὺς ἄλλους προπέμπειν, αὐτὸν δὲ καὶ τοὺς 5 ἑταίρους καὶ τὸν υἱὸν ἀδεῶς ἀναστρέφεισθαι, δυστέκμαρτον ἤγειτο τὴν γνώμην τοῦ ἀνδρός, ἅτε δὲ τὸν πλείστον λόγον ἔχων ἐκείνου προσῆγε μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπειγόμενος. Ὡς δὲ ἤκουσε τὸν θάνατον αὐτοῦ, λέγεται τοσοῦτον εἰπεῖν· „ὦ Κάτων, φθονῶ σοι τοῦ 10 θανάτου· καὶ γὰρ ἐμοὶ σὺ τῆς σαυτοῦ σωτηρίας ἐφθόνησας.“ Τῷ γὰρ ὄντι σωθῆναι Κάτων ἀνασχόμενος ὑπὸ Καίσαρος οὐκ ἂν οὕτω δοκεῖ καταισχυῖναι τὴν αὐτοῦ δόξαν, ὡς κοσμησαί τὴν ἐκείνου. Τὸ δὲ πραχθῆν [ἂν*] 15 ἄδηλον· εἰκάζεται δὲ τὰ χρησιότερα παρὰ Καίσαρος.

LXXIII. Ἐτελεύτησε δὲ Κάτων ἔτη δυεῖν δέοντα πενήκοντα βεβιακῶς. Ὁ δὲ υἱὸς [αὐτοῦ] ὑπὸ Καίσαρος μὲν οὐδὲν ἡδικήθη· λέγεται δὲ ῥάθυμος γενέσθαι καὶ περὶ γυναίκας οὐκ ἀνεπίληπτος. Ἐν δὲ Καππαδοκίᾳ ξένῳ τινὶ χρησάμενος Μαρφαδάτῃ τῶν βασιλικῶν ἔχοντι 20 γύναιον εὐπρεπῆς καὶ πλείονα παρ' αὐτοῖς ἢ καλῶς εἶχε διατρέβων χρόνον ἐσκώπτετο τοιαῦτα γραφόντων εἰς αὐτόν·

αὔριον Κάτων βαδίζει μετὰ τριάκονθ' ἡμέρας.

Καί·

25

Πόρμιος καὶ Μαρφαδάτης, δύο φίλοι, ψυχὴ μία.

Ψυχὴ γὰρ ἐκαλεῖτο τοῦ Μαρφαδάτου τὸ γύναιον. Καὶ ἔτι·

εὐγενῆς καὶ λαμπρὸς ὁ Κάτων· βασιλικὴν ψυχὴν ἔχει. Ἀλλὰ πᾶσάν γε τὴν τοιαύτην ἐξήλειψε καὶ ἠφάνισε τῷ 30 θανάτῳ δύσκιλιαν. Ἀγωνιζόμενος γὰρ ἐν Φιλίπποις πρὸς Καίσαρα καὶ Ἀντώνιον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ

κλινομένης τῆς φάλαγγος, οὔτε φυγεῖν οὔτε λαθεῖν ἀξιόσας, ἀλλὰ προκαλούμενος τοὺς πολεμίους ἔμπροσθεν ἑαυτὸν ἐμφανίζων καὶ συνεξορμῶν τοὺς συμμέ-
 5 σχών. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἢ θυγάτηρ τοῦ Κάτωνος οὔτε σωφροσύνης οὔτε ἀνδρείας ἀπολειφθεῖσα (Βρούτῳ γὰρ συνήκει τῷ κτείναντι Καίσαρα) αὐτῆς τε τῆς συνωμοσίας μετέσχε, καὶ προήκατο τὸν βίον ἀξίως τῆς εὐγενείας καὶ ἀρετῆς, ὡς ἐν τοῖς περὶ Βρούτου γέγραπται. Στα-
 10 τύλλιος δὲ φήσας μιμείσθαι Κάτονα τότε μὲν ὑπὸ τῶν φιλοσόφων ἐκωλύθη βουλόμενος ἑαυτὸν ἀνελεῖν, ὕστερον δὲ τῷ Βρούτῳ πιστότατον ἑαυτὸν παρασχών καὶ χρησιμώτατον ἐν Φιλίπποις ἀπέθανεν.

ΑΓΙΣ ΚΑΙ ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ.

795 I. Οὐκ ἀτόπως τινὲς οὐδὲ φαύλως συγκρίσθαι πρὸς τοὺς φιλοδόξους ὑπονοοῦσι τὸν ἐπὶ τῷ Ἰξίονι μῦθον, ὡς δὴ λαβόντι τὴν νεφέλην ἀντὶ τῆς Ἥρας καὶ τῶν Κενταύρων οὕτως γενομένων. Καὶ γὰρ οὗτοι τῆς ἀρετῆς ὥσπερ εἰδώλω τινὶ τῇ δόξῃ συνόντες οὐδὲν εἰλικρινῆς
 10 οὐδ' ὠμολογημένον, ἀλλὰ νόθα καὶ μικτὰ πολλὰ πράττουσιν, ἄλλοτε ἄλλας φορὰς φερόμενοι, ζήλοισ καὶ πάθεσιν ἐπακολουθοῦντες, ὅπερ οἱ Σοφοκλέους βοτῆρες ἐπὶ τῶν ποιμνίων λέγουσιν·

τούτοις γὰρ ὄντες δεσπότηαι δουλεύομεν, 15
 καὶ τῶνδ' ἀνάγκη καὶ σιωπᾶντων κλύειν.

Ὅπερ ἀληθῶς οἱ πρὸς ἐπιθυμίας ὄχλων καὶ ὀρμᾶς πολιτευόμενοι πάσχουσι, δουλεύοντες καὶ ἀκολουθοῦντες, ἵνα δημαγωγοὶ καὶ ἄρχοντες ὀνομάζωνται. Καθάπερ γὰρ οἱ προφρεῖς τὰ ἔμπροσθεν προορωμενοι τῶν κυβερνητῶν
 20 ἀφορῶσι πρὸς ἐκείνους καὶ τὸ προστασσόμενον ὑπ' ἐκείνων ποιοῦσιν, οὕτως οἱ πολιτευόμενοι καὶ πρὸς δόξαν ὀρῶντες ὑπηρέται μὲν τῶν πολλῶν εἰσιν, ὄνομα δὲ ἀρχόντων ἔχουσιν.

II. Ὁ μὲν γὰρ ἀπηκριβωμένος καὶ τελείως ἀγαθός 25 οὐδ' ἂν ὄλως δόξης δέοιτο, πλὴν ὄση πάροδον ἐπὶ τὰς πράξεις καὶ διὰ τοῦ πιστεῦσθαι δίδωσι· νέφω δὲ ἐτι ὄντι καὶ φιλοτίμῳ δοτέον ἀπὸ τῶν καλῶν ἔργων καὶ δόξῃ τι καλλωπίσασθαι καὶ κομπάσαι. Φνόμεναι γὰρ ἐν τοῖς τηλικούτοις αἱ ἀρεταὶ καὶ βλαστάνουσαι τό τε κα-
 30 τορθούμενον, ὡς φησι Θεόφραστος, ἐκβεβαιοῦνται τοῖς ἐπαίνοις, καὶ τὸ λοιπὸν αὐξοῦνται μετὰ φρονήματος ἐπαι-

ρόμενοι. Τὸ δὲ ἄγαν πανταχοῦ μὲν ἐπισφαλές, ἐν δὲ ταῖς πολιτικαῖς φιλοτιμίαις ὀλέθριον. Ἐκφέρει γὰρ εἰς μανίαν καὶ παραφροσύνην ὑπαιθρον ἐξουσίας μεγάλης ἐπιλαβομένους, ὅταν μὴ τὸ καλὸν ἐνδοξον εἶναι θέλω-
 5 σιν, ἀλλ' ἀγαθὸν ἠγῶνται τὸ ἐνδοξον εἶναι. Ὡσπερ οὖν Φωκίων πρὸς Ἀντίπατρον ἀξιοῦντά τι παρ' αὐτοῦ τῶν μὴ καλῶν „Οὐ δύνασαι“ εἶπεν „ἅμα καὶ φίλῳ Φωκίῳ χρησθαι καὶ κόλακι“ τοῦτο λεκτέον ἢ ὁμοίον τι τούτῳ πρὸς τοὺς πολλούς· „Οὐ δύνασθε τὸν αὐτὸν ἔχειν καὶ
 10 ἄρχοντα καὶ ἀκόλουθον.“ Ἐπεὶ συμβαίνει γε καὶ οὕτως τὸ τοῦ δράκοντος, οὗ φησιν ὁ μῦθος τὴν οὐρὰν τῆ κεφαλῇ στασιάζασαν ἀξιοῦν ἠγρεῖσθαι παρὰ μέρος καὶ μὴ διὰ παντὸς ἀκολουθεῖν ἐκείνῃ, λαβοῦσαν δὲ τὴν ἠγεμονίαν αὐτὴν τε κακῶς ἀπαλλάττειν ἀνοία πορευομέ-
 15 νην καὶ τὴν κεφαλὴν καταξάινειν, τυφλοῖς καὶ κωφοῖς μέρεσιν ἀναγκαζομένην παρὰ φύσιν ἐπεσθαι. Τοῦτο πολλοὺς τῶν πρὸς χάριν ἅπαντα πεπολιτευμένων ὀρωμεν πεπονθότας· ἐξαρτήσαντες γὰρ αὐτοὺς ὄχλων εἰκῆ φερομένων οὐτ' ἀναλαβεῖν ὕστερον οὐτ' ἐπιστήσαι τὴν
 20 ἀταξίαν ἐδυνήθησαν. Ταῦτα δὲ ἡμῖν εἰς τὴν παρὰ τῶν πολλῶν δόξαν ἐπήλθεν εἰπεῖν ἐννοήσασιν ἡλικίην ἔχει δύναμιν ἐκ τῶν Τιβερίῳ καὶ Γαῖῳ τοῖς Γράγχοις συμπεσόντων, οὓς κάλλιστα μὲν φύντας, κάλλιστα δὲ τραφέντας, καλλίστην δὲ τῆς πολιτείας ὑπόθεσιν λαβόντας
 25 ἀπόλεσεν οὐχ οὕτως ἐπιθυμία δόξης ἀμετρος, ὡς φόβος ἀδοξίας ἐκ προφάσεως οὐκ ἀγεννοῦς πεφνωκῶς. Μεγάλην γὰρ εὐνοίαν προειληφότες παρὰ τῶν πολιτῶν ἡσχύνθησαν ἐγκαταλιπεῖν ὥσπερ χρέος· ἀμιλλώμενοι δ' αἰεὶ πολιτεύμασι χρηστοῖς τὰς τιμὰς ὑπερβάλλεσθαι, καὶ τι-
 30 μώμενοι μᾶλλον ἐξ ὧν ἐπολιτεύοντο κεχαρισμένως, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἰση φιλοτιμία πρὸς τε τὸν δῆμον ἑαυτοῦς καὶ τὸν δῆμον πρὸς ἑαυτοὺς ἐκκαύσαντες, ἔλαθον

ἀφάμενοι πραγμάτων, ἐν οἷς οὐκέτ' ἦν τὸ ἐπιμεῖναι καλόν, αἰσχρὸν δ' ἤδη τὸ παύσασθαι. Ταῦτα μὲν οὖν ἐπι-
 κρινεῖς αὐτὸς ἐκ τῆς διηγήσεως· παραβάλωμεν δὲ αὐ-
 τοῖς Λακωνικὸν ζεύγος δημαγωγῶν, Ἄγιν καὶ Κλεομέ-
 νην τοὺς βασιλεῖς. Καὶ γὰρ οὗτοι τὸν δῆμον αὔξοντες, 5
 ὥσπερ ἐκεῖνοι, καὶ πολιτείαν καλὴν καὶ δικαίαν ἐκλε-
 λοιπιῖαν πολὺν χρόνον ἀναλαμβάνοντες ὁμοίως ἀπη-
 χθάνοντο τοῖς δυνατοῖς μὴ βουλομένοις ἀφεῖναι τὴν συν-
 ἠθῆ πλεονεξίαν. Ἀδελφοὶ μὲν οὖν οὐκ ἦσαν ἀλλήλων
 οἱ Λάκωνες, συγγενοῦς δὲ καὶ ἀδελφῆς ἦσαντο πολι-
 10 τείας ἀρχὴν τοιαύτην λαβόντες.

III. Ἐπεὶ παρσιδέυ προῶτον εἰς τὴν πόλιν ἀργύρου καὶ χρυσοῦ ζῆλος καὶ συνηκολούθησε τοῦ πλοῦτου τῆ μὲν κτήσει πλεονεξία καὶ μικρολογία, τῆ δὲ χρήσει καὶ ἀπολαύσει τρυφή καὶ μαλακία καὶ πολυτέλεια, τῶν
 15 πλείστων ἐξέπεσεν ἡ Σπάρτη καλῶν, καὶ ταπεινὰ πρᾶτ-
 τουσα παρ' ἀξίαν διετέλει μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων, ἐν οἷς Ἄγισ καὶ Λεωνίδα ἐβασίλευον, Ἄγισ μὲν Εὐρυ-
 πωντίδης καὶ Εὐδαμίδα παῖς, ἔκτος ἀπὸ Ἀγησιλάου τοῦ διαβάντος εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ μέγιστον Ἑλλήνων
 20 δυνηθέντος· ἦν γὰρ Ἀγησιλάου μὲν Ἀρχίδαμος ὁ περὶ Μανθῦριον τῆς Ἰταλίας ὑπὸ Μεσσαπίων ἀποθανών, Ἀρ-
 χιδάμου δὲ πρεσβύτερος μὲν υἱὸς Ἄγισ, Εὐδαμίδα δὲ νεώτερος, ὅς, Ἄγιδος ὑπὸ Ἀντιπάτρου περὶ Μεγάλην πόλιν ἀναρθεέντος ἀτέκνον, τὴν βασιλείαν ἔσχε, τού-
 25 του δὲ Ἀρχίδαμος, Ἀρχιδάμου δὲ ἕτερος Εὐδαμίδα, Εὐδαμίδα δὲ Ἄγισ, περὶ οὗ τάδε γέγραπται· Λεωνίδα δὲ ὁ Κλεωνύμου τῆς μὲν ἐτέρας οἰκίας ἦν Ἀγιάδης, ὄγ-
 δοος δὲ ἀπὸ Πανσανίου τοῦ νικῆσαντος ἐν Πλαταιαῖς μάχῃ Μακρόνιον. Πανσανίας γὰρ υἱὸν ἔσχε Πλειστῶ-
 30 νακτα, Πλειστῶναξ δὲ Πανσανίαν, οὗ φησὶν ὅτι εἰς Τεγέαν ἐκ Λακεδαιμόνος ὁ τε πρεσβύτερος υἱὸς Ἀγησί-

πολις ἐβασίλευσε καὶ τούτου τελευτήσαντος ἀτέκνου Κλεομβροτος ὁ νεώτερος. Ἐκ δὲ Κλεομβρότου πάλιν ἄλλος Ἀγησίπολις ἦν καὶ Κλεομένης, ὧν Ἀγησίπολις μὲν οὔτε ἤρξε πολὺν χρόνον οὔτε παῖδας ἔσχε, Κλεομένης δὲ βασιλεύσας μετὰ Ἀγησίπολιν τὸν μὲν πρεσβύτερον τῶν υἱῶν Ἀκρότατον ἔτι ζῶν ἀπέβαλε, νεώτερον δὲ Κλεώνυμον κατέλιπεν, ὃς οὐκ ἐβασίλευσεν, ἀλλ' Ἄρεως υἱανὸς ὧν Κλεομένους, Ἀκροτάτου δ' υἱός. Ἄρεως δὲ πεσόντος περὶ Κόρινθον υἱὸς ὧν Ἀκρότατος τὴν βασιλείαν κατέσχευεν. Ἀπέθανε δὲ καὶ οὗτος ἡττηθεὶς μάχῃ 79⁹ περὶ Μεγάλην πόλιν ὑπὸ Ἀριστοδήμου τοῦ τυράννου, καταλιπὼν ἐγκύμονα τὴν γυναῖκα. Παιδίον δὲ ἄρρενος γενομένου Λεωνίδας ὁ Κλεωνύμου τὴν ἐπιτροπὴν ἔσχευεν, εἴτα πρὶν ἐν ἡλικίᾳ γενέσθαι τελευτήσαντος, οὕτως εἰς 15 αὐτὸν ἡ βασιλεία περιῆλθεν οὐ πᾶν τοῖς πολίταις εὐάριστος ὄντα. Καίπερ γὰρ ἐγκεκλιότων ἤδη τῇ διαφορᾷ τοῦ πολιτεύματος ὁμαλῶς ἀπάντων, ἦν τις ἐν τῷ Λεωνίδᾳ τῶν πατρῶων ἐπιφανὴς ἐκδιαίτησις, ἅτε δὴ χρόνον ἡλινδημένῳ πολὺν ἐν αὐλαῖς σατραπικαῖς καὶ 20 τεθεραπευκότι Σέλευκον, εἴτα τὸν ἐκείθεν ὄγκον εἰς Ἑλληνικὰ πράγματα καὶ νόμιμον ἀρχὴν οὐκ ἐμμελῶς μεταφέρουσι.

IV. Ὁ δ' Ἄγις οὕτω πολὺ παρήλλαττεν εὐφυῖα καὶ φρονήματι ψυχῆς οὐ μόνον τοῦτον, ἀλλὰ σχεδὸν ἅπαν- 25 τας, ὅσοι μετ' Ἀγησίλαον τὸν μέγαν ἐβασίλευσαν, ὥστε μηδέπω γεροντὸς εἰκοστὸν ἔτος, ἐντεθραμμένος δὲ πλούτοις καὶ τρυφαῖς γυναικῶν, τῆς τε μητρὸς Ἀγησιστράτας καὶ τῆς μάμης Ἀρχιδαμίας, αἱ πλεῖστα χρήματα Λακεδαιμονίων ἐκέκτηντο, πρὸς τε τὰς ἡδονὰς εὐθύς 30 ἀπισχυροῖσασθαι καὶ τὸν ἐπιπρόσφαι μάλιστα τῇ χάριτι τῆς μορφῆς ὠραῖσμον δοκοῦντα περισπάσας τοῦ σώματος, καὶ πᾶσαν ἐκδύς καὶ διαφυγῶν πολυτέλειαν ἐγκαλ-

λωπίξασθαι τῷ τριβωνίῳ καὶ δεῖπνα καὶ λουτρά καὶ διαίτας Λακωνικὰς ζητεῖν καὶ λέγειν, ὡς οὐδὲν δέοιτο τῆς βασιλείας, εἰ μὴ δι' αὐτὴν ἀναλήψοιτο τοὺς νόμους καὶ τὴν πάτριον ἀγωγὴν.

V. Ἀρχὴν μὲν οὖν διαφορᾶς καὶ τοῦ νοσεῖν ἔσχε 5 τὰ πράγματα τῶν Λακεδαιμονίων σχεδὸν ἀφ' οὗ τὴν Ἀθηναίων καταλύσαντες ἡγεμονίαν χρυσίου τε καὶ ἀργυρίου κατέπλησαν ἑαυτούς. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκων ὃν ὁ Λυκοῦργος ὄρισε φυλαττόντων ἀριθμὸν ἐν ταῖς διαδοχαῖς, καὶ πατρὸς παιδὶ τὸν κληρὸν ἀπολείπον- 10 τος, ἀμῶς γέ πως ἡ τάξις αὕτη καὶ ἰσότης διαμένονσα τὴν πόλιν ἐκ τῶν ἄλλων ἀνέφερεν ἀμαρτημάτων. Ἐφορευσας δὲ τις ἀνὴρ δυνατός, αὐθάδης δὲ καὶ χαλεπὸς τὸν τρόπον, Ἐπιτάδευς ὄνομα, πρὸς τὸν υἱὸν αὐτῷ γενομένης διαφορᾶς ῥήτραν ἔγραψεν ἐξεῖναι τὸν οἶκον ἀν- 15 τοῦ καὶ τὸν κληρὸν ᾧ τις ἐθέλοι καὶ ζῶντα δοῦναι καὶ καταλιπεῖν διατιθέμενον. Οὗτος μὲν οὖν αὐτοῦ τινα θυμὸν ἀποπιμπλὰς ἴδιον εἰσήνεγκε τὸν νόμον· οἱ δὲ ἄλλοι πλεονεξίας ἕνεκα δεξάμενοι καὶ κυρώσαντες ἀπόλεσαν τὴν ἀρίστην κατάστασιν. Ἐκτῶντο γὰρ ἀφειδῶς 20 ἤδη παρωθοῦντες οἱ δυνατοὶ τοὺς προσήκοντας ἐκ τῶν διαδοχῶν· καὶ ταχὺ τῆς εὐπορίας εἰς ὀλίγους συρροείσης πενία τὴν πόλιν κατέσχευεν, ἀσχολίαν τῶν καλῶν καὶ ἀνελευθερίαν ἐπιφέρονσα μετὰ φθόρου καὶ δυσμενείας πρὸς τοὺς ἔχοντας. Ἀπελείφθησαν οὖν ἑπτακοσίων οὐ 25 πλείονες Σπαρτιᾶται, καὶ τούτων ἴσως ἑκατὸν ἦσαν οἱ γῆν κεκτημένοι καὶ κληρὸν· ὁ δ' ἄλλος ὄχλος ἄπορος καὶ ἄτιμος ἐν τῇ πόλει παρεκάθητο, τοὺς μὲν ἔξωθεν πολέμους ἀργῶς καὶ ἀπροθύμως ἀμυνόμενος, αἰεὶ δὲ τινα καιρὸν ἐπιτηρῶν μεταβολῆς καὶ μεταστάσεως τῶν 30 παρόντων.

VI. Διὰ ταῦτα δὴ καλὸν ὁ Ἄγις, ὥσπερ ἦν, ποιού-

μενος, ἐξισῶσαι καὶ ἀναπληρῶσαι τὴν πόλιν, ἐπειρᾶτο τῶν ἀνθρώπων. Οἱ μὲν οὖν νέοι ταχὺ καὶ παρ' ἐλπίδας ὑπήκουσαν αὐτῷ καὶ συναπεδύσαντο πρὸς τὴν ἀρετὴν, ὥσπερ ἐσθῆτα τὴν δίαιταν ἐπ' ἐλευθερίᾳ συμμεταβάλ-
 5 λοντες. Τῶν δὲ πρεσβυτέρων, ἅτε δὴ πόρρω διαφθο-
 ρᾶς γεγονότων, συνέβαινε τοῖς πλείστοις ὥσπερ ἐπὶ δε-
 σπότην ἀγομένους ἐκ δρασμοῦ δεδιέναι καὶ τρέμειν τὸν
 Λυκούργον, καὶ καθήπτοντο τοῦ Ἄγιδος ὀδυρομένου
 τὰ παρόντα πράγματα καὶ τὸ παλαιὸν ἀξίωμα τῆς Σπάρ-
 10 τῆς ἐπιποθοῦντος. Ἀύσανδρος δὲ ὁ Λίβυος καὶ Μαν-
 δροκλείδας ὁ Ἐκφάνους, ἔτι δὲ Ἀγησίλαος ἀπεδέξαντο
 καὶ συμπαρώρμησαν αὐτοῦ τὴν φιλοτιμίαν. Ἦν δὲ Ἀύ-
 σανδρος μὲν ἐν δόξῃ μάλιστα τῶν πολιτῶν, Μανδρο-
 κλείδας δὲ δεινότητος Ἑλλήνων πράγματα συσκενάσα-
 15 σθαι καὶ τὸ συνετὸν τοῦτο καὶ δολερὸν τόλμη μεμιγμένον
 ἔχων. Ἀγησίλαον δὲ θεῖον ὄντα τοῦ βασιλέως καὶ
 δυνατὸν εἰπεῖν, ἄλλως δὲ μαλακὸν καὶ φιλοχρήματον,
 ἐμφανῶς μὲν ὁ υἱὸς Ἰππομέδων ἐκίνει καὶ παρεθάρρυν-
 νεν, εὐδόκιμος ἐν πολλοῖς πολέμοις ἀνὴρ καὶ μέγα δι'
 20 εὐνοίαν τῶν νέων δυνάμενος, ἣ δὲ ἀληθῶς ἀναπεύσασα
 τὸν Ἀγησίλαον αἰτία τῶν πραττομένων μετασχεῖν ὀφλη-
 μάτων πλήθος ἦν, ὧν ἠλίπισεν ἀπαλλαγῆσεσθαι μετα-
 βάλλον τὴν πολιτείαν. Ὡς οὖν τάχιστα προσηγάγετο
 τοῦτον ὁ Ἄγισ, εὐθύς ἐπιχειρεῖ μετ' αὐτοῦ τὴν μητέρα
 25 πείθειν, ἀδελφὴν οὖσαν τοῦ Ἀγησίλαου, πλήθει δὲ
 πελατῶν καὶ φίλων καὶ χρεωστῶν μέγα δυναμένην ἐν
 τῇ πόλει καὶ πολλὰ τῶν κοινῶν διαπραττομένην.

VII. Ἡ δὲ ἀκούσασα τὸ μὲν πρῶτον ἐξεπλάγη καὶ
 κατέπαυε τὸ μειράκιον ὡς οὔτε δυνατῶν οὔτε λυσitelῶν
 30 ἐφιέμενον· ἐπεὶ δὲ ταῦτα μὲν ὁ Ἀγησίλαος ἐδίδασκεν
 ὡς καλῶς ἔξει καὶ πραχθήσεται συμφερόντως, αὐτὸς δὲ
 ὁ βασιλεὺς ἐδεῖτο τῆς μητρὸς ἐπιδοῦναι πρὸς δόξαν

αὐτῷ καὶ φιλοτιμίαν τὸν πλοῦτον, ὡς χρήμασι μὲν οὐ
 δυνάμενος πρὸς τοὺς ἄλλους βασιλεῖς ἐξισωθῆναι (σα-
 τραπῶν γὰρ οἰκέτας καὶ δούλους ἐπιτρόπων Πτολεμαίου
 καὶ Σελεύκου κεκτήσθαι πλείονα συμπάντων ὁμοῦ τῶν
 ἐν Σπάρτῃ βασιλέων), ἐὰν δὲ σωφροσύνη καὶ λιτότητι 5
 καὶ μεγαλοψυχία τὰς ἐκείνων ὑπερβαλόμενος τροφᾶς
 ἰσότητα καὶ κοινωνίαν καταστήσῃ τοῖς πολίταις, ὄνομα
 καὶ δόξαν ὡς ἀληθῶς βασιλέως μεγάλου κτησόμενος,
 οὕτω μετέπεσον ταῖς γνώμασι αἱ γυναῖκες ὑπὸ τῆς φι-
 λοτιμίας ἐπαρθεῖσαι τοῦ νεανίσκου, καὶ τοσαύτη κατε- 10
 σθέθησαν οἶον ἐπιπνοία πρὸς τὸ καλόν, ὥστε τὸν μὲν
 Ἄγιν συνεξορμᾶν καὶ συνεπιταχύνειν, μεταπεμπομένας
 δὲ τοὺς φίλους παρακαλεῖν καὶ ταῖς ἄλλαις διαλέγεσθαι
 γυναῖξιν, ἅτε δὴ τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπισταμένας κα-
 τηκόους ὄντας αἰετῶν γυναικῶν καὶ πλείον ἐκείναις 15
 τῶν δημοσίων ἢ τῶν ἰδίων αὐτοῖς πολυπραγματεῖν δι-
 δόντας. Ἦν δὲ τότε τῶν Λακωνικῶν πλούτων ἐν ταῖς
 γυναῖξιν τὸ πλεῖστον, καὶ τοῦτο τὴν πρᾶξιν τῷ Ἄγιδι
 δύσεργον καὶ χαλεπὴν ἐποίησεν. Ἀντέστησαν γὰρ αἱ
 γυναῖκες οὐ μόνον τροφῆς ἐκπίπτουσαι δι' ἀπειροκα- 20
 λίαν εὐδαιμονιζομένης, ἀλλὰ καὶ τιμῆν καὶ δύναμιν, ἣν
 ἐκ τοῦ πλουτεῖν ἐκαρποῦντο, περικοπτομένην αὐτῶν
 ὀρώσασαι. Καὶ πρὸς τὸν Λεωνίδα τραπεύμεναι παρεκά-
 λουν ὄντα πρεσβύτερον ἐπιλαμβάνεσθαι τοῦ Ἄγιδος
 καὶ τὰ πραττόμενα διακαλύπειν. Ἐβούλετο μὲν οὖν ὁ 25
 Λεωνίδας τοῖς πλουσίοις βοηθεῖν, δεδιὼς δὲ τὸν δῆμον
 ἐπιθυμοῦντα τῆς μεταβολῆς οὐδὲν ἀντέπραττε φανερώς,
 λάθρα δὲ τὴν πρᾶξιν ἐξήτει κακουργεῖν καὶ διαφθεῖρειν
 ἐντυγχάνων τοῖς ἄρχουσι καὶ διαβάλλον τὸν Ἄγιν, ὡς
 τυραννίδος μισθὸν τοῖς πένησι τὰ τῶν πλουσίων προ- 30
 τείνοντα καὶ γῆς μεταδόσει καὶ χρεῶν ἀφέσει πολλοὺς
 ἠνούμενον ἐαυτῷ δορυφόρους, οὐ τῇ Σπάρτῃ πόλιν.

VIII. Οὐ μὴν ἀλλὰ διαπραξάμενος ὁ Ἄγις ἐφορον γενέσθαι τὸν Λύσανδρον εὐθύς εἰσέφερε δι' αὐτοῦ ῥήτραν εἰς τοὺς γέροντας, ἧς ἦν κεφάλαια χρῶν μὲν ἀφεθῆναι τοὺς ὀφείλοντας, τῆς δὲ γῆς ἀναδασθείσης 5 τὴν μὲν ἀπὸ τοῦ κατὰ Πελληνὴν χαράδρου πρὸς τὸ Ταῦγετον καὶ Μαλέαν καὶ Σελασίαν κλήρους γενέσθαι τετρακισχιλίους πεντακοσίους, τὴν δ' ἕξω μυρίους πεντακισχιλίους· καὶ ταύτην μὲν τοῖς ὄπλα φέρειν δυναμέ- 799 νοις τῶν περιοίκων μερισθῆναι, τὴν δὲ ἐντὸς αὐτοῖς 10 Σπαρτιάταις ἀναπληρωθῆναι δὲ τούτους ἕκ τε περιοίκων καὶ ξένων, ὅσοι τροφῆς μετεσχημότες ἐλευθερίου καὶ χαρίεντες ἄλλως τοῖς σώμασι καὶ καθ' ἡλικίαν ἀκμάζοντες εἶεν· σύνταξιν δὲ τούτων εἰς πεντεκαίδεκα γενέσθαι φιδίτια κατὰ τετρακοσίους καὶ διακοσίους, καὶ 15 δίαιταν ἦν εἶχον οἱ πρόγονοι διαιτᾶσθαι.

IX. Γραφείσης δὲ τῆς ῥήτρας καὶ τῶν γερόντων εἰς ταῦτό ταῖς γνώμαις οὐ συμφερομένων, ἐκκλησίαν συναγαγὼν ὁ Λύσανδρος αὐτὸς τε διελέχθη τοῖς πολίταις, καὶ Μανδροκλείδας καὶ Ἀγησίλαος ἐδέοντο μὴ δι' 20 ὀλίγους ἐντροφῶντας αὐτοῖς περιιδεῖν ἐρριμμένον τὸ ἀξίωμα τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ τῶν τε προτέρων χρησμῶν μνημονεῦσαι, τὴν φιλοχρημοσύνην ὡς ὀλέθριον τῇ Σπάρτῃ φυλάττεσθαι διακελενομένων, καὶ τῶν ἑναγῆρος ἐκ Πασιφάας κεκομισμένων αὐτοῖς. Ἰερὸν δὲ Πασιφάας 25 καὶ μαντεῖον ἦν ἐν Θαλάμαις τιμώμενον, ἦν τινες μὲν ἱστοροῦσι τῶν Ἀτλαντίδων μίαν οὔσαν ἐκ Διὸς τὸν Ἄμμωνα τεκεῖν, τινὲς δὲ Κασάνδραν τὴν Πριάμου τελευτήσασαν ἐνταῦθα καὶ διὰ τὸ πᾶσι φαίνειν τὰ μαντεῖα Πασιφάαν προσαγορευθεῖσαν. Ὁ δὲ Φύλαρχος 30 Ἀμύκλα θυγατέρα Δάφνην τούνομά φησιν ὑποφεύρουσαν Ἀπόλλωνα βουλόμενον αὐτῇ μιγῆναι, καὶ μεταβαλοῦσαν εἰς τὸ φυτὸν, ἐν τιμῇ τοῦ θεοῦ γενέσθαι καὶ

μαντικὴν λαβεῖν δύναμιν. Ἔφασαν οὖν καὶ τὰ παρὰ ταύτης μαντεῖα προστάττειν τοῖς Σπαρτιάταις ἴσους γενέσθαι πάντας καθ' ὃν ὁ Λυκοῦργος ἐξ ἀρχῆς ἔταξε νόμον. Ἐπὶ πᾶσι δὲ βασιλεὺς Ἄγις εἰς μέσον παρελθὼν καὶ βραχέα διαλεχθεὶς ἔφη συμβολὰς διδόναι τῇ πολι- 5 τεῖα μεγίστας, ἦν καθίστησι· τὴν γὰρ αὐτοῦ πρῶτον οὔσιαν εἰς μέσον τιθέναι, πολλὴν μὲν οὔσαν ἐν τοῖς γεωργουμένοις καὶ νεμομένοις, ἄνευ δὲ τούτων ἑξακόσια τάλαντα νομίσματος ἔχουσαν· τὸ δὲ αὐτὸ καὶ τὰς μητέρας ποιεῖν καὶ τοὺς φίλους καὶ οὐκείους, πλουσιω- 10 τάτους ὄντας Σπαρτιατῶν.

X. Ὁ μὲν οὖν δῆμος ἐξεπλάγη τὴν μεγαλοψυχίαν τοῦ νεανίσκου καὶ περιχαρῆς ἦν, ὡς δι' ἐτῶν ὁμοῦ τριακοσίων πεφνηότος ἀξίου τῆς Σπάρτης βασιλέως· ὁ δὲ Λεωνίδας τότε δὴ μάλιστα πρὸς τούναντίον ἐφιλο- 15 νεύησε. Λογιζόμενος γάρ, ὅτι ταῦτά μὲν ἀναγκασθήσεται ποιεῖν, οὐ τὴν αὐτὴν δὲ χάριν ἔξει παρὰ τοῖς πολίταις, ἀλλὰ πάντων ὁμοίως ἂ κέκτηνται κατατιθεμένων μόνῳ τῷ ἀρχαμένῳ προσθήσουσι τὴν τιμὴν, ἠρώτα τὸν Ἄγιν, εἰ δίκαιον ἄνδρα καὶ σπουδαῖον ἡγεῖ- 20 ται γεγονέναι Λυκοῦργον. Ὁμολογήσαντος δ' ἐκείνου „Ποῦ τοίνυν“ ἔφη „Λυκοῦργος ἢ χρῶν ἀποκοπὰς ἐδωκεν ἢ ξένους κατέταξεν εἰς τὴν πολιτείαν, ὅς οὐδὲ ὅπως ἐνόμιζεν ὑγιαίνειν τὴν πόλιν μὴ χρωμένην ξενηλασίαις;“ Ὁ δὲ Ἄγις ἀπεκρίνατο μὴ θανατῶσαι τὸν Λεω- 25 νίδα, εἰ τεθραμμένος ἐν ξένη καὶ πεπαιδοποιημένος ἐκ γάμων σατραπικῶν ἀγνοεῖ τὸν Λυκοῦργον, ὅτι τὸ μὲν ὀφείλειν καὶ δανείζειν ἅμα τῷ νομίσματι συνεξέβαλεν ἐκ τῆς πόλεως, τῶν δ' ἐν ταῖς πόλεσι ξένων τοὺς τοῖς ἐπιτηδεύμασι καὶ ταῖς διαίταις ἀσυμφύλους μᾶλλον ἐδυσ- 30 χέραινε· καὶ γὰρ ἐκείνους ἤλαυνεν οὐ τοῖς σώμασι πολεμῶν, ἀλλὰ τοὺς βίους αὐτῶν καὶ τοὺς τρόπους δε- 8*

διῶς, μὴ συναναχωρῶννύμενοι τοῖς πολίταις τρυφῆς καὶ μαλακίας καὶ πλεονεξίας ἐντέκωσι ζῆλον· ἐπεὶ Τέρπανδρόν γε καὶ Θάλητα καὶ Φερεκύδην ξένους ὄντας, ὅτι τὰ αὐτὰ τῷ Λυκούργῳ διετέλουν ἄδοντες καὶ φιλοσοφούντες, ἐν Σπάρτῃ τιμηθῆναι διαφερόντως. „Σὺ δὲ Ἐκπρέπῃ μὲν“ ἔφησεν „ἐπαινεῖς, ὃς ἐφορεύων Φρύγιδος τοῦ μουσικοῦ σκεπάσῃ τὰς δύο τῶν ἐννέα χορδῶν ἐξέτεμε, καὶ τοὺς ἐπὶ Τιμοθέῳ πάλιν τὸ αὐτὸ τοῦτο πράξαντας, ἡμᾶς δὲ μέμψη τρυφὴν καὶ πολυτέλειαν καὶ 800

10 ἀλαζονείαν ἐκ τῆς Σπάρτης ἀναιροῦντας, ὥσπερ οὐχὶ κἀκείνων τὸ ἐν μουσικῇ σοβαρὸν καὶ περιττὸν, ὅπως ἐνταῦθα μὴ προέλθῃ, φυλαττομένων, ὅπου γενομένων βίῳ καὶ τρόπῳ ἀμετρία καὶ πλημμέλεια τὴν πόλιν ἀσύμφωνον καὶ ἀνάρμοστον ἑαυτῇ πεποίηκεν.“

15 XI. Ἐκ τούτου τῷ μὲν Ἄργιδι τὸ πλῆθος ἐπηκολούθησεν, οἱ δὲ πλούσιοι τὸν τε Λεωνίδα παρεκάλουν μὴ σφᾶς προέσθαι, καὶ τοὺς γέροντας, οἷς τὸ κράτος ἦν ἐν τῷ προβουλεύειν, δεόμενοι καὶ πείθοντες ἰσχυσαν, ὅσων ἐνὶ πλείονας γενέσθαι τοὺς ἀποψηφισαμένους τὴν ῥή-
20 τραν. Ὁ δὲ Λύσανδρος ἔτι τὴν ἀρχὴν ἔχων ᾤρησε τὸν Λεωνίδα διώκειν κατὰ δὴ τινα νόμον παλαιόν, ὃς οὐκ ἔσθ' τὸν Ἡρακλείδην ἐκ γυναικὸς ἀλλοδαπῆς τεκνοῦσθαι, τὸν δὲ ἀπελθόντα τῆς Σπάρτης ἐπὶ μετοικισμῷ πρὸς ἑτέρους ἀποθνήσκειν κελεύει. Ταῦτα κατὰ τοῦ Λεω-
25 νίδα λέγειν ἑτέρουσ διδάξας αὐτὸς παρεφύλαττε μετὰ τῶν συναρχόντων τὸ σημεῖον. Ἔστι δὲ τοιούδε· δι' ἑτῶν ἐννέα λαβόντες οἱ ἔφοροι νύκτα καθαρὰν καὶ ἀσήληνον σιωπῇ καθέξονται πρὸς οὐρανὸν ἀποβλέποντες. Ἐὰν οὖν ἐκ μέρους τινὸς εἰς ἕτερον μέρος ἀστήρ διάξῃ,
30 κρῖνουσι τοὺς βασιλεῖς ὡς περὶ τὸ θεῖον ἑξαμαρτάνου-
τας καὶ καταπαύουσι τῆς ἀρχῆς, μέχρ' ἂν ἐκ Δελφῶν ἢ Ὀλυμπίας χρησμὸς ἔλθῃ τοῖς ἡλωκόσι τῶν βασιλείων

βοηθῶν. Τοῦτο δὴ τὸ σημεῖον αὐτῷ γεγονέναι λέγων ὁ Λύσανδρος κρίσιν τῷ Λεωνίδα προὔθηκε, καὶ μάρτυρας παρείχευ, ὡς ἐκ γυναικὸς Ἀσιανῆς, ἣν τῶν Σελεύκου τινὸς ὑπάρχων αὐτῷ συνοικίσαντος ἔσχε, τεκνώ-
5 σαιτο δύο παιδία, δυσχεραίνόμενος δὲ καὶ μισούμενος ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἐπανεῖλθοι παρὰ γνώμην οἰκάδε, καὶ διαδοχῆς ἔρημον ἀνέλοιτο [τὸ*] βασιλείου. Ἄμα δὲ τῇ δίκῃ Κλεόμβροτον ἐπειθε τῆς βασιλείας ἀντιποιεῖσθαι, γαμβρὸν ὄντα τοῦ Λεωνίδα, γένους δὲ τοῦ βασιλικοῦ. Φοβηθεὶς οὖν ὁ Λεωνίδας ἱκέτης γίνεται τῆς Χαλκιοί-
10 κου, καὶ συνικέτευεν ἢ θυγάτηρ τῷ πατρὶ τὸν Κλεόμβροτον ἀπολιποῦσα. Καλούμενου δὲ πρὸς τὴν δίκην αὐτοῦ καὶ μὴ καταβαίνοντος, ἐκείνον ἀποψηφισάμενοι τὴν βασιλείαν τῷ Κλεομβρότῳ παρέδωκαν.

XII. Ἐν τούτῳ δὲ τῆς ἀρχῆς ὁ Λύσανδρος ἀπηλ-
15 λάγη τοῦ χρόνου διελθόντος. Οἱ δὲ κατασταθέντες ἔφοροι τὸν μὲν Λεωνίδα ἀνέστησαν ἱκετεύοντα, τῷ δὲ Λυσάνδρῳ καὶ τῷ Μανδροκλείδῃ δίκην ἐπῆγον ὡς παρὰ τὸν νόμον χρεῶν ἀποκοπᾶς καὶ γῆν ἀναδάσασθαι ψηφισαμένοις. Κινδυνεύοντες οὖν ἐκεῖνοι πείθουσι τοὺς βα-
20 σιλεῖς ὁμοῦ γενομένους χαίρειν ἔαν τὰ τῶν ἐφόρων βουλευματα· τοῦτο γὰρ τὸ ἀρχεῖον ἰσχύειν ἐκ διαφορᾶς τῶν βασιλείων, τῷ τὰ βελτίονα λέγοντι προστιθέμενον τὴν ψῆφον, ὅταν ἄτερος ἐρίξῃ πρὸς τὸ συμφέρον· ἀμφοῖν δὲ ταῦτα βουλευομένων ἄλυτον εἶναι τὴν ἐξουσίαν,
25 καὶ παρανόμως μαχεῖσθαι πρὸς τοὺς βασιλεῖς, ὧν μαχομένων διαιτῶν καὶ βραβεύειν αὐτοῖς εἶναι προσῆκον, οὐχὶ πολυπραγμονεῖν ὁμοφρονούντων. Οὕτω δὲ πεισθέντες ἀμφοτέροι καὶ μετὰ τῶν φίλων εἰς ἀγορὰν καταβάντες ἀνέστησαν μὲν ἐκ τῶν δίφρων τοὺς ἐφόρους,
30 ἄλλους δ' αὐτ' αὐτῶν ἀπέδειξαν, ὧν εἷς ἦν Ἀγησίλαος. Οπλίσαντες δὲ τῶν νέων πολλοὺς καὶ λύσαντες τοὺς

δεδεμένους ἐγένοντο φοβεροὶ τοῖς ὑπεναντίοις ὡς πολλοὺς ἀποκτενοῦντες. Ἀπέθανε δὲ οὐδεὶς ὑπ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ Λεωνίδαυ εἰς Τεγέαν ὑπεξιώντα βουλευθέντος διαφθεῖραι τοῦ Ἀγησιλάου καὶ πέμψαντος ἐπ' αὐτὸν εἰς 5 τὴν ὁδὸν ἄνδρας, πυθόμενος ὁ Ἄγρις ἐτέρους ἀπέστειλε πιστούς, οἱ τὸν Λεωνίδαυ περισχόντες ἀσφαλῶς εἰς Τεγέαν κατέστησαν.

XIII. Οὕτω δὲ τῆς πράξεως αὐτοῖς ὁδῶ βαδιζούσης 801 καὶ μηδενὸς ἐνισταμένου μηδὲ διακωλύοντος, εἰς ἀνήρ, 10 Ἀγησίλαος, ἀνέτρεψε πάντα καὶ διελυμήνατο, κάλλιστον διανόημα καὶ Λακωνικώτατον αἰσχίστη νοσήματι τῇ φιλοπλουτίᾳ διαφθείρας. Ἐπειδὴ γὰρ ἐκέκτητο μὲν ἐν τοῖς μάλιστα πολλὴν καὶ ἀγαθὴν χώραν, ὧφειλε δὲ πάμπολλα, μήτε διαλύσαι δυνάμενος τὰ χρεῶα μήτε τὴν χώ- 15 ραν προέσθαι βουλούμενος ἔπεισε τὸν Ἄγριν, ὡς ἀμφοτέροισιν μὲν ἅμα πραττομένων μέγας ἔσοιτο περὶ τὴν πόλιν ὁ νεωτερισμὸς, εἰ δὲ τῇ τῶν χρεῶν ἀφέσει θεραπευθεῖεν οἱ κτηματικοὶ πρότερον, εὐκόλως ἂν αὐτῶν καθ' ἡσυχίαν ὕστερον ἐνδεξομένων τὸν ἀναδασμὸν. Ταῦτα 20 δὲ καὶ τοῖς περὶ Λύσανδρον ἐδόκει, συναξαπατωμένοις ὑπὸ τοῦ Ἀγησιλάου, καὶ τὰ παρὰ τῶν χρεωστῶν γραμματεῖα συνενέγκαντες εἰς ἀγορὰν, ἃ κλάγια καλοῦσι, καὶ πάντα συνθέντες εἰς ἓν συνέληξαν. Ἀρθείσης δὲ φλογὸς οἱ μὲν πλούσιοι καὶ δανειστικοὶ περιπαθοῦντες 25 ἀπῆλθον, ὁ δὲ Ἀγησίλαος ὥσπερ ἐφρυβόζων οὐκ ἔφη λαμπρότερον ἑωρακέναι φῶς οὐδὲ πῦρ ἐκείνου καθαρώτερον. Ἀξιούντων δὲ τῶν πολλῶν καὶ τὴν γῆν εὐθύς νέμεσθαι καὶ τῶν βασιλείων οὕτω ποιεῖν κελυόντων, ἀσχολίας τινὰς ἐμβάλλων ὁ Ἀγησίλαος αἰεὶ καὶ προσφά- 30 σεις λέγων παρήγε τὸν χρόνον, ἄχρι οὗ στρατεία συνέβη τῷ Ἀγριδι, μεταπεμπομένων τῶν Ἀχαιῶν συμμάχων ἑν- των βοήθειαν ἐκ Λακεδαιμόνος. Αἰτωλοὶ γὰρ ἦσαν ἐπί-

δοξοὶ διὰ τῆς Μεγαρικῆς ἐμβαλοῦντες εἰς Πελοπόννησον· καὶ τοῦτο κωλύσων Ἄρατος ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς ἠθροίξε δύναμιν καὶ τοῖς ἐφόροις ἔγραφεν.

XIV. Οἱ δὲ τὸν Ἄγριν εὐθύς ἐξέπεμπον ἐπηρεζόμενον τῇ φιλοτιμίᾳ καὶ προθυμίᾳ τῶν συστρατενομένων. Νέοι 5 γὰρ ὄντες οἱ πλείστοι καὶ πένητες καὶ τὴν μὲν ἀπὸ τῶν χρεῶν ἄδειαν ἔχοντες ἤδη καὶ λελυμένοι, τοὺς δὲ ἀγροῦς ἐλλίξοντες, ἂν ἐπανέλθωσιν ἐκ τῆς στρατείας, νεμηθήσεσθαι, θαυμαστοὺς τῷ Ἀγριδι παρέχον ἑαυτούς· καὶ θέαμα ταῖς πόλεσιν ἦσαν ἀβλαβῶς καὶ πράως καὶ μονο- 10 νοῦκ ἀσφορητὶ διαπορευόμενοι τὴν Πελοπόννησον, ὥστε θαυμάζειν καὶ διαλογίζεσθαι τοὺς Ἕλληνας, οἷος ἦν ἄρα κόσμος Λακωνικοῦ στρατεύματος Ἀγησίλαου ἔχοντος ἢ Λύσανδρον ἐκείνον ἢ Λεωνίδαυ τὸν παλαιὸν ἠγρούμενον, ὅπου πρὸς μειράκιον ὀλίγον δεῖν νεώτατον ἀπάν- 15 των αἰδῶς τοσαύτη καὶ φόβος ἐστὶ τῶν στρατενομένων. Καὶ μέντοι καὶ αὐτὸς ὁ νεανίσκος εὐτελείᾳ καὶ φιλοπονίᾳ καὶ τῷ μηδὲν ἰδιώτου λαμπρότερον ἠμφιέσθαι καὶ ὀπλίσθαι σεμννόμενος ἀξιοθέατος ἦν καὶ ζηλωτὸς ὑπὸ τῶν πολλῶν· ἐπεὶ τοῖς γε πλουσίοις οὐκ ἤρεσκεν ὁ νεω- 20 τερισμὸς αὐτοῦ, δεδιόσι μὴ κίνημα καὶ παράδειγμα τοῖς πανταχόσε δῆμοις γένηται.

XV. Συμμίξας δὲ τῷ Ἀράτῳ περὶ Κόρινθον ὁ Ἄγρις 25 ἔτι βουλευομένῳ περὶ μάχης καὶ παρατάξεως πρὸς τοὺς πολεμίους ἐπεδείξατο καὶ προθυμίαν πολλὴν καὶ τόλμαν οὐ μανικὴν οὐδὲ ἀλόγιστον. Ἐφη γὰρ αὐτῷ μὲν δοκεῖν διαμάχεσθαι καὶ μὴ παρῆναι τὸν πόλεμον εἶσω, τὰς πύλας τῆς Πελοποννήσου προεμένους, ποιήσειν δὲ τὸ δοκοῦν Ἀράτῳ· καὶ γὰρ πρῶτον τε εἶναι καὶ στρατηγεῖν Ἀχαιῶν, οἷς οὐκ ἔστι προστάξων οὐδὲ ἠρησόμε- 30 νος, ἀλλὰ συστρατευσόμενος ἦκοι καὶ βοηθήσων. Ὁ δὲ Σινωπεὺς Βάτων αὐτὸν οὐκ ἐθέλειν μάχεσθαι φησι

τὸν Ἄγιν Ἀράτου κελεύοντος, οὐκ ἐντετυχηκῶς οἷς Ἀρατος γέγραφε περὶ τούτων ἀπολογιζόμενος, ὅτι βέλτιον ἤγειτο, τοὺς καρποὺς σχεδὸν ἅπαντας συγκεκομισμένων ἤδη τῶν γεωργῶν, παρελθεῖν τοὺς πολεμίους ἢ μάχη διακινδυνεῦσαι περὶ τῶν ὅλων. Ἐπεὶ δ' οὖν Ἀρατος ἀπέγνω μάχεσθαι καὶ τοὺς συμμάχους ἐπαιέσας διαφῆκε, θανμασθεῖς ὁ Ἄγρις ἀνεξεύγνυεν, ἤδη τῶν ἐνδον ἐν Σπάρτῃ θόρυβον πολὺν ἐχόντων καὶ μεταβολήν.

10 XVI. Ὁ γὰρ Ἀγησίλαος ἐφορεύων, ἀπηλλαγμένος οἷς ταπεινὸς ἦν πρότερον, οὐδενὸς ἐφείδετο φέροντος ἀργύριον ἀδικήματος, ἀλλὰ μῆνα τρισκαιδέκατον, οὐκ ἀπαιτούσης τότε τῆς περιόδου, παρὰ τὴν νενομισμένην τάξιν τῶν χρόνων ἐνέβαλε τοῖς τέλεσι καὶ παρέπραττε. 15 Δεδωὸς δὲ τοὺς ἀδικουμένους καὶ μισοῦμενος ὑπὸ πάντων ἔτροφε μαχαιροφόρους, καὶ φυλαττόμενος ὑπὸ τούτων κατέβαινεν εἰς τὸ ἀρχεῖον. Καὶ τῶν βασιλείων τοῦ μὲν ὅλως καταφρονεῖν, τὸν δὲ Ἄγιν ἐβούλετο δοκεῖν διὰ τὴν συγγένειαν μᾶλλον ἢ διὰ τὴν βασιλείαν ἐν τιμιμῇ τίθεσθαι. Διέδωκε δὲ λόγον ὡς καὶ αὐτῆς ἐφορεύσων. Διὸ καὶ θᾶσσον ἀποκινδυνεύσαντες οἱ ἐχθροὶ καὶ συστάντες ἐκ Τεργέας ἀναφανδὸν τὸν Λεωνίδα ἐπὶ τὴν ἀρχὴν κατήγαγον, ἠδέως καὶ τῶν πολλῶν θεασαμένων· ὠργίζοντο γὰρ πεφρακισμένοι τῆς χάρας μὴ 25 νεμηθείσης. Τὸν μὲν οὖν Ἀγησίλαον ὁ υἱὸς Ἰππομέδων δεόμενος τῶν πολιτῶν καὶ πᾶσι προσφιλῆς ὢν δι' ἀνδραγαθίαν ὑπέξῆγαγε καὶ διέσωσε· τῶν δὲ βασιλείων ὁ μὲν Ἄγρις ἐπὶ τὴν Χαλκίοικον κατέφυγεν, ὁ δὲ Κλεόμβροτος εἰς τὸ τοῦ Ποσειδάωνος ἱερὸν ἐλθὼν ἰκέτευε· 30 καὶ γὰρ ἐδόκει τούτῳ μᾶλλον ὁ Λεωνίδας χαλεπὸς εἶναι, καὶ παρῆς τὸν Ἄγιν ἐπὶ τούτῳ ἀνέβη στρατιώτας ἔχων· καὶ κατηγορεῖ μετ' ὀργῆς, ὅτι γαμβρὸς ὢν ἐπεβούλευ-

σεν αὐτῷ καὶ τὴν βασιλείαν ἀφείλετο καὶ συνεξέβαλε τῆς πατρίδος.

XVII. Ὁ μὲν οὖν Κλεόμβροτος οὐδὲν εἶχεν εἰπεῖν, ἀλλ' ἠπορημένος ἐκάθητο καὶ σιωπῶν· ἡ δὲ Χιλωνίς, ἡ τοῦ Λεωνίδου θυγάτηρ, πρότερον μὲν ἀδικουμένη τῷ 5 πατρὶ συνηδικεῖτο, καὶ τοῦ Κλεομβρότου τὴν βασιλείαν παραλαβόντος ἀποστᾶσα τὴν τοῦ πατρὸς συμφορὰν ἐθεράπευε, καὶ παρόντι μὲν συνικέτευε, φεύγοντος δὲ πενθοῦσα καὶ χαλεπῶς ἔχουσα πρὸς τὸν Κλεόμβροτον διετέλει, τότε δὲ αὐτὴ πάλιν ταῖς τύχαις συμμεταβά- 10 λουσα μετὰ τοῦ ἀνδρὸς ἰκέτις ὤφθη καθεζομένη, περιβεβληκυῖα τὰς χεῖρας ἐκείνῳ καὶ τῶν παιδίων τὸ μὲν ἐνθεν, τὸ δ' ἐνθεν ὑφ' αὐτὴν ἔχουσα. Θανμαζόντων δὲ πάντων καὶ δακρύνοντων ἐπὶ τῇ χρηστότητι καὶ φιλοστοργίᾳ τῆς γυναικὸς, ἀψαμένη τῶν πέπλων καὶ τῆς 15 κόμης ἀτημελῶς ἐχόντων, „Τοῦτο“ εἶπεν „ὦ πάτερ, ἐμοὶ τὸ σχῆμα καὶ τὴν ὄψιν οὐχ ὁ Κλεομβρότου περιτέθεικεν ἔλεος, ἀλλ' ἀπὸ τῶν σῶν κακῶν καὶ τῆς σῆς φυγῆς μεμνηκέ μοι σύντροφον καὶ σύνοικον τὸ πένθος. Πότερον οὖν δεῖ με σοῦ βασιλεύοντος ἐν Σπάρτῃ καὶ νι- 20 κῶντος ἐγκαταβιῶναι ταύταις ταῖς συμφοραῖς, ἢ λαβεῖν ἐσθῆτα λαμπρὰν καὶ βασιλικὴν ἐπιδοῦσαν ὑπὸ σοῦ τὸν παρθένιον ἄνδρα φονευόμενον; ὅς εἰ μὴ παραιτεῖται σε μηδὲ κείθει τέκνων καὶ γυναικὸς δάκρυσι, χαλεπωτέραν ἢ σὺ βούλει δίκην ὑφέξει τῆς κακοβουλίας, ἐπιδὼν 25 ἐμὲ τὴν φιλιτάτην αὐτῷ προαποθανοῦσαν. Τίμι γὰρ ἐμὲ δεῖ ζῆν παρηγορία πρὸς τὰς ἄλλας γυναῖκας, ἢ μήτε παρ' ἀνδρὸς δεομένη μήτε παρὰ πατρὸς ἔλεός ἐστιν; ἀλλὰ καὶ γυνὴ καὶ θυγάτηρ συνατυχεῖν καὶ συνατιμάζεσθαι τοῖς ἐμμαντῆς ἐγενόμην. Τούτῳ μὲν οὖν εἰ καὶ τις ἦν 30 λόγος εὐπρεπῆς, ἐγὼ τοῦτον ἀφειλόμην τότε σοὶ συνεξετασθεῖσα καὶ καταμαρτυρήσασα τῶν ὑπὸ τούτου γε-

νομένων· σὺ δὲ αὐτῷ τὸ ἀδίκημα ποιεῖς εὐαπολόγητον, οὕτω μέγα καὶ περιμάχητον ἀποφαίνων τὸ βασιλεύειν, ὥστε δι' αὐτὸ καὶ γαμβροὺς φρονεῖν καὶ τέκνων ἀμελεῖν εἶναι δίκαιον.“

5 XVIII. Ἡ μὲν Χιλωνὶς τοιαῦτα ποτυωμένη τὸ τε πρόσωπον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἐπέθηκε τοῦ Κλεομβρότου καὶ τὸ βλέμμα διεφθαμένον καὶ συντετηκὸς ὑπὸ λύπης περιηνεγκεν εἰς τοὺς παρόντας. Ὁ δὲ Λεωνίδας δια- 803
λεχθεὶς τοῖς φίλοις τὸν μὲν Κλεόμβροτον ἐκέλευσεν
10 ἀναστάντα φεύγειν, τῆς δὲ παιδὸς μένειν ἕδειτο καὶ μὴ καταλιπεῖν ἑαυτὸν οὕτω φιλοῦντα καὶ δεδωκότα χάριν τὴν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῇ σωτηρίαν. Οὐ μὲν ἐπεισεν, ἀλλ' ἀνισταμένη τῷ ἀνδρὶ θάτερον τῶν παιδίων ἐγχειρί-
15 σασα, θάτερον δ' ἀναλαβοῦσα καὶ προσκυνήσασα τὸν βωμόν τῆς θεοῦ συνεξῆλθεν, ὥστε, εἰ μὴ πάνν διεφθαμένον ἦν ὑπὸ κενῆς δόξης ὁ Κλεόμβροτος, εὐτύχημα ἂν ἠγῆσατο τὴν φυγὴν αὐτῷ τῆς βασιλείας μεῖζον εἶναι διὰ τὴν γυναῖκα. Μεταστησάμενος δὲ τὸν Κλεόμβροτον ὁ Λεωνίδας καὶ τοὺς πρώτους ἐφόρους ἐκβαλὼν
20 τῆς ἀρχῆς, ἑτέρους δὲ ποιησάμενος, εὐθύς ἐπεβούλευε τῷ Ἀγιδι. Καὶ πρώτον μὲν ἐπειθεν αὐτὸν ἀναστῆναι καὶ συμβασιλεύειν, ὡς δεδωκόταν συγγνώμην τῶν πολιτῶν· συνεξηπατήσθαι γὰρ ὑπὸ τοῦ Ἀγησιλάου νέον ὄντα καὶ φιλότιμον. Ἐκεῖνον δὲ ὑφορωμένον καὶ κατὰ
25 χάραν μένοντος αὐτὸς μὲν ἐπαύσατο φενακίζων καὶ κατειρωνεύομενος, Ἀμφάρης δὲ καὶ Λαμοχάρης καὶ Ἀρκεσίλαος ἀναβαλόντες εἰώθεσαν αὐτῷ διαλέγεσθαι· καί ποτε καὶ παραλαβόντες ἐπὶ λουτρόν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ κατήγαγον καὶ λουσάμενον πάλιν εἰς τὸ ἱερόν κατέστησαν.
30 Καὶ ἦσαν πάντες μὲν αὐτῷ συνήθεις, ὁ δὲ Ἀμφάρης καὶ κεχρημένος ἔναγχος ἱμάτια καὶ ποτήρια τῶν πολυτελῶν παρὰ τῆς Ἀγησιστράτας ἐπεβούλευε διὰ ταῦτα τῷ βασι-

λεῖ καὶ ταῖς γυναῖξιν ὡς ἀποστερήσων. Καὶ μάλιστα γὰρ αὐτὸς ὑπακοῦσαι τῷ Λεωνίδα λέγεται καὶ παροξύναι τοὺς ἐφόρους, ὧν καὶ αὐτὸς εἰς ἦν.

XIX. Ἐπεὶ δὲ ὁ Ἄγις τὸν μὲν ἄλλον ἐν τῷ ἱερῷ διέτριβε χρόνον, εἰώθει δὲ καταβαίνειν, ὅτε τύχοι, πρὸς 5 τὸ λουτρόν, ἐκεῖ συλλαβεῖν αὐτὸν ἔγνωσαν, ὅταν ἔξω τοῦ ἱεροῦ γένηται. Καὶ παραφυλάξαντες λελουμένον ἀπήντησαν καὶ ἠσπάσαντο, καὶ συμπροῆγον ἅμα διαλεγόμενοι καὶ παίζοντες ὡς πρὸς συνήθη καὶ νέον. Ἐτροπήν δὲ τινα τῆς ὁδοῦ πλαγίαν πρὸς τὸ δεσμοτήριον 10 ἐχούσης, ὡς ἐγένοντο κατ' αὐτὴν βαδίζοντες, ὁ μὲν Ἀμφάρης διὰ τὸ ἄρχεῖν ἀψάμενος τοῦ Ἄγιδος „Ἄγω σε“ εἶπεν „ἐπὶ τοὺς ἐφόρους, ὧ Ἄγι, λόγον ὑφ' ἔξοντα τῶν πεπολιτευμένων.“ ὁ δὲ Λαμοχάρης, εὐρωστος ὧν καὶ μέγας, τὸ ἱμάτιον περιβαλὼν περὶ τὸν τράχηλον εἶλκεν. 15 Ἄλλων δὲ ἐπαθούντων ὀπισθεν ἐκ παρασκευῆς, οὐδενὸς βοηθοῦντος, ἀλλ' ἐρημίας οὔσης, ἐμβάλλουσιν αὐτὸν εἰς τὸ δεσμοτήριον. Εὐθύς δὲ παρῆν ὁ μὲν Λεωνίδας μισθοφόρους ἔχων πολλοὺς καὶ τὸ οἶκημα περιέσχεν ἔξωθεν, οἱ δὲ ἔφοροι πρὸς τὸν Ἄγιν εἰσῆλθόν, καὶ τῶν 20 γερόντων εἰς τὸ οἶκημα μεταπεμφάμενοι τοὺς ταῦτα βουλομένους, ὡς δὴ κρῖσεως αὐτῷ γινομένης, ἐκέλευον ὑπὲρ τῶν πεπραγμένων ἀπολογεῖσθαι. Γελάσαντος δὲ τοῦ νεανίσκου πρὸς τὴν εἰρωνείαν αὐτῶν, ὁ μὲν Ἀμφάρης οἰμωξόμενον ἐκάλει καὶ δίκην ὑφ' ἔξοντα τῆς ἰταμό- 25 τητος· ἄλλος δὲ τῶν ἐφόρων, οἶον ἐνδιδοὺς τῷ Ἀγιδι καὶ δεικνύων ἀποφυγὴν τῆς αἰτίας, ἠρώτησεν, εἰ ταῦτα ἔπραξεν ὑπὸ Ἀνσάνδρου καὶ Ἀγησιλάου βιασθεῖς. Ἀποκριναμένου δὲ τοῦ Ἄγιδος, ὡς βιασθεῖς μὲν ὑπ' οὐδενός, ζηλῶν δὲ καὶ μιμούμενος τὸν Ἀνκοῦργον ἐπὶ τὴν 30 αὐτὴν ἔλθοι πολιτείαν, πάλιν ὁ αὐτὸς ἠρώτησεν, εἰ μετανοεῖ τοῖς πεπραγμένοις. Φήσαντος δὲ τοῦ νεανίσκου

μὴ μετανοεῖν ἐπὶ τοῖς κάλλιστα βεβουλευμένοις, κὰν τα
 ἔσχατα πεισόμενον αὐτὸν ἴδῃ, θάνατον αὐτοῦ κατεψη-
 φίσαντο, καὶ τοὺς ὑπηρέτας ἐκέλευον ἄγειν εἰς τὴν κα-
 λουμένην Δεγάδα. Τοῦτο δὲ ἐστὶν οἶκημα τῆς εἰρητῆς,
 5 ἐν ᾧ θανατοῦσι τοὺς καταδίκους ἀποπνίγοντες. Ὁρῶν
 δὲ τοὺς ὑπηρέτας ὁ Δαμοχάρης οὐ τολμῶντας ἄψασθαι
 τοῦ Ἄγιδος, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν μισθοφόρων τοὺς παρε-
 στῶτας ἀποστρεφόμενους καὶ φεύγοντας τὸ ἔργον, ὡς
 οὐ θεμιτὸν οὐδὲ νενομισμένον βασιλέως σώματι τὰς χεῖ-
 10 ρας προσφέρειν, διαπειλησάμενος αὐτοῖς καὶ λοιδορη-
 θείς εἶλκεν αὐτὸς εἰς τὸ οἶκημα τὸν Ἄγιν. Ἦδη γὰρ
 ἤσθητο πολλοὶ τὴν σύλληψιν, καὶ θόρυβος ἦν ἐπὶ ταῖς
 θύραις καὶ φῶτα πολλά, καὶ παρήσαν ἢ τε μήτηρ τοῦ
 Ἄγιδος καὶ ἡ μάμμη βοᾶσαι καὶ δεόμεναι τὸν βασιλέα
 15 τῶν Σπαρτιατῶν λόγον καὶ κρίσεως τυχεῖν ἐν τοῖς πο-
 λίταις. Διὸ καὶ μάλιστα κατήπειξαν τὴν ἀναίρεσιν, ὡς
 ἔξαρπαγησομένου νυκτός, ἂν πλείονες ἐπέλθωσιν.

XX. Ὁ μὲν οὖν Ἄγισ ἐπὶ τὴν στραγγάλην πορευό-
 20 μενος, ὡς εἶδέ τινα τῶν ὑπηρέτῶν δακρύνοντα καὶ περι-
 παθοῦντα, „Παῦσαί με“ εἶπεν „ὦ ἄνθρωπε, κλαίων
 καὶ γὰρ οὕτως παρανόμως καὶ ἀδίκως ἀπολλύμενος
 κρείττων εἰμὶ τῶν ἀναιρούντων.“ καὶ ταῦτ' εἰπὼν
 παρέδωκε τῷ βρόχῳ τὸν τράχηλον ἐκουσίως. Ὁ δὲ Ἀμ-
 φάρης προελθὼν ἐπὶ τὰς θύρας καὶ τὴν Ἀγησιστράταν
 25 προσπεσοῦσαν αὐτῷ διὰ συνήθειαν καὶ φιλίαν ἀναστή-
 σας, οὐδὲν ἔφη περὶ τὸν Ἄγιν ἔσεσθαι βίαιον οὐδὲ ἀνή-
 κεστον· ἐκέλευε δὲ ἀκείνην, εἰ βούλοιο, πρὸς τὸν
 υἱὸν εἰσελθεῖν. Ἐκείνης δὲ καὶ τὴν μητέρα μετ' αὐτῆς
 30 παρῆναι δεομένης οὐδὲν ἔφη κωλύειν ὁ Ἀμφάρης· καὶ
 δεξάμενος ἀμφοτέρας καὶ πάλιν κλεῖσαι τὰς θύρας τοῦ
 δεσποτηρίου κελεύσας, προτέραν μὲν τὴν Ἀρχιδαμίαν
 παρέδωκεν, ἥδη σφόδρα πρὸς βῦτιν οὔσαν καὶ καταγε-

γηρακῦταν ἐν ἀξιώματι μεγίστῳ τῶν πολιτῶν, ἀπο-
 θανούσης δὲ ἐκείνης ἐκέλευσε τὴν Ἀγησιστράταν ἔσω
 βαδίζειν. Ὡς δὲ εἰσελθοῦσα τὸν τε υἱὸν ἐθέασατο χα-
 μαὶ κείμενον καὶ τὴν μητέρα νεκρὰν ἐκ τοῦ βρόχου
 κρεμαμένην, ἐκείνην μὲν αὐτῇ τοῖς ὑπηρέταις συγκα-
 5 θεῖλε καὶ παρεκτείνασα τῷ Ἄγιδι τὸ σῶμα περιέστειλε
 καὶ κατεκάλυψε· τῷ δὲ υἱῷ προσπεσοῦσα καὶ φιλήσασα
 τὸ πρόσωπον „Ἡ πολλὴ σε“ εἶπεν „ὦ παῖ, εὐλάβεια
 καὶ τὸ πρᾶον καὶ φιλάνθρωπον ἀπόλεσε μεθ' ἡμῶν.“
 Ὁ δὲ Ἀμφάρης ἀπὸ τῆς θύρας ὁρῶν τὰ γινόμενα καὶ
 10 τὰς φωνὰς ἀκούων ἐπεισῆλθε, καὶ πρὸς τὴν Ἀγησιστρά-
 ταν μετ' ὀργῆς εἶπεν· „Εἰ τοίνυν“ ἔφη „ταῦτά ἐδοκί-
 μαζες τῷ υἱῷ, ταῦτά καὶ πείσῃ.“ Καὶ ἡ Ἀγησιστράτα
 πρὸς τὸν βρόχον ἀνισταμένη „Μόνον“ ἔφη „συνενέγκαι
 ταῦτα τῇ Σπάρτῃ.“ 15

XXI. Τοῦ δὲ πάθους εἰς τὴν πόλιν ἐξαγγελθέντος
 καὶ τῶν τριῶν σωμάτων ἐκκομιζόμενων οὐκ ἦν ὁ φόβος
 οὔτω μέγας, ὥστε μὴ καταφανεῖς εἶναι τοὺς πολίτας
 ἀλγοῦντας μὲν ἐπὶ τοῖς γεγονόσι, μισοῦντας δὲ τὸν Λεω-
 νίδα καὶ τὸν Ἀμφάρην, μηδὲν δεινότερον μηδὲ ἀνο-
 20 σιώτερον ἐξ οὗ Λωριεῖς Πελοπόννησον οἰκοῦσιν οἰομέ-
 νους ἐν Σπάρτῃ πεπραχῆται. Βασιλεῖ γάρ, ὡς εἶοικε,
 Λακεδαιμονίαν οὐδὲ οἱ πολέμιοι ὀφείδως ἐν ταῖς μάχαις
 ἀπαντῶντες προσέφερον τὰς χεῖρας, ἀλλ' ἀπετρέποντο
 δεδιότες καὶ σεβόμενοι τὸ ἀξίωμα. Διὸ καὶ πολλῶν γε-
 25 γονότων Λακεδαιμονίων ἀγῶνων πρὸς Ἕλληνας εἰς μόνον
 ἀνηρέθη πρὸ τῶν Φιλιππικῶν δόρατι πληγείς περὶ
 Λεῦκτρα Κλεόμβροτος. Μεσσηνίαν δὲ καὶ Θεόπομπον
 ὑπ' Ἀριστομένους πεσεῖν λεγόντων οὐ φασὶ Λακεδαι-
 30 μόνιοι, πληγῆναι δὲ μόνον. Ἄλλα ταῦτα μὲν ἔχει τινὰς
 ἀμφιλογίας. Ἐν δὲ Λακεδαίμονι πρῶτος Ἄγισ βασιλεύων
 ὑπὸ ἐφόρων ἀπέθανε, καλὰ μὲν ἔργα καὶ πρέποντα τῇ

Σπάρτη προελόμενος, ηλικίας δὲ γεγωνῶς, ἐν ἧ ἁμαρ-
 τάνοντες ἄνθρωποι συγγνώμης τυγχάνουσι, μεμφθεὶς
 δὲ ὑπὸ τῶν φίλων δικαιοτέρον ἢ τῶν ἐχθρῶν, ὅτι καὶ
 Λεωνίδα περιέσωσε καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπίστευσεν ἡμερώ-
 5 τatos καὶ προῶτατος γενόμενος.

1. Ἀποθανόντος δὲ αὐτοῦ τὸν μὲν ἀδελφὸν Ἀρχί-80
 δαμον οὐκ ἔφθη συλλαβεῖν ὁ Λεωνίδας εὐθύς ἐκφυ-
 15 γόντα, τὴν δὲ γυναῖκα παιδίον ἔχουσαν νεογνὸν ἐκ τῆς
 οἰκίας ἀπαγαγὼν βία Κλεομένει τῷ υἱῷ συνώκισεν οὐ
 πάνυ γάμων ὄραν ἔχοντι, τὴν δὲ ἄνθρωπον ἄλλω δο-
 θῆναι μὴ βουλόμενος. Ἦν γὰρ οὐσίας τε μεγάλης ἐπί-
 κληρος ἢ Ἀγιάτις Γυλίππου τοῦ πατρὸς, ὥρα τε καὶ
 20 κάλλει πολὺ τῶν Ἑλληνίδων διαφέρουσα καὶ τὸν τρό-
 πον ἐπιεικής. Διὸ πολλὰ μὲν ἐποίησεν, ὥς φασι, μὴ
 βιασθῆναι δεομένη, συνελθοῦσα δὲ εἰς ταῦτό τῷ Κλεο-
 μένῃ τὸν μὲν Λεωνίδα ἐμίσει, περὶ δὲ αὐτὸν τὸν νεα-
 νίσκον ἦν ἀγαθὴ γυνὴ καὶ φιλόστοργος, ἐρωτικῶς ἅμα
 25 τῷ λαβεῖν πρὸς αὐτὴν διατεθέντα καὶ τινα τρόπον συμ-
 παθοῦντα τῇ πρὸς τὸν Ἄγιν εὐνοία καὶ μνήμη τῆς γυ-
 ναικός, ὥστε καὶ πυνθάνεσθαι πολλάκις περὶ τῶν γε-
 γονότων καὶ προσέχειν ἐπιμελῶς διηγουμένης ἐκείνης,
 ἦν ὁ Ἄγισ ἔσχε διάνοιαν καὶ προαίρεσιν. Ἦν δὲ καὶ
 30 φιλότιμος μὲν καὶ μεγαλόφρων ὁ Κλεομένης καὶ πρὸς
 ἐγκράτειαν καὶ ἀφέλειαν οὐχ ἦττον τοῦ Ἄγιδος εὐ-
 πεφυκῶς, τὸ δὲ εὐλαβὲς ἄγαν ἐκείνο καὶ πρῶτον οὐκ εἶ-

χεν, ἀλλὰ κέντρον τι θυμοῦ τῇ φύσει προσέκειτο καὶ
 μετὰ σφοδρότητος ὀρμῇ πρὸς τὸ φαινόμενον αἰεὶ καλόν.
 Ἐφαίνετο δὲ κάλλιστον μὲν αὐτῷ κρατεῖν ἐκόντων, κα-
 λὸν δὲ καὶ μὴ πειθομένων περιεῖναι πρὸς τὸ βέλτιον
 ἐκβιαζόμενον. 5

II. Οὐκ ἤρεσκε μὲν οὖν αὐτῷ τὰ κατὰ τὴν πόλιν,
 ἀπραγμοσύνη καὶ ἡδονὴ κατακεκλημένων τῶν πολι-
 τῶν καὶ τοῦ βασιλέως πάντα τὰ πράγματα χαίρειν ἔων-
 τος, εἰ μηδεὶς αὐτὸν ἐνοχλοῖη σχολάζειν ἐν ἀφθόνοις
 καὶ τρυφᾶν βουλόμενον, ἀμελουμένων δὲ τῶν κοινῶν, 10
 κατ' οἰκίαν ἐκάστου πρὸς αὐτὸν ἔλκοντος τὸ κερδαλέον,
 ἀσκήσεως δὲ καὶ σωφροσύνης νέων καὶ καρτερίας καὶ
 ἰσότητος, οὐδὲ ἀσφαλὲς ἦν τούτων τῶν περὶ Ἄγιν ἀπο-
 κλωτόων μνημονεύειν. Λέγεται δὲ καὶ λόγων φιλοσό-
 φων τὸν Κλεομένη μετασχεῖν ἐτι μειράκιον ὄντα, Σφαί- 15
 ρου τοῦ Βορυσθενίτου παραβαλόντος εἰς τὴν Λακεδαί-
 μονα καὶ περὶ τοὺς νέους καὶ τοὺς ἐφήβους οὐκ ἀμελῶς
 διατρέβοντος. Ὁ δὲ Σφαῖρος ἐν τοῖς πρώτοις ἐγεγόνει
 τῶν Ζήνωνος τοῦ Κιτιέως μαθητῶν, καὶ τοῦ Κλεομέ-
 νους ἔοικε τῆς φύσεως τὸ ἀνδρῶδες ἀγαπήσαι τε καὶ 20
 προσεκηαῦσαι τὴν φιλοτιμίαν. Λεωνίδα μὲν γὰρ τὸν
 παλαιὸν λέγουσιν ἐπερωτηθέντα, ποῖός τις αὐτῷ φαί-
 νεται ποιητῆς γεγονέναι Τυρταῖος, εἰπεῖν· „Ἀγαθὸς
 νέων ψυχὰς κακκανῆν.“ Ἐμπιπλάμενοι γὰρ ὑπὸ τῶν
 ποιημάτων ἐνθουσιασμοῦ παρὰ τὰς μάχας ἠφείδουν 25
 ἑαυτῶν· ὁ δὲ Στωϊκὸς λόγος ἔχει τι πρὸς τὰς μεγάλας
 φύσεις καὶ ὀξείας ἐπισφαλὲς καὶ παράβολον, βαθεῖ δὲ
 καὶ πρᾶψ κεραυνύμενος ἦθει μάλιστα εἰς τὸ οἰκεῖον
 ἀγαθὸν ἐπιδίδωσιν.

III. Ἐπεὶ δὲ τελευτήσαντος τοῦ Λεωνίδου τὴν βα- 30
 σιλείαν παρέλαβε καὶ τοὺς πολίτας τότε δὴ παντάπασιν
 ἐκλελυμένους εἴωρα, τῶν μὲν πλουσίων καθ' ἡδονὰς

ιδίας καὶ πλεονεξίας παρορώντων τὰ κοινά, τῶν δὲ πολλῶν διὰ τὸ πράττειν κακῶς περὶ τὰ οἰκεία καὶ πρὸς τὸν πόλεμον ἀπροθύμων καὶ πρὸς τὴν ἀγωγὴν ἀφιλοτίμων γεγονότων, αὐτοῦ δὲ ὄνομα βασιλεύοντος ἦν μόνον, ἢ δὲ ἀρχὴ πᾶσα τῶν ἐφόρων, εὐθύς μὲν εἰς νοῦν ἔθετο τὰ παρόντα μεθιστάναι καὶ κινεῖν, ὄντος δὲ αὐτῷ φίλου Ξενάρου, ἐραστοῦ γεγονότος (τοῦτο δὲ ἐμπνεῖσθαι Λακεδαιμόνιοι καλοῦσιν), ἀπειρεῖατο τούτου διαπνυθάνομενος τὸν Ἄγιν, ὁποῖος γένοιτο βασιλεὺς καὶ τίνι τρόπῳ καὶ μετὰ τίνων ἐπὶ ταύτην ἔλθοι τὴν ὁδόν. Ὁ δὲ Ξενάρης τὸ μὲν πρῶτον οὐκ ἀηδῶς ἐμέμνητο τῶν πραγμάτων ἐκείνων, ὡς ἐπράχθη καθ' ἕκαστα μυθολογῶν καὶ διηγούμενος, ὡς δὲ ἦν καταφανὴς ὁ Κλεομένης ἐμπαθέστερον προσέχων καὶ κινούμενος ὑπερφνωσὶ πρὸς τὴν καινοτομίαν τοῦ Ἄγιδος καὶ ταῦτὰ πολλὰ κίς ἀκούειν βουλόμενος, ἐπέπληξεν αὐτῷ πρὸς ὄργην ὁ Ξενάρης ὡς οὐχ ὑγαίνοντι, καὶ τέλος ἀπέστη τοῦ διαλέγεσθαι καὶ φοιτᾶν πρὸς αὐτόν, οὐδενὶ μέντοι τὴν αἰτίαν ἔφρασε τῆς διαφορᾶς, ἀλλ' αὐτὸν ἔφη γινώσκειν ἐκεῖνον. Οὕτω δὲ τοῦ Ξενάρου ἀντικρούσαντος ὁ Κλεομένης καὶ τοὺς ἄλλους ὁμοίως ἔχειν ἠγούμενος αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ συνειθίζει τὴν πράξιν. Οἴόμενος δ' ἂν ἐν πολέμῳ μᾶλλον ἢ κατ' εἰρήνην μεταστῆσαι τὰ παρόντα, συνέκρουσε πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς τὴν πόλιν, αὐτοὺς διδόντας ἐγκλημάτων προφάσεις. Ὁ γὰρ Ἄρατος ἰσχύων μέγιστον ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς ἐβούλετο μὲν ἐξ ἀρχῆς εἰς μίαν σύνταξιν ἀγαγεῖν Πελοποννησίους, καὶ τοῦτο τῶν πολλῶν στρατηγῶν αὐτῷ καὶ τῆς μακρᾶς πολιτείας ἦν τέλος, ἠγούμενος μόνως ἂν οὕτως ἀνεπιχειρήτους ἔσεσθαι τοῖς ἐκτὸς πολεμίοις. Ἐπεὶ δὲ τῶν ἄλλων σχεδὸν ἀπάντων αὐτῷ προσγεγονότων ἀπελείποντο Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἡλεῖοι καὶ ὅσοι Λακεδαιμόνιοις Ἀρκάδων προσεί-

χον, ἅμα τῷ τὸν Λεωνίδαυ ἀποθανεῖν παρηνώχλει τοῖς Ἀρκάσι καὶ περιέκοπτεν αὐτῶν μάλιστα τοὺς τοῖς Ἀχαιοῖς ὁμοροῦντας, ἀποπειρώμενος τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ τοῦ Κλεομένουσ ὡς νέου καὶ ἀπείρου καταφρονῶν.

IV. Ἐκ τούτου Κλεομένη πρῶτον οἱ ἔφοροι πέμ-5 πουσι καταληψόμενον τὸ περὶ τὴν Βέλβιναν Ἀθηναίων. Ἐμβολὴ δὲ τῆς Λακωνικῆς τὸ χωρίον ἐστὶ, καὶ τότε πρὸς τοὺς Μεγαλοπολίτας ἦν ἐπίδικον. Καταλαβόντος δὲ τοῦτο καὶ τειχίσαντος τοῦ Κλεομένουσ ὁ Ἄρατος οὐδὲν ἐγκαλέσας, ἀλλὰ νυκτὸς ἐστρατεύσας ἐπεχείρησε τε-10 γεάταισ καὶ Ὀρχομενίοις. Τῶν δὲ προδοτῶν ἀποδειλισάντων ὁ μὲν Ἄρατος ἀνεχώρησε λεληθῆναι νομίζων, ὁ δὲ Κλεομένης εἰρωνεῖα χρώμενος ἔγραψε πρὸς αὐτόν, ὡς δὴ παρὰ φίλου πνυθάνομενος, ποῦ τῆς νυκτὸς ἐξέλθοι. Τοῦ δὲ ἀντιγράψαντος, ὡς ἐκεῖνον Βέλβιναν μέλ-15 λειν τειχίζειν ἀκούσας καταβαίη τοῦτο κωλύσων, πάλιν ὁ Κλεομένης ἀποστείλασ τοῦτο μὲν οὕτως ἔχειν ἔφη πεῖσθαι. „τοὺσ δὲ φανούσ καὶ τὰσ κλίμακασ“ εἶπεν „εἰ μὴ τί σοι διαφέρει, γράψον ἡμῖν, ἐπὶ τί σοι παρηκολούθουν.“ Τοῦ δὲ Ἄρατου πρὸς τὸ σκῶμμα γελᾶ-20 σαντος καὶ πνυθανομένου, ποῖός τις ὁ νεανίσκος εἶη, Λαμοκράτης ὁ Λακεδαιμόνιος φηγᾶσ „εἰ τί πράττεισ“ ἔφη „πρὸς Λακεδαιμονίουσ, ὧρα σοι ταχύνειν πρὸ τοῦ κέντρα φῦσαι τοῦτον τὸν νεοσσόν.“ Ἐκ τούτου Κλεομένη μετὰ ἱππέων ὀλίγων καὶ πεζῶν τριακοσίων ἐν Ἀρ-25 καδίᾳ στρατοπεδενομένησ προσέταξαν ἀναχωρεῖν οἱ ἔφοροι φοβούμενοι τὸν πόλεμον. Ἐπεὶ δὲ ἀναχωρήσαντος αὐτοῦ Καφύασ ἔλαβεν ὁ Ἄρατος, αὐθις ἐξέπεμπον τὸν Κλεομένη. Λαβόντος δὲ αὐτοῦ Μεθύδιον καὶ τὴν Ἀργολικὴν καταδραμόντος, ἐξέστράτευσαν οἱ Ἀχαιοὶ δισμυ-30 ρίοισ πέξοισ καὶ χιλίοισ ἱππεῦσιν Ἀριστομάχου στρατη-
PLUT. VII. IV.
9

ροῦντος. Ἀπαντήσαντος δὲ περὶ Παλλάντιον Κλεομένους καὶ βουλομένου μάχεσθαι, φοβηθεὶς τὴν τόλμαν ὁ Ἄρατος οὐκ εἶπασε διακινδυνεύσαι τὸν στρατηγόν, ἀλλ' ἀπήλθε λοιδορούμενος μὲν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, χλευαζόμενος δὲ καὶ καταφρονούμενος ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων οὐδὲ πεντακισχιλίων τὸ πλῆθος ὄντων. Μέγας οὖν τῷ φρονήματι γεγονώς ὁ Κλεομένης ἐθρασύνετο πρὸς τοὺς πολίτας, καὶ τῶν παλαιῶν τινος αὐτοῦς ἀνεμίμνησκε βασιλέων εἰπόντος, ὅτι μάτην Λακεδαιμόνιοι πυνθάνονται περὶ τῶν πολεμίων, οὐ πόσοι εἰσὶν, ἀλλὰ ποῦ εἰσιν.

V. Ἐπεὶ δὲ τοῖς Ἠλείοις πολεμουμένοις ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν βοηθήσας, καὶ περὶ τὸ Λύκαιον ἀπιούσιν ἤδη τοῖς Ἀχαιοῖς ἐπιβαλὼν, ἅπαν μὲν ἐτρέφετο καὶ διεπτόησεν αὐτῶν τὸ στρατεύμα, συγχρῶς δὲ ἀνεῖλε καὶ ζῶντας ἔλαβεν, ὥστε καὶ περὶ Ἀράτου φήμην ἐκπεσεῖν εἰς τοὺς Ἕλληνας ὡς τεθνηκός, ὁ μὲν Ἄρατος ἄριστα τῷ καιρῷ χρησάμενος ἐκ τῆς τροπῆς ἐκείνης εὐθύς ἐπὶ Μαντινείαν ἤλθε καὶ μηδενὸς ἂν προσδοκήσαντος εἶλε τὴν πόλιν καὶ κατέσχε, τῶν δὲ Λακεδαιμονίων παντάπασι ταῖς γνώμαις ἀναπεσόντων καὶ τῷ Κλεομένει πρὸς τὰς στρατείας ἐνισταμένων, ὥρμησε μεταπέμπεσθαι τὸν Ἄγιδος ἀδελφὸν Ἀρχιδάμον ἐκ Μεσσήνης, ᾧ βασιλεύειν ἀπὸ τῆς ἐτέρας οἰκίας ἦν προσήκον, οἰόμενος ἀμβλυτέραν τὴν τῶν ἐφόρων ἀρχὴν ἐσεσθαι τῆς βασιλείας ἰσορρόπου καὶ ὀλοκλήρου γενομένης. Οἱ δὲ ἀνηρηκότες πρότερον τὸν Ἄγιν αἰσθόμενοι τοῦτο καὶ φοβηθέντες, μὴ δίκην δῶσι τοῦ Ἀρχιδάμου κατελθόντος, ἐδέξαντο μὲν αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν παραγενόμενον κρύφα καὶ συγκατήγον, εὐθύς δὲ ἀπέκτειναν, εἴτε ἄκοντος τοῦ Κλεομένου, ὡς οἴεται Φύλαρχος, εἴτε πεισθέντος ὑπὸ τῶν φίλων καὶ προεμένου τὸν ἄνθρωπον αὐτοῖς. Τῆς γὰρ

αἰτίας τὸ πλεῖστον ἐπ' ἐκείνους ἤλθε βεβιάσθαι τὸν Κλεομένη δοκοῦντας.

VI. Οὐ μὴν ἀλλὰ κινεῖν εὐθύς ἐγνωκώς τὰ κατὰ τὴν πόλιν ἐπεισε τοὺς ἐφόρους χρήμασιν, ὅπως αὐτῷ ψηφίσανται στρατείαν. Ἐθεράπευσε δὲ καὶ τῶν ἄλλων συγχρῶς διὰ τῆς μητρὸς Κρατησικλείας ἀφειδῶς συγχορηγούσης καὶ συμφιλοτιμουμένης, ἣ γε καὶ γάμον μὴ δεομένη λέγεται διὰ τὸν υἱὸν ἄνδρα λαβεῖν πρωτεύοντα δόξῃ καὶ δυνάμει τῶν πολιτῶν. Ἐξαγαγὼν δὲ τὴν στρατείαν καταλαμβάνει τῆς Μεγαλοπολίτιδος χωρίον Λεῦκτρα· καὶ γενομένης πρὸς αὐτὸν ὀξείας τῶν Ἀχαιῶν βοηθείας Ἄρατου στρατηγοῦντος, ὑπὸ τὴν πόλιν αὐτὴν παραταξάμενος ἠττήθη μέρει τινὶ τοῦ στρατεύματος. Ἐπεὶ δὲ χαράδραν τινα βαθύτην οὐκ εἶπασε διαβῆναι τοὺς Ἀχαιοὺς ὁ Ἄρατος, ἀλλ' ἐπέστησε τὴν δίωξιν, ἀγανακτῶν δὲ Λυδίαδας ὁ Μεγαλοπολίτης συνεξώρμησε τοὺς περὶ αὐτὸν ἱππεῖς καὶ διώκων εἰς χωρίον ἀπέλων καὶ τάφρων καὶ τειχῶν μεστὸν ἐνσεύσας καὶ διασπασθεὶς περὶ ταῦτα κακῶς ἀπήλλαττε, κατιδὼν ὁ Κλεομένης ἀνῆκε τοὺς Ταραντίνους καὶ τοὺς Κρήτας ἐπ' αὐτόν, ὑφ' ὧν ὁ Λυδίαδας ἀμυνόμενος εὐρώστως ἔπεσε. Πρὸς τοῦτο θαρρήσαντες οἱ Λακεδαιμόνιοι μετὰ βοῆς ἐνέβαλον τοῖς Ἀχαιοῖς καὶ τροπὴν ὄλον τοῦ στρατεύματος ἐποίησαν. Ἀποθανόντων δὲ συγχρῶς τοὺς μὲν ἄλλους ὑποσπόνδους ὁ Κλεομένης ἀπέδωκε, τὸν δὲ Λυδίαδαν νεκρὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτὸν κελεύσας, κοσμήσας πορφυροῖδι καὶ στέφανον ἐπιθείς, πρὸς τὰς πύλας τῶν Μεγαλοπολιτῶν ἀπέστειλεν. Οὗτος ἦν Λυδίαδας ὁ κατ' ἐθέμενος τὴν τυραννίδα καὶ τοῖς πολίταις ἀποδοῦς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πόλιν προσκομίσας Ἀχαιοῖς.

VII. Ἐκ τούτου Κλεομένης μέγα φρονῶν ἤδη καὶ πεπεισμένος, ἂν ὡς βούλεται τοῖς πράγμασι χρώμενος

πολεμῆ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, φραδίως ἐπικρατήσῃ, ἐδί-
 δασκε τὸν τῆς μητρὸς ἄνδρα Μεγιστόνουν, ὡς χρῆ τῶν
 ἐφόρων ἀπαλλαγέντας εἰς μέσον θεῖναι τὰ κτήματα τοῖς
 πολίταις καὶ τὴν Σπάρτην ἴσῃ γενομένην ἐγείρειν καὶ
 5 προάγειν ἐπὶ τὴν τῆς Ἑλλάδος ἡγεμονίαν. Πεισθέντος
 δ' ἐκείνου δύο τῶν ἄλλων φίλων ἢ τρεῖς προσέλαβε.
 Συνέβη δὲ περὶ τὰς ἡμέρας ἐκείνας καὶ τῶν ἐφόρων ἕνα
 κοιμώμενον ἐν Πασιφάας ὄναρ ἰδεῖν θαυμαστόν· ἐδό-
 κει γὰρ ἐν ᾧ τόπῳ τοῖς ἐφόροις [ἔθος*] ἐστὶ καθεζομένοις
 10 χρηματίζειν ἕνα δίφρου κεῖσθαι, τοὺς δὲ τέτταρας ἀνη-
 ρῆσθαι, καὶ θανυμάζοντος αὐτοῦ φωνὴν ἐκ τοῦ ἱεροῦ
 γενέσθαι φραζούσαν, ὡς τοῦτο τῇ Σπάρτῃ λῶν ἐστι.
 Ταύτην τὴν ὄψιν διηγουμένου τοῦ ἐφόρου πρὸς τὸν 80
 Κλεομένη, τὸ μὲν πρῶτον διαταράχθη καθ' ὑποψίαν
 15 τινὰ πειράζεσθαι δοκῶν, ὡς δὲ ἐπέισθη μὴ ψεύδεσθαι
 τὸν διηγούμενον, ἐθάρρησε. Καὶ λαβὼν ὅσους ὑπό-
 πτεψε μάλιστα τῶν πολιτῶν ἐναντιώσεσθαι πρὸς τὴν
 πράξιν, Ἡραίαν καὶ Ἀλσαίαν τὰς πόλεις ταττομένας ὑπὸ
 τοῖς Ἀχαιοῖς εἶλε, καὶ σίτον εἰσήγαγεν Ὀρχομενίοις, καὶ
 20 Μαντινεία παρεστρατοπέδευσε, καὶ ὅλως ἄνω καὶ κάτω
 μακρῆς πορείαις ἀποτρέψας τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπέ-
 λιπεν αὐτῶν δεηθέντων τοὺς πολλοὺς ἐν Ἀρκαδίᾳ, τοὺς
 δὲ μισθοφόρους ἔχων αὐτὸς ἐπὶ τὴν Σπάρτην ἐχώρει.
 Καὶ καθ' ὁδὸν οἷς ἐπίστευε μάλιστα καλῶς πρὸς αὐτὸν
 25 ἔχειν ἀνεκοινοῦτο τὴν γνώμην, καὶ προῆει σχέδην, ὡς
 περὶ τὸ δεῖπνον οὖσι τοῖς ἐφόροις ἐπιπέσοι.

VIII. Γενόμενος δὲ τῆς πόλεως ἐγγύς, Εὐρυκλείδαν
 μὲν εἰς τὸ τῶν ἐφόρων συσσίτιον ἀπέστειλεν ὡς τινα
 παρ' αὐτοῦ λόγον ἀπὸ στρατιᾶς κομίζοντα, Θηρυκλίων
 30 δὲ καὶ Φοῖβις καὶ δύο τῶν συντρόφων τοῦ Κλεομένου, οὓς
 μόθων καλοῦσιν, ἐπηκολούθουν στρατιωτῆας ὀλί-
 γους ἔχοντες. Ἐτι δὲ τοῦ Εὐρυκλείδα διαλεγομένου

τοῖς ἐφόροις ἐπιδραμόντες ἐσπασμέναις ταῖς μαχαίραις
 ἔπαιον αὐτούς. Ὁ μὲν οὖν πρῶτος Ἀγύλαιος, ὡς ἐπλή-
 γη, πεσὼν καὶ τεθνάναι δόξας ἀτρέμα συναγαγὼν καὶ
 παρέλκων ἑαυτὸν ἐκ τοῦ οἰκήματος ἔλαθεν εἰς τι δωμά-
 τιον εἰσερπύσας μικρὸν, ὃ φόβον μὲν ἦν ἱερὸν, ἄλλως 5
 δὲ κεκλεισμένον αἰεὶ, τότε [δὲ] ἐκ τύχης ἀνεωγμένον
 ἐτύγγανεν. Εἰς τοῦτο συνεισενεγκὼν ἑαυτὸν ἀπέκλεισε
 τὸ θύριον. Οἱ δὲ τέσσαρες ἀνηρέθησαν, καὶ τῶν ἐπιβοη-
 θούντων αὐτοῖς [οὐ*] πλείονες ἢ δέκα. Τοὺς γὰρ ἡσυχίαν
 ἄγοντας οὐκ ἔκτειναν, οὐδὲ τοὺς ἀπίοντας ἐκ τῆς πόλεως 10
 ἐκάλυον. Ἐφείσαντο δὲ καὶ τοῦ Ἀγυλαίου μεθ' ἡμέραν
 ἐκ τοῦ ἱεροῦ προελθόντος.

IX. Ἔστι δὲ Λακεδαιμονίοις οὐ φόβον μόνον, ἀλλὰ
 καὶ θανάτου καὶ γέλωτος καὶ τοιούτων ἄλλων παθημά-
 των ἱερά. Τιμῶσι δὲ τὸν φόβον οὐχ ὥσπερ οὓς ἀπο- 15
 τρέπονται δαίμονας, ἡγούμενοι βλαβερόν, ἀλλὰ τὴν πο-
 λιτείαν μάλιστα συνέχεσθαι φόβῳ νομίζοντες. Διὸ καὶ
 προεκήρυττον οἱ ἔφοροι τοῖς πολίταις εἰς τὴν ἀρχὴν εἰσ-
 ιόντες, ὡς Ἀριστοτέλης φησί, κείρεσθαι τὸν μύστακα
 καὶ προσέχειν τοῖς νόμοις, ἵνα μὴ χαλεποὶ ᾧσιν αὐτοῖς· 20
 τὸ τοῦ μύστακος, οἶμαι, προτείνοντες, ὅπως καὶ περὶ
 τὰ μικρότατα τοὺς νέους πειθαρχεῖν ἐθίζωσι. Καὶ τὴν
 ἀνδρείαν δὲ μοι δοκοῦσιν οὐκ ἀφοβίαν, ἀλλὰ φόβον
 φόγου καὶ δέος ἀδοξίας οἱ παλαιοὶ νομίζειν. Οἱ γὰρ δει-
 λότατοι πρὸς τοὺς νόμους θαρραλεώτατοι πρὸς τοὺς 25
 πολεμίους εἰσί· καὶ τὸ παθεῖν ἥμισυ δεδίασιν οἱ μάλ-
 ιστα φοβούμενοι τὸ κακῶς ἀκοῦσαι. Διὸ καὶ καλῶς ὁ
 εἰπὼν

— — ἵνα γὰρ δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς.
 καὶ Ὀμηρος
 αἰδοῖός τέ μοι ἔσσι, φίλε ἐκυρῆ, δεινός τε.
 καί

σιγῇ δευδιότες σημάντορας.

Τὸ γὰρ αἰσχύνεσθαι μάλιστα συμβαίνει πρὸς οὓς καὶ τὸ δεδοικέναι τοῖς πολλοῖς. Διὸ καὶ παρὰ τὸ τῶν ἐφόρων συσσίτιον τὸν φόβον ἴδρυνται Λακεδαιμόνιοι, μὴ 5 ἀρχίας ἐγγυτάτω κατασκευασάμενοι τὸ ἀρχεῖον.

Χ. Ὁ δ' οὖν Κλεομένης ἡμέρας γενομένης προέγραψεν ὀγδοήκοντα τῶν πολιτῶν, οὓς ἔδει μεταστῆναι, καὶ τοὺς δίφρους ἀνείλε τῶν ἐφόρων πλὴν ἑνός, ἐν ᾧ καθήμενος ἐμελλεν αὐτὸς χρηματίζειν. Ἐκκλησίαν δὲ 10 ποιήσας ἀπελογεῖτο περὶ τῶν πεπραγμένων. Ἔφη γὰρ ὑπὸ τοῦ Λυκούργου τοῖς βασιλεῦσι συμμιχθῆναι τοὺς γέροντας, καὶ πολὺν χρόνον οὕτω διοικεῖσθαι τὴν πόλιν οὐδὲν ἑτέρας ἀρχῆς δεομένην, ὕστερον δὲ τοῦ πρὸς Μεσσηνίους πολέμου μακροῦ γενομένου τοὺς βασιλεῖς 15 διὰ τὰς στρατείας ἀσχόλους ὄντας αὐτοὺς πρὸς τὸ κρίνειν αἰρεῖσθαι τινὰς ἐκ τῶν φίλων καὶ ἀπολείπειν τοῖς πολίταις ἀνθ' ἑαυτῶν ἐφόρους προσαγορευθέντας, καὶ 80 διατελεῖν γε τούτους τὸ πρῶτον ὑπηρέτας τῶν βασιλέων ὄντας, εἶτα κατὰ μικρὸν εἰς ἑαυτοὺς τὴν ἐξουσίαν 20 ἐπιστρέφοντας οὕτως λαθεῖν ἴδιον ἀρχεῖον κατασκευασάμενους. Σημεῖον δὲ τούτου τὸ μέχρι νῦν μεταπεμπομένων τὸν βασιλέα τῶν ἐφόρων τὸ πρῶτον ἀντιλέγειν καὶ τὸ δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον καλούντων ἀναστάντα 25 βαδίζειν πρὸς αὐτούς· καὶ τὸν πρῶτον ἐπισφοδρύναντα τὴν ἀρχὴν καὶ ἀνατεινόμενον Ἀστερωπὸν ἡλικίας ὕστερον πολλαῖς ἔφορον γενέσθαι. Μετριάζοντας μὲν οὖν αὐτούς, ἔφη, κρείττον ἢ ὑπομένειν, ἐξουσία δὲ ἐπιθετῶ τὴν πάτριον καταλύοντας ἀρχὴν, ὥστε τῶν βασιλέων τοὺς μὲν ἐξελαύνειν, τοὺς δὲ ἀποκτινύειν ἀκρί- 30 τοὺς, ἀπειλεῖν δὲ τοῖς ποδοῦσιν αὐθις ἐπιθεῖν τὴν καλλίστην καὶ θειοτάτην ἐν Σπάρτῃ κατάστασιν, οὐκ ἀνεκτόν. Εἰ μὲν οὖν δυνατόν ἢ ἀνευ σφαγῆς ἀπαλ-

λάξαι τὰς ἐπεισάκτους τῆς Λακεδαίμονος κῆρας, τρυφὰς καὶ πολυτελείας καὶ χρέα καὶ δανεισμοὺς καὶ τὰ πρεσβύτερα τούτων κακὰ, πενίαν καὶ πλοῦτον, εὐτυχέστατον 5 ἂν ἡγεῖσθαι πάντων βασιλέων ἑαυτὸν ὥσπερ ἰατρὸν ἀνωδύνως ἰασάμενον τὴν πατρίδα· νῦν δὲ τῆς ἀνάγκης 5 ἔχειν συγγνώμονα τὸν Λυκούργον, ὃς οὔτε βασιλεὺς ὢν οὔτε ἄρχων, ἰδιώτης δὲ βασιλεύειν ἐπιχειρῶν ἐν τοῖς ὅπλοις προῆλθεν εἰς ἀγοράν, ὥστε δεῖσαντα τὸν βασιλέα Χάριλλον ἐπὶ βωμὸν καταφυγεῖν. Ἄλλ' ἐκείνον μὲν ὄντα χρηστὸν καὶ φιλόπατριν ταχὺ τῷ Λυκούργῳ 10 τῶν πραττομένων μετασχεῖν καὶ τὴν μεταβολὴν δέξασθαι τῆς πολιτείας, ἔργῳ δὲ μαρτυρῆσαι τὸν Λυκούργον, ὅτι πολιτείαν μεταβαλεῖν ἀνευ βίας καὶ φόβου χαλεπὸν ἔστιν, οἷς αὐτὸν ἔφη μετριοτάτα κεχοῖσθαι, τοὺς ἐνισταμένους τῇ σωτηρίᾳ τῆς Λακεδαίμονος ἐκπο- 15 δῶν ποιησάμενον. Τοῖς δὲ ἄλλοις ἔφη πᾶσι τὴν τε γῆν ἅπασαν εἰς μέσον τιθέναι, καὶ χρεῶν τοὺς ὀφείλοντας ἀπαλλάττειν, καὶ τῶν ξένων κρίσειν ποιεῖν καὶ δοκιμασίαν, ὅπως οἱ κρᾶτιστοι γενόμενοι Σπαρτιῶται σώξωσι τὴν πόλιν τοῖς ὅπλοις καὶ παυσώμεθα τὴν Λακωνικὴν 20 Αἰτωλῶν καὶ Ἰλλυριῶν λείαν οὖσαν ἐρημίᾳ τῶν ἀμυνόντων ἐφορῶντες.

ΧΙ. Ἐκ τούτου πρῶτον μὲν αὐτὸς εἰς μέσον τὴν οὐσίαν ἔθηκε καὶ Μεγιστόνους ὁ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων φίλων ἕκαστος, ἔπειτα καὶ οἱ λοιποὶ πολῖται πάν- 25 τες, ἢ δὲ χώρα διενεμήθη. Κληρὸν δὲ καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγονότων φυγάδων ἀπένευμεν ἕκαστῳ, καὶ κατάξειν ἅπαντας ὁμολόγησε τῶν πραγμάτων ἐν ἡσυχίᾳ γενομένων. Ἀναπληρώσας δὲ τὸ πολίτευμα τοῖς χαριστάτοις τῶν περιοίκων ὀπλίτας τετρακισχιλίους ἐποίησε, καὶ 30 διδάξας αὐτοὺς ἀντὶ δόρατος χοῦσθαι σαρῖση δι' ἀμφοτέρων καὶ τὴν ἀσπίδα φορεῖν δι' ὀχάνης, μὴ διὰ πόρ-

πακος, ἐπὶ τῇ παιδείᾳ τῶν νέων ἐγράφη καὶ τὴν λε-
 γομένην ἀγωγήν, ἧς τὰ πλείστα παρῶν ὁ Σφαῖρος αὐτῷ
 συγκαθίστη, ταχὺ τὸν προσήκοντα τῶν τε γυμνασίων
 καὶ τῶν συσσιτίων κόσμον ἀναλαμβάνοντων, καὶ συ-
 5 στελλομένων ὀλίγων μὲν ὑπ' ἀνάγκης, ἐκουσίως δὲ τῶν
 πλείστων εἰς τὴν εὐτελῆ καὶ Λακωνικὴν ἐκείνην δια-
 ταν. Ὅμως δὲ τὸ τῆς μοναρχίας ὄνομα παραμυθούμενος
 ἀπέδειξε μεθ' ἑαυτοῦ βασιλέα τὸν ἀδελφὸν Εὐκλείδαν.
 Καὶ τότε μόνον Σπαρτιάταις ἐκ μιᾶς οἰκίας συνέβη δύο
 10 σχεῖν βασιλέας.

XII. Αἰσθόμενος δὲ τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τὸν Ἄρατον,
 ὡς ἐπισφαλῶς αὐτῷ τῶν πραγμάτων ἐχόντων διὰ τὸν
 νεωτερισμὸν, οὐκ ἂν οἰομένους προελθεῖν ἔξω τῆς Λα-
 κεδαίμονος οὐδὲ ἀπολιπεῖν μετέωρον ἐν κινήματι τηλι-
 15 κούτῳ τὴν πόλιν, οὐκ ἀγευνὲς οὐδὲ ἄχρηστον ἠγήσατο
 τὴν [ἐπιθυμίαν καὶ] προθυμίαν τοῦ στρατεύματος ἐπι-
 δεῖξαι τοῖς πολεμίοις. Ἐμβαλὼν οὖν εἰς τὴν Μεγαλο-
 πολιτικὴν ὠφελείας τε μεγάλας ἤθροισε καὶ φθορὰν
 πολλὴν ἀπειργάσατο τῆς χώρας. Τέλος δὲ τοὺς περὶ
 20 τὸν Διόνυσον τεχνίτας ἐκ Μεσσήνης διαπορευομένους
 λαβῶν καὶ πηξάμενος θέατρον ἐν τῇ πολεμίᾳ καὶ προ-
 θεῖς ἀπὸ τετραράκοντα μυνῶν ἀγῶνα, μίαν ἡμέραν ἐθεάτο
 καθήμενος, οὐ δεόμενος θεάς, ἀλλ' οἷον ἐντροφῶν
 τοῖς πολεμίοις καὶ περιουσίαν τινὰ τοῦ κρατεῖν πολὺ
 25 τῷ καταφρονεῖν ἐπιδεικνύμενος. Ἐπεὶ ἄλλως γε τῶν
 Ἑλληνικῶν καὶ βασιλικῶν στρατευμάτων ἐκείνο μόνον
 οὐ μίμους παρακολουθοῦντας εἶχεν, οὐ θανατοποιούς,
 οὐκ ὀρηστρίδας, οὐ ψαλτρίδας, ἀλλὰ πάσης ἀκολασίας
 καὶ βωμολοχίας καὶ πανηγυρισμοῦ καθαρὸν ἦν, τὰ μὲν
 30 πολλὰ μελετώντων τῶν νέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων δι-
 δασκόντων, τὰς δὲ παιδιὰς, ὅποτε σχολάζοιεν, ταῖς
 συνήθεσιν εὐτραπέλαις καὶ τῷ λέγειν τι χάριεν καὶ

Λακωνικὸν πρὸς ἀλλήλους διατιθεμένων. Ἦν δὲ ἔχει
 τὸ τοιοῦτον τῆς παιδιᾶς εἶδος ὠφέλειαν, ἐν ᾧ Λυκούρ-
 γου βίῳ γέγραπται.

XIII. Πάντων δ' αὐτὸς ἐγίνετο διδάσκαλος, εὐ-
 τελῆ καὶ ἀφελῆ καὶ φορτικὸν οὐδὲν οὐδὲ ὑπὲρ τοὺς πολ- 5
 λούς ἔχοντα τὸν ἑαυτοῦ βίον ὥσπερ παράδειγμα σωφρο-
 σύνης ἐν μέσῳ θέμενος· ὃ καὶ πρὸς τὰς Ἑλληνικὰς πρά-
 ξεις ῥοπήν τινα παρέσχεν αὐτῷ. Τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις
 ἐντυγχάνοντες οἱ ἄνθρωποι βασιλεῦσιν οὐχ οὔτω κατε-
 πλήττοντο τοὺς πλούτους καὶ τὰς πολυτελείας, ὡς ἐβδε- 10
 λύττοντο τὴν ὑπεροψίαν αὐτῶν καὶ τὸν ὄγκον ἐπαχθῶς
 καὶ τραχέως προσφερομένων τοῖς ἐντυγχάνουσι· πρὸς
 δὲ Κλεομένη βαδίζοντες, ὄντα τε δὴ βασιλέα καὶ καλού-
 μενον, εἶτα ὀρῶντες οὐ πορφύρας τινὰς οὐ χλαίνας περὶ
 αὐτὸν οὐδὲ κλιυδίῳν καὶ φορέων κατασκευάς, οὐδ' 15
 ὑπ' ἀγγέλων ὄχλου καὶ θυρωρῶν ἢ διὰ γραμματείων
 χρηματίζοντα χαλεπῶς καὶ μόλις, ἀλλ' αὐτὸν ἐν ἱματίῳ
 τῷ τυχόντι πρὸς τὰς δεξιῶσεις ἀπαντῶντα καὶ διαλεγό-
 μενον καὶ σχολάζοντα τοῖς χηρῶσιν ἰλαρῶς καὶ φιλαν-
 θρώπως, ἐκηλοῦντο καὶ κατεδημαγωγοῦντο καὶ μόνον 20
 ἀφ' Ἡρακλέους ἐκείνου ἐφασαν γερονεναί. Τῶν δὲ δει-
 πνων αὐτοῦ τὸ μὲν καθημερινὸν ἦν ἐν τρικλίνῳ σφόδρα
 συνεσταλμένος καὶ Λακωνικόν, εἰ δὲ πρέσβεις ἢ ξένους
 δέχοιτο, δύο μὲν ἄλλαι προσπαρεβάλλοντο κλίνας, μι-
 κρῶ δὲ μᾶλλον οἱ ὑπὴρταί τὴν τράπεζαν ἐπελάμπρου- 25
 νον, οὐ καρυκείας τισὶν οὐδὲ πέμμασιν, ἀλλ' ὥστε
 ἀφθονωτέρας εἶναι τὰς παραθέσεις καὶ φιλανθρωπότε-
 ρον τὸν οἶνον. Καὶ γὰρ ἐπετίμησέ τιμι τῶν φίλων ἀκού-
 σας, ὅτι ξένους ἐστιῶν ζωμὸν αὐτοῖς μέλανα καὶ μάξαν,
 ὥσπερ ἔθος ἦν ἐν τοῖς φιδιτίοις, παρέθηκεν· οὐ γὰρ 30
 ἔφη δεῖν ἐν τούτοις οὐδὲ πρὸς τοὺς ξένους λίαν ἀκρι-
 βῶς λακωνίζειν. Ἀπαρθείσης δὲ τῆς τραπέζης εἰσεκο-

μίξετο τρίπους κρατήρα χαλκοῦν ἔχων οἶνου μεστὸν καὶ φιάλας ἀργυρᾶς δικοτύλους δύο καὶ ποτήρια τῶν ἀργυρῶν ὀλίγα παντάπασιν, ἐξ ὧν ἐπινεν ὁ βουλόμενος, ἄκοντι δὲ οὐδείς ποτήριον προσέφερον. Ἀκρόαμα δὲ 5 οὔτ' ἦν οὔτ' ἐπεξητεῖτο· ἐπαιδαγῶγει γὰρ αὐτὸς ὀμιλία τὸν πότον, τὰ μὲν ἐρωτῶν, τὰ δὲ διηγούμενος, οὔτε τὴν σπουδὴν ἀηδῆ τῶν λόγων τὴν τε παιδιὰν ἐπίχαριν καὶ ἀσόλοικον ἔχοντων. Ἄς μὲν γὰρ οἱ λοιποὶ τῶν βασιλείων ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους θήρας ἐποιῶντο, χρήμασι καὶ δω- 10 ρεαῖς δελεάζοντες αὐτοὺς καὶ διαφθείροντες, ἀτέχνους καὶ ἀδίκους ἐνόμιζεν εἶναι· τὸ δὲ ὀμιλία καὶ λόγῳ χάριν ἔχοντι καὶ πίστιν οἰκειοῦσθαι καὶ προσάγεσθαι τοὺς ἐντυγχάνοντας ἐφαίνετο κάλλιστον αὐτῷ καὶ βασιλικώτατον, ὡς οὐδενὶ φίλον διαφέροντα μισθωτὸν ἢ 15 τῷ τὸν μὲν ἦθει καὶ λόγῳ, τὸν δὲ ὑπὸ χρημάτων ἀλίσκεσθαι.

XIV. Πρῶτον μὲν οὖν οἱ Μαντινεῖς αὐτὸν ἐπηγάγοντο, καὶ νύκτωρ εἰς τὴν πόλιν παρεισπεσόντι τὴν 81 φρουρὰν τὴν Ἀχαιῶν συνεκβαλόντες ἐνεχείρισαν αὐτούς. 20 Ὁ δὲ καὶ τοὺς νόμους αὐτοῖς καὶ τὴν πολιτείαν ἀποδοὺς αὐθημερὸν ἀπῆλθεν εἰς Τεγέαν. Ὀλίγῳ δ' ὕστερον ἐκπεριελθὼν δι' Ἀρκαδίας κατέβαινε ἐπὶ τὰς Ἀχαϊκὰς Φεράς, βουλόμενος ἢ μάχην θέσθαι πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἢ διαβάλλειν τὸν Ἄρατον ὡς ἀποδιδράσκοντα καὶ προ- 25 ἔμενον αὐτῷ τὴν χώραν. Ἐστρατήγει μὲν γὰρ Ὑπερβατᾶς τότε, τοῦ δὲ Ἄρατου τὸ πᾶν ἦν κράτος ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς. Ἐξεληθόντων δὲ πανδημεὶ τῶν Ἀχαιῶν καὶ στρατοπεδευσασμένων ἐν Δύμαις περὶ τὸ Ἐκατόμβαιον, ἐπελθὼν ὁ Κλεομένης ἔδοξε μὲν οὐ καλῶς ἐν μέσῳ τῆς 30 τε Δυμαίων πόλεως, πολεμίας οὔσης, καὶ τοῦ στρατεύματος τῶν Ἀχαιῶν ἀλλίσασθαι, τολμηρῶς δὲ προκαλούμενος τοὺς Ἀχαιοὺς ἠνάγκασε συμβαλεῖν, καὶ νικήσας

κατὰ κράτος καὶ τρεψάμενος τὴν φάλαγγα πολλοὺς μὲν ἐν τῇ μάχῃ διέφθειρεν αὐτῶν, πολλῶν δὲ καὶ ζώντων ἐκυρίευσεν, ἐπελθὼν δὲ Λάγγωνι καὶ τῶν Ἀχαιῶν τοὺς φρουροῦντας ἐξελάσας ἀπέδωκεν Ἠλείοις τὴν πόλιν.

XV. Οὗτω δὲ συντετριμμένοις τοῖς Ἀχαιοῖς ὁ μὲν 5 Ἄρατος, εἰσθῶς παρ' ἐνιαυτὸν αἰεὶ στρατηγεῖν, ἀπέπατο τὴν ἀρχὴν καὶ παρητήσατο καλούντων καὶ δεομένων· οὐ καλῶς, οἶον ἐν χειμῶνι πραγμάτων μεῖζονι, μεθίεις ἑτέρῳ τὸν οἶακα καὶ προέμενος τὴν ἐξουσίαν. Ὁ δὲ Κλεομένης πρῶτον μὲν μέτρια τοῖς Ἀχαιοῖς ἐδόκει πρέ- 10 σβειν ἐπιτάττειν, ἑτέροισ δὲ πέμπων ἐκέλευεν αὐτῷ παραδιδόναι τὴν ἡγεμονίαν, ὡς τᾶλλα μὴ διωιδόμενος πρὸς αὐτούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς αἰχμαλώτους εὐθύς ἀποδώσων καὶ τὰ χωρία. Βουλομένων δὲ τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ 15 τούτοις δέχεσθαι τὰς διαλύσεις καὶ τὸν Κλεομένη κα- 15 λούντων εἰς Λέρναν, ὅπου τὴν ἐκκλησίαν ἐμελλον ἔχειν, ἔτυχε τὸν Κλεομένη συντόμως ὀδεύσαντα καὶ χρησάμενον παρὰ καιρὸν ὑδροποσία αἵματος πλήθος ἀνενεργεῖν καὶ τὴν φωνὴν ἀποκοπήναι. Διὸ τῶν μὲν αἰχμαλώτων ἀπέπεμψε τοῖς Ἀχαιοῖς τοὺς ἐπιφανεστάτους, τὸν δὲ 20 σύλλογον ὑπερθέμενος ἀνεχώρησεν εἰς Λακεδαίμονα.

XVI. Τοῦτο διελημνήματο τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, ἀμῶς γέ πως ἐκ τῶν παρόντων ἀναλαβεῖν αὐτὴν ἔτι καὶ διαφυγεῖν τὴν Μακεδόνων ὕβριν καὶ πλεονεξίαν 25 δυναμένης. Ὁ γὰρ Ἄρατος, εἴτε ἀπιστία καὶ φόβῳ τοῦ Κλεομένου, εἴτε φθονῶν εὐτυχοῦντι παρ' ἐλίδα καὶ νομίζων, ἔτη τρία καὶ τριάκοντα πρωτεύοντος αὐτοῦ, δεινὸν εἶναι τὴν δόξαν ἅμα καὶ τὴν δύναμιν ἐπιφύντα νέον ἄνδρα καθελείν καὶ παραλαβεῖν πραγμάτων ἠύξη- 30 μένων ὑπ' αὐτοῦ καὶ κεκρατημένων χρόνον τοσοῦτον 30 ἀρχὴν, πρῶτον μὲν ἐπειράτο τοὺς Ἀχαιοὺς παραβιάζεσθαι καὶ διακωλύειν· ὡς δὲ οὐ προσεῖχον αὐτῷ τοῦ

Κλεομένους ἐκπεπληγμένοι τὸ θράσος, ἀλλὰ καὶ δι-
καίαν ἐποιούντο τὴν ἀξίωσιν τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὸ
πάτριον σχῆμα κοσμοῦντων τὴν Πελοπόννησον, τρέπε-
ται πρὸς ἔργον οὐδενὶ μὲν τῶν Ἑλλήνων προσῆκον, αἰ-
5 σχιστον δ' ἐκείνῳ καὶ τῶν πεπραγμένων ὑπ' αὐτοῦ καὶ
πεπολιτευμένων ἀναξιότατον, Ἀντίγονον ἐπὶ τὴν Ἑλ-
λάδα καλεῖν καὶ Μακεδόνων ἐμπιπλάναι τὴν Πελοπόν-
νησον, οὓς αὐτὸς ἐκ Πελοποννήσου μειράκιον ὦν ἐξή-
λασεν ἐλευθερώσας τὸν Ἀκροκόρινθον καὶ πᾶσι μὲν τοῖς
10 βασιλεῦσιν ὑποπτος καὶ διάφορος γενόμενος, τουτοῦ
δὲ αὐτὸν Ἀντίγονον εἰρηκῶς κακὰ μυρία δι' ὧν ἀπολέ-
λοιπεν ὑπομνημάτων. Καίτοι πολλὰ παθεῖν καὶ παρα-
βαλέσθαι φησὶν αὐτὸς ὑπὲρ Ἀθηναίων, ὅπως ἡ πόλις
ἀπαλλαγεῖν φρουρᾶς καὶ Μακεδόνων· εἶτα τούτους ἐπὶ
15 τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐστίαν τὴν ἑαυτοῦ μεθ' ὄπλων εἰσ-
ῆγαγεν ἄχρι τῆς γυναικωνίτιδος· τὸν δὲ ἀφ' Ἡρα-
κλέους γεγυῖα καὶ βασιλεύοντα Σπαρτιατῶν καὶ τὴν
πάτριον πολιτείαν, ὥσπερ ἄρμονίαν ἐκλελυμένην, ἀνα-
κρουόμενον αὐτὸς ἐπὶ τὸν σῶφρονα καὶ Δώριον ἐκείνον
20 τοῦ Ἀντιόχου νόμον καὶ βίον, οὐκ ἤξιον Σικωνίων
ἡγεμόνα καὶ Τριταίων γράφεσθαι, φεύγων δὲ τὴν μά-
ξαν καὶ τὸν τρίβωνα, καὶ τὸ δεινότατον ὧν κατηγορεῖ
Κλεομένους, ἀναίρεσιν πλοῦτος καὶ πενίας ἐπανόρθω-
σιν, διαδήματι καὶ πορφύρᾳ καὶ Μακεδονικοῖς καὶ σα-
25 τραπικοῖς προστάγμασις ὑπέφριψε μετὰ τῆς Ἀχαΐας αὐ-
τόν, ἵνα μὴ Κλεομένει ποιεῖν δοκῇ τὸ προσταττόμενον,
Ἀντιγόνοια θυῶν καὶ παιᾶνας ἄδων αὐτὸς ἐστεφανω-
μένος εἰς ἄνθρωπον ὑπὸ φθόνης κατασηπόμενον. Ἀλλὰ
ταῦτα μὲν οὐκ Ἀράτου βουλόμενοι κατηγορεῖν γράφο-
30 μεν (ἐν πολλοῖς γὰρ ὁ ἀνὴρ οὗτος Ἑλληνικὸς γέγονε
καὶ μέγας), οἰκτερόντες δὲ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν
ἀσθένειαν, εἰ μὴδὲ ἐν ἡθροῖσιν οὕτως ἀξιολόγοις καὶ

διαφόροις πρὸς ἀρετὴν ἐκφέρειν δύναται τὸ καλὸν ἀνε-
μέσητον.

XVII. Ἐλθόντων δὲ Ἀχαιῶν εἰς Ἄργος αὐτὸς ἐπὶ
τὸν σύλλογον καὶ τοῦ Κλεομένους ἐκ Τεγέας καταβεβη-
κότος ἐλπίς ἦν πολλὴ τῶν ἀνθρώπων ἔσεσθαι τὴν διά- 5
λυσιν. Ὁ δὲ Ἀράτος, ἤδη διωμολογημένων αὐτῷ πρὸς
τὸν Ἀντίγονον τῶν μεγίστων, φοβούμενος τὸν Κλεο-
μένην, μὴ πάντα διαπράξῃται καθομιλήσας τὸ πλῆθος ἢ
καὶ βιασάμενος, ἤξιον λαβόντα τριακοσίου ὀμήρους
μόνον εἰσιεῖναι πρὸς αὐτούς, ἢ κατὰ γυμνάσιον ἐξῶθεν 10
τὸ Κυλλαράβιον προσελθόντα μετὰ τῆς δυνάμεως δια-
λέγεσθαι. Ταῦτ' ἀκούσας ὁ Κλεομένης ἄδικα πάσχειν
ἔφασκε· δεῖν γὰρ εὐθύς αὐτῷ τότε προειπεῖν, οὐ νῦν,
ἤκοντος ἐπὶ τὰς θύρας τὰς ἐκείνων, ἀπιστεῖν καὶ ἀπε-
λαύνειν. Γράψας δὲ περὶ τούτων ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς 15
Ἀχαιοὺς, ἧς ἦν τὸ πλεῖστον Ἀράτου κατηγορία, πολλὰ
δὲ καὶ τοῦ Ἀράτου λοιδορήσαντος αὐτὸν πρὸς τὸ πλῆ-
θος, ἀνέξευξε διὰ ταχέων καὶ κήρυκα πόλεμον προε-
ροῦντα τοῖς Ἀχαιοῖς ἐπεμψεν, οὐκ εἰς Ἄργος, ἀλλ' εἰς
Αἴγιον, ὡς φησὶν Ἀράτος, ὅπως φθάσῃ τὴν παρασκευὴν 20
αὐτῶν. Ἐγεγόνει δὲ κίνημα τῶν Ἀχαιῶν καὶ πρὸς ἀπό-
στασιν ὤρμησαν αἱ πόλεις, τῶν μὲν δήμων νομὴν τε
χώρας καὶ χωρῶν ἀποκοπὰς ἐλπιδάντων, τῶν δὲ πρώ-
των πολλαχοῦ βαρυνόμενων τὸν Ἀράτον, ἐνίων δὲ καὶ
δι' ὀργῆς ἐχόντων ὡς ἐπάγοντα τῇ Πελοποννήσῳ Μα- 25
κεδόνας. Διὸ τούτοις ἐπαρθεῖς ὁ Κλεομένης εἰς Ἀχαΐαν
ἐνέβαλε· καὶ πρῶτον μὲν εἴλε Πελλήνην ἐξαπλῆς ἐπι-
πεσῶν καὶ τοὺς φρουροῦντας ἐξέβαλε μετὰ τῶν Ἀχαιῶν
μετὰ δὲ ταῦτα Φενεὸν προσηγάγετο καὶ Πεντέλειον.
Ἐπεὶ δὲ φοβηθέντες οἱ Ἀχαιοὶ προδοσίαν τινα πράττο- 30
μένην ἐν Κορίνθῳ καὶ Σικωνίῳ τοὺς ἰππεῖς καὶ τοὺς
ξένους ἀπέστειλαν ἐξ Ἄργους ἐκεῖ παραφυλάξοντας,

αὐτοὶ δὲ τὰ Νέμεια καταβάντες εἰς Ἄργος ἦγον, ἐλπί-
 σασ, ὅπερ ἦν, ὁ Κλεομένης ὄχλου πανηγυρικοῦ καὶ θεα-
 τῶν τὴν πόλιν γέμουσαν ἀπροσδοκίως ἐπελθὼν μάλ-
 λου ταράξειν, νυκτὸς ἦγε πρὸς τὰ τείχη τὸ στρατεύμα,
 5 καὶ τὸν περὶ τὴν Ἀσπίδα τόπον καταλαβὼν ὑπὲρ τοῦ
 θεάτρον χαλεπὸν ὄντα καὶ δυσπρόσοδον οὕτως τοὺς ἀν-
 θρώπους ἐξέπληξεν, ὥστε μηδένα τραπέσθαι πρὸς ἄλ-
 κην, ἀλλὰ καὶ φρουρὰν λαβεῖν καὶ δοῦναι τῶν πολιτῶν
 10 ὁμήρους εἰκοσι, καὶ γενέσθαι συμμάχους Λακεδαιμονίων.

XVIII. Οὐ μικρὸν οὖν τοῦτο καὶ πρὸς δόξαν αὐτῶ
 καὶ δύναμιν ὑπῆρχεν. Οὔτε γὰρ οἱ πάλαι βασιλεῖς Λα-
 κεδαιμονίων πολλὰ πραγματευσάμενοι προσαγαγέσθαι
 τὸ Ἄργος βεβαίως ἠδυνήθησαν, ὃ τε δεινότητος τῶν
 15 στρατηγῶν Πύρρος εἰσελθὼν καὶ βιασάμενος οὐ κατέ-
 σχε τὴν πόλιν, ἀλλ' ἀπέθανε καὶ πολὺ συνδιεφθάρη μέ-
 ρος αὐτῶ τῆς δυνάμεως. Ὅθεν ἐθανύμαζον τὴν ὀξύτητα
 καὶ διάνοιαν τοῦ Κλεομένου· καὶ οἱ πρότερον αὐτοῦ
 τὸν Σόλωνα καὶ τὸν Λυκούργον ἀπομιμήσασθαι φά-
 20 σκοντες ἐν τῇ τῶν χρεῶν ἀφέσει καὶ τῇ τῶν κτημάτων
 ἐξισώσει καταγελῶντες, τότε παντελῶς ἐπέλθοντο τοῦτο
 αἴτιον γεγονέναι τῆς περὶ τοὺς Σπαρτιάτας μεταβολῆς.
 Οὕτω γὰρ ἐπραττον τὸ πρὶν ταπεινὰ καὶ βοηθεῖν αὐτοῖς
 ἀδυνάτως εἶχον, ὥστε πέντε μυριάδας ἀνδραπόδων ἐμ-
 25 βαλόντας εἰς τὴν Λακωνικὴν Αἰτωλοὺς ἀπαγαγεῖν, ὅτε
 φασὶν εἰπεῖν τινα τῶν πρεσβυτέρων Σπαρτιατῶν, ὡς
 ὦνησαν οἱ πολέμιοι τὴν Λακωνικὴν ἀποκουφίσαντες.
 Ὀλίγου δὲ χρόνου διελθόντος ἀψάμενοι μόνον τῶν πα-
 30 τριῶν ἐθῶν καὶ καταστάντες εἰς ἕχνος ἐκείνης τῆς ἀγω-
 γῆς, ὥσπερ παρόντι καὶ συμπολιτενομένῳ τῷ Λυκούργῳ
 πολλὴν ἐπίδειξιν ἀνδρείας ἐποιοῦντο καὶ πειθαρχίας,

τὴν τῆς Ἑλλάδος ἀναλαμβάνοντες ἡγεμονίαν τῇ Λακε-
 δαίμονι καὶ ἀνακτώμενοι τὴν Πελοπόννησον.

XIX. Ἐαλωκότος δὲ Ἄργους καὶ κατοπιῖν εὐθὺς
 προσθεμένων τῷ Κλεομένει Κλεωνῶν καὶ Φλιοῦντος,
 ἐτύγγανε μὲν ὁ Ἄρατος ἐν Κορίνθῳ ποιούμενός τινα 5
 τῶν λεγομένων λακωνίζειν ἐξέτασιν· ἀγγελίας δὲ περὶ
 τούτων προσπεσοῦσης διαταραχθεὶς καὶ τὴν πόλιν ἀπο-
 κλίνουσαν αἰσθόμενος πρὸς τὸν Κλεομένη καὶ τῶν
 Ἀχαιῶν ἀπαλλαγῆναι βουλομένην, ἐκάλει μὲν εἰς τὸ
 βουλευτήριον τοὺς πολίτας, ἔλαθε δὲ διολισθῶν ἄχρι 10
 τῆς πύλης. Ἐκεῖ δὲ τοῦ ἵππου προσαχθέντος ἀναβάς
 ἔφυγεν εἰς Σικυῶνα. Τῶν δὲ Κορινθίων ἀμιλλωμένων
 εἰς Ἄργος πρὸς τὸν Κλεομένη φησὶν ὁ Ἄρατος τοὺς ἵπ-
 πους πάντας φεγγῆσαι, τὸν δὲ Κλεομένη μέμφεσθαι
 τοὺς Κορινθίους μὴ συλλαβόντας αὐτόν, ἀλλ' ἕασαντας 15
 διαφυγεῖν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτόν ἐλθεῖν Μεγι-
 στάνουον παρὰ τοῦ Κλεομένου δεομένου παραλαβεῖν
 τὸν Ἀροκόρινθον (εἶχε γὰρ φρουρὰν Ἀχαιῶν) καὶ πολ-
 λά χρήματα διδόντος· ἀποκρίνασθαι δὲ αὐτόν, ὡς οὐκ
 20 ἔχει τὰ πράγματα, μᾶλλον δὲ ὑπὸ τῶν πραγμάτων αὐ-
 τὸς ἔχεται. Ταῦτα μὲν ὁ Ἄρατος γέγραφε. Ὁ δὲ Κλεο-
 μένης ἐκ τοῦ Ἄργους ἐπελθὼν καὶ προσαγαγόμενος
 Τροιζηνίους, Ἐπιδαυρίους, Ἐρμιονέας, ἦκεν εἰς Κόριν-
 θον· καὶ τὴν μὲν ἄκραν περιεχαράκωσε, τῶν Ἀχαιῶν
 οὐ βουλομένων ἐκλιπεῖν, τοῦ δὲ Ἀράτου τοὺς φίλους 25
 καὶ τοὺς ἐπιτρόπους μεταπεμφάμενος ἐκέλευσε τὴν οἰ-
 κίαν καὶ τὰ χρήματα λαβόντας φυλάττειν καὶ διοικεῖν.
 Τριτύμαλλον δὲ πάλιν τὸν Μεσσήνιον ἀπέστειλε πρὸς
 αὐτόν, ἄξιῶν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῶν Λακεδαιμονίων
 ὁμοῦ φυλάττεσθαι τὸν Ἀροκόρινθον, ἰδίᾳ δὲ τῷ Ἀρά- 30
 τῳ διπλὴν ἐπαγγελλούμενος τὴν σύνταξιν ἧς ἔλαμβανε
 παρὰ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως. Ἐπεὶ δὲ ὁ Ἄρατος οὐχ

ὑπήκουσεν, ἀλλὰ τὸν τε εὖν ἐπεμφε πρὸς τὸν Ἀντίγονον μετὰ τῶν ἄλλων ὁμήρων καὶ ψηφίσασθαι τοὺς Ἀχαιοὺς ἐπεισεν Ἀντιγόνῳ παραδιδόναι τὸν Ἀκροκόρινθον, οὕτως ὁ Κλεομένης τὴν τε Σικυωνίαν ἐμβαλὼν ἐπόρθησε, καὶ τὰ χρήματα τοῦ Ἀράτου, τῶν Κορινθίων αὐτῷ ψηφισαμένων, δωρεὰν ἔλαβε.

XX. Τοῦ δὲ Ἀντιγόνου μετὰ πολλῆς δυνάμεως τὴν Γεράνειαν ὑπερβάλλοντος οὐκ ᾔφειτο δεῖν τὸν Ἴσθμὸν, ἀλλὰ τὰ ὄνειρα χαρᾶσθαι καὶ τειχίσαι φυλάττειν, καὶ 10 τοπομαχῶν ἀποτρέβεσθαι τοὺς Μακεδόνας μᾶλλον ἢ συμπλέεσθαι πρὸς φάλαγγα συνησκημένην. Καὶ τούτοις χρώμενος τοῖς λογισμοῖς εἰς ἀπορίαν καθίστη τὸν Ἀντίγονον. Οὔτε γὰρ σίτον εἶχεν ἐκ παρασκευῆς ἱκανόν, οὔτε βιάσασθαι τὴν ἀπόροδον, καθημένου τοῦ Κλεο- 15 μένου, ἢν ῥᾶδιον ἐπιχειρήσας δὲ παραδύεσθαι διὰ τοῦ Λεγαίου νυκτὸς ἐξέπεσε καὶ τινὰς ἀπέβαλε τῶν στρατιωτῶν, ὥστε παντάπασι θαρρῆσαι τὸν Κλεομένη καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐπηρμένους τῇ νίκῃ τραπέεσθαι 814 πρὸς τὸ δεῖπνον, ἀθυμεῖν δὲ τὸν Ἀντίγονον εἰς οὐκ εὐ- 20 πόρους κατακλειόμενον ὑπὸ τῆς ἀνάγκης λογισμούς. Ἐβουλεύετο γὰρ ἐπὶ τὴν ἄκραν ἀναξενγνύναι τὸ Ἡραῖον κἀκεῖθεν εἰς Σικυῶνα πλοίοις περαιῶσαι τὴν δύναμιν· ὃ καὶ χρόνου πολλοῦ καὶ παρασκευῆς ἦν οὐ τῆς τυχεύ- 25 ταν ἄνδρες Ἀράτου φίλοι, καλοῦντες αὐτὸν ὡς ἀφισταμένων τῶν Ἀργείων τοῦ Κλεομένου. Ὁ δὲ πράττων ἦν τὴν ἀπόστασιν Ἀριστοτέλης· καὶ τὸ πλῆθος οὐ χαλεπῶς ἐπεισεν, ἀγανακτοῦν ὅτι χρεῶν ἀποκοπὰς οὐκ ἐποίησεν αὐτοῖς ὁ Κλεομένης ἐλπίσασιν. Λαβὼν οὖν ὁ 30 Ἀρατος παρ' Ἀντιγόνου στρατιώτας χιλίους καὶ πεντακοσίους παρέπλευσεν εἰς Ἐπίδαυρον. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐκείνου οὐ περιέμενεν, ἀλλὰ τοὺς πολίτας παρα-

λαβὼν προσεμάχετο τοῖς φρουροῦσι τὴν ἀκρόπολιν· καὶ παρῆν αὐτῷ Τιμόξενος μετὰ τῶν Ἀχαιῶν ἐκ Σικυῶνος βοηθῶν.

XXI. Ταῦτα περὶ δευτέραν φυλακὴν τῆς νυκτος ἀκούσας ὁ Κλεομένης μετεπέμψατο Μεγιστόνουν, καὶ 5 πρὸς ὄργην ἐκέλευσεν εὐθύς εἰς Ἄργος βοηθεῖν· ὁ γὰρ ὑπὲρ τῶν Ἀργείων μάλιστα καταπιστωσάμενος πρὸς αὐτὸν ἐκείνος ἦν, καὶ διεκάλυψεν ἐμβαλεῖν τοὺς ὑπόπτους. Ἀπολύσας οὖν τὸν Μεγιστόνουν μετὰ δισχιλίων στρατιωτῶν αὐτὸς προσεῖχε τῷ Ἀντιγόνῳ καὶ τοὺς Κοριν- 10 θίους παρεθάρρυνεν, ὡς οὐδενὸς μεγάλου περὶ τὸ Ἄργος, ἀλλὰ ταραχῆς τινος ἀπ' ἀνθρώπων ὀλίγων γεγενημένης. Ἐπεὶ δὲ ὁ Μεγιστόνους τε παρεισπεσῶν εἰς τὸ Ἄργος ἀνηρέθη μαχόμενος καὶ μόγις ἀντεῖχον οἱ φρου- 15 ροὶ καὶ διεπέμποντο συχνοὺς πρὸς τὸν Κλεομένη, φοβη- 15 θεῖς μὴ τοῦ Ἄργου οἱ πολέμιοι κρατήσαντες καὶ τὰς παρόδους ἀποκλείσαντες αὐτοὶ πορθῶσιν ἀδεῶς τὴν Λακωνικὴν καὶ πολιορκῶσι τὴν Σπάρτην ἔρημον οὖσαν, ἀπήγευ ἐκ Κορίνθου τὸ στρατεύμα. Καὶ ταύτης μὲν εὐθύς ἐστέρητο τῆς πόλεως εἰσελθόντος Ἀντιγόνου 20 καὶ φρουρὰν καταστήσαντος· ἐπιβαλὼν δὲ τῷ Ἄργει κατὰ τὸ τεῖχος ἐπεχείρησε μὲν εἰσαλέεσθαι καὶ συνέστρεψεν ἐκ τῆς πορείας τὴν δύναμιν, ἐκκόψας δὲ τὰς ὑπὸ τὴν Ἀσπίδα φαλίδας ἀνέβη καὶ συνέμιξε τοῖς ἔνδοις ἐπι- 25 πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἀντέχουσι, καὶ τῶν ἐντὸς ἔνια κλί- 25 μακας προσθεῖς κατέλαβε, καὶ τοὺς στενωποὺς ἐρήμους πολεμίαν ἐποίησε, τοῖς βέλεσι χρήσασθαι προστάξας τοὺς Κρητας. Ὡς δὲ κατεῖδε τὸν Ἀντίγονον ἀπὸ τῶν ἄκρων εἰς τὸ πεδῖον καταβαίνοντα μετὰ τῆς φάλαγγος, τοὺς δὲ Ἰππεῖς ἦδη εὐθὺν ἐλαύνοντας εἰς τὴν πόλιν, ἀπέγνω 30 κρατήσῃν· καὶ συναγαγὼν ἅπαντας πρὸς αὐτὸν ἀσφαλῶς κατέβη καὶ παρὰ τὸ τεῖχος ἀπηλλάττετο, μεγίστων PLUT. VII. IV. 10

μὲν ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ πραγμάτων ἐπικρατήσας, καὶ μετὰ μικρὸν ὅλης ὁμοῦ τι μιᾷ περιόδῳ Πελοποννήσου κύριος γενέσθαι δεήσας, ταχὺ δ' αὖθις ἐκπεσὼν ἀπάντων. Οἱ μὲν γὰρ εὐθύς ἀπεχώρησαν αὐτοῦ τῶν στρα- 5 τευομένων, οἱ δὲ ὀλίγον ὕστερον τῷ Ἀντιγόνῳ τὰς πόλεις παρέδωκαν.

XXII. Οὕτω δ' αὐτῷ πεπραχότι κατὰ τὴν στρα- 10 τείαν καὶ ἀπαγαρόντι τὴν δύναμιν, ἐσπέρας ἤδη περὶ Τεγέαν ἀφίκοντό τινες ἐκ Λακεδαιμόνος οὐκ ἐλάττονα τῆς ἐν χειρὶ δυστυχίαν ἀπαγγέλλοντες, τεθνάναι τὴν γυναικᾶ, δι' ἣν οὐδὲ ταῖς πάνυ κατορθομέναις ἐκεί- 15 νος ἐνεκαρτέρει στρατείαις, ἀλλὰ συνεχῶς κατέβαινεν εἰς Σπάρτην, ἐρῶν τῆς Ἀγιάτιδος καὶ περὶ πλείστου ποιούμενος ἐκείνην. Ἐπλήρη μὲν οὖν καὶ ἤλγησεν, ὡς εἰ- 15 κὸς ἦν νέον ἄνδρα καλλίστης καὶ σωφρονεστάτης ἀφηρημένον γυναικὸς, οὐ μὴν κατήσχυεν οὐδὲ προήκατο τῷ πάθει τὸ φρόνημα καὶ τὸ μέγεθος τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ φωνὴν καὶ σχῆμα καὶ μορφὴν ἐν ᾧ πρότερον εἶχεν ἦθει διαφυλάττων τὰ τε προστάγματα τοῖς ἡγεμόσιν 81 20 ἐδίδου καὶ περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν Τεγεατῶν ἐφρόντιζεν. Ἄμα δὲ ἡμέρᾳ κατέβαινεν εἰς Λακεδαίμονα, καὶ μετὰ τῆς μητρὸς οἶκοι καὶ τῶν παιδῶν ἀπαλγήσας τὸ πένθος εὐθύς ἦν ἐν τοῖς περὶ τῶν ὅλων λογισμοῖς. Ἐπεὶ δὲ Πτολεμαῖος ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς ἐπαγγελ- 25 λόμενος αὐτῷ βοήθειαν ἤξιον λαβεῖν ὄμηρα τοὺς παῖδας καὶ τὴν μητέρα, χρόνον μὲν συχνὸν ἤσχυνέτο φράσαι τῇ μητρὶ, καὶ πολλάκις εἰσελθὼν καὶ πρὸς αὐτῷ γενόμενος τῷ λόγῳ κατεσιώπησεν, ὥστε κἀκείνην ὑπο- 30 νοεῖν καὶ παρὰ τῶν φίλων αὐτοῦ διαπυθάνεσθαι, μὴ τι κατοκνεῖ βουλόμενος ἐντυχεῖν αὐτῇ. Τέλος δὲ τοῦ Κλεομένους ἀποτολήσαντος εἶπεν, ἐξεγέλασέ τε μέγα καί „Τοῦτο ἦν“ εἶπεν „ὃ πολλάκις ὀρηήσας λέγειν ἀπε-

δειλιάσας; οὐ θάττον ἡμᾶς ἐνθέμενος εἰς πλοῖον ἀπο- 5 στελεῖς, ὅπου ποτὲ τῇ Σπάρτῃ νομίζεις τὸ σῶμα τοῦτο χρησιμώτατον ἔσεσθαι, πρὶν ὑπὸ γῆρας αὐτοῦ καθήμενον διαλυθῆναι;“ Πάντων οὖν ἐτοιμῶν γενομένων ἀφίκοντο μὲν εἰς Ταίναρον περὶ καὶ προὔπεμψεν ἡ δύ- 5 ναμὸς αὐτοῦ ἐν τοῖς ὅπλοις· μέλλουσα δὲ τῆς νεῶς ἐπιβαίνειν ἡ Κρατησίκλεια τὸν Κλεομένη μόνον εἰς τὸν νεῶν τοῦ Ποσειδῶνος ἀπήγαγε, καὶ περιβαλοῦσα καὶ κατασπασαμένη διαλγοῦντα καὶ συντεταραγμένον „Ἄγε“ εἶπεν „ὦ βασιλεῦ Λακεδαιμονίων, ὅπως, ἐπὰν ἔξω γε- 10 νώμεθα, μηδεὶς ἴδῃ δακρύνοντας ἡμᾶς μηδὲ ἀνάξιόν τι τῆς Σπάρτης ποιοῦντας. Τοῦτο γὰρ ἐφ' ἡμῖν μόνον· αἱ τύχαι δέ, ὅπως ἂν ὁ δαίμων διδῶ, πάρεισι.“ Ταῦτα δ' εἰποῦσα καὶ καταστήσασα τὸ πρόσωπον ἐπὶ τὴν ναῦν ἐχώρει τὸ παιδίον ἔχουσα, καὶ διὰ τάχους ἐκέλευσεν 15 ἀπαίρειν τὸν κυβερνήτην. Ἐπεὶ δὲ εἰς Αἴγυπτον ἀφίκετο καὶ τὸν Πτολεμαῖον ἐπύθετο λόγους παρ' Ἀντιγόνου καὶ πρεσβείας δεχόμενον, περὶ δὲ τοῦ Κλεομένους ἤκουσεν, ὅτι, τῶν Ἀχαιῶν προκαλουμένων αὐτὸν εἰς 20 διαλύσεις, φοβοῖτο δι' ἐκείνην ἄνευ Πτολεμαίου καταθῆσθαι τὸν πόλεμον, ἐπέστειλεν αὐτῷ τὰ τῇ Σπάρτῃ πρέποντα καὶ συμφέροντα πράττειν καὶ μὴ διὰ μίαν γραῦν καὶ παιδάριον αἰεὶ δεδιέναι Πτολεμαῖον. Αὕτη μὲν οὖν παρὰ τὰς τύχας τοιαύτη λέγεται γεγενησθαι.

XXIII. Τοῦ δὲ Ἀντιγόνου Τεγέαν μὲν παραλαβόν- 25 τος, Ὀρχομενὸν δὲ καὶ Μαντίνειαν διαρπάσαντος, εἰς αὐτὴν τὴν Λακωνικὴν συνεσταλμένος ὁ Κλεομένης τῶν μὲν εἰλωτῶν τοὺς πέντε μνᾶς Ἀττικὰς καταβαλόντας ἐλευθέρους ἐποίησεν καὶ τάλαντα πεντακόσια συνέλεξε, 30 δισχιλίους δὲ προσκαθοπλίσας Μακεδονικῶς ἀντίταγμα τοῖς παρ' Ἀντιγόνου λευκάσπισιν, ἔργον ἐπὶ νοῦν βάλλεται μέγα καὶ πᾶσιν ἀπροσδόκητον. Ἡ Μεγάλη πόλις

ἦν μὲν τότε καὶ καθ' ἑαυτὴν οὐδέν τι μείων οὐδὲ ἀσθενεστέρα τῆς Λακεδαιμονος, εἶχε δὲ τὴν ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν καὶ τοῦ Ἀντιγόου βοήθειαν ἐν πλευραῖς καθεζομένου καὶ δοκοῦντος ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐπικεκλήσθαι, μάλιστα 5 τῶν Μεγαλοπολιτῶν σπουδασάντων. Ταύτην διαρπάσαι διανοηθεὶς ὁ Κλεομένης (οὐ γὰρ ἔστιν ᾧ μᾶλλον ἔοικε τὸ ταχὺ καὶ ἀπροσδόκητον ἐκείνης τῆς πράξεως) ἡμερῶν πέντε σιτία λαβεῖν κελεύσας ἐξῆγε τὴν δύναμιν ἐπὶ τὴν Σελασίαν ὡς τὴν Ἀργολικὴν κακουργήσων· 10 ἐκεῖθεν δὲ καταβάς ἐπὶ τὴν Μεγαλοπολιτικὴν καὶ δειπνοποιησάμενος περὶ τὸ Ροίτειον εὐθύς ἐπορεύετο τὴν δι' Ἐλικοῦντος ἐπὶ τὴν πόλιν· ἀποσχῶν δ' οὐ πολὺ Παντέα μὲν ἔχοντα δύο τμήματα τῶν Λακεδαιμονίων ἀπέστειλε, καταλαβέσθαι κελεύσας μεσοπύργιον, ὃ τῶν 15 τειχῶν ἐρημότατον εἶναι τοῖς Μεγαλοπολίταις ἐπυρνώνετο, τῇ δὲ ἄλλῃ δυνάμει σχολαίως ἐπηκολούθει. Τοῦ δὲ Παντέως οὐ μόνον ἐκείνον τὸν τόπον, ἀλλὰ καὶ πολὺ μέρος τοῦ τείχους ἀφύλακτον εὐρόντος, καὶ τὰ μὲν καθαιρούντος εὐθύς, τὰ δὲ διασκάπτοντος, τῶν δὲ φρουρῶν οἷς ἐνέτυχε πάντας ἀποκτείναντος, ἔφθασε προσ- 20 μίξας ὁ Κλεομένης, καὶ πρὶν αἰσθῆσθαι τοὺς Μεγαλοπολίτας ἔνδον ἦν μετὰ τῆς δυνάμεως.

XXIV. Φανεροῦ δὲ μόλις τοῦ κακοῦ γενομένου τοῖς κατὰ τὴν πόλιν, οἱ μὲν εὐθύς ἐξέπιπτον ὅσα τυγχάνοι 25 τῶν χρημάτων λαμβάνοντες, οἱ δὲ συνεστρέφοντο μετὰ τῶν ὄπλων, καὶ τοῖς πολεμίοις ἐνιστάμενοι καὶ προσβάλλοντες ἐκείνους μὲν οὐκ ἴσχυσαν ἐκκρούσαι, τοῖς δὲ φεύγουσι τῶν πολιτῶν ἀσφαλῶς ἀπελθεῖν παρέσχον, ὥστε μὴ πλείονα τῶν χιλίων ἐγκαταληφθῆναι σώματα, 30 τοὺς δὲ ἄλλους ἅπαντας ὁμοῦ μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν φθάσαι διαφυγόντας εἰς Μεσσήνην. Ἐσώθη δὲ καὶ τῶν προσβοηθούτων καὶ μαχομένων τὸ πλῆθος·

ὀλίγοι δὲ παντάπασιν ἤλωσαν, ὧν ἦν Λυσανδρίδας τε καὶ Θεαρίδας, ἄνδρες ἐνδοξοὶ καὶ δυνατοὶ μάλιστα τῶν Μεγαλοπολιτῶν. Αἰὸ καὶ λαβόντες αὐτοὺς εὐθύς οἱ στρατιῶται τῷ Κλεομένει προσῆγον. Ὁ δὲ Λυσανδρίδας ὡς εἶδε τὸν Κλεομένην πόρρωθεν, ἀναβοήσας „Ἐξε- 5 στί σοι νῦν“ εἶπεν „ὦ βασιλεῦ Λακεδαιμονίων, ἔργον ἀποδειξαμένῳ τοῦ πεπραγμένου κάλλιον καὶ βασιλικώτατον ἐνδοξοτάτῳ γενέσθαι.“ Ὁ Κλεομένης δὲ ὑποπήσας αὐτοῦ τὴν ἐντευξιν „Τί δέ“ εἶπεν „ὦ Λυσανδρίδα, λέγεις; οὐ γὰρ δὴ πού με τὴν πόλιν ὑμῖν ἀπο- 10 δοῦναι κελεύεις;“ Καὶ ὁ Λυσανδρίδας „Αὐτὸ μὲν οὖν“ ἔφη „λέγω καὶ συμβουλεύω μὴ διαφθεῖραι πόλιν τηλικαύτην, ἀλλ' ἐμπλήσαι φίλων καὶ συμμάχων πιστῶν καὶ βεβαίων, ἀποδόντα Μεγαλοπολίταις τὴν πατρίδα καὶ σωτήρα δήμου τοσοῦτου γενόμενον.“ Μικρὸν οὖν ὁ 15 Κλεομένης διασιωπήσας „Χαλεπόν“ ἔφη „τὸ πιστεῦσαι ταῦτα, νικᾶτω δὲ τὸ πρὸς δόξαν αἰεὶ μᾶλλον ἢ τὸ λυσίτελές παρ' ἡμῖν.“ Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπέστειλε τοὺς ἄνδρας εἰς Μεσσήνην καὶ κήρυκα παρ' ἑαυτοῦ, τοῖς Μεγαλοπολίταις ἀποδιδούς τὴν πόλιν ἐπὶ τῷ συμμάχου εἶναι 20 καὶ φίλους ἀποστάντας Ἀχαιῶν. Οὕτω δὲ τοῦ Κλεομένου εὐγνώμονα καὶ φιλόανθρωπα προτείναντος οὐκ εἴασε τοὺς Μεγαλοπολίτας ὁ Φιλοποίμην ἐγκαταλιπεῖν τὴν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς πίστιν, ἀλλὰ κατηγορῶν τοῦ Κλεομένου, ὡς οὐ ζητοῦντος ἀποδοῦναι τὴν πόλιν, 25 ἀλλὰ προσλαβεῖν τοὺς πολίτας, ἐξέβαλε τὸν Θεαρίδαν καὶ τὸν Λυσανδρίδαν ἐκ τῆς Μεσσήνης. Οὗτος ἦν Φιλοποίμην ὁ πρωτεύσας ὕστερον Ἀχαιῶν καὶ μεγίστην κτησάμενος ἐν τοῖς Ἑλλησι δόξαν, ὡς ἰδίᾳ περὶ αὐτοῦ γέγραπται. 30

XXV. Τούτων δὲ ἀπαγγελθέντων τῷ Κλεομένει, τετηρηκῶς τὴν πόλιν ἄδικτον καὶ ἀκέραιον, ὥστε μη-

δένα λαθεῖν μηδὲ τοῦλάχιστον λαβόντα, τότε παντά-
 πασι τραχυνθεῖς καὶ ἀγανακτήσας τὰ μὲν χρήματα διηρ-
 πασεν, ἀνδριάντας δὲ καὶ γραφὰς ἀπέστειλεν εἰς Σπάρ-
 την, τῆς δὲ πόλεως τὰ πλεῖστα καὶ μέγιστα μέρη κατα-
 5 σκάψας καὶ διαφθείρας ἀνέξενεν ἐπ' οἴκου, φοβούμενος
 τὸν Ἀντίγονον καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς. Ἐπράχθη δὲ οὐδὲν
 ἀπ' αὐτῶν. Ἐτύγχανον μὲν γὰρ ἐν Ἀργίῳ βουλὴν ἔχον-
 τες· ἐπεὶ δὲ Ἄρατος ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα πολὺν μὲν
 χρόνον ἔκλαιε τὴν χλαμύδα θέμενος πρὸ τοῦ προσώπου,
 10 θναυμαζόντων δὲ καὶ λέγειν κελευόντων εἶπεν, ὅτι Με-
 γάλῃ πόλις ἀπόλωλε ὑπὸ Κλεομένους, ἣ μὲν σύνοδος
 εὐθύς διελύθη τῶν Ἀχαιῶν καταπλαγέντων τὴν ὀξύ-
 τητα καὶ τὸ μέγεθος τοῦ πάθους, ὃ δὲ Ἀντίγονος ἐπι-
 χειρήσας βοηθεῖν, εἶτα βραδέως αὐτῷ τῆς δυνάμεως ἐκ
 15 τῶν χειμαδίων ἀνισταμένης, ταύτην μὲν αὐτὸς ἐκέλευσε
 κατὰ χώραν μένειν, αὐτὸς δὲ παρήλθεν εἰς Ἄργος, οὐ
 πολλοὺς ἔχων στρατιώτας μεθ' ἑαυτοῦ. Διὸ καὶ τὸ δεύ-
 τερον ἐγγέλθημα τοῦ Κλεομένου εἶδοξε μὲν τετολμησθαι
 παραβόλως καὶ μανικῶς, ἐπράχθη δὲ μετὰ πολλῆς προ-
 20 νοίας, ὡς φησι Πολύβιος. Εἰδὼς γὰρ εἰς τὰ χειμάδια
 διεσπαρμένους κατὰ πόλιν, ὡς φησι, τοὺς Μακεδόνας,⁸¹⁷
 καὶ τὸν Ἀντίγονον οὐ πολλοὺς ἔχοντα μισθοφόρους ἐν
 Ἄργει διαχειμάζοντα μετὰ τῶν φίλων, ἐνέβαλεν εἰς τὴν
 Ἄργείαν, λογιζόμενος ἢ δι' αἰσχύνην τοῦ Ἀντιγόπου
 25 παροξυνθέντος ἐπικρατήσῃ ἢ μὴ τολμήσαντα μάχεσθαι
 διαβαλεῖν πρὸς τοὺς Ἀργεῖους. Ὁ καὶ συνέβη. Δια-
 φθειρομένης γὰρ τῆς χώρας ὑπ' αὐτοῦ καὶ πάντων ἀγο-
 μένων καὶ φερομένων, οἱ μὲν Ἀργεῖοι δυσανασχετοῦν-
 τες ἐπὶ τὰς θύρας συνεστρέφοντο τοῦ βασιλέως καὶ κα-
 30 τεβόων, μάχεσθαι κελεύοντες ἢ τοῖς κρείττοσιν ἐξίστα-
 σθαι τῆς ἡγεμονίας· ὃ δὲ Ἀντίγονος, ὡς εἶδε στρατηγὸν
 ἔμφρονα, τὸ κινδυνεῦσαι παραλόγως καὶ προσέειπε τὴν

ἀσφάλειαν αἰσχρὸν, οὐ τὸ κακῶς ἀκούσαι παρὰ τοῖς
 ἔκτος ἡγούμενος, οὐ προήλθεν, ἀλλ' ἐνέμενε τοῖς αὐ-
 τοῦ λογισμοῖς. Ὁ δὲ Κλεομένης ἄχρι τῶν τειχῶν τῷ
 στρατῷ προσελθὼν καὶ καθυβρίσας καὶ διαλυμηνάμενος
 ἀδεῶς ἀνεχώρησεν. 5

XXVI. Ὀλίγω δὲ ὕστερον αὐτὸς εἰς Τεγέαν ἀκού-
 σας προῖεναί τὸν Ἀντίγονον, ὡς ἐκεῖθεν εἰς τὴν Λακω-
 νικὴν ἐμβαλοῦντα, ταχὺ τοὺς στρατιώτας ἀναλαβὼν καὶ
 καθ' ἑτέρας ὁδοὺς παραλλάξας ἅμ' ἡμέρᾳ πρὸς τὴ πό-
 λει τῶν Ἀργείων ἀνεφάνη, πορθῶν τὸ πεδίον καὶ τὸν 10
 σῖτον οὐ κείρων, ὥσπερ οἱ λοιποὶ, θρεπέαναι καὶ μαχαί-
 ραις, ἀλλὰ κόπτων ξύλοις μεγάλοις εἰς σχῆμα φομφαίας
 ἀπειρογασμένοις, ὡς ἐπὶ παιδιᾷ χρωμένους ἐν τῷ πο-
 ρεύεσθαι σὺν μηδενὶ πόνῳ πάντα συγκατατριῖναι καὶ
 διαφθεῖραι τὸν καρπὸν. Ὡς μέντοι κατὰ τὴν Κυλλάρα-
 15 βιν γενόμενοι τὸ γυμνάσιον ἐπεχείρουν προσφέρειν
 πῦρ, ἐκόλυσεν, ὡς καὶ τῶν περὶ Μεγάλην πόλιν ὑπ'
 ὄργῃς μᾶλλον ἢ καλῶς αὐτῷ πεπραγμένων. Τοῦ δὲ Ἀν-
 τιγόπου πρῶτον μὲν εὐθύς εἰς Ἄργος ἀναχωρήσαντος,
 20 ἔπειτα τὰ ὄρη καὶ τὰς ὑπερβολὰς πάσας φυλακαῖς κατα-
 λαβόντος, ἀμελεῖν καὶ καταφρονεῖν προσποιούμενος
 ἐπεμφε κήρυκας τὰς κλεῖς ἀξίων τοῦ Ἡραίου λαβεῖν,
 ὅπως ἀπαλλάττοιο τῇ θεῷ θύσας. Οὕτω δὲ παίξας καὶ
 κατειρωνευσάμενος καὶ τῇ θεῷ θύσας ὑπὸ τὸν νεῶν κε-
 κλεισμένον ἀπήγαγεν εἰς Φλιοῦντα τὸν στρατόν· ἐκεῖ-
 25 θεν δὲ τοὺς φρουροῦντας τὸν Ὀλίγυρτον ἐξελάσας κα-
 τέβη παρὰ τὸν Ὀρχομενὸν, οὐ μόνον τοῖς πολίταις φρό-
 νημα καὶ θάρσος ἐμπεποιηκῶς, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολεμίοις
 ἀνὴρ ἡγεμονικὸς δοκῶν εἶναι καὶ πραγμάτων μεγάλων
 ἄξιος. Τὸ γὰρ ἐκ μιᾶς πόλεως ὁρμώμενον ὁμοῦ τῇ Μα-
 30 κεδόνων δυνάμει καὶ Πελοποννησίοις ἅπασι καὶ χορη-
 γία βασιλικῇ πολεμεῖν, καὶ μὴ μόνον ἄδικτον διαφυλάτ-

τοῦτα τὴν Λακωνικὴν, ἀλλὰ καὶ χώραν κακῶς ποι-
οῦντα τὴν ἐκείνων καὶ πόλεις αἰροῦντα τηλικαύτας, οὐ
τῆς τυχεύσεως ἐδόκει δεινότητος εἶναι καὶ μεγαλοφρο-
σύνης.

5 XXVII. Ἄλλ' ὁ πρῶτος τὰ χρήματα νεῦρα τῶν πραγ-
μάτων προσειπὼν εἰς τὰ τοῦ πολέμου πράγματα μάλι-
στα βλέψας τοῦτ' εἰπεῖν ἔοικε. Καὶ Δημάδης, τὰς τρι-
ήρεις μὲν καθέλκειν καὶ πληροῦν ποτε τῶν Ἀθηναίων
κελευόντων, χρήματα δ' οὐκ ἔχόντων „Πρότερόν ἐστιν“
10 ἔφη „τοῦ προωρατεῦσαι τὸ φυράσαι.“ Λέγεται δὲ καὶ
Ἀρχίδαμος ὁ παλαιὸς ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ Πελοποννη-
σιακοῦ πολέμου, κελευόντων εἰσφορὰς τάξει τῶν συμ-
μάχων αὐτόν, εἰπεῖν, ὡς ὁ πόλεμος οὐ τεταγμένα σιτει-
ται. Καθάπερ γὰρ οἱ σεσωμασκηκότες ἀθληταὶ τῷ χρό-
15 νῳ καταβαροῦσι καὶ καταγωνίζονται τοὺς εὐρύθμους
καὶ τεχνίτας, οὕτως καὶ ὁ Ἀντίγονος ἐκ πολλῆς ἀναφέ-
ρων δυνάμεως πρὸς τὸν πόλεμον ἐξεπώνει καὶ κατήθλει
τὸν Κλεομένην γλίσχρως καὶ μόλις πορίζοντα τοῖς ξένοις
μισθὸν καὶ τροφὴν τοῖς πολίταις. Ἐπεὶ τὰλλά γε πρὸς
20 τοῦ Κλεομένου ὁ χρόνος ἦν, τῶν οἴκοι πραγμάτων ἀνι-
στάντων τὸν Ἀντίγονον. Βάρβαροι γὰρ περιέκοπτον
ἀπόντος καὶ κατέτρεχον τὴν Μακεδονίαν, καὶ τότε δὴ 818
πολὺς ἄνωθεν Ἰλλυριῶν ἐμβεβλήκει στρατός, ὑφ' οὗ
πορθοῦμενοι μετεπέμποντο τὸν Ἀντίγονον οἱ Μακεδό-
25 νες. Καὶ παρ' ὀλίγον πρὸ τῆς μάχης συνέτυχε ταῦτα τὰ
γράμματα κοιμισθῆναι πρὸς αὐτόν· ὃν κοιμισθέντων εὐ-
θύς ἂν ἀπῆλθε μακρὰ χείρην φράσας Ἀχαιοῖς. Ἄλλ' ἢ
τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων κρῖνουσα τῷ παρὰ μικρὸν
τύχῃ τηλικαύτην ἀπεδείξατο ἰσότην καιροῦ καὶ δυνάμιν,
30 ὥστε, τῆς μάχης ἐν Σελασίᾳ γενομένης καὶ τοῦ Κλεο-
μένου ἀποβεβληκότες τὴν δυνάμιν καὶ τὴν πόλιν, εὐ-
θύς παρῆναι τοὺς καλοῦντας τὸν Ἀντίγονον. Ὁ καὶ

μάλιστα τὴν δυστυχίαν τοῦ Κλεομένου οἰκτροτέραν
ἐποίησεν. Εἰ γὰρ ἡμέρας δύο μόνως ἐπέσχε καὶ παρή-
γαγε φυγομαχῶν, οὐκ ἂν ἐδέησεν αὐτῷ μάχης, ἀλλ' ἐφ'
οἷς ἐβούλετο διηλλάγη πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς ἀπελθόντων
τῶν Μακεδόνων· νῦν δέ, ὥσπερ εἴρηται, διὰ τὴν ἀρχή- 5
ματίαν ἐν τοῖς ὄπλοις τὸ πᾶν θέμενος ἠναγκάσθη δις-
μυρίοις, ὡς Πολύβιος φησι, πρὸς τρισμυρίους ἀντι-
παρατάξασθαι.

XXVIII. Καὶ θανμαστὸν μὲν ἐν τῷ κινδύνῳ παρα-
σχὼν ἑαυτὸν στρατηγόν, ἐκθύμοις δὲ χρησάμενος τοῖς 10
πολίταις, οὐ μὴν οὐδὲ τῶν ξένων μεμπτῶς ἀγωνισαμέ-
νων, τῷ τρόπῳ τῆς ὀπλίσεως καὶ τῷ βάρει τῆς ὀπλιτι-
κῆς φάλαγγος ἐξεθλίβη. Φύλαρχος δὲ καὶ προδοσίαν
γενέσθαι φησὶ τὴν μάλιστα τῷ Κλεομένει τὰ πράγματα
διεργασαμένην. Τοῦ γὰρ Ἀντιγόου τοὺς Ἰλλυριοὺς 15
καὶ τοὺς Ἀκαρνανὰς ἐπιπεριελθεῖν κρύφα κελύσαντος
καὶ κυκλώσασθαι θάτερον κέρας, ἐφ' οὗ τεταγμένος ἦν
Εὐκλείδης ὁ τοῦ Κλεομένου ἀδελφός, εἶτα τὴν ἄλλην
ἐπὶ μάχῃ δυνάμιν ἐκτάττοντος, ἀπὸ σκοπῆς θεωρῶν ὁ
Κλεομένης, ὡς οὐδαμοῦ τὰ ὄπλα τῶν Ἰλλυριῶν καὶ τῶν 20
Ἀκαρνανῶν κατεῖδεν, ἐφοβήθη μὴ πρὸς τι τοιοῦτον
αὐτοῖς ὁ Ἀντίγονος κέχρηται. Καλέσας δὲ Λαμοτέλη
τὸν ἐπὶ τῆς κρυπτείας τεταγμένον, ὄραν ἐκέλευσε καὶ
ζητεῖν, ὅπως ἔχει τὰ κατὰ νότου καὶ κύκλῳ τῆς παρα-
τάξεως. Τοῦ δὲ Λαμοτέλους (ἦν γὰρ, ὡς λέγεται, χρήμα- 25
σιν πρότερον ὑπ' Ἀντιγόου διεφθαρμένος) ἀμελεῖν ἐκέ-
νων εἰπόντος ὡς καλῶς ἔχόντων, τοῖς δὲ συνάπτουσιν
ἐξ ἐναντίας προσέχειν καὶ τούτους ἀμύνεσθαι, πιστεύ-
σας ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον ἐχώρει, καὶ τῇ ζύμῃ τῶν περὶ
αὐτὸν Σπαρτιατῶν ὠσάμενος τὴν φάλαγγα τῶν Μακε- 30
δόνων ἐπὶ πέντε πον σταδίου ὑποχωρούντων ἐκβιαζό-
μενος καὶ κρατῶν ἠκολούθησεν. Εἶτα τῶν περὶ τὸν

Εὐκλείδαν ἀπὸ θατέρου κυκλωθέντων ἐπιστάς καὶ κατιδὼν τὸν κίνδυνον „Ὀλῆ μοι, φίλτατε ἀδελφέ“ εἶπεν „Ὀλῆ, γενναῖος ὢν καὶ παισὶ ζηλωτὸς Σπαρτιατῶν καὶ γυναιξὶν ἀοίδιμος.“ Οὕτω δὲ τῶν περὶ τὸν Εὐκλείδαν ἀναιρεθέντων καὶ τῶν ἐκείθεν, ὡς ἐκράτουν, ἐπιφερομένων ταραττομένους ὄρων τοὺς στρατιώτας καὶ μένειν οὐκέτι τολμῶντας, ἔσωξεν ἑαυτόν. Ἀποθανεῖν δὲ καὶ τῶν ξένων πολλοὺς λέγουσι καὶ Λακεδαιμονίους ἅπαντας πλὴν διακοσίων, ἑξακισχιλλοὺς ὄντας.

10 XXIX. Ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν πόλιν ἀφίκετο, τοῖς μὲν ἀπαντήσασι τῶν πολιτῶν παρήγει δέχεσθαι τὸν Ἀντίγονον, αὐτὸς δὲ εἶπεν εἴτε ζῶν εἴτε ἀποθανών, ὃ μέλλοι τῇ Σπάρτῃ συνοίσειν, τοῦτο πράξειν. Ὅρων δὲ τὰς γυναικας τοῖς μετ' αὐτοῦ πεφευγόσι προστρεχούσας καὶ 15 δεχομένας τὰ ὄπλα καὶ ποτὸν προσφερούσας, αὐτὸς εἰσῆλθε μὲν εἰς τὴν οἰκίαν τὴν ἑαυτοῦ, τῆς δὲ παιδίσκης, ἣν εἶχεν, ἔλευθέρων οὖσαν ἐκ Μεγάλης πόλεως ἀνειληφὼς μετὰ τὴν τῆς γυναικὸς τελευτήν, ὡς εἰθιστο, προσιούσης καὶ βουλομένης ἀπὸ στρατείας ἦκοντα θερα- 20 πύειν, οὔτε πιεῖν ἐκδεδιψηκῶς ὑπέμεινεν οὔτε καθίσει κεκμηκῶς, ἀλλ' ὥσπερ ἐτύγχανε τεθωρακισμένους τῶν κιώνων τιμὴν τὴν χεῖρα προσβαλὼν πλαγίαν καὶ τὸ πρόσωπον ἐπὶ τὸν πῆχυν ἐπιθείς, καὶ χρόνον οὐ πολλὸν οὕτω διαναπαύσας τὸ σῶμα καὶ τῇ διανοίᾳ περιδραμῶν ἅπαν- 25 τας τοὺς λογισμοὺς, ὥρμησε μετὰ τῶν φίλων εἰς τὸ Γύθειον. Κάκειθεν ἐπιβάντες ἐπ' αὐτὸ τοῦτο παρεσκευασμένων πλοίων ἀνήχθησαν.

XXX. Ὁ δὲ Ἀντίγονος ἐξ ἐφόδου παραλαβὼν τὴν πόλιν καὶ χρησάμενος τοῖς Λακεδαιμονίοις φιλανθρωπῶ- 30 πως, καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς Σπάρτης οὐ προπηλακίσας οὐδ' ἐνυβρίσας, ἀλλὰ καὶ νόμους καὶ πολιτείας ἀποδοὺς καὶ τοῖς θεοῖς θύσας, ἀνεχώρησεν ἡμέρᾳ τρίτῃ, πνυθόμενος ἐν

Μακεδονία πολλὸν πόλεμον εἶναι καὶ πορθεῖσθαι τὴν χώραν ὑπὸ τῶν βαρβάρων. Ἦδη δὲ καὶ τὸ νόσημα κατεῖχεν αὐτόν, εἰς φθίσειν ἐκβεβηκὸς ἰσχυρὰν καὶ κατάρρουν σύντονον. Οὐ μὴν ἀπέειπεν, ἀλλ' ἀντήρκεσε πρὸς τοὺς οἰκείους ἀγῶνας ὅσον ἐπὶ νίκῃ μεγίστῃ καὶ φόνῳ 5 πλείστῳ τῶν βαρβάρων εὐκλεέστερον ἀποθανεῖν, ὡς μὲν εἰκὸς ἐστὶ καὶ λέγουσιν οἱ περὶ Φύλαρχον, αὐτῇ τῇ περὶ τὸν ἀγῶνα κραυγῇ τὸ σῶμα προσαναροήξας· ἐν δὲ ταῖς σχολαῖς ἦν ἀκούειν, ὅτι βοῶν μετὰ τὴν νίκην ὑπὸ χαρᾶς „ὦ καλῆς ἡμέρας“ πλήθος αἵματος ἀνήγαγε καὶ 10 πυρέξας συντόνως ἐτελεύτησε. Ταῦτα μὲν τὰ περὶ Ἀντίγονον.

XXXI. Κλεομένης δὲ πλέων ἀπὸ Κυθήρων εἰς νῆσον ἐτέραν, Αἰγιαλίαν, κατέσχευε. Ὅθεν εἰς Κυρήνην περαιούσθαι μέλλοντος αὐτοῦ, τῶν φίλων εἰς ὄνομα Θη- 15 ρυκίων, ἀνὴρ πρὸς τε τὰς πράξεις φρονήματι κεχηρημένος μέγαν καὶ τοῖς λόγοις γεγονώς τις ὑψηλὸς ἀεὶ καὶ μέγανυχος, ἐντυχὼν αὐτῷ κατ' ἰδίαν „Τὸν μὲν κάλλιστον“ εἶπεν „ὦ βασιλεῦ, θάνατον ἐν τῇ μάχῃ προηκάμεθα· καίτοι πάντες ἦκουσαν ἡμῶν λερόντων, ὡς 20 οὐχ ὑπερβήσεται τὸν βασιλέα τῶν Σπαρτιατῶν Ἀντίγονος, εἰ μὴ νεκρόν. Ὁ δὲ δεύτερος δόξῃ καὶ ἀρετῇ νῦν ἐτι πάρεστιν ἡμῖν. Ποῦ πλέομεν ἀλογίστως ἀποφεύγοντες ἔγγυς ὃν κακὸν καὶ μακρὰν διώκοντες; εἰ γὰρ οὐκ αἰσχρόν ἐστι δουλεύειν τοῖς ἀπὸ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάν- 25 δρου τοῖς ἀφ' Ἡρακλέους, πλοῦν πολλὸν κερδανούμεν Ἀντιγόνῳ παραδόντες ἑαυτούς, ὃν εἰκὸς ἐστὶ Πτολεμαίου διαφέρειν ὅσον Αἰγυπτίων Μακεδόνας. Εἰ δὲ ὑφ' ὧν κερρατήμεθα τοῖς ὄπλοις οὐκ ἀξιοῦμεν ἄρχεσθαι, τί τὸν μὴ νενικηκότα δεσπότην ποιοῦμεν αὐτῶν, 30 ἵνα ἀνθ' ἐνὸς δυεῖν κακίους φανῶμεν, Ἀντίγονον μὲν φεύγοντες, Πτολεμαῖον δὲ κολακεύοντες; ἢ διὰ τὴν

μητέρα φησομεν εἰς Αἴγυπτον ἦκειν; καλὸν μεντὰν αὐτῇ θέαμα γένοιο καὶ ξηλωτὸν ἐπιδεικνυμένη ταῖς Πτολεμαίου γυναιξίν αἰχμάλωτον ἐκ βασιλέως καὶ φυγάδα τὸν υἱόν. Οὐχ ἕως ἐτι τῶν ἰδίων ξιφῶν ἄρχομεν 5 καὶ τὴν Λακωνικὴν ἀφορῶμεν, ἐνταῦθα τῆς τύχης ἀπαλλάξαντες ἑαυτοὺς ἀπολογησόμεθα τοῖς ἐν Σελασίαι κειμένοις ὑπὲρ τῆς Σπάρτης, ἀλλ' ἐν Αἰγύπτῳ καθεδουόμεθα πυνθανόμενοι, τίνα τῆς Λακεδαιμόνος σατραπην Ἀντίγονος ἀπολέλοιπε;“ Τοιαῦτα τοῦ Θηρουκίανος 10 εἰπόντος ὁ Κλεομένης ἀπεκρίνατο „Τῶν ἀνθρωπίνων τὸ ῥᾶστον, ὃ πονηρὸν καὶ πᾶσιν ἐν ἐτοίμῳ διώκων, ἀποθανεῖν, ἀνδρείος εἶναι δοκεῖς φεύγων αἰσχίονα φυγῆν τῆς πρότερον; πολεμίους μὲν γὰρ ἐνέδωκαν ἤδη καὶ κρείττονες ἡμῶν ἢ τύχῃ σφαλέντες ἢ βιασθέντες ὑπὸ 15 πλήθους· ὁ δὲ πρὸς πόνους καὶ τάλαιπωρίας ἢ φόγους καὶ δόξας ἀνθρώπων ἀπαγορευῶν ἠττάται τῆς αὐτοῦ μαλακίας. Δεῖ γὰρ τὸν ἀνθαίρετον θάνατον οὐ φυγῆν εἶναι πράξεων, ἀλλὰ πράξιν. Αἰσχρὸν γὰρ ξῆν μόνους ἑαυτοῖς καὶ ἀποθνήσκειν· ἐφ' ὃ σὺ νῦν παρακαλεῖς 82) 20 ἡμᾶς σπεύδων ἀπαλλαγῆναι τῶν παρόντων, καλὸν δὲ οὐδὲν οὐδὲ χρήσιμον ἄλλο διαπραττόμενος. Ἐγὼ δὲ καὶ σὲ καὶ ἑμαυτὸν οἴομαι δεῖν τὰς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐλπίδας μὴ καταλιπεῖν· ὅπου δ' ἂν ἡμᾶς ἐκεῖναι καταλίπωσι, ῥᾶστα βουλομένοις ἀποθανεῖν ὑπάρξει.“ Πρὸς 25 ταῦτα Θηρουκίαν οὐδὲν ἀντειπῶν, ὅτε πρῶτον ἔσχε καιρὸν ἀποστῆναι τοῦ Κλεομένου, ἐκτραπόμενος παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἔσφαξεν ἑαυτὸν.

XXXII. Ὁ δὲ Κλεομένης ἀπὸ τῶν Αἰγιαλῶν ἀναχθεὶς τῇ Λιβύῃ προσέβαλε· καὶ διὰ τῶν βασιλικῶν πα- 30 ραπεμπόμενος ἦκεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ὁφθεῖς δὲ τῷ Πτολεμαίῳ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐτύγχανε κοινῶς φιλανθρωπικοῦ καὶ μετρίου πρὸς αὐτόν· ἐπεὶ δὲ γνώμης διδούς

πεῖραν ἀνὴρ ἐφαίνετο ἔμφρων, καὶ τῆς καθ' ἡμέραν ὀμιλίας αὐτοῦ τὸ Λακωνικὸν καὶ ἀφελὲς τὴν χάριν ἐλευθέριον εἶχε, καὶ τὴν εὐγένειαν οὐδαμῇ κατασχύνων οὐδὲ καμπτόμενος ὑπὸ τῆς τύχης, τῶν πρὸς ἡδονὴν καὶ κολακειᾶν διαλεγομένων πιθανώτερος ἐφαίνετο, πολλῆ 5 μὲν αἰδῶς καὶ μετάνοια τὸν Πτολεμαῖον εἶχεν ἀνδρὸς ἀμελήσαντα τοιούτου καὶ προέμενον τῷ Ἀντιγόνῳ, δόξαν ἅμα κεκτημένῳ τηλικαύτην καὶ δύναμιν, ἀναλαμβάνων δὲ τιμαῖς καὶ φιλοφροσύναις τὸν Κλεομένη παρθετάρρουν, ὡς μετὰ νεῶν καὶ χρημάτων ἀποστελῶν 10 αὐτὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ καταστήσων εἰς τὴν βασιλείαν. Ἐδίδου δὲ καὶ σύνταξιν αὐτῷ τέσσαρα καὶ εἰκοσι τάλαντα καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν. Ἀφ' ὧν ἐκεῖνος αὐτὸν καὶ τοὺς φίλους εὐτελῶς καὶ σωφρόνως διοικῶν τὰ πλεῖστα κατανήλισκεν εἰς φιλανθρωπίας καὶ μετα- 15 δόσεις τῶν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος εἰς Αἴγυπτον ἐκπεπτωκότων.

XXXIII. Ὁ μὲν οὖν πρεσβύτερος Πτολεμαῖος πρὶν ἐκτελέσαι τῷ Κλεομένει τὴν ἐκπεψιν ἐτελεύτησε· τῆς 20 δὲ βασιλείας εὐθύς εἰς πολλὴν ἀσέλγειαν καὶ παροιλίαν καὶ γυναικοκρατίαν ἐμπεσοῦσης ἡμελεῖτο καὶ τὰ τοῦ Κλεομένου. Ὁ μὲν γὰρ βασιλεὺς αὐτὸς οὕτω διέφθαρτο τὴν ψυχὴν ὑπὸ γυναικῶν καὶ πότων, ὥστε, ὅποτε νήφοι μάλιστα καὶ σπουδαιότατος αὐτοῦ γένοιτο, τελετὰς τελεῖν καὶ τύμπανον ἔχων ἐν τοῖς βασιλείοις ἀγείρειν, 25 τὰ δὲ μέγιστα τῆς ἀρχῆς πράγματα διοικεῖν Ἀγαθόκλειαν τὴν ἐρωμένην τοῦ βασιλέως καὶ τὴν ταύτης μητέρα καὶ πορνοβοσκὸν Οὐνάνθην. Ὅμως δ' οὖν ἔδοξέ τις ἐν ἀρχῇ καὶ τοῦ Κλεομένου χρεῖα γεγονέναι. Δεδιδῶς γὰρ Μάγαν τὸν ἀδελφὸν Πτολεμαῖος, ὡς ἰσχύοντα 30 διὰ τῆς μητρὸς ἐν τῷ στρατιωτικῷ, τὸν Κλεομένη προσελάμβανε καὶ μετεδίδου τῶν ἀπορρήτων συνεδρίων,

βουλευόμενος ἀνελεῖν τὸν ἀδελφόν. Ὁ δὲ, καίπερ ἀπάν-
των τοῦτο πράττειν κελεύοντων, μόνος ἀπηγόρευσεν,
εἰπὼν ὡς μᾶλλον, εἰ δυνατὸν ἦν, ἔδει φύσαι τῷ βασι-
λει πλείονας ἀδελφούς πρὸς ἀσφάλειαν καὶ διαμονήν
5 τῶν πραγμάτων. Σωσιβίου δὲ τοῦ πλείστου ἐν τοῖς φί-
λοις δυναμένου φήσαντος οὐκ εἶναι τὰ τῶν μισθοφόρων
αὐτοῖς βέβαια τοῦ Μάγα ζωῆτος, ἀμελεῖν ἐκέλευσεν ὁ
Κλεομένης ἐνεκά γε τούτου· πλείους γὰρ ἢ τρισχιλίους
τῶν ξένων εἶναι Πελοποννησίους προσέχοντας αὐτῷ,
10 καὶ μόνον νεύσει προθύμως μετὰ τῶν ὀπλων παρεσο-
μένους. Οὗτος ὁ λόγος τότε μὲν οὐ μικρὰν τῷ Κλεομέ-
νει καὶ πίστιν εὐνοίας καὶ δόκησιν ἰσχύος προσέθηκεν,
ἕστερον δὲ, τοῦ Πτολεμαίου τῆς ἀσθενείας ἐπιτεινού-
σης τὴν δειλίαν, καὶ καθάπερ εἶωθεν ἐν τῷ μηδὲν φορ-
15 νεῖν, τοῦ πάντα δεδοικέναι καὶ πᾶσιν ἀπιστεῖν ἀσφαλε-
στάτου δοκοῦντος εἶναι, φοβερὸν ἐποίει τὸν Κλεομένη
τοῖς αὐλικοῖς, ὡς ἰσχύοντα παρὰ τοῖς ξένοις· καὶ πολ-
λῶν ἦν ἀκούειν λεγόντων ὅτι „Οὗτος ὁ λέων ἐν τούτοις
τοῖς προβάτοις ἀναστρέφεται.“ Τῷ γὰρ ὄντι τοιοῦτον
20 διέφαινε ἦθος ἐν τοῖς βασιλικοῖς, ὑποβλέπων ἀτρέμα 821
καὶ παρεπισκοπῶν τὰ πραττόμενα.

XXXIV. Ναῦς μὲν οὖν αἰτῶν καὶ στρατιὰν ἀπέπει-
πυθάνομενος δὲ τεθνάναι τὸν Ἀντίγονον, Αἰτωλικῶ δὲ
πολέμῳ συμπεπλέχθαι τοὺς Ἀχαιοὺς, τὰ δὲ πράγματα
25 ποθεῖν αὐτὸν καὶ παρακαλεῖν ἐκείνον, ἐν ταραχῇ καὶ
διασπασμῷ τῆς Πελοποννήσου γεγενημένης, ἡξίου μὲν
μόνος ἀποσταλῆναι μετὰ τῶν φίλων, ἐπειθε δὲ οὐδένα,
τοῦ μὲν βασιλέως οὐκ εἰσακούοντος, ἀλλ' ἐν γυναιξὶ
καὶ θιάσοις καὶ κάμοις συνέχοντος ἑαυτὸν, ὁ δὲ τῶν
30 ὄλων προσεστηκὼς καὶ προβουλεύων Σωσίβιος μένοντα
μὲν τὸν Κλεομένη παρὰ γνώμην ἠγείτο δυσμεταχειρί-
στον εἶναι καὶ φοβερὸν, ἀφεθέντα δὲ τολμηρὸν, ἄνδρα

καὶ μεγαλοπράγματα καὶ τῆς βασιλείας νοσοῦσης θεατὴν
γεγενημένον. Οὐδὲ γὰρ αἱ δωρεαὶ κατεπράυνον αὐτὸν,
ἀλλ' ὥσπερ τὸν Ἄπιν ἐν ἀφθόνοις διαιτώμενον καὶ
τροφᾶν δοκοῦντα τοῦ κατὰ φύσιν βίου καὶ δρόμων ἀφέ-
των καὶ σκιρτήσεων ἕμερος ἔχει, καὶ δῆλός ἐστι δυσανα- 5
σχετῶν τὴν ἐν ταῖς χερσὶ τῶν ἱερέων διατριβὴν, οὕτως
ἐκείνον οὐδὲν ἤρεσκε τῶν μαλθακῶν,
ἀλλὰ φθινύθεσκε φίλον κῆρ,
ὥσπερ Ἀχιλλεύς,

αὐθι μένων, ποθέεσκε δ' αὐτὴν τε πτόλεμόν τε. 16

XXXV. Τοιούτων δὲ τῶν κατ' αὐτὸν ὄντων πραγ-
μάτων ἀφικνεῖται Νικαγόρας ὁ Μεσσηνῖος εἰς Ἀλεξάν-
δρειαν, ἀνὴρ μισῶν μὲν τὸν Κλεομένη, προσποιούμε-
νος δὲ φίλος εἶναι· χωρίον δὲ ποτε καλὸν αὐτῷ πεπρα-
κὼς [διὰ πονηρίαν, ὡς οἶμαι,] καὶ δι' ἀσχολίαν, ὡς 15
ἔοικε, διὰ πολέμους οὐκ ἀπειληφὼς τὸ ἀργύριον. Τοῦ-
τον οὖν ἐκβαίνοντα τότε τῆς ὀλκάδος ἰδὼν ὁ Κλεομένης
(ἔτυχε γὰρ ἐν τῇ κρηπίδι τοῦ λιμένος περιπατῶν) ἠσπά-
ξετο προθύμως καὶ τίς αὐτὸν εἰς Ἀγυπτὸν ἄγοι πρό-
φασις ἠρώτα. Τοῦ δὲ Νικαγόρου φιλοφρόνως ἀντα- 20
σπαζομένου καὶ φήσαντος ἵππους ἄγειν τῷ βασιλεῖ κα-
λοῦς τῶν πολεμιστηρίων, γελάσας ὁ Κλεομένης „Ἐβου-
λόμην ἂν“ ἔφη „σε μᾶλλον ἤκειν ἄγοντα σαμβυκιστρίδας
καὶ κιναιδούς· ταῦτα γὰρ νῦν μάλιστα κατεπείγει τὸν
βασιλέα.“ Καὶ ὁ Νικαγόρας τότε μὲν ἐμειδίασεν· ἡμέ- 25
ραις δὲ ἕστερον ὀλίγαις ὑπομνήσας τοῦ χωρίου τὸν
Κλεομένην νῦν γοῦν ἐδεῖτο τὴν τιμὴν ἀπολαβεῖν, ὡς
οὐκ ἂν ἐνοχλήσας, εἰ μὴ περὶ τὴν τῶν φορτίων διάθε-
σιν μετρίως ἐξημιούτο. Τοῦ δὲ Κλεομένου φήσαντος
οὐδὲν αὐτῷ περιεῖναι τῶν δεδομένων, λυπηθεὶς ὁ Νι- 30
καγόρας ἐκφέρει τῷ Σωσίβιῳ τὸ σκῶμμα τοῦ Κλεομέ-
νου. Ὁ δὲ καὶ τοῦτο μὲν ἀσμένως ἔλαβεν, ἐκ δὲ μείζο-

νος αἰτίας τὸν βασιλέα παροξύνει ζητῶν ἐπεισε τὸν Νικαγόραν ἐπιστολὴν γράψαντα κατὰ τοῦ Κλεομένου ἀπολιπεῖν, ὡς ἐγνωκότος, εἰ λάβοι τριήρεις καὶ στρατιώτας παρ' αὐτοῦ, Κυρήνην κατασχεῖν. Ὁ μὲν οὖν Νικαγόρας ταῦτα γράψας ἀπέπευσε· τοῦ δὲ Σωσιβίου μετὰ τέσσαρας ἡμέρας τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πτολεμαίου ἀνευεγκόντος ὡς ἀρτίως αὐτῷ δεδομένην καὶ παροξύναντος τὸ μειράκιον, ἔδοξεν εἰς οἰκίαν μεγάλην εἰσαγαγεῖν τὸν Κλεομένη, καὶ τὴν ἄλλην ὁμοίως παρέχον-
10 τας δίαιταν ἐξόδων εἰργεῖν.

XXXVI. Ἦν μὲν οὖν καὶ ταῦτα λυπηρὰ τῷ Κλεομένει, μοχθηροτέρας δὲ τὰς περὶ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας ἔσχεν ἐκ τοιαύτης συντηχίας. Πτολεμαῖος ὁ Χρυσέριμον φίλος ὦν τοῦ βασιλέως πάντα τὸν χρόνον ἐπιεικῶς διεί-
15 λεκτο τῷ Κλεομένει, καὶ συνήθειά τις ὑπῆρχεν αὐτοῖς καὶ παρηγορία πρὸς ἀλλήλους. Οὗτος οὖν τότε, τοῦ Κλεομένου δεηθέντος ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν, ἦλθε μὲν καὶ διελέχθη μέτρια, τὸ ὑποπτον ἐξαιρῶν καὶ περὶ τοῦ βασιλέως ἀπολογούμενος· ἀπιὼν δὲ πάλιν ἐκ τῆς οἰ-
20 κίας, καὶ μὴ προνοήσας ἐξόπισθεν ἄχρι τῶν θυρῶν ἐπακολουθοῦντα τὸν Κλεομένη, πικρῶς ἐπετίμησε τοῖς φύλαξιν, ὡς δὴ μέγα θηρίον καὶ δυστήρητον ἀμελῶς φυ-
λάττουσι καὶ ἡσθύνουσιν. Τούτων ὁ Κλεομένης αὐτήκοος
γενόμενος, καὶ πρὶν ἀσθέσθαι τὸν Πτολεμαῖον ἀναχω-
25 ρήσας, ἔφρασε τοῖς φίλοις. Εὐθύς οὖν πάντες ὡς πρότερον εἶχον ἐλπίδας ἐκβαλόντες πρὸς ὀργὴν ἐβουλεύσαντο τοῦ Πτολεμαίου τὴν ἀδικίαν ἀμυνάμενοι καὶ τὴν ὕβριν ἀξίως τῆς Σπάρτης ἀποθανεῖν καὶ μὴ περιμένειν ὡσπερ ἱερεῖα πιανθέντας κατακοπήναι· δεινὸν γάρ, εἰ
30 τὰς πρὸς Ἀντίγονον, ἄνδρα πολεμιστὴν καὶ δραστήριον, διαλύσεις ὑπεριδῶν Κλεομένης κάθηται μητρογύρτον βασιλέως σχολὴν ἀναμένων, ὅταν πρῶτον ἀπό-

θηται τὸ τύμπανον καὶ καταπαύσῃ τὸν θίασον, ἀποτενοῦντος αὐτόν.

XXXVII. Ἐπεὶ δὲ ἔδοξε ταῦτα καὶ κατὰ τύχην ὁ Πτολεμαῖος εἰς Κάνωβον ἐξώρμησε, πρῶτον μὲν διέδωκαν λόγον, ὡς παραλύοιτο τῆς φυλακῆς ὑπὸ τοῦ βασι-
5 λέως· ἔπειτα ἐκ τινος ἔθους βασιλικῷ τοῖς μέλλουσιν ἐξ εἰρηκτῆς ἀπολύεσθαι δέλπνον τε πεμπομένου καὶ ξενίαν, οἱ φίλοι πολλὰ τοιαῦτα τῷ Κλεομένει παρασκευάσαντες ἐξώθεν εἰσέπεμψαν, ἐξαπατῶντες τοὺς φύλακας οἰομένους ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀπεστάλθαι. Καὶ γὰρ ἔθνε
10 καὶ μετεδίδου τούτων ἀφθόνως αὐτοῖς, καὶ ἐπιτιθεῖς στεφάνους καὶ κατακλιθεῖς εἰσιῖατο μετὰ τῶν φίλων. Λέγεται δὲ τάχιον ἢ διεγνώκει πρὸς τὴν προᾶξιν ὀρμη-
σαι, συναισθηόμενος οἰκίτην ἕνα τῶν συνειδότεων τὴν προᾶξιν ἐξω παρὰ γυναικὶ κεκοιμημένον ἥς ἦρα. Καὶ
15 φοβηθεὶς μήνυσιν, ἐπειδὴ μέσον ἡμέρας ἦν καὶ τοὺς φύλακας ἥσθητο καθεύδοντας ὑπὸ τῆς μέθης, ἐνδυσάμενος τὸν χιτῶνα καὶ τὴν ῥαφὴν ἐκ τοῦ δεξιῦ παραλυσάμενος ὤμου, γυμνῷ τῷ ξίφει μετὰ τῶν φίλων ἐξεπήδησεν ἐνεσκευασμένων ὁμοίως, δεκατριῶν ὄντων. Ἰππίτας δὲ
20 χωλὸς ὦν τῇ μὲν πρώτῃ συνεξέπεσεν ὀρμῇ προθύμως, ὡς δὲ εἴωρα σχολαίτερον πορευομένους δι' αὐτόν, ἐκέλευσεν ἀνελεῖν καὶ μὴ διαφθεῖρειν τὴν προᾶξιν, ἄχρηστον ἄνθρωπον περιμένοντας. Ἐτυχε δὲ τῶν Ἀλεξανδρέων
25 τις ἵππον ἄγων παρὰ τὰς θύρας· τοῦτον ἀφελόμενοι καὶ τὸν Ἰππίαν ἀναβαλόντες ἐφέροντο δρόμῳ διὰ τῶν στενωπῶν καὶ παρεκάλουν τὸν ὄχλον ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν. Τοῖς δὲ τοσοῦτον, ὡς εἴκειν, ἀλκῆς μετήν, ὅσον ἐπαινεῖν καὶ θαναμάζειν τὴν τοῦ Κλεομένου τόλμαν, ἀκολουθεῖν δὲ καὶ βοηθεῖν οὐδεὶς ἐθάραξε. Τὸν μὲν
30 οὖν τοῦ Χρυσέριμον Πτολεμαίου ἐκ τῆς αὐλῆς ἐξιόντα τρεῖς εὐθύς προσπεσόντες ἀπέκτειναν· ἑτέρου δὲ Πτο-

λεμαίου τοῦ φυλάσσοντος τὴν πόλιν ἐλαύνοντος ἄρματι
 πρὸς αὐτούς, ὀρμήσαντες ἐναντίοι τοὺς μὲν ὑπηρέτας
 καὶ δορυφόρους διεσκέδασαν, αὐτὸν δὲ κατασπάσαντες
 ἀπὸ τοῦ ἄρματος ἀπέκτειναν. Ἔπειτα πρὸς τὴν ἄκραν
 5 ἐχώρουν ἀναρροῆσαι διανοοῦμενοι τὸ δεσμοτήριον καὶ
 χρῆσασθαι τῷ πλήθει τῶν δεδεμένων. Ἐφθασαν δὲ
 φραζάμενοι καλῶς οἱ φύλακες, ὥστε καὶ ταύτης ἀπο-
 κρουσθέντα τῆς πείρας τὸν Κλεομένη διαφέρεσθαι καὶ
 πλανᾶσθαι κατὰ τὴν πόλιν, οὐδενὸς αὐτῷ προσχωροῦν-
 10 τος, ἀλλὰ φευγόντων καὶ φοβουμένων ἀπάντων. Οὕτως
 οὖν ἀποστὰς καὶ πρὸς τοὺς φίλους εἰπὼν „Οὐδὲν ἦν
 ἄρα θαναμαστὸν ἄρχειν γυναίκας ἀνθρώπων φευγόντων
 τὴν ἐλευθερίαν,“ παρεκάλεσε πάντας ἀξίως αὐτοῦ καὶ
 τῶν πεπραγμένων τελευτᾶν. Καὶ πρῶτος μὲν Ἰππίτας
 15 ὑπὸ τῶν νεωτέρων τινὸς ἐπλήγη δεηθεὶς, ἔπειτα τῶν
 ἄλλων ἕκαστος εὐκόλως καὶ ἀδειῶς ἑαυτὸν ἀποσφάττει,
 πλὴν Παντέως τοῦ πρώτου Μεγάλην πόλιν καταλαβόν-
 τος. Τοῦτον δὲ κάλλιστον ὄρα καὶ πρὸς τὴν ἀγωγὴν
 εὐφρέστατον τῶν νέων γενόμενον ἐρώμενον ἐσχληκῶς ὁ
 20 βασιλεὺς ἐκέλευσεν, ὅταν αὐτὸν τε καὶ τοὺς ἄλλους ἴδῃ
 πεπτακώτας, οὕτω τελευτᾶν. Ἦδη δὲ κειμένων ἀπάν-
 των ἐπιπορευόμενος ὁ Παντεὺς καὶ τῷ ξιφιδίῳ παρα-
 πτόμενος καθ' ἕκαστον ἀπεπειράτο, μὴ τις διαλαυθάνοι
 ζῶν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸν Κλεομένη νύξας παρὰ τὸ σφυρὸν
 25 εἶδε συστρέψαντα τὸ πρόσωπον, ἐφίλησεν αὐτόν, εἶτα
 παρεκάθισε· καὶ τέλος ἔχοντος ἦδη περιβαλὼν τὸν νε-
 κρὸν ἑαυτὸν ἐπικατέσφαξε.

XXXVIII. Κλεομένης μὲν οὖν ἐκαίδεκα τῆς Σπάρ-
 τῆς βασιλεύσας ἔτη καὶ τοιοῦτος ἀνὴρ γενόμενος οὕτω
 30 κατέστρεψε. Τῆς δὲ φήμης εἰς τὴν πόλιν ὄλην σκεδα-
 σθείσης ἢ μὲν Κρατησίκλεια, καίπερ οὐσα γενναία
 γυνή, προὔδωκε τὸ φρόνημα πρὸς τὸ τῆς συμφορᾶς μέ-

γεθος καὶ περιβαλοῦσα τὰ παῖδια τοῦ Κλεομένουσ ὠλο-
 φύρετο. Τῶν δὲ παιδίων τὸ πρεσβύτερον ἀποδηρῆσαν,
 οὐδενὸς ἂν προσδοκῆσαντος, ἀπὸ τοῦ τέγους ἐπὶ κεφα-
 λὴν ἔρριψεν ἑαυτό· καὶ κακῶς μὲν ἔσχεν, οὐ μὴν ἀπέ-
 θανεν, ἀλλ' ἦρθη βοῶν καὶ ἀγανακτοῦν ἐπὶ τῷ διακῶ- 5
 λύεσθαι τελευτᾶν. Ὁ δὲ Πτολεμαῖος, ὡς ἔγνω ταῦτα,
 προσέταξε τὸ μὲν σῶμα τοῦ Κλεομένουσ κρεμάσαι κατα-
 βυρσώσαντας, ἀποκτεῖναι δὲ τὰ παῖδια καὶ τὴν μητέρα
 καὶ τὰς περὶ αὐτὴν γυναίκας. Ἐν δὲ ταύταις ἦν καὶ
 Παντέως γυνὴ κάλλιστη καὶ γενναιοτάτη τὸ εἶδος. Ἐτι 19
 δὲ αὐτοῖς νεογάμοις οὖσιν ἐν ἀκμαῖς ἐρώτων αἱ τύχαι
 συνέβησαν. Εὐθύς μὲν οὖν συνεκπλεῦσαι τῷ Παντεῖ
 βουλομένην αὐτὴν οὐκ εἶασαν οἱ γονεῖς, ἀλλὰ βία κα-
 τακλείσαντες ἐφύλαττον· ὀλίγῳ δὲ ὕστερον ἵππον ἑαυτῇ
 παρασκευάσασα καὶ χρυσίδιον οὐ πολὺν νυκτὸς ἀπέδρα, 15
 καὶ διώξασα συντόμως ἐπὶ Ταίναρον, ἐκεῖθεν ἐπέβη
 νεῶς εἰς Αἴγυπτον πλεούσης· καὶ διεκομίσθη πρὸς τὸν
 ἄνδρα καὶ συνδιήνεγκεν αὐτῷ τὸν ἐπὶ ξένης βίον ἀλύ-
 πως καὶ ἰλαρῶς. Αὕτη τότε τὴν Κρατησίκλειαν ὑπὸ τῶν
 στρατιωτῶν ἐξαγομένην ἐχειραγῶγει, τὸν τε πέπλον αὐ- 20
 τῆς ὑπολαμβάνουσα καὶ θαρρεῖν παρακαλοῦσα μηδὲν τι
 μηδ' αὐτὴν ἐκπεληγμένην τὸν θάνατον, ἀλλ' ἐν μό-
 νον αἰτουμένην, πρὸ τῶν παιδίων ἀποθανεῖν. Ἐπεὶ δὲ
 ἦλθον εἰς τὸν τόπον, ἐν ᾧ ταῦτα δρᾶν εἰώθεσαν οἱ ὑπη-
 25 ρεῖται, πρῶτον μὲν τὰ παῖδια, τῆς Κρατησίκλειας ὀρώ-
 σης, ἔσφαττον, εἶτα ἐκείνην, ἐν τοῦτο μόνον ἐπὶ τηλι-
 κούτοις φθεργαμένην πάθεισιν „Ὡ τέκνα, ποῖ ἐμόλετε“;
 Ἡ δὲ Παντέως γυνὴ, περιζωσαμένη τὸ ἱμάτιον, εὐρωστος
 οὔσα καὶ μεγάλη τῶν ἀποθνησκουσῶν ἐκάστην σιωπῇ
 καὶ μεθ' ἡσυχίας ἔθεράπευε καὶ περιέστελλεν ἐκ τῶν 30
 ἐνδεχομένων. Τέλος δὲ μετὰ πάσας ἑαυτὴν κοσμήσασα
 καὶ καταγαροῦσα τὴν περιβολὴν καὶ μηδένα προσελθεῖν

έάσασα μηδὲ ἰδεῖν ἄλλον ἢ τὸν ἐπὶ τῆς σφαγῆς τεταγμέ-
νον, ἠρωϊκῶς κατέστρεψεν, οὐδενὸς δεηθεῖσα κοσμοῦν-
τος καὶ περικαλύπτοντος μετὰ τὴν τελευταίην. Οὕτω
παρέμεινε τῷ θανάτῳ τὸ κόσμιον τῆς ψυχῆς, καὶ διεφύ-
5 λαξεν ἦν ζῶσα φρουρὰν τῷ σώματι περιέθικεν.

XXXIX. Ἡ μὲν οὖν Λακεδαιμῶν ἐφαμίλλως ἀγωνι-
σαμένη τῷ γυναικείῳ δράματι πρὸς τὸ ἀνδρεῖον ἐν τοῖς
ἐσχάτοις καιροῖς ἐπέδειξε τὴν ἀρετὴν ὑβρισθῆναι μὴ
δυναμένην ὑπὸ τῆς τύχης. Ὀλίγαις δὲ ὕστερον ἡμέραις
10 οὐ τὸ σῶμα τοῦ Κλεομένου ἀνεσταυρωμένοι παραφν-
λάττοντες εἶδον εὐμεγέθη δράκοντα τῆ κεφαλῇ περιπε-
πλεγμένον καὶ ἀποκρύπτοντα τὸ πρόσωπον, ὥστε μηδὲν
ὄρνεον ἐφίπτασθαι σαρκοφάγον. Ἐκ δὲ τούτου δεισι-
δαιμονία προσέπεσε τῷ βασιλεῖ καὶ φόβος ἄλλων κα-
15 θαρμῶν ταῖς γυναιξὶν ἀρχὴν παρασχών, ὡς ἀνδρὸς
ἀνηρημένου θεοφιλοῦς καὶ κρείττονος τὴν φύσιν. Οἱ
δὲ Ἀλεξανδρεῖς καὶ προσετρέποντο φοιτῶντες ἐπὶ τὸν
τόπον, ἦρῶα τὸν Κλεομένη καὶ θεῶν παῖδα προσαγο-
ρεύοντες, ἄχρι οὗ κατέπανσαν αὐτοὺς οἱ σοφώτεροι, δι-
20 δόντες λόγον, ὡς μελίττας μὲν βόες, σφῆκας δὲ ἵπποι 824
κατασαπέντες ἐξανθοῦσι, κἀνθαροὶ δὲ ὄνων τὸ αὐτὸ
παθόντων ζωογονοῦνται, τὰ δὲ ἀνθρώπινα σώματα,
τῶν περὶ τὸν μυελὸν ἰχώρων συρροὴν τινα καὶ σύστα-
σιν ἐν ἑαυτοῖς λαβόντων, ὅφεις ἀναδίδωσι. Καὶ τοῦτο
25 κατιδόντες οἱ παλαιοὶ μάλιστα τῶν ζῴων τὸν δράκοντα
τοῖς ἦρωσι συνφκείωσαν.

ΤΙΒΕΡΙΟΣ ΚΑΙ ΓΑΙΟΣ ΓΡΑΓΧΟΙ

1. Ἡμεῖς δὲ τὴν πρώτην ἱστορίαν ἀποδεδωκότες 5
ἐχομεν οὐκ ἐλάττονα πάθη τούτων ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ συζυ-
γίᾳ θεωρησαί, τὸν Τιβερίου καὶ Γαίου βίον ἀντιπαρα-
βάλλοντες. Οὗτοι Τιβερίου Γράγχου παῖδες ἦσαν, ᾧ
τιμητῇ τε Ῥωμαίων γενομένῳ καὶ δις ὑπατεύσαντι καὶ
θριαμβοὺς δύο καταγαρόντι λαμπρότερον ἦν τὸ ἀπὸ τῆς 10
ἀρετῆς ἀξίωμα. Διὸ καὶ τὴν Σκηπίωνος τοῦ καταπολε-
μήσαντος Ἀννίβαν θυγατέρα Κορνηλίαν, οὐκ ἂν φίλος,
ἀλλὰ καὶ διάφορος τῷ ἀνδρὶ γεγονώς, λαβεῖν ἠξιώθη
μετὰ τὴν ἐκείνου τελευταίην. Λέγεται δὲ ποτε συλλαβεῖν
αὐτὸν ἐπὶ τῆς κλίνης ξεύγος δρακόντων, τοὺς δὲ μάν- 15
τεις σκεψαμένους τὸ τέρας ἄμφω μὲν οὐκ εἶν ἀνελεῖν
οὐδὲ ἀφεῖναι, περὶ δὲ θατέρον διαιρεῖν, ὡς ὁ μὲν ἄρ-
ρη τῷ Τιβερίῳ φέροι θάνατον ἀναιρεθεῖς, ἡ δὲ θή-
λεια τῇ Κορνηλίᾳ. Τὸν οὖν Τιβέριον καὶ φιλοῦντα τὴν
γυναῖκα καὶ μᾶλλον αὐτῷ προσήκειν, ὄντι πρεσβυτέρῳ, 20
τελευταῖαν ἠγούμενον, ἔτι νέας οὔσης ἐκείνης, τὸν μὲν
ἄρρηνα κτείνει τῶν δρακόντων, ἀφεῖναι δὲ τὴν θή-
λειαν· εἶτα ὕστερον οὐ πολλῷ χρόνῳ τελευτῆσαι δεκα-
δύο παῖδας ἐκ τῆς Κορνηλίας αὐτῷ γεγονότας καταλι-
πόντα. Κορνηλία δὲ ἀναλαβοῦσα τοὺς παῖδας καὶ τὸν 25
οἶκον οὕτω σώφρονα καὶ φιλότεκνον καὶ μεγαλόψυχον
αὐτὴν παρέσχεν, ὥστε μὴ κακῶς δοῖται βεβουλεῦσθαι
τὸν Τιβέριον ἀντι τοιαύτης γυναικὸς ἀποθανεῖν ἐλόμε-
νον, ἢ γε καὶ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως κοινουμένου τὸ
διάδημα καὶ μνωμένου τὸν γάμον αὐτῆς ἠρηήσατο, καὶ 30
χηρεούσα τοὺς μὲν ἄλλους ἀπέβαλε παῖδας, μίαν δὲ
τῶν θυγατέρων, ἡ Σκηπίωνι τῷ νεωτέρῳ συνφκῆσε,

καὶ δύο υἱούς, περὶ ὧν τάδε γέγραπται, Τιβέριον καὶ Γάϊον, διαγενομένους οὕτω φιλοτίμως ἐξέθρεψεν, ὥστε πάντων εὐφροσυνότατος Ῥωμαίων ὁμολογουμένως γεγενοτάς πεπαιδεῦσθαι δοκεῖν βέλτιον ἢ πεφυκέναι πρὸς 5 ἀρετῇν.

II. Ἐπεὶ δέ, ὥσπερ ἡ τῶν πλασσομένων καὶ γραφομένων Διοσκούρων ὁμοιότης ἔχει τινὰ τοῦ πνυκτικοῦ πρὸς τὸν δρομικὸν ἐπὶ τῆς μορφῆς διαφορὰν, οὕτω τῶν νεανίσκων ἐκείνων ἐν πολλῇ τῇ πρὸς ἀνδρείαν καὶ σωφροσύνην, ἔτι δὲ ἐλευθεριότητα καὶ λογιότητα καὶ μεγαλοψυχίαν ἐμφορεῖα μεγάλαι περὶ τὰ ἔργα καὶ τὰς πολιτείας οἷον ἐξήνθησαν καὶ διεφάνησαν ἀνομοιότητες, οὐ χεῖρον εἶναι μοι δοκεῖ ταύτας προεκδέσθαι. Πρῶτον μὲν οὖν ἰδέα προσώπου καὶ βλέμματι καὶ κινήματι 15 πρῶτος καὶ καταστηματικὸς ἦν ὁ Τιβέριος, ἐντονος δὲ καὶ σφοδρὸς ὁ Γάϊος, ὥστε καὶ δημηγορεῖν τὸν μὲν ἐν μιᾷ χώρᾳ βεβηκότα κοσμίως, τὸν δὲ Ῥωμαίων πρῶτον ἐπὶ τοῦ βήματος περιπάτω τε χρῆσασθαι καὶ περισπάσαι τὴν τήβεννον ἐξ ἄμου λέγοντα, καθάπερ Κλέωνα τὸν 825 20 Ἀθηναῖον ἱστόρηται περισπάσαι τε τὴν περιβολὴν καὶ τὸν μηρὸν ἀλοῆσαι πρῶτον τῶν δημηγορούντων. Ἐπειτα ὁ λόγος τοῦ μὲν Γάϊου φοβερὸς καὶ περιπαθῆς εἰς δεινῶσιν, ἡδῶν δὲ ὁ τοῦ Τιβερίου καὶ μᾶλλον ἐπαγωγὸς οἴκτου· τῇ δὲ λέξει καθαρὸς καὶ διαπεπονημένος ἀκριβῶς ἐκείνος, ὁ δὲ Γάϊον πιθανὸς καὶ γεγανωμένος. Οὕτω δὲ καὶ περὶ διαίταν καὶ τράπεζαν εὐτελής καὶ ἀφελής ὁ Τιβέριος, ὁ δὲ Γάϊος τοῖς μὲν ἄλλοις παραβαλεῖν σώφρων καὶ αὐστηρὸς, τῇ δὲ πρὸς τὸν ἀδελφὸν διαφορᾷ νεοπροπέης καὶ περιεργος, ὡς οἱ περὶ Δροῦσον ἤλεγχον, 30 ὅτι δέλφικας ἀργυροῦς ἐπρίατο τιμῆς εἰς ἐκάστην λίτραν δραχμῶν χιλίων καὶ διακοσίων πεντήκοντα. Τῷ δὲ ἦθει κατὰ τὴν τοῦ λόγου διαφορὰν ὁ μὲν ἐπιεικὴς καὶ

πρῶτος, ὁ δὲ τραχὺς καὶ θυμοειδής, ὥστε καὶ παρὰ γνώμην ἐν τῷ λέγειν ἐκφερόμενον πολλάκις ὑπ' ὀργῆς τὴν τε φωνὴν ἀποξύνειν καὶ βλασφημεῖν καὶ συνιερᾶν τὸν λόγον. Ὅθεν καὶ βοήθημα τῆς ἐκτροπῆς ἐποίησατο ταύτης τὸν Δικίννιον, οἰκέτην οὐκ ἀνόητον, ὃς ἔχων 5 φωνασκικὸν ὄργανον, ᾧ τοὺς φθόγγους ἀναβιβάζουσιν, ὀπισθεν ἕστως τοῦ Γάϊου λέγοντος, ὀπηνίκα τραχυνόμενον αἰσθοῖτο τῇ φωνῇ καὶ παραροηγνύμενον δι' ὀργὴν, ἐνεδίδου τόνον μαλακόν, ᾧ τὸ σφοδρὸν εὐθύς ἐκείνος ἅμα τοῦ πάθους καὶ τῆς φωνῆς ἀνιεῖς ἐπραῦ-10 νετο καὶ παρεῖχεν ἑαυτὸν εὐανάκλητον.

III. Αἱ μὲν οὖν διαφοραὶ τοιαῦταί τινες ἦσαν αὐτῶν· ἀνδραγαθία δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους καὶ πρὸς τοὺς ὑπηκόους δικαιοσύνη καὶ πρὸς τὰς ἀρχὰς ἐπιμέλεια καὶ πρὸς τὰς ἡδονὰς ἐγκράτεια, ἀπαράλλακτος. Ἦν δὲ 15 πρῶτος ἐν ἡλικίᾳ ἐννεαεὶς ὁ Τιβέριος· καὶ τοῦτο τὴν ἐκατέρου πολιτείαν ἀπρητημένην τοῖς χρόνοις ἐποίησε καὶ τὰς πράξεις οὐχ ἥμισυ διελυμήνατο, μὴ συνακμασάντων μηδὲ συμβαλόντων εἰς τὸ αὐτὸ τὴν δύναμιν, 20 μεγάλην ἂν ἐξ ἀμφοῖν ὁμοῦ καὶ ἀνυπέβλητον γενομένην. Δεκτέον οὖν ἰδίᾳ περὶ ἐκατέρου καὶ περὶ τοῦ πρῶτου πρῶτον.

IV. Ἐκείνος τοίνυν εὐθύς ἐκ παίδων γενόμενος οὕτως ἦν περιβόητος, ὥστε τῆς τῶν Ἀγούρων λεγομένης ἱερωσύνης ἀξιοθῆναι δι' ἀρετῆν μᾶλλον ἢ διὰ τὴν 25 εὐγένειαν. Ἐδήλωσε δὲ Ἀππιος Κλαύδιος, ἀνὴρ ὑπατικός καὶ τιμητικός καὶ προγεγραμμένος κατ' ἀξίωμα τῆς Ῥωμαίων βουλῆς καὶ πολὺ φρονήματι τοὺς καθ' αὐτὸν ὑπεράρων. Ἐστρωμένω γὰρ ἐν ταῦτῳ τῶν ἱερῶν προσαγορευσας τὸν Τιβέριον καὶ φιλοφρονηθεὶς 30 αὐτὸς ἐμνάτο τῇ θυγατρὶ νυμφίον. Δεξαμένον δὲ ἀσμένως ἐκείνου καὶ τῆς καταινέσεως οὕτω γενομένης, εἰσιῶν

ὁ Ἄππιος οἰκαδε πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τῆς θύρας εὐθύς ἐκα-
 λει τὴν γυναῖκα μεγάλη τῇ φωνῇ βοῶν „ὦ Ἀντιστία,
 τὴν Κλαυδίαν ἡμῶν ἀνδρὶ καθωμολόγηκα.“ Κακείνη
 θαναμάσασα „Τίς“ εἶπεν „ἡ σπουδὴ ἢ τί τὸ τάχος; εἰ δὲ
 5 Τιβέριον αὐτῇ Γράγχον εὐρήκεις νυμφίον;“ Οὐκ ἄγνωσ-
 δὲ ὅτι τοῦτό τινες ἐπὶ τὸν πατέρα τῶν Γράγχων Τιβέ-
 ριον καὶ Σκηπίωνα τὸν Ἀφρικανὸν ἀναφέρουσιν, ἀλλ’
 οἱ πλείους ὡς ἡμεῖς γράφομεν ἱστοροῦσι, καὶ Πολύβιος
 μετὰ τὴν Σκηπίωνος Ἀφρικανοῦ τελευτὴν τοὺς οἰκείους
 10 φησὶν ἐκ πάντων προκρίναντας τὸν Τιβέριον δοῦναι
 τὴν Κορνηλίαν, ὡς ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀνέκδοτον καὶ ἀνέγ-
 γυον ἀπολειφθεῖσαν. Ὁ δ’ οὖν νεώτερος Τιβέριος
 στρατευόμενος ἐν Λιβύῃ μετὰ τοῦ δευτέρου Σκηπίωνος,
 ἔχοντος αὐτοῦ τὴν ἀδελφὴν, ὁμοῦ συνδικαιτώμενος ὑπὸ
 15 σκηπὴν τῷ στρατηγῷ ταχὺ μὲν αὐτοῦ τὴν φύσιν κατέ-
 μαθε πολλά καὶ μεγάλα πρὸς ζῆλον ἀρετῆς καὶ μίμησιν
 ἐπὶ τῶν πράξεων ἐκφέρουσαν, ταχὺ δὲ τῶν νέων πάν-
 των ἐπρώτευν ἐνταξία καὶ ἀνδρεία· καὶ τοῦ γε τείχους
 ἐπέβη τῶν πολεμίων πρῶτος, ὡς φησι Φάνιος, λέγων
 20 καὶ αὐτὸς τῷ Τιβερίῳ συνεπιβῆναι καὶ συμμετασχεῖν
 ἐκείνης τῆς ἀριστείας. Πολλὴν δὲ καὶ παρῶν εὐνοίαν
 εἶχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ πόθον ἀπαλλαττόμενος αὐ-
 τοῦ κατέλιπε.

V. Μετὰ δὲ τὴν στρατείαν ἐκείνην αἰρεθεὶς ταμίης
 25 ἔλαχε τῶν ὑπάτων Γαῖῳ Μαγκίνῳ συστρατεύειν ἐπὶ
 Νομαντίνους, ἀνθρώπῳ μὲν οὐ πονηρῷ, βαρυνπομο-
 τάτῳ δὲ Ῥωμαίων στρατηγῷ. Διὸ καὶ μᾶλλον ἐν τύχαις
 παραλόγοις καὶ πράγμασιν ἐναντίοις τοῦ Τιβερίου διέ-
 λαμψεν οὐ μόνον τὸ στυγερὸν καὶ ἀνδρεῖον, ἀλλ’ ὁ θαν-
 30 μάσιον ἦν, αἰδῶς τε πολλὴ καὶ τιμὴ τοῦ ἄρχοντος, ὑπὸ
 τῶν κακῶν οὐδ’ ἑαυτὸν, εἰ στρατηγὸς ἐστίν, ἐπιγι-
 νώσκοντος. Ἡττηθεὶς γὰρ μάχαις μεγάλαις ἐπεχείρησε

μὲν ἀναξευγνύναι νυκτὸς ἐκλιπῶν τὸ στρατόπεδον· αἰ-
 σθημένων δὲ τῶν Νομαντίνων καὶ τὸ μὲν στρατόπεδον
 εὐθύς λαβόντων, τοῖς δὲ ἀνθρώποις ἐπιπεσόντων φεύ-
 γουσι καὶ τοὺς ἐσχάτους φουεύντων, τὸ δὲ πᾶν ἐγκυ-
 κλονμένον στρατεύμα καὶ συναθούτων εἰς τόπους χα-
 5 λεπτοὺς καὶ διάφενξις οὐκ ἔχοντας, ἀπογνοὺς τὴν ἐκ τοῦ
 βιάζεσθαι σωτηρίαν ὁ Μαγκίνος ἐπεκηρυκεύετο περὶ
 σπονδῶν καὶ διαλύσεων πρὸς αὐτούς· οἱ δὲ πιστεύειν
 ἔφασαν οὐδεὶν πλὴν μόνῳ Τιβερίῳ, καὶ τοῦτον ἐκέλευον
 ἀποστέλλειν πρὸς αὐτούς. Ἐπεπόνθεσαν δὲ τοῦτο καὶ
 10 δι’ αὐτὸν τὸν νεανίσκον (ἦν γὰρ αὐτοῦ πλείστος λόγος
 ἐπὶ στρατιᾶς), καὶ μεμνημένοι τοῦ πατρὸς Τιβερίου, ὅς
 πολεμήσας Ἴβηρσι καὶ πολλοὺς καταστρεψάμενος εἰρή-
 νην ἔθετο πρὸς τοὺς Νομαντίνους καὶ ταύτην ἐμπε-
 δοῦντα τὸν δῆμον ὀρθῶς καὶ δικαίως αἰεὶ παρέσχευ. 15
 Οὕτω δὲ πεμφθεὶς ὁ Τιβέριος καὶ συγγενόμενος τοῖς
 ἀνδράσι, καὶ τὰ μὲν πείσας, τὰ δὲ δεξάμενος ἐσπείσατο
 καὶ δισμυρίους ἔσωσε περιφανῶς Ῥωμαίων πολίτας,
 ἄνευ θεραπείας καὶ τῶν ἔξω τάξεως ἐπομένων.

VI. Τὰ δὲ ἐν τῷ χάρακι ληφθέντα χρήματα πάντα 20
 κατέσχεον οἱ Νομαντῖνοι καὶ διεπόρθησαν. Ἐν δὲ τού-
 τοις καὶ πινακίδες ἦσαν τοῦ Τιβερίου, γράμματα καὶ
 λόγους ἔχουσαι τῆς ταμειντικῆς ἀρχῆς, ὡς περὶ πολλοῦ
 ποιούμενος ἀπολαβεῖν, ἥδη τοῦ στρατοῦ προκεχωρηκό-
 τος ἀνέστρεψε πρὸς τὴν πόλιν, ἔχων μεθ’ ἑαυτοῦ τρεῖς
 25 ἢ τέτταρας ἑταίρους. Ἐκκαλέσας δὲ τῶν Νομαντίνων
 τοὺς ἄρχοντας ἤξιον κομίσασθαι τὰς δέλτους, ὡς μὴ
 παράσχοι τοῖς ἐχθροῖς διαβολὴν οὐκ ἔχων ἀπολογίσα-
 σθαι περὶ τῶν ἄνομονημένων. Ἡσθέντες οὖν οἱ Νο-
 30 μαντῖνοι τῇ συντυχίᾳ τῆς χρείας παρεκάλουν αὐτὸν
 εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν· ὡς δὲ εἰστήκει βουλευόμενος,
 ἔγγυς προσελθόντες ἐνεφύοντο ταῖς χερσὶ καὶ λιπαρεῖς

ἦσαν δεόμενοι μηκέτι νομίζειν αὐτοὺς πολεμίους, ἀλλ' ὡς φίλοις χρῆσθαι καὶ πιστεύειν. Ἔδοξεν οὖν τῷ Τιβερίῳ ταῦτα ποιεῖν, τῶν τε δέλτων περιεχομένων καὶ δεδοικότι παροξύνειν ὡς ἀπιστομένους τοὺς Νομαντί-
5 νους. Εἰσελθόντι δὲ εἰς τὴν πόλιν πρῶτον μὲν ἄριστον παρέθεσαν, καὶ πᾶσαν ἐποίησαντο δέησιν ἐμφαγεῖν τι κοινῇ μετ' αὐτῶν καθήμενον· ἔπειτα τὰς δέλτους ἀπέδοσαν, καὶ τῶν ἄλλων ἃ βούλοιο χρημάτων λαβεῖν ἐκέλευον. Ὁ δ' οὐδὲν ἢ τὸν λιβανωτόν, ᾧ πρὸς τὰς δημο-
10 σίας ἐχρήτο θυσίας, λαβὼν ἀπῆλθεν ἀσπασάμενος καὶ φιλοφρονηθεὶς τοὺς ἀνδρας.

VII. Ἐπεὶ δὲ εἰς Ῥώμην ἐπανῆλθεν, ἡ μὲν ὅλη πρᾶξις ὡς δεινὴ καὶ καταισχύνουσα τὴν Ῥώμην αἰτίαν εἶχε καὶ κατηγορίαν, οἱ δὲ τῶν στρατιωτῶν οἰκτεῖοι καὶ
15 φίλοι μέγα μέρος ὄντες τοῦ δήμου συνέτρεχον πρὸς τὸν Τιβερίον, τὰ μὲν αἰσχροῦ τῶν γεγονότων ἀναφέροντες εἰς τὸν ἄρχοντα, δι' αὐτὸν δὲ σώζεσθαι τοσοῦτους πολίτας φάσκοντες. Οἱ μέντοι δυσχεραίνοντες τὰ πε-
20 πραγμένα μιμῆσθαι τοὺς προγόνους ἐκέλευον· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τοὺς ἀγαπήσαντας ὑπὸ Σαννιτῶν ἀφεθῆναι στρατηγούς αὐτούς τε τοῖς πολεμίοις γυμνοὺς προσ-
ἔρριψαν, καὶ τοὺς ἐφαφαμένους καὶ μετασχόντας τῶν σπονδῶν, οἷον ταμίης καὶ χιλιάρχους, ὁμοίως προὔβα-
25 ὠμολογημένων τρέποντες. Ἐνθα δὴ καὶ μάλιστα τὴν πρὸς τὸν Τιβερίον εὐνοίαν καὶ σπουδὴν ἐξέφηγεν ὁ δήμος. Τὸν μὲν γὰρ ὕπατον ἐψηφίσαντο γυμνὸν καὶ δε-
δεμένοι παραδοῦναι τοῖς Νομαντίνοις, τῶν δὲ ἄλλων ἐφείσαντο πάντων διὰ Τιβερίον. Δοκεῖ δὲ καὶ Σκηπίων
30 βοηθῆσαι, μέμιστος ὢν τότε καὶ πλείστον δυνάμενος Ῥωμαίων· ἀλλ' οὐδὲν ἤττον ἐν αἰτίαις ἦν, ὅτι τὸν Μαγκίνον οὐ περιέσωσεν, οὐδὲ τὰς σπονδὰς ἐμπειρωθῆ-

ναι τοῖς Νομαντίνοις ἐσπούδασε δι' ἀνδρὸς οἰκείου καὶ φίλου τοῦ Τιβερίου γενομένης. Τὸ δὲ πλείστον εἰκεν ἐκ φιλοτιμίας καὶ τῶν ἐπαιρόντων τὸν Τιβερίον φίλων καὶ σοφιστῶν ἐκγενέσθαι τὰ τῆς διαφορᾶς. Ἀλλ' αὕτη
γε πρὸς οὐδὲν ἀνήκεστον οὐδὲ φαῦλον ἐξέπεσε. Δοκεῖ
5 δ' ἂν μοι μηδαμῶς περιπεσεῖν ὁ Τιβέριος οἷς ἔπαθεν, εἰ παρῆν αὐτοῦ τοῖς πολιτεύμασι Σκηπίων ὁ Ἀφρικανός· νῦν δὲ ἐκεῖνου περὶ Νομαντίαν ὄντος ἤδη καὶ πο-
λεμοῦντος ἤψατο τῆς περὶ τοὺς νόμους πολιτείας ἐκ
10 τοιαύτης αἰτίας.

VIII. Ῥωμαῖοι τῆς τῶν ἀστρυγειτόνων χώρας ὄσῃν ἀπετέμοντο πολέμῳ, τὴν μὲν ἐπίπρασσον, τὴν δὲ ποι-
οῦμενοι δημοσίαν ἐδίδοσαν νέμεσθαι τοῖς ἀκτήμοσι καὶ ἀπόροις τῶν πολιτῶν, ἀποφορὰν οὐ πολλὴν εἰς τὸ δη-
μόσιον τελοῦσιν. Ἀρξαμένων δὲ τῶν πλουσίων ὑπερ-
15 βάλλειν τὰς ἀποφορὰς καὶ τοὺς πένητας ἐξελαυνόντων, ἐγράφη νόμος οὐκ ἔῶν πλεῖθρα γῆς ἔχειν πλείονα τῶν πεντακοσίων. Καὶ βραχὺν μὲν χρόνον ἐπέσχε τὴν πλεο-
νεξίαν τὸ γράμμα τοῦτο καὶ τοῖς πένησιν ἐβοήθησε κατὰ
20 χώραν μένουσιν ἐπὶ τῶν μεμισθωμένων καὶ νεμομένων ἢν ἕκαστος ἐξ ἀρχῆς εἶχε μοῖραν. Ὅστερον δὲ τῶν γει-
τωνίων πλουσίων ὑποβλήτοις προσώποις μεταφερόν-
των τὰς μισθώσεις εἰς ἑαυτούς, τέλος δὲ φανερώς ἤδη δι' ἑαυτῶν τὰ πλείστα κατεχόντων, ἐξωσθέντες οἱ πέ-
νητες οὔτε ταῖς στρατείαις ἔτι προθύμους παρεῖχον
25 ἑαυτούς, ἡμέλουν τε παίδων ἀνατροφῆς, ὥστε ταχὺ τὴν Ἰταλίαν ἅπασαν ὀλιγανδρίας ἐλευθέρων αἰσθέσθαι, δε-
σμοτηρίων δὲ βαρβαρικῶν ἐμπεπλησθαι, δι' ὧν ἐγεώρ-
γουν οἱ πλούσιοι τὰ χωρία τοὺς πολίτας ἐξελάσαντες.
Ἐπεχείρησε μὲν οὖν τῇ διορθώσει Γάτος Λαίλιος ὁ Σκη-
30 πίανος ἑταῖρος, ἀντικρουσάντων δὲ τῶν δυνατῶν φο-
βηθεὶς τὸν θόρυβον καὶ καυσάμενος ἐπεκλήθη σοφός

ἢ φρόνιμος· ἐκάτερον γὰρ ἐδόκει σημαίνειν ὁ σαπίνης.
 Ὁ Τιβέριος δὲ δήμαρχος ἀποδειχθεὶς εὐθύς ἐπ' αὐτὴν
 ὄρμησε τὴν πράξιν, ὡς μὲν οἱ πλείστοι λέγουσι, Διο-
 φάνους τοῦ ῥήτορος καὶ Βλοσσίου τοῦ φιλοσόφου παρ-
 5 ορησάντων αὐτόν, ὧν ὁ μὲν Διοφάνης φυχᾶς ἦν
 Μιτυληναῖος, ὁ δὲ αὐτόθεν ἐξ Ἰταλίας Κυμαῖος, Ἀντι-
 πάτρου τοῦ Ταρσέως γεγονῶς ἐν ἄστει συνήθης καὶ
 τετιμημένος ὑπ' αὐτοῦ προσφωνήσας γραμμάτων φι-
 λосоφῶν. Ἐνιοὶ δὲ καὶ Κορινθίαν συνεπαιτιῶνται τὴν
 10 μητέρα πολλάκις τοὺς υἱοὺς ὀνειδίζουσαν, ὅτι Ῥωμαῖοι
 Σκηπίωνος αὐτὴν ἔτι πενθεράν, οὐπω δὲ μητέρα Γράγγ-
 χων προσαγορεύουσιν. Ἄλλοι δὲ Σπόριόν τινα Ποστύ-
 μιον αἴτιον γενέσθαι λέγουσιν, ἡλικιωτὴν τοῦ Τιβερίου
 καὶ πρὸς δόξαν ἐφάμιλλον αὐτῷ περὶ τὰς συνηγορίας,
 15 ὃν, ὡς ἐπανήλθεν ἀπὸ τῆς στρατιᾶς, εὐρῶν πολὺ τῇ
 δόξῃ καὶ τῇ δυνάμει παρηλλαχότα καὶ θαναμαζόμενον,
 ἠθέλησεν, ὡς εἰοικεν, ὑπερβαλέσθαι πολιτεύματος πα-
 ραβόλου καὶ μεγάλην προσδοκίαν ἔχοντος ἀψάμενος. Ὁ 82
 δ' ἀδελφὸς αὐτοῦ Γάιος ἐν τινὶ βιβλίῳ γέγραπεν εἰς
 20 Νομαντίαν πορευόμενον διὰ τῆς Τυρρηνίας τὸν Τιβε-
 ριον, καὶ τὴν ἐρημίαν τῆς χώρας ὄρωντα καὶ τοὺς γεωρ-
 γοῦντας ἢ νέμοντας οἰκέτας ἐπεισάκτους καὶ βαρβάρους,
 τότε πρῶτον ἐπὶ νοῦν βαλέσθαι τὴν μυριάων κακῶν ἄρ-
 ξασαν αὐτοῖς πολιτείαν. Τὴν δὲ πλείστην αὐτὸς ὁ δῆ-
 25 μος ὄρμην καὶ φιλοτιμίαν ἐξῆψε, προκαλούμενος διὰ
 γραμμάτων αὐτόν ἐν στοαῖς καὶ τοίχοις καὶ μνημασι
 καταγραφομένων ἀναλαβεῖν τοῖς πένησι τὴν δημοσίαν
 χώραν.

IX. Οὐ μὴν ἐφ' αὐτοῦ γε συνέθηκε τὸν νόμον, τοῖς
 30 δὲ πρωτεύουσιν ἀρετῇ καὶ δόξῃ τῶν πολιτῶν συμβού-
 λους χρησάμενος, ὧν καὶ Κράσσος ἦν ὁ ἀρχιερεὺς καὶ
 Μούκιος Σκαιβόλας ὁ νομοδείκτης ὑπατεύων τότε καὶ

Κλαύδιος Ἄππιος ὁ κηδεστὴς τοῦ Τιβερίου. Καὶ δοκεῖ
 νόμος εἰς ἀδικίαν καὶ πλεονεξίαν τοσαύτην ιηδέποτε
 προότερος γραφῆναι καὶ μαλακώτερος. Οὓς γὰρ ἔδει
 δίκην τῆς ἀπειθείας δοῦναι καὶ μετὰ ζημίας ἦν παρὰ
 τοὺς νόμους ἐκαρποῦντο χώραν ἀφείναι, τούτους ἐκέ- 5
 λευσε τιμὴν προσλαμβάνοντας ἐκβαίνειν ὧν ἀδίκως
 ἐκέκτηντο καὶ παραδέχεσθαι τοὺς βοηθείας δεομένους
 τῶν πολιτῶν. Ἄλλὰ καίπερ οὕτω τῆς ἐπανορθώσεως
 οὔσης εὐγνώμονος, ὁ μὲν δῆμος ἠγάπα, παρῆς τὰ γεγε-
 νημένα, παύσασθαι τὸ λοιπὸν ἀδικούμενος, οἱ δὲ πλού- 10
 σιοὶ καὶ κτηματικοὶ πλεονεξία μὲν τὸν νόμον, ὄργῃ δὲ
 καὶ φιλονεικίᾳ τὸν νομοθέτην δι' ἔχθους ἔχοντες ἐπε-
 χείρουν ἀποτρέπειν τὸν δῆμον, ὡς γῆς ἀναδασμὸν ἐπὶ
 συγχύσει τῆς πολιτείας εἰσάγοντος τοῦ Τιβερίου καὶ
 πάντα πράγματα κινουίντος. Ἄλλ' οὐδὲν ἐπέβαινον· ὁ 15
 γὰρ Τιβέριος πρὸς καλὴν ὑπόθεσιν καὶ δικαίαν ἀγωνι-
 ζόμενος λόγῳ καὶ φανυλότερα κοσμηθεὶς δυναμένῳ πράγ-
 ματα δεινὸς ἦν καὶ ἄμαχος, ὅποτε τοῦ δήμου τῷ βή-
 ματι περιεχυμένου καταστάς λέγοι περὶ τῶν πενήτων,
 ὡς τὰ μὲν θηρία τὰ τὴν Ἰταλίαν νεμόμενα καὶ φωλεὸν 20
 ἔχει καὶ κοιταῖον ἐστὶν αὐτῶν ἐκάστω καὶ καταδύσεις,
 τοῖς δὲ ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας μαχομένοις καὶ ἀποθνήσκου-
 σιν ἀέρος καὶ φωτός, ἄλλου δὲ οὐδενὸς μέτεστιν, ἀλλ'
 ἄοικοι καὶ ἀνίδρυτοι μετὰ τέκνων πλανῶνται καὶ γυ-
 ναικῶν, οἱ δὲ αὐτοκράτορες ψεύδονται τοὺς στρατιώτας 25
 ἐν ταῖς μάχαις παρακαλοῦντες ὑπὲρ τάφων καὶ ἱερῶν
 ἀμύνεσθαι τοὺς πολεμίους· οὐδενὶ γὰρ ἐστὶν οὐ βωμὸς
 πατρῶος, οὐκ ἠρίον προγονικὸν τῶν τοσοῦτων Ῥω-
 μαίων, ἀλλ' ὑπὲρ ἀλλοτριᾶς τρυφῆς καὶ πλοῦτου πο-
 λεμοῦσι καὶ ἀποθνήσκουσι, κύριοι τῆς οἰκουμένης εἶναι 30
 λεγόμενοι, μίαν δὲ βῶλον ἰδίαν οὐκ ἔχοντες.

X. Τούτους ἀπὸ φρονήματος μεγάλου καὶ πάθους

ἀληθινοῦ τοὺς λόγους κατιόντας εἰς τὸν δῆμον ἐνθου-
σιῶντα καὶ συνεξανιστάμενον οὐδείς ὑφίστατο τῶν
ἐναντίων. Ἐάσαντες οὖν τὸ ἀντιλέγειν ἐπὶ Μάρκον
Ἰουλίον τρέπονται τῶν δημάρχων ἓνα, νεανίαν ἐμ-
5 βριθῆ τὸ ἦθος καὶ κόσμιον, ἐταῖρον δὲ τοῦ Τιβερίου
καὶ συνήθη. Διὸ τὸ μὲν πρῶτον αἰδούμενος ἐκείνου
ἀνεδύετο· πολλῶν δὲ καὶ δυνατῶν δεομένων καὶ λιπα-
ρούντων ὥσπερ ἐκβιασθεὶς ἀντικαθίστατο τῷ Τιβερίῳ
καὶ διεκρούετο τὸν νόμον. Ἔστι δὲ τοῦ κωλύοντος ἐν
10 τοῖς δημάρχοις τὸ κράτος· οὐδὲν γὰρ οἱ πολλοὶ κελεύ-
οντες περαινουσιν ἐνὸς ἐνισταμένου. Πρὸς τοῦτο παρο-
ξυνθεὶς ὁ Τιβέριος τὸν μὲν φιλάνθρωπον ἐπανείλετο
νόμον, τὸν δὲ ἠδῶ τε τοῖς πολλοῖς καὶ σφοδρότερον
ἐπὶ τοὺς ἀδικοῦντας εἰσέφερεν ἤδη, κελεύων ἐξίστασθαι
15 τῆς χάρας ἣν ἐκέκτηντο παρὰ τοὺς προτέρους νόμους.
Ἦσαν οὖν ὁμοῦ τι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀγῶνες αὐτῷ
πρὸς τὸν Ἰουλίον ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐν οἷς, καίπερ ἔξ
ἄρκας σπουδῆς καὶ φιλονεικίας ἀντεριίδοντες, οὐδὲν
20 εἰπεῖν λέγονται περὶ ἀλλήλων φαῦλον, οὐδὲ ῥῆμα προ-
πεσεῖν θατέρον πρὸς τὸν ἕτερον δι' ὀργὴν ἀνεπιτήδειον.
Οὐ γὰρ μόνον ἐν βακχεύμασιν, ὡς εἰσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν
φιλοτιμίαις καὶ ὀργαῖς τὸ περνεῖναι καλῶς καὶ περαι-
δεῦσθαι σωφρόνως ἐφίστησι καὶ κατακοσμεῖ τὴν διά-
νοیان. Ἐπεὶ δὲ εἶρα τὸν Ἰουλίον ἐνεχόμενον τῷ νόμῳ
25 καὶ κατέχοντα τῆς δημοσίας χάρας συχνῆν ὁ Τιβέριος,
ἔδειτο παρεῖναι τὴν φιλονεικίαν, ὑφίσταμενος αὐτῷ τὴν
τιμὴν ἀποδώσειν ἐκ τῶν ἰδίων, καίπερ οὐ λαμπρῶν ὄν-
των. Οὐκ ἀνασχομένου δὲ τοῦ Ἰουλίου, διαγράμματι
τὰς ἄλλας ἀρχὰς ἀπάσας ἐκάλυψε χρηματίζων, ἄχρι ἂν
30 ἢ περὶ τοῦ νόμου διενεχθῆ ᾤψος· τῷ δὲ τοῦ Κρόνου
ναφ' σφραγίδας ἰδίας ἐπέβαλεν, ὅπως οἱ ταμίαι μηδὲν
ἐξ αὐτοῦ λαμβάνοιεν μηδ' εἰσφέροιεν, καὶ τοῖς ἀπειθή-

σασι τῶν στρατηγῶν ζημίαν ἐπεκλήρουξεν, ὥστε πάντας
ὑποδείσαντας ἀφεῖναι τὴν ἐκάστω προσήκουσαν οἰκο-
νομίαν. Ἐντεῦθεν οἱ κτηματικοὶ τὰς μὲν ἐσθῆτας μετέ-
βαλον καὶ περιήεσαν οἰκτροὶ καὶ ταπεινοὶ κατὰ τὴν ἀγο-
ράν, ἐπεβούλευον δὲ τῷ Τιβερίῳ κρύφα καὶ συνίστασαν 5
ἐπ' αὐτὸν τοὺς ἀναιρήσοντας, ὥστε κάκεινον οὐδενὸς
ἄγνοοῦντος ὑποζώννυσθαι ξιφίδιον ληστρικόν, ὃ δό-
λωνα καλοῦσιν.

XI. Ἐνστάσης δὲ τῆς ἡμέρας καὶ τὸν δῆμον αὐτοῦ
καλοῦντος ἐπὶ τὴν ψῆφον, ἠρπάσθησαν ὑπὸ τῶν πλου-10
σίων αἱ ὑδραὶ καὶ τὰ γινόμενα πολλὴν εἶχε σύγχυσιν.
Οὐ μὴν ἀλλὰ τῶν περὶ Τιβέριον πλήθει βιάσασθαι δυ-
ναμένων καὶ συστρεφομένων ἐπὶ τοῦτο, Μάλλιος καὶ
Φούλβιος, ἄνδρες ὑπατικοί, προσπεσόντες τῷ Τιβερίῳ
καὶ χειρῶν ἀπτόμενοι καὶ δακρύνοντες ἔδέοντο παύσα-15
σθαι. Τοῦ δὲ καὶ τὸ μέλλον ὅσον οὐπω θεινὸν ἤδη
συμφοροῦντος καὶ δι' αἰδῶ τῶν ἀνδρῶν πυθομένου,
τί κελεύουσι πράττειν αὐτόν, οὐκ ἔφασαν ἀξιοχρεῶ εἶ-
ναι πρὸς τηλικαύτην συμβουλίαν, ἐπιτρέψαι δὲ τῇ
βουλῇ κελεύοντες καὶ δεόμενοι συνέπεισαι. Ὡς δὲ οὐ-20
δὲν ἐπέραινεν ἡ βουλή συνελθοῦσα διὰ τοὺς πλουσίους
ισχύοντας ἐν αὐτῇ, τρέπεται πρὸς ἔργον οὐ νόμιμον
οὐδὲ ἐπιεικές, ἀφελῆσθαι τῆς ἀρχῆς τὸν Ἰουλίον,
ἀμνηχανῶν ἄλλως ἐπαγαγεῖν τῷ νόμῳ τὴν ψῆφον. Καὶ
πρῶτον μὲν ἔδειτο φανερῶς αὐτοῦ, λόγους τε προσφέ- 25
ρων φιλανθρώπων καὶ χειρῶν ἀπτόμενος, ἐνδοῦναι καὶ
χαρίσασθαι τῷ δήμῳ δίκαια μὲν ἀξιοῦντι, μικρὰ δὲ
ἀντὶ μεγάλων πόνων καὶ κινδύνων ληψομένῳ. Διω-
θόμενος δὲ τοῦ Ἰουλίου τὴν ἐντευξιν, ὑπειπὼν ὁ
Τιβέριος, ὡς οὐκ ἔστιν ἄρχοντας ἀμφοτέρους καὶ περὶ 30
πραγμάτων μεγάλων ἀπ' ἰσῆς ἐξουσίας διαφερομένους
ἄνευ πολέμου διεξελθεῖν τὸν χρόνον, ἐν ἰαμα τούτου

μόνον ὄραν ἔφη τὸ παύσασθαι τῆς ἀρχῆς τὸν ἕτερον. Καὶ περὶ αὐτοῦ γε προτέρον τὸν Ὀκτάβιον ἐκέλευσε τῷ δήμῳ ψῆφον ἀναδοῦναι· καταβῆσθαι γὰρ εὐθύς ἰδιώτης γενόμενος, ἂν τοῦτο δόξῃ τοῖς πολίταις. Τοῦ δὲ 5 Ὀκταβίου μὴ θέλουτος αὐτὸς ἔφη περὶ ἐκείνου ψῆφον ἀναδῶσθαι, ἔαν μὴ μεταγνῶ βουλευσάμενος.

XII. Καὶ τότε μὲν ἐπὶ τούτοις διέλυσε τὴν ἐκκλησίαν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ τοῦ δήμου συνελθόντος ἀναβάς ἐπὶ τὸ βῆμα πάλιν ἐπειρᾶτο πείθειν τὸν Ὀκτάβιον· ὡς 10 δὲ ἦν ἀμετάπειστος, εἰσήνεγκε νόμον ἀφαιρούμενον αὐτοῦ τὴν δημαρχίαν, καὶ τοὺς πολίτας εὐθύς ἐκάλει τὴν ψῆφον ἐπιφέροντας. Οὐσῶν δὲ πέντε καὶ τριάκοντα φυλῶν, ὡς αἱ δεκαεπτὰ τὴν ψῆφον ἐπενηνόχισαν καὶ μιᾶς ἔτι προσγενομένης ἔδει τὸν Ὀκτάβιον 15 ἰδιώτην γενέσθαι, κελεύσας ἐπισχεῖν αὐτίς ἔδειτο τοῦ Ὀκταβίου καὶ περιέβαλεν αὐτὸν ἐν ὄψει τοῦ δήμου καὶ κατησπάζετο, λικπαρῶν καὶ δεόμενος μὴθ' ἑαυτὸν ἄτιμον 830 περιιδεῖν γενόμενον μὴτ' ἐκείνῳ βαρέος οὔτω καὶ σκυθρωποῦ πολιτεύματος αἰτίαν προσάψαι. Τούτων τῶν 20 δεήσεων οὐ παντελῶς ἄτεγκτον οὐδ' ἀτενῆ λέγουσιν ἀκροᾶσθαι τὸν Ὀκτάβιον, ἀλλὰ καὶ δακρύων ὑποκίμπασθαι τὰ ὄμματα καὶ σιωπᾶν ἐπὶ πολὺν χρόνον. Ὡς μέντοι πρὸς τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς κτηματικούς συνεστῶτας ἀπέβλεψεν, αἰδεσθεῖς δοκεῖ καὶ φοβηθεῖς τὴν 25 παρ' ἐκείνοις ἀδοξίαν ὑποστήναι πᾶν δεινὸν οὐκ ἀγεννῶς καὶ κελεύσαι πράττειν ὃ βούλεται τὸν Τιβέριον. Οὔτω δὲ τοῦ νόμου κυρωθέντος ὁ μὲν Τιβέριος τῶν ἀπελευθέρων τιμὴν προσέταξεν ἀπὸ τοῦ βήματος ἐλκύνσαι τὸν Ὀκτάβιον· ἐχρητὸ δὲ ὑπηρέταις ἀπελευθέρους ἰδίους, 30 καὶ τοῦτο τὴν ὄψιν οἰκτροτέραν τοῦ Ὀκταβίου παρέσχευ ἐλκόμενου πρὸς ὕβριν. Ὁ δὲ δῆμος ἐφάρμησεν αὐτῷ, καὶ τῶν πλουσίων συνδραμόντων καὶ διασχόντων τας

χειρας, ὁ μὲν Ὀκτάβιος ἐσώθη μόλις ἑξαοπαγείς καὶ διαφυγὼν τὸν ὄχλον, οἰκέτην δὲ αὐτοῦ πιστὸν ἐμπροσθεν ἐστῶτα καὶ προτεταγμένον ἐξετύφλωσαν, ἀκοντος τοῦ Τιβερίου καὶ πρὸς τὸν θόρουβον, ὡς ἦσθετο τὰ γινόμενα, πολλῇ σπουδῇ καταδραμόντος. 5

XIII. Ἐκ τούτου κυροῦται μὲν ὁ περὶ τῆς χώρας νόμος, αἰροῦνται δὲ τρεῖς ἄνδρες ἐπὶ τὴν διάκρισιν καὶ διανομήν, αὐτὸς Τιβέριος καὶ Κλαύδιος Ἀππιος ὁ πενθερός καὶ Γάιος Γράγχος ὁ ἀδελφός, οὐ παρῶν οὗτος, ἀλλὰ ὑπὸ Σκηπίωνι πρὸς Νομαντίαν στρατευόμενος. 10 Ταῦτα τοῦ Τιβερίου διαπραξαμένον καθ' ἡσυχίαν μηδενὸς ἐνισταμένου, καὶ πρὸς τούτοις δημαρχον ἀντικαταστήσαντος οὐδένα τῶν ἐπιφανῶν, ἀλλὰ Μούκιόν τινα, πελάτην αὐτοῦ, πρὸς πάντα δυσχεραίνοντες οἱ δυνατοὶ καὶ φοβούμενοι τοῦ Τιβερίου τὴν αὐξήσιν ἐν τῇ βουλῇ 15 προσηλάκιζον αὐτόν, αἰτουμένῳ μὲν, ὡς ἔθος ἐστίν, ἐκ δημοσίου σκηπῆν, ὅπως ἔχοι διανεμῶν τὴν χώραν, οὐ δόντες, ἐτέρων ἐπ' ἐλάττωσι χρεῖαις πολλάκις λαβόντων, ἀνάλωμα δὲ εἰς ἐκάστην ἡμέραν ἐννέα ὀβολοὺς 20 τάξαντες, εἰσηγουμένου ταῦτα Ποπλίου Νασικᾶ καὶ 20 δεδωκότος ἑαυτὸν εἰς τὴν πρὸς ἐκείνον ἐχθρὰν ἀφειδῶς· πλειστὴν γὰρ ἐκέκτητο γῆν δημοσίαν καὶ χαλεπῶς ἔφερεν ἐκβαίνειν αὐτῆς ἀναγκαζόμενος. Ὁ δὲ δῆμος ἔτι μᾶλλον ἐξεκᾶετο· καὶ φίλον τινὸς τῷ Τιβερίῳ τελευτήσαντος αἰφνιδίως καὶ σημείαν τῷ νεκρῷ μοχθηρῶν 25 ἐπιδραμόντων, βοῶντες ὑπὸ φαρμάκων ἀνηρῆσθαι τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τὴν ἐκφορὰν συνέδραμον καὶ τὸ λέχος ἦραντο καὶ θαπτομένῳ παρέστησαν, οὐ φαύλως ὑπονοῆσαι τὴν φαρμακείαν δόξαντες. Ἐρράγη γὰρ ὁ νεκρὸς καὶ διεφθορότων ὕγρων πλήθος ἐξέβλυσεν, ὥστε ἀπο- 30 σβέσαι τὴν φλόγα· καὶ φερόντων ἄλλην αὐτίς οὐκ ἐκᾶετο πρὶν εἰς ἕτερον τόπον μετακομισθῆναι, καὶ πολλὰ

πραγματευσαμένων μόλις ἤψατο τὸ πῦρ αὐτοῦ. Πρὸς ταῦτα τοὺς πολλοὺς ἔτι μᾶλλον ὁ Τιβέριος παροξύνων μετέβαλε τὴν ἐσθῆτα, καὶ τοὺς παῖδας προαγαγὼν ἐδεῖτο τοῦ δήμου τούτων κήδεσθαι καὶ τῆς μητρὸς, ὡς αὐτὸς ἀπεργνωκῶς ἑαυτὸν.

XIV. Ἐπεὶ δὲ τοῦ Φιλομήτορος Ἀττάλου τελευτήσαντος Εὐδήμος ὁ Περγαμηνὸς ἀνήνεγκε διαθήκην, ἐν ἣ κληρονόμος ἐγένετο τοῦ βασιλέως ὁ Ῥωμαίων δῆμος, εὐθύς ὁ Τιβέριος δημαγωγῶν εἰσήνεγκε νόμον, ὅπως τὰ βασιλικά χρήματα κομισθέντα τοῖς τὴν χώραν διαλαγχάνουσι τῶν πολιτῶν ὑπάρχοι πρὸς κατασκευὴν καὶ γεωργίας ἀφορμήν. Περὶ δὲ τῶν πόλεων, ὅσαι τῆς Ἀττάλου βασιλείας ἦσαν, οὐδὲν ἔφη τῇ συγκλήτῳ βουλευέσθαι προσήκειν, ἀλλὰ τῷ δήμῳ γνώμην αὐτὸς προθήσειν. Ἐκ τούτου μάλιστα προσέκρουσε τῇ βουλῇ καὶ Πομπήιος μὲν ἀναστὰς ἔφη γεινῶν τῷ Τιβερίῳ καὶ διὰ τοῦτο γινώσκειν Εὐδήμον αὐτῷ τὸν Περγαμηνὸν τῶν βασιλικῶν διάδημα δεδωκότα καὶ πορφύραν, ὡς μέλλουσι βασιλεύειν ἐν Ῥώμῃ, Κόιντος δὲ Μέτελλος ἀνείδισε τὸν Τιβέριον, ὅτι τοῦ μὲν πατρὸς αὐτοῦ τιμητέοντος, ὅσῳκις ἀναλῶι μετὰ δειπνῶν οἴκαδε, τὰ φῶτα κατεσβέννυσαν οἱ πολῖται, φοβούμενοι μὴ πορωτέρω τοῦ μετρίου δόξωσιν ἐν συνουσίαις εἶναι καὶ πότοις, τούτῳ δὲ παραφαίνουσι νυκτὸς οἱ θρασύτατοι καὶ ἀπορώτατοι τῶν δημοτῶν· Τίτος δ' Ἄννιος, οὐκ ἐπιεικῆς μὲν οὐδὲ σώφρων ἄνθρωπος, ἐν δὲ λόγοις πρὸς τὰς ἐρωτήσεις καὶ τὰς ἀποκρίσεις ἄμαχος εἶναι δοκῶν, εἰς ὀρισμὸν τινα προὐκαλεῖτο τὸν Τιβέριον, ἢ μὴν ἱερὸν ὄντα καὶ ἄσυλον ἐκ τῶν νόμων ἡτιμωκέναι τὸν συνάρχοντα. Θεορβούντων δὲ πολλῶν ἐκπηδήσας ὁ Τιβέριος τὸν τε δῆμον συνεκάλει καὶ τὸν Ἄννιον ἀχθῆναι κελεύσας ἐβούλετο κατηγορεῖν. Ὁ δὲ καὶ τῷ

λόγῳ καὶ τῇ δόξῃ πολὺν λειπόμενος εἰς τὴν ἑαυτοῦ δεινότητα κατεδύετο, καὶ παρεκάλει μικρὰ πρὸς τῶν λόγων ἀποκρίνασθαι τὸν Τιβέριον. Συγχωροῦντος δὲ ἐρωτᾶν ἐκείνου καὶ σιωπῆς γενομένης εἶπεν ὁ Ἄννιος „Ἄν σὺ μὲν ἀτιμοῦν με βούλη καὶ προφηλακίξειν, ἐγὼ δέ τινα τῶν σῶν ἐπικαλέσωμαι συναρχόντων, ὁ δὲ ἀναβῆ βοηθήσων, σὺ δὲ ὀργισθῆς, ἄρα γε αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν ἀφαιρήσει;“ Πρὸς ταύτην λέγεται τὴν ἐρώτησιν οὕτω διαπορηθῆναι τὸν Τιβέριον, ὥστε πάντων ὄντα καὶ τὸ λέγειν ἐτοιμώτατον καὶ τὸ θαρρεῖν ἱταμώτατον ἀποσιωπήσαι.

XV. Τότε μὲν οὖν διέλυσε τὴν ἐκκλησίαν· αἰσθανόμενος δὲ τῶν πολιτευμάτων τὸ περὶ τὸν Ὀκτάβιον οὐ τοῖς δυνατοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολλοῖς ἐκπαθέστερον (μέγα γὰρ τι καὶ καλὸν ἐδόκει τὸ τῶν δημάρχων ἀξίωμα μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης διατετηρημένον ἀνηρῆσθαι καὶ καθυβρίσθαι), λόγον ἐν τῷ δήμῳ διεξήλθεν, οὗ μικρὰ παραθέσθαι τῶν ἐπιχειρημάτων οὐκ ἄτοπον ἦν, ὥστε ὑπονοηθῆναι τὴν πιθανότητα καὶ πυκνότητα τοῦ ἀνδρός. Ἐφη γὰρ ἱερὸν τὸν δήμαρχον εἶναι καὶ ἄσυλον, ὅτι τῷ δήμῳ καθωσίομαι καὶ τοῦ δήμου προέστηκεν. Ἄν οὖν μεταβαλόμενος τὸν δῆμον ἀδικῆ καὶ τὴν ἰσχύν κολούῃ καὶ παραιρῆται τὴν ψῆφον, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀπεστέρηκε τῆς τιμῆς ἐφ' οἷς ἔλαβεν οὐ ποιῶν· ἐπεὶ καὶ τὸ Καπετώλιον κατασκάπτοντα καὶ τὸ νεώριον ἐμπιπράντα δήμαρχον εἶναι δεήσει. Καὶ ταῦτα μὲν ποιῶν δήμαρχός ἐστι πονηρός· ἐὰν δὲ καταλύῃ τὸν δῆμον, οὐ δήμαρχός ἐστι. Πῶς οὖν οὐ δεινόν, εἰ τὸν μὲν ὕπατον ὁ δήμαρχος ἄξει, τὸν δὲ δήμαρχον οὐκ ἀφαιρήσεται τὴν ἐξουσίαν ὁ δῆμος, ὅταν αὐτῇ κατὰ τοῦ δεδωκότος χρῆται; καὶ γὰρ ὕπατον καὶ δήμαρχον ὁμοίως δῆμος αἰρεῖται. Καὶ μὴν ἢ γε βασιλεία πρὸς τῷ πάσαν

ἀρχὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῇ συλλαβοῦσα καὶ ταῖς μερίταις
 ἱερουργίας καθωσίωται πρὸς τὸ θεῖον· ἀλλὰ Ταρκύ-
 νιον ἐξέβαλεν ἡ πόλις ἀδικοῦντα καὶ δι' ἐνὸς ἀνδρὸς
 ὕβριν ἢ πάτριος ἀρχῆ καὶ κτίσασα τὴν Ῥώμην κατε-
 5 λύθη. Τί δὲ οὕτως ἄγιον ἐν Ῥώμῃ καὶ σεμνόν, ὡς αἱ
 περιέπουσαι παρθένοι καὶ φυλάττουσαι τὸ ἄφθιτον
 πῦρ; ἀλλ' εἴ τις ἂν ἀμάρτη αὐτῶν, ζῶσα κατορῦσσεται·
 τὸ γὰρ ἄσυλον οὐ φυλάττουσιν ἀσεβοῦσαι εἰς τοὺς
 θεοὺς, ὃ διὰ τοὺς θεοὺς ἔχουσιν. Οὐκοῦν οὐδὲ δῆμαρ-
 10 χος ἀδικῶν δῆμον ἔχειν τὴν διὰ τὸν δῆμον ἄσυλιαν δέ-
 καιός ἐστιν· ἢ γὰρ ἰσχύει δυνάμει, ταύτην ἀναίρει. Καὶ
 μὴν εἰ δικαίως ἔλαβε τὴν δημοκρατίαν, τῶν πλείστων φυ-
 λῶν ψηφισαμένων, πῶς οὐχὶ κἂν ἀφαιρεθείη δικαιοτέ-
 ρου πασῶν ἀποψηφισαμένων; Ἰερὸν δὲ καὶ ἄσυλον 832
 15 οὐδὲν οὕτως ἐστίν, ὡς τὰ τῶν θεῶν ἀναθήματα· χρη-
 σθαι δὲ τούτοις καὶ κινεῖν καὶ μεταφέρειν, ὡς βούλεται,
 τὸν δῆμον οὐδεὶς κεκώλυκεν. Ἐξῆν οὖν αὐτῷ καὶ τὴν
 δημοκρατίαν ὡς ἀνάθημα μετενεγκεῖν εἰς ἕτερον. Ὅτι δὲ
 20 οὐκ ἄσυλον οὐδὲ ἀναφαίρετον ἡ ἀρχή, δῆλόν ἐστι τῷ
 πολλὰκις ἔχοντας ἀρχὴν τινὰς ἐξόμνυσθαι καὶ παραιτεῖ-
 σθαι δι' αὐτῶν.

XVI. Τοιαῦτα μὲν ἦν τὰ κεφάλαια τῆς τοῦ Τιβε-
 ρίου δικαιολογίας. Ἐπεὶ δὲ συνορῶντες οἱ φίλοι τὰς
 ἀπειλὰς καὶ τὴν σύστασιν ᾤοντο δεῖν ἐτέρας περιέχε-
 25 σθαι δημοκρατίας εἰς τὸ μέλλον, αὐτίς ἄλλοις νόμοις
 ἀνελάμβανε τὸ πλῆθος, τοῦ τε χρόνου τῶν στρατειῶν
 ἀφαιρῶν, καὶ διδοὺς ἐπικαλεῖσθαι τὸν δῆμον ἀπὸ τῶν
 δικαστῶν καὶ τοῖς κρίνουσι τότε, συγκλητικοῖς οὔσι,
 καταμινγνὺς ἐκ τῶν ἰππέων τὸν ἴσον ἀριθμὸν, καὶ πάντα
 30 τρόπον ἤδη τῆς βουλῆς τὴν ἰσχύον κολουῶν πρὸς ὄργην
 καὶ φιλονεικίαν μᾶλλον ἢ τὸν τοῦ δικαίου καὶ συμφέ-
 ροντος λογισμὸν. Ἐπεὶ δὲ τῆς ψήφου φερομένης ἤσθηοντο

τοὺς ἐναντίους κρατοῦντας (οὐ γὰρ παρῆν ἅπας ὁ δῆ-
 μος), πρῶτον μὲν εἰς βλασφημίας τροπόμενοι τῶν συν-
 αρχόντων εἶλκον τὸν χρόνον· ἔπειτα τὴν ἐκκλησίαν
 ἀφῆκαν, εἰς τὴν ὑστεραίαν ἀπαντᾶν κελεύσαντες. Καὶ
 πρῶτον μὲν εἰς τὴν ἀγορὰν καταβάς ὁ Τιβέριος ἰκέτευσεν
 5 τοὺς ἀνθρώπους ταπεινὸς καὶ δεδακρυμένος, ἔπειτα δε-
 δοικέναι φήσας, μὴ νυκτὸς ἐκκόψωσι τὴν οἰκίαν οἱ
 ἐχθροὶ καὶ διαφθειρῶσιν αὐτόν, οὕτω τοὺς ἀνθρώ-
 πους διέθηκεν, ὥστε περὶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ παμπόλ-
 10 λους τινὰς αὐλίσασθαι καὶ διανυκτερεῦσαι παραφυλάτ-
 τουσας.

XVII. Ἄμα δ' ἡμέρᾳ παρῆν ὁ τὰς ὄρνιθας αἰς δια-
 μαντεύονται κομίζων, καὶ προέβαλλε τροφήν αὐταῖς.
 Αἱ δ' οὐ προῆλθον, εἰ μὴ μία μόνη, διασεύσαντος εὐ-
 μάλα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἄγγειον· οὐδὲ αὕτη δὲ τῆς τρο-
 15 φῆς ἔθιγεν, ἀλλ' ἐπάρασα τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα καὶ
 παρατείνασα τὸ σκέλος πάλιν εἰς τὸ ἄγγειον κατέφυγε.
 Τοῦτο καὶ τοῦ προτέρου σημείου τὸν Τιβέριον ἀνέμνη-
 σεν. Ἦν γὰρ αὐτῷ κράνος, ᾧ πρὸς τὰς μάχας ἐχρηῆτο,
 κεκοσμημένον ἐκπρεπῶς καὶ διάσημον· εἰς τοῦτο κατα-
 20 δύντες ὄφεις ἔλαθον ἐντεκόντες ὡά, καὶ ταῦτα ἐξεγλύ-
 ψαντο. Διὸ καὶ μᾶλλον ὁ Τιβέριος τοῖς περὶ τὰς ὄρνιθας
 ἐταράττετο. Προῆει δὲ ὅμως, ἄνω τὸν δῆμον ἠθροῖσθαι
 περὶ τὸ Καπετώλιον πνυθανόμενος· καὶ πρὶν ἐξελθεῖν
 προσέπταισε πρὸς τὸν οὐδόν, σφοδρῶς οὕτω πληγῆς 25
 γενομένης, ὥστε τὸν μὲν ὄνυχα τοῦ μεγάλου δακτύλου
 φαγεῖν, τὸ δὲ αἷμα διὰ τοῦ ὑποδήματος ἔξω φέρεσθαι.
 Μικρὸν δὲ αὐτοῦ προελθόντος ἄφθησαν ὑπὲρ κεράμου
 μαχόμενοι κόρακες ἐν ἀριστερᾷ· καὶ πολλῶν, ὡς εἰκός,
 30 ἀνθρώπων παρερχομένων κατ' αὐτόν τὸν Τιβέριον λί-
 θος ἀπωσθεὶς ὑπὸ θατέρου τῶν κοράκων ἔπεσε παρὰ
 τὸν πόδα. Τοῦτο καὶ τοὺς θρασυτάτους τῶν περὶ αὐ-

τὸν ἐπέστησεν· ἀλλὰ Βλόσσιος ὁ Κυμαῖος παρὼν αἰσχύνην ἔφη καὶ κατήφειαν [παρ]εῖναι πολλήν, εἰ Τιβέριος, Γράγχου μὲν υἱός, Ἀφρικανοῦ δὲ Σκηπίωνος θυγατριδοῦς, προστάτης δὲ τοῦ Ῥωμαίων δήμου, κόρακα 5 δείσας οὐχ ὑπακούσειε τοῖς πολίταις καλοῦσι· τοῦτο μέντοι τὸ αἰσχρὸν οὐκ ἐν γέλῳ θήσεσθαι τοὺς ἐχθρούς, ἀλλ' ὡς τυραννοῦντος καὶ τρυφῶντος ἤδη καταβόησθαι πρὸς τὸν δῆμον. Ἄμα δὲ καὶ προσέθεον πολλοὶ τῷ Τιβερίῳ παρὰ τῶν ἐν Καπετωλίῳ φίλων, ἐπέειργεσθαι 10 κελεύοντες, ὡς τῶν ἐκεῖ καλῶς ἔχοντων. Καὶ τὰ γε πρῶτα λαμπρῶς ἀπήντα τῷ Τιβερίῳ, φανέντι μὲν εὐθὺς ἀραμένων βοήν φίλιον, ἀναβαίνοντα δὲ προθύμως δεχομένων καὶ περὶ αὐτόν, ὡς μηδεὶς πελάσειεν ἀγνώσ, παραταττομένων.

15 XVIII. Ἀρξαμένου δὲ πάλιν τοῦ Μουκίου τὰς φυλάς ἀναγορεῦν, οὐδὲν ἐπεραίνετο τῶν εἰωθότων διὰ 833 τὸν ἀπὸ τῶν ἐσχάτων θόρουβον, ὠθομένων καὶ ὠθούντων τοὺς ἐναντίους εἰσβιαζομένους καὶ ἀναμυγνυμένους. Ἐν δὲ τούτῳ Φούλβιος Φλάκκος ἀπὸ βουλῆς ἀνήρ εἰς 20 ἐμφανὲς καταστάς, ὡς οὐκ ἦν φθεγγόμενον ἐφικέσθαι, διεσήμησε τῇ χειρὶ φράσαι τι βουλόμενον αὐτὸν ἰδίᾳ τῷ Τιβερίῳ. Καὶ κελεύσαντος ἐκείνου διασχεῖν τὸ πλῆθος ἀναβὰς μόλις καὶ προσελθὼν ἀπήγγειλεν, ὅτι τῆς βουλῆς συγκαθεζομένης οἱ κλοῦσιοι τὸν ὑπατον μὴ πείθοντες 25 αὐτοὶ διανοοῦνται καθ' αὐτοὺς ἀποκτινύναι τὸν Τιβέριον, πολλοὺς ἐπὶ τοῦτο δούλους καὶ φίλους ὀπλισμένους ἔχοντες.

XIX. Ὡς οὖν ταῦτα τοῖς περὶ αὐτόν ἐξήγγειλεν ὁ Τιβέριος, οὗτοι μὲν εὐθὺς τὰς τε τηβέννους περιεζών- 30 νουντο καὶ τὰ τῶν ὑπηρετῶν δόρατα συγκλῶντες, οἷς ἀνείργουσι τὸν ὄχλον, διελάμβανον ὡς ἀμυνόμενοι τοῖς κλάσμασι τοὺς ἐπερχομένους. Τῶν δὲ ἀπατέρῳ

θανμαζόντων τὰ γινόμενα καὶ πυνθανομένων, ὁ Τιβέριος ἤψατο τῇ χειρὶ τῆς κεφαλῆς, ἐνδεικνύμενος τῇ ὄψει τὸν κίνδυνον, ἐπεὶ τῆς φωνῆς οὐκ ἐπήκουον. Οἱ δὲ ἐναντιοὶ τοῦτο ἰδόντες ἔθεον πρὸς τὴν βουλήν ἀπαγγέλλοντες αἰτεῖν διάδημα τὸν Τιβέριον· καὶ τούτου σημεῖον 5 εἶναι τὸ τῆς κεφαλῆς ἐπιδιγγάνειν. Πάντες μὲν οὖν ἐθορυβήθησαν· ὁ δὲ Νασικᾶς ἤξιον τὸν ὑπατον τῇ πόλει βοηθεῖν καὶ καταλύειν τὸν τύραννον. Ἀποκριναμένου δὲ πρῶτος ἐκείνου βίας μὲν οὐδεμιᾶς ὑπάρξει οὐδὲ ἀναιρήσειν οὐδένα τῶν πολιτῶν ἀκριτον, εἰ μέντοι ψη- 10 φίσαιτό τι τῶν παρανόμων ὁ δῆμος ὑπὸ τοῦ Τιβερίου πεισθεὶς ἢ βιασθεὶς, τοῦτο κύριον μὴ φυλάξειν, ἀναπηδήσας ὁ Νασικᾶς „Ἐπεὶ τοίνυν“ ἔφη „προδίδωσιν ὁ ἄρχων τὴν πόλιν, οἱ βουλόμενοι τοῖς νόμοις βοηθεῖν ἀκολουθεῖτε.“ Καὶ ταῦτα λέγων ἄμα καὶ τὸ κράσπεδον 15 τοῦ ἱματίου θέμενος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐχώρει πρὸς τὸ Καπετωλίον. Ἐκαστος δὲ τῶν ἐπομένων αὐτῷ τῇ χειρὶ τὴν τήβεννον περιελίξας ἐώθει τοὺς ἐμποδῶν, οὐδενὸς ἐνισταμένου πρὸς τὸ ἀξίωμα τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ φεγγόντων καὶ πατούντων ἀλλήλους. Οἱ μὲν οὖν περὶ αὐ- 20 τοὺς ῥόπαλα καὶ σκντάλας ἐκόμιζον οἰκοθεν· αὐτοὶ δὲ τῶν δίφρων καταγνυμένων ὑπὸ τοῦ φεύγοντος ὄχλου τὰ κλάσματα καὶ τοὺς πόδας λαμβάνοντες ἀνέβαινον ἐπὶ τὸν Τιβέριον ἄμα παίοντες τοὺς προτεταγμένους. Καὶ τούτων μὲν ἦν τροπὴ καὶ φόνος· αὐτοῦ δὲ τοῦ Τιβερίου 25 φεύγοντος ἀντελάβετό τις τῶν ἱματίων. Ὁ δὲ τὴν τήβεννον ἀφείλκε καὶ φεύγων ἐν τοῖς χιτῶσιν ἐσφάλη καὶ κατηνέχθη περὶ τινος τῶν πρὸ αὐτοῦ πεπτωκότας. Ἀνιστάμενοι δὲ αὐτόν ὁ μὲν ἐμφανῶς καὶ πρῶτος εἰς τὴν κεφαλὴν πατάξας ποδὶ δίφρον Πόπλιος ἦν Σατυρηῆτος 30 εἰς τῶν συναρχόντων· τῆς δὲ δευτέρας ἀντεποιεῖτο πληγῆς Λεύκιος Ροῦφος, ὡς ἐπὶ καλῷ τιμῇ σεμνυνόμενος.

Τῶν δὲ ἄλλων ἀπέθανον ὑπὲρ τριακοσίους ξύλοις καὶ λίθοις συγκοπέντες, σιδήρῳ δὲ οὐδεὶς.

XX. Ταύτην πρώτην ἱστοροῦσιν ἐν Ῥώμῃ στάσει, ἀφ' οὗ τὸ βασιλεύεσθαι κατέλυσαν, αἵματι καὶ φόνοφ 5 πολιτῶν διακριθῆναι· τὰς δὲ ἄλλας οὔτε μικρὰς οὔτε περὶ μικρῶν γενομένας ἀνθυπεύκοντες ἀλλήλοις, φόβῳ μὲν οἱ δυνατοὶ τῶν πολλῶν, αἰδούμενοι δὲ τὴν βουλήν ὁ δῆμος, ἔπανον. Ἐδόκει δὲ καὶ τότε μὴ χαλεπῶς ἀν 10 ἐνδοῦναι παρηγορηθεῖς ὁ Τιβέριος, ἔτι δὲ ῥᾶον εἶξαι δίχα φόνον καὶ τραυμάτων ἐπιούσιν· οὐ γὰρ πλείονες ἢ τρισχίλιοι περὶ αὐτὸν ἦσαν. Ἄλλ' ἔοικεν ὀργῇ τῶν πλουσίων καὶ μίσει πλέον ἢ δι' ἧς ἐσκήπτοντο προφά- 15 σεις ἢ σύστασις ἐπ' αὐτὸν γενέσθαι· καὶ τούτου μέγα τεκμήριον ὡμῶς καὶ παρανόμως ὑβρισθεῖς ὁ νεκρός. Οὐ γὰρ ἐπέτρεψαν ἀνελεῖσθαι τὸ σῶμα τῷ ἀδελφῷ δεο- 834 μένῳ καὶ θάψαι νυκτός, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἄλλων νεκρῶν εἰς τὸν ποταμὸν ἔρριψαν. Καὶ τοῦτο πέρας οὐκ ἦν, ἀλλὰ καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ τοὺς μὲν ἐξεκρήντων ἀκρότους, τοὺς δὲ συλλαμβάνοντες ἀπεκτίννυσαν· ἐν οἷς καὶ Διο- 20 φάνης ὁ ῥήτωρ ἀπώλετο. Γάιον δὲ τινα Βίλλιον εἰς ἀγ- γεῖον καθείρξαντες καὶ συνεμβαλόντες ἐχίδνας καὶ δρά- κοντας οὕτω διέφθειραν. Ὁ δὲ Κυμαῖος Βλόσιος ἀνήχθη μὲν ἐπὶ τοὺς ὑπάτους, ἐρωτώμενος δὲ περὶ τῶν γεγονότων ὁμολογεῖ πεποιημέναι πάντα Τιβερίου κε- 25 λεύοντος. Εἰπόντος δὲ τοῦ Νασικᾶ πρὸς αὐτὸν „Τί οὖν, εἰ σε Τιβέριος ἐκέλευσεν ἐμπροῆσαι τὸ Καπετώ- λιον;“ τὸ μὲν πρῶτον ἀντέλεγεν, ὡς οὐκ ἂν τοῦτο Τιβερίου κελεύσαντος· πολλάκις δὲ καὶ πολλῶν τὸ αὐτὸ πυνθανομένων „Ἄλλ' ἐκείνου γε προστάσσοντος“ ἔφη 30 „κάμοι τοῦτο πράξαι καλῶς εἶχεν· οὐ γὰρ ἂν Τιβέριος τοῦτο προσέταξεν, εἰ μὴ τῷ δήμῳ συνέφερον.“ Οὗτος μὲν οὖν διαφυγῶν ὕστερον ᾤχετο πρὸς Ἀριστόνικον εἰς

Ἀσίαν καὶ τῶν ἐκείνου πραγμάτων διαφθαρέντων ἐαν- τὸν ἀνεῖλεν.

XXI. Ἡ δὲ βουλή θεραπεύουσα τὸν δῆμον ἐκ τῶν παρόντων οὔτε πρὸς τὴν διανομὴν ἔτι τῆς χώρας ἤναν- 5 τιούτο, καὶ ἀντὶ τοῦ Τιβερίου προὔθηκε τοῖς πολλοῖς ὀριστὴν ἐλέσθαι. Λαβόντες δὲ τὰς ψήφους εἴλοντο Πό- πλιον Κράσσον, οἰκεῖον ὄντα Γράγχῳ· θυγάτηρ γὰρ αὐτοῦ Λικιννία Γαῖῳ Γράγχῳ συνώκει. Καίτοι Νέπωσ ὁ Κορνήλιός φησιν οὐ Κράσσον, Βρούτου δὲ τοῦ θριαμ- βεύσαντος ἀπὸ Αὐσιτανῶν θυγατέρα γῆμαι Γάιον· ἀλλὰ 10 οἱ πλείους ὡς ἡμεῖς γράφομεν ἱστοροῦσιν. Ἐπεὶ δὲ χα- λεπῶς μὲν ὁ δῆμος εἶχε τῷ θανάτῳ τοῦ Τιβερίου καὶ φανερός ἦν ἀμύνης περιμένων καιρὸν, ἤδη δὲ καὶ δίκαι τῷ Νασικᾶ προανεσεῖοντο, δεῖσασα περὶ τοῦ ἀνδρός ἡ βουλή ψηφίζεται μηδὲν δεομένη πέμπειν αὐτὸν εἰς 15 Ἀσίαν. Οὐ γὰρ ἀπεκρύπτοντο κατὰ τὰς ἀπαντήσεις οἱ ἄνθρωποι τὴν δυσμένειαν, ἀλλ' ἐξηγοαίνοντο καὶ κατεβόων, ὅπου προστύχοιεν, ἐναγῆ καὶ τύραννον καὶ μεμιαγῶτα φόνοφ σώματος ἀσύλου καὶ λεροῦ τὸ ἀγιώ- 20 τατον καὶ φρικωδέστατον ἐν τῇ πόλει τῶν λερῶν ἀπο- καλοῦντες. Οὕτω μὲν ὑπεξῆλθε τῆς Ἰταλίας ὁ Νασικᾶς, καίπερ ἐνδεδεμένος ταῖς μεγίσταις λερουργίαις· ἦν γὰρ ὁ μέγιστος καὶ πρῶτος τῶν λερέων. Ἐξῶ δὲ ἀλύων καὶ πλανώμενος ἀδόξως οὐ μετὰ πολὺν χρόνον κατέστρεψε περὶ Πέργαμον. Οὐ δεῖ δὲ θαναμάζειν, εἰ Νασικᾶν με- 25 μίσσηκεν οὕτως ὁ δῆμος, ὅπου καὶ Σκηπίων ὁ Ἀφρι- κανός, οὗ δοκοῦσι Ῥωμαῖοι μηδένα δικαιότερον μηδὲ μᾶλλον ἀγαπήσαι, παρὰ μικρὸν ἦλθεν ἐκπεσεῖν καὶ στέρεσθαι τῆς πρὸς τὸν δῆμον εὐνοίας, ὅτι πρῶτον μὲν ἐν Νομαντία τὴν τελευταίην τοῦ Τιβερίου πυνθόμενος 30 ἀνεφώνησεν ἐκ τῶν Ὀμηρικῶν ὡς ἀπόλοιτο καὶ ἄλλος, ὃ τις τοιαῦτά γε ῥέξοι,

ἔπειτα τῶν περὶ Γάτου καὶ Φούλβιον αὐτοῦ δι' ἐκκλησίας πυνθανομένων, τί φρονοίη περὶ τῆς Τιβερίου τελευτήης, οὐκ ἀρεσκομένην τοῖς ὑπ' ἐκείνου πεπολιτευμένοις ἀπόκρισιν ἔδωκεν. Ἐκ τούτου γὰρ ὁ μὲν δῆμος ἀντέκρουσεν αὐτῷ λέγοντι, μηδέπω τοῦτο ποιήσας πρότερον, αὐτὸς δὲ τὸν δῆμον εἰπεῖν κακῶς προήχθη. Περὶ μὲν τούτων ἐν τῷ Σικηπίωνος βίῳ τὰ καθ' ἕκαστα γέγραπται.

10

[Γ. Γ Ρ Α Γ Χ Ο Σ.]

15 I. Γάτος δὲ Γράγχος ἐν ἀρχῇ μὲν ἢ δεδιῶς τοὺς ἐχθροὺς ἢ φθόνου συνάγων ἐπ' αὐτοὺς ὑπεξέστη τε τῆς ἀγορᾶς καὶ καθ' ἑαυτὸν ἡσυχίαν ἔχων διέτριβεν, ὡς ἂν τις ἐν τε τῷ παρόντι ταπεινὰ πράττων καὶ τὸ λοιπὸν οὕτως ἀπραγμόνως βιωσόμενος, ὥστε καὶ λόγον τισὶ 83^β
20 καθ' αὐτοῦ παρασχεῖν, ὡς δυσχεραίνοντος καὶ προβεβλημένου τὴν τοῦ Τιβερίου πολιτείαν. Ἦν δὲ καὶ μεिरάκιον παντάπασιν· ἐννέα γὰρ ἐνιαυτοῖς ἐλείπετο τὰδελφοῦ καθ' ἡλικίαν, ἐκεῖνος δὲ οὐπὼ τριάκοντα γερονῶς ἀπέθανεν. Ἐπεὶ δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου τὸν
25 τε τρόπον ἡσυχῇ διέφαινε ἀργίας καὶ μαλακίας καὶ πότων καὶ χρηματισμῶν ἀλλότριον ὄντα, καὶ τὸν λόγον ὥσπερ ἀκύπτερα κατασκυαζόμενος ἐπὶ τὴν πολιτείαν δῆλος ἦν οὐκ ἠρεμήσων, δίκην τέ τιμι τῶν φίλων φεύγοντι Βεττίῳ συνειπῶν, τοῦ δήμου συννευθουσιῶντος
30 ὑφ' ἡδονῆς καὶ βακχεύοντος περὶ αὐτόν, ἀπέδειξε τοὺς ἄλλους δῆτορας παίδων μηδὲν διαφέροντας, εἰς φόβον αὐτίς οἱ δυνατοὶ καθίσταντο, καὶ πολλὸς ἦν ἐν αὐτοῖς

λόγος, ὡς οὐκ ἐάσουσιν ἐπὶ δημορχίαν τὸν Γάτον προελθεῖν. Συντυγχάνει δὲ ἀπὸ ταῦτομάτου λαχεῖν αὐτὸν εἰς Σαρδῶ ταμίαν Ὀρέστη τῷ ὑπάτῳ· καὶ τοῦτο τοῖς μὲν ἐχθροῖς καθ' ἡδονὴν ἐγεγόνει, τὸν δὲ Γάτον οὐκ ἐλύπησεν. Ἄτε γὰρ ἂν πολεμικὸς καὶ χεῖρον οὐδὲν πρὸς 5 στρατείας ἡσκημένος ἢ δίκας, ἔτι δὲ τὴν πολιτείαν καὶ τὸ βῆμα φορίτων, ἀντέχειν δὲ καλοῦντι τῷ δήμῳ καὶ τοῖς φίλοις οὐ δυνάμενος, παντάπασιν τὴν ἀποδημίαν ἐκείνην ἠγάπησε. Καίτοι κρατεῖ δόξα πολλὴ τοῦτου ἄκρατον γενέσθαι δημαγωγὸν καὶ πολὺ τοῦ Τιβερίου 10 λαμπρότερον πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν ὄχλων δόξαν. Οὐκ ἔχει δὲ οὕτω τὸ ἀληθές· ἀλλ' εἰοικεν ὑπ' ἀνάγκης τινὸς μάλλον οὕτος ἢ προαιρέσεως ἐμπεσεῖν εἰς τὴν πολιτείαν. Ἱστορεῖ δὲ καὶ Κικέρων ὁ φήτωρ, ὡς ἄρα φεύγοντι πᾶσαν ἀρχὴν τῷ Γάτῳ καὶ μεθ' ἡσυχίας ἠρημένῳ ζῆν ὁ 15 ἀδελφὸς ὄναρ φανείς καὶ προσαγορεύσας „Τί δῆτα“ φαίη „Γάτε, βραδύνεις; Οὐκ ἔστιν ἀπόδρασις, ἀλλ' εἰς μὲν ἡμῖν ἀμφοτέροις βίος, εἰς δὲ θάνατος ὑπὲρ τοῦ δήμου πολιτευομένοις πέπρωται.“

II. Γενόμενος οὖν ὁ Γάτος ἐν Σαρδόνι πᾶσαν ἀρε- 20 τῆς ἀπόδειξιν ἐδίδου, καὶ πολὺ πάντων διέφερε τῶν νέων ἐν τοῖς πρὸς τοὺς πολεμίους ἀγῶσι καὶ ἐν τοῖς πρὸς τοὺς ὑπηκόους δικαίως καὶ ἐν τῇ πρὸς τὸν στρατηγὸν εὐνοίᾳ καὶ τιμῇ, σωφροσύνη δὲ καὶ λιτότητι καὶ φιλοπονίᾳ παρήλλαττε καὶ τοὺς πρεσβυτέρους. Ἴσχυ- 25 ροῦ δὲ καὶ νοσώδους ἅμα χειμῶνος ἐν Σαρδόνι γενομένου καὶ τοῦ στρατηγοῦ τὰς πόλεις ἐσθῆτα τοῖς στρατιώταις αἰτουῦντος, ἔπεψαν εἰς Ῥώμην παραιτούμενοι. Δεξαμένης δὲ τῆς βουλῆς τὴν παραίτησιν αὐτῶν καὶ τὸν στρατηγὸν ἄλλοθεν ἀμφιέζειν τοὺς στρατιώτας κε- 30 λενουσίης, ἀποροῦντος δὲ ἐκείνου καὶ τῶν στρατιωτῶν κακοπαθοῦντων, ἐπελθὼν τὰς πόλεις ὁ Γάτος αὐτοὺς

ἀφ' ἐαντιῶν ἐποίησεν ἐσθῆτα πέμψαι καὶ βοηθῆσαι τοῖς Ῥωμαίοις. Ταῦτα πάλιν εἰς Ῥώμην ἀπαγγελλόμενα καὶ δοκοῦντα δημαγωγίας προάγωνες εἶναι διετάραττε τὴν βουλήν. Καὶ πρῶτον μὲν ἐκ Λιβύης παρὰ Μικίψα τοῦ βασιλέως πρόσβεις παραγενομένους καὶ λέγοντας, ὡς ὁ βασιλεὺς χάριτι Γαῖου Γράγχου πέμψειεν εἰς Σαρδόνια σίτον τῷ στρατηγῷ, δυσχεραίνοντες ἐξέβαλον· ἐπειτα δόγμα ποιοῦνται τοῖς μὲν στρατιώταις διαδοχὴν ἀποσταλῆναι, τὸν δὲ Ὁρέστην ἐπιμένειν, ὡς δὴ καὶ τοῦ Γαῖου διὰ τὴν ἀρχὴν παραμενοῦντος. Ὁ δὲ τούτων αὐτῷ προσπεσόντων εὐθύς ἐξέπλευσε πρὸς ὄρηγν, καὶ φανείς ἐν Ῥώμῃ παρ' ἐλπίδας οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αἰτίαν εἶχεν, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολλοῖς ἀλλόκοτον ἐδόκει τὸ ταμίαν ὄντα προαποστῆναι τοῦ ἄρχοντος. Οὐ μὴν ἀλλὰ κατηγορίας αὐτῷ γενομένης ἐπὶ τῶν τιμητῶν, αἰτησάμενος λόγον οὕτω μετέστησε τὰς γνώμας τῶν ἀκουσάντων, ὡς ἀπελθεῖν ἡδικῆσθαι τὰ μέγιστα δόξας. Ἐστρατεῦσθαι μὲν γὰρ ἔφη δώδεκα ἔτη, τῶν ἄλλων δέκα στρατευομένων ἐν ἀνάγκαις, ταμιεύων δὲ τῷ στρατηγῷ παραμεμενηκέει τριετίαν, τοῦ νόμου μετ' ἐνιαυτὸν ἐπαυελθεῖν διδόντος· μόνος δὲ τῶν στρατευσαμένων πληρῆς τὸ βαλάντιον εἰσηνηνοχῶς κενὸν ἐξενηνοχέειν, τοὺς δὲ ἄλλους ἐκπιόντας ὄν εἰσηνεγκαν οἶνον ἀργυρίου καὶ χρυσοῦ μεστοὺς δεῦρο τοὺς ἀμφορεῖς ἤκειν κομίζοντας.

III. Ἐκ τούτου πάλιν ἄλλας αἰτίας αὐτῷ καὶ δίκας ἐπῆγον ὡς τοὺς συμμάχους ἀπιστάντι καὶ κεκοινωνηκότι τῆς περὶ Φρέγελλαν ἐνδειχθείσης συναμοσίας. Ὁ δὲ πᾶσαν ὑποψίαν ἀπολυσάμενος καὶ φανείς καθαρὸς εὐθύς ἐπὶ δημαρχίαν ὤρμησε, τῶν μὲν γνωρίμων ἀνδρῶν ὁμαλῶς ἀπάντων ἐναντιουμένων πρὸς αὐτόν, ὄχλου δὲ τοσοῦτου συρρέοντος εἰς τὴν πόλιν ἐκ τῆς Ἰταλίας καὶ συναρχειρεσιάζοντος, ὡς πολλοῖς μὲν οἰκῆσεις

ἐπιλιπεῖν, τοῦ δὲ πεδίου μὴ δεξαμένου τὸ πλῆθος ἀπὸ τῶν τεγῶν καὶ τῶν κεράμων τὰς φωνὰς συνηγεῖν. Τοσοῦτον δ' οὖν ἐξεβίασαντο τὸν δῆμον οἱ δυνατοὶ καὶ τῆς ἐλπίδος τοῦ Γαῖου καθείλον, ὅσον οὐχ, ὡς προσεδόκησε, πρῶτον, ἀλλὰ τέταρτον ἀναγορευθῆναι. Πα-5 ραλαβὼν δὲ τὴν ἀρχὴν εὐθύς ἦν ἀπάντων πρῶτος, ἰσχύων τε τῷ λέγειν, ὡς ἄλλος οὐδεὶς, καὶ τοῦ πάθους αὐτῷ παρησίαν πολλὴν διδόντος ἀνακλαιομένῳ τὸν ἀδελφόν. Ἐνταῦθα γὰρ ἐξ ἀπάσης προφάσεως περιῆγε τὸν δῆμον, ἀναμιμνήσκων τῶν γεγονότων καὶ παρατι-10 θείς τὰ τῶν προγόνων, ὡς ἐκεῖνοι μὲν καὶ Φαλίσκοις ἐπολέμησαν ὑπὲρ Γεννηκίου τινὸς δημάρχου λοιδορηθέντος, καὶ Γαῖου Βετουρίου θάνατον κατέγνωσαν, ὅτι δημάρχῳ πορευομένῳ δι' ἀγορᾶς οὐχ ὑπεξέστη μόνος· „Τμῶν δὲ ὁρώντων“ ἔφη „Τιβέριον ξύλοις συνέκοπτον 15 οὔτοι, καὶ διὰ μέσης τῆς πόλεως ἐσύρετο νεκρὸς ἐκ Καπετωλίου φηγησόμενος εἰς τὸν ποταμόν· οἱ δὲ ἀλισκόμενοι τῶν φίλων ἀπέθνησκον ἄκριτοι. Καίτοι πάτριόν ἐστιν ἡμῖν, εἴ τις ἔχων δίκην θανατικὴν μὴ ὑπακούει, τούτου πρὸς τὰς θύρας ἔωθεν ἐλθόντα σαλπικτῆν 20 ἀνακαλεῖσθαι τῇ σάλπιγγι, καὶ μὴ πρότερον ἐπιφέρειν ψῆφον αὐτῷ τοὺς δικαστάς. Οὕτως εὐλαβεῖς καὶ πεφλαγμένοι περὶ τὰς κρίσεις ἦσαν.“

IV. Τοιούτοις λόγοις προανασεισας τὸν δῆμον (ἦν δὲ καὶ μεγαλοφωνότατος καὶ ῥωμαλεώτατος ἐν τῷ λέ-25 γειν) δύο νόμους εἰσέφερε, τὸν μὲν, εἴ τις ἀρχοντος ἀφηρητὸ τὴν ἀρχὴν ὁ δῆμος, οὐκ ἔωντα τούτῳ δευτέρας ἀρχῆς μετουσίαν εἶναι· τὸν δὲ, εἴ τις ἀρχὸν ἄκριτον ἐκκεκηρύχοι πολίτην, κατ' ὑποῦ διδόντα κρίσιν τῷ δῆμῳ. Τούτων τῶν νόμων ἀντικρὺς ὁ μὲν Μάρκον Ὀκ-30 τάβιον ἠτίμου τὸν ὑπὸ Τιβερίου τῆς δημαρχίας ἐκπεσόντα, τῷ δ' ἐνείχετο Ποπίλλιος· οὗτος γὰρ στρατηγῶν

τοὺς τοῦ Τιβερίου φίλους ἐξεκήρυξε. Καὶ Ποπίλλιος μὲν οὐχ ὑποστάς τὴν κρίσιν ἐφυγεν ἐξ Ἰταλίας· τὸν δὲ ἕτερον νόμον Γάιος αὐτὸς ἐπανείλετο, φήσας τῇ μητρὶ Κορνηλία δεηθεῖσθαι χαρίζεσθαι τὸν Ὀκτάβιον. Καὶ ὁ δῆμος ἠγάσθη καὶ συνεχώρησε τιμῶν τὴν Κορνηλίαν οὐδὲν ἦττον ἀπὸ τῶν παιδῶν ἢ τοῦ πατρὸς, ἧς γε καὶ χαλκῆν εἰκόνα στήσας ὕστερον ἐπέγραψε Κορνηλίαν μητέρα Γράγγων. Ἀπομνημονεύεται δὲ καὶ τοῦ Γαίου πολλὰ ῥητορικῶς καὶ ἀγοραίως ὑπὲρ αὐτῆς εἰρημένα πρὸς τινα τῶν ἐχθρῶν· „Σὺ γάρ“ ἔφη „Κορνηλίαν λοιδορεῖς τὴν Τιβερίου τεκοῦσαν;“ Ἐπεὶ δὲ διαβεβλημένος ἦν εἰς μαλακίαν ὁ λοιδορηθεὶς· „Τίνα δέ“ εἶπεν „ἔχων παρορησίαν συγκρίνεις Κορνηλία σεαντόν;“ Ἐτέρες γὰρ ὡς ἐκείνη; Καὶ μὴν πάντες ἴσασι Ῥωμαῖοι πλείω χρόνον ἐκείνην ἀπ’ ἀνδρὸς οὔσαν ἢ σὲ τὸν ἄνδρα.“ Τοιαύτη μὲν ἡ πικρία τῶν λόγων ἦν αὐτοῦ, καὶ πολλὰ λαβεῖν ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐστὶν ὅμοια.

V. Τῶν δὲ νόμων, οὓς εἰσέφερε τῷ δήμῳ χαρίζο-⁸³ μενος καὶ καταλύων τὴν σύγκλητον, ὁ μὲν ἦν κληρονομικός ἅμα νέμων τοῖς πένησι τὴν δημοσίαν, ὁ δὲ στρατιωτικός ἐσθῆτά τε κελεύων δημοσίᾳ χορηγεῖσθαι καὶ μηδὲν εἰς τοῦτο τῆς μισθοφορᾶς ὑφαιρεῖσθαι τῶν στρατευομένων, καὶ νεώτερον ἐτῶν ἑπτακαίδεκα μὴ καταλέγεσθαι στρατιωτῆν· ὁ δὲ σιτικὸς ἐπευωνίζων τοῖς πένησι τὴν ἀγοράν, ὁ δὲ δικαστικός, ᾧ τὸ πλεῖστον ἀπέκοψε τῆς τῶν συγκλητικῶν δυνάμεως. Μόνοι γὰρ ἐκρινον τὰς δίκας, καὶ διὰ τοῦτο φοβεροὶ τῷ τε δήμῳ καὶ τοῖς ἱππεῦσιν ἦσαν, ὁ δὲ τριακοσίους τῶν ἱππέων προσκατέλεξεν αὐτοῖς οὓσι τριακοσίοις, καὶ τὰς κρίσεις κοινὰς τῶν ἑξακοσίων ἐποίησε. Τοῦτον τὸν νόμον εἰσφέρων τὰ τε ἄλλα λέγεται σπουδᾶσαι διαφερόντως, καὶ

τῶν πρὸ αὐτοῦ πάντων δημαγωγῶν πρὸς τὴν σύγκλητον ἀφορώντων καὶ τὸ καλούμενον κομίτιοι, πρῶτος τότε στραφεὶς ἔξω πρὸς τὴν ἀγοράν δημηγορῆσαι, καὶ τὸ λοιπὸν οὕτω ποιεῖν ἐξ ἐκείνου, μικρᾶ παρεγγλίσει καὶ μεταθέσει σχήματος μέγα πρᾶγμα κινήσας καὶ μετενεργῶν τρόπον τινὰ τὴν πολιτείαν ἐκ τῆς ἀριστοκρατίας εἰς τὴν δημοκρατίαν, ὡς τῶν πολλῶν δέον, οὐ τῆς βουλῆς, στοχάζεσθαι τοὺς λέγοντας.

VI. Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον ἐδέξατο τὸν νόμον τοῦτον ὁ δῆμος, ἀλλὰ κἀκείνῳ τοὺς κρίνοντας ἐκ τῶν ἱππέων¹⁰ ἔδωκε καταλέξαι, μοναρχικὴ τις ἰσχὺς ἐγγρόνει περὶ αὐτόν, ὥστε καὶ τὴν σύγκλητον ἀνέχεσθαι συμβουλευόντος αὐτοῦ. Συνεβούλευε δὲ αἰεὶ τι τῶν ἐκείνη προπόντων εἰσηγούμενος· οἷον ἦν καὶ τὸ περὶ τοῦ σίτου δόγμα μετριώτατον καὶ κάλλιστον, ὃν ἐπεμψε μὲν ἐξ¹⁵ Ἰβηρίας Φάβιος ἀντιστράτηγος, ἐκεῖνος δ’ ἐπεισε τὴν βουλὴν ἀποδομένην τὸν σίτον ἀναπέμψαι ταῖς πόλεσι τὸ ἀργύριον καὶ προσεπειταιῶσασθαι τὸν Φάβιον ὡς ἐπαχθῆ καὶ ἀφόρητον ποιοῦντα τὴν ἀρχὴν τοῖς ἀνθρώποις· ἐφ’ ᾧ μεγάλην ἔσχε δόξαν μετὰ εὐνοίας ἐν ταῖς²⁰ ἐπαρχίαις. Ἐγραψε δὲ καὶ πόλεις ἀποικίδας ἐκπέμπεσθαι καὶ τὰς ὁδοὺς ποιεῖσθαι καὶ κατασκευάζεσθαι σιτοβόλια, τούτοις ἅπασιν πραττομένοις αὐτὸν ἄρχοντα καὶ διοικητῆν ἐφιστάς καὶ πρὸς οὐδὲν ἀποτρονόμενος τῶν τοσοῦταν καὶ τηλικούτων, ἀλλὰ καὶ θανμαστῶ²⁵ τινι τάχει καὶ πόνῳ τῶν γινομένων ὡς μόνον ἕκαστον ἕξεργαζόμενος, ὥστε καὶ τοὺς πάννυ μισοῦντας αὐτὸν καὶ δεδουκότας ἐκπλήττεσθαι τὸ διὰ πάντων ἀνύσιμον καὶ τελεσιουργόν. Οἱ δὲ πολλοὶ καὶ τὴν ὄψιν αὐτῆν ἐθαύμαζον, ἐξηγητῆμενον ὁρῶντες αὐτοῦ πλήθος ἐργολάβων,³⁰ τεχνιτῶν, πρεσβευτῶν, ἀρχόντων, στρατιωτῶν, φιλόλογων, οἷς πᾶσιν ἐντυγχάνων μετὰ εὐκολίας καὶ τὸ

σεμνὸν ἐν τῷ φιλανθρωπῷ διαφυλάττων καὶ νέμων αὐ-
τοῦ τὸ ἀρμόττον οἰκείως ἐκάστῳ χαλεπούς ἀπεδείκνυε
συκοφάντας τοὺς φοβερὸν αὐτὸν ἢ φορτικὸν ὄλως ἢ
βίαιον ἀποκαλοῦντας. Οὕτω δεινότερος ἦν ἐν ταῖς ὀμι-
5 λίαις καὶ ταῖς πράξεσιν ἢ τοῖς ἀπὸ τοῦ βήματος λόγοις
δημαγωγός.

VII. Ἐσπούδασε δὲ μάλιστα περὶ τὴν ὁδοποιεῖαν, τῆς
τε χρείας ἅμα καὶ τοῦ πρὸς χάριν καὶ κάλλος ἐπιμελη-
θεῖς. Εὐθελαι γὰρ ἦγοντο διὰ τῶν χωρίων ἀτρεμεῖς,
10 καὶ τὸ μὲν ἐστόρνυτο πέτρα ξεστῆ, τὸ δὲ ἄμμου χῶμασι
νακτῆς ἐπυκνοῦτο. Πιμπλαμένων δὲ τῶν κοίλων καὶ
ξευγνυμένων γεφύραις ὅσα χεῖμαρροι διέκοπτον ἢ φά-
ραγγες, ὕψος τε τῶν ἐκατέρωθεν ἴσον καὶ παράλληλον
λαμβάνοντων, ὁμαλὴν καὶ καλὴν ὄψιν εἶχε δι' ὄλου τὸ
15 ἔργον. Πρὸς δὲ τούτοις διαμετρούσας κατὰ μίλιον ὁδὸν
πᾶσαν (τὸ δὲ μίλιον ὀκτώ σταδίων ὀλίγον ἀποδεῖ) κλο-
νας λιθίνους σημεῖα τοῦ μέτρου κατέστησεν. Ἄλλους δὲ
λίθους ἐλαττον ἀπέχοντας ἀλλήλων ἐκατέρωθεν τῆς
ὁδοῦ διέθηκεν, ὡς εἰη φράδιως τοῖς ἵππους ἔχουσι ἐπι-
20 βαίνειν ἀπ' αὐτῶν ἀναβολέως μὴ δεομένοις.

VIII. Ἐπὶ τούτοις τοῦ δήμου μεγαλύνοντος αὐτὸν
καὶ πᾶν ὀτιοῦν ἐτοίμως ἔχοντος ἐνδείκνυσθαι πρὸς εὐ-
νοίαν, ἔφη ποτὲ δημηγορῶν αὐτὸς αἰτήσῃν χάριν, ἢ
λαβῶν μὲν ἀντὶ παντὸς ἕξειν, εἰ δὲ ἀποτύχοι, μηδὲν
25 ἐκείνοις μεμφιμοιρήσειν. Τοῦτο φηθὲν ἔδοξεν αἰτησις
ὑπατείας εἶναι, καὶ προσδοκίαν πᾶσιν ὡς ἅμα μὲν ὑπα-
τείαν, ἅμα δὲ δημαρχίαν μετιῶν παρέσχεν. Ἐυστάντων
δὲ τῶν ὑπατικῶν ἀρχαιρεσιῶν καὶ μετεώρων ὄντων
ἀπάντων ὠφθη Γάλου Φάννιον κατάγων εἰς τὸ πεδίον
30 καὶ συναρχαιρεσιάξων ἐκείνῳ μετὰ τῶν φίλων. Τοῦτο
ῥοπὴν ἤνεγκε τῷ Φαννίῳ μεγάλην. Κάκεινος μὲν ὑπα-
τος, Γάλος δὲ δήμαρχος ἀπεδείχθη τὸ δεύτερον, οὐ παρ-

αγγέλλων οὐδὲ μετιῶν, ἀλλὰ τοῦ δήμου σπουδάσαντος.
Ἐπεὶ δὲ εἴωρα τὴν μὲν σύγκλητον ἐχθρὰν ἄντικρος, ἀμ-
βλὺν δὲ τῇ πρὸς αὐτὸν εὐνοίᾳ τὸν Φάννιον, αἴ τις ἐτέ-
ροις νόμοις ἀπηρτήσατο τὸ πλήθος, ἀποικίας μὲν εἰς Τά-
ραντα καὶ Καπύην πέμπεσθαι γράφων, καλῶν δὲ ἐπὶ 5
κοινωνία πολιτείας τοὺς Λατίνους. Ἡ δὲ βουλή δείσα-
σα, μὴ παντάπασιν ἄμαχος γένηται, καινὴν καὶ ἀσυνήθη
πεῖραν ἐπήγε τοῖς πολλοῖς ἀποτροπῆς ἀντιδημαγωγούσα
καὶ χαριζομένη παρὰ τὸ βέλτιστον. Ἦν γὰρ εἰς τῶν τοῦ
Γάλου συναρχόντων Λίβιος Δρουῖος, ἀνὴρ οὔτε γεγο- 10
νός τινος Ῥωμαίων οὔτε τεθραμμένος χεῖρον, ἦθει δὲ
καὶ λόγῳ καὶ πλούτῳ τοῖς μάλιστα τιμωμένοις καὶ δι-
ναμένοις ἀπὸ τούτων ἐνάμιλλος. Ἐπὶ τοῦτον οὖν οἱ
γνωριμώτατοι τρέπονται, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἄφα-
σθαι τοῦ Γάλου καὶ μετ' αὐτῶν ἐπὶ τὸν ἄνδρα συστήναι, 15
μὴ βιαζόμενον μηδὲ ἀντικρούοντα τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ
πρὸς ἡδονὴν ἄρχοντα καὶ χαριζόμενον ὑπὲρ ὧν καὶ ἀπε-
χθάνεσθαι καλῶς εἶχεν.

IX. Ἐπιδοὺς οὖν ὁ Λίβιος εἰς ταῦτα τῇ βουλῇ τὴν
ἑαυτοῦ δημαρχίαν νόμους ἔγραψεν οὔτε τῶν καλῶν τι- 20
νος οὔτε τῶν λυσιτελῶν ἐχομένους, ἀλλὰ ἐν μόνον,
ὑπερβαλέσθαι τὸν Γάλου ἡδονὴν καὶ χάριτι τῶν πολλῶν,
ὥσπερ ἐν κωμῳδίᾳ, σπένδων καὶ διαμιλλώμενος. Ὡς
καὶ καταφανεστάτην ἐποίησεν ἑαυτὴν ἢ σύγκλητος οὐ
δυσχεραίνουσαν τοῖς τοῦ Γάλου πολιτεύμασι, ἀλλὰ αὐ- 25
τὸν ἐκείνον ἀνελεῖν ἢ ταπεινώσαι παντάπασιν βουλομέ-
νην. Τὸν μὲν γὰρ ἀποικίας δύο γράφαντα καὶ τοὺς
χαρισιστάτους τῶν πολιτῶν εἰσάγοντα δημοκοπεῖν ἤτι-
ῶντο, Λιβίῳ δὲ δώδεκα κατοικίζοντι καὶ τρισχιλίους εἰς
ἐκάστην ἀποστέλλοντι τῶν ἀπόρων συνελαμβάνοντο. 30
Κάκεινῳ μὲν, ὅτι χώραν διένειμε τοῖς πένησι προστά-
ξας ἐκάστῳ τελεῖν ἀποφορὰν εἰς τὸ δημόσιον, ὡς κολα-
PLUT. VII. IV. 13

κεύοντι τοὺς πολλοὺς ἀπηχθάνοντο, Αἰβίος δὲ καὶ τὴν ἀποφορὰν ταύτην τῶν νειμαμένων ἀφαιρῶν ἤρεσκεν αὐτοῖς. Ἔτι δὲ ὁ μὲν τοῖς Λατίνοις ἰσοψηφίαν διδοὺς ἐλύπει, τοῦ δὲ, ὅπως μὴδὲ ἐπὶ στρατείας ἐξῆ τινα Λα-
 5 τίνων ῥάβδοις αἰκίσασθαι, γράψαντος ἐβοήθουν τῷ νόμῳ. Καὶ μέντοι καὶ αὐτὸς ὁ Αἰβίος αἰεὶ δημηγορῶν ἔλεγεν, ὡς γράφοι ταῦτα τῇ βουλῇ δοκοῦντα κηδομένη τῶν πολλῶν· ὁ δὲ καὶ μόνον ἀπὸ τῶν πολιτευμάτων αὐτοῦ χρησιμὸν ὑπῆρχεν. Ἡμερώτερον γὰρ ἔσχε πρὸς
 10 τὴν βουλήν ὁ δῆμος· καὶ τοὺς γνωριμωτάτους αὐτοῦ πρότερον ὑφορωμένου καὶ μισοῦντος ἐξέλυσε καὶ κατε-
 πράυνε τὴν μνησικακίαν καὶ χαλεπότητα ταύτην ὁ Αἰ-
 βίος, ὡς ἐκ τῆς ἐκείνων ὀρωμώμενος γνώμης ἐπὶ τὸ δη-
 μαργαγεῖν καὶ χαρίζεσθαι τοῖς πολλοῖς.

15 X. Μερίστη δὲ τῷ Δρούσῳ πίστις εὐνοίας πρὸς τὸν δῆμον ἐγένετο καὶ δικαιοσύνης τὸ μὴδὲν αὐτῷ μὴδ' ὑπὲρ ἑαυτοῦ φαίνεσθαι γράφοντα. Καὶ γὰρ οἰκιστὰς ἐτέρους ἐξέπεμπε τῶν πόλεων καὶ διοικήσεις χρημάτων οὐ προσ-
 20 αὐτῷ προστιθέντος. Ἐπεὶ δὲ Ῥουβρίον τῶν συναρχόντων ἐνὸς οἰκίσεσθαι Καρχηδόνα γράψαντος ἀνηρημένην ὑπὸ Σηηπίωνος, κλήρω λαχὼν ὁ Γάτος ἐξέπλευσεν εἰς Λιβύην ἐπὶ τὸν κατοικισμὸν, ἔτι μᾶλλον ἐπιβὰς ὁ Δρού-
 25 σος ἀπόντος αὐτοῦ τὸν δῆμον ὑπελάμβανε καὶ προσ-
 ἤγετο, μάλιστα ταῖς κατὰ τοῦ Φούλβιου διαβολαῖς. Ὁ δὲ Φούλβιος οὗτος ἦν τοῦ Γάτου φίλος καὶ συνάρχων ἐπὶ τὴν διανομὴν τῆς χώρας ἡρημένος· ἦν δὲ θορυβώ-
 30 δης καὶ μισούμενος μὲν ὑπὸ τῆς βουλῆς ἄντικρος, ὑπο-
 πτος δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις, ὡς τὰ συμμαχικὰ διακινῶν καὶ
 παροξύνων κρύφα τοὺς Ἰταλιώτας πρὸς ἀπόστασιν. Οἷς ἀναποδείκτως καὶ ἀνελέγκτως λεγομένοις αὐτὸς προσε-
 τίθει πίστιν ὁ Φούλβιος οὐχ ὑγαινούσης οὐδὲ εἰρηνι-

κῆς ὢν προαιρέσεως. Τοῦτο μάλιστα κατέλυε τὸν Γάτον ἀπολαύοντα τοῦ μίσους. Καὶ ὅτε Σηηπίων ὁ Ἀσρικα-
 νὸς ἐξ οὐδενὸς αἰτίου προφανοῦς ἐτελεύτησε καὶ σημεῖά
 τινα τῷ νεκρῷ πληγῶν καὶ βίας ἐπιδραμεῖν ἔδοξεν, ὡς
 ἐν τοῖς περὶ ἐκεῖνου γέγραπται, τὸ μὲν πλείστον ἐπὶ τὸν
 5 Φούλβιον ἦλθε τῆς διαβολῆς, ἐχθρὸν ὄντα καὶ τὴν ἡμέ-
 ραν ἐκεῖνην ἐπὶ τοῦ βήματος τῷ Σηηπίωνι λειοδορη-
 μένον, ἤφατο δὲ καὶ τοῦ Γάτου ὑπόνοια. Καὶ δεινὸν
 οὕτως ἔργον ἐπ' ἀνδρὶ τῷ πρώτῳ καὶ μεγίστῳ Ῥωμαίων
 10 τολμηθὲν οὐκ ἔτυχε δίκης οὐδὲ εἰς ἔλεγχον προῆλθεν·
 ἐνέστησαν γὰρ οἱ πολλοὶ καὶ κατέλυσαν τὴν κρίσιν ὑπὲρ
 τοῦ Γάτου φοβηθέντες, μὴ περιπετῆς τῇ αἰτία τοῦ φό-
 νου ζητουμένου γένηται. Ταῦτα μὲν οὖν ἐγγράφῳ πρό-
 τερον.

XI. Ἐν δὲ τῇ Λιβύῃ περὶ τὸν τῆς Καρχηδόνης κα-
 15 τοικισμὸν, ἦν ὁ Γάτος Ἰουναίαν, ὅπερ ἐστὶν Ἡραίαν, ἀνόμασε, πολλὰ κωλύματα γενέσθαι παρὰ τοῦ δαιμο-
 νίου λέγουσιν. Ἡ τε γὰρ πρώτη σημεῖα, πνεύματος ἀφαρπάξοντος αὐτήν, τοῦ δὲ φέροντος ἐγκρατῶς ἀντε-
 20 χόμενον, συνετρέβη, καὶ τὰ ἰερά τοῖς βωμοῖς ἐπικεί-
 μενα διεσκέδασεν ἀνέμου θύελλα καὶ διέρριψεν ὑπὲρ
 τοὺς ὄρους τῆς γεγενημένης ὑπογραφῆς, αὐτοὺς δὲ τοὺς
 ὄρους ἀνέσπασαν ἐπελθόντες λύκοι καὶ μακρὰν ὄχροντο
 φέροντες. Οὐ μὴν ἄλλα πάντα συντάξας καὶ διακοσμή-
 25 σας ὁ Γάτος ἡμέρας ἑβδομήκοντα ταῖς πάσαις ἐπανῆλθεν
 εἰς Ῥώμην, πιέζεσθαι τὸν Φούλβιον ὑπὸ τοῦ Δρούσου
 πυνθανόμενος καὶ τῶν πραγμάτων τῆς αὐτοῦ παρου-
 30 σίας θεομένων. Λεύκιος γὰρ Ὀπίμιος, ἀνὴρ ὀλιγαρχι-
 κὸς καὶ δυνατὸς ἐν τῇ βουλῇ, πρότερον μὲν ἐξέπεσεν
 ὑπατεῖαν παραγγέλλων, τοῦ Γάτου τὸν Φάννιον προ-
 30 αραγόντος, ἐκεῖνον δὲ καταρχαιρεσιάσαντος· τότε δὲ
 πολλῶν βοηθούτων ἐπίδοξος ἦν ὑπατεύσειν, ὑπατεύων

δὲ καταλύσειν τὸν Γάιον, ἥδη τρόπον τινὰ τῆς δυνά-
μεως αὐτοῦ μαραινομένης καὶ τοῦ δήμου μεστοῦ γεγο-
νότος τῶν τοιούτων πολιτευμάτων διὰ τὸ πολλοὺς τοὺς
πρὸς χάριν δημαγωγοῦντας εἶναι καὶ τὴν βουλὴν ὑπέ-
5 κειν ἐκοῦσαν.

XII. Ἐπανελθὼν δὲ πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ Παλατίου
μετάκησεν εἰς τὸν ὑπὸ τὴν ἀγορὰν τόπον ὡς δημοτικώ-
τερον, ὅπου πλείστους τῶν ταπεινῶν καὶ πενήτων συν-
έβαινεν οἰκεῖν· ἐπειτα τῶν νόμων ἐξέσθηκε τοὺς λοιποὺς
10 ὡς ἐπάξων τὴν ψῆφον αὐτοῖς. Ὅχλον δὲ πανταχόθεν
αὐτῷ συνιόντος ἐπεισεν ἡ βουλὴ τὸν ὑπάτου Φάννιον
ἐκβαλεῖν τοὺς ἄλλους πλὴν Ῥωμαίων ἅπαντας. Γενο-
μένου δὲ κηρύγματος ἀήθους καὶ ἀλλοκότου, μηδένα
τῶν συμμάχων μηδὲ τῶν φίλων ἐν Ῥώμῃ φανῆναι περὶ
15 τὰς ἡμέρας ἐκείνας, ἀντεξέσθηκεν ὁ Γάιος διάγραμμα
κατηγορῶν τοῦ ὑπάτου καὶ τοῖς συμμάχοις, ἂν μὲν ὡς
βοηθήσειν ἐπαγγελόμενος. Οὐ μὴν ἐβοήθησεν, ἀλλὰ
ὄρων ἕνα τῶν ξένων αὐτοῦ καὶ συνήθων ἐλκόμενον ὑπὸ
τῶν ὑπηρετῶν τῶν τοῦ Φαννίου, παρήλθε καὶ οὐ προσ-
20 ἤμυνεν, εἴτε τὴν ἰσχὺν ἐπιλείπουσαν ἥδη δεδιῶς ἐλέγ-
χειν, εἴτε μὴ βουλόμενος, ὡς ἔλεγεν, ἀψιμαχίας αὐτοῦ
καὶ συμπλοκῆς ἀρχὰς ζητοῦσι τοῖς ἐχθροῖς παρασχεῖν.
Συνέτυχε δὲ αὐτῷ καὶ πρὸς τοὺς συνάρχοντας ἐν ὄργῃ
γενέσθαι διὰ τιαυτήν αἰτίαν. Ἐμελλεν ὁ δῆμος θεᾶσθαι
25 μονομάχους ἐν ἀγορᾷ, καὶ τῶν ἀρχόντων οἱ πλείστοι
θεωρητήρια κύκλῳ κατασκευάσαντες ἐξεμίσθουν. Ταῦτα
ὁ Γάιος ἐκέλευεν αὐτοὺς καθαιρεῖν, ὅπως οἱ πένητες
ἐκ τῶν τόπων ἐκείνων ἀμισθὶ θεᾶσθαι δύνωνται.
Μηδενὸς δὲ προσέχοντος ἀναμείνας τὴν πρὸ τῆς θεᾶ-
30 νύκτα καὶ τῶν τεχνιτῶν ὅσους εἶχεν ἐργολάβους ὑφ'
ἑαυτῷ παραλαβὼν, τὰ θεωρητήρια καθεῖλε καὶ τῷ δήμῳ
σχολάζοντα μεθ' ἡμέραν ἀπέδειξε τὸν τόπον· ἐφ' ᾧ τῶν

μὲν πολλοῖς ἀνὴρ ἔδοξεν εἶναι, τοὺς δὲ συνάρχοντας
ὡς ἰταμὸς καὶ βίαιος ἐλύπησεν. Ἐκ τούτου καὶ τὴν τρί-
την ἔδοξε δημαρχίαν ἀφηρηῆσθαι, ψῆφον μὲν αὐτῷ
πλείστων γενομένων, ἀδίκως δὲ καὶ κακούργως τῶν
συναρχόντων ποιησαμένων τὴν ἀναγόρευσιν καὶ ἀνά- 5
δειξιν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀμφισβήτησιν εἶχεν. Ἦνευκε
δὲ οὐ μετρίως ἀποτυχῶν, καὶ πρὸς γε τοὺς ἐχθροὺς
ἐπαγγελῶντας αὐτῷ λέγεται θρασύτερον τοῦ δέοντος
εἰπεῖν, ὡς Σαρδόνιον γέλωτα γελῶσιν, οὐ γινώσκου-
τες, ὅσον αὐτοῖς σκότος ἐκ τῶν αὐτοῦ περιέχεται πο- 10
λιτευμάτων.

XIII. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸν Ὀπίμιον καταστήσαντες ὑπά-
του τῶν νόμων πολλοὺς διέγραφον καὶ τὴν Καρχηδόνος
ἐκίνουν διάταξιν, ἐρεθίζοντες τὸν Γάιον, ὡς ἂν αἰτίαν
ὄργης παρασχῶν ἀναιρεθείη, τὸν μὲν πρῶτον χρόνον 15
ἐκαρτέρει, τῶν δὲ φίλων καὶ μάλιστα τοῦ Φουλβίου
παροξύνοντος ὤρμησε πάλιν συνάγειν τοὺς ἀντιταξομέ-
νους πρὸς τὸν ὑπάτου. Ἐνταῦθα καὶ τὴν μητέρα λέ-
γουσιν αὐτῷ συστασιάσαι, μισθουμένην ἀπὸ τῆς ξένης
κρύφα καὶ πέμπουσιν εἰς Ῥώμην ἄνδρας, ὡς δὴ θερι- 20
στάς· ταῦτα γὰρ ἐν τοῖς ἐπιστολίαις αὐτῆς ἠνιγμένα
γεγράφθαι πρὸς τὸν υἱόν. Ἐτεροι δὲ καὶ πάνυ τῆς
Κορνηλίας δυσχεραίνουσης ταῦτα πράττεσθαι λέγουσιν.
Ἦι δ' οὖν ἐμελλον ἡμέρα τοὺς νόμους λύσειν οἱ περὶ
τὸν Ὀπίμιον, κατείληπτο μὲν ὑπὸ ἀμφοτέρων ἕωθεν 25
εὐθύς τὸ Καπετώλιον, θύσαντος δὲ τοῦ ὑπάτου τῶν
ὑπηρετῶν τις αὐτοῦ Κόντος Ἀντύλλιος διαφέρων ἐτέ-
ρωσε τὰ σπλάγγνα πρὸς τοὺς περὶ τὸν Φούλβιον εἶπε·
» Δότε τόπον ἀγαθοῖς, κακοὶ πολῖται.“ Τινὲς δὲ φασιν
ἅμα τῇ φωνῇ ταύτῃ καὶ τὸν βραχίονα γυμνὸν οἶον ἐφ' 30
ὑβρεὶ σχηματίζοντα παρενεγκεῖν. Ἀποθνήσκει γοῦν
εὐθύς ὁ Ἀντύλλιος ἐκεῖ μεγάλαις γραφείοις κεντούμε-

νος, ἐπ' αὐτῷ τούτῳ πεποιῆσθαι λεγομένοις. Καὶ τὸ μὲν
πλήθος διαταράχθη πρὸς τὸν φόνον, ἐναντία δὲ τοῖς
ἡγεμόνας ἔσχε διάθεσις. Ὁ μὲν γὰρ Γάιος ἤχθετο καὶ
κακῶς ἔλεγε τοὺς περὶ αὐτὸν ὡς αἰτίαν δεομένοις πά-
5 λαι καθ' ἑαυτῶν τοῖς ἐχθροῖς δεδωκότας, ὁ δὲ Ὀπίμιος
ὥσπερ ἐνδόσιμον λαβῶν ἐπῆρτο καὶ παρῴξυνε τὸν δή-
μον ἐπὶ τὴν ἄμυναν.

XIV. Καὶ τότε μὲν ὄμβρου γενομένου διελύθησαν·
ἅμα δὲ ἡμέρα τὴν μὲν βουλήν ὁ ὑπάτος συναγαγὼν ἐν-
10 δον ἐρηματίζεν, ἕτεροι δὲ τὸ τοῦ Ἀντυλλίου σῶμα
γυμνὸν ἐπὶ κλίνης προθέμενοι δι' ἀγορᾶς παρὰ τὸ βου-
λευτήριον ἐπίτηδες παρεκώμιζον, οἰμωγῇ χρώμενοι καὶ
θρήνῳ, γιγνώσκοντες μὲν τοῦ Ὀπιμίου τὰ πραττόμενα, 84
προσποιουμένου δὲ θανάξαιεν, ὥστε καὶ τοὺς βουλευ-
15 τὰς προελθεῖν. Κατατεθείσης δὲ τῆς κλίνης εἰς μέσον
οἱ μὲν ἐσχετλίαζον ὡς ἐπὶ δεινῷ καὶ μεγάλῳ πάθει, τοῖς
δὲ πολλοῖς ἐπήει μισεῖν καὶ προσβάλλεσθαι τοὺς ὀλιγαρ-
χικούς, ὡς Τιβέριον μὲν Γράγγον ἐν Καπετωλίῳ φο-
νεύσαντες αὐτοὶ δῆμαρχον ὄντα καὶ τὸν νεκρὸν προσ-
20 ἐξέβαλον, ὁ δ' ὑπηρέτης Ἀντύλλιος, οὐ δίκαια μὲν
ἴσως πεπονθῶς, τὴν δὲ πλείστην αἰτίαν εἰς τὸ παθεῖν
αὐτῷ παρασχών, ἐν ἀγορᾷ πρόκειται καὶ περιέστηκεν
ἢ Ῥωμαίων βουλή θρηνοῦσα καὶ συνεκκομιζούσα μι-
σθωτὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῷ τὸν ἐτι λειπόμενον ἀνελεῖν
25 τῶν τοῦ δήμου κηδομένων. Ἐκ τούτου πάλιν εἰς τὸ
βουλευτήριον ἀπελθόντες ἐψηφίσαντο καὶ προσέταξαν
Ὀπιμίῳ τῷ ὑπάτῳ σώζειν τὴν πόλιν, ὅπως δύναίτο, καὶ
καταλύειν τοὺς τυράννους. Ἐκείνου δὲ προσιπόντος
ἐπὶ τὰ ὄπλα χωρεῖν τοὺς συγκλητικούς, καὶ τῶν ἱππέων
30 ἐκάστῳ παραγγεῖλαι δόντος ἄγειν ἕωθεν οἰκέτας δύο
καθωπλισμένους, ὁ μὲν Φούλβιος ἀντιπαρεσκευάζετο
καὶ συνῆγεν ὄχλον, ὁ δὲ Γάιος ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἀπερχό-

μενος ἔστη κατὰ τὸν τοῦ πατρὸς ἀνδριάντα, καὶ πολὺν
χρόνον ἐμβλέψας εἰς αὐτὸν οὐδὲν ἐφθέρξατο, δαιρύσας
δὲ καὶ στενάξας ἀπήει. Τοῦτο πολλοῖς τῶν ἰδόντων οἴ-
κτεῖραι τὸν Γάιον ἐπῆλθε· καὶ κακίσαντες αὐτοὺς ὡς
ἐγκαταλείποντες τὸν ἄνδρα καὶ προδιδόντες ἦκον ἐπὶ 5
τὴν οἰκίαν καὶ παρενυκτέρευον ἐπὶ τῶν θυρῶν, οὐχ
ὁμοίως τοῖς τὸν Φούλβιον φυλάττουσιν. Ἐκείνοι μὲν
γὰρ ἐν κρότοις καὶ ἀλαλαγμοῖς πίνοντες καὶ θρασυνό-
μενοι διετέλεσαν, αὐτοῦ τοῦ Φουλβίου πρώτου μεθυ-
σκομένου καὶ πολλὰ φορτικῶς παρ' ἡλικίαν φθεγγομέ- 10
νου καὶ πράττοντος· οἱ δὲ περὶ τὸν Γάιον ὡς ἐπὶ συμφορᾷ
κοινῇ τῆς πατρίδος ἡσυχίαν ἄγοντες καὶ περισκοπούμε-
νοι τὸ μέλλον ἐν μέρει φυλάττοντες καὶ ἀναπανόμενοι
διήγον.

XV. Ἄμα δὲ ἡμέρα τὸν μὲν Φούλβιον ἐκ τοῦ πότου 15
καθεύδοντα μόλις ἐπεγείραντες ἀπλῆζοντο τοῖς περὶ
τὴν οἰκίαν αὐτοῦ λαφύροις, ἃ Γαλάτας νευικηκῶς, ὅτε
ὑπάτευσεν, εἰλήφει, καὶ μετὰ πολλῆς ἀπειλῆς καὶ κραυ-
γῆς ἐχώρον καταληφόμενοι τὸν Ἀβεντίνου λόφον. Ὁ δὲ
Γάιος ὀπλίσασθαι μὲν οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ' ὥσπερ εἰς ἀγο- 20
ρὰν ἐν τηβένῳ προήει μικρὸν ὑπεξωσμένος ἐγχειρίδιον,
ἐξιόντι δὲ αὐτῷ περὶ τὰς θύρας ἢ γυνὴ προσπεσοῦσα
καὶ περιπτύξασα τῶν χειρῶν τῇ μὲν αὐτὸν ἐκείνου, τῇ
δὲ τὸ παιδίον „Οὐκ ἐπὶ τὸ βῆμά σε“ εἶπεν „ὦ Γάιε,
προπέμπω δῆμαρχον, ὡς πρότερον, καὶ νομοθέτην, 25
οὐδ' ἐπὶ πόλεμον ἐνδοξον, ἵνα μοι καὶ παθῶν τι τῶν
κοινῶν ἀπολίπης τιμώμενον γοῦν πένθος, ἀλλὰ τοῖς
Τιβερίου φονεῦσιν ὑποβάλλεις ἑαυτὸν, ἄνοπλον μὲν
καλῶς, ἵνα πάθῃς τι μᾶλλον ἢ δράσῃς, πρὸς οὐδὲν δὲ
τοῖς κοινοῖς ὄφελος ἀπολεῖ. Κεκράτηκεν ἤδη τὰ χεῖρα· 30
βία καὶ σιδήρῳ τὰς δίκας πράττουσιν. Εἰ περὶ Νομαν-
τίαν ὁ σὸς ἀδελφὸς ἐπεσεν, ὑπόσπονδος ἂν ἡμῖν ἀπε-

δόθη νεκρός· νῦν δὲ Ἰσως κἀγὼ ποταμοῦ τινος ἢ θαλάττης ἱκέτις ἔσομαι φῆναί ποτε τὸ σὸν σῶμα φρουρούμενον. Τί γὰρ ἢ νόμοις ἔτι πιστὸν ἢ θεοῖς μετὰ τὸν Τιβερίου φόνον;“ Τοιαῦτα τῆς Δικιννίας ὀδυρομένης, ἀτρέμα τὰς περιβολὰς ἀπολυσάμενός αὐτῆς ὁ Γάιος ἐχώρει σιωπῇ μετὰ τῶν φίλων. Ἡ δὲ τοῦ ἱματίου λαβέσθαι γλιχομένη καταρρεῖσα πρὸς τοῦδαφος ἔκειτο πολὺν χρόνον ἀναυδος, μέχρι οὗ λιποθυμήσασαν αὐτὴν οἱ θεράποντες ἀράμενοι πρὸς Κράσσον ᾤχοντο τὸν ἀδελ-

10 φὸν κομίζοντες.

XVI. Ὁ δὲ Φούλβιος, ὡς ἐγένοντο πάντες ἀθροοί, πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Γαίου πέμπει τῶν υἱῶν τὸν νεώτερον ἔχοντα κηρύκειον εἰς ἀγοράν. Ἦν δὲ κάλλιστος ὁ νεα-842 υῖσκος ὀφθῆναι· καὶ τότε καταστάς κοσμίως καὶ μετ' αἰδοῦς δεδακρυμένος ἐποίησατο συμβατικὸς λόγους πρὸς τὸν ὑπάτου καὶ τὴν σύγκλητον. Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ τῶν παρόντων οὐκ ἀηδῶς πρὸς τὰς διαλύσεις εἶχον· ὁ δὲ Ὀπίμιος οὐ δι' ἀγγέλων ἔφη χρῆναι πείθειν τὴν σύγκλητον, ἀλλὰ καταβάντας ὡς ὑπευθύνους πολίτας 20 ἐπὶ κρίσειν καὶ παραδόντας αὐτοὺς οὕτως παραιτεῖσθαι τὴν ὀργήν· τῷ δὲ μειρακίῳ καὶ διηγόρευσεν ἐπὶ τούτοις κατιέναι πάλιν ἢ μὴ κατιέναι. Γάιος μὲν οὖν, ὡς φασιν, ἐβούλετο βαδίζειν καὶ πείθειν τὴν σύγκλητον· οὐδενὸς δὲ τῶν ἄλλων συγχωροῦντος αὐτὸς ἐπεμφεν ὁ 25 Φούλβιος τὸν παῖδα διαλεξόμενον ὑπὲρ αὐτῶν ὅμοια τοῖς προτέροις. Ὁ δὲ Ὀπίμιος σπεύδων μάχην συνάφαι τὸ μὲν μειράκιον εὐθὺς συνέλαβε καὶ παρέδωκεν εἰς φυλακὴν, τοῖς δὲ περὶ τὸν Φούλβιον ἐπῆει μετὰ πολλῶν ὀπλιτῶν καὶ τοξοτῶν Κρητῶν, οἱ μάλιστα βάλλοντες αὐτοὺς καὶ κατατραυματίζοντες συνετάραξαν. Γενομένης δὲ τῆς τροπῆς ὁ μὲν Φούλβιος εἰς τι βαλανεῖον ἡμελημένον καταφυγὼν καὶ μετὰ μικρὸν ἀνευρεθεὶς

κατεσφάγη μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου παιδός, ὁ δὲ Γάιος ᾤφθη μὲν ὑπ' οὐδενὸς μαχόμενος, ἀλλὰ δυσανασχετῶν τοῖς γινομένοις ἀνεχώρησεν εἰς τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν· ἐκεῖ δὲ βουλόμενος ἑαυτὸν ἀνελεῖν ὑπὸ τῶν πιστοτάτων ἑταίρων ἐκωλύθη, Πομπωνίου καὶ Δικιννίου· παρόντες γὰρ οὗτοι τὸ τε ξίφος ἀφείλοντο καὶ πάλιν φεύγειν ἐπῆραν αὐτόν. Ἐνθα δὲ λέγεται καθεσθεὶς εἰς γόνυ καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείνας πρὸς τὴν θεὸν ἐπέυξασθαι τὸν Ῥωμαίων δῆμον ἀντὶ τῆς ἀχαριστίας ἐκείνης καὶ προδοσίας μηδέποτε παύσασθαι δουλεύοντα· φανερώς 10 γὰρ οἱ πλείστοι μετεβάλλοντο κηρύγματι δοθείσης ἀδείας.

XVII. Φεύγοντι δ' οὖν τῷ Γαίῳ τῶν ἐχθρῶν ἐπιφερομένων καὶ καταλαμβανόντων περὶ τὴν ξυλίην γέφυραν, οἱ μὲν δύο φίλοι προχωρεῖν ἐκείνον κελύσαν-15 τες αὐτοὶ τοὺς διώκοντας ὑπέστησαν καὶ μαχόμενοι πρὸ τῆς γεφύρας οὐδένα παρήκαν, ἕως ἀπέθανον. Τῷ δὲ Γαίῳ συνέφευγεν εἰς οἰκίτης ὄνομα Φιλοκράτης, πάντων μὲν, ὥσπερ ἐν ἀμίλλῃ, παρακελευομένων, οὐδενὸς δὲ βοηθοῦντος οὐδὲ ἵππον αἰτουμένῳ παρασχεῖν ἐθειλή-20 σαντος· ἐπέκειντο γὰρ ἐγγὺς οἱ διώκοντες. Ὁ δὲ φθάνει μικρὸν εἰς ἱερὸν ἄλσος Ἐριννύων καταφυγὼν κακεῖ διασφείρεται, τοῦ Φιλοκράτους ἀνελόντος ἐκείνου, εἶτα ἑαυτὸν ἐπισφάζαντος. Ὡς δὲ ἐνιοὶ φασιν, ἀμφότεροι μὲν ὑπὸ τῶν πολεμίων κατελήφθησαν ζῶντες, τοῦ δὲ 25 θεράποντος τὸν δεσπότην περιβαλόντος οὐδεὶς ἐκείνου ἠδυνήθη πατάξαι πρότερον ἢ τοῦτον ὑπὸ πολλῶν παιόμενον ἀνααιρεθῆναι. Τὴν δὲ κεφαλὴν τοῦ Γαίου λέγουσιν ἄλλον μὲν ἀποκόψαι καὶ κομίζειν, ἀφελέσθαι δὲ τούτου φίλον Ὀπιμίον τινα, Σεπτουμουλήϊον· ἦν γὰρ 30 προκεκηρυγμένον ἐν ἀρχῇ τῆς μάχης ἰσοστάσιον χροσίου τοῖς ἀνευρεγοῦσι τὴν Γαίου καὶ Φουλβίου κεφα-

λήν. Ἀνηρέχθη δὲ ὑπὸ τοῦ Σεπτουμουλήτου περιπε-
 παρμένη δόρατι πρὸς τὸν Ὀπίμιον, καὶ ξυγοῦ κομισθέν-
 τος ἐντεθεῖσα λίτρας ἑπτακαίδεκα καὶ δίμοιρον ἐλλκνσε,
 τοῦ Σεπτουμουλήτου καὶ περὶ τοῦτο μισροῦ γενομένου
 5 καὶ κακουργήσαντος· ἐξελῶν γὰρ τὸν ἐγκέφαλον ἐνέ-
 τηξε μόλυβδον. Οἱ δὲ τοῦ Φουλβίου τὴν κεφαλὴν κο-
 μίσαντες (ἦσαν γὰρ τῶν ἀσημοτέρων) οὐδὲν ἔλαβον.
 Τὰ δὲ σώματα καὶ τούτων καὶ τῶν ἄλλων εἰς τὸν ποτα-
 μὸν ἐρρίφη, τρισχιλίων ἀναίρεθέντων· καὶ τὰς οὐσίας
 10 αὐτῶν ἀπέδοντο πρὸς τὸ δημόσιον. Ἀπέειπαν δὲ πεν-
 θεῖν ταῖς γυναῖξι, τὴν δὲ Γάτου Λικιννίαν καὶ τῆς
 προικὸς ἀπεστέρησαν. Ὁμότατον δὲ προσειργάσαντο
 τοῦ Φουλβίου τὸν νεώτερον υἱόν, οὔτε χεῖρας ἀνταρά-
 15 μενον οὔτ' ἐν τοῖς μαχομένοις γενόμενον, ἀλλὰ ἐπὶ
 σπονδὰς ἔλθοντα πρὸ τῆς μάχης συλλαβόντες καὶ μετὰ
 τὴν μάχην ἀνελόντες. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τούτου καὶ τῶν
 ἄλλων ἀπάντων μᾶλλον ἠνίασε τοὺς πολλοὺς τὸ κατα-
 σκευασθὲν Ὁμοιοῖας ἱερὸν ὑπὸ τοῦ Ὀπιμίου· σεμνί-
 20 νεσθαι γὰρ ἐδόκει καὶ μέγα φρονεῖν καὶ τρόπον τινα
 θριαμβεύειν ἐπὶ φόνοις τοσοῦτοις πολιτῶν. Διὸ καὶ
 νυκτὸς ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ νεῶ παρενέγραψάν τι-
 νες τὸν στίχον τοῦτον· „ἔργον ἀπονοίας ναὸν ὁμο-
 νοίας ποιεῖ.“

XVIII. Οὗτος μέντοι πρῶτος ἐξουσία δικτάτορος ἐν
 25 ὑπατείᾳ χρησάμενος καὶ κατακτείνας ἀκρίτους ἐπὶ τρισ-
 χιλίοις πολιταῖς Γάτου Γράγγων καὶ Φούλβιον Φλάκκιον,
 ὧν ὁ μὲν ἦν ὑπατικὸς καὶ θριαμβικὸς, ὁ δὲ τῆς καθ'
 αὐτὸν ἡλικίας ἀρετῆ καὶ δόξῃ πεπρωτενικῶς, οὐκ ἀπέ-
 σχετο κλοπῆς, ἀλλὰ πεμφθεὶς ὡς Ἴουγούρθαν τὸν Νο-
 30 μάδα πρεσβευτῆς διεφθάρη χρήμασιν ὑπ' αὐτοῦ· καὶ
 δίκην ὀφλῶν αἰσχίστην δωροδοκίας ἐν ἀτιμίᾳ κατεγῆ-
 ρασε μισούμενος καὶ προπηλακίζόμενος ὑπὸ τοῦ δήμου,

παρ' αὐτὰ μὲν τὰπραχθέντα ταπεινοῦ γενομένου καὶ
 συσταλέντος, ὀλίγω δὲ ὕστερον ἐκφήναντος, ὅσον εἶ-
 χεν ἰμέρον καὶ πόθον τῶν Γράγγων. Εἰκόνας τε γὰρ
 αὐτῶν ἀναδείξαντες ἐν φανερῷ προὔτιθεντο, καὶ τοὺς
 τόπους, ἐν οἷς ἐφρονεύθησαν, ἀφιερῶσαντες ἀπήρχοντο 5
 μὲν ὧν ὄρα φέρουσι πάντων, ἔθνον δὲ καὶ καθ' ἡμέ-
 ραν πολλοὶ καὶ προσέπιπτον ὡσπερ θεῶν ἱεροῖς ἐπιφοι-
 τῶντες.

XIX. Καὶ μέντοι καὶ ἡ Κορνηλία λέγεται τὰ τε ἄλλα
 τῆς συμφορᾶς εὐγενῶς καὶ μεγαλοψύχως ἐνεργεῖν, καὶ 10
 περὶ τῶν ἱερῶν, ἐν οἷς ἀνηρέθησαν, εἰπεῖν, ὡς ἀξίους
 οἱ νεκροὶ τάφους ἔχουσι. Αὕτη δὲ περὶ τοὺς καλου-
 μένους Μισηνοὺς διέτριβεν, οὐδὲν μεταλλάξασα τῆς
 συνήθους διαίτης. Ἦν δὲ πολύφιλος καὶ διὰ φιλοξενίαν
 εὐτράπεζος, ἀεὶ μὲν Ἑλλήνων καὶ φιλολόγων περὶ αὐ- 15
 τὴν ὄντων, ἀπάντων δὲ τῶν βασιλέων καὶ δεχομένων
 παρ' αὐτῆς δῶρα καὶ πεμπόντων. Ἠδίστη μὲν οὖν ἦν
 αὕτη τοῖς ἀφικνουμένοις καὶ συνοῦσι διηγουμένη τὸν
 τοῦ πατρὸς Ἀφρικανοῦ βίον καὶ διαίταν, θαυμασιω- 20
 τάτη δὲ τῶν παιδῶν ἀπενθήσας καὶ ἀδάκρυτος μνημονεύ-
 οῦσα, καὶ πάθη καὶ πράξεις αὐτῶν, ὡσπερ ἀρχαίων τι-
 νῶν, ἐξηγουμένη τοῖς πυνθανομένοις. Ὅθεν ἐδοξεν
 ἐνίοις ἔκτους ὑπὸ γήρας ἢ μερέθους κακῶν γεγονέναι
 καὶ τῶν ἀτυχημάτων ἀναίσθητος, αὐτοῖς ὡς ἀληθῶς
 ἀναισθητοῖς οὖσιν, ὅσον ἐξ εὐφύιας καὶ τοῦ γεγονέναι 25
 καὶ τετράφθαι καλῶς ὄφελός ἐστι πρὸς ἀλυπίαν ἀνθρώ-
 ποις, καὶ ὅτι τῆς ἀρετῆς ἢ τύχῃ φυλαττομένης μὲν τὰ
 κακὰ πολλάκις περιέσταν, ἐν δὲ τῷ πταίσαι τὸ φέρειν
 εὐλογίστως οὐ παραιρεῖται.

[ΑΓΙΔΟΣ ΚΑΙ ΚΛΕΟΜΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΓΡΑΓΧΩΝ
ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ.]

5
 1. Ἡμῖν δὲ καὶ ταύτης πέρας ἐχούσης τῆς διηγήσεως ὑπολείπεται λαβεῖν ἐκ παραλλήλου τῶν βίων τὴν ἀποθεώρησιν. Τοὺς μὲν οὖν Γράγχους οὐδ' οἱ πάνυ τάλλα κακῶς λέγοντες καὶ μισοῦντες ἐτόλμησαν εἰπεῖν, ὡς
 10 οὐκ εὐφρέστατοι πρὸς ἀρετὴν ἐγένοντο Ῥωμαίων ἀπάντων καὶ τροφῆς τε καὶ παιδεύσεως ἐκρεποῦς ἔτυχον· ἢ δὲ Ἄριδος καὶ Κλεομένουσ φύσις ἐρρωμενεστέρα φαίνεται τῆς ἐκείνων γενομένη, παρ' ὅσον οὔτε παιδείας μεταλαβόντες ὀρθῆς, ἔθεσί τε καὶ διαίταις ἐντραφέντες,
 15 ὑφ' ὧν οἱ πρεσβύτεροι πάλα διεφθόρευσαν, αὐτοὺς 844 ἡγεμόνας εὐτελείας καὶ σωφροσύνης παρέσχον. Ἔτι δὲ οἱ μὲν, ὅτε λαμπρότατον εἶχεν ἡ Ῥώμη καὶ μέγιστον ἀξίωμα καὶ καλῶν ἔργων ζῆλον, ὥσπερ διαδοχὴν ἀρετῆς πατροφῆς καὶ προγονικῆς ἡσχύνθησαν ἐγκαταλιπεῖν· οἱ
 20 δὲ καὶ πατέρων τάναντία προσηρημένων γεγονότες καὶ τὴν πατρίδα μοχθηρὰ πράττουσαν καὶ νοσοῦσαν παραλαβόντες, οὐδὲν τι διὰ ταῦτα τὴν πρὸς τὸ καλὸν ἀπήμβλυναν ὀρμὴν. Καὶ μὴν τῆς γε Γράγχων ἀφιλορηματίας καὶ πρὸς ἀργύριον ἐγκρατείας μέγιστόν ἐστιν, ὅτι
 25 λημμάτων ἀδίκων καθαρὸς ἐν ἀρχαῖς καὶ πολιτείαις διεφύλαξαν ἑαυτούς· Ἄρις δὲ κἂν διηγανάκτησεν ἐπὶ τῷ μηδὲν ἀλλότριον λαβεῖν ἐπαινούμενος, ὅς τὴν οὐσίαν τὴν ἑαυτοῦ τοῖς πολίταις ἐπέδωκεν ἄνευ τῶν ἄλλων κτημάτων ἑξακόσια τάλαντα νομίσματος ἔχουσαν.
 30 Πηλίκον οὖν ἐνόμιζε κακὸν εἶναι τὸ κερδαίνειν ἀδίκως ὁ καὶ δικαίως πλέον ἔχειν ἑτέρου πλεονεξίαν ἡγούμενος;

II. Ἡ γε μὴν ἐπιβουλὴ καὶ τόλμα τῶν καινοτομουμένων πολὺ τῷ μεγέθει παρήλλαττεν. Ἐπολιτεύοντο γὰρ ὁ μὲν ὁδῶν κατασκευὰς καὶ πόλεων κτίσεις, καὶ τὸ πάντων νεανικώτατον ἦν Τιβερίῳ μὲν ἀνασῶσαι δημοσίους ἀγρούς, Γαίῳ δὲ μίξαι τὰ δικαστήρια προσεμβα- 5 λόντι τῶν ἱππικῶν τριακοσίους· ὁ δὲ Ἄριδος καὶ Κλεομένους νεωτερισμὸς τὸ μικρὰ καὶ κατὰ μέρος τῶν ἡμαρτημένων ἰᾶσθαι καὶ ἀποκόπτειν ὕδραν τινὰ τέμνοντος, ὡς φησιν ὁ Πλάτων, ἡγησάμενος εἶναι, τὴν ἅμα πάντα ἀπαλλάξαι κακὰ καὶ μετασθενάσαι δυναμένην 10 μεταβολὴν ἐπήγε τοῖς πράγμασιν. Ἀληθέστερον δ' ἴσως εἰπεῖν ἐστίν, ὅτι τὴν πάντα ἀπεργασαμένην κακὰ μεταβολὴν ἐξήλανθεν ἀπάγων καὶ καθιστὰς εἰς τὸ οἰκείου σχῆμα τὴν πόλιν. Ἐπεὶ καὶ τοῦτο ἂν τις εἰποι, τῇ μὲν Γράγχων πολιτείᾳ τοὺς μέγιστους ἐνίστασθαι Ῥωμαίων, 15 οἷς δὲ Ἄρις ἐνεχείρησε, Κλεομένης δὲ τὸ ἔργον ἐπέθηκε, τῶν παραδειγμάτων τὸ κάλλιστον ὑπέκειτο καὶ μεγαλοπρεπέστατον, αἱ πάτριαι ῥήτραι περὶ σωφροσύνης καὶ ἰσότητος, ὧν τούτοις μὲν ὁ Ἀνκοῦργος, ἐκείνοις δὲ ὁ Πύθιος βεβαιωτής. Ὁ δὲ μέγιστον, ὅτι τοῖς 20 μὲν ἐκείνων πολιτεύμασιν εἰς οὐδὲν ἡ Ῥώμη μείζον ἐπέδωκε τῶν ὑπαρχόντων, ἐκ δὲ ὧν ὁ Κλεομένης ἔπραξεν, ὀλίγον χρόνου τὴν Σπάρτην τῆς Πελοποννήσου κρατοῦσαν ἡ Ἑλλὰς ἐπεῖθε καὶ τοῖς τότε μέγιστον δυναμένοις διαγωνιζομένην ἀγῶνα τὸν περὶ τῆς ἡγεμο- 25 νίας, οὗ τέλος ἦν ἀπαλλαγείσαν Ἰλλυρικῶν ὀπλων καὶ Γαλατικῶν τὴν Ἑλλάδα κοσμεῖσθαι πάλιν ὑφ' Ἡρακλείδαις.

III. Οἶμαι δὲ καὶ τὰς τελευτὰς τῶν ἀνδρῶν ἐμφαίνειν τινὰ τῆς ἀρετῆς διαφορὰν. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ μαχό- 30 μνοι πρὸς τοὺς πολίτας, εἴτα φεύγοντες ἐτελεύτησαν· τούτων δὲ Ἄρις μὲν ὑπὲρ τοῦ μηδένα κτείνει τῶν πο-

λιτῶν ὀλίγου δεῖν ἐκὼν ἀπέθανε, Κλεομένης δὲ προ-
 πηλακισθεὶς καὶ ἀδικηθεὶς ὥρμησε μὲν ἀμύνασθαι, τοῦ
 δὲ καιροῦ μὴ παρασχόντος αὐτὸν εὐτόλμως ἀνείλε. Πά-
 λιν δὲ τάναντία σκοποῦσιν Ἄγρις μὲν οὐδὲν ἀπεδείξατο
 5 στρατηγίας ἔργον, ἀλλὰ προανηρέθη, ταῖς δὲ Κλεομέ-
 νους νίκαις πολλαῖς καὶ καλαῖς γενομέναις παραβαλεῖν
 ἔστι Τιβερίου τὴν ἐν Καρχηδόνι τοῦ τείχους κατάληψιν,
 οὐ μικρὸν ἔργον, καὶ τὰς ἐν Νομαντία σπονδάς, αἷς
 10 δισμυρίους Ῥωμαίων στρατιώτας οὐκ ἔχοντας ἄλλην
 ἐλπίδα σωτηρίας περιεπόησε· καὶ Γάιος δὲ πολλὴν μὲν
 αὐτόθι, πολλὴν δὲ ἐν Σαρδόνι στρατευόμενος ἀνδρα-
 γαθίαν ἔφηρεν, ὥστε τοῖς πρώτοις [ἀν*] ἐναμίλλους
 Ῥωμαίων γενέσθαι στρατηγοῖς, εἰ μὴ προανηρέθησαν.

IV. Τῆς δὲ πολιτείας ὁ μὲν Ἄγρις ἔοικεν ἄφασθαι
 15 μαλακώτερον, ἐκκρουσθεὶς ὑπὸ Ἀγησιλάου καὶ ψευδά-
 μενος τὸν ἀναδασμὸν τοῖς πολίταις, καὶ ὅλως ἔλλιπής 845
 καὶ ἀτελής ὢν προείλετο καὶ κατήγγειλεν ὑπὸ ἀτολμίας
 διὰ τὴν ἡλικίαν γενόμενος· ὁ δὲ Κλεομένης τούναντίου
 θρασύτερον καὶ βιαίτερον ἐπὶ τὴν μεταβολὴν ἦλθε τῆς
 20 πολιτείας, ἀποκτείνας τοὺς ἐφόρους παρανόμως, οὓς καὶ
 προσαγαγέσθαι τοῖς ὄπλοις κρατοῦντα καὶ μεταστήσαι
 ὀφείδιον ἦν, ὥσπερ οὐκ ὀλίγους ἄλλους μετέστησεν ἐκ
 τῆς πόλεως. Τὸ γὰρ ἄνευ τῆς ἐσχάτης ἀνάγκης ἐπιφέ-
 ρειν σίδηρον οὔτε ἰατρικὸν οὔτε πολιτικόν, ἀλλ' ἀτε-
 25 χνίας μὲν ἀμφοτέρω, τούτῳ δὲ καὶ τὸ ἀδικεῖν μετ' ὀμό-
 τητος πρόσσστι. Τῶν δὲ Γράρχων οὐδέτερος μὲν ἤρξατο
 σφαγῆς ἐμφυλίου, Γάιος δὲ λέγεται μὴδὲ βαλλόμενος
 ὀρμηθεὶς πρὸς ἄμυναν, ἀλλὰ λαμπρότατος ὢν ἐν τοῖς
 πολεμικοῖς ἀγρότατος ἐν τῇ στάσει γενέσθαι. Καὶ γὰρ
 30 προῆλθεν ἄοπλος καὶ μαχομένον ἀνεχώρησε, καὶ ὅλως
 πλείονα τοῦ μὴ τι δρᾶσαι πρόνοιαν ἢ τοῦ μὴ παθεῖν
 ἔχων ἐωρᾶτο. Διὸ καὶ τὴν φυγὴν αὐτῶν οὐκ ἀτολμίας

σημεῖον, ἀλλ' εὐλαβείας ποιητέον. Ἔδει γὰρ ὑπεῖξαι
 τοῖς ἐπιφερομένοις ἢ μένοντας ὑπὲρ τοῦ μὴ παθεῖν τῷ
 δρᾶν ἀμύνασθαι.

V. Τῶν τοίνυν ἐγκλημάτων τῶν κατὰ Τιβερίου μέ-
 ριστόν ἐστιν, ὅτι τὸν συνάρχοντα τῆς δημοκρατίας ἐξέ- 5
 βάλε καὶ δευτέραν αὐτὸς [τῷ Γαίῳ] δημοκρατίαν μετήει·
 Γαῖῳ δὲ τὸν Ἀντυλλίου φόνον οὐ δικαίως οὐδὲ ἀλη-
 θῶς προσετίθει· διεφθάρη γὰρ ἄκουτος αὐτοῦ καὶ
 ἀγανακτοῦντος. Κλεομένης δὲ, ἵνα τὰς σφαγὰς τῶν
 ἐφόρων εἰσάσωμεν, ἠλευθέρωσε μὲν ἅπαντας τοὺς οἰκέ- 10
 τας, ἐβασίλευσε δὲ τῷ μὲν ἔργῳ μόνος, τῷ δὲ ὀνόματι
 δευτέρος, Εὐκλείδαν τὸν ἀδελφὸν ἐκ μιᾶς οἰκίας αὐτῷ
 προσελόμενος, Ἀρχίδαμον δὲ, ᾧ προσήκον ἦν ἀπὸ τῆς
 ἐτέρας οἰκίας ὄντι συμβασιλεύειν, ἔπεισε μὲν ἐκ Μεσ- 15
 σήνης κατελθεῖν, ἀποθανόντος δὲ τὸν φόνον οὐκ ἐπέξ-
 ελθῶν ἐβεβαίωσε τὴν αἰτίαν καθ' αὐτοῦ τῆς ἀναιρέ-
 σεως. Καίτοι Λυκούργος, ὃν προσεποιεῖτο μιμεῖσθαι,
 τὴν μὲν βασιλείαν ἐκὼν ἀπέδωκε τῷ παιδί τοῦ ἀδελφοῦ
 Χαρίλλω, φοβούμενος δὲ μὴ, κἂν ἄλλως ἀποθάνη τὸ
 μειράκιον, αἰτία τις ἐπ' αὐτὸν ἔλθῃ, πολὺν χρόνον ἐξω 20
 πλανηθεὶς οὐ πρότερον ἐπανῆλθεν ἢ καὶ τῷ Χαρίλλω
 γενέσθαι διάδοχον τῆς ἀρχῆς. Ἀλλὰ Λυκούργῳ μὲν
 οὐδὲ ἄλλος τις Ἑλλήνων παραβλητὸς οὐδεὶς· ὅτι δὲ
 τοῖς Κλεομένους πολιτεύμασι καινοτομίαι καὶ παρανο-
 μίαι μείζονες ἐνεῖσι, δεδήλωται. Καὶ μὴν οἳ γε τὸν 25
 τρόπον αὐτῶν ψέγοντες τούτοις μὲν ἐξ ἀρχῆς τυραννι-
 κὸν καὶ πολεμοποιὸν αἰτιῶνται γενέσθαι, τῇ δὲ ἐκεί-
 νων φύσει φιλοτιμίας ἀμετρίαν, ἄλλο δὲ οὐδὲν οἱ
 φθονοῦντες ἐπικαλεῖν εἶχον· ἐκριπισθέντας δὲ τῷ πρὸς
 τοὺς ἐνισταμένους ἀγῶνι καὶ θυμῷ παρὰ τὴν αὐτῶν 30
 φύσιν ὥσπερ πνοαῖς ἐφείναι περὶ τὰ ἔσχατα τὴν πολι-
 τείαν ὁμολογοῦν. Ἐπεὶ τῆς γε πρώτης ὑποθέσεως τί

κάλλιον ἢ δικαιότερον ἦν, εἰ μὴ κατὰ βίαν καὶ δυνα-
 στείαν ἐπιχειρήσαντες ἐξῶσαι τὸν νόμον οἱ πλούσιοι
 περιέστησαν ἀμφοτέροις ἀγῶνας, τῷ μὲν φοβουμένῳ
 ὑπὲρ αὐτοῦ, τῷ δὲ ἐκδικουῦντι τὸν ἀδελφὸν ἄνευ δίκης
 5 καὶ δόγματος οὐδὲ ὑπ' ἄρχοντος ἀναιρεθέντα; συνο-
 ρῆς μὲν οὖν καὶ αὐτὸς ἐν τῶν εἰρημένων τὴν διαφο-
 ράν· εἰ δὲ δεῖ καὶ καθ' ἕναστος ἀποφῆναι, Τιβέριον
 μὲν ἀρετῇ πεπωτενκέυαι τίθημι πάντων, ἐλάχιστα
 δὲ ἡμαρτηκέναι τὸ μειράκιον Ἄγιν, πράξει δὲ καὶ τόλμη
 10 γάτων οὐκ ὀλίγω Κλεομένους ὕστερον γεγυμέναι.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ.

846 I. Ὁ μὲν γράψας τὸ ἐπὶ τῇ νίκῃ τῆς Ὀλυμπιάσιν ἵππο-
 δρομίας εἰς Ἀλκιβιάδην ἐγκώμιον, εἰτ' Εὐριπίδης, ὡς ὁ
 πολὺς κρατεῖ λόγος, εἶθ' ἕτερός τις ἦν, Σόσσιε, φησὶ
 χρῆναι τῷ εὐδαίμονι πρῶτον ὑπάρξαι τὴν πόλιν εὐδό-
 κιμον· ἐγὼ δὲ τῷ μὲν εὐδαιμονήσειν μέλλουσι τὴν 5
 ἀληθινὴν εὐδαιμονίαν, ἧς ἐν ἡθῆι καὶ διαθέσει τὸ πλεῖ-
 στὸν ἐστίν, οὐδὲν διαφέρειν ἡγοῦμαι ἀδόξου καὶ ταπει-
 νῆς πατρὶδος ἢ μητρὸς ἀμόρφου καὶ μικρῆς γενέσθαι.
 Γελοῖον γάρ, εἰ τις οἴοιτο τὴν Ἰουλίδα, μέρος μικρὸν
 οὖσαν οὐ μεγάλης νήσου τῆς Κέω, καὶ τὴν Αἴγιαν, ἣν 10
 τῶν Ἀττικῶν τις ἐκέλευεν ὡς λήμην ἀφαιρεῖν τοῦ Πει-
 ραιῶς, ὑποκριτῆς μὲν ἀγαθοῦς τρέφειν καὶ ποιητῆς,
 ἄνδρα δ' οὐκ ἂν ποτε δύνασθαι δίκαιον καὶ ἀντάρκη
 καὶ νοῦν ἔχοντα καὶ μεγαλόψυχον προενεργεῖν. Τὰς γὰρ
 ἄλλας τέχνας εἰκὸς ἐστὶ πρὸς ἐργασίαν ἢ δόξαν συνιστα- 15
 μένας ἐν ταῖς ἀδόξοις καὶ ταπειναῖς πόλεσιν ἀπομαρ-
 νεσθαι, τὴν δ' ἀρετὴν, ὥσπερ ἰσχυρὸν καὶ διαρκὲς
 φυτὸν, ἐν ἅπαντι ριζοῦσθαι τολῶ, φύσεώς τε χρηστῆς
 καὶ φιλοπόνου ψυχῆς ἐπιλαμβανομένην. Ὅθεν οὐδ'
 ἡμεῖς, εἰ τι τοῦ φρονεῖν ὡς δεῖ καὶ βιοῦν ἐλλείπομεν, 20
 τοῦτο τῇ σμικρότητι τῆς πατρὶδος, ἀλλ' αὐτοῖς δικαίως
 ἀναθήσομεν.

II. Τῷ μέντοι σύνταξιν ὑποβεβλημένῳ καὶ ἱστορίαν
 ἐξ οὐ προχείρων οὐδ' οἰκείων, ἀλλὰ ξένων τε τῶν πολλῶν
 καὶ διεσπαρμένων ἐν ἑτέροις συνιοῦσαν ἀναγνωσμάτων 25
 τῷ ὄντι χρῆ πρῶτον ὑπάρχειν καὶ μάλιστα τὴν πόλιν
 εὐδόκιμον καὶ φιλόκαλον καὶ πολυάνθρωπον, ὡς βιβλίον

τε παντοδαπῶν ἀφθονίαν ἔχων, καὶ ὅσα τοὺς γράφοντας διαφεύγοντα σωτηρία μνήμης ἐπιφανεστέραν εἴληφε πίστιν ὑπολαμβάνων ἀκοῇ καὶ διαπνυθανόμενος, μὴ πολλῶν μὴδ' ἀναγκάων ἐνδεὲς ἀποδιδόη τὸ ἔργον.

5 Ἡμεῖς δὲ μικρὰν οἰκοῦντες πόλιν, καὶ ἵνα μὴ μικροτέρα γένηται φιλοχωροῦντες, ἐν δὲ Ῥώμῃ καὶ ταῖς περὶ τὴν Ἰταλίαν διατριβαῖς οὐ σχολῆς οὔσης γυμνάζεσθαι περὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν διάλεκτον ὑπὸ χρεῶν πολιτικῶν καὶ τῶν διὰ φιλοσοφίαν πλησιαζόντων, ὅψε ποτε καὶ πόρρω τῆς

10 ἡλικίας ἠξάμεθα Ῥωμαίοις γράμμασιν ἐντυγχάνειν. Καὶ πρῶγμα θαυμαστὸν μὲν, ἀλλ' ἀληθὲς ἐπάσχομεν. Οὐ γὰρ οὕτως ἐκ τῶν ὀνομάτων τὰ πράγματα συνιέναι καὶ γνωρίζειν συνέβαινεν ἡμῖν, ὡς ἐκ τῶν πραγμάτων ἀμῶς γέ πως εἴχομεν ἐμπειρίας ἐπακολουθεῖν διὰ ταῦτα

15 καὶ τοῖς ὀνόμασι. Κάλλους δὲ Ῥωμαϊκῆς ἀπαγγελίας καὶ τάχους αἰσθάνεσθαι καὶ μεταφορᾶς ὀνομάτων καὶ ἁρμο- νίας καὶ τῶν ἄλλων, οἷς ὁ λόγος ἀγάλλεται, χάριεν μὲν ἠγοῦμεθα καὶ οὐκ ἀτερπές· ἢ δὲ πρὸς τοῦτο μελέτη καὶ ἄσκησις οὐκ εὐχερῆς, ἀλλ' οἷσινσι πλείων τε σχολῆ καὶ

20 τὰ τῆς ὥρας ἔτι πρὸς τὰς τοιαύτας ἐπιχωρεῖ φιλοτιμίας.

III. Διὸ καὶ γράφοντες ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, τῶν 841 παραλλήλων βίων ὄντι πέμπτῳ, περὶ Δημοσθένους καὶ Κικέρωνος, ἀπὸ τῶν πράξεων καὶ τῶν πολιτειῶν τὰς φύσεις αὐτῶν καὶ τὰς διαθέσεις πρὸς ἀλλήλας ἐπισκεψό-
25 μεθα, τὸ δὲ τοὺς λόγους ἀντεξετάξω καὶ ἀποφαίνεσθαι, πότερος ἡδίων ἢ δεινότερος εἰπεῖν, εἴσομεν. Κάκει γάρ, ὡς φησὶν ὁ Ἴων, δε λ φ ἱ ν ο ς ἐ ν χ ε ρ σ φ β λ α, ἦν ὁ περικτὸς ἐν ἅσιν Κεκίλιος ἀγνοήσας ἐνεανιεύσατο σύγκρισιν τοῦ Δημοσθένους καὶ Κικέρωνος ἐξενεγκεῖν.

30 Ἀλλὰ γὰρ ἴσως, εἰ παντὸς ἦν τὸ Γυῶθι σαυτὸν ἔχειν πρόχειρον, οὐκ ἂν ἐδόκει πρόσταγμα θεῖον εἶναι. Δημο- σθένην γὰρ καὶ Κικέρωνα τὸν αὐτὸν εἴκει πλάττων

ἀπ' ἀρχῆς ὁ δαίμων πολλὰς μὲν ἐμβαλεῖν εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν τῶν ὁμοιοτήτων, ὥσπερ τὸ φιλότιμον καὶ φιλε-
λευθέρον ἐν τῇ πολιτείᾳ, πρὸς δὲ κινδύνους καὶ πολέ-
μους ἄτολμον, πολλὰ δ' ἀναμιξαι καὶ τῶν τυχηρῶν. Δύο γὰρ ἐτέρους οὐκ ἂν εὐρεθῆναι δοκῶ ῥήτορας ἐκ μὲν 5 ἀδόξων καὶ μικρῶν ἰσχυροῦς καὶ μεγάλους γενομένους, προσκρούσαντας δὲ βασιλεῦσι καὶ τυράννοις, θυγατέρας δ' ἀποβαλόντας, ἐκπεσόντας δὲ τῆς πατρίδος, κατελθόν-
τας δὲ μετὰ τιμῆς, ἀποδράντας δ' αὐθις καὶ ληφθέντας ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἅμα δὲ πανσαμένη τῇ τῶν πολιτῶν 10 ἐλευθερίᾳ τὸν βίον συγκαταστρέψαντας· ὥστε, εἰ γέ-
νοιτο τῇ φύσει καὶ τῇ τύχῃ καθάπερ τεχνίταις ἄμιλλα, χαλεπῶς ἂν διακριθῆναι, πότερον αὕτη τοῖς τρό-
ποις ἢ τοῖς πράγμασιν ἐκείνη τοὺς ἄνδρας ὁμοιοτέρους ἀπειρογασταί. Λεπτέον δὲ περὶ τοῦ πρεσβυτέρου πρό- 15 τερον.

IV. Δημοσθένης ὁ πατὴρ Δημοσθένους ἦν μὲν τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ὡς ἱστορεῖ Θεόπομπος, ἐπε-
καλεῖτο δὲ μαχαιοποιὸς ἐργαστήριον ἔχων μέγα καὶ δούλους τεχνίτας τοὺς τοῦτο πράττοντας. Ἄ δ' Αἰσχί- 20 νης ὁ ῥήτωρ εἴρηκε περὶ τῆς μητρὸς, ὡς ἐκ Γύλωνός τινος ἐπ' αἰτία προδοσίας φεύγοντος ἐξ ἄστεος γεγόνοι καὶ βαρβάρων γυναικός, οὐκ ἔχομεν εἰπεῖν εἰτ' ἀληθῶς εἴρηκεν εἴτε βλασφημῶν καὶ καταψευδόμενος. Ἀπο-
λειφθεὶς δ' ὁ Δημοσθένης ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐπταέτης ἐν 25 εὐπορίᾳ (μικρὸν γὰρ ἀπέλιπεν ἢ σύμπασα τμήσις αὐτοῦ τῆς οὐσίας πεντεκαίδεκα ταλάντων) ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων ἠδικήθη, τὰ μὲν νοσφισαμένων, τὰ δ' ἀμελησάντων, ὥστε καὶ τῶν διδασκάλων αὐτοῦ τὸν μισθὸν ἀποστε-
ρηῆσαι. Διὰ τε δὴ τοῦτο τῶν ἐμμελῶν καὶ προσηκόντων 30 ἐλευθέρῳ παιδὶ μαθημάτων ἀπαίδευτος δοκεῖ γενέσθαι καὶ διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀσθένειαν καὶ θρόψιν, οὐ

προεμένης τοῖς πόνοις τῆς μητρὸς αὐτὸν οὐδὲ προσβια-
 ζομένων τῶν παιδαγωγῶν. Ἦν γὰρ ἐξ ἀρχῆς κάτισχνος
 καὶ νοσώδης, καὶ τὴν λοιδορουμένην ἐπωνυμίαν, τὸν
 Βάταλον, εἰς τὸ σῶμα λέγεται σκωπτόμενος ὑπὸ τῶν
 5 παίδων λαβεῖν. Ἦν δὲ ὁ Βάταλος, ὡς μὲν ἐνιοὶ φασιν,
 ἀύλητῆς τῶν κατεαγῶτων, καὶ δραμάτιον εἰς τοῦτο κω-
 μωδῶν αὐτὸν Ἀντιφάνης πεποίηκεν. Ἐνιοὶ δὲ τινες ὡς
 ποιητοῦ τρυφερὰ καὶ παροῖνια γράφοντος τοῦ Βατάλου
 μέμνηται. Δοκεῖ δὲ καὶ τῶν οὐκ εὐπρεπῶν τι λεχθῆ-
 10 ναι τοῦ σώματος μορίων παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς τότε καλεῖ-
 σθαι βάταλος. Ὁ δ' Ἀργᾶς (καὶ τοῦτο γὰρ φασι τῷ
 Δημοσθένει γενέσθαι παρᾶννυμον) ἢ πρὸς τὸν τρόπον,
 ὡς θηριώδης καὶ πικρὸν ἐτέθη· τὸν γὰρ ὄφιν ἐνιοὶ τῶν
 ποιητῶν ἀργᾶν ὀνομάζουσιν· ἢ πρὸς τὸν λόγον, ὡς
 15 ἀνιδῶντα τοὺς ἀκρωμένους· καὶ γὰρ Ἀργας τοῦνομα
 ποιητῆς ἦν νόμων πονηρῶν καὶ ἀργαλέων. Καὶ ταῦτα
 μὲν ταύτη [κατὰ Πλάτωνα].

V. Τῆς δὲ πρὸς τοὺς λόγους ὁρμῆς ἀρχὴν αὐτῷ
 φασὶ τοιαύτην γενέσθαι. Καλλιστράτου τοῦ ῥήτορος
 20 ἀγωνίζεσθαι τὴν περὶ Ὁρωποῦ κρίσιν ἐν τῷ δικαστηρίῳ
 μέλλοντος ἦν προσδοκία τῆς δίκης μεγάλη διὰ τε τὴν
 τοῦ ῥήτορος δύναμιν, ἀνθοῦντος τότε μάλιστα τῇ δόξῃ,
 καὶ διὰ τὴν πράξιν οὖσαν περιβόητον. Ἀκούσας οὖν ὁ
 Δημοσθένης τῶν διδασκάλων καὶ τῶν παιδαγωγῶν
 25 συντιθεμένων τῇ δίκῃ παρατυχεῖν, ἐπεισε τὸν ἑαυτοῦ
 παιδαγωγὸν δεόμενος καὶ προθυμούμενος, ὅπως αὐτὸν
 ἀγάγοι πρὸς τὴν ἀκρόασιν. Ὁ δ' ἔχων πρὸς τοὺς ἀνοί-
 γοντας τὰ δικαστήρια δημοσίους συνήθειαν εὐπόρησε
 χώρας, ἐν ἧ καθήμενος ὁ παῖς ἀδήλως ἀκούσεται τῶν
 30 λεγομένων. Εὐήμερήσαντος δὲ τοῦ Καλλιστράτου καὶ
 θαναμασθέντος ὑπερφυῶς, ἐκείνου μὲν ἐξήλωσε τὴν
 δόξαν ὁρῶν προπεμπόμενον ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ μακαρι-

ζόμενον, τοῦ δὲ λόγου μᾶλλον ἐθαύμασε καὶ κατενόησε
 τὴν ἰσχύϊν πάντα χειροῦσθαι καὶ τιθασεύειν πεφυκότος.
 Ὅθεν ἔσας τὰ λοιπὰ μαθήματα καὶ τὰς παιδικὰς δια-
 τριβὰς αὐτὸς αὐτὸν ἤσκει καὶ διεπύνει ταῖς μελέταις, ὡς
 ἂν τῶν λεγόντων ἐσόμενος καὶ αὐτός. Ἐχρήσατο δὲ 5
 Ἰσαίῳ πρὸς τὸν λόγον ὑψηγητῆ, καίπερ Ἰσοκράτους τότε
 σχολάζοντος, εἴτε, ὡς τινες λέγουσι, τὸν ὠρισμένον μι-
 σθὸν Ἰσοκράτει τελέσαι μὴ δυνάμενος, τὰς δέκα μνᾶς,
 διὰ τὴν ὀφρανίαν, εἴτε μᾶλλον τοῦ Ἰσαίου τὸν λόγον ὡς
 δραστήριον καὶ πανοῦργον ἐπὶ τὴν χρεῖαν ἀποδεχόμενος. 10
 Ἐρμιππος δὲ φησὶν ἀδеспότοις ὑπομνήμασιν ἐντυχεῖν,
 ἐν οἷς ἐγγράπτο τὸν Δημοσθένην συνεσχολακῆναι Πλά-
 τῶνι καὶ πλείστον εἰς τοὺς λόγους ὠφελῆσθαι, Κτησιβίου
 δὲ μέμνηται λέγοντος παρὰ Καλλίου τοῦ Συρακουσίου
 καὶ τινῶν ἄλλων τὰς Ἰσοκράτους τέχνας καὶ τὰς Ἀλκιδά- 15
 μαντος κόρυφα λαβόντα τὸν Δημοσθένην καταμαθεῖν.

VI. Ὡς γοῦν ἐν ἡλικίᾳ γενόμενος τοῖς ἐπιτρόποις
 ἤρξατο δικάζεσθαι καὶ λογογραφεῖν ἐπ' αὐτοὺς πολλὰς
 διαδύσεις καὶ παλινδικίας εὐρίσκοντας, ἐγγυμασάμε-
 νος, κατὰ τὸν Θουκυδίδην, ταῖς μελέταις οὐκ ἀκινδύνως 20
 οὐδ' ἀργῶς, κατευτυχήσας ἐκπαῖξαι μὲν οὐδὲ πολλο-
 στὸν ἠδυνήθη μέρος τῶν πατρῶων, τόλμαι δὲ πρὸς τὸ
 λέγειν καὶ συνήθειαν ἱκανὴν λαβὼν καὶ γενεσάμενος τῆς
 περὶ τοὺς ἀγῶνας φιλοτιμίας καὶ δυνάμεως ἐπεχείρησεν
 εἰς μέσον παριέναι καὶ τὰ κοινὰ πράττειν. Καὶ καθάπερ 25
 Λαομέδοντα τὸν Ὀρχομένιον λέγουσι καχεξίαν τινὰ
 σπληνὸς ἀμυνόμενον δρόμοις μακροῖς χρῆσθαι τῶν
 ἰατρῶν κελυσάντων, εἶθ' οὕτως διαπονήσαντα τὴν ἔξιν
 ἐπιθέσθαι τοῖς στεφανίταις ἀγῶσι καὶ τῶν ἄκρων γενέ-
 σθαι δολιχοδρόμων, οὕτως τῷ Δημοσθένει συνέβη τὸ 30
 πρῶτον ἐπανορθώσεως ἕνεκα τῶν ἰδίων ἀποδύντι πρὸς
 τὸ λέγειν, ἐκ τούτου κτησαμένῳ δεινότητα καὶ δύναμιν

ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἤδη καθάπερ στεφανίταις ἀγῶσι προ-
 τεύειν τῶν ἀπὸ τοῦ βήματος ἀγωνιζομένων πολιτῶν.
 Καίτοι τό γε πρῶτον ἐντυγχάνων τῷ δήμῳ θορύβοις
 περιέπιπτε καὶ κατεγελάτο δι' ἀήθειαν τοῦ λόγον συγκε-
 5 χύσθαι ταῖς περιόδοις καὶ βεβασανίσθαι τοῖς ἐνθυμήμασι
 πικρῶς ἄγαν καὶ κατακόρως δοκοῦντος. Ἦν δέ τις, ὡς
 ἔοικε, καὶ φωνῆς ἀσθένεια καὶ γλώττης ἀσάφεια καὶ
 πνεύματος κολοβότης ἐπιταράττουσα τὸν νοῦν τῶν λεγο-
 μένων τῷ διασπᾶσθαι τὰς περιόδους. Τέλος δ' ἀπο-
 10 στάντα τοῦ δήμου καὶ ἡεμβόμενον ἐν Πειραιεὶ δι' ἀθυ-
 μίαν Εὐνομος ὁ Θριάσιος ἤδη πάνν γέρων θεασάμενος
 ἐπετίμησεν, ὅτι τὸν λόγον ἔχων ὁμοιότατον τῷ Περι-
 κλέους προδίδωσιν ὑπ' ἀτολμίας καὶ μαλακίας ἑαυτὸν,
 οὔτε τοὺς ὄχλους ὑφιστάμενος εὐθαρσῶς, οὔτε τὸ σῶμα
 15 πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἐξαρτούμενος, ἀλλὰ τρυφῇ περιορῶν
 μαραινόμενον.

VII. Πάλιν δέ ποτέ φασιν ἐκπεσότος αὐτοῦ καὶ
 ἀπιόντος οἴκαδε συγκεκαλυμμένον καὶ βαρέως φέροντος 849
 ἐπακολουθῆσαι Σάτυρον τὸν ὑποκριτὴν ἐπιτήδειον ὄντα
 20 καὶ συνελθεῖν. Ὀδυρομένου δὲ τοῦ Δημοσθένους πρὸς
 αὐτόν, ὅτι πάντων φιλοπονιάτατος ᾖν τῶν λεγόντων καὶ
 μικροῦ δέων καταναλωκένας τὴν τοῦ σώματος ἀκμὴν εἰς
 τοῦτο χάριν οὐκ ἔχει πρὸς τὸν δήμον, ἀλλὰ κραιπαλῶν-
 τες ἄνθρωποι ναῦται καὶ ἀμαθεῖς ἀκούονται καὶ κατέ-
 25 χουσι τὸ βῆμα, παρορᾶται δ' αὐτός, „Ἀληθῆ λέγεις, ᾧ
 Δημοσθένης“ φάναι τὸν Σάτυρον, „ἀλλ' ἐγὼ τὸ αἰτιον
 ἰάσομαι ταχέως, ἂν μοι τῶν Εὐριπίδου τινὰ φήσεων ἢ
 Σοφοκλέους ἐθελήσης εἰπεῖν ἀπὸ στόματος.“ Εἰπόντος
 δὲ τοῦ Δημοσθένους μεταλαβόντα τὸν Σάτυρον οὕτω
 30 πλάσαι καὶ διεξελθεῖν ἐν ἧθει πρόποντι καὶ διαθέσει τὴν
 αὐτὴν φῆσιν, ὡσθ' ὅλως ἐτέραν τῷ Δημοσθένει φανῆ-
 ναι. Πεισθέντα δ' ὅσον ἐκ τῆς ὑποκρίσεως τῷ λόγῳ

κόσμου καὶ χάριτος πρόσεστι, μικρὸν ἠγήσασθαι καὶ τὸ
 μηδὲν εἶναι τὴν ἄσκησιν ἀμελοῦντι τῆς προφορᾶς καὶ
 διαθέσεως τῶν λεγομένων. Ἐκ τούτου κατάγειον μὲν
 οἰκοδομῆσαι μελετητήριον, ὃ δὴ διεσώζετο καὶ καθ'
 ἡμᾶς, ἐνταῦθα δὲ πάντως μὲν ἐκάστης ἡμέρας κατιόντα 5
 πλάττειν τὴν ὑπόκρισιν καὶ διαπονεῖν τὴν φωνήν, πολλά-
 κισ δὲ καὶ μῆνας ἐξῆς δύο καὶ τρεῖς συνάπτειν ξυρού-
 μενον τῆς κεφαλῆς θάτερον μέρος ὑπὲρ τοῦ μηδὲ βουλο-
 μένῳ πάνν προελθεῖν ἐνδέχεσθαι δι' αἰσχύνην.

VIII. Οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ τὰς πρὸς τοὺς ἐκτὸς ἐντεύ- 10
 ξεις καὶ λόγους καὶ ἀσχολίας ὑποθέσεις ἐποιεῖτο καὶ
 ἀφορμὰς τοῦ φιλοπονεῖν. Ἀπαλλαγὴς γὰρ αὐτῶν τάχι-
 στα κατέβαινε εἰς τὸ μελετητήριον, καὶ διεξῆει τὰς τε
 πράξεις ἐφεξῆς καὶ τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολογισμούς.
 Ἐτι δὲ τοὺς λόγους, οἷς παρέτυχε λεγομένοις, ἀναλαμβά- 15
 νων εἰς ἑαυτὸν εἰς γνώμας ἀνήγε καὶ περιόδους, ἐπαν-
 ορθώσεις τε παντοδαπὰς καὶ μεταφράσεις ἐκαινοτόμει
 τῶν εἰρημένων ὑφ' ἐτέρου πρὸς ἑαυτὸν ἢ ὑφ' αὐτοῦ
 πάλιν πρὸς ἄλλον. Ἐκ τούτου δόξαν εἶχεν ὡς οὐκ εὐφυῆς
 ᾖν, ἀλλ' ἐκ πόνου συγκειμένη δεινότητι καὶ δυνάμει χρω- 20
 μένος. Ἐδόκει τε τούτου σημεῖον εἶναι μέγα τὸ μὴ ῥα-
 δίως ἀκούσαι τινὰ Δημοσθένους ἐπὶ καιροῦ λέγοντος,
 ἀλλὰ καὶ καθήμενον ἐν ἐκκλησίᾳ πολλάκις τοῦ δήμου
 καλοῦντος ὀνομαστὶ μὴ παρελθεῖν, εἰ μὴ τύχοι πεφρον-
 τικῶς καὶ παρεσκευασμένος. Εἰς τοῦτο δὲ ἄλλοι τε πολ- 25
 λοὶ τῶν δημαγωγῶν ἐχλεύαζον αὐτόν καὶ Πυθίας ἐπι-
 σκώπτων ἐλλυχνίαν ἐφησεν ὄζειν αὐτοῦ τὰ ἐνθυμήματα.
 Τοῦτον μὲν οὖν ἠμείψατο πικρῶς ὁ Δημοσθένης. „Οὐ
 ταῦτά γάρ“ εἶπεν „ἐμοὶ καὶ σοί, ᾧ Πυθία, ὁ λύχνος
 σύνοιδε.“ Πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους οὐ παντάπασιν ἦν ἔξαρ- 30
 νος, ἀλλ' οὔτε γράφας οὔτ' ἄγραφα κομιδῆ λέγειν ὠμο-
 λόγει. Καὶ μέντοι δημοτικὸν ἀπέφαινε ἀνδρα τὸν λέγειν

μελετῶντα· θεραπείας γὰρ εἶναι τοῦτο δήμου παρασκευήν, τὸ δ' ὅπως ἔξουσιν οἱ πολλοὶ πρὸς τὸν λόγον ἀφροντιστεῖν ὀλιγαρχικοῦ καὶ βία μᾶλλον ἢ πειθοῖ προσέχοντος. Τῆς δὲ πρὸς καιρὸν ἀτολμίας αὐτοῦ καὶ τοῦτο 5 ποιοῦνται σημεῖον, ὅτι Δημάδης μὲν ἐκείνῳ θορυβηθέντι πολλάκις ἀναστὰς ἐκ προχείρου συνεῖπεν, ἐκείνος δ' οὐδέποτε Δημάδη.

IX. Πόθεν οὖν, φαίη τις ἂν, ὁ Αἰσχίνης πρὸς τὴν ἐν τοῖς λόγοις τόλμαν θανασιώτατον ἀπεκάλει τὸν ἄνδρα; 10 πῶς δὲ Πύθωνι τῷ Βυζαντίῳ θρασυνομένῳ καὶ βέοντι πολλῶν κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἀναστὰς μόνος ἀντεῖπεν, ἢ Λαμάρχου τοῦ Μυρναίου γεγραφότος ἐγκώμιον Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου τῶν βασιλέων, ἐν ᾧ πολλὰ Θηβαίους καὶ Ὀλυμπίους εἰρήκει κακῶς, καὶ ἀναγινώσκοντος 15 Ὀλυμπίασι παραστὰς καὶ διεξελεθῶν μεθ' ἱστορίας καὶ 850 ἀποδείξεως, ὅσα Θηβαίους καὶ Χαλκιδικεῦσιν ὑπάρχει καλὰ πρὸς τὴν Ἑλλάδα, καὶ πάλιν, ὅσων αἰτιοὶ γερόνασι κακῶν οἱ κολακεύοντες Μακεδόνας, οὕτως ἐπέστρεψε τοὺς παρόντας, ὥστε δεῖσαντα τῷ θορύβῳ τὸν σοφιστὴν 20 ὑπεκδῦναι τῆς πανηγύρεως; ἀλλ' εἰκεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Περικλέους τὰ μὲν ἄλλα μὴ πρὸς αὐτὸν ἠγγήσασθαι, τὸ δὲ πλάσμα καὶ τὸν σχηματισμὸν αὐτοῦ καὶ τὸ μὴ ταχέως μηδὲ περὶ παντὸς ἐκ τοῦ παρισταμένου λέγειν, ὥσπερ ἐκ τούτων μεγάλου γερονότος, ζηλῶν καὶ μιμούμενος οὐ 25 πάνυ προσέειπαι τὴν ἐν τῷ καιρῷ δόξαν, οὐδ' ἐπὶ τύχῃ πολλάκις ἐκῶν εἶναι ποιεῖσθαι τὴν δύναμιν. Ἐπεὶ τόλμαν γε καὶ θάρσος οἱ λεχθέντες ὑπ' αὐτοῦ λόγοι τῶν γραφέντων μᾶλλον εἶχον, εἰ τι δεῖ πιστεῦναι Ἐρατοσθένει καὶ Δημητρίῳ τῷ Φαληρεῖ καὶ τοῖς κωμικοῖς. Ὡν Ἐρατο- 30 σθένης μὲν φησὶν αὐτὸν ἐν τοῖς λόγοις πολλαχοῦ γερονέναι παράβαλλον, ὁ δὲ Φαληρεὺς τὸν ἔμμετρον ἐκείνον ὄρκον ὁμῶσαι ποτὲ πρὸς τὸν δῆμον ὥσπερ ἐνθουσιῶντα

μὰ γῆν, μὰ κρήνας, μὰ ποτιμούς, μὰ νάματα. τῶν δὲ κωμικῶν ὁ μὲν τις αὐτὸν ἀποκαλεῖ βωποπερηθήθραν, ὁ δὲ παρασκώπτων ὡς χρώμενου τῷ ἀντιθέτῳ φησὶν οὕτως·

ἀπέλαβεν ὥσπερ ἔλαβεν. Β. ἠγάπησεν ἂν 5 τὸ ῥῆμα τοῦτο παραλαβὼν Δημοσθένης.

ἐκτὸς εἰ μὴ νῆ Δία πρὸς τὸν ὑπὲρ Ἀλοννήσου λόγον ὁ Ἀντιφάνης καὶ τουτὶ πέπειχεν, ἦν Ἀθηναίους Δημοσθένης συνεβούλευε μὴ λαμβάνειν, ἀλλ' ἀπολαμβάνειν 10 παρὰ Φιλίππου.

X. Πλὴν τὸν γε Δημάδην πάντες ὁμολογοῦν τῇ φύσει χρώμενον ἀνίκητον εἶναι καὶ παραφέρειν αὐτοσχεδιάζοντα τὰς τοῦ Δημοσθένους σκέψεις καὶ παρασκευάς. Ἀρίστων δ' ὁ Χίος καὶ Θεοφράστου τινὰ δόξαν ἱστόρηκε περὶ τῶν ρητόρων. Ἐρωτηθέντα γάρ, ὁποῖός 15 τις αὐτῷ φαίνεται ῥήτωρ ὁ Δημοσθένης, εἰπεῖν· „Ἄξιός τῆς πόλεως.“ ὁποῖός δὲ Δημάδης· „Ἐπὲρ τὴν πόλιν.“ Ὁ δ' αὐτὸς φιλόσοφος Πολύενκτον ἱστορεῖ τὸν Σφήτιον, ἕνα τῶν τότε πολιτενομένων Ἀθηνησιν, ἀποφαίνεσθαι, μέγιστον μὲν εἶναι ῥήτορα Δημοσθένην, δυνα- 20 τάτατον δὲ εἰπεῖν Φωκίωνα· πλεῖστον γὰρ ἐν βραχυτάτῃ λέξει νοῦν ἐκφέρειν. Καὶ μέντοι καὶ τὸν Δημοσθένην φασὶν αὐτόν, ὅσάκις ἂν ἀντερωθῶν αὐτῷ Φωκίων ἀναβαίνοι, λέγειν πρὸς τοὺς συνήθεις· „Ἡ τῶν ἐμῶν λόγων κοπίς ἀνίσταται.“ Τοῦτο μὲν οὖν ἄδηλον εἶτε 25 πρὸς τὸν λόγον τοῦ ἀνδρὸς ὁ Δημοσθένης εἶτε πρὸς τὸν βίον καὶ τὴν δόξαν ἐπεπόνθει, πολλῶν πάνυ καὶ μακρῶν περιόδων ἐν ῥῆμα καὶ νεῦμα πίστιν ἔχοντος ἀθρόπου κυριώτερον ἠγρούμενος.

XI. Τοῖς δὲ σωματικοῖς ἐλαττώμασι τοιαύτην ἐπι- 30 γεν ἄσκησιν, ὡς ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος ἱστορεῖ, λέγων αὐτοῦ Δημοσθένους ἀκούειν πρεσβύτου γερονότος, τὴν

μὲν ἀσάφειαν καὶ τραυλότητα τῆς γλώττης ἐκβιάζεσθαι καὶ διαρθροῦν εἰς τὸ στόμα ψήφους λαμβάνοντα καὶ ῥήσεις ἅμα λέγοντα, τὴν δὲ φωνὴν ἐν τοῖς δρόμοις γυμνάζεσθαι καὶ ταῖς πρὸς τὰ σιμὰ προσβάσει διαλεγόμενον καὶ λόγους τινὰς ἢ στίχους ἅμα τῷ πνεύματι πυκνουμένῳ προφερόμενον· εἶναι δ' αὐτῷ μέγα κάτοπτρον οἴκοι, καὶ πρὸς τοῦτο τὰς μελέτας ἐξ ἐναντίας ἰστάμενον περαίνειν. Λέγεται δ' ἀνθρώπου προσελθόντος δεομένου συνηγορίας καὶ διεξιόντος, ὡς ὑπὸ τοῦ λάβοι 10 πληγᾶς, „Ἄλλὰ σύ γε“ φάναι τὸν Δημοσθένην, „τούτων ὧν λέγεις οὐδὲν πέπονθας.“ Ἐπιτείναντος δὲ τὴν φωνὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ βοῶντος „Ἐγὼ, Δημοσθένης, οὐδὲν πέπονθα;“ „Νὴ Δία“ φάναι „νῦν ἀκούω φωνὴν ἀδικουμένου καὶ πεπονθότος.“ Οὕτως ᾤετο μέγα πρὸς 15 πίστιν εἶναι τὸν τόνον καὶ τὴν ὑπόκρισιν τῶν λεγόντων. Τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς ὑποκρινόμενος ἤρθεκε θαν- 851 μαστῶς, οἱ δὲ χαλεπότες ταπεινὸν ἠγοῦντο καὶ ἀγενεὲς αὐτοῦ τὸ πλάσμα καὶ μαλακόν, ὧν καὶ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐστίν. Αἰσίωνα δὲ φησὶν Ἑρμιππος ἐρωτη- 20 θέντα περὶ τῶν πάλαι ρητόρων καὶ τῶν καθ' αὐτὸν εἰπεῖν, ὡς ἀκούων μὲν ἂν τις ἐθαύμασεν ἐκείνους εὐκόσμως καὶ μεγαλοπρεπῶς τῷ δῆμῳ διαλεγόμενους, ἀναγινωσκόμενοι δ' οἱ Δημοσθένους λόγοι πολὺ τῆ κατασκευῆ καὶ δυνάμει διαφέρουσιν. Οἱ μὲν οὖν γεγραμ- 25 μένοι τῶν λόγων ὅτι τὸ αὐστηρὸν πολὺ καὶ πικρὸν ἔχουσι, τί ἂν λέγοι τις; ἐν δὲ ταῖς ἀπαντήσεσι ταῖς παρὰ τὸν καιρὸν ἐχρήτο καὶ τῷ γελοῖῳ. Δημάδου μὲν γὰρ εἰπόντος „Ἐμὲ Δημοσθένης, ἢ ὕς τὴν Ἀθηναῖν.“ „Ἀὐτῆ“ εἶπεν „ἢ Ἀθηναῖα πρῶν ἐν Κολλυτῷ μοιχεύουσα ἐλή- 30 φθη.“ Πρὸς δὲ τὸν κλέπτην, ὃς ἐπεκαλεῖτο Χαλκοῦς, καὶ αὐτὸν εἰς τὰς ἀργυρίας αὐτοῦ καὶ νυκτογραφίας πειρώμενόν τι λέγειν „Οἶδα“ εἶπεν „ὅτι σε λυπῶ λυ-

χρον καίω. Ὑμεῖς δέ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ θαυμά-
ξετε τὰς γινομένας κλοπὰς, ὅταν τοὺς μὲν κλέπτας χαλ-
κοῦς, τοὺς δὲ τοίχους πηλίνους ἔχωμεν.“ Ἄλλὰ περὶ
μὲν τούτων καίπερ ἔτι πλείω λέγειν ἔχοντες ἐνταῦθα
πανσόμεθα· τὸν δ' ἄλλον αὐτοῦ τρόπον καὶ τὸ ἦθος 5
ἀπὸ τῶν πράξεων καὶ τῆς πολιτείας θεωρεῖσθαι δίκαιόν
ἐστίν.

XII. Ὁρμησε μὲν οὖν ἐπὶ τὸ πράττειν τὰ κοινὰ τοῦ
Φωκικοῦ πολέμου συνεσιῶτος, ὡς αὐτὸς τέ φησι καὶ
λαβεῖν ἐστὶν ἀπὸ τῶν Φιλιππικῶν δημηγοριῶν. Αἰ 10
μὲν γὰρ ἤδη διαπεπραγμένων ἐκείνων γεγονάσιν, αἱ δὲ
προσβύταται τῶν ἔγγιστα πραγμάτων ἄπτονται. Δη-
λος δ' ἐστὶ καὶ τὴν κατὰ Μειδίον παρασκευασάμενος
εἰπεῖν δίκην δύο μὲν ἐπὶ τοῖς τριάκοντα γεγονῶς ἔτη,
μηδέπω δ' ἔχων ἰσχὺν ἐν τῇ πολιτείᾳ μηδὲ δόξαν. Ὅ 15
καὶ μάλιστα μοι δοκεῖ δεῖσας ἐπ' ἀργυρίῳ καταδέσθαι
τὴν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἔχθραν·

οὐ γὰρ τι γλυκύνθυμος ἀνὴρ ἦν οὐδ' ἀγαπόφρων,
ἀλλ' ἔντονος καὶ βίαιος περὶ τὰς ἀμύνας. Ὁρῶν δ' οὐ
φαῦλον οὐδὲ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἔργον ἄνδρα καὶ 20
πλούτῳ καὶ λόγῳ καὶ φίλοις εὖ πεφραγμένον καθελεῖν,
τὸν Μειδίαν, ἐνέδωκε τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ δεομένοις. Αἰ
δὲ τρισχίλια καθ' ἑαυτὰς οὐκ ἂν μοι δοκοῦσι τὴν Δη-
μοσθένους ἀμβλῦναι πικρίαν, ἐλπίζοντος καὶ δυναμέ-
νου περιγενέσθαι. Λαβῶν δὲ τῆς πολιτείας καλὴν ὑπό- 25
θεσιν τὴν πρὸς Φίλιππον ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων δικαιολο-
γίαν καὶ πρὸς ταύτην ἀγωνιζόμενος ἀξίως, ταχὺ δόξαν
ἔσχε καὶ περιβλεπτός ὑπὸ τῶν λόγων ἠρθη καὶ τῆς παρ-
ρησίας, ὥστε θαυμάζεσθαι μὲν ἐν τῇ Ἑλλάδι, θεραπεύ-
εσθαι δ' ὑπὸ τοῦ μεγάλου βασιλέως, πλεῖστον δ' αὐτοῦ 30
λόγον εἶναι παρὰ τῷ Φιλίππῳ τῶν δημαγωγούντων,
ὁμολογεῖν δὲ καὶ τοὺς ἀπεχθανομένους, ὅτι πρὸς ἐνδα-

ξον αὐτοῖς ἄνθρωπον ὁ ἀγών ἐστι. Καὶ γὰρ Αἰσχίνης καὶ Ὑπερείδης τοιαῦτα ὑπὲρ αὐτοῦ κατηγοροῦντες εἰρήμασιν.

XIII. Ὅθεν οὐκ οἶδ' ὅπως παρέστη Θεοπόμπῳ λέγειν, αὐτὸν ἀβέβαιον τῷ τρόπῳ γεγονέναι καὶ μήτε πράγμασι μήτ' ἀνθρώποις πολὺν χρόνον τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένειν δυνάμενον. Φαίνεται γάρ, εἰς ἣν ἀπ' ἀρχῆς τῶν πραγμάτων μερίδα καὶ τάξιν αὐτὸν ἐν τῇ πολιτείᾳ κατέστησε, ταύτην ἄχρι τέλους διαφυλάξας καὶ οὐ μόνον ἐν τῷ βίῳ μὴ μεταβαλλόμενος, ἀλλὰ καὶ τὸν βίον ἐπὶ τῷ μὴ μεταβαλέσθαι προέμενος. Οὐ γάρ, ὡς Δημάδης ἀπολογούμενος διὰ τὴν ἐν τῇ πολιτείᾳ μεταβολὴν ἔλεγε, αὐτῷ μὲν αὐτὸν τάναντία πολλάκις εἰρηκέναι, τῇ δὲ πόλει μηδέποτε, καὶ Μελάνωπος ἀντιπολιτευόμενος Καλλιστράτῳ καὶ πολλάκις ὑπ' αὐτοῦ χρημασι με-⁸⁵τατιθέμενος εἰώθει λέγειν πρὸς τὸν δῆμον „Ὁ μὲν ἀνὴρ ἐχθρὸς, τὸ δὲ τῆς πόλεως νικᾶτω συμφέρον.“ Νικόδημος δ' ὁ Μεσσηνίος Κασάνδρῳ προστιθέμενος πρότερον, εἶτ' αὐτίς ὑπὲρ Δημητρίου πολιτευόμενος οὐκ ἔφη τάναντία λέγειν, ἀεὶ γὰρ εἶναι συμφέρον ἀκροῦσθαι τῶν κρατούντων, οὕτω καὶ περὶ Δημοσθένους ἔχομεν εἰπεῖν οἶον ἐκτρεπομένου καὶ πλαγιάζοντος ἢ φωνῆν ἢ πράξιν, ἀλλ' ὥσπερ ἄφ' ἐνὸς καὶ ἀμεταβλήτου διαγράμματος τῆς πολιτείας ἕνα τόνον ἔχων ἐν τοῖς ²⁵πράγμασι ἀεὶ διετέλεσε. Παναίτιος δ' ὁ φιλόσοφος καὶ τῶν λόγων αὐτοῦ φησιν οὕτω γεγράφθαι τοὺς πλείστους, ὡς μόνου τοῦ καλοῦ δι' αὐτὸ ἀίρετοῦ ὄντος, τὸν περὶ τοῦ στεφάνου, τὸν κατὰ Ἀριστοκράτους, τὸν ὑπὲρ τῶν ἀτελειῶν, τοὺς Φιλιππικούς· ἐν οἷς πᾶσιν οὐ πρὸς ³⁰τὸ ἥδιστον ἢ ἑἴςττον ἢ λυσιτελέστατον ἄγει τοὺς πολίτας, ἀλλὰ πολλαχοῦ τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν σωτηρίαν οἰεῖται δεῖν ἐν δευτέρῳ τάξει τοῦ καλοῦ ποιεῖσθαι καὶ

τοῦ πρόποντος, ὡς, εἶπε τῇ περὶ τὰς ὑποθέσεις αὐτοῦ φιλοτιμίᾳ καὶ τῇ τῶν λόγων εὐγενείᾳ παρῆν ἀνδρεία τε πολεμιστήριος καὶ τὸ καθαρῶς ἕκαστα πράττειν, οὐκ ἐν τῷ κατὰ Μοιροκλέα καὶ Πολύενκτον καὶ Ὑπερείδην ἀριθμῷ τῶν ῥητόρων, ἀλλ' ἄνω μετὰ Κίμωνος καὶ Θου-⁵κυδίδου καὶ Περικλέους ἄξιος ἦν τίθεσθαι.

XIV. Τῶν γοῦν κατ' αὐτὸν ὁ Φωκίων οὐκ ἐπαινουμένης προϊστάμενος πολιτείας, ἀλλὰ δοκῶν μακεδονίξειν, ὅμως δι' ἀνδρείαν καὶ δικαιοσύνην οὐδὲν οὐδαμῇ χείρων ἔδοξεν Ἐφιάλτου καὶ Ἀριστείδου καὶ Κίμωνος ¹⁰ἀνὴρ γενέσθαι. Δημοσθένης δ' οὐκ ᾔν ἐν τοῖς ὅπλοις ἀξιόπιστος, ὡς φησιν ὁ Δημήτριος, οὐδὲ πρὸς τὸ λαμβάνειν παντάπασιν ἀπωχρωμένος, ἀλλὰ τῷ μὲν παρὰ Φιλίππου καὶ Μακεδονίας ἀνάλωτος ᾔν, τῷ δ' ἄνωθεν ἐκ Σούσων καὶ Ἐκβατάνων ἐπιβατὸς χρυσίῳ γεγονῶς ¹⁵καὶ κατακεκλυσμένος, ἐπαινέσαι μὲν ἱκανάτατος ἦν τὰ τῶν προγόνων καλά, μιμήσασθαι δὲ οὐχ ὅμοιος. Ἐπειτούς γε καθ' αὐτὸν ῥήτορας (ἔξω δὲ λόγον τίθεμαι Φωκίωνα) καὶ τῷ βίῳ παρήλθε. Φαίνεται δὲ καὶ μετὰ παρρησίας μάλιστα τῷ δήμῳ διαλεγόμενος καὶ πρὸς τὰς ²⁰ἐπιθυμίας τῶν πολλῶν ἀντιτείνων καὶ τοῖς ἀμαρτήμασι αὐτῶν ἐπιφνόμενος, ὡς ἐκ τῶν λόγων λαβεῖν ἔστιν. Ἱστορεῖ δὲ καὶ Θεόπομπος, ὅτι, τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τινα προβαλλομένων αὐτὸν κατηγορίαν, ὡς δ' οὐχ ὑπήκουε, ²⁵θορυβοῦντων, ἀναστὰς εἶπεν· „Ἔμεῖς ἔμοι, ᾧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, συμβούλῳ μὲν, κἂν μὴ θέλητε, χρήσεσθε· συκοφάντῃ δὲ οὐδὲ ἂν θέλητε.“ Σφόδρα δ' ἀριστοκρατικὸν αὐτοῦ πολίτευμα καὶ τὸ περὶ Ἀντιφῶντος· ὃν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀφεθέντα συλλαβῶν ἐπὶ τὴν ἐξ Ἀρείου ³⁰πάγου βουλὴν ἀνήγαγε, καὶ παρ' οὐδὲν τὸ προσκροῦσαι τῷ δήμῳ θέμενος ἤλεγξεν ὑπεσχημένον Φιλίππῳ τὰ νεώρια ἐμπρήσειν· καὶ παραδοθεὶς ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ τῆς

βουλῆς ἀπέθανε. Κατηγόρησε δὲ καὶ τῆς ἱερείας Θεω-
ρίδος ὡς ἄλλα τε βραδιουργούσης πολλὰ καὶ τοὺς δού-
λους ἐξαπατᾶν διδασκούσης· καὶ θανάτου τιμησάμενος
ἀπέκτεινε.

5 XV. Λέγεται δὲ καὶ τὸν κατὰ Τιμοθέου τοῦ στρα-
τηγοῦ λόγον, ᾧ χρησάμενος Ἀπολλόδωρος εἶλε τὸν ἄν-
δρα τοῦ ὀφλήματος, Δημοσθένης γράψαι τῷ Ἀπολλο-
δώρῳ, καθάπερ καὶ τοὺς πρὸς Φορμίωνα καὶ Στέφανον,
ἐφ' οἷς εἰκότως ἠδόξεσε. Καὶ γὰρ ὁ Φορμίων ἠγωνίζετο
10 λόγῳ Δημοσθένους πρὸς τὸν Ἀπολλόδωρον, ἀτεχνῶς
καθάπερ ἐξ ἐνὸς μαχαιροπωλίου τὰ κατ' ἀλλήλων ἐγχει-
ρίδια πωλοῦντος αὐτοῦ τοῖς ἀντιδίκους. Τῶν δὲ δημο-
σίων ὁ μὲν κατ' Ἀνδροτίωνος καὶ Τιμοκράτους καὶ Ἀρι-
στοκράτους ἐτέροις ἐγράφησαν, οὐπω τῇ πολιτείᾳ προσ-
15 ἐληλυθότος· δοκεῖ γὰρ δυεῖν ἢ τριῶν δέοντα ἔτη τριά- 853
κοντα γεγονῶς ἐξενεγκεῖν τοὺς λόγους ἐκείνους· τὸν δὲ
κατὰ Ἀριστογείτονος αὐτὸς ἠγωνίσαστο, καὶ τὸν περὶ
τῶν ἀτελειῶν διὰ τὸν Χαβρίου παῖδα Κτήσιππον, ὡς
φησιν αὐτός, ὡς δ' ἔτιοι λέγουσι, τὴν μητέρα τοῦ νεα-
20 νόσκου μνώμενος. Οὐ μὴν ἐγγημε ταύτην, ἀλλὰ Σαμίᾳ
τινὶ συνώκησεν, ὡς ἱστορεῖ Δημήτριος ὁ Μάγνης ἐν τοῖς
περὶ συνωνύμων. Ὁ δὲ κατ' Αἰσχίνου τῆς παραπρο-
σβείας ἄδηλον εἰ λέλεκται· καίτοι φησὶν Ἰδομενεὺς παρὰ
τριάκοντα μόνας τὸν Αἰσχίνην ἀποφυγεῖν. Ἄλλ' οὐκ
25 ἔοικεν οὕτως ἔχειν ἀληθές, εἰ δεῖ τοῖς περὶ στεφάνου
γεγραμμένοις ἐκατέρων λόγοις τεκμαίρεσθαι. Μέννηται
γὰρ οὐδέτερος αὐτῶν ἐναργῶς οὐδὲ τρανῶς ἐκείνου τοῦ
ἀγῶνος ὡς ἄχρι δίκης προελθόντος. Ταυτὶ μὲν οὖν ἕτε-
ροι διακρινούσι μᾶλλον.

30 XVI. Ἡ δὲ τοῦ Δημοσθένους πολιτεία φανερὰ μὲν
ἦν ἔτι καὶ τῆς εἰρήνης ὑπαρχούσης οὐδὲν ἑῶντος ἀνεπι-
τίμητον τῶν πραττομένων ὑπὸ τοῦ Μακεδόνα, ἀλλ' ἐφ'

ἐκάστῳ ταράττοντος τοὺς Ἀθηναίους καὶ διακαίοντος
ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον. Διὸ καὶ παρὰ Φιλίππῳ πλείστος ἦν
λόγος αὐτοῦ· καὶ ὅτε πρεσβέων δέκατος ἦκεν εἰς Μα-
κεδονίαν ἤκουσε μὲν πάντων Φίλιππος, ἀντεῖπε δὲ μετὰ
πλείστης ἐπιμελείας πρὸς τὸν ἐκείνου λόγον. Οὐ μὴν 5
ἐν γε ταῖς ἄλλαις τιμαῖς καὶ φιλοφροσύναις ὅμοιον αὐ-
τὸν τῷ Δημοσθένει παρεῖχεν, ἀλλὰ προσήγετο τοὺς περὶ
Αἰσχίνην καὶ Φιλοκράτην μᾶλλον. Ὅθεν ἐπαινούντων
ἐκείνων τὸν Φίλιππον, ὡς καὶ λέγειν δυνατώτατον καὶ
κάλλιστον ὀφθῆναι καὶ νῆ Δία συμπιεῖν ἰκανώτατον, 19
ἠγαγκάζετο βασκαίνων ἐπισκώπτειν, ὡς τὸ μὲν σοφι-
στοῦ, τὸ δὲ γυναικός, τὸ δὲ σπογγίας εἶη, βασιλέως δ'
οὐδὲν ἐγκώμιον.

XVII. Ἐπεὶ δ' εἰς τὸ πολεμεῖν ἔρρηπε τὰ πράγματα,
τοῦ μὲν Φιλίππου μὴ δυναμένου τὴν ἡσυχίαν ἄγειν, 15
τῶν δ' Ἀθηναίων ἐγειρομένων ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους,
πρῶτον μὲν εἰς Εὐβοίαν ἐξώρμησε τοὺς Ἀθηναίους κα-
ταδεδουλωμένην ὑπὸ τῶν τυράννων Φιλίππῳ· καὶ δια-
βάντες, ἐκείνου τὸ ψήφισμα γράψαντος, ἐξήλασαν τοὺς
Μακεδόνας. Δεύτερον δὲ Βυζαντίοις ἐβοήθησε καὶ Πε- 20
ρινθίοις ὑπὸ τοῦ Μακεδόνα πολεμουμένοις, πείσας τὸν
ἄφροντα τὴν ἐχθρὰν καὶ τὸ μεμνησθαι τῶν περὶ
τὸν συμμαχικὸν ἡμαρτημένων ἐκατέροις πόλεμον ἀπο-
στεῖλαι δύναμιν αὐτοῖς, ὑφ' ἧς ἐσώθησαν. Ἐπειτα πρε-
σβέων καὶ διαλεγόμενος τοῖς Ἑλλήσι καὶ παροξύνων 25
συνέστησε πλὴν ὀλίγων ἅπαντας ἐπὶ τὸν Φίλιππον, ὥστε
σύνταξιν γενέσθαι πεζῶν μὲν μυρίων καὶ πεντακισχι-
λίων, ἱππέων δὲ δισχιλίων, ἄνευ τῶν πολιτικῶν δυνά-
μεων, χορήματα δὲ καὶ μισθοὺς τοῖς ξένοις εἰσφέρεισθαι
προθύμως. Ὅτε καὶ φησι Θεόφραστος, ἀξιούντων τῶν 30
συμμάχων ὀρισθῆναι τὰς εἰσφοράς, εἰπεῖν Κρωβύλου
τὸν δημαγωγόν, ὡς οὐ τεταγμένα σιτεῖται πόλεμος.

Ἐπηρεμένης δὲ τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸ μέλλον καὶ συνιστα-
 μένων κατ' ἔθνη καὶ πόλεις Εὐβοέων, Ἀχαιῶν, Κοριν-
 θίων, Μεγαρέων, Λευκαδίων, Κερκυραίων, ὁ μέγιστος
 ὑπελείπετο τῷ Δημοσθένει τῶν ἀγῶνων, Θηβαίους
 5 προσαναγέσθαι τῇ συμμαχίᾳ, χάραν τε σύνορον τῆς Ἀτ-
 τικῆς καὶ δύναμιν ἐναγῶνιον ἔχοντας, καὶ μάλιστα τότε
 τῶν Ἑλλήνων εὐδοκίμοῦντας ἐν τοῖς ὄπλοις. Ἦν δ' οὐ
 ῥάδιον ἐπὶ προσφάτοις εὐεργετήμασι τοῖς περὶ τὸν Φω-
 κικὸν πόλεμον τετιθασενμένους ὑπὸ τοῦ Φιλίππου με-
 10 ταστῆσαι τοὺς Θηβαίους, καὶ μάλιστα ταῖς διὰ τὴν γει-
 νιάσιν ἀψιμαχίαις ἀναξαινομένων ἐκάστοτε τῶν πολε-
 μικῶν πρὸς ἀλλήλας διαφορῶν ταῖς πόλεσιν.

XVIII. Οὐ μὴν ἄλλ' ἐπεὶ Φίλιππος ὑπὸ τῆς περὶ 854
 τὴν Ἀμφισσαν εὐτυχίας ἐπαιρούμενος εἰς τὴν Ἑλλάτιαν
 15 ἑξαίφνης ἐνέπεσε καὶ τὴν Φωκίδα κατέσχευε, ἐκπεπληγ-
 μένων τῶν Ἀθηναίων καὶ μηδενὸς τολμῶντος ἀναβαί-
 νειν ἐπὶ τὸ βῆμα μηδὲ ἔχοντος ὅ τι χρῆ λέγειν, ἀλλ'
 ἀπορίας οὔσης ἐν μέσῳ καὶ σιωπῆς, παρελθὼν μόνος ὁ
 Δημοσθένης συνεβούλευε τῶν Θηβαίων ἔχεσθαι· καὶ
 20 τὰλλα παραθαυρόντας καὶ μετεωρίσας, ὥσπερ εἰώθει,
 τὸν δῆμον ταῖς ἐλπίσιν ἀπεστάλη προεσβευτῆς μεθ' ἐτέ-
 ρων εἰς Θήβας. Ἐπεμψε δὲ καὶ Φίλιππος, ὡς Μαρσύας
 φησὶν, Ἀμύνταν μὲν καὶ Κλέαρχον Μακεδόνας, Δάο-
 χον δὲ Θεσσαλὸν καὶ Θρασύδατον ἀντεροῦντας. Τὸ μὲν
 25 οὖν συμφέρον οὐ διέφευγε τοὺς τῶν Θηβαίων λογι-
 σμούς, ἀλλ' ἐν ὄμμασιν ἕκαστος εἶχε τὰ τοῦ πολέμου
 δεινά, ἔτι τῶν Φωκικῶν τραυμάτων νεαρῶν παραμε-
 νόντων· ἢ δὲ τοῦ ῥήτορος δύναμις, ὡς φησι Θεόπομπος,
 ἐκρηπίζουσα τὸν θυμὸν αὐτῶν καὶ διακαίονσα τὴν φι-
 30 λοτιμίαν ἐπεσκόπησε τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, ὥστε καὶ φό-
 βον καὶ λογισμὸν καὶ χάριν ἐκβαλεῖν αὐτοὺς ἐνθου-
 σιῶντας ὑπὸ τοῦ λόγου πρὸς τὸ καλόν. Οὕτω δὲ μέγα

καὶ λαμπρὸν ἐφάνη τὸ τοῦ ῥήτορος ἔργον, ὥστε τὸν μὲν
 Φίλιππον εὐθύς ἐπικηρυκεύεσθαι δεόμενον εἰρήνης, ὀρ-
 θὴν δὲ τὴν Ἑλλάδα γενέσθαι καὶ συνεξαναστῆναι πρὸς
 τὸ μέλλον, ὑπηρετεῖν δὲ μὴ μόνου τοὺς στρατηγούς τῷ
 Δημοσθένει ποιοῦντας τὸ προσταττόμενον, ἀλλὰ καὶ 5
 τοὺς βωιατάρχας, διοικεῖσθαι δὲ τὰς ἐκκλησίας ἀπάσας
 οὐδὲν ἦττον ὑπ' ἐκείνου τότε τὰς Θηβαίων ἢ τὰς Ἀθη-
 ναίων, ἀγαπωμένου παρ' ἀμφοτέροις καὶ δυναστεύον-
 τος οὐκ ἀδίκως οὐδὲ παρ' ἀξίαν, ὥσπερ ἀποφαίνεται
 Θεόπομπος, ἀλλὰ καὶ πάννυ προσηκόντως. 10

XIX. Τύχη δὲ τις [ὡς] ἔοικε δαιμόνιος ἐν περιφορᾷ
 πραγμάτων εἰς ἐκεῖνο καιροῦ συμπεραίνουσα τὴν ἔλευ-
 θερίαν τῆς Ἑλλάδος ἐναντιοῦσθαι τοῖς πραττομένοις
 καὶ πολλὰ σημεῖα τοῦ μέλλοντος ἀναφαίνειν, ἐν οἷς ἢ τε
 Πυθία δεινὰ προῦφαινε μαντεύματα, καὶ χρησμός ἦδε το 15
 παλαιὸς ἐκ τῶν Σιβυλλείων·

τῆς ἐπὶ Θερωάδοντι μάχης ἀπάνευθε γενοίμην,
 αἰετὸς ἐν νεφέεσσι καὶ ἤερι θηήσασθαι.

κλαίει ὁ νικηθεὶς, ὁ δὲ νικήσας ἀπόλωλε.

Τὸν δὲ Θερωάδοντά φασιν εἶναι παρ' ἡμῶν ἐν Χαιρω- 20
 νεῖα ποτάμιον μικρὸν εἰς τὸν Κηφισὸν ἐμβάλλον. Ἡμεῖς
 δὲ νῦν μὲν οὐδὲν οὕτω τῶν φενομάτων ἴσμεν ὀνομαζό-
 μενον, εἰκάζομεν δὲ τὸν καλούμενον Αἴμονα Θερωά-
 δοντα λέγεσθαι τότε· καὶ γὰρ παραρρεῖ παρὰ τὸ Ἡρά-
 κλειον, ὅπου κατεστρατοπέδευον οἱ Ἕλληνες· καὶ τε- 25
 κμαιρούμεθα τῆς μάχης γενομένης αἵματος ἐμπλησθέντα
 καὶ νεκρῶν τὸν ποταμὸν ταύτην διαλλάξαι τὴν προσ-
 ηγορίαν. Ὁ δὲ Δοῦρις οὐ ποταμὸν εἶναι φησι τὸν Θερ-
 ωάδοντα, ἀλλ' ἰστάντας τινὰς σκηρῆν καὶ περιορύττον-
 τας ἀνδριαντίσκον εὐρεῖν λίθινον, ὑπὸ γραμμάτων τι- 30
 νῶν διασημαινόμενον ὡς εἴη Θερωάδων, ἐν ταῖς ἀγκά-
 PLUT. VIT. IV. 15

λαις Ἀμαζόνα φέροντα τετραμένην. Ἐπὶ δὲ τούτῳ γρη-
σμὸν ἄλλον ἄδεσθαι λέγοντα·

τὴν δ' ἐπὶ Θερωάδοντι μάχην μένε, παμμέλαν ὄρνι·
τηνεὶ τοι κρέα πολλὰ παρέσσειται ἀνθρώπεια.

5 XX. Ταῦτα μὲν οὖν ὅπως ἔχει, δαιτυῆσαι χαλεπὸν·
ὁ δὲ Δημοσθένης λέγεται τοῖς τῶν Ἑλλήνων ὅπλοις
ἐκτεθαρορηκῶς καὶ λαμπρὸς ὑπὸ φώμης καὶ προθυμίας
ἀνδρῶν τοσούτων προκαλουμένων τοὺς πολεμίους αἰ-
ρόμενος οὔτε χρησιμοῖς ἔαν προσέχειν οὔτε μαντείας
10 ἀκούειν, ἀλλὰ καὶ τὴν Πυθίαν ὑπονοεῖν ὡς φιλιππίζου-
σαν, ἀναμιμνήσκων Ἐπαμινώνδου τοὺς Θηβαίους καὶ
Περικλέους τοὺς Ἀθηναίους, ὡς ἐκεῖνοι τὰ τοιαῦτα δει- 85
λίας ἠγρούμενοι προφάσεις ἐχρῶντο τοῖς λογισμοῖς. Μέ-
χρι μὲν οὖν τούτων ἀνὴρ ἦν ἀγαθός· ἐν δὲ τῇ μάχῃ
15 καλὸν οὐδὲν οὐδ' ὁμολογούμενον ἔργον οἷς εἶπεν ἀπο-
δειξάμενος ὄψετο λιπῶν τὴν τάξιν, ἀποδράς αἰσχίστα καὶ
τὰ ὅπλα θίψας, οὐδὲ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ἀσπίδος, ὡς
ἔλεγε Πυθίας, αἰσχυνθεὶς, ἐπιγεγραμμένης γράμμασι
χρυσοῖς· Ἀγαθὴ τύχη. Παραντίκα μὲν οὖν ὁ Φίλιππος
20 ἐπὶ τῇ νίκῃ διὰ τὴν χαρὰν ἐξυβρίσας καὶ κωμάσας ἐπὶ
τοὺς νεκροὺς μεθύων ἦδε τὴν ἀρχὴν τοῦ Δημοσθένους
ψηφίσματος πρὸς πόδα διαιρῶν καὶ ὑποκρούων·

Δημοσθένης Δημοσθένους Παιανιεὺς τάδ' εἶπεν·
ἐκνήψας δὲ καὶ τὸ μέγεθος τοῦ περιστάντος αὐτὸν ἀγῶ-
25 νος ἐν νῶ λαβῶν ἔφριτε τὴν δεινότητα καὶ τὴν δύνα-
μιν τοῦ ῥήτορος, ἐν μέρει μικρῶ μιᾶς ἡμέρας τὸν ὑπὲρ
τῆς ἡγεμονίας καὶ τοῦ σώματος ἀναρρῖψαι κίνδυνον
ἀναγκασθεὶς ὑπ' αὐτοῦ. Δίικτο δ' ἡ δόξα μέχρι τοῦ
Περσῶν βασιλέως· κἀκεῖνος ἐπεμψε τοῖς σατράπαις ἐπὶ
30 θάλασσαν γράμματα, χροῖματα Δημοσθένει διδόναι κε-
λευων καὶ προσέχειν ἐκεῖνῳ μάλιστα τῶν Ἑλλήνων, ὡς
περισπάσαι δυναμένῳ καὶ κατασχεῖν ταῖς Ἑλληνικαῖς

ταραχαῖς τὸν Μακεδόνα. Ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐφώ-
ρασεν Ἀλέξανδρος, ἐν Σάρδεσιν ἐπιστολάς τινὰς ἀνευ-
ρῶν τοῦ Δημοσθένους καὶ γράμματα τῶν βασιλέως
στρατηγῶν, δηλοῦντα τὸ πλῆθος τῶν δοθέντων αὐτῷ
5 χορημάτων.

XXI. Τότε δὲ τῆς ἀτυχίας τοῖς Ἑλλήσι γεγενημένης
οἱ μὲν ἀντιπολιτευόμενοι ῥήτορες ἐπεμβαίνοντες τῷ
Δημοσθένει κατεσκεύαζον εὐθύνας καὶ γραφὰς ἐπ' αὐ-
τόν· ὁ δὲ δῆμος οὐ μόνον τούτων ἀπέλυεν, ἀλλὰ καὶ τι-
μῶν διετέλει καὶ προκαλούμενος αὐτίς ὡς εὖνον εἰς 10
τὴν πολιτείαν, ὥστε καὶ τῶν ὀστέων ἐν Χαιρώνειας κο-
μισθέντων καὶ θραπτομένων τὸν ἐπὶ τοῖς ἀνδράσιν ἐπαι-
νον εἰπεῖν ἀπέδωκεν, οὐ ταπεινῶς οὐδ' ἀγεννῶς φέρων
τὸ συμβεβηκός, ὡς γράφει καὶ τραγωδεῖ Θεόπομπος,
ἀλλὰ τῷ τιμᾶν μάλιστα καὶ κοσμεῖν τὸν σύμβουλον ἀπο- 15
δεικνύμενος τὸ μὴ μεταμέλεισθαι τοῖς βεβουλευμένοις.
Τὸν μὲν οὖν λόγον εἶπεν ὁ Δημοσθένης, τοῖς δὲ ψη-
φίσμασιν οὐχ ἑαυτόν, ἀλλ' ἐν μέρει τῶν φίλων ἕκαστον
ἐπέγραψεν, ἐξοικωνιζόμενος τὸν ἴδιον δαίμονα καὶ τὴν
τύχην, ἕως αὐτίς ἀνεθάρρησε Φιλίππου τελευτήσαν- 20
τος. Ἐτελεύτησε δὲ τῇ περὶ Χαιρώνειαν εὐτυχίᾳ χρό-
νον οὐ πολὺν ἐπιβιώσας· καὶ τοῦτο δοκεῖ τῷ τελευταίῳ
τῶν ἐπῶν ὁ χρησμός ἀποθεσπίσαι·

κλαίει ὁ νικηθεὶς, ὁ δὲ νικήσας ἀπόλωλεν.

XXII. Ἔγνω μὲν οὖν κρύφα τὴν τοῦ Φιλίππου τε- 25
λευτήν ὁ Δημοσθένης, προκαταλαμβάνων δὲ τὸ θαρ-
ρεῖν ἐπὶ τὰ μέλλοντα τοὺς Ἀθηναίους προῆλθε φαιδρὸς
εἰς τὴν βουλήν, ὡς ὄναρ ἑωρακῶς, ἀφ' οὗ τι μέγα προσ-
δοκᾶν Ἀθηναίους ἀγαθόν· καὶ μετ' οὐ πολὺ παρήσαν
οἱ τὸν Φιλίππου θάνατον ἀπαγγέλλοντες. Εὐθύς οὖν 30
ἔθνον εὐαγγέλια καὶ στεφανοῦν ἐψηφίσαντο Πανσα-
νίαν. Καὶ προῆλθεν ὁ Δημοσθένης ἔχων λαμπρὸν ἱμά-
15*

τιον ἐστεφανωμένους, ἐβδόμην ἡμέραν τῆς θυγατρὸς αὐ-
 τοῦ τεθνηκυίας, ὡς ὁ Αἰσχίνης φησὶ λοιδορῶν ἐπὶ τούτῳ
 καὶ κατηγορῶν αὐτοῦ μισοτεχνίαν, αὐτὸς ὦν ἀγεννῆς
 καὶ μαλακός, εἰ τὰ πένθη καὶ τοὺς ὀδυρμοὺς ἡμέρου
 5 καὶ φιλοστόργου ψυχῆς ἐποιεῖτο σημεῖα, τὸ δὲ ἀλύπως
 φέρειν ταῦτα καὶ πρῶτος ἀπεδοκίμαζεν. Ἐγὼ δ', ὡς μὲν
 ἐπὶ θανάτῳ βασιλέως ἡμέρας οὕτω καὶ φιλανθρωπίως
 ἐν οἷς ἠτύχησε χρησαμένου πταίσασιν αὐτοῖς στεφανη-
 φορεῖν καλῶς εἶχε καὶ θύειν, οὐκ ἂν εἴποιμι· πρὸς γὰρ
 10 τῷ νεμεσητῷ καὶ ἀγεννῆς, ζῶντα μὲν τιμᾶν καὶ ποιει-
 σθαι πολίτην, πεσόντος δ' ὑφ' ἑτέρου μὴ φέρειν τὴν
 856 χαρὰν μετρίως, ἀλλ' ἐπισκιρτᾶν τῷ νεκρῷ καὶ παιω-
 νίζειν, ὥσπερ αὐτοὺς ἀνδραγαθήσαντας· ὅτι μέντοι
 τὰς οἰκοὶ τύχας καὶ δάκρυα καὶ ὀδυρμοὺς ἀπολιπῶν
 15 ταῖς γυναιξίν ὁ Δημοσθένης ἂ τῇ πόλει συμφέρειν ᾤετο,
 ταῦτ' ἐπραττεν, ἐπαινῶ καὶ τίθειμαι πολιτικῆς καὶ ἀν-
 δρωδούς ψυχῆς αἰεὶ πρὸς τὸ κοινὸν ἰστάμενον καὶ τὰ οἰ-
 κεία πάθη καὶ πράγματα τοῖς δημοσίοις ἐπανέχοντα τη-
 ρεῖν τὸ ἀξίωμα πολὺ μᾶλλον ἢ τοὺς ὑποκριτὰς τῶν βα-
 20 σιλικῶν καὶ τυραννικῶν προσώπων, οὓς ὀρῶμεν οὔτε
 κλαίοντας οὔτε γελῶντας ἐν τοῖς θεάτροις, ὡς αὐτοὶ
 θέλουσιν, ἀλλ' ὡς ὁ ἀγὼν ἀπαιτεῖ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν.
 Χωρὶς δὲ τούτων, εἰ δεῖ τὸν ἀτυχήσαντα μὴ περιορᾶν
 ἀπαρηγόρητον ἐν τῷ πάθει κείμενον, ἀλλὰ καὶ λόγους
 25 χρῆσθαι κουφίζουσι καὶ πρὸς ἡδὺν πράγματα τρέπειν
 τὴν διάνοιαν, ὥσπερ οἱ τοὺς ὀφθαλμιῶντας ἀπὸ τῶν
 λαμπρῶν καὶ ἀντιτύπων ἐπὶ τὰ χλωρὰ καὶ μαλακὰ χρώ-
 ματα τὴν ὄψιν ἀπάγειν κελεύοντες, πόθεν ἂν τις ἐπα-
 γάγοιτο βελτίω παρηγορίαν ἢ πατρίδος εὐτυχοῦσης ἐκ
 30 τῶν κοινῶν παθῶν ἐπὶ τὰ οἰκεία σύγκρασιν ποριζόμε-
 νος τοῖς βελτίοσιν ἀφανίζουσαν τὰ χεῖρω; Ταῦτα μὲν
 οὖν εἶπειν προήχθημεν ὀρῶντες ἐπικλῶντα πολλοὺς

καὶ ἀποθνήσκοντα τὸν Αἰσχίνην τῷ λόγῳ τούτῳ πρὸς
 οἴκτον.

XXIII. Αἱ δὲ πόλεις πάλιν τοῦ Δημοσθένους ἀναρ-
 ριπίζοντος αὐτὰς συνίσταντο. Καὶ Θηβαῖοι μὲν ἐπέ-
 θεντο τῇ φρουρᾷ καὶ πολλοὺς ἀνεῖλον, ὅπλα τοῦ Δη- 5
 μοσθένους αὐτοῖς συμπαρασκευάσαντος, Ἀθηναῖοι δ' ὡς
 πολεμήσουσιν μετ' αὐτῶν παρεσκευάζοντο. Καὶ τὸ βῆμα
 κατεῖχεν ὁ Δημοσθένης, καὶ πρὸς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ στρατη-
 γοὺς τοῦ βασιλέως ἔγραψε τὸν ἐκεῖθεν ἐπεγεῖραν πόλε-
 μων Ἀλέξανδρον, παιῖδα καὶ Μαργίτην ἀποικιῶν αὐτόν. 10
 Ἐπεὶ μέντοι τὰ περὶ τὴν χώραν θέμενος παρῆν αὐτὸς
 μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἐξεκέκοπτο μὲν ἡ
 θρασύτης τῶν Ἀθηναίων καὶ ὁ Δημοσθένης ἀπεσβήκει,
 Θηβαῖοι δὲ προδοθέντες ὑπ' ἐκείνων ἠγωνίσαντο καθ'
 αὐτοὺς καὶ τὴν πόλιν ἀπέβαλον. Θεοῦβου δὲ μεγάλου 11
 τοὺς Ἀθηναίους περιεστῶτος, ἀπεστάλη μὲν ὁ Δημο-
 σθένης αἰρεθεὶς μετ' ἑτέρων πρεσβευτῆς πρὸς Ἀλέξαν-
 δρον, δεισῶν δὲ τὴν ὀργὴν ἐκ τοῦ Κιθαιρώωνος ἀνεχώ-
 ρησεν ὀπίσω καὶ τὴν πρεσβείαν ἀφῆκεν. Εὐθύς δ' ὁ
 Ἀλέξανδρος ἐξήτει πέμπων τῶν δημαγωγῶν δέκα μὲν, 20
 ὡς Ἰδομενεὺς καὶ Δοῦρις εἰρήκασιν, ὅτι δ' ὡς οἱ
 πλεῖστοι καὶ δοκιμώτατοι τῶν συγγραφέων, τοὺςδε, Δη-
 μοσθένην, Πολύενκτον, Ἐφιάτην, Λυκοῦργον, Μοι-
 ροκλέα, Δήμωνα, Καλλισθένην, Χαρίδημον. Ὅτε καὶ
 τὸν περὶ τῶν προβάτων λόγον ὁ Δημοσθένης, ὡς τοῖς 25
 λύκοις τοὺς κύνες ἐξέδωκε, διηγησάμενος αὐτὸν μὲν
 εἰκασε καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ κυσὶν ὑπὲρ τοῦ δήμου μαχο-
 μένοις, Ἀλέξανδρον δὲ τὸν Μακεδόνα μονόλυκον προσ-
 ηγόρευσεν. Ἔτι δ' ὡσπερ ἔφη, „τοὺς ἐμπόρους
 ὀρῶμεν ὅταν ἐν τρυβλίῳ δεῖγμα περιφέρωσι, δι' ὀλί- 30
 γων πυρῶν τοὺς πολλοὺς πιπράσκοντας, οὕτως ἐν
 ἡμῖν λανθάνετε πάντας αὐτοὺς συνεκιδόντες.“ Ταῦτα

μὲν οὖν Ἀριστόβουλος ὁ Κασσανδρεὺς ἰστόρηκε. Βου-
 λεομένων δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ διαπορούντων ὁ Δη-
 μάδης λαβὼν πέντε τάλαντα παρὰ τῶν ἀνδρῶν ὠμολό-
 γησε πρεσβεύσειν καὶ δεήσεσθαι τοῦ βασιλέως ὑπὲρ αὐ-
 5 τῶν, εἴτε τῇ φιλίᾳ πιστεύων, εἴτε προσδοκῶν μεστὸν
 εὐρήσειν ὥσπερ λέοντα φόνου κεκορησμένου. Ἐπεισε
 δ' οὖν καὶ παρητήσατο τοὺς ἀνδρας ὁ Δημάδης καὶ δι-
 ἤλλαξεν αὐτῷ τὴν πόλιν.

XXIV. Ἀπελθόντος δὲ Ἀλεξάνδρου μεγάλοι μὲν 857
 10 ἦσαν οὗτοι, ταπεινὰ δ' ἔπραττεν ὁ Δημοσθένης. Κι-
 νουμένῳ δὲ Ἄγιδι τῷ Σπαρτιάτῃ βραχέα συνεκινήθη
 πάλιν, εἴτ' ἔπηξε, τῶν μὲν Ἀθηναίων οὐ συνεξανα-
 στάντων, τοῦ δ' Ἄγιδος πεσόντος καὶ τῶν Λακεδαιμο-
 νίων συντριβέντων. Εἰσῆχθη δὲ τότε καὶ ἡ περὶ τοῦ
 15 στεφάνου γραφὴ κατὰ Κτησιφῶντος, γραφεῖσα μὲν ἐπὶ
 Χαιρώνδου ἄρχοντος μικρὸν ἐπάνω τῶν Χαιρωνικῶν,
 κριθεῖσα δ' ὕστερον ἔτεσι δέκα ἐπ' Ἀριστοφῶντος, γε-
 νομένη δὲ ὡς οὐδεμία τῶν δημοσίων περιβόητος διὰ
 τε τὴν δόξαν τῶν λεγόντων καὶ τὴν τῶν δικαζόντων εὐ-
 20 γένειαν, οἱ τοῖς ἐλαύνουσι τὸν Δημοσθένην τότε πλεῖ-
 στον δυναμένους καὶ μακεδονίζουσι οὐ προήκαντο τὴν
 κατ' αὐτοῦ ψῆφον, ἀλλ' οὕτω λαμπρῶς ἀπέλυσαν, ὥστε
 τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων Αἰσχίνην μὴ μεταλαβεῖν.
 Ἐκεῖνος μὲν οὖν εὐθύς ἐκ τῆς πόλεως ὄχρετ' ἀπίων καὶ
 25 περὶ Ῥόδον καὶ Ἰωνίαν σοφιστεύων κατεβίωσε.

XXV. Μετ' οὐ πολὺ δ' Ἀρπαλος ἦκεν ἐξ Ἀσίας εἰς
 τὰς Ἀθήνας ἀποδρᾶς Ἀλεξάνδρου, αὐτῷ τε πράγματα
 συνειδῶς πονηρὰ δι' ἀσώτῃαν, κάκεινον ἤδη χαλεπὸν
 ὄντα τοῖς φίλοις δεδοικώς. Καταφυγόντος δὲ πρὸς τὸν
 30 δῆμον αὐτοῦ καὶ μετὰ τῶν χρημάτων καὶ τῶν νεῶν αὐ-
 τὸν παραδιδόντος, οἱ μὲν ἄλλοι ῥήτορες εὐθύς ἐποφθαλ-
 μιάσαντες πρὸς τὸν πλοῦτον ἐβοήθουν καὶ συνέπει-

θον τοὺς Ἀθηναίους δέχεσθαι καὶ σώζειν τὸν ἱκέτην.
 Ὁ δὲ Δημοσθένης πρῶτον μὲν ἀπελαύνειν συνεβούλευε
 τὸν Ἀρπαλον καὶ φυλάττεσθαι, μὴ τὴν πόλιν ἐμβάλω-
 σιν εἰς πόλεμον ἐξ οὐκ ἀναγκαίας καὶ ἀδίκου προφά-
 σεως· ἡμέραις δ' ὀλίγαις ὕστερον ἐξεταζομένων τῶν 5
 χρημάτων ἰδὼν αὐτὸν ὁ Ἀρπαλος ἠσθέντα βαρβαρικῇ
 κύλικι καὶ καταμανθάνοντα τὴν τορλίαν καὶ τὸ εἶδος,
 ἐκέλευσε διαβαστάσαντα τὴν ὀλκὴν τοῦ χρυσίου σκέψα-
 σθαι. Θαναμάσαντος δὲ τοῦ Δημοσθένους τὸ βάρος καὶ
 πυθομένου, πόσον ἄγει, μειδιάσας ὁ Ἀρπαλος „Ἄξει 10
 σοι“ φησὶν „εἴκοσι τάλαντα.“ καὶ γενομένης τάχιστα
 τῆς νυκτὸς ἐπεμψεν αὐτῷ τὴν κύλικα μετὰ τῶν εἴκοσι
 τάλαντων. Ἦν δ' ἄρα δεινὸς ὁ Ἀρπαλος ἐρωτικοῦ πρὸς
 χρυσίον ἀνδρὸς ὅψει καὶ διαχύσει καὶ βολαῖς ὀμμάτων
 ἀνευρεῖν ἠθος. Οὐ γὰρ ἀντέσχεν ὁ Δημοσθένης, ἀλλὰ 15
 πληγείς ὑπὸ τῆς δωροδοκίας ὥσπερ παραδεδεγμένος
 φρουρὰν προσκεχωρήκει τῷ Ἀρπάλῳ. Καὶ μεθ' ἡμέραν
 εὐ καὶ καλῶς ἐρίοις καὶ ταινίαις κατὰ τοῦ τραχήλου κα-
 θελιξάμενος εἰς τὴν ἐκκλησίαν προῆλθε· καὶ κελευόν-
 των ἀνίστασθαι καὶ λέγειν διένευεν, ὡς ἀποκεκομμένης 20
 αὐτῷ τῆς φωνῆς. Οἱ δ' εὐφρεῖς χλευάζοντες οὐχ ὑπὸ
 συνάγῃς ἐφραζον, ἀλλ' ὑπ' ἀργυράγῃς εἰλήφθαι νύ-
 κτωρ τὸν δημαγωγόν. Ἔσπερον δὲ τοῦ δήμου παντὸς αἰ-
 σθητόμενον τὴν δωροδοκίαν καὶ βουλόμενον ἀπολογεῖ-
 σθαι καὶ πελθεῖν οὐκ ἔδωτος, ἀλλὰ χαλεπαίνοντος καὶ 25
 θοροβουόντος, ἀναστάς τις ἔσκωψεν εἰπών· „Οὐκ ἀκού-
 σεσθε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦ τὴν κύλικα ἔχοντος;“
 Τότε μὲν οὖν ἀπέπεμψαν ἐκ τῆς πόλεως τὸν Ἀρπαλον,
 δεδιότες δὲ μὴ λόγον ἀπαιτῶνται χρημάτων ὧν διηρ-
 πάκεσαν οἱ ῥήτορες, ζήτησιν ἐποιούντο νεανικὴν καὶ 30
 τας οἰκίας ἐπιόντες ἠρεύνων, πλην τῆς Καλλικλέους τοῦ
 Ἀρρενίδου. Μόνην γὰρ τὴν τούτου νεωστὶ γεγαμηκό-

τος οὐκ εἶασαν ἐλεγχθῆναι, νύμφης ἔνδου οὔσης, ὡς ἱστορεῖ Θεόπομπος.

XXVI. Ὁ δὲ Δημοσθένης ὁμοίως χωρῶν εἰσήνεγκε ψήφισμα τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴν ἐξετάσαι τὸ πρᾶγμα καὶ τοὺς ἐκείνη δόξαντας ἀδικεῖν δοῦναι δίκην. Ἐν δὲ πρῶτοις αὐτοῦ τῆς βουλῆς ἐκείνου καταψηφισαμένης, εἰσῆλθε μὲν εἰς τὸ δικαστήριον, ὄφλων δὲ πενήκοντα ταλάντων δίκην καὶ παραδοθεὶς εἰς τὸ δεσμοτήριον, αἰσχρῆ τῆς αἰτίας φασὶ καὶ δι' ἀσθένειαν τοῦ σώματος οὐ δυναμένου φέρειν τὸν εἰρημὸν ἀποδοῦναι τοὺς μὲν λαθόντα, τῶν δὲ λαθεῖν ἐξουσίαν δόντων. Λέγεται γοῦν, ὡς οὐ μακρὰν τοῦ ἄστεος φεύγων αἰσθητοί τινας τῶν διαφόρων αὐτῷ πολιτῶν ἐπιδιώκοντας, καὶ βούλοιο μὲν αὐτὸν ἀποκρύπτειν, ὡς δ' ἐκείνοι φθεγγάμενοι τοῦνομα καὶ προσελθόντες ἐγγὺς ἐδέοντο λαβεῖν ἐφόδια παρ' αὐτῶν, ἐπ' αὐτὸ τοῦτο κομίζοντες ἀργύριον οἰκοθεν καὶ τούτου χάριν ἐπιδιώξαντες αὐτόν, ἅμα δὲ θαρρεῖν παρεκάλουν καὶ μὴ φέρειν ἀνιαρῶς τὸ συμβεβηκός, ἔτι μᾶλλον ἀνακλαύσασθαι τὸν Δημοσθένην καὶ εἰπεῖν· „Πῶς δ' οὐ μέλλω φέρειν βαρέως ἀπολιπὼν πόλιν ἐχθροὺς τοιούτους ἔχουσαν, οἷους ἐν ἑτέρῳ φίλους εὐρεῖν οὐ θάδιόν ἐστιν;“ Ἦνεγκε δὲ τὴν φυγὴν μαλακῶς, ἐν Αἰγίῃ καὶ Τροιζήνι καθεζόμενος τὰ πολλὰ καὶ πρὸς τὴν Ἀττικὴν ἀποβλέπων δεδακρυμένος, ὥστε φωνᾶς οὐκ εὐγνώμονας οὐδ' ὁμολογούσας τοῖς ἐν τῇ πολιτείᾳ νεανιεύμασιν ἀπομνημονεύεσθαι. Λέγεται γὰρ ἐν τοῦ ἄστεος ἀπαλλαττόμενος καὶ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν ἀνατείνας τὰς χεῖρας εἰπεῖν· „ὦ δέσποινα Πολιάς, τί δὴ τρισὶ τοῖς χαλεπωτάτοις χαιρεῖς θηροῖς, γλαυκῇ καὶ δράκοντι καὶ δήμῳ;“ Τοὺς δὲ προσιόντας αὐτῷ καὶ συνδιατρέβοντας νεανίσκους ἀπέτρεπε τῆς πολιτείας λέγων ὡς, εἰ, δυνεῖν προκειμένων ὀδῶν ἀπ' ἀρχῆς, τῆς

μὲν ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ τὴν ἐκκλησίαν, τῆς δ' ἄντικρυς εἰς τὸν ὄλεθρον, ἐτύγγανε προειδῶς τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν κακὰ, φόβους καὶ φθόνους καὶ διαβολὰς καὶ ἀγῶνας, ἐπὶ ταύτην ἂν ὀρμηῆσαι τὴν εὐθὺ τοῦ θανάτου τείνουσαν.

XXVII. Ἀλλὰ γὰρ ἔτι φεύγοντος αὐτοῦ τὴν εἰρημηνὴν φυγῆν Ἀλέξανδρος μὲν ἐτελεύτησε, τὰ δ' Ἑλληνικὰ συνίσταντο πάλιν, Λεωσθένους ἀνδραγαθοῦντος καὶ περιτειχίζοντος Ἀντίπατρον ἐν Λαμία πολιορκούμενον. Πυθίας μὲν οὖν ὁ ῥήτωρ καὶ Καλλιμέδων ὁ Κέραβος ἐξ Ἀθηναίων φεύγοντες Ἀντιπάτρῳ προσεγένοντο καὶ μετὰ τῶν ἐκείνου φίλων καὶ πρέσβειων περιιόντες οὐκ εἶον ἀφίστασθαι τοὺς Ἕλληνας οὐδὲ προσέχειν τοῖς Ἀθηναίοις. Δημοσθένης δὲ τοῖς ἐξ ἄστεος πρεσβεύουσι προσμίζας ἑαυτὸν ἠγωνίζετο καὶ συνέπραττεν, ὅπως αἱ πόλεις συνεπιθήσονται τοῖς Μακεδόσι καὶ συνεκβαλοῦσιν αὐτοὺς τῆς Ἑλλάδος. Ἐν δ' Ἀρκαδίᾳ καὶ λοιδορίαν τοῦ Πυθίου καὶ τοῦ Δημοσθένους γενέσθαι πρὸς ἀλλήλους εἰρηκεν ὁ Φύλαρχος ἐν ἐκκλησίᾳ, τοῦ μὲν ὑπὲρ τῶν Μακεδόνων, τοῦ δ' ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων λέγοντος. Λέγεται δὲ τὸν μὲν Πυθίαν εἰπεῖν ὅτι, καθάπερ οἰκίαν, εἰς ἣν ὄνειον εἰσφέρεται γάλα, κακόν τι πάντως ἔχειν νομίζομεν, οὕτω καὶ πόλιν ἀνάγκη νοσεῖν, εἰς ἣν Ἀθηναίων πρεσβεία παραγίνεται· τὸν δὲ Δημοσθένην στρέψαι τὸ παράδειγμα φήσαντα, καὶ τὸ γάλα τὸ ὄνειον ἐφ' ὑγείᾳ καὶ τοὺς Ἀθηναίους ἐπὶ σωτηρίᾳ παραγίνεσθαι τῶν νοσοῦντων. Ἐφ' οἷς ἦσθεῖς ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος ψηφίζεται τῷ Δημοσθένει κἀθοδον. Τὸ μὲν οὖν ψήφισμα Δήμων ὁ Παιανιεύς, ἀνεψιὸς δὲ Δημοσθένους, εἰσήνεγκεν· ἐπέμφθη δὲ τριήρης ἐπ' αὐτὸν εἰς Αἰγίαν. Ἐκ δὲ Πειραιῶς ἀνέβαινεν οὔτε ἄρχοντας οὔτε ἱερέως ἀπολειφθέντος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων πολι-

τῶν ὁμοῦ πάντων ἀπαντῶντων καὶ δεχομένων προθύ-
 μως. Ὅτε καὶ φησιν αὐτὸν ὁ Μάγνης Δημήτριος ἀνα-
 τεύναντα τὰς χεῖρας μακαρίζαι τῆς ἡμέρας ἐκείνης αὐ-
 τόν, ὡς βέλτιον Ἀλκιβιάδου κατιόντα· πεπεισμένους
 5 γὰρ, οὐ βεβιασμένους, ὑπ' αὐτοῦ δέχεσθαι τοὺς πόλι-
 τας. Τῆς δὲ χρηματικῆς ζημίας αὐτῷ μενούσης (οὐ γὰρ
 ἐξῆν χάριτι λύσαι καταδίκην) ἐσοφίσαντο πρὸς τὸν νό- 859
 μόν. Εἰσθότες γὰρ ἐν τῇ θυσίᾳ τοῦ Διὸς τοῦ σωτήρος
 ἀργύριον τελεῖν τοῖς κατασκευάζουσι καὶ κοσμοῦσι τὸν
 10 βωμόν, ἐκείνῳ τότε ταῦτα ποιῆσαι καὶ παρασχεῖν πεντή-
 κοντα ταλάντων ἐξέδωκαν, ὅσον ἦν τίμημα τῆς κατα-
 δίκης.

XXVIII. Οὐ μὴν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀπέλαυσε τῆς
 πατρίδος κατελθὼν, ἀλλὰ ταχὺ τῶν Ἑλληνικῶν πραγ-
 15 μάτων συντριβέντων Μεταγειτυϊῶνος μὲν ἢ περὶ Κραν-
 νῶνα μάχῃ συνέπεσε, Βοηδρομιῶνος δὲ παρήλθεν εἰς
 Μουνυχίαν ἢ φρουρά, Πυανεψιῶνος δὲ Δημοσθένης
 ἀπέθανε τόνδε τὸν τρόπον. Ὡς Ἀντίπατρος καὶ Κρατε-
 ρὸς ἠγγέλλοντο προσιόντες ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, οἱ μὲν περὶ
 20 τὸν Δημοσθένην φθάσαντες ὑπέξῃλθον ἐκ τῆς πόλεως,
 ὁ δὲ δῆμος αὐτῶν θάνατον κατέγνω Δημάδου γράψαν-
 τος. Ἄλλων δὲ ἀλλαχοῦ διασπαρέντων ὁ Ἀντίπατρος
 περιέπεμπε τοὺς συλλαμβάνοντας, ὧν ἠγεμῶν ἦν Ἀρ-
 χίας ὁ κληθεὶς φυγαδοθήρας. Τοῦτον δὲ Θούριον ὄντα
 25 τῷ γένει λόγος ἔχει τραγωδίας ὑποκρίνεσθαι ποτε, καὶ
 τὸν Αἰγινήτην Πῶλον τὸν ὑπερβαλόντα τῇ τέχνῃ πάν-
 τας ἐκείνου γεγενῆσθαι μαθητὴν Ἰστοροῦσιν. Ἐρμιππος
 δὲ τὸν Ἀρχίαν ἐν τοῖς Λακρίτου τοῦ ῥήτορος μαθητῆν
 ἀναγράφει· Δημήτριος δὲ τῆς Ἀναξιμένους διατριβῆς
 30 μετεσχηκέναι φησὶν αὐτόν. Οὗτος οὖν ὁ Ἀρχίας Ὑπε-
 ρεῖδην μὲν τὸν ῥήτορα καὶ Ἀριστόνικον τὸν Μαραθῶ-
 νου καὶ τὸν Δημητρίου τοῦ Φαληρέως ἀδελφὸν Ἴμε-

ραῖον ἐν Αἰγίνῃ καταφυγόντας ἐπὶ τὸ Αἰάκειον ἀπο-
 σπάσας ἐπεμψεν εἰς Κλεωνὰς πρὸς Ἀντίπατρον· κἀκεῖ
 διεφθάρησαν, Ὑπερείδου δὲ καὶ τὴν γλῶτταν ἐκτμη-
 θῆναι λέγουσι.

XXIX. Τὸν δὲ Δημοσθένην πυθόμενος ἰκέτην ἐν 5
 Καλαυρία ἐν τῷ ἱερῷ Ποσειδῶνος καθέζεσθαι, διαπλευ-
 σας ὑπηρετικοῖς καὶ ἀποβάς μετὰ Θορακῶν δορυφόρων
 ἐπειθεν ἀναστάντα βαδίζειν μετ' αὐτοῦ πρὸς Ἀντίπα-
 τρον ὡς δυσχερὲς πεισόμενον οὐδέν. Ὁ δὲ Δημοσθένης
 ἐτύγγανεν ὄψιν ἑωρακῶς κατὰ τοὺς ὕπνους ἐκείνης τῆς 10
 νυκτὸς ἀλλόκοτον. Ἐδόκει γὰρ ἀνταγωνίζεσθαι τῷ Ἀρ-
 χίᾳ τραγωδίαν ὑποκρινόμενος, εὐήμερῶν δὲ καὶ κατέ-
 χων τὸ θέατρον ἐνδεία παρασκευῆς καὶ χορηγίας κρα-
 τεῖσθαι. Διὸ τοῦ Ἀρχίου πολλὰ φιλάνθρωπα διαλε-
 χθέντος ἀναβλέψας πρὸς αὐτόν, ὥσπερ ἐτύγγανε καθή- 15
 μενος, „Ὁ Ἀρχία“ εἶπεν „οὔτε ὑποκρινόμενός με ἐπει-
 σας πάποτε οὔτε νῦν πείσεις ἐπαγγελόμενος.“ Ἀρξα-
 μένου δ' ἀπειλεῖν τοῦ Ἀρχίου μετ' ὀργῆς „Νῦν“ ἔφη
 „λέγεις τὰ ἐκ τοῦ Μακεδονικοῦ τρίποδος, ἄρτι δ' ὑπε-
 κρίνου. Μικρὸν οὖν ἐπίσχες, ὅπως ἐπιστείλω τι τοῖς 20
 οἴκοι.“ Καὶ ταῦτ' εἰπὼν ἐντὸς ἀνεχώρησε τοῦ ναοῦ·
 καὶ λαβὼν βιβλίον ὡς γράφειν μέλλων προσήνεγκε τῷ
 στόματι τὸν κάλαμον, καὶ δακῶν, ὥσπερ ἐν τῷ διανοεῖ-
 σθαι καὶ γράφειν εἰώθει, χρόνον τινὰ κατέσχευεν, εἴτα
 συγκαλυψάμενος ἀπέκλινε τὴν κεφαλὴν. Οἱ μὲν οὖν 25
 παρὰ τὰς θύρας ἐστῶτες δορυφόροι κατεγέλων ὡς ἀπο-
 δειλιῶντος αὐτοῦ, καὶ μαλακὸν ἀπεικάλουν καὶ ἀναν-
 δρον, ὁ δ' Ἀρχίας προσελθὼν ἀνίστασθαι παρεκάλει,
 καὶ τοὺς αὐτοὺς ἀνακνικῶν λόγους αὐθις ἐπηγγέλλετο
 διαλλαγὰς πρὸς τὸν Ἀντίπατρον. Ἦδη δὲ συνησθημέ- 30
 νος ὁ Δημοσθένης ἐμπεφυκὸτος αὐτῷ τοῦ φαρκάκου
 καὶ κρατοῦντος ἐξεκαλύψατο· καὶ διαβλέψας πρὸς τὸν

Ἀρχίαν „οὐκ ἂν φθάνοις“ εἶπεν „ἤδη τὸν ἐκ τῆς τρα-
γῳδίας ὑποκρινόμενος Κρέοντα καὶ τὸ σῶμα τοῦτο φέ-
πτων ἄταφον. Ἐγὼ δ', ὦ φίλε Πόσειδον, ἐτι ζῶν ἐξανέ-
σταμαι τοῦ Ιεροῦ· τῷ δὲ Ἀντιπάτρῳ καὶ Μακεδόσιν
5 οὐδ' ὁ σὸς ναὸς καθαρὸς ἀπολέλειπται.“ Ταῦτ' εἰπὼν
καὶ κελεύσας ὑπολαβεῖν αὐτὸν ἤδη τρέμοντα καὶ σφαλ-
λόμενον ἅμα τῷ προελθεῖν καὶ παραλλάξαι τὸν βωμὸν
ἐπεσε καὶ στενάξας ἀφῆκε τὴν ψυχὴν.

XXX. Τὸ δὲ φάρμακον Ἀρίστων μὲν ἐκ τοῦ καλά-860
10 μων λαβεῖν φησιν αὐτόν, ὡς εἴρηται· Πάππος δέ τις,
οὗ τὴν ἱστορίαν Ἐρμιππος ἀνείληφε, φησί, πεσόντος
αὐτοῦ παρὰ τὸν βωμὸν ἐν μὲν τῷ βιβλίῳ γεγραμμένην
ἐπιστολῆς ἀρχὴν εὐρεθῆναι „Δημοσθένους Ἀντιπάτρῳ,
καὶ μηδὲν ἄλλο· θαναταζομένης δὲ τῆς περὶ τὸν θάνατον
15 ὀξύτητος διηγείσθαι τοὺς παρὰ ταῖς θύραις Θοῤῃκας, ὡς
ἐκ τινος ῥακίου λαβῶν εἰς τὴν χεῖρα προσδοίτο τῷ στό-
ματι καὶ καταπίοι τὸ φάρμακον· αὐτοὶ δ' ἄρα χρυσὸν
φῆθησαν εἶναι τὸ καταπινόμενον· ἢ δ' ὑψηροῦσα
παιδίσκη, πυνθανομένων τῶν περὶ τὸν Ἀρχίαν, φαίη
20 πολὺν εἶναι χρόνον, ἐξ οὗ φοροίη τὸν ἀπόδεσμον ἐκεῖ-
νον ὁ Δημοσθένης ὡς φυλακτῆριον. Ἐρατοσθένης δὲ
καὶ αὐτὸς ἐν κρίκῳ φησὶ κοίλῳ τὸ φάρμακον φυλάσ-
σειν· τὸν δὲ κρίκον εἶναι τοῦτου αὐτῷ φόρημα περι-
βραχιόνιον. Τῶν δ' ἄλλων, ὅσοι γεγράφασι περὶ αὐ-
25 τοῦ, πάμπολλοι δὲ εἰσι, τὰς διαφορὰς οὐκ ἀναγκαῖον
ἐπεξελεθεῖν· πλὴν ὅτι Δημοκράτης ὁ τοῦ Δημοσθένους
οἰκεὶος οὐδεὶς φησιν αὐτὸν οὐχ ὑπὸ φαρμάκου, θεῶν
δὲ τιμῇ καὶ προνοίᾳ τῆς Μακεδόνων ἀμότητος ἐξαπα-
γῆναι συντόμως καταστρέψαντα καὶ ἀλύπας. Κατέ-
30 στρεψε δὲ ἕκτη ἐπὶ δέκα τοῦ Πυανεψιῶνος μηνός, ἐν
ἣ τὴν σκυθρωποτάτην τῶν Θεσμοφορίων ἡμέραν ἄγου-
σαι παρὰ τῇ θεῷ νηστεύουσιν αἱ γυναῖκες. Τούτῳ μὲν

ὀλίγον ὕστερον ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος ἀξίαν ἀποδι-
δοῦς τιμὴν εἰκόνα τε χαλκῆν ἀνέστησε καὶ τὸν πρεσβύ-
τατον ἐψηφίσατο τῶν ἀπὸ γένους ἐν Πρωτανείῳ σίτησιν
ἔχειν. Καὶ τὸ ἐπίγραμμα τὸ θρυλούμενον ἐπεγράφη τῇ
5 βάσει τοῦ ἀνδριάντος

εἶπερ ἴσῃν ῥώμην γνώμη, Δημοσθένης, εἶχες,
οὔποτ' ἂν Ἑλλήνων ἤρξεν Ἄρης Μακεδῶν.

Οἱ γὰρ αὐτὸν τὸν Δημοσθένην τοῦτο ποιῆσαι λέγοντες
ἐν Καλαυριά μελλόντα τὸ φάρμακον προσφέρεισθαι κο-
μιτῆ φλυαροῦσι.

XXXI. Μικρὸν δὲ πρόσθεν ἢ παραβαλεῖν ἡμᾶς Ἀθή-
ναζε λέγεται τι τοιόνδε συμβῆναι. Στρατιώτης ἐπὶ κρί-
σιν τινὰ καλούμενος ὑφ' ἡγεμόνος ὅσον εἶχε χρυσίδιον
εἰς τὰς χεῖρας ἐνέθηκε τοῦ ἀνδριάντος. Ἔστηκε δὲ τοὺς
δακτύλους συνέχων δι' ἀλλήλων καὶ ἀραπέφυκεν οὐ
15 μεγάλη πλάτανος. Ἀπὸ ταύτης πολλὰ τῶν φύλλων, εἴτε
πνεύματος ἐκ τύχης καταβαλόντος, εἴτ' αὐτὸς οὕτως ὁ
θεὸς ἐκάλυψε, περικείμενα καὶ συμπεσόντα λαθεῖν ἐποί-
ησε τὸ χρυσίον οὐκ ὀλίγον χρόνον. Ὡς δ' ὁ ἄνθρωπος
ἐπανελθὼν ἀνεῦρε καὶ διεδόθη λόγος ὑπὲρ τούτου, πολ-
20 λοὶ τῶν εὐφυνῶν ὑπόθεσιν λαβόντες εἰς τὸ ἀδωροδόκη-
τον τοῦ Δημοσθένους διημιλλῶντο τοῖς ἐπιγράμμασι.
Δημάδην δὲ χρόνον οὐ πολὺν ἀπολαύσαντα τῆς φρομέ-
νης δόξης ἢ Δημοσθένους δίκη κατήγαγεν εἰς Μακεδο-
νίαν, οὗς ἐκολάκευεν αἰσχροῶς, ὑπὸ τούτων ἐξολούμε-
25 νον δικαίως, ἐπαχθῆ μὲν ὄντα καὶ πρότερον αὐτοῖς, τότε
δ' εἰς αἰτίαν ἄφροντον ἐμπεσόντα. Γράμματα γὰρ ἐξέ-
πεσεν αὐτοῦ, δι' ὧν παρεκάλει Περδίκκην ἐπιχειρεῖν
Μακεδονίᾳ καὶ σώζειν τοὺς Ἕλληνας ὡς ἀπὸ σαπροῦ
καὶ παλαιοῦ στήμονος (λέγων τὸν Ἀντίπατρον) ἠρτημέ-
30 νους. Ἐφ' οἷς Δεινάρχου τοῦ Κορινθίου κατηγορήσαν-
τος παροξυνθεὶς ὁ Κάσσανδρος ἐγκατέσφαξεν αὐτοῦ τῷ

κόλπω τὸν υἱόν, εἶτα οὕτως ἐκείνον ἀνελεῖν προσέταξεν ἐν τοῖς μεγίστοις διδασκόμενον ἀτυχήμασιν, ὅτι πρῶτους ἑαυτοὺς οἱ προδοῦναι πωλοῦσιν, ὃ πολλὰκις Δημοσθένους προαγορεύοντος οὐκ ἐπίστευσε. Τὸν μὲν οὖν 5 Δημοσθένους ἀπέχεις, Σόσσιε, βίον ἐξ ᾧ ἡμεῖς ἀνέγνωμεν ἢ διηκούσαμεν.

ΚΙΚΕΡΩΝ.

10

1. Κικέρωνος δὲ τὴν μὲν μητέρα λέγουσιν Ἑλβίαν 861 καὶ γερονένην καλῶς καὶ βεβιωκέναι, περὶ δὲ τοῦ πατρὸς οὐδὲν ἦν πυθέσθαι μέτριον. Οἱ μὲν γὰρ ἐν κναφείῳ τινὶ καὶ γενέσθαι καὶ τραφήναι τὸν ἄνδρα λέγουσιν, οἱ δ' εἰς Τύλλον Ἄττιον ἀνάγουσι τὴν ἀρχὴν τοῦ γένους, βασιλεύσαντα λαμπρῶς ἐν Οὐλολούσκοις καὶ πολεμήσαντα Ῥωμαίοις οὐκ ἀδυνάτως. Ὁ μὲντοι πρῶτος ἐκ τοῦ γένους Κικέρων ἐπονομασθεὶς ἄξιός λόγου δοκεῖ 20 γενέσθαι, διὸ τὴν ἐπίκλησιν οὐκ ἀπέροισαν οἱ μετ' αὐτόν, ἀλλ' ἠσπάσαντο, καίπερ ὑπὸ πολλῶν χλευαζομένην. Κικερα γὰρ οἱ Λατῖνοι τὸν ἐρέβινθον καλοῦσι, κακείνος ἐν τῷ πέρατι τῆς ῥινὸς διαστολήν, ὡς ἔοικεν, ἀμβλείαν εἶχεν, ὥσπερ ἐρεβίνθου διαφνήν, ἀφ' ἧς ἐκτῆσατο τὴν ἐπωνυμίαν. Αὐτὸς γε μὴν Κικέρων, ὑπὲρ οὗ 25 τὰδε γέγραπται, τῶν φίλων αὐτὸν οἰομένων δεῖν, ὅτε πρῶτον ἀρχὴν μετῆι καὶ πολιτείας ἤπατετο, φνεγεῖν τοῦνομα καὶ μεταθέσθαι, λέγεται νεανιενυσάμενος εἰπεῖν, ὡς ἀγωνιεῖται τὸν Κικέρωνα τῶν Σκαύρων καὶ τῶν 30 Κάτλων ἐνδοξότερον ἀποδείξει. Ταμιεύων δ' ἐν Σικελίᾳ καὶ τοῖς θεοῖς ἀνάθημα ποιούμενος ἀργυροῦν τὰ μὲν πρῶτα δύο τῶν ὀνομάτων ἐπέγραψε, τὸν τε Μάρκον

καὶ τὸν Τύλλιον, ἀντὶ δὲ τοῦ τρίτου σκόπτων ἐρέβινθον ἐκέλευσε παρὰ τὰ γράμματα τὸν τεχνίτην ἐντορεῦσαι. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ ὀνόματος ἰστορεῖται.

II. Τεχθῆναι δὲ Κικέρωνα λέγουσιν ἀνωδύνως καὶ ἀπόνως λοχευθείσης αὐτοῦ τῆς μητρὸς ἡμέρα τρίτη τῶν 5 νέων Καλανδῶν, ἐν ἣ νῦν οἱ ἄρχοντες εὗχονται καὶ θύουσιν ὑπὲρ τοῦ ἡγεμόνος. Τῇ δὲ τρίτῃ φάσμα δοκεῖ γενέσθαι καὶ προειπεῖν ὡς ὄφελος μέγα πᾶσι Ῥωμαίοις ἐκτροφούση. Ταῦτα δὲ ἄλλως ὀνειράτα καὶ φλύαρον εἶναι δοκοῦντα ταχέως αὐτὸς ἀπέδειξε μαντείαν ἀληθι- 10 νὴν ἐν ἡλικίᾳ τοῦ μανθάνειν γενόμενος, δι' εὐφυῖαν ἐκλάμπας καὶ λαβῶν ὄνομα καὶ δόξαν ἐν τοῖς παισίν, ὥστε τοὺς πατέρας αὐτῶν ἐπιφοιτᾶν τοῖς διδασκαλείοις ὄψει τε βουλομένους ἰδεῖν τὸν Κικέρωνα καὶ τὴν ὑμνουμένην αὐτοῦ περὶ τὰς μαθήσεις ὀξύτητα καὶ σύνεσιν 15 ἰστορεῖται, τοὺς δ' ἀγροικοτέρους ὀργιζέσθαι τοῖς νέοις ὀρῶντας ἐν ταῖς ὁδοῖς τὸν Κικέρωνα μέσον αὐτῶν ἐπιτιμῇ λαμβάνοντας. Γενόμενος δ', ὥσπερ ὁ Πλάτων ἄξιοι τὴν φιλομαθίαν καὶ φιλόσοφον φύσιν, οἷος ἀσπάζεσθαι πᾶν μάθημα καὶ μηδὲν λόγου μηδὲ παιδείας ἀτι- 20 μάξειν εἶδος, ἐρρῶν πως προθυμότερον ἐπὶ ποιητικῇ. Καί τι καὶ ποιημάτιον ἔτι παιδὸς αὐτοῦ διασώζεται, Πόντιος Γλαῦκος, ἐν τετραμέτρῳ πεποιημένον. Προτῶν δὲ τῷ χρόνῳ καὶ ποικιλώτερον ἀπτόμενος τῆς περὶ ταῦτα μούσης ἔδοξεν οὐ μόνον ῥήτωρ, ἀλλὰ καὶ ποιητῆς 25 ἄριστος εἶναι Ῥωμαίων. Ἡ μὲν οὖν ἐπὶ τῇ ῥητορικῇ δόξα μέχρι νῦν διαμένει, καίπερ οὐ μικρὰς γεγεννημένης περὶ τοὺς λόγους καινοτομίας, τὴν δὲ ποιητικὴν αὐτοῦ, πολλῶν εὐφυῶν ἐπιγενομένων, παντάπασι ἀκλεῆ καὶ ἄτιμον ἔρρειν συμβέβηκεν. 30

III. Ἀπαλλαγείς δὲ τῶν ἐν παισὶ διατριβῶν Φίλωνος ἤκουσε τοῦ ἐξ Ἀκαδημείας, ὃν μάλιστα Ῥωμαῖοι τῶν

Κλειτομάχου συνήθων και διά τὸν λόγον ἐθανύμασαν
 και διά τὸν τρόπον ἠγάπησαν. Ἄμα δὲ τοῖς περὶ Μού-
 κιον ἀνδράσι συνῶν πολιτικοῖς και πρωτεύουσι τῆς 862
 βουλῆς εἰς ἐμπειρίαν τῶν νόμων ὠφελείτο· και τινὰ
 5 χρόνον και στρατείας μετέσχεν ὑπὸ Σύλλα περὶ τὸν
 Μαρκικὸν πόλεμον. Εἶθ' ὄρων εἰς στάσιμ, ἐκ δὲ τῆς
 στάσεως εἰς ἄκρατον ἐμπλίπτοντα τὰ πράγματα μοναρχίαν,
 ἐπὶ τὸν σχολαστὴν και θεωρητικὸν ἐλθὼν βίον
 Ἑλλησι συνῆν φιλολόγοις και προσεῖχε τοῖς μαθήμασιμ,
 10 ἄχρη οὐ Σύλλας ἐκράτησε και κατάστασιν τινὰ λαμβάνειν
 ἔδοξεμ ἡ πόλις. Ἐν δὲ τῷ χρόνῳ τούτῳ Χρυσόγο-
 νος ἀπελεύθερος Σύλλα προσαγγείλας τινὸς οὐσίαν ὡς
 ἐκ προγραφῆς ἀναιρεθέντος αὐτὸς ἐωνήσατο δισχιλίωμ
 δραχμῶμ. Ἐπεὶ δὲ Ρώσιμος ὁ υἱὸς και κληρονόμος τοῦ
 15 τεθνηκότος ἠγανάκτει και τὴν οὐσίαν ἀπεδείκνυε πεν-
 τήκοντα και διακοσίωμ ταλάντων οὐσαν ἀξίαν, ὅτε Σύλ-
 λας ἐλεγχόμενος ἐχαλέπαινε και δίκην πατροκτονίας ἐπῆ-
 γε τῷ Ρωσίωμ, τοῦ Χρυσογόνομ κατασκευάσαντος, ἐβο-
 ῆθει δ' οὐδεὶς, ἀλλ' ἀπετρέποντο τοῦ Σύλλα τὴν χαλε-
 20 πότητα δεδοικότες, οὕτω δὲ δι' ἐρημίαν τοῦ μειρακίου
 τῷ Κικέρωνι προσφηνόντος οἱ φίλοι συμπάρωμωμ, ὡς
 οὐκ ἂν αὐτῷ λαμπροτέρων αὐθις ἀρχὴν πρὸς δόξαν ἐτέ-
 ρων οὐδὲ καλλίωμ γεννησομένημ. Ἀναδεξάμενος οὖν τὴν
 συνηγορίαν και κατορθώσας ἐθανυμάσθη· δεδιὼς δὲ τὸν
 25 Σύλλαν ἀπεδήμησεμ εἰς τὴν Ἑλλάδαμ διασπείρας λόγον,
 ὡς τοῦ σώματος αὐτῷ θεραπείας δεόμενος. Καὶ γὰρ ἦν
 ὄντως ἰσχνὸς και ἄσαρκος, ἀρρωστία στομάχου μικρὰ
 και γλίσχηρα μόγις ὄψὲ τῆς ὥρας προσφερόμενος· ἡ δὲ
 φωνὴ πολλὴ μὲν και ἀγαθὴ, σκληρὰ δὲ και ἄπλαστος,
 30 ὑπὸ δὲ τοῦ λόγου σφοδρότητα και πάθος ἔχοντος ἀεὶ
 διά τῶν ἄνω τόνων ἐλαννομένημ φόβον παρεῖχεμ ὑπὲρ
 τοῦ σώματος.

IV. Ἀφικόμενος δ' εἰς Ἀθήνας Ἀντιόχου τοῦ Ἀσκα-
 λωνίτου διήκουσεμ, τῇ μὲν εὐροία τῶν λόγων αὐτοῦ και
 χάριτι κηλούμενος, ἀ δ' ἐν τοῖς δόγμασιμ ἐνεωτέριζεμ
 οὐκ ἐπαινῶμ. Ἦδη γὰρ ἐξίστατο τῆς νέας λεγομένης
 Ἀκαδημείας ὁ Ἀντιόχος και τὴν Καρνεάδου στάσιμ ἐγκα- 5
 τέλειπεμ, εἴτε καμπτόμενος ὑπὸ τῆς ἐναργείας και τῶν
 αἰσθήσεωμ, εἴτε, ὡς φασιν ἐνιοί, φιλοτιμία τινὶ και
 διαφορᾷ πρὸς τοὺς Κλειτομάχου και Φίλωνος συνήθειμ
 τὸν Στωϊκὸν ἐκ μεταβολῆς θεραπείωμ λόγον ἐν τοῖς
 πλείστοις. Ὁ δὲ Κικέρων ἐκεῖνα ἠγάπα κάκεινοιμ προσ- 10
 εῖχε μᾶλλον, διανοούμενος, εἰ παντάπασιν ἐκπέσοι τοῦ
 τὰ κοινὰ πράσσειμ, δεῦρο μετενεγκάμενος τὸν βίον ἐκ
 τῆς ἀγορᾶς και τῆς πολιτείας ἐν ἡσυχίᾳ μετὰ φιλοσο-
 φίας καταξῆμ. Ἐπεὶ δ' αὐτῷ Σύλλας τε προσηγγέλθη
 τεθνηκόως και τὸ σῶμα τοῖς γυμνασίοιμ ἀναρρωννύμενον 15
 εἰς ἕξιμ ἐβάδιζεμ νεανικήμ ἢ τε φωνὴ λαμβάνουσα πλάσιμ
 ἠθεῖα μὲν πρὸς ἀκοὴμ ἐτέδραπτο και πολλὴ, μετρίως δὲ
 πρὸς τὴν ἕξιμ ἤρμοστο τοῦ σώματος, πολλὰ μὲν τῶν ἀπὸ
 Ρώμης φίλων γραφόντων και δεομένων, πολλὰ δ' Ἀν-
 20 τιόχου παρακελευομένουμ τοῖς κοινοῖς ἐπιβαλεῖμ πράγμα-
 σιν, αὐθις ὡσπερ ὄργανον ἐξήρτυεμ τὸν ῥητορικὸν λόγον
 και ἀνεκίλει τὴν πολιτικὴμ δύναμιμ, αὐτόν τε ταῖς με-
 λέταιμ διαπονῶμ και τοὺς ἐπαινουμένους μετιῶμ ῥήτο-
 ρας. Ὅθεν εἰς Ἀσίαν και Ρόδον ἐπλευσεμ, και τῶν μὲν
 Ἀσιανῶμ ῥητόρων Ξενοκλεῖ τῷ Ἀδραμυττηνῷ και Διο- 25
 νυσίῳ τῷ Μάγνητι και Μενίπῳ τῷ Καρὶ συνεσχόλα-
 σεμ, ἐν δὲ Ρόδῳ ῥήτορι μὲν Ἀπολλωνίῳ τῷ Μόλωνος,
 φιλοσόφῳ δὲ Ποσειδωνίῳ. Λέγεται δὲ τὸν Ἀπολλώνιον
 οὐ συνιέντα τὴν Ρωμαϊκὴμ διάλεκτον δεηθῆναιμ τοῦ Κι-
 κέρωνος Ἑλληνιστὶ μελετῆσαι· τὸν δ' ὑπακοῦσαιμ προ- 30
 θύμωμ, οἴομενον οὕτως ἐσεσθαιμ βελτίονα τὴν ἐπανόρ-
 θωσιν· ἐπεὶ δ' ἐμελέτησεμ, τοὺς μὲν ἄλλοιμ ἐκπεπλήχθαι
 16

καὶ διαμιλλᾶσθαι πρὸς ἀλλήλους τοῖς ἐπαίνοις, τὸν δ' Ἀπολλώνιον οὐτ' ἀκροώμενον αὐτοῦ διαχυθῆναι καὶ παυσάμενον σύννου καθεξέσθαι πολὺν χρόνον, ἀχθο-863 μένου δὲ τοῦ Κικέρωνος εἰπεῖν· „Σὲ μὲν, ὦ Κικέρων, 5 ἐπαινῶ καὶ θαυμάζω, τῆς δὲ Ἑλλάδος οἰκτείρω τὴν τύχην, ὄρω, ἃ μόνῃ τῶν καλῶν ἡμῖν ὑπελείπετο, καὶ ταῦτα Ῥωμαίοις διὰ σοῦ προσγεγόμενα, παιδείαν καὶ λόγον.“

V. Ὁ γοῦν Κικέρων ἐλπίδων μεστὸς ἐπὶ τὴν πολι-10 τεῖαν φερόμενος ὑπὸ χρησμοῦ τινος ἀπημβλύνθη τὴν ὁρμήν. Ἐρομένῳ γὰρ αὐτῷ τὸν ἐν Δελφοῖς θεόν, ὅπως ἂν ἐνδοξότατος γένοιτο, προσέταξεν ἡ Πυθία τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, ἀλλὰ μὴ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν ἡγεμόνα ποιεῖσθαι τοῦ βίου. Καὶ τὸν γε πρῶτον ἐν Ῥώμῃ χρό-15 νον εὐλαβῶς διῆγε καὶ ταῖς ἀρχαῖς ὀκνηρῶς προσῆει καὶ παρημελεῖτο, ταῦτα δὲ τὰ Ῥωμαίων τοῖς βαναυσοτάτοις πρόχειρα καὶ συνήθη ῥήματα, Γραικὸς καὶ σχολαστικὸς ἀκούων. Ἐπεὶ δὲ φύσει φιλότιμος ὦν καὶ παροξυνόμενος ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν φίλων ἐπέδωκεν εἰς τὸ 20 συνηγορεῖν ἑαυτόν, οὐκ ἤρέμα τῷ πρωτείῳ προσῆγεν, ἀλλ' εὐθύς ἐξέλαμψε τῇ δόξῃ καὶ διέφερε πολὺ τῶν ἀγωνιζομένων ἐπ' ἀγορᾶς. Λέγεται δὲ καὶ αὐτὸς οὐδὲν ἥττον νοσήσας τοῦ Δημοσθένους πρὸς τὴν ὑπόκρισιν, τοῦτο μὲν Ῥωσικῶ τῷ κωμωδῷ, τοῦτο δ' Ἀισώπῳ τῷ 25 τραγικῷ προσέχειν ἐπιμελῶς. Τὸν δ' Ἀισώπον τοῦτον ἱστοροῦσιν ὑποκρινόμενον ἐν θεάτρῳ τὸν περὶ τῆς τιμωρίας τοῦ Θυέστου βουλευόμενον Ἄτρεα, τῶν ὑπηρετῶν τινος ἄφνω παραδραμόντος, ἕξω τῶν ἑαυτοῦ λογισμῶν διὰ τὸ πάθος ὄντα τῷ σκῆπτρῳ πάταξαι καὶ ἀνε-30 λεῖν. Οὐ μικρὰ δὲ πρὸς τὸ πείθειν ὑπῆρχεν ἐκ τοῦ ὑποκρίνεσθαι ῥοπή τῷ Κικέρωνι. Καὶ τοὺς γε τῷ βοᾶν μεγαλαυχουμένους ῥήτορας ἐπισκώπτων ἔλεγε δι' ἀσθέ-

νειαν ἐπὶ τὴν κραυγὴν ὥσπερ χαλοὺς ἐφ' ἵππου πηδᾶν. Ἡ δὲ περὶ τὰ σκώμματα καὶ τὴν παιδιὰν ταύτην εὐτρα-πελία δικανικὸν μὲν ἐδόκει καὶ γλαφυρόν, χρώμενος δ' αὐτῇ κατακόρως πολλοὺς ἐλύπει καὶ κακοηθείας ἐλάμβανε δόξαν.

VI. Ἀποδειχθεὶς δὲ ταμίαις ἐν σιτοδείᾳ καὶ λαχὼν Σικελίαν ἠνώχλησε τοῖς ἀνθρώποις ἐν ἀρχῇ σίτον εἰς Ῥώμην ἀποστέλλειν ἀναγκαζομένοις. Ὑστερον δὲ τῆς ἐπιμελείας καὶ δικαιοσύνης καὶ προότητος αὐτοῦ πείραν λαμβάνοντες ὡς οὐδένα τῶν πάποθ' ἡγεμόνων ἐτίμη-15 σαν. Ἐπεὶ δὲ πολλοὶ τῶν ἀπὸ Ῥώμης νέων ἐνδοξοὶ καὶ γεγονότες καλῶς αἰτίαν ἔχοντες ἀταξίας καὶ μαλακίας περὶ τὸν πόλεμον ἀνεπέμφθησαν ἐπὶ τὸν στρατηγὸν τῆς Σικελίας, συνεῖπεν αὐτοῖς ὁ Κικέρων ἐπιφανῶς καὶ πε-ριεποίησεν. Ἐπὶ τούτοις οὐν μέγα φρονῶν εἰς Ῥώμην 15 βαδίζων γελοῖόν τι παθεῖν φησι. Συντυχῶν γὰρ ἀνδρῶν τῶν ἐπιφανῶν φίλῳ δοκοῦντι περὶ Καμπανίαν, ἐρέσθαι, τίνα δὲ τῶν πεπραγμένων ὑπ' αὐτοῦ λόγον ἔχουσι Ῥωμαῖοι καὶ τί φρονοῦσιν, ὡς ὀνόματος καὶ δόξης τῶν πε-πραγμένων αὐτῷ τὴν πόλιν ἅπασαν ἐμπεπληκῶς· τὸν 20 δ' εἰπεῖν· „Ποῦ γὰρ ἦς, ὦ Κικέρων, τὸν χρόνον τοῦτον;“ τότε μὲν οὐν ἐξαθνυμῆσαι παντάπασιν, εἰ καθάπερ εἰς πέλαγος ἀχανὲς τὴν πόλιν ἐμπεσῶν ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος οὐδὲν εἰς δόξαν ἐπίδηλον πεποίηκεν· ὕστερον δὲ λογισμὸν ἑαυτῷ διδοὺς πολὺ τῆς φιλοτιμίας ὑφεί-25 λεν, ὡς πρὸς ἀόριστον πρᾶγμα τὴν δόξαν ἀμιλλώμενος καὶ πέρας οὐκ ἐφικτὸν ἔχουσαν. Οὐ μὲν ἀλλὰ τό γε χαίρειν ἐπαινούμενον διαφερόντως καὶ πρὸς δόξαν ἐμπαθέστερον ἔχειν ἄχρι παντὸς αὐτῷ παρέμεινε καὶ πολλοὺς πολλὰκις τῶν ὀρθῶν ἐπετάραξε λογισμῶν. 30

VII. Ἀπόμεινος δὲ τῆς πολιτείας προθυμότερον αἰσχρὸν ἤγειτο τοὺς μὲν βαναύσους ὀργάνοις χρωμένους

καὶ σκεύεσιν ἀψύχοις μηδενὸς ἀγνοεῖν ὄνομα μηδὲ χά-
 ραν ἢ δύναμιν αὐτῶν, τὸν δὲ πολιτικόν, ᾧ δὲ ἀνθρώ- 864
 πων αἱ κοιναὶ πράξεις περαίνονται, ἡθάρμως καὶ ἀμε-
 λῶς ἔχειν περὶ τὴν τῶν πολιτῶν γνῶσιν. Ὅθεν οὐ μό-
 5 νον τῶν ὀνομάτων εἰδίξε μνημονεύειν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ
 τόπον, ἐν ᾧ τῶν γνωρίμων ἕκαστος οἰκεῖ, καὶ χωρίον,
 οὗ κέκτηται, καὶ φίλους, οἵσινσι χρῆται, καὶ γείτονας
 ἐγίνωσκε· καὶ πᾶσαν ὁδὸν Ἰταλίας διαπορευομένῳ Κι-
 κέρῳ προχείρον ἦν εἰπεῖν καὶ ἐπιδειξάι τοὺς τῶν φί-
 10 λων ἀγροὺς καὶ τὰς ἐπαύλεις. Οὐσίαν δὲ μικρὰν μὲν,
 ἱκανὴν δὲ καὶ ταῖς δαπάναις ἐπαρκῆ κекτημένος ἔθαν-
 μάζετο μήτε μισθοὺς μήτε δῶρα προσιέμενος ἀπὸ τῆς
 συνηγορίας, μάλιστα δ' ὅτε τὴν κατὰ Βέρρου δίκην
 ἀνέλαβε. Τοῦτον γὰρ στρατηγὸν γεγονότα τῆς Σικε-
 15 λίας καὶ πολλὰ πεπονημένον τῶν Σικελιωτῶν διω-
 κόντων εἶλεν, οὐκ εἰπὼν, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τρόπου τινα
 τοῦ μὴ εἰπεῖν. Τῶν γὰρ στρατηγῶν τῷ Βέρρῳ χαριζο-
 μένων καὶ τὴν δίκην ὑπερθέσει καὶ διακρούσει πολ-
 λαῖς εἰς τὴν ὑστάτην ἐκβαλλόντων, ὡς ἦν πρόδηλον, ὅτι
 20 τοῖς λόγοις ὁ τῆς ἡμέρας οὐκ ἐξαρκέσει χρόνος οὐδὲ λήψε-
 ται πέρας ἢ κρίσις, ἀναστάς ὁ Κικέρων ἔφη μὴ δεῖσθαι
 λόγων, ἀλλ' ἐπαγαγὼν τοὺς μάρτυρας καὶ ἐπικρίνας ἐκέ-
 λευσε φέρειν τὴν ψῆφον τοὺς δικαστάς. Ὅμως δὲ πολλὰ
 χαρίεντα διαμνημονεύεται καὶ περὶ ἐκείνην αὐτοῦ τὴν
 25 δίκην. Βέρρου γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὸν ἐκτετμημένον χοῖ-
 ρον καλοῦσιν. Ὡς οὖν ἀπελευθερικὸς ἀνθρώπος ἔνο-
 χος τῷ Ἰουδαῖζεν ὄνομα Κεκίλιος ἐβούλετο παρῳασάμε-
 νος τοὺς Σικελιώτας κατηγορεῖν τοῦ Βέρρου „Τί Ἰου-
 δαῖα πρὸς χοῖρον;“ ἔφη ὁ Κικέρων. Ἦν δὲ τῷ Βέρρῳ
 30 ἀντίπαις υἱὸς οὐκ ἐλευθερίως δοκῶν προῖστασθαι τῆς
 ὄρας. Λοιδορηθεὶς οὖν ὁ Κικέρων εἰς μαλακίαν ὑπο
 τοῦ Βέρρου „Τοῖς υἱοῖς“, εἶπεν „ἐντὸς θυρῶν δεῖ λοι-

δορεῖσθαι.“ Τοῦ δὲ ῥήτορος Ὀρτησίου τὴν μὲν εὐθῆϊαν
 τῷ Βέρρῳ συνειπεῖν μὴ τολμήσαντος, ἐν δὲ τῷ τιμήματι
 πεισθέντος παραγενέσθαι καὶ λαβόντος ἐλεφαντίνην
 Σφίγγα μισθόν, εἶπέ τι πλαγίως ὁ Κικέρων πρὸς αὐ-
 τόν· τοῦ δὲ φήσαντος αἰνιγμάτων λύσεως ἀπείρως 5
 ἔχειν· „Καὶ μὴν ἐπὶ τῆς οἰκίας τὴν Σφίγγα ἔχεις.“

VIII. Οὕτω δὲ τοῦ Βέρρου καταδικασθέντος ἔβδο-
 μήκοντα πέντε μυριάδων τιμησάμενος τὴν δίκην ὁ Κι-
 κέρων διαβολὴν ἔσχευ, ὡς ἐπ' ἀργυρίῳ τὸ τίμημα κα-
 θυφειμένος. Οὐ μὴν ἀλλ' οἱ Σικελιωταὶ χάριν εἰδότες 10
 ἀγορανομοῦντος αὐτοῦ πολλὰ μὲν ἄγοντες ἀπὸ τῆς νή-
 σου, πολλὰ δὲ φέροντες ἦκον, ὧν οὐδὲν ἐποιήσατο κέρ-
 дос, ἀλλ' ὅσον ἐπενανίσαι τὴν ἀγορὰν ἀπεχρήσατο τῇ
 φιλοτιμίᾳ τῶν ἀνθρώπων. Ἐκέκτητο δὲ χωρίον καλὸν
 ἐν Ἄρροισι, καὶ περὶ Νέαν πόλιν ἦν ἀγρὸς καὶ περὶ Πομ- 15
 πήτους ἕτερος, οὐ μέγαλοι· φερνὴ τε Τερεντίας τῆς γυ-
 ναικὸς προσεγένετο μυριάδων δέκα, καὶ κληρονομία τις
 εἰς ἑννέα δηναρίων συναχθεῖσα μυριάδας. Ἀπὸ τούτων
 ἐλευθερίως ἅμα καὶ σωφρόνως διῆγε μετὰ τῶν συμβι-
 ούντων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων φιλολόγων, σπάνιον, εἰ 20
 ποτε, πρὸ δνσμῶν ἡλίου κατακλινόμενος, οὐχ οὔτω δι'
 ἀσχολίαν, ὡς διὰ τὸ σῶμα τῷ στομάχῳ μοχθηρῶς δια-
 κείμενον. Ἦν δὲ καὶ τὴν ἄλλην περὶ τὸ σῶμα θερα-
 πείαν ἀκριβῆς καὶ περιττός, ὥστε καὶ τρέψει καὶ περι-
 πάτοις ἀριθμῷ τεταγμένοις χρῆσθαι. Τοῦτον τὸν τρέ- 25
 πον διαπαιδαγωγῶν τὴν ἕξιν ἄνοσον καὶ διαρκῆ πρὸς
 πολλοὺς καὶ μεγάλους ἀγῶνας καὶ πόνους συνεῖχεν.
 Οἰκίαν δὲ τὴν μὲν πατρῴαν τῷ ἀδελφῷ παρεχώρησεν,
 αὐτὸς δ' ᾤκει περὶ τὸ Παλάτιον ὑπὲρ τοῦ μὴ μακρὰν
 βαδίζοντας ἐνοχλεῖσθαι τοὺς θεραπεύοντας αὐτόν. Ἐθε- 30
 ράπενον δὲ καθ' ἡμέραν ἐπὶ θύρας φοιτῶντες οὐκ ἐλάτ-
 865 τουνες ἢ Κράσσον ἐπὶ πλούτῳ καὶ Πομπήιον διὰ τὴν ἐν

τοῖς στρατεύμασι δύναμιν, θαυμαζομένους μάλιστα Ῥωμαίων καὶ μεγίστους ὄντας. Πομπήϊος δὲ καὶ Κικέρωνα ἐθεράπευε, καὶ μεγάλα πρὸς δύναμιν αὐτῶ καὶ δόξαν ἢ Κικέρωνος συνέπραξε πολιτεία.

5 IX. Στρατηγίαν δὲ μετιόντων ἅμα σὺν αὐτῶ πολλῶν καὶ μεγάλων πρώτος ἀπάντων ἀνηγορεύθη· καὶ τὰς κρίσεις ἔδοξε καθαρῶς καὶ καλῶς βραβεῦσαι. Λέγεται δὲ καὶ Δικίννιος Μάκερ, ἀνὴρ καὶ καθ' αὐτὸν ἰσχύων ἐν τῇ πόλει μέγα καὶ Κράσσῳ χρώμενος βοηθῶ,
10 κρινόμενος κλοπῆς ἐπ' αὐτοῦ, τῇ δυνάμει καὶ σπουδῇ πεποιθῶς, ἐτι τὴν ψῆφον τῶν κριτῶν διαφερόντων ἀπαλλαγείς οἰκᾶδε κείρασθαί τε τὴν κεφαλὴν κατὰ τάχος καὶ καθαρὸν ἱμάτιον ὡς νενικηκῶς λαβὼν αὐτὸς εἰς ἀγορὰν προτέναι· τοῦ δὲ Κράσσου περὶ τὴν αὔλειον
15 ἀπαντήσαντος αὐτῶ καὶ φράσαντος, ὅτι πάσαις ἐάλωκε ταῖς ψήφοις, ἀναστρέψας καὶ κατακλινεῖς ἀποθανεῖν. Τὸ δὲ πρᾶγμα τῷ Κικέρωνι δόξαν ἤνεγκεν ὡς ἐπιμελῶς βραβεύσαντι τὸ δικαστήριον. Ἐπεὶ δὲ Οὐατίνιος, ἀνὴρ ἔχων τι τραχὺ καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας ὀλίγωρον ἐν ταῖς
20 σινηγορίαις, χοιράδων δὲ τὸν τραχῆλον περιπλεως, ἠτεῖτό τι καταστάς παρὰ τοῦ Κικέρωνος, καὶ μὴ διδόντος, ἀλλὰ βουλευομένου πολὺν χρόνον, εἶπεν, ὡς οὐκ ἂν αὐτὸς διστάσειε περὶ τούτου στρατηγῶν, ἐπιστραφεὶς ὁ Κικέρων „Ἄλλ' ἐγὼ“ εἶπεν „οὐκ ἔχω τηλι-
25 κούτον τραχῆλον.“ Ἐτι δ' ἡμέρας δύο ἢ τρεῖς ἔχοντι τῆς ἀρχῆς αὐτῶ προσήγαγέ τις Μανίλιον εὐθύμων κλοπῆς. Ὁ δὲ Μανίλιος οὐτος εὐνοῖαν εἶχε καὶ σπουδὴν ὑπὸ τοῦ δήμου, δοκῶν ἐλαύνεσθαι διὰ Πομπήϊον· ἐκείνου γὰρ ἦν φίλος. Αἰτουμένου δ' ἡμέρας αὐτοῦ μίαν
30 ὁ Κικέρων μόνην τὴν ἐπιούσαν ἔδωκε· καὶ ὁ δῆμος ἠγάνακτησεν εἰδισμένων τῶν στρατηγῶν δέκα τοῦλάχιστον ἡμέρας δίδοναι τοῖς κινδυνεύουσι. Τῶν δὲ δημάρχων

αὐτὸν διαγαγόντων ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ κατηγορούντων, ἰκουσθῆναι δεηθεὶς εἶπεν, ὅτι τοῖς κινδυνεύουσι αἰεὶ, καθ' ὅσον οἱ νόμοι παρδείκουσι, κεχρημένος ἐπιεικῶς καὶ φιλανθρωπῶς δεινὸν ἠγείτο τῷ Μανίλιῳ ταῦτα μὴ παρασχεῖν· ἥς οὖν ἐτι μόνης κύριος ἦν ἡμέρας στρα-
5 τηγῶν, ταύτην ἐπίτηδες ὀρίσαι· τὸ γὰρ εἰς ἄλλον ἄρχοντα τὴν κρίσιν ἐκβαλεῖν οὐκ εἶναι βουλομένου βοηθεῖν. Ταῦτα λεχθέντα θαυμαστὴν ἐποίησε τοῦ δήμου μεταβολήν· καὶ πολλὰ κατευφημοῦντες αὐτὸν ἐδέοντο τὴν ὑπὲρ τοῦ Μανιλίου σινηγορίαν ἀναλαβεῖν. Ὁ δ'
10 ὑπέστη προθύμως, οὐχ ἥμιστα διὰ Πομπήϊον ἀπόντα· καὶ καταστάς πάλιν ἐξ ὑπαρχῆς ἐδημηγόρησε, νεανικῶς τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ τῷ Πομπήϊῳ φθονούντων καταπτόμενος.

X. Ἐπὶ δὲ τὴν ὑπατείαν οὐχ ἦττον ὑπὸ τῶν ἀρι-
15 στοκρατικῶν ἢ τῶν πολλῶν προήχθη διὰ τὴν πόλιν ἐξ αἰτίας αὐτῶ τοιαύτης συναγωνισαμένων. Τῆς ὑπὸ Σύλλα γενομένης μεταβολῆς περὶ τὴν πολιτείαν ἐν ἀρχῇ μὲν ἀτόπου φανείσης, τότε δὲ τοῖς πολλοῖς ὑπὸ χρόνου καὶ
20 σινηθείας ἤδη τινὰ κατάστασιν ἔχειν οὐ φάυλην δοκούσης, ἦσαν οἱ τὰ παρόντα διασεῖσαι καὶ μεταθεῖναι ζητοῦντες ἰδίων ἕνεκα πλεονεξιῶν, οὐ πρὸς τὸ βέλτιστον, Πομπήϊου μὲν ἐτι τοῖς βασιλεῦσιν ἐν Πόντῳ καὶ
25 Ἀρμενίᾳ πολεμοῦντος, ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ μηδεμιᾶς ὑφειστάσης πρὸς τοὺς νεωτερίζοντας ἀξιωμαχοῦ δύναμεως. Οὗτοι κορυφαῖον εἶχον ἄνδρα τολμητὴν καὶ μεγαλο-
πράγμονα καὶ ποικίλον τὸ ἦθος, Λεύκιον Κατιλίαν, ὃς αἰτίαν ποτὲ πρὸς ἄλλοις ἀδικήμασι μεγάλους ἔλαβε παρθένης συγγεγονέναι θυγατρὶ, κτεῖναι δ' ἀδελφὸν
30 αὐτοῦ· καὶ δίκην ἐπὶ τούτῳ φοβούμενος ἔπεισε Σύλλαν ὡς ἐτι ζῶντα τὸν ἄνθρωπον ἐν τοῖς ἀποθανουμένοις προγράψαι. Τοῦτον οὖν προστάτην οἱ πονηροὶ λαβόντες

ἄλλας τε πίστεις ἀλλήλοις ἔδωσαν καὶ καταθύσαντες ἀνθρώπων ἐρεύσαντο τῶν σαρκῶν. Διέφθαρτο δ' ὑπ' αὐτοῦ πολὺ μέρος τῆς ἐν τῇ πόλει νεότητος, ἡδονὰς καὶ πότους καὶ γυναικῶν ἔρωτας ἀεὶ προξενούντος 5 ἐκάστῳ καὶ τὴν εἰς ταῦτα δαπάνην ἀφειδῶς παρασκευάζοντος. Ἐπῆρτο δ' ἢ τε Τυρροηνία πρὸς ἀπόστασιν ὄλη καὶ τὰ πολλὰ τῆς ἐντὸς Ἀλπεων Γαλατίας. Ἐπισηφάλεστατα δ' ἢ Ῥώμη πρὸς μεταβολὴν εἶχε διὰ τὴν ἐν ταῖς οὐσίαις ἀνωμαλίαν, τῶν μὲν ἐν δόξῃ μάλιστα καὶ 10 φρονήματι κατεπτωχευμένων εἰς θέατρα καὶ δεῖπνα καὶ φιλαρχίας καὶ οἰκοδομίας, τῶν δὲ πλούτων εἰς ἀγρευεῖς καὶ ταπεινοὺς συνερρηγόντων ἀνθρώπους, ὥστε μικρῶς ῥοπῆς δεῖσθαι τὰ πράγματα καὶ παντὸς εἶναι τοῦ τολμήσαντος ἐκστῆσαι τὴν πολιτείαν αὐτὴν ὑφ' αὐτῆς νο- 15 σοῦσαν.

XI. Οὐ μὴν ἀλλὰ βουλόμενος ὁ Κατιλίνας ἰσχυροῦ τι προκαταλαβεῖν ὀρμητήριον ὑπατείας μετήει· καὶ λαμπρὸς ἦν ταῖς ἐλπίσιν ὡς Γαῖῳ Ἀντωνίῳ συνυπατεύσων, ἀνδρὶ καθ' αὐτὸν μὲν οὔτε πρὸς τὸ βέλτιον οὔτε πρὸς 20 τὸ χεῖρον ἡγεμονικῶ, προσθήκη δ' ἄγοντος ἑτέρου δυνάμεως ἰσομένῳ. Ταῦτα δὴ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν οἱ πλείστοι προαισθόμενοι τὸν Κικέρωνα προῆγον ἐπὶ τὴν ὑπατείαν· καὶ τοῦ δήμου δεξαμένου προθύμως ὁ μὲν Κατιλίνας ἐξέπεσε, Κικέρων δὲ καὶ Γάιος Ἀντωνίος ἤρθε- 25 θησαν. Καίτοι τῶν μετιόντων ὁ Κικέρων μόνος ἦν ἐξ ἰπικιοῦ πατρός, οὐ βουλευτοῦ, γεγονώς.

XII. Καὶ τὰ μὲν περὶ Κατιλίαν ἐμελλεν εἶτι, τοὺς πολλοὺς λαυθάνοντα, προάγωνες δὲ μεγάλοι τὴν Κικέρωνος ὑπατείαν ἐξεδέξαντο. Τοῦτο μὲν γὰρ οἱ κεκω- 30 λυμένοι κατὰ τοὺς Σύλλα νόμους ἄρχειν, οὔτ' ἀσθενεῖς οὔτε οὔτ' ὀλίγοι, μετιόντες ἀρχὰς ἐδημαγῶρον, πολλὰ τῆς Σύλλα τυραννίδος ἀληθῆ μὲν καὶ δίκαια κατηγο-

ροῦντες, οὐ μὴν ἐν δέοντι τὴν πολιτείαν οὐδὲ σὺν καιρῷ κινούντες, τοῦτο δὲ νόμους εἰσῆγον οἱ δημόχοι πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, δεκαδαρχίαν καθιστάντες αὐτοκράτορων ἀνδρῶν, οἷς ἐφείτο πάσης μὲν Ἰταλίας, πάσης δὲ Συρίας καὶ ὅσα διὰ Πομπηίου νεωστὶ προσώρι- 5 στο κυρίους ὄντας πωλεῖν τὰ δημόσια, κρίνειν οὓς δοκοίη, φηγάδας ἐκβάλλειν, συνοικίζειν πόλεις, χρήματα λαμβάνειν ἐκ τοῦ ταμείου, στρατιώτας τρέφειν καὶ καταλέγειν ὁπόσων δέοιντο. Διὸ καὶ τῷ νόμῳ προσεί- 10 χον ἄλλοι τε τῶν ἐπιφανῶν καὶ πρῶτος Ἀντωνίος ὁ τοῦ Κικέρωνος συνάρχων ὡς τῶν δέκα γενησόμενος. Ἐδοκεῖ δὲ καὶ τὸν Κατιλίνα νεωτερισμὸν εἰδὼς οὐ δυσχεραίνειν ὑπὸ πλήθους δανείων· ὁ μάλιστα τοῖς ἀρίστοις φόβον παρεῖχε. Καὶ τοῦτον πρῶτον θεραπεύων ὁ Κικέρων ἐκείνῳ μὲν ἐψηφίσατο τῶν ἐπαρχιῶν Μακεδονίαν, 15 αὐτῷ δὲ τὴν Γαλατίαν διδομένην παρητήσατο, καὶ κατειργάσατο τῇ χάριτι ταύτῃ τὸν Ἀντωνίον ὥσπερ ὑποκριτὴν ἐμμισθον αὐτῷ τὰ δεύτερα λέγειν ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Ὡς δ' οὗτος ἐαλάκει καὶ χειροῆθης ἐγεγόνει, μᾶλλον ἤδη θαρρῶν ὁ Κικέρων ἐνίστατο πρὸς τοὺς και- 20 νοτομοῦντας. Ἐν μὲν οὖν τῇ βουλῇ κατηγορίαν τινὰ τοῦ νόμου διατιθέμενος οὕτως ἐξέπληξεν αὐτοὺς τοὺς εἰσφέροντας, ὥστε μηδὲν ἀντιλέγειν. Ἐπεὶ δ' αὐτῆς ἐπεχείρουν καὶ παρεσκευασμένοι προεκαλοῦντο τοὺς ὑπάτους ἐπὶ τὸν δῆμον, οὐδὲν ὑποδείσας ὁ Κικέρων, 25 ἀλλὰ τὴν βουλήν ἐπεσθαι κελεύσας καὶ προελθὼν οὐ μόνον ἐξέβαλε τὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἀπογνῶναι τοὺς δημάρχους ἐποίησε, παρὰ τοσοῦτον τῷ λόγῳ κρατηθέντας ὑπ' αὐτοῦ.

867 XIII. Μάλιστα γὰρ οὗτος ὁ ἀνὴρ ἐπέδειξε Ῥωμαίους 30 ὅσον ἡδονῆς λόγος τῷ καλῷ προστίθῃσι, καὶ ὅτι τὸ δίκαιον ἀήτητόν ἐστιν, ἂν ὀρθῶς λέγηται, καὶ δεῖ τὸν

ἐμμελῶς πολιτευόμενον ἀεὶ τῷ μὲν ἔργῳ τὸ καλὸν ἀντὶ τοῦ κολακεύοντος αἰρεῖσθαι, τῷ δὲ λόγῳ τὸ λυποῦν ἀφαιρεῖν τοῦ συμφέροντος. Δείγμα δὲ αὐτοῦ τῆς περὶ τὸν λόγον χάριτος καὶ τὸ περὶ τὰς θεάς ἐν τῇ ὑπατείᾳ 5 γυνόμενον. Τῶν γὰρ ἱππικῶν πρότερον ἐν τοῖς θεάτροις ἀναμειγμένον τοῖς πολλοῖς καὶ μετὰ τοῦ δήμου θεωμένων ὡς ἔτυχε, πρῶτος διέκρινεν ἐπὶ τιμῇ τοὺς ἱππέας ἀπὸ τῶν ἄλλων πολιτῶν Μάρκος Ὄθων στρατηγῶν, καὶ διένειμεν ἰδίαν ἐκεῖνοις θεάν, ἣν ἔτι καὶ νῦν 10 ἐξαίρετον ἔχουσι. Τοῦτο πρὸς ἀτιμίας ὁ δῆμος ἔλαβε, καὶ φανεύον ἐν θεάτρῳ τοῦ Ὄθωνος ἐφυβρίζων ἐσύριπτεν, οἱ δ' ἱππεῖς ὑπέλαβον κρότῳ τὸν ἄνδρα λαμπρῶς. Αὐθις δὲ ὁ δῆμος ἐπέτεινε τὸν συριγμόν, εἴτα ἐκεῖνοι τὸν κρότον. Ἐκ δὲ τούτου τραπόμενοι πρὸς ἀλλήλους 15 ἔγγρῶντο λοιδοραῖς, καὶ τὸ θεάτρον ἀκοσμία κατεῖχεν. Ἐπεὶ δ' ὁ Κικέρων ἦκε πυθόμενος καὶ τὸν δῆμον ἐκκαλέσας πρὸς τὸ τῆς Ἐννοῦς ἱερὸν ἐπετίμησε καὶ παρήνευσεν, ἀπελθόντες αὐθις εἰς τὸ θεάτρον ἐκρότου τὸν Ὄθωνα λαμπρῶς καὶ πρὸς τοὺς ἱππέας ἄμιλλαν ἐποι- 20 οῦντο περὶ τιμῶν καὶ δόξης τοῦ ἀνδρός.

XIV. Ἡ δὲ περὶ τὸν Κατιλίαν συναμοσία πτήξασα καὶ καταδείσασα τὴν ἀρχὴν αὐθις ἀνεθάρσει, καὶ συνήγον ἀλλήλους καὶ παρεκάλουν εὐτολμότερον ἄπτεσθαι τῶν πραγμάτων πρὶν ἐπανελθεῖν Πομπήλιον ἤδη λεγόμενον ὑποστρέφειν μετὰ τῆς δυνάμεως. Μάλιστα δὲ 25 τὸν Κατιλίαν ἐξηρέθειον οἱ Σύλλα πάλαι στρατιῶται, διαπεφυκότες μὲν ὅλης τῆς Ἰταλίας, πλείστοι δὲ καὶ μαχιμώτατοι ταῖς Τυρρηνικαῖς ἐγκατεσπαρμένοι πόλεσιν, ἀρπαγὰς πάλιν καὶ διαφορήσεις πλοῦτων ἐτοίμων ὄνει- 30 ροπολοῦντες. Οὗτοι γὰρ ἡγεμόνα Μάλλιον ἔχοντες, ἄνδρα τῶν ἐπιφανῶς ὑπὸ Σύλλα στρατευσαμένων, συνίσταντο τῷ Κατιλίᾳ καὶ παρήσαν εἰς Ῥώμην συναρχαι-

ρειαίοντες. Ὑπατίαν γὰρ αὐθις μετήει βεβουλευμένος ἀνελεῖν τὸν Κικέρωνα περὶ αὐτὸν τῶν ἀρχαιρεσιῶν τὸν θόρουβον. Ἐδόκει δὲ καὶ τὸ δαιμόνιον προσημαίνειν τὰ πρᾶσσόμενα σεισμοῖς καὶ κεραυνοῖς καὶ φάσμασιν. Αἱ δ' ἀπ' ἀνθρώπων μηνύσεις ἀληθεῖς μὲν ἦσαν, 5 οὔπω δ' εἰς ἔλεγχον ἀποχρῶσαι κατ' ἀνδρὸς ἐνδόξου καὶ δυναμένου μέγα τοῦ Κατιλίαν. Διὸ τὴν ἡμέραν τῶν ἀρχαιρεσιῶν ὑπερθέμενος ὁ Κικέρων ἐκάλει τὸν Κατιλίαν εἰς τὴν σύγκλητον καὶ περὶ τῶν λεγομένων ἀνέκρινεν. Ὁ δὲ πολλοὺς οἰόμενος εἶναι τοὺς πραγμάτων 10 καινῶν ἐφιεμένους ἐν τῇ βουλῇ, καὶ ἅμα τοῖς συναμώταις ἐνδεικνύμενος, ἀπεκρίνατο τῷ Κικέρωνι μανικὴν ἀπόκρισιν. „Τί γάρ“ ἔφη „πράττω δεινόν, εἰ, δεῖν σωματῶν ὄντων, τοῦ μὲν ἰσχυροῦ καὶ κατεφθινηκότος, ἔχοντος δὲ κεφαλὴν, τοῦ δ' ἀκεφάλου μὲν, ἰσχυροῦ δὲ 15 καὶ μεγάλου, τούτῳ κεφαλὴν αὐτὸς ἐπιτίθημι;“ Τούτων εἰς τε τὴν βουλήν καὶ τὸν δῆμον ἠνιγμένων ὑπ' αὐτοῦ, μᾶλλον ὁ Κικέρων ἔδεισε, καὶ τεθωρακισμένον αὐτὸν οἷ τε δυνατοὶ πάντες ἀπὸ τῆς οἰκίας καὶ τῶν νέων πολλοὶ κατήγαγον εἰς τὸ πεδίον. Τοῦ δὲ θώρακος 20 ἐπίτηδες ὑπέφαινε τι παραλύσας ἐκ τῶν ὤμων τοῦ χιτῶνος, ἐνδεικνύμενος τοῖς ὄρωσι τὸν κίνδυνον. Οἱ δ' ἠγανάκτου καὶ συνεστρέφοντο περὶ αὐτόν· καὶ τέλος ἐν ταῖς ψήφοις τὸν μὲν Κατιλίαν αὐθις ἐξέβαλον, εἵλοντο δὲ Σιλανὸν ὑπάτον καὶ Μουρήναν. 25

XV. Οὐ πολλῷ δ' ὕστερον τούτων ἤδη τῷ Κατιλίᾳ τῶν ἐν Τυρρηνίᾳ συνερχομένων καὶ καταλοχιζομένων καὶ τῆς ὀρισμένης πρὸς τὴν ἐπίθεσιν ἡμέρας ἐγγύς οὐ- 868 σης, ἦκον ἐπὶ τὴν Κικέρωνος οἰκίαν περὶ μέσας νύκτας ἄνδρες οἱ πρῶτοι καὶ δυνατάτατοι Ῥωμαίων, Μάρκος 30 τε Κράσσος καὶ Μάρκος Μάρκελλος καὶ Σκηπίων Μέτελλος· κόψαντες δὲ τὰς θύρας καὶ καλέσαντες τὸν θυ-

ρωρὸν ἐκέλευον ἐπεγείραι καὶ φράσαι Κικέρωνι τὴν πα-
 ρουσίαν αὐτῶν. Ἦν δὲ τοιόνδε· τῷ Κράσσῳ μετὰ δεῖ-
 πνον ἐπιστολὰς ἀποδίδωσιν ὁ θυρωρὸς, ὑπὸ δὴ τινος ἀν-
 θρώπου κομισθείσας ἀγνώστου, ἄλλας ἄλλοις ἐπιγε-
 5 γραμμένας, αὐτῷ δὲ Κράσσῳ μίαν ἀδέσποτον. Ἦν μό-
 νην ἀναγνοὺς ὁ Κράσσος, ὡς ἔφραζε τὰ γράμματα φό-
 νου γενησόμενοι πολὺν διὰ Κατιλίνα καὶ παρήγει τῆς
 πόλεως ὑπεξελθεῖν, τὰς ἄλλας οὐκ ἔλυσεν, ἀλλ' ἤκεν
 εὐθύς πρὸς τὸν Κικέρωνα πληγεῖς ὑπὸ τοῦ δεινοῦ καὶ
 10 τι τῆς αἰτίας ἀπολούμενος, ἣν ἔσχε διὰ φίλιαν τοῦ Κα-
 τιλίνα. Βουλευσάμενος οὖν ὁ Κικέρων ἅμ' ἡμέρᾳ βου-
 λὴν συνήγαγε, καὶ τὰς ἐπιστολὰς κομίσας ἀπέδωκεν οἷς
 ἦσαν ἐπεσταλμένοι, κελεύσας φανερῶς ἀναγνῶναι. Πᾶ-
 σαι δ' ἦσαν ὁμοίως ἐπιβουλήν φράζουσαι. Ἐπεὶ δὲ καὶ
 15 Κόιντος Ἄρριος, ἀνὴρ στρατηγικός, ἀπήγγελλε τοὺς ἐν
 Τυρρηνίᾳ καταλοχισμούς, καὶ Μάλλιος ἀπηγγέλλετο
 σὺν χειρὶ μεγάλη περὶ τὰς πόλεις ἐκείνας αἰωρούμενος
 αἰεὶ τι προσδοκᾶν καινὸν ἀπὸ τῆς Ῥώμης, γίνεται δόγμα
 τῆς βουλῆς παρακατατίθεσθαι τοῖς ὑπάτοις τὰ πράγ-
 20 ματα, δεξαμένους δ' ἐκείνους ὡς ἐπίστανται διοικεῖν
 καὶ σώζειν τὴν πόλιν. Τοῦτο δ' οὐ πολλάκις, ἀλλ' ὅταν
 τι μέγα δαίση, ποιεῖν εἴωθεν ἢ σύγκλητος.

XVI. Ἐπεὶ δὲ ταύτην λαβὼν τὴν ἐξουσίαν ὁ Κικέ-
 ρων τὰ μὲν ἕξω πράγματα Κοίντῳ Μιτέλλῳ διεπίστευσε,
 25 τὴν δὲ πόλιν εἶχε διὰ χειρὸς καὶ καθ' ἡμέραν προΐει
 δορυφορούμενος ὑπ' ἀνδρῶν τοσοῦτων τὸ πλῆθος,
 ὥστε τῆς ἀγορᾶς πολὺ μέρος κατέχειν ἐμβάλλοντος αὐ-
 τοῦ τοὺς παραπέμποντας, οὐκέτι καρτερῶν τὴν μέλλη-
 σιν ὁ Κατιλίνας αὐτὸς μὲν ἐκπηδᾶν ἔγνω πρὸς τὸν Μάλ-
 30 λιον ἐπὶ τὸ στράτευμα, Μάρκιον δὲ καὶ Κέθηρον ἐκέ-
 λευσε ξίφῃ λαβόντας ἐλθεῖν ἐπὶ τὰς θύρας ἕωθεν ὡς
 ἀσπασομένους τὸν Κικέρωνα καὶ διαχρήσασθαι προσπε-

σόντας. Τοῦτο Φουλβία, γυνὴ τῶν ἐπιφανῶν, ἐξαγγέλ-
 λει τῷ Κικέρωνι, νυκτὸς ἐλθοῦσα καὶ διακελευσαμένη
 φυλάττεσθαι τοὺς περὶ τὸν Κέθηρον. Οἱ δ' ἤκου ἅμ'
 ἡμέρᾳ, καὶ κωλυθέντες εἰσελθεῖν ἠγανάκτου καὶ κατε-
 βῶν ἐπὶ θύραις, ὥστε ὑποπτότεροι γενέσθαι. Προελ- 5
 θῶν δ' ὁ Κικέρων ἐκάλει τὴν σύγκλητον εἰς τὸ τοῦ Στη-
 σίου Διὸς ἱερὸν, ὃν Στάτορα Ῥωμαῖοι καλοῦσιν, ἰδου-
 μένον ἐν ἀρχῇ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ πρὸς τὸ Παλάτιον ἀνιόν-
 των. Ἐνταῦθα καὶ τοῦ Κατιλίνα μετὰ τῶν ἄλλων ἐλ-
 θόντος ὡς ἀπολογησομένου, συγκαθίσει μὲν οὐδεὶς 10
 ὑπέμεινε τῶν συγκλητικῶν, ἀλλὰ πάντες ἀπὸ τοῦ βά-
 θρου μετήλθον. Ἀρξάμενος δὲ λέγειν ἐδορυβεῖτο, καὶ
 τέλος ἀναστὰς ὁ Κικέρων προσέταξεν αὐτῷ τῆς πόλεως
 ἀπαλλάττεσθαι· δεῖν γὰρ αὐτοῦ μὲν λόγοις, ἐκείνου
 δ' ὀπλοῖς πολιτευομένου μέσον εἶναι τὸ τεῖχος. Ὁ μὲν 15
 οὖν Κατιλίνας εὐθύς ἐξελθὼν μετὰ τριακοσίων ὀπλο-
 φόρων καὶ περιστησάμενος αὐτῷ ἑβδομηκοντίας ὡς ἄρχοντι
 καὶ πελέκει καὶ σημαίας ἐπαράμενος πρὸς τὸν Μάλλιον
 ἐχώρει· καὶ δισμυρίων ὁμοῦ τι συνηθροισμένων ἐπήει
 τὰς πόλεις ἀναπεῖθαι καὶ ἀφιστάς, ὥστε τοῦ πολέμου 20
 φανεροῦ γεγονότος τὸν Ἀντώνιον ἀποσταλῆναι διαμα-
 χούμενον.

XVII. Τοὺς δ' ὑπολειφθέντας ἐν τῇ πόλει τῶν διε-
 φθαρμένων ὑπὸ τοῦ Κατιλίνα συνήγε καὶ παρεθάρρυνε
 Κορνήλιος Λέντλος Σούρας ἐπίκλησι, ἀνὴρ γένους 25
 μὲν ἐνδόξου, βεβιωκῶς δὲ φανύως καὶ δι' ἀσέλγειαν
 ἐξεληλαμένος τῆς βουλῆς πρότερον, τότε δὲ στρατηγῶν
 τὸ δεύτερον, ὡς ἔθος ἐστὶ τοῖς ἐξ ὑπαρχῆς ἀνακτωμέ-
 869 νοις τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα. Λέγεται δὲ καὶ τὴν ἐπί-
 κλησιν αὐτῷ γενέσθαι τὸν Σούραν ἐξ αἰτίας τοιαύτης. 30
 Ἐν τοῖς κατὰ Σύλλαν χρόνοις ταμιεύων συχνὰ τῶν δη-
 μοσίων χρημάτων ἀπάλεσε καὶ διέφθειρεν. Ἀγανα-

κτούντος δὲ τοῦ Σύλλα καὶ λόγον ἀπαιτοῦντος ἐν τῇ συγκλήτῳ, προελθὼν ὀλιγώρως πάνυ καὶ καταφρονητικῶς λόγον μὲν οὐκ ἔφη διδόναι, παρέχειν δὲ τὴν κνήμην, ὥσπερ εἰώθεισαν οἱ παῖδες, ὅταν ἐν τῷ σφαιρίζειν ἀμάρτωσιν. Ἐκ τούτου Σούρας παρωνομάσθη· σούραν γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὴν κνήμην λέγουσι. Πάλιν δὲ δίκην ἔχων καὶ διαφθείρας ἐνίους τῶν δικαστῶν, ἐπεὶ δυοὶ μόναις ἀπέφυγε ψήφοις, ἔφη παρανάλωμα γενεῖναι τὸ θατέρῳ κριτῇ δοθέν· ἀρκεῖν γὰρ εἰ καὶ μιᾷ ψήφῳ μόνον ἀπελύθη. Τούτου ὄντα τῇ φύσει τοιοῦτον κεννημένον ὑπὸ τοῦ Κατιλίνα προσδιέφθειραν ἐλπῖσι κεναῖς ψευδομάντις καὶ γόητες ἔπη πεπλασμένα καὶ χρησμούς ἄδοντες, ὡς ἐκ τῶν Σιβυλλείων προδηλοῦντας εἰμαρμένους εἶναι τῇ Ῥώμῃ Κορνηλίου τρεῖς μοῦναν τε καὶ Σύλλαν, τρίτῳ δὲ λοιπῷ Κορνηλίῳ ἐκείνῳ φέροντα τὴν μοναρχίαν ἤκειν τὸν δαίμονα, καὶ δεῖν πάντως δέχεσθαι καὶ μὴ διαφθεῖρειν μέλλοντα τοὺς καιροὺς ὥσπερ Κατιλίνας.

XVIII. Οὐδὲν οὖν ἐπενόει μικρὸν ὁ Λέντος ἢ ἄσημον, ἀλλ' ἐδέδοκτο τὴν βουλήν ἅπασαν ἀναιρεῖν τῶν ἄλλων πολιτῶν ὅσους δύναίτο, τὴν πόλιν δ' αὐτὴν καταπιμπράναι, φεῖδεσθαί τε μηδενὸς ἢ τῶν Πομπηίου τέκνων· ταῦτα δ' ἐξαρπασαμένους ἔχειν ὑφ' αὐτοῖς καὶ φυλάττειν ὄμηρα τῶν πρὸς Πομπήϊον διαλύσεων· ἤδη γὰρ ἐφοῖτα πολὺς λόγος καὶ βέβαιος ὑπὲρ αὐτοῦ κατιόντος ἀπὸ τῆς μεγάλης στρατείας. Καὶ νῦν μὲν ὄριστο πρὸς τὴν ἐπίθεσιν μία τῶν Κροναίων, ξίφη δὲ καὶ στυπεία καὶ θεῖον εἰς τὴν Κεθήγου φέροντες οἰκίαν ἀπέκρουσαν. Ἄνδρας δὲ τάξαντες ἑκατὸν καὶ μέρη τοσαῦτα τῆς Ῥώμης ἕκαστον ἐφ' ἐκάστῳ διεκλήρωσαν, ὡς δι' ὀλίγον πολλῶν ἀπάντων φλέγοιτο πανταχόθεν ἢ

πόλις. Ἄλλοι δὲ τοὺς ὀχετοὺς ἐμελλον ἐμφράξαντες ἀποσφάττειν τοὺς ὑδρευομένους. Πραττομένων δὲ τούτων ἐτυχον ἐπιδημοῦντες Ἀλλοβρίγων δύο πρέσβεις, ἔθνοὺς μάλιστα δὴ τότε πονηρὰ πράττουτος καὶ βαρυνομένου τὴν ἡγεμονίαν. Τούτους οἱ περὶ Λέντον ὠφελίμους ἠγοῦμενοι πρὸς τὸ κινήσαι καὶ μεταβαλεῖν τὴν Γαλατίαν ἐποίησαντο συνωμότας. Καὶ γράμματα μὲν αὐτοῖς πρὸς τὴν ἐκεῖ βουλήν, γράμματα δὲ πρὸς Κατιλίναν ἔδωκαν, τῇ μὲν ὑπισχνούμενοι τὴν ἐλευθερίαν, τὸν δὲ Κατιλίαν παρακαλοῦντες ἐλευθερώσαντα τοὺς δούλους ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐλαύνειν. Συναπέστελλον δὲ μετ' αὐτῶν πρὸς τὸν Κατιλίαν Τίτον τινὰ Κροτωνιάτην κομίζοντα τὰς ἐπιστολάς. Οἷα δ' ἀνθρώπων ἀσταθμῶν καὶ μετ' οἴνου τὰ πολλὰ καὶ γυναικῶν ἀλλήλοισ ἐντυγχανόντων βουλευμάτων πόνῳ καὶ λογισμῷ νήφοντι καὶ συνέσει περιττῇ διώκων ὁ Κικέρων, καὶ πολλοὺς μὲν ἔχων ἐξῴθεν ἐπισκοποῦντας τὰ πραττόμενα καὶ συνεξιχνεύοντας αὐτῷ, πολλοὺς δὲ τῶν μετέχειν δοκούντων τῆς συνωμοσίας διαλεγόμενος κρύφα καὶ πιστεύων, ἔγνω τὴν πρὸς τοὺς ξένους κοινολογίαν· καὶ νυκτὸς ἐνεδρεύσας ἔλαβε τὸν Κροτωνιάτην καὶ τὰ γράμματα συνεργούντων ἀδήλως τῶν Ἀλλοβρίγων.

XIX. Ἄμα δ' ἡμέρα βουλήν ἀθροίσας εἰς τὸ τῆς Ὀμοιοῖας ἱερὸν ἐξανέγνω τὰ γράμματα καὶ τῶν μηνυτῶν διήκουσεν. Ἔφη δὲ καὶ Σιλανὸς Ἰούνιος ἀκηκόεσθαι τινὰς Κεθήγου λέγοντος, ὡς ὑπατοῖ τε τρεῖς καὶ στρατηγῶν τέτταρες ἀναιρεῖσθαι μέλλουσι. Τοιαῦτα δ' ἕτερα καὶ Πείσων, ἀνὴρ ὑπατικός, εἰσήγγειλε. Γάτος δὲ Σουλπίκιος, εἰς τῶν στρατηγῶν, ἐπὶ τὴν οἰκίαν πεμφθεὶς τοῦ Κεθήγου πολλὰ μὲν ἐν αὐτῇ βέλη καὶ ὄπλα, πλεῖστα δὲ ξίφη καὶ μαχαίρας εὔρε νεοθήκτους ἀπάσας. Τέλος δὲ τῷ Κροτωνιάτῃ ψηφισαμένης ἄδειαν ἐπὶ μη-

νύσει τῆς βουλῆς ἐξελεγχθεὶς ὁ Λέντλος ἀπωμόσατο τὴν ἀρχὴν (στρατηγῶν γὰρ ἐτύγχανε), καὶ τὴν περιπόρφυρον ἐν τῇ βουλῇ καταθέμενος διήλλαξεν ἐσθῆτα τῇ συμφορᾷ πρέπουσαν. Οὗτος μὲν οὖν καὶ οἱ σὺν αὐτῷ παρεδόθησαν εἰς ἄδεσμον φυλακὴν τοῖς στρατηγοῖς. Ἦδη δ' ἐσπέρας οὔσης καὶ τοῦ δήμου περιμένοντος ἀδρόου, προελθὼν ὁ Κικέρων, καὶ φράσας τὸ πρᾶγμα τοῖς πολιταῖς καὶ προπεμφθεὶς, παρήλθεν εἰς οἰκίαν φίλου γειτωνιώτου, ἐπεὶ τὴν ἐκείνου γυναικὸς κατείχον ἱεροῖς ἀπορρήτοις ὀργιάζουσαι θεῶν, ἣν Ῥωμαῖοι μὲν ἀγαθὴν, Ἕλληνες δὲ Γυναικίαν ὀνομάζουσι. Θύεται δ' αὐτῇ κατ' ἐνιαυτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ὑπάτου διὰ γυναικὸς ἢ μητρὸς αὐτοῦ, τῶν Ἑστιάδων παρθένων παρουσῶν. Εἰσελθὼν οὖν ὁ Κικέρων καθ' αὐτόν, ὀλίγων παντάπασι 15 σιν αὐτῷ παρόντων, ἐφρόντιζεν ὅπως χρῆσαιτο τοῖς ἀνδράσι. Τὴν τε γὰρ ἄκραν καὶ προσήκουσαν ἀδικήμασι τηλικούτοις τιμωρίαν ἐξευλαβεῖτο καὶ κατῴκει δι' ἐπιείκειαν ἥθους ἅμα καὶ ὡς μὴ δοκοίη τῆς ἐξουσίας ἄγαν ἐμφορεῖσθαι καὶ πικρῶς ἐπεμβαίνειν ἀνδράσι γένει 20 νει τε πρώτοις καὶ φίλους δυνατοῦς ἐν τῇ πόλει κεκτημένοι· μαλακώτερόν τε χρῆσάμενος ὀρρώδει τὸν ἀπ' αὐτῶν κίνδυνον. Οὐ γὰρ ἀγαπήσειν μετριώτερόν τι θανάτου παθόντας, ἀλλ' εἰς ἅπαν ἀναρραγήσεσθαι τόλμης τῇ παλαιᾷ κακίᾳ νέαν ὀργὴν προσλαβόντας· αὐτὸς 25 τε δόξειν ἀνανδρὸς καὶ μαλακός, οὐδ' ἄλλως δοκῶν εὐτολμότατος εἶναι τοῖς πολλοῖς.

XX. Ταῦτα τοῦ Κικέρωνος διαποροῦντος γίνεται ἡ ταῖς γυναιξὶ σημεῖον θνούσας. Ὁ γὰρ βωμός, ἥδη τοῦ πυρὸς κατακεκοιμησθαι δοκοῦντος, ἐκ τῆς τέφρας 30 καὶ τῶν κεκαυμένων φλοιδῶν φλόγα πολλὴν ἀνήκε καὶ λαμπράν. Ὑφ' ἧς αἱ μὲν ἄλλαι διεπτοήθησαν, αἱ δ' ἱερὰ παρθένου τὴν τοῦ Κικέρωνος γυναικᾶ Τερεντίαν

ἐκέλευσαν ἢ τάχος χωρεῖν πρὸς τὸν ἄνδρα καὶ κελεύειν οἷς ἐγνωκεν ἐγχειρεῖν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ὡς μέγα πρὸς τε σωτηρίαν καὶ δόξαν αὐτῷ τῆς θεοῦ φῶς διδούσης. Ἦ δὲ Τερεντία (καὶ γὰρ οὐδ' ἄλλως ἦν προεῖα τις οὐδ' ἄτολμος τὴν φύσιν, ἀλλὰ φιλότιμος γυνὴ καὶ μᾶλλον, 5 ὡς αὐτὸς φησὶν ὁ Κικέρων, τῶν πολιτικῶν μεταλαμβάνουσα παρ' ἐκείνου φροντίδων ἢ μεταδιδούσα τῶν οἰκιακῶν ἐκείνῳ) ταῦτα τε πρὸς αὐτὸν ἔφρασε καὶ παρώξυνεν ἐπὶ τοὺς ἄνδρας· ὁμοίως δὲ καὶ Κόιντος ὁ ἀδελφὸς καὶ τῶν ἀπὸ φιλοσοφίας ἐταίρων Πόπλιος Νιγίδιος, 10 ἃ τὰ πλείστα καὶ μέγιστα παρὰ τὰς πολιτικὰς ἐχρήτο πράξεις. Τῇ δ' ὑστεραία γενομένων ἐν συγκλήτῳ λόγων περὶ τιμωρίας τῶν ἀνδρῶν, ὁ πρῶτος ἐρωτηθεὶς γνώμην Σιλανὸς εἶπε τὴν ἐσχάτην δίκην δοῦναι προσήκειν ἀχθέντας εἰς τὸ δεσμοτήριον. Καὶ προσετίθειτο 15 τούτῳ πάντες ἐφεξῆς μέχρι Γαίου Καίσαρος τοῦ μετὰ ταῦτα δικτάτορος γενομένου. Τότε δὲ νέος ὢν ἔτι καὶ τὰς πρώτας ἔχων τῆς ἀυξήσεως ἀρχάς, ἥδη δὲ τῇ πολιτείᾳ καὶ ταῖς ἐλπίσιν εἰς ἐκείνην τὴν ὁδὸν ἐμβεβηκώς, ἢ τὰ Ῥωμαίων εἰς μοναρχίαν μετέστησε πράγματα, τοὺς μὲν 20 ἄλλους ἐλάνθανε, τῷ δὲ Κικέρωνι πολλὰς μὲν ὑποψίας, λαβὴν δ' οὐδεμίαν εἰς ἔλεγχον παρέδωκεν, ἀλλὰ καὶ λεγόντων ἦν ἐνίων ἀκούειν, ὡς ἐγγυὲς ἐλθῶν ἀλῶναι διεκφυγοῖ τὸν ἄνδρα. Τινὲς δὲ φασὶ παριδεῖν ἐκόντα καὶ παραλιπεῖν τὴν κατ' ἐκείνου μὴνυσιν φόβῳ τῶν 25 φίλων αὐτοῦ καὶ τῆς δυνάμεως· παντὶ γὰρ εἶναι πρόδηλον, ὅτι μᾶλλον ἂν ἐκείνοι γένοιτο προσθήκη Καί- 871 σαρι σωτηρίας ἢ Καίσαρ ἐκείνοις κολάσεως.

XXI. Ἐπεὶ δ' οὖν ἡ γνώμη περιήλθεν εἰς αὐτόν, ἀναστὰς ἀπεφώνητο μὴ θανατοῦν τοὺς ἄνδρας, ἀλλὰ 30 τὰς οὐσίας εἶναι δημοσίας, αὐτοὺς δ' ἀπαχθέντας εἰς πόλεις τῆς Ἰταλίας, ὡς ἂν δοκῇ Κικέρωνι, τηρεῖσθαι

δεδεμένους, ἄχρι ἂν οὐ καταπολεμηθῆ Κατιλίνας. Οὐ-
σης δὲ τῆς γνώμης ἐπεικοῦς καὶ τοῦ λέγοντος εἰπεῖν
δυνατωτάτου, ῥοπήν ὁ Κικέρων προσέθηκεν οὐ μικράν.
Αὐτὸς τε γὰρ ἀναστὰς ἐνεχείρησεν εἰς ἑκάτερον, τὰ μὲν
5 τῇ προτέρᾳ, τὰ δὲ τῇ γνώμῃ Καίσαρος συνειπών, οἳ τε
φίλοι πάντες οἴομενοι τῷ Κικέρωνι συμφέρειν τὴν Καί-
σαρος γνώμην (ἦττον γὰρ ἐν αἰτίαις ἔσσεσθαι μὴ θανατώ-
σαντα τοὺς ἄνδρας) ἤρουντο τὴν δευτέραν μᾶλλον γνώ-
μην, ὥστε καὶ τὸν Σιλανὸν αὐτίς μεταβαλλόμενον πα-
10 ραιτεῖσθαι καὶ λέγειν, ὡς οὐδ' αὐτὸς εἴποι θανατικὴν
γνώμην· ἐσχάτην γὰρ ἀνδρὶ βουλευτῇ Ῥωμαίων εἶναι
δίικην τὸ δεσποτικόν. Εἰρημένης δὲ τῆς γνώμης πρῶ-
τος ἀντέκρουσεν αὐτῇ Κάτλος Λουτάτιος· εἶτα δεξιόμε-
νος Κάτων, καὶ τῷ λόγῳ σφοδρῶς συνεπερείσας ἐπὶ τὸν
15 Καίσαρα τὴν ὑπόνοιαν, ἐνέπλησε θυμοῦ καὶ φρονήμα-
τος τὴν σύγκλητον, ὥστε θάνατον καταψηφίσασθαι τῶν
ἀνδρῶν. Περὶ δὲ δημεύσεως χρημάτων ἐνίστατο Καί-
σαρ, οὐκ ἄξιόν τὰ φιλάνθρωπα τῆς ἑαυτοῦ γνώμης ἐκ-
βαλόντας ἐνὶ χρήσασθαι τῷ σκυθρωποτάτῳ. Βιαζόμε-
20 νων δὲ πολλῶν ἐπεκαλεῖτο τοὺς δημάρχους. Οἳ δ' οὐχ
ὑπήκουον, ἀλλὰ Κικέρων αὐτὸς ἐνδοῦς ἀνήκε τὴν περὶ
δημεύσεως γνώμην.

XXII. Ἐχώρει δὲ μετὰ τῆς βουλῆς ἐπὶ τοὺς ἄνδρας.
Οὐκ ἐν ταύτῳ δὲ πάντες ἦσαν, ἄλλος δ' ἄλλον ἐφύ-
25 λαττε τῶν στρατηγῶν. Καὶ πρῶτον ἐκ Παλατίου παρα-
λαβὼν τὸν Λέντλον ἦγε διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ καὶ τῆς ἀγο-
ρᾶς μέσης, τῶν μὲν ἡγεμονικωτάτων ἀνδρῶν κύκλῳ
περιεσπειραμένων καὶ δορυφορούντων, τοῦ δὲ δήμου
φρόντιτος τὰ δρώμενα καὶ παριόντος σιωπῇ, μάλιστα
30 δὲ τῶν νέων, ὥσπερ ἱεροῖς τισι πατρίοις ἀριστοκρατι-
κῆς τιнос ἐξουσίας τελεῖσθαι μετὰ φόβου καὶ θάμβους
δοκούντων. Διελθὼν δὲ τὴν ἀγορὰν καὶ γενόμενος

πρὸς τῷ δεσποτικῷ παρέδωκε τὸν Λέντλον τῷ δημίῳ
καὶ προσέταξεν ἀνελεῖν· εἶθ' ἐξῆς τὸν Κέθηγον, καὶ
οὕτω τῶν ἄλλων ἕκαστον καταγαγὼν ἀπέκτεινεν. Ὅρων
δὲ πολλοὺς ἐτι τῆς συνωμοσίας ἐν ἀγορᾷ συνεστῶτας
ἀθρόους καὶ τὴν μὲν πρᾶξιν ἀγνοοῦντας, τὴν δὲ νύκτα 5
προσμένοντας, ὡς ἐτι ζώντων τῶν ἀνδρῶν καὶ δυνα-
μένων ἐξαρπασθῆναι, φθερξάμενος μέγα πρὸς αὐτοὺς
„Ἐξῆσαν“ εἶπεν. Οὕτω δὲ Ῥωμαίων οἱ δυσφημεῖν μὴ
βουλόμενοι τὸ τεθνάναι σημαίνουσιν. Ἦδη δ' ἦν ἐσπέ-
ρα, καὶ δι' ἀγορᾶς ἀνέβαινεν εἰς τὴν οἰκίαν, οὐκέτι σι- 10
ωπῇ τῶν πολιτῶν οὐδὲ τάξει προπεμπόντων αὐτόν,
ἀλλὰ φωναῖς καὶ κρότοις δεχομένων, καθ' οὓς γέ-
νοιτο, σωτήρα καὶ κτίστην ἀνακαλούντων τῆς πατρί-
δος. Τὰ δὲ φῶτα πολλὰ κατέλαμπε τοὺς στενωποὺς,
λαμπάδια καὶ δᾶδας ἱστῶντων ἐπὶ ταῖς θύραις. Αἱ δὲ 15
γυναῖκες ἐκ τῶν τεγῶν προῦφαινον ἐπὶ τιμῇ καὶ θεᾷ
τοῦ ἀνδρὸς ὑπὸ πομπῇ τῶν ἀρίστων μάλα σεμνῶς ἀνι-
όντος· ὧν οἱ πλείστοι πολέμους τε κατειργασμένοι με-
γάλους καὶ διὰ θριάμβων εἰσεληλακότες καὶ προσκεκτη-
μένοι γῆν καὶ θάλατταν οὐκ ὀλίγην ἐβάδιζον ἀνομο- 20
λογούμενοι πρὸς ἀλλήλους, πολλοῖς μὲν τῶν τότε ἡγε-
μόνων καὶ στρατηγῶν πλούτου καὶ λαφύρων καὶ δυνά-
μεως χάριν ὀφείλειν τὸν Ῥωμαίων δῆμον, ἀσφαλείας
δὲ καὶ σωτηρίας ἐνὶ μόνῳ Κικέρωνι, τηλικούτον ἀφε-
λόντι καὶ τοσοῦτον αὐτοῦ κίνδυνον. Οὐ γὰρ τὸ κωλύ- 25
σαι τὰ πραττόμενα καὶ κολάσαι τοὺς πράττοντας
872 ἐδόκει θαυμαστόν, ἀλλ' ὅτι μέγιστον τῶν πάποτε νεω-
τερισμῶν οὗτος ἐλαχίστοις κακοῖς ἄνευ στάσεως καὶ
ταραχῆς κατέσβεσε. Καὶ γὰρ τὸν Κατιλίαν οἱ πλεί-
στοι τῶν συνερρηγῶν πρὸς αὐτὸν ἅμα τῷ πυθῆσθαι 30
τὰ περὶ Λέντλον καὶ Κέθηγον ἐγκαταλιπόντες ᾤχοντο·
καὶ μετὰ τῶν συμμεμενηκότων αὐτῷ διαγωνισάμενος
17*

πρὸς Ἀντώνιον αὐτὸς τε διεφθάρη καὶ τὸ στρατό-
πεδον.

XXIII. Οὐ μὴν ἀλλ' ἦσαν οἱ τὸν Κικέρωνα παρεσκευ-
ασμένοι καὶ λέγειν ἐπὶ τούτοις καὶ ποιεῖν κακῶς, ἔχον-
5 τες ἡγεμόνας τῶν εἰς τὸ μέλλον ἀρχόντων Καίσαρα μὲν
στρατηγούντα, Μέτελλον δὲ καὶ Βηστίαν δημαρχού-
τας. Οἱ τὴν ἀρχὴν παραλαβόντες, ἔτι τοῦ Κικέρωνος
ἡμέρας ὀλίγας ἀρχοντος, οὐκ εἶων δημηγορεῖν αὐτόν,
ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἐμβόλων βάρη θέντες οὐ παρίεσαν οὐδ'
10 ἐπέτρεπον λέγειν, ἀλλ' ἐκέλευον, εἰ βούλοιο, μόνον
περὶ τῆς ἀρχῆς ἀπομόσαντα καταβαίνειν. Κάκεινος ἐπὶ
τούτοις ὡς ὁμόσων προῆλθε· καὶ γενομένης αὐτῷ σιω-
πῆς ὤμνουν οὐ τὸν πάτριον, ἀλλ' ἰδιόν τινα καὶ και-
νὸν ὄρκον, ἢ μὴν σεσωκέναι τὴν πατρίδα καὶ διατετη-
15 ρηκέναι τὴν ἡγεμονίαν. Ἐπώμνυε δὲ τὸν ὄρκον αὐτῷ
σύμπασι ὁ δῆμος. Ἐφ' οἷς ἔτι μᾶλλον ὅ τε Καίσαρ οἱ τε
δήμαρχοι χαλεπαίνοντες ἄλλας τε τῷ Κικέρωνι ταραχὰς
ἐμηχανῶντο, καὶ νόμος ὑπ' αὐτῶν εἰσήγετο καλεῖν Πομ-
πήλου μετὰ τῆς στρατιᾶς, ὡς δὴ καταλύσονται τὴν Κικέ-
20 ρωνος δυναστείαν. Ἄλλ' ἦν ὄφελος μέγα τῷ Κικέρωνι
καὶ πάσῃ τῇ πόλει δημαρχῶν τότε Κάτων καὶ τοῖς ἐκεί-
νον πολιτεύμασιν ἀπ' ἰσῆς μὲν ἐξουσίας, μείζονος δὲ
δόξης ἀντιτασσόμενος. Τὰ τε γὰρ ἄλλα θερδίως ἔλυσε,
καὶ τὴν Κικέρωνος ὑπατείαν οὕτως ἤρε τῷ λόγῳ μεγά-
25 λην δημηγορήσας, ὥστε τιμὰς αὐτῷ τῶν πώποτε μεγί-
στας ψηφίσασθαι καὶ προσαγορεύσαι πατέρα πατρίδος.
Πρώτῳ γὰρ ἐκείνῳ δοκεῖ τούτο καθυπάρξει, Κάτωνος
αὐτὸν οὕτως ἐν τῷ δήμῳ προσαγορεύσαντος.

XXIV. Καὶ μέγιστον μὲν ἰσχυρεν ἐν τῇ πόλει τότε,
30 πολλοῖς δ' ἐπίφθονον ἑαυτὸν ἐποίησεν ἀπ' οὐδενὸς ἔρ-
γου πονηροῦ, τῷ δ' ἐπαινεῖν αἰεὶ καὶ μεγαλύνειν αὐτὸς
ἑαυτὸν ὑπὸ πολλῶν δυσχεραίνόμενος. Οὔτε γὰρ βουλήν

οὔτε δῆμον οὔτε δικαστήριον ἦν συνελθεῖν, ἐν ᾧ μὴ
Κατιλίαν ἔδει θρυλούμενον ἀκοῦσαι καὶ Λέντλον.
Ἄλλὰ καὶ τὰ βιβλία τελευτῶν κατέπλησε καὶ τὰ συγ-
γράμματα τῶν ἐγκωμίων· καὶ τὸν λόγον ἠδιστον ὄντα
καὶ χάριν ἔχοντα πλείστην ἐπαχθῆ καὶ φορτικὸν ἐποί- 5
ησε τοῖς ἀκροωμένοις, ὥσπερ τινὸς αἰεὶ κηρὸς αὐτῷ τῆς
ἀηδίας ταύτης προσούσης. Ὅμως δέ, καίπερ οὕτως
ἀκράτῳ φιλοτιμία συνάν, ἀπήλλακτο τοῦ φθονεῖν ἐτέ-
ροις, ἀφθονώτατος ὢν ἐν τῷ τοῦς πρὸ αὐτοῦ καὶ τοῦς
καθ' αὐτὸν ἀνδρας ἐγκωμιάζειν, ὡς ἐκ τῶν συγγραμ- 10
μάτων λαβεῖν ἔστι. Πολλὰ δ' αὐτοῦ καὶ ἀπομνημονεύ-
ουσιν· οἷον περὶ Ἀριστοτέλους, ὅτι χρυσοῦ ποταμὸς
εἰη φέοντος, καὶ περὶ τῶν Πλάτωνος διαλόγων, ὡς τοῦ
Διὸς, εἰ λόγῳ χρῆσθαι πέφυκεν, οὕτω διαλεγόμενον.
Τὸν δὲ Θεόφραστον εἰώθει τρυφήν ἰδίαν ἀποκαλεῖν. 15
Περὶ δὲ τῶν Δημοσθένους λόγων ἐρωτηθεὶς, τίνα δο-
κοίη κάλλιστον εἶναι, τὸν μέγιστον εἶπε. Καίτοι τινὲς
τῶν προσποιουμένων δημοσθενίζειν ἐπιφύονται φωνῇ
τοῦ Κικέρωνος, ἦν πρὸς τινα τῶν ἐταίρων ἐθῆκεν ἐν
ἐπιστολῇ γράφας, ἐνιαχοῦ τῶν λόγων ἀπονυστάζειν τὸν 20
Δημοσθένη· τῶν δὲ μεγάλων καὶ θαυμαστῶν ἐπαίνων,
οἷς πολλαχοῦ χρῆται περὶ τοῦ ἀνδρός, καὶ ὅτι περὶ οὓς
μάλιστα τῶν ἰδίων ἐσπούδασε λόγων, τοῦς κατ' Ἀντω-
νίου, Φιλιππικὸς ἐπέγραψεν, ἀμνημονούσι. Τῶν δὲ
κατ' αὐτὸν ἐνδόξων ἀπὸ λόγου καὶ σοφίας οὐκ ἔστιν οὐ- 25
δεῖς, ὃν οὐκ ἐποίησεν ἐνδοξότερον ἢ λέγων ἢ γράφων
873 εὐμενῶς περὶ ἐκάστου. Κρατίππῳ δὲ τῷ Περιπατητικῷ
διεπράξατο μὲν Ῥωμαίῳ γενέσθαι παρὰ Καίσαρος ἄρ-
χουτος ἤδη, διεπράξατο δὲ τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλήν
ψηφίσασθαι καὶ δεηθῆναι μένειν αὐτὸν ἐν Ἀθήναις καὶ 30
διαλέγεσθαι τοῖς νέοις ὡς κοσμοῦντα τὴν πόλιν. Ἐπι-
στολαὶ δὲ παρὰ τοῦ Κικέρωνος εἰσὶ πρὸς Ἡρώδη, ἔτεραί

δὲ πρὸς τὸν υἱόν, ἐγκλεινομένου συμφιλοσοφεῖν Κρα-
τίππῳ. Γοργίαν δὲ τὸν φήτορα αἰτιώμενος εἰς ἡδονὰς
καὶ πότους προάγειν τὸ μειράκιον ἀπελαύνει τῆς συν-
ουσίας αὐτοῦ. Καὶ σχεδὸν αὕτη τε τῶν Ἑλληνικῶν μί-
5 καὶ δευτέρα πρὸς Πέλοπα τὸν Βυζάντιον ἐν ὄργῃ τινι
γέγραπται, τὸν μὲν Γοργίαν αὐτοῦ προσηκόντως ἐπι-
κόπτοντος, εἶπερ ἦν φαῦλος καὶ ἀκόλαστος, ἥπερ ἐδό-
κει, πρὸς δὲ τὸν Πέλοπα μικρολογουμένου καὶ μεμφι-
μοιροῦντος ὥσπερ ἀμελήσαντα τιμὰς τινὰς αὐτῷ καὶ
10 ψηφίσματα παρὰ Βυζαντίων γενέσθαι.

XXV. Ταῦτά τε δὴ φιλότιμα, καὶ τὸ πολλάκις ἐπαι-
ρόμενον τοῦ λόγου τῇ δεινότητι τὸ πρόπον προῖεσθαι.
Μουννατίῳ μὲν γὰρ ποτε συνηγορήσας, ὡς ἀποφυγῶν
τὴν δίκην ἐκεῖνος ἐδίωκεν ἑταῖρον αὐτοῦ Σαβίνον, οὕτω
15 λέγεται προπεσεῖν ὑπ' ὄργῆς ὁ Κικέρων, ὥστ' εἰπεῖν·
„Σὺ γὰρ ἐκείνην, ὦ Μουννάτιε, τὴν δίκην ἀπέφυγες
διὰ σαυτὸν, οὐκ ἐμοῦ πολὺ σκότος ἐν φωτὶ τῷ δικαστη-
ρίῳ περιχέαντος;“ Μάρκον δὲ Κράσσον ἐγκωμιάζων
ἀπὸ τοῦ βήματος εὐημέρησε, καὶ μεθ' ἡμέρας αὐθις
20 ὀλίγας λοιδορῶν αὐτόν, ὡς ἐκεῖνος εἶπεν „Οὐ γὰρ ἐν-
ταῦθα πρώην αὐτὸς ἡμᾶς ἐπήνεις;“ „Ναί“ φησι „μελέ-
της ἔνεκεν γυμνάζων τὸν λόγον εἰς φαύλην ὑπόθεσιν.“
Εἰπόντος δὲ ποτε τοῦ Κράσσου μηδένα Κράσσον ἐν
Ῥώμῃ βεβιακέναι μακρότερον ἐξηκονταετίας, εἶδ' ὕστε-
25 ρον ἀρνούμενον καὶ λέγοντος „Τί δ' ἂν ἐγὼ παθῶν
τοῦτ' εἶπον;“ „Ἦιδεις“ ἔφη „Ῥωμαίους ἠδέως ἀκουσο-
μένους καὶ διὰ τοῦτ' ἐδημαγῶγεις.“ Ἀρέσκεσθαι δὲ τοῦ
Κράσσου τοῖς Στωϊκοῖς φήσαντος, ὅτι πλούσιον εἶναι τὸν
ἀγαθὸν ἀποφαίνουσιν, „Ὅρα, μὴ μᾶλλον“ εἶπεν „ὅτι
30 πάντα τοῦ σοφοῦ λέγουσιν εἶναι.“ Διεβάλλετο δ' εἰς
φιλαργυρίαν ὁ Κράσσος. Ἐπεὶ δὲ τοῦ Κράσσου τῶν
παίδων ὁ ἕτερος Ἀξίῳ τινὶ δοκῶν ὁμοῖος εἶναι καὶ δια-

τοῦτο τῇ μητρὶ προστριβόμενος αἰσχρὰν ἐπὶ τῷ Ἀξίῳ
διαβολὴν εὐδοκίμησε λόγον ἐν βουλῇ διελθῶν, ἐρω-
τηθεὶς ὁ Κικέρων, τί φαίνεται [αὐτῷ,] „Ἀξίος“ εἶπε
„Κράσσου.“

XXVI. Μέλλων δὲ Κράσσος εἰς Συρίαν ἀπαίρειν⁵
ἐβούλετο τὸν Κικέρωνα μᾶλλον αὐτῷ φίλον ἢ ἐχθρὸν
εἶναι· καὶ φιλοφρονούμενος ἔφη βούλεσθαι δειπνήσαι
παρ' αὐτῷ· κακεῖνος ὑπεδέξατο προθύμως. Ὀλίγαις
δ' ὕστερον ἡμέραις περὶ Βατινίου φίλων τινῶν ἐντυγ-
χανόντων ὡς μνωμένοι διαλύσεις καὶ φιλίαν (ἦν γὰρ¹⁰
ἐχθρὸς) „Οὐ δήπου καὶ Βατίνιος“ εἶπε „δειπνήσαι παρ'
ἐμοὶ βούλεται;“ Πρὸς μὲν οὖν Κράσσον τοιοῦτος. Αὐ-
τὸν δὲ τὸν Βατίνιον ἔχοντα χοιράδας ἐν τῷ τραχήλῳ καὶ
λέγοντα δίκην οἰδοῦντα φήτορα προσεῖπεν. Ἀκούσας
δ' ὅτι τέθνηκεν, εἶτα μετὰ μικρὸν πνυθόμενος σαφῶς,¹⁵
ὅτι ξῆ· „Κακὸς τοίνυν ἀπόλοιτο κακῶς ὁ ψευσάμενος.“
Ἐπεὶ δὲ Καίσαρι ψηφισαμένῳ τὴν ἐν Καμπανίᾳ χώραν
κατανεμηθῆναι τοῖς στρατιώταις πολλοὶ μὲν ἐδυσχέραι-
νον ἐν τῇ βουλῇ, Λεύκιος δὲ Γέλλιος ὁμοῦ τι πρεσβύτα-
τος ὢν εἶπεν, ὡς οὐ γενήσεται τοῦτο ζῶντος αὐτοῦ „Πε-
20 ριμείνωμεν“ εἶπεν ὁ Κικέρων „μακρὰν γὰρ οὐκ αἰτεῖ-
ται Γέλλιος ὑπέρθεσιν.“ Ἦν δὲ τις Ὀκταούτιος αἰτίαν
ἔχων ἐκ Διβύης γεγονέναι· πρὸς τοῦτον ἐν τινι δίκῃ
λέγοντα τοῦ Κικέρωνος μὴ ἐξακούειν „Καὶ μὴν οὐκ
ἔχεις“ εἶπε „τὸ οὖς ἀτύπητον.“ Μετέλλου δὲ Νέπω-²⁵
τος εἰπόντος, ὅτι πλείονας καταμαρτυρῶν ἀνήρηκεν ἢ
συνηγορῶν σέσωκεν „Ὁμολογῶ γάρ“ ἔφη „πίστεως ἐν
ἐμοὶ πλέον ἢ δεινότητος εἶναι.“ Νεανίσκου δὲ τινος
αἰτίαν ἔχοντος ἐν πλακοῦντι φάρμακον τῷ πατρὶ δεδα-
874 κέναι θρασυνομένου καὶ λέγοντος, ὅτι λοιδορήσει τὸν³⁰
Κικέρωνα, „Τοῦτο“ ἔφη „παρὰ σοῦ βούλομαι μᾶλλον
ἢ πλακοῦντα.“ Ποπλίον δὲ Σηστίου συνήγορον μὲν

αὐτὸν ἐν τινι δίκῃ παραλαβόντος μεθ' ἐτέρων, αὐτοῦ δὲ πάντα βουλομένου λέγειν καὶ μηδενὶ παριέντος εἰπεῖν, ὡς δῆλος ἦν ἀφιέμενος ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἤδη τῆς ψήφου φερομένης· „Χρῶ σήμερον“ ἔφη „τῷ καιρῷ,
 5 Σῆστιε· μέλλεις γὰρ αὔριον ιδιώτης εἶναι.“ Πόπλιον δὲ Κώνσταν νομικὸν εἶναι βουλόμενον, ὄντα δ' ἀμαθῆ καὶ ἀφυῆ, πρὸς τινὰ δίκην ἐκάλεσε μάρτυρα. Τοῦ δὲ μηδὲν εἰδέναι φάσκοντος, „Ἰσως“ ἔφη „δοκεῖς περὶ τῶν νομικῶν ἐρωτᾶσθαι.“ Μετέλλου δὲ Νέπωτος ἐν δια-
 10 φορᾷ τινι πολλάκις λέγοντος „Τίς σοῦ πατήρ ἐστιν,“ ὁ Κικέρων „Σοὶ ταύτην“ ἔφη „τὴν ἀπόκρισιν ἢ μήτηρ χαλεπωτέραν ἐποίησεν.“ Ἐδόκει δ' ἀκόλαστος ἢ μήτηρ εἶναι τοῦ Νέπωτος, αὐτὸς δὲ τις εὐμετάβολος. Καί ποτε τὴν δημαρχίαν ἀπολιπὼν ἄφνω πρὸς Πομπήιον
 15 ἐξέπλευσεν εἰς Συρίαν, εἴτ' ἐκεῖθεν ἐπανῆλθεν ἀλογώτερον. Θάψας δὲ Φίλαγγρον τὸν καθηγητὴν ἐπιμελέστερον ἐπέστησεν αὐτοῦ τῷ τάφῳ κόρακα λίθινον. Καὶ ὁ Κικέρων „Τοῦτ'“ ἔφη „σοφώτερον ἐποίησας· πέτεσθαι γὰρ σε μᾶλλον ἢ λέγειν ἐδίδαξεν.“ Ἐπεὶ δὲ Μάρκος
 20 Ἀππίος ἐν τινι δίκῃ προοιμιαζόμενος εἶπε φίλον αὐτοῦ δεδεῆσθαι παρασχεῖν ἐπιμέλειαν καὶ λογιότητα καὶ πίστιν, „Εἶθ' οὕτως“ ἔφη „σιδηροῦς γέγονας ἄνθρωπος, ὥστε μηδὲν ἐκ τοσούτων ὧν ἠτήσατο φίλος παρασχεῖν,“
 25 XXVII. Τὸ μὲν οὖν πρὸς ἐχθροὺς ἢ ἀντιδίκους σκώμμασι χρῆσθαι πικροτέροις δοκεῖ φητορικὸν εἶναι· τὸ δ' οἷς ἔτυχε προσκοροῦειν ἕνεκα τοῦ γελοίου πολὺ συνῆγε μῖσος αὐτῷ. Γράψω δὲ καὶ τούτων ὀλίγα. Μάρκον Ἀκύνιον ἔχοντα δύο γαμβροὺς φυγάδας Ἀδραστον
 30 ἐκάλει. Δευκίου δὲ Κόττα τιμητικὴν ἔχοντος ἀρχήν, φιλονοτάτου δ' ὄντος, ὑπάτελαν μετιῶν ὁ Κικέρων ἐδίψησε, καὶ τῶν φίλων κύκλῳ περιστάντων, ὡς ἔπινεν,

„Ὅρθῶς φοβεῖσθε“ εἶπε „μὴ μοι γένοιτο χαλεπὸς ὁ τιμητῆς ὅτι ὕδαρ πίνω.“ Βακωνίῳ δ' ἀπαντήσας ἄγοντι μεθ' ἑαυτοῦ τρεῖς ἀμορφοτάτας θυγατέρας ἀνεφθέγγετο

„Φοῖβον ποτ' οὐκ ἐῶντος ἐσπειρεν τέκνα.“ 5

Μάρκου δὲ Γελλίου δοκοῦντος οὐκ ἐξ ἐλευθέρων γεγενῆσθαι, λαμπρᾷ δὲ τῇ φωνῇ καὶ μεγάλῃ γραμμάτα πρὸς τὴν σύγκλητον ἐξαναγνόντος, „Μὴ θαυμάζετε“ εἶπε „καὶ αὐτὸς εἰς ἐστὶ τῶν ἀναπεφωνηκότων.“ Ἐπεὶ δὲ Φαῦστος ὁ Σύλλα τοῦ μοναρχήσαντος ἐν Ρώμῃ καὶ πολ-
 10 λούς ἐπὶ θανάτῳ προγοράσαντος ἐν δανείοις γενόμενος καὶ πολλὰ τῆς οὐσίας διασπαθήσας ἀπάρτιον προέγραψε, ταύτην ἔφη μᾶλλον αὐτῷ τὴν προγραφὴν ἀρέσκειν ἢ τὴν πατροφάν.

XXVIII. Ἐκ τούτων ἐγένετο πολλοῖς ἐπαχθῆς· καὶ 15 οἱ μετὰ Κλωδίου συνέστησαν ἐπ' αὐτὸν ἀρχὴν τοιαύτην λαβόντες. Ἦν Κλωδῖος ἀνὴρ εὐγενής, τῇ μὲν ἡλικίᾳ νέος, τῷ δὲ φρονήματι θρασὺς καὶ αὐθάδης. Οὗτος ἐρῶν Πομπήϊας τῆς Καίσαρος γυναικὸς εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ παρεῖσθαι κρύφα, λαβὼν ἐσθῆτα καὶ σκευὴν 20 ψαλτρίας· ἔθνον γὰρ αἱ γυναῖκες τὴν ἀπόρρητον ἐκείνην καὶ ἀθέατον ἀνδράσι θυσίαν ἐν τῇ τοῦ Καίσαρος οἰκίᾳ, καὶ παρῆν ἀνὴρ οὐδεὶς· ἀλλὰ μειράκιον ὧν ἔτι καὶ μήπω γενειῶν ὁ Κλωδῖος ἠλπίζε λήσεσθαι διαδύς πρὸς τὴν Πομπήϊαν μετὰ τῶν γυναικῶν. Ὡς δ' εἰσῆλθε 25 κτὸς εἰς οἰκίαν μεγάλην, ἠπορείτο τῶν διόδων· καὶ πλανώμενον αὐτὸν ἰδοῦσα Ἀνρηλίας θεραπευτὴς τῆς Καίσαρος μητρὸς ἤτησεν ὄνομα. Φθέγγεσθαι δ' ἀναγκασθέντος ἐκείνου καὶ φήσαντος ἀκόλουθον Πομπήϊας ζητεῖν Ἀβραν τοῦνομα, συνείσα τὴν φωνὴν οὐ γυναι-
 30 κείαν οὔσαν ἀνέκραγε καὶ συνεκάλει τὰς γυναῖκας. Αἱ δ' ἀποκλείσασαι τὰς θύρας καὶ πάντα διεφεννώμεναι

λαμβάνουσι τὸν Κλώδιον εἰς οἶκημα παιδίσκης, ἣ συν-
εἰσῆλθε, καταπεφυγότα. Τοῦ δὲ πράγματος περιβολή-87
τον γενομένου Καῖσαρ τε τὴν Πομπηϊαν ἀφήκε καὶ **
δίκην ἀσεβείας ἀπεγράφατο τῷ Κλωδίῳ.

5 XXIX. Κικέρων δ' ἦν μὲν αὐτοῦ φίλος καὶ τῶν
περὶ Κατιλίαν πραττομένων ἐχρήτο προθυμοτάτῳ συν-
εργῷ καὶ φύλακι τοῦ σώματος, ἰσχυριζομένου δὲ πρὸς
τὸ ἐγκλημα τῷ μηδὲ γεγονέναι κατ' ἐκείνου ἐν Ῥώμῃ
τὸν χρόνον, ἀλλ' ἐν τοῖς πορρωτάτω χωρίοις διατρέ-
10 βειν, κατεμαρτύρησεν ὡς ἀφιγμένον πρὸς αὐτὸν οἰκαδὲ
καὶ διειλεγμένου περὶ τινῶν ὅπερ ἦν ἀληθές. Οὐ μὴν
ἐδόκει μαρτυρεῖν ὁ Κικέρων διὰ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ
πρὸς τὴν αὐτοῦ γυναῖκα Τερεντίαν ἀπολογούμενος.
Ἦν γὰρ αὐτῇ πρὸς τὸν Κλώδιον ἀπέχθεια διὰ τὴν ἀδελ-
15 φῆν τὴν ἐκείνου Κλωδίαν, ὡς τῷ Κικέρωνι βουλομέ-
νην γαμηθῆναι καὶ τοῦτο διὰ Τύλλου τινὸς πράττου-
σαν, ὃς ἑταῖρος μὲν ἦν καὶ συνήθης ἐν τοῖς μάλιστα
Κικέρωνος, αἰεὶ δὲ πρὸς τὴν Κλωδίαν φοιτῶν καὶ θε-
ραπεύων ἐγγυὲς οἰκοῦσαν ὑποψίαν τῇ Τερεντία παρέ-
20 σχε. Χαλεπὴ δὲ τὸν τρόπον οὕσα καὶ τοῦ Κικέρωνος
ἄρχουσα παρῴξυνε τῷ Κλωδίῳ συνειπιδέσθαι καὶ κα-
ταμαρτυρῆσαι. Κατεμαρτύρουσι δὲ τοῦ Κλωδίου πολ-
λοὶ τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἀνδρῶν ἐπιτοκίας, φηδιουργ-
ρίας, ὄχλων δεκασμούς, φθορὰς γυναικῶν. Λευκούλ-
25 λος δὲ καὶ θεραπευνίδας παρεῖχεν, ὡς συγγένοιτο τῇ
νεωτάτῃ τῶν ἀδελφῶν ὁ Κλώδιος, ὅτε Λευκούλλῳ συν-
ῴκει. Πολλὴ δ' ἦν δόξα καὶ ταῖς ἄλλαις δυσὶν ἀδελ-
φαῖς πλησιάζειν τὸν Κλώδιον, ὧν Τερτίαν μὲν Μάρ-
κιος ὁ Ῥήξ, Κλωδίαν δὲ Μέτελλος ὁ Κέλερ εἶχεν, ἣν
30 Κουαδραντίαν ἐκάλουσι, ὅτι τῶν ἐραστῶν τις αὐτῇ χαλ-
κοῦς ἐμβαλὼν εἰς βαλάντιον ὡς ἀργύριον εἰσέπεμψε·
τὸ δὲ λεπτότατον τοῦ χαλκοῦ νομίσματος κουαδράντην

ἐκάλουσι. Ἐπὶ ταύτῃ μάλιστα τῶν ἀδελφῶν κακῶς ἤκου-
σεν ὁ Κλώδιος. Οὐ μὴν ἀλλὰ τότε τοῦ δήμου πρὸς τοὺς
καταμαρτυροῦντας αὐτοῦ καὶ συνεστῶτας ἀντιταττομέ-
νον φοβηθέντες οἱ δικασταὶ φυλακὴν περιεστήσαντο,
καὶ τὰς δέλτους οἱ πλείστοι συγκεχυμένοι τοῖς γραμ- 5
μασιν ἤνεγκαν. Ὅμως δὲ πλείονες ἔδοξαν οἱ ἀπολύον-
τες γενέσθαι· καὶ τις ἐλέγχθη καὶ δεκασμὸς διεληθεῖν.
Ὅθεν ὁ μὲν Κάτλος ἀπαντήσας τοῖς κριταῖς „Ῥεῖς“ εἶ-
πεν „ὡς ἀληθῶς ὑπὲρ ἀσφαλείας ἠτήσασθε τὴν φυλα-
κὴν, φοβούμενοι μὴ τις ὑμῶν ἀφέληται τὸ ἀργύριον.“ 10
Κικέρων δὲ τοῦ Κλωδίου πρὸς αὐτὸν λέγοντος, ὅτι μαρ-
τυρῶν οὐκ ἔσχε πίστιν παρὰ τοῖς δικασταῖς, „Ἄλλ' ἐμοὶ
μὲν“ εἶπεν „οἱ πέντε καὶ εἴκοσι τῶν δικαστῶν ἐπίστευ-
σαν· τοσοῦτοι γὰρ σου κατεψηφίσαντο· σοὶ δὲ τριάκοντα
οὐκ ἐπίστευσαν· οὐ γὰρ πρότερον ἀπέλυσαν ἢ ἔλαβον 15
τὸ ἀργύριον.“ Ὁ μὲντοι Καῖσαρ οὐ κατεμαρτύρησε κλη-
θεὶς ἐπὶ τὸν Κλώδιον, οὐδ' ἔφη μοιχείαν κατεγνωκέναι
τῆς γυναικός, ἀφεικέναι δ' αὐτὴν ὅτι τὸν Καῖσαρος
ἔδει γάμον οὐ πράξεως ἀισχροῦς μόνον, ἀλλὰ καὶ φήμης
καθαρὸν εἶναι. 20

XXX. Διαφυγῶν δὲ τὸν κίνδυνον ὁ Κλώδιος καὶ
δήμαρχος ἀφειθεὶς εὐθύς εἶχετο τοῦ Κικέρωνος, πάνθ'
ὁμοῦ πράγματα καὶ πάντας ἀνθρώπους συνάγων καὶ
ταράττων ἐπ' αὐτόν. Τὸν τε γὰρ δῆμον ὠκειώσατο νό-
μοις φιλανθρωποῖς, καὶ τῶν ὑπάτων ἐκατέρῳ μεγάλας 25
ἐπαρχίας ἐψηφίσατο, Πείσωσι μὲν Μακεδονίαν, Γαβι-
νίῳ δὲ Συρίαν, πολλοὺς δὲ τῶν ἀπόρων συνέτασεν εἰς
τὸ πολίτευμα καὶ δούλους ὠπλισμένους περὶ αὐτὸν εἶχε.
Τῶν δὲ πλείστον δυναμένων τότε τριῶν ἀνδρῶν, Κράσ-
σου μὲν ἄντικρυς Κικέρωνι πολεμοῦντος, Πομπηίου δὲ 30
θρυπτομένου πρὸς ἀμφοτέρους, Καῖσαρος δὲ μέλλοντος
εἰς Γαλατίαν ἐξίεναι μετὰ στρατεύματος, ὑπὸ τοῦτον

ὑποδύς ὁ Κικέρων, καίπερ οὐκ ὄντα φίλον, ἀλλ' ὑπο-
 πτον ἐκ τῶν περὶ Κατιλίαν, ἤξιωσε πρεσβευτῆς αὐτῷ 87
 συστρατεῦν. Δεξαμένου δὲ τοῦ Καίσαρος ὁ Κλώδιος
 ὄρων ἐμφεύγοντα τὴν δημοκρατίαν αὐτοῦ τὸν Κικέρωνα
 5 προσεποιεῖτο συμβατικῶς ἔχειν, καὶ τῇ Τερτυλῆ τὴν
 πλείστην ἀνατιθεὶς αἰτίαν, ἐκείνου δὲ μεμνημένος ἐπι-
 κικῶς αἰεὶ καὶ λόγους εὐγνώμονας ἐνδιδοῦς, ὡς ἂν τις
 οὐ μισῶν οὐδὲ χαλεπαίνων, ἀλλ' ἐγκαλῶν μέτρια καὶ
 φιλικὰ, παντάπασιν αὐτοῦ τὸν φόβον ἀνῆκεν, ὥστ'
 10 ἀπειπεῖν τῷ Καίσαρι τὴν πρεσβείαν καὶ πάλιν ἔχασθαι
 τῆς πολιτείας. Ἐφ' ᾧ παροξυνθεὶς ὁ Καίσαρ τὸν τε
 Κλώδιον ἐπέφρωσε καὶ Πομπηίου ἀπέστρεψε κομιδῇ
 τοῦ Κικέρωνος, αὐτὸς τε κατεμαρτύρησεν ἐν τῷ δήμῳ
 μὴ δοκεῖν αὐτῷ καλῶς μηδὲ νομίμως ἄνδρας ἀκρίτους
 15 ἀνηρῆσθαι τοὺς περὶ Λέντλον καὶ Κέθηγον. Αὕτη γὰρ
 ἦν ἡ κατηγορία καὶ ἐπὶ τοῦθ' ὁ Κικέρων ἐκαλεῖτο. Κιν-
 δυνεύων οὖν καὶ διακόμενος ἐσθῆτα μετήλλαξε καὶ κό-
 μης ἀνάπλεως περιῶν ἰκέτευε τὸν δῆμον. Πανταχοῦ
 δ' ὁ Κλώδιος ἀπήντα κατὰ τοὺς στενωπούς, ἀνθρώπους
 20 ἔχων ὑβριστὰς περὶ αὐτὸν καὶ θρασεῖς, οἳ πολλὰ μὲν
 χλευάζοντες ἀκολάστως εἰς τὴν μεταβολὴν καὶ τὸ σχῆμα
 τοῦ Κικέρωνος, πολλαχοῦ δὲ πληθῶ καὶ λίθοις βάλλοντες
 ἐνίσταντο ταῖς ἰκεσίαις.

XXXI. Οὐ μὴν ἀλλὰ τῷ Κικέρωνι πρῶτον μὲν ὀλί-
 25 γου δεῖν σύμψαν τὸ τῶν ἱππικῶν πλῆθος συμμετέβαλε
 τὴν ἐσθῆτα, καὶ δισμυρίων οὐκ ἐλάττους νέων παρηκο-
 λούθου κομῶντες καὶ συνικετεύοντες· ἔπειτα τῆς βου-
 λῆς συνελθούσης, ὅπως ψηφίσαιτο τὸν δῆμον ὡς ἐπὶ
 πένθεσι μεταβαλεῖν τὰ ἱμάτια, καὶ τῶν ὑπάτων ἐναν-
 30 τιωθέντων, Κλωδίον δὲ σιδηροφορομένου περὶ τὸ
 βουλευτήριον, ἐξέδραμον οὐκ ὀλίγοι τῶν βουλευτικῶν
 καταρρηγνύμενοι τοὺς χιτῶνας καὶ βοῶντες. Ὡς δ' ἦν

οὔτ' οἶκτος οὔτε τις αἰδῶς πρὸς τὴν ὄψιν, ἀλλ' ἔδει τὸν
 Κικέρωνα φεύγειν ἢ βία καὶ σιδήρῳ κριθῆναι πρὸς τὸν
 Κλώδιον, ἐδεῖτο Πομπηίου βοηθεῖν ἐπίτηδες ἐκποδῶν
 γεγονότος καὶ διατρέβοντος ἐν ἀγροῖς περὶ τὸν Ἀλβα-
 νόον. Καὶ πρῶτον μὲν ἐπεμψε Πείσωνα τὸν γαμβρὸν δε- 5
 ησόμενον· ἔπειτα καὶ αὐτὸς ἀνέβη. Πυθόμενος δ' ὁ
 Πομπηῖος οὐχ ὑπέμεινε εἰς ὄψιν ἐλθεῖν, δεινὴ γὰρ
 αὐτὸν αἰδῶς εἶχε πρὸς τὸν ἄνδρα μεγάλους ἠγωνισμέ-
 νον ἀγῶνας ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ πολλὰ πρὸς χάριν ἐκείνῳ
 πεπολιτευμένον, ἀλλὰ Καίσαρι γαμβρὸς ὢν δεομένῳ 10
 προὔθωκε τὰς παλαιὰς χάριτας καὶ κατὰ θύρας ἄλλας
 ὑπέξελθὼν ἀπεδίδρασκε τὴν ἐντευξίν. Οὔτω δὲ προ-
 δοθεὶς ὁ Κικέρων ὑπ' αὐτοῦ καὶ γεγονῶς ἐρημος ἐπὶ
 τοὺς ὑπάτους κατέφυγε. Καὶ Γαβίνιος μὲν ἦν χαλεπὸς
 αἰεὶ, Πείσων δὲ διελέχθη προότερον αὐτῷ παραινῶν 15
 ἐκστῆναι καὶ υποχωρῆσαι τῇ τοῦ Κλωδίου φύμῃ καὶ τὴν
 μεταβολὴν τῶν καιρῶν ἐνεγκεῖν καὶ γενέσθαι πάλιν
 σωτήρα τῆς πατρίδος ἐν σιάσει καὶ κακοῖς δι' ἐκείνον
 οὔσης. Τοιαύτης τυχῶν ἀποκρίσεως ὁ Κικέρων ἐβου-
 λεύετο σὺν τοῖς φίλοις· καὶ Λεύκουλλος μὲν ἐκέλευε 20
 μένειν ὡς περιεσόμενον, ἄλλοι δὲ φεύγειν, ὡς ταχὺ τοῦ
 δήμου ποθήσοντος αὐτόν, ὅταν ἐμπλησθῇ τῆς Κλωδίου
 μανίας καὶ ἀπονοίας. Ταῦτ' ἔδοξε Κικέρωνι· καὶ τὸ μὲν
 ἀγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, ὃ πολὺν χρόνον ἔχων ἐπὶ τῆς οἰ-
 κίας ἰδρυνόμενον ἐτίμα διαφερόντως, εἰς Καπιτώλιον κο- 25
 μίσας ἀνέθηκεν ἐπιγράφας „Ἀθηνᾶ Ῥώμης φύλακι,
 πομποῦς δὲ παρὰ τῶν φίλων λαβῶν περὶ μέσας νύκτας
 ὑπέξῆλθε τῆς πόλεως καὶ πεξῆ διὰ Λευκανίας ἐπορεύ-
 ετο λαβέσθαι Σικελίας βουλόμενος.

XXXII. Ὡς δ' ἦν φανερὸς ἤδη πεφευγῶς, ἐπήγα- 30
 γεν αὐτῷ φυγῆς ψῆφον ὁ Κλώδιος, καὶ διάγραμμα προὔ-
 θηκεν εἶργειν πυρὸς καὶ ὕδατος τὸν ἄνδρα καὶ μὴ παρ-

ἔχειν στέγην ἐντὸς μιλίων πεντακοσίων Ἰταλίας. Τοῖς 877
 μὲν οὖν ἄλλοις ἐλάχιστος ἦν τοῦ διαγράμματος τούτου
 λόγος αἰδουμένοις τὸν Κικέρωνα, καὶ πᾶσαν ἐνδεικνύ-
 5 μνοι φιλοφροσύνην παρέπεμπον αὐτόν· ἐν δ' Ἰππο-
 κλίου πόλει τῆς Λευκανίας, ἣν Οὐιβῶνα νῦν καλοῦσιν,
 Οὐτίβιος, Σικελὸς ἀνὴρ, ἄλλα τε πολλὰ τῆς Κικέρωνος
 φιλίας ἀπολελυκῶς καὶ γεγονῶς ὑπατεύοντος αὐτοῦ
 τεκτόνων ἐπαρχος, οἰκία μὲν οὐκ ἐδέξατο, τὸ χωρίον δὲ
 καταγράψαι ἐπηγγέλλετο, καὶ Γάιος Οὐεργίλιος ὁ τῆς
 10 Σικελίας στρατηγὸς ἐν τοῖς μάλιστα Κικέρωνι κερημέ-
 νος ἔγραψεν ἀπέχεσθαι τῆς Σικελίας. Ἐφ' οἷς ἀθυμή-
 σας ὤρμησεν ἐπὶ Βρεντέσιον, κἀκεῖθεν εἰς Δυρράχιον
 ἀνέμω φορῶν περαιούμενος, ἀντιπνεύσαντος πελαγίου
 μεθ' ἡμέραν ἐπαλινδρομήσεν, εἴτ' αὐθις ἀνήχθη. Λέ-
 15 γεται δὲ καὶ καταπλεύσαντος εἰς Δυρράχιον αὐτοῦ καὶ
 μέλλοντος ἀποβαίνειν σεισμόν τε τῆς γῆς καὶ σπασμὸν
 ἅμα γενέσθαι τῆς θαλάττης. Ἀφ' ὧν συνέβαλον οἱ μαν-
 τικοὶ μὴ μόνιμον αὐτῷ τὴν φυγὴν ἔσεσθαι· μεταβολῆς
 γὰρ εἶναι ταῦτα σημεῖα. Πολλῶν δὲ φοιτῶντων ἀνδρῶν
 20 ὑπ' εὐνοίας καὶ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων διαμιλλωμέ-
 νων πρὸς αὐτὰς ταῖς πρεσβείαις, ὅμως ἀθυμῶν καὶ πε-
 ρίλυπος διῆγε τὰ πολλὰ, πρὸς τὴν Ἰταλίαν, ὥσπερ οἱ
 δυσέρωτες, ἀφορῶν καὶ τῷ φρονήματι μικρὸς ἄγαν καὶ
 ταπεινὸς ὑπὸ τῆς συμφορᾶς γεγονῶς καὶ συνεσταλμέ-
 25 νος, ὡς οὐκ ἂν τις ἀνδρα παιδεία συμβεβιωκότα το-
 σαύτη προσεδόκησε. Καίτοι πολλάκις αὐτὸς ἤξιόν τοῦς
 φίλους μὴ ῥήτορα καλεῖν αὐτόν, ἀλλὰ φιλόσοφον· φι-
 λοσοφίαν γὰρ ὡς ἔργον ἠρῆσθαι, ῥητορικῇ δ' ὄργανον
 χρῆσθαι πολιτευόμενος ἐπὶ τὰς χρείας. Ἄλλ' ἡ δόξα
 30 δεινὴ τὸν λόγον ὥσπερ βαφὴν ἀποκλύσαι τῆς ψυχῆς καὶ
 τὰ τῶν πολλῶν ἐνομόρξασθαι πάθη δι' ὀμιλίαν καὶ συν-
 ἤθειαν τοῖς πολιτευομένοις, ἂν μὴ τις εὐ μάλα φυλατ-

τόμενος οὕτω συμφέρεται τοῖς ἐκτός, ὡς τῶν πραγμά-
 των αὐτῶν, οὐ τῶν ἐπὶ τοῖς πράγμασι παθῶν συμμε-
 θέξων.

XXXIII. Ὁ δὲ Κλωδῖος ἐξελάσας τὸν Κικέρωνα κατ-
 ἔπηρσε μὲν αὐτοῦ τὰς ἐπαύλεις, κατέπηρσε δὲ τὴν οἰ-
 5 κίαν καὶ τῷ τόπῳ ναὸν Ἐλευθερίας ἐπφοκοδόμησε· τὴν
 δ' ἄλλην οὐσίαν ἐπώλει καὶ διεκλήρυτε καθ' ἡμέραν,
 μηδὲν ὠνούμενον μηδενός. Ἐκ δὲ τούτου φοβερός ὦν
 τοῖς ἀριστοκρατικοῖς καὶ τὸν δῆμον ἀνειμένον εἰς ὕβριν
 πολλὴν καὶ θρασύτητα συνεφελκόμενος, ἐπεχείρει τῷ 10
 Πομπητῷ, τῶν διωκημένων ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν στρα-
 τείαν ἕνια σπαράττων. Ἐφ' οἷς ὁ Πομπητὸς ἀδοξῶν
 ἐκάκιζεν αὐτὸς αὐτὸν προέμενος τὸν Κικέρωνα· καὶ πάλιν
 ἐκ μεταβολῆς παντοῖος ἐγένετο πράττων κάθοδον
 αὐτῷ μετὰ τῶν φίλων. Ἐνισταμένον δὲ τοῦ Κλωδίου 15
 συνέδοξε τῇ βουλῇ μηδὲν διὰ μέσον πράγμα κυροῦν
 μηδὲ πράττειν δημόσιον, εἰ μὴ Κικέρωνι κάθοδος γέ-
 νοιτο. Τῶν δὲ περὶ Λέντλον ὑπατευόντων καὶ τῆς στά-
 σεως πρόσω βαδίζούσης, ὥστε τρωθῆναι μὲν ἐν ἀγορᾷ
 δημάρχους, Κόρντιον δὲ τὸν Κικέρωνος ἀδελφὸν ἐν τοῖς 20
 νεκροῖς ὡς τεθνηκότα κείμενον διαλαθεῖν, ὃ τε δῆμος
 ἤρθετο τρέπεσθαι τῇ γνώμῃ, καὶ τῶν δημάρχων Ἄννιος
 Μίλων πρῶτος ἐτόλμησε τὸν Κλωδῖον εἰς δίκην ἀπά-
 γειν βιαίων, καὶ Πομπητῷ πολλοὶ συνῆλθον ἐκ τε τοῦ
 δήμου καὶ τῶν πέριξ πόλεων. Μεθ' ὧν προσελθὼν καὶ 25
 τὸν Κλωδῖον ἀναστήσας ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἐπὶ τὴν ψῆφον
 ἐκάλει τοὺς πολίτας. Καὶ λέγεται μηδέποτε μηδὲν ἐκ
 τοσαύτης ὁμοφροσύνης ἐπιψηφίσασθαι τὸν δῆμον. Ἡ
 δὲ σύγκλητος ἀμιλλωμένη πρὸς τὸν δῆμον ἔγραψεν ἐπαι-
 30 νεθῆναι τὰς πόλεις, ὅσαι τὸν Κικέρωνα παρὰ τὴν φυ-
 γὴν ἐθεράπευσαν, καὶ τὴν οἰκίαν αὐτῷ καὶ τὰς ἐπαύ-
 λεις, ἃς Κλωδῖος διεφθάρκει τέλεσι δημοσίοις ἀναστα-

θῆναι. Κατῆι δὲ Κικέρων ἐκκαίδεκάτῳ μηνὶ μετὰ τὴν 878
φυγὴν· καὶ τοσαύτη τὰς πόλεις χαρὰ καὶ σπουδὴ τοὺς
ἀνθρώπους περὶ τὴν ἀπάντησιν εἶχεν, ὥστε τὸ ῥηθὲν
ὑπὸ Κικέρωνος ὕστερον ἐνδεέστερον εἶναι τῆς ἀληθείας.
5 Ἐφη γὰρ αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὤμων τὴν Ἰταλίαν φέρουσαν
εἰς τὴν Ῥώμην εἰσενεγκεῖν. Ὅπου καὶ Κράσσος, ἐχθρὸς
ᾧν αὐτῷ πρὸ τῆς φυγῆς, τότε προθύμως ἀπήντα καὶ
διελύετο, τῷ παιδί Ποπλίῳ χαριζόμενος, ὡς ἔλεγε, ξη-
λωτῆ τοῦ Κικέρωνος ὄντι.

10 XXXIV. Χρόνον δ' οὐ πολὺν διαλιπὼν καὶ παραφυ-
λάξας ἀποδημοῦντα τὸν Κλώδιον ἐπῆλθε μετὰ πολλῶν
τῷ Καπιτωλίῳ, καὶ τὰς δημοκρατικὰς δέλτους, ἐν αἷς ἀνα-
γραφαὶ τῶν διοικημένων ἦσαν, ἀπέσπασε καὶ διέφθει-
ρεν. Ἐγκαλοῦντος δὲ περὶ τούτου τοῦ Κλώδιου, τοῦ δὲ
15 Κικέρωνος λέγοντος, ὡς παρανόμως ἐκ πατρικίων εἰς
δημοκρατίαν παρῆλθοι, καὶ κύριον οὐδὲν εἶναι τῶν πε-
πραγμένων ὑπ' αὐτοῦ, Κάτων ἠγανάκτησε καὶ ἀντεῖπε,
τὸν μὲν Κλώδιον οὐκ ἐπαινῶν, ἀλλὰ καὶ δυσχεραίνων
τοῖς πεπολιτευμένοις, δεινὸν δὲ καὶ βίαιον ἀποφαίνων
20 ἀναίρεσιν ψηφίσασθαι δογμάτων καὶ πράξεων τοσού-
των τὴν σύγκλητον, ἐν αἷς εἶναι καὶ τὴν ἑαυτοῦ τῶν
περὶ Κύπρον καὶ Βυζάντιον διοίκησιν. Ἐκ τούτου
προσέκρουσεν ὁ Κικέρων αὐτῷ πρόσκρουσιν εἰς οὐδὲν
ἐμφανῆς προελθοῦσαν, ἀλλ' ὥστε τῇ φιλοφροσύνῃ χρῆ-
25 σθαι πρὸς ἀλλήλους ἀμαυρότερον.

XXXV. Μετὰ ταῦτα Κλώδιον μὲν ἀποκτίννυσσι Μί-
λων· καὶ διωκόμενος φόνον Κικέρωνα παρεστήσατο
συνήγορον. Ἡ δὲ βουλή φοβηθεῖσα, μὴ κινδυνεύοντος
ἀνδρὸς ἐνδόξου καὶ θυμοειδοῦς τοῦ Μίλωνος ταραχὴ
30 γένηται περὶ τὴν πόλιν, ἐπέτρεψε Πομπηῶ ταύτην τε
καὶ τὰς ἄλλας κρίσεις βραβεῦσαι, παρέχοντα τῇ πόλει
καὶ τοῖς δικαστηρίοις ἀσφάλειαν. Ἐκείνου δὲ τὴν ἀγο-

ραν ἐτι νυκτὸς ἀπὸ τῶν ἄκρων περιλαβόντος τοῖς στρατι-
ώταις, ὁ Μίλων τὸν Κικέρωνα δείσας, μὴ πρὸς τὴν ὄψιν
ἀηθεία διαταραχθεὶς χεῖρον διαγωνίσηται, συνέπεισεν ἐν
φορεῖᾳ κομισθέντα πρὸς τὴν ἀγορὰν ἡσυχάζειν, ἄχρι
οὐ συνίασιν οἱ κριταὶ καὶ πληροῦται τὸ δικαστήριον. 5
Ὁ δ' οὐ μόνον ἦν, ὡς εἴκειν, ἐν ὅπλοις ἀταρσῆς, ἀλλὰ
καὶ τῷ λέγειν μετὰ φόβου προσῆει, καὶ μόλις ἐπαύσατο
παλλόμενος καὶ τρέμων ἐπὶ πολλῶν ἀγῶνων ἀκμὴν τοῦ
λόγου καὶ κατάστασιν λαβόντος. Δικινυῖφ δὲ Μουρήνα
φεύγοντι δίκην ὑπὸ Κάτωνος βοηθῶν, καὶ φιλοτιμούμε- 10
νος Ὀρτήσιον ὑπερβαλεῖν εὐήμερήσαντα, μέρος οὐδὲν
ἀνεπαύσατο τῆς νυκτὸς, ὡς ὑπὸ τοῦ σφόδρα φροντίσαι
καὶ διαγρυπνησαὶ κακωθεὶς ἐνδεέστερος αὐτοῦ φανῆ-
ναι. Τότε δ' οὖν ἐπὶ τὴν τοῦ Μίλωνος δίκην ἐκ τοῦ
φορεῖου προελθὼν καὶ θεασάμενος τὸν Πομπηῖον ἄνω 15
καθεζόμενον ὥσπερ ἐν στρατοπέδῳ, καὶ κύκλῳ τὰ ὄπλα
περιλάμποντα τὴν ἀγορὰν, συνεχύθη καὶ μόλις ἐνήρξατο
τοῦ λόγου κραδαινόμενος τὸ σῶμα καὶ τὴν φωνὴν ἐν-
ισχύμενος, αὐτοῦ τοῦ Μίλωνος εὐθαρσῶς καὶ ἀνδρείως
παρισταμένου τῷ ἀγῶνι καὶ κόμην θρέψαι καὶ μεταβα- 20
λεῖν ἐσθῆτα φαιῶν ἀπαξιώσαντος· ὅπερ οὐχ ἥμιστι δοκεῖ
συναίτιον αὐτῷ γενέσθαι τῆς καταδίκης. Ἄλλ' ὅ γε Κικέ-
ρων διὰ ταῦτα φιλέταιρος μᾶλλον ἢ δειλὸς ἔδοξεν εἶναι.

XXXVI. Γίνεται δὲ καὶ τῶν ἱερῶν, οὓς Αὔγουρας
Ῥωμαῖοι καλοῦσιν, ἀντὶ Κράσσου τοῦ νέου μετὰ τὴν ἐν 25
Πάρθοις αὐτοῦ τελευτήν. Εἶτα κλήρω λαχὼν τῶν ἐπαρ-
χιῶν Κιλικίαν καὶ στρατὸν ὀπλιτῶν μυρίων καὶ δισχι-
λίων, ἱππέων δὲ δισχιλίων ἑξακοσίων, ἔπλευσε, προσ-
ταχθὲν αὐτῷ καὶ τὰ περὶ Καππαδοκίαν Ἀριοβαρζάνῃ τῷ
βασιλεῖ φίλα καὶ πειθήνια παρασχεῖν. Ταῦτά τε δὴ πα- 30
ρεστήσατο καὶ συνήρομοσεν ἀμέμπτως ἄτερ πολέμου τού-
879 τε Κίλικας ὁρῶν πρὸς τὸ Παρθικὸν πταῖσμα Ῥωμαίων

καὶ τὸν ἐν Συρίᾳ νεωτερισμὸν ἐπηρμένους κατεπραῦνεν
 ἡμέρως ἄρχων. Καὶ δῶρα μὲν οὐδὲ τῶν βασιλέων δι-
 δόντων ἔλαβε, δείπνων δὲ τοὺς ἐπαρχικοὺς ἀνήκεν· ἀν-
 τὸς δὲ καθ' ἡμέραν τοὺς χαριέντας ἀνελάμβανεν ἐστιά-
 5 σεσιν οὐ πολυτελεῶς, ἀλλ' ἔλευθερίως. Ἡ δ' οἰκία θυ-
 ρωρὸν οὐκ εἶχεν, οὐδ' αὐτὸς ᾤφθη κατακείμενος ὑπ'
 οὐδενός, ἀλλ' ἔωθεν ἐστῶς ἢ περιπατῶν πρὸ τοῦ δω-
 ματίου τοὺς ἀσπαζομένους ἐδεξιούτο. Λέγεται δὲ μήτε
 10 βλασφημίαν ὑπ' ὀργῆς ἢ ζημίας προσβαλεῖν μεθ' ὕβρεων.
 Ἀνευρῶν δὲ πολλὰ τῶν δημοσίων κεκλεμμένα τὰς τε
 πόλεις εὐπόρους ἐποίησε, καὶ τοὺς ἀποτινόντας οὐδὲν
 τούτου πλείον παθόντας ἐπιτίμους διεφύλαξεν. Ἦφατο
 δὲ καὶ πολέμου, ληστίας τῶν περὶ τὸν Ἀμανὸν οἰκούντων
 15 τρεψάμενος· ἐφ' ᾧ καὶ αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῶν στρατιω-
 τῶν ἀνηγορεύθη. Κεκιλίου δὲ τοῦ ῥήτορος δεομένου
 παρδάλεις αὐτῷ πρὸς τινα θεῖαν εἰς Ῥώμην ἐκ Κιλικίας
 ἀποστελεῖν, καλλωπιζόμενος ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις γρά-
 φει πρὸς αὐτὸν οὐκ εἶναι παρδάλεις ἐν Κιλικίᾳ· πεφεν-
 20 γέναι γὰρ εἰς Καρίαν ἀγανακτούσας, ὅτι μόναι πολε-
 μοῦνται, πάντων εἰρήνην ἐχόντων. Πλέων δ' ἀπὸ τῆς
 ἐπαρχίας τοῦτο μὲν Ῥόδῳ προσέσχε, τοῦτο δ' Ἀθήναις
 ἐνδιέτριψεν ἄσμενος πῶθ' ἂν τῶν παιδείας συγγενόμενος καὶ
 25 τοὺς τότε φίλους καὶ συνήθεις ἀσπασάμενος καὶ τὰ πρέ-
 πουτα θανατωθεὶς ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν πόλιν ἐπ-
 ανῆλθεν, ἥδη τῶν πραγμάτων ὥσπερ ὑπὸ φλεγμονῆς
 ἀφισταμένων ἐπὶ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον.

XXXVII. Ἐν μὲν οὖν τῇ βουλῇ ψηφισομένων αὐτῷ
 30 θριάμβον ἧδιον ἂν ἔφη παρακολουθῆσαι Καίσαρι θρι-
 αμβεύοντι συμβάσεων γενομένων· ἰδίᾳ δὲ συνεβούλευσε
 πολλὰ μὲν Καίσαρι γράφων, πολλὰ δ' αὐτοῦ Πομπηίου

δεόμενος, πραῦνων ἐκάτερον καὶ παραμυθούμενος. Ὡς
 δ' ἦν ἀνήκεστα καὶ Καίσαρος ἐπερχομένου Πομπηίου
 οὐκ ἔμεινεν, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν
 τὴν πόλιν ἐξέλιπε, ταύτης μὲν ἀπελείφθη τῆς φυγῆς ὁ
 Κικέρων, ἔδοξε δὲ Καίσαρι προστίθεσθαι. Καὶ δηλὸς 5
 ἐστὶ τῇ γνώμῃ πολλὰ ῥιπτασθεὶς ἐπ' ἀμφοτέρα καὶ δυσ-
 παθήσας. Γράφει γὰρ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς διαπορεῖν,
 ποτέρωσε χοῆ τρέπεσθαι, Πομπηίου μὲν ἐνδοξον καὶ
 καλὴν ὑπόθεσιν πρὸς τὸν πόλεμον ἔχοντος, Καίσαρος
 δ' ἄμεινον τοῖς πράγμασι χρωμένον καὶ μᾶλλον ἑαυτὸν 10
 καὶ τοὺς φίλους σώζοντος, ὥστ' ἔχειν μὲν ὄν φύγη, μὴ
 ἔχειν δὲ πρὸς ὄν φύγη. Τρεβατίου δέ, τινὸς τῶν Καί-
 σαρος ἐταίρων, γράψαντος ἐπιστολήν, ὅτι Καίσαρ οἶε-
 ται δεῖν μάλιστα μὲν αὐτὸν ἐξετάζεσθαι μεθ' αὐτοῦ καὶ
 τῶν ἐλπίδων μετέχειν, εἰ δ' ἀναδύεται διὰ γῆρας, εἰς 15
 τὴν Ἑλλάδα βαδίζειν κάκει καθήμενον ἡσυχίαν ἄγειν
 ἐκποδῶν ἀμφοτέροις γενόμενον, θαυμάσας ὁ Κικέρων,
 ὅτι Καίσαρ αὐτὸς οὐκ ἔγραψεν, ἀπεκρίνατο πρὸς ὀργήν,
 ὡς οὐδὲν ἀνάξιον πράξει τῶν πεπολιτευμένων. Τὰ μὲν
 οὖν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς γεγραμμένα τοιαῦτά ἐστι. 20

XXXVIII. Τοῦ δὲ Καίσαρος εἰς Ἰβηρίαν ἀπάραντος
 εὐθύς ὡς Πομπηίου ἐπλευσε· καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ἀσμέ-
 νοις ᾤφθη, Κάτων δ' αὐτὸν ἰδὼν ἰδίᾳ πολλὰ κατεμέμ-
 φετο Πομπηίῳ προσθέμενον· αὐτῷ μὲν γὰρ οὐχὶ καλῶς
 25 ἔχειν ἐγκαταλιπεῖν ἦν ἀπ' ἀρχῆς εἴλετο τῆς πολιτείας 25
 τάξιν, ἐκεῖνον δὲ χρησιμώτερον ὄντα τῇ πατρίδι καὶ τοῖς
 φίλοις, εἰ μένων ἴσος ἐκεῖ πρὸς τὸ ἀποβατὸν ἠρμόζετο,
 κατ' οὐδένα λογισμὸν οὐδ' ἐξ ἀνάγκης πολέμιον γεγο-
 νέναι Καίσαρι καὶ τοσοῦτον μεθέξοντα κινδύνου δεῦρ'
 30 ἦκειν. Οὗτοί τε δὴ τοῦ Κικέρωνος ἀνέστραφον οἱ λόγοι 30
 τὴν γνώμην, καὶ τὸ μέγα μηδὲν αὐτῷ χρῆσθαι Πομπηίου.
 Αἴτιος δ' ἦν αὐτὸς οὐκ ἀρνούμενος μεταμέλεσθαι, φλαυ-

ρίζων δὲ τοῦ Πομπηίου τὴν παρασκευὴν καὶ πρὸς τὰ
 βουλευμάτα δυσκολαίνων ὑπούλωσ, καὶ τοῦ παρασκώ-
 πτειν τι καὶ λέγειν χαρίεν εἰς τοὺς συμμάχους οὐκ ἀπε-
 χόμενος, ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἀγέλαστος ἀεὶ περιτῶν ἐν τῷ
 5 στρατοπέδῳ καὶ σκυθρωπός, ἑτέροις δὲ παρέχων γέ-
 λωτα μηδὲν δεομένοις. Βέλτιον δὲ καὶ τούτων ὀλίγα
 παραθέσθαι. Δομιτίου τοίνυν ἀνθρώπου εἰς τάξιν ἡγε-
 μονικὴν ἄγοντος οὐ πολεμικὸν καὶ λέγοντος, ὡς ἐπιει-
 κῆς τὸν τρόπον ἐστὶ καὶ σώφρων, „Τί οὖν“ εἶπεν „οὐκ
 10 ἐπίτροπον αὐτὸν τοῖς τέκνοις φυλάσσεις;“ Ἐπαινούν-
 των δὲ τινῶν Θεοφάνη τὸν Λέσβιον, ὃς ἦν ἐν τῷ στρα-
 τοπέδῳ τεκτόνων ἑπαρχος, ὡς εὖ παραμυθήσαιο Ῥοδί-
 οὺς τὸν στόλον ἀποβαλόντας, „Ἡλίκου“ εἶπεν „ἀγαθὸν
 ἐστὶ τὸ Γραικὸν ἔχειν ἑπαρχον.“ Καίσαρος δὲ κατορ-
 15 θούντος τὰ πλεῖστα καὶ τρόπον τινὰ πολιορκούντος αὐ-
 τοῦς, Λέντῳ μὲν εἰπόντι πυνθάνεσθαι στυγνοὺς εἶναι
 τοὺς Καίσαρος φίλους, ἀπεκρίνατο „Λέγεις αὐτοὺς δυσ-
 νοεῖν Καίσαρι.“ Μαρκίου δὲ τινος ἡκοντος ἐξ Ἰταλίας
 νεωστὶ καὶ λέγοντος ἐν Ῥώμῃ φήμην ἐπικρατεῖν, ὡς πο-
 20 λιορκοῖτο Πομπήιος, „Εἶτ' ἐξέπλευσας“ εἶπεν „ἵνα τοῦ-
 το πιστεύσης αὐτὸς θεασάμενος;“ Μετὰ δὲ τὴν ἤτταν
 Νοννίου μὲν εἰπόντος, ὅτι δεῖ χρηστὰς ἐλπίδας ἔχειν,
 ἐπὶ γὰρ ἀετοῦς ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Πομπηίου λε-
 λειφθαι, „Καλῶς ἂν“ ἔφη „παρήνεις, εἰ κολοιοῖς ἐπο-
 25 λεμοῦμεν.“ Λαβηνοῦ δὲ μαντεῖαις τισὶν ἰσχυριζομένου
 καὶ λέγοντος, ὡς δεῖ περιγενέσθαι Πομπηίου, „Οὐκ-
 οὔν“ ἔφη „στρατηγήματι τούτῳ χρωμένοι νῦν ἀποβε-
 βλήκαμεν τὸ στρατόπεδον.“

XXXIX. Ἀλλὰ γὰρ γενομένης τῆς κατὰ Φάρσαλον
 30 μάχης, ἧς οὐ μετέσχε δι' ἀρρωστίαν, καὶ Πομπηίου φυ-
 γόντος, ὁ μὲν Κάτων καὶ στρατεύμα συγχρὸν ἐν Δυρραχίῳ
 καὶ στόλον ἔχων μέγαν ἐκείνου ἠέλιου στρατηγεῖν κατὰ

νόμον καὶ τὸ τῆς ὑπατείας ἀξίωμα προὔχοντα. Διω-
 θούμενος δὲ τὴν ἀρχὴν ὁ Κικέρων καὶ ὅλως φεύγων τὴν
 συστρατεύεσθαι παρ' οὐδὲν ἦλθεν ἀναιρεθῆναι, Πομ-
 5 πηίου τοῦ νέου καὶ τῶν φίλων προδότην ἀποκαλούντων
 καὶ τὰ ξίφη σπασαμένων, εἰ μὴ Κάτων ἐνστάς μόλις
 ἀφείλετο καὶ διήκεν αὐτὸν ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Κατα-
 σχῶν δ' εἰς Βρεντέσιον ἐνταῦθα διέτριβε, Καίσαρα πε-
 ριμένων βραδύνοντα διὰ τὰς ἐν Ἀσίᾳ καὶ περὶ Αἴγυ-
 πτον ἀσχολίας. Ἐπεὶ δ' εἰς Τάραντα καθωρισμένος
 ἀπηγγέλλετο καὶ πεξῆ περιτῶν ἐκεῖθεν εἰς Βρεντέσιον,
 10 ὤρμησε πρὸς αὐτόν, οὐ πάνυ μὲν ἂν δύσελις, αἰδού-
 μενος δὲ πολλῶν παρόντων ἀνδρῶς ἐχθροῦ καὶ κρατοῦν-
 τος λαμβάνειν πειραν. Οὐ μὴν ἐδέησεν αὐτῷ προῖξαι
 τι παρ' ἀξίαν ἢ εἰπεῖν. Ὁ γὰρ Καίσαρ, ὡς εἶδεν αὐτὸν
 πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων ἀπαντῶντα, κατέβη καὶ ἠσπάσατο
 15 καὶ διαλεγόμενος μόνῳ συγχρῶν σταδίων ὁδὸν προῆλθεν.
 Ἐκ δὲ τούτου διετέλει τιμῶν καὶ φιλοφρονούμενος, ὥστε
 καὶ γράψαντι λόγον ἐγκώμιον Κάτωνος ἀντιγράφων τὸν
 τε λόγον αὐτοῦ καὶ τὸν βίον ὡς μάλιστα τῷ Περικλέους
 ὀικότα καὶ Θηραμένους ἐπαινεῖν. Ὁ μὲν οὖν Κικέρω-
 20 νος λόγος Κάτων, ὁ δὲ Καίσαρος Ἀντικάτων ἐπιγέγρα-
 πται. Λέγεται δὲ καὶ Κοῦντου Διγαρίου δίκην φεύγον-
 τος, ὅτι τῶν Καίσαρος πολεμίων εἰς ἐγγόνει, καὶ Κι-
 κέρωνος αὐτῷ βοηθοῦντος, εἰπεῖν τὸν Καίσαρα πρὸς
 τοὺς φίλους „Τί κωλύει διὰ χρόνου Κικέρωνος ἀκού-
 25 σαι λέγοντος, ἐπεὶ πάλα κέρηται πονηρὸς ἀνὴρ καὶ πο-
 881 λέμιος;“ ἐπεὶ δ' ἀρξάμενος λέγειν ὁ Κικέρων ὑπερφνωῶς
 ἐκίνει καὶ προῦβαινε αὐτῷ πάθει τε ποικίλος καὶ χά-
 ριτι θαυμαστός ὁ λόγος, πολλὰς μὲν εἶναι χρόας ἐπὶ τοῦ
 προσώπου τὸν Καίσαρα, πάσας δὲ τῆς ψυχῆς τρεπόμε-
 30 νον τροπὰς κατάδηλον εἶναι, τέλος δὲ τῶν κατὰ Φάρ-
 σαλον ἀφαμένου τοῦ ῥήτορος ἀγώνων ἐκπαθῆ γενόμενον

τιναχθῆναι τῷ σώματι καὶ τῆς χειρὸς ἐκβαλεῖν ἕνια τῶν γραμματέων. Τὸν γοῦν ἄνθρωπον ἀπέλυσε τῆς αἰτίας βεβιασμένος.

XI. Ἐκ τούτου Κικέρων, εἰς μοναρχίαν τῆς πολι-
5 τείας μεθεστῶσης, ἀφέμενος τοῦ τὰ κοινὰ πράττειν ἐσχόλαζε τοῖς βουλομένοις φιλοσοφεῖν τῶν νέων, καὶ σχεδὸν ἐκ τῆς πρὸς τούτους συνηθείας, εὐγενεστάτους καὶ πρώτους ὄντας, αὐθις ἴσχυεν ἐν τῇ πόλει μέγιστον. Αὐτῷ δ' ἔργον μὲν ἦν τὸ τοὺς φιλοσόφους συντελεῖν
10 διαλόγους καὶ μεταφράζειν, καὶ τῶν διαλεκτικῶν ἢ φυσικῶν ὀνομάτων ἕκαστον εἰς Ῥωμαϊκὴν μεταβάλλειν διάλεκτον· ἐκεῖνος γάρ ἐστιν, ὃς φασιν, ὃ καὶ τὴν φαντασίαν καὶ τὴν συγκατάθεσιν καὶ τὴν ἐποχὴν καὶ τὴν κατάληψιν, ἔτι δὲ τὸ ἄτομον, τὸ ἀμερές, τὸ κενόν, ἄλλα
15 τε πολλὰ τῶν τοιούτων ἐξονομάσας πρῶτος ἢ μάλιστα Ῥωμαίοις, τὰ μὲν μεταφοραῖς, τὰ δ' οἰκειότησιν ἄλλαις γνώριμα καὶ προσήγορα μηχανησάμενος· τῇ δὲ πρὸς τὴν ποιήσιν εὐκολία παίζων ἐχρήτο. Λέγεται γάρ, ὀπηνίκα
20 ἦν πρὸς τὸ τοιοῦτον, τῆς νυκτὸς ἔπη ποιεῖν πεντακόσια. Τὸ μὲν οὖν πλεῖστον τοῦ χρόνου τούτου περὶ Τοῦσκλον ἐν χωρίοις αὐτοῦ διάγων ἔγραφε πρὸς τοὺς φίλους Λαέρτου βίον ζῆν, εἴτε παίζων, ὡς ἔθος εἶχεν, εἴθ' ὑπὸ φιλοτιμίας σπαργῶν πρὸς τὴν πολιτείαν καὶ ἀθημονῶν τοῖς καθεστῶσι. Σπανίως δ' εἰς ἄστὺ θερα-
25 πείας ἕνεκα τοῦ Καίσαρος κατῆι, καὶ πρῶτος ἦν τῶν συναγορευόντων ταῖς τιμαῖς καὶ λέγειν ἀεὶ τι καινὸν εἰς τὸν ἄνδρα καὶ τὰ πραττόμενα φιλοτιμουμένων. Οἷόν ἐστι καὶ τὸ περὶ τῶν Πομπηίου λεχθῆν εἰκόνων, ἃς ἀνηρημένως καὶ καταβεβλημένως ὁ Καίσαρ ἐκέλευσεν ἀνα-
30 σταθῆναι· καὶ ἀνεστάθησαν. Ἐφη γάρ ὁ Κικέρων, ὅτι ταύτῃ τῇ φιλανθρωπίᾳ Καίσαρ τοὺς μὲν Πομπηίου ἴσθησι, τοὺς δ' αὐτοῦ πῆγνυσιν ἀνδριάντας

XII. Διανοούμενος δ', ὡς λέγεται, τὴν πάτριον ἱστορίαν γραφῇ περιλαβεῖν καὶ πολλὰ συμμιῆσαι τῶν Ἑλληνικῶν καὶ ὅλως τοὺς συνηγμένους λόγους αὐτῷ καὶ μύθους ἐνταῦθα τρέψαι, πολλοῖς μὲν δημοσίοις, πολλοῖς δ' ἰδίῳις κατελήφθη πράγμασιν ἀβουλήτοις καὶ
5 πάθεσιν, ὧν αὐθαίρετα δοκεῖ πλεῖστα συμβῆναι. Πρῶτον μὲν γὰρ ἀπεπέμψατο τὴν γυναῖκα Τερεντίαν ἀμεληθεῖς ὑπ' αὐτῆς παρὰ τὸν πόλεμον, ὥστε καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐφοδίων ἐνδεῆς ἀποσταλῆναι καὶ μὴδ' ὅτε κατῆρεν αὐθις εἰς Ἰταλίαν τυχεῖν εὐγνώμονος. Αὐτῇ
10 μὲν γὰρ οὐκ ἦλθεν, ἐν Βρεντεσίῳ διατρίβοντος αὐτοῦ πολὺν χρόνον, ἐρχομένη δὲ τῇ θυγατρὶ, παιδίσκῃ νέᾳ, τοσαύτην ὁδὸν οὐ πομπὴν πρέπουσαν, οὐ χορηγίαν παρέσχεν, ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκίαν τῷ Κικέρωνι πάντων ἐρη-
15 μον καὶ κενὴν ἀπέδειξεν ἐπὶ πολλοῖς ὀφλήμασι καὶ μεγάλοις. Αὐταὶ γάρ εἰσιν αἱ λεγόμεναι τῆς διαστάσεως εὐπρεπέσταται προφάσεις. Τῇ δὲ Τερεντίᾳ καὶ ταύτας ἀρνούμενη λαμπρὰν ἐποίησε τὴν ἀπολογίαν αὐτὸς ἐκεῖνος μετ' οὐ πολὺν χρόνον γήμας παρθένου, ὡς μὲν ἢ Τερεντία κατεφήμιζεν, ἔρωτι τῆς ἑώρας, ὡς δὲ Τίρων
20 ὁ τοῦ Κικέρωνος ἀπελεύθερος γέγραφε, εὐπορίας ἕνεκεν πρὸς διάλυσιν δανείων. Ἦν γὰρ ἡ παῖς σφόδρα πλουσία, καὶ τὴν οὐσίαν αὐτῆς ὁ Κικέρων ἐν πίστει κληρονόμος ἀπολειφθεῖς διεφύλαττεν. Ὀφείλων δὲ πολλὰς μυριάδας ὑπὸ τῶν φίλων καὶ οἰκείων ἐπέισθη τὴν
25 882 παῖδα γῆμαι παρ' ἡλικίαν καὶ τοὺς δανειστὰς ἀπαλλάξαι τοῖς ἐκεῖνης χρησάμενον. Ἀντώνιος δὲ τοῦ γάμου μνησθεῖς ἐν ταῖς πρὸς τοὺς Φιλιππικοὺς ἀντιγραφαῖς ἐκβαλεῖν αὐτὸν φησι γυναῖκα, παρ' ἣ ἔγηρασε· χαριέντως ἅμα τὴν οἰκουρίαν ὡς ἀπράκτου καὶ ἀστρατεύτου πα-
30 ρασκώπτων τοῦ Κικέρωνος. Γήμαντι δ' αὐτῷ μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἢ θυγάτηρ ἀπέθανε τίκτουσα παρὰ Λέντῳ·

τούτω γὰρ ἐγαμήθη μετὰ τὴν Πείσανος τοῦ προτέρου ἀνδρὸς τελευταίην. Καὶ συνῆλθον μὲν ἐπὶ τὴν παραμυθίαν τῷ Κικέρωνι πανταχόθεν οἱ φιλόσοφοι· βαρέως δ' ἄγαν ἤνεγκε τὸ συμβεβηκός, ὥστε καὶ τὴν γαμηθεύσαν ἀποπέμψασθαι δόξασαν ἡσθῆναι τῇ τελευταίῃ τῆς Τυλλίας.

XLII. Τὰ μὲν οὖν κατ' οἶκον οὕτως εἶχε τῷ Κικέρωνι. Τῆς δ' ἐπὶ Καίσαρα συνισταμένης πράξεως οὐ μετέσχε, καίπερ ὦν ἑταῖρος ἐν τοῖς μάλιστα Βρούτου καὶ βαρύνεσθαι τὰ παρόντα καὶ τὰ πάλαι ποθεῖν πράγματα δοκῶν, ὡς ἕτερος οὐδεὶς. Ἄλλ' ἔδεισαν οἱ ἄνδρες αὐτοῦ τὴν τε φύσιν ὡς ἐνδεᾶ τόλμης τὸν τε χρόνον, ἐν ᾧ καὶ ταῖς ἐρρωμενεστάταις φύσεσιν ἐπιλείπει τὸ θαρσεῖν. Ὡς δ' οὖν ἐπέπρακτο τοῖς περὶ Βρούτου καὶ Κάσσιον τὸ ἔργον καὶ τῶν Καίσαρος φίλων συνισταμένων ἐπὶ τοὺς ἄνδρας αὐτίς ἦν δέος ἐμφυλίου πολέμοις περιπετῆ γενέσθαι τὴν πόλιν, Ἀντώνιος μὲν ὑπατεύων τὴν βουλὴν συνήγαγε καὶ βραχεῖα διελέχθη περὶ ὁμονοίας, Κικέρων δὲ πολλὰ πρὸς τὸν καιρὸν οἰκείως διελθῶν ἐπεισε τὴν σύγκλητον Ἀθηναίους μιμησαμένην ἀμνηστίαν τῶν ἐπὶ Καίσαρι ψηφίσασθαι, νεῖμαι δὲ τοῖς περὶ Κάσσιον καὶ Βρούτου ἐπαρχίας. Ἔσχε δὲ τούτων τέλος οὐδέν. Ὁ γὰρ δῆμος αὐτὸς μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς οἶκτον ἐξαχθεῖς, ὡς εἶδε τὸν νεκρὸν ἐκκομιζόμενον δι' ἀγορᾶς, Ἀντωνίου δὲ καὶ τὴν ἐσθῆτα δείξαντος αὐτοῖς αἵματος κατάπλεων καὶ κεκομμένην πάντη τοῖς ξίφεσιν, ἐκμανέντες ὑπ' ὀργῆς ἐν ἀγορᾷ ζήτησιν ἐποιοῦντο τῶν ἀνδρῶν, καὶ πῦρ ἔχοντες ἐπὶ τὰς οἰκίας ἔθειον ὡς ὑφάψοντες. Οἱ δὲ τοῦτον μὲν τῷ προπεφυλάχθαι διέφνον 30 τὸν κίνδυνον, ἑτέρους δὲ πολλοὺς καὶ μεγάλους προσδοκῶντες ἐξέλιπον τὴν πόλιν.

XLIII. Εὐθύς οὖν ὁ Ἀντώνιος ἐπῆρτο, καὶ πᾶσι μὲν

ἦν φοβερός ὡς μοναρχήσων, τῷ δὲ Κικέρωνι φοβερότατος. Ἀναρρωννυμένην τε γὰρ αὐτῷ πάλιν ὄρῶν τὴν δύναμιν ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τοῖς περὶ Βρούτου ἐπιτηδειον εἰδῶς ἤχθετο παρόντι. Καὶ πού τι καὶ προὔπηχεν ὑποψίας αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους κατὰ τὴν τῶν βίων ἀνομοιότητα καὶ διαφοράν. Ταῦτα δεῖσας ὁ Κικέρων πρῶτον μὲν ὤρμησε πρεσβευτῆς Δολοβέλλα συνεκπλευσαι εἰς Συρίαν· ἐπεὶ δ' οἱ μέλλοντες ὑπατεύειν μετ' Ἀντώνιον, Ἰρτιος καὶ Πάνσας, ἄνδρες ἀγαθοὶ καὶ ζηλωταὶ τοῦ Κικέρωνος, ἐδέοντο μὴ σφᾶς καταλιπεῖν, ὑποδεχόμενοι καταλύσειν Ἀντώνιον ἐκείνου παρόντος, ὁ δ' οὐτ' ἀπιστῶν παντάπασιν οὔτε πιστεύων Δολοβέλλαν μὲν εἶπασε χαίρειν, ὁμολογήσας δὲ τοῖς περὶ τὸν Ἰρτιον τὸ θέρος ἐν Ἀθήναις διάξειν, ὅταν δ' ἐκείνοι παραλάβωσι τὴν ἀρχὴν, ἀφίξεσθαι πάλιν, αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἐξέπλευσε. Γενομένης δὲ περὶ τὸν πλοῦν διατριβῆς καὶ λόγων ἀπὸ Ρώμης, οἷα φιλεῖ, καινῶν προσπεσόντων, μεταβληθῆσθαι μὲν Ἀντώνιον θανμαστὴν μεταβολὴν καὶ πάντα πράττειν καὶ πολιτεύεσθαι πρὸς τὴν σύγκλητον, ἐνδεῖν δὲ τῆς ἐκείνου παρουσίας τὰ πράγματα μὴ τὴν ἀρίστην ἔχειν διάθεσιν, καταμεμφάμενος αὐτὸς αὐτοῦ τὴν πολλὴν εὐλάβειαν ἀνέστρεφεν αὐτίς εἰς Ρώμην. Καὶ τῶν πρώτων οὐ διημάρτανεν ἐλπίδων· τοσοῦτον πληθὸς ἀνθρώπων ὑπὸ χαρᾶς καὶ πόθου πρὸς τὴν ἀπάντησιν ἐξεχύθη, καὶ σχεδὸν ἡμερήσιον ἀνήλωσαν χρόνον αἱ περὶ τὰς πύλας καὶ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ δεξιώσεις καὶ φιλοφροσύναι. Τῇ δ' ὑστεραία βουλὴν 883 συναγαγόντος Ἀντωνίου καὶ καλοῦντος αὐτὸν οὐκ ἤλθεν, ἀλλὰ κατέκειτο μαλακῶς ἔχειν ἐκ τοῦ κόπου σκηπτόμενος. Ἐδόκει δὲ τάληθες ἐπιβουλής εἶναι φόβος ἐκ τινος ὑποψίας καὶ μηνύσεως καθ' ὁδὸν αὐτῷ προσπεσοῦσης. Ἀντώνιος δὲ χαλεπῶς μὲν εἶχεν ἐπὶ τῇ διαβολῇ

καὶ στρατιώτας ἐπεμψεν ἄγειν αὐτὸν ἢ καταπρῆσαι τὴν οἰκίαν κλεύσας, ἐνστάτων δὲ πολλῶν καὶ δεηθέντων ἐνέχυρα λαβὼν μόνον ἐπαύσατο. Καὶ τὸ λοιπὸν οὕτως ἀντιπαρεξιοῦντες ἀτρέμα καὶ φυλαττόμενοι διετέλου, 5 ἄχρι οὗ Καῖσαρ ὁ νέος ἐξ Ἀπολλωνίας παραγενόμενος τὸν τε κληρὸν ἀνεδέξατο τοῦ Καίσαρος ἐκείνου καὶ περὶ τῶν δισχιλίων πεντακοσίων μυριάδων, ἃς Ἀντώνιος ἐκ τῆς οὐσίας κατεῖχεν, εἰς διαφορὰν κατέστη πρὸς αὐτόν.

XLIV. Ἐκ δὲ τούτου Φίλιππος ὁ τὴν μητέρα τοῦ νέου Καίσαρος ἔχων καὶ Μάρκελλος ὁ τὴν ἀδελφὴν ἀφικόμενοι μετὰ τοῦ νεανίσκου πρὸς τὸν Κικέρωνα συνέθεντο, Κικέρωνα μὲν ἐκεῖνα τὴν ἀπὸ τοῦ λόγου καὶ τὴν ἀπὸ τῆς πολιτείας δύναμιν ἐν τε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ παρέχειν, ἐκείνον δὲ Κικέρωνι τὴν ἀπὸ τῶν χρημάτων 15 καὶ τῶν ὄπλων ἀσφάλειαν. Ἦδη γὰρ οὐκ ὀλίγους τῶν ὑπὸ Καίσαρι στρατευσασμένων περὶ αὐτὸν εἶχε τὸ μειράκιον. Ἐδόκει δὲ καὶ μεῖζον τις αἰτία γερονέαι τοῦ τὸν Κικέρωνα δέξασθαι προθύμως τὴν Καίσαρος φιλίαν. Ἔτι γάρ, ὡς εἶοικε, Πομπηίου ζώντος καὶ Καίσαρος ἔδοξε 20 κατὰ τοὺς ὕπνους ὁ Κικέρων καλεῖν τινα τοὺς τῶν συγκλητικῶν παῖδας εἰς τὸ Καπιτώλιον, ὡς μέλλοντος ἐξ αὐτῶν ἓνα τοῦ Διὸς ἀποδεικνύειν τῆς Ῥώμης ἡγεμόνα· τοὺς δὲ πολλὰς ὑπὸ σπουδῆς θέοντας ἴστασθαι περὶ τὸν νεῶν καὶ τοὺς παῖδας ἐν ταῖς περιπορφύροις καθ- 25 ἕζεσθαι σιωπῆν ἔχοντας. Ἐξαίφνης δὲ τῶν θυρῶν ἀνοιχθεισῶν καθ' ἓνα τῶν παίδων ἀνισταμένων κύκλω παρὰ τὸν θεὸν παραπορεύεσθαι, τὸν δὲ πάντας ἐπισκοπεῖν καὶ ἀποπέμπειν ἀχθομένους. Ὡς δ' οὕτως ἦν προσίων κατ' αὐτόν, ἐκτείνει τὴν δεξιὰν καὶ εἰπεῖν, „ὦ Ῥωμαῖοι, 30 πέρας ὑμῖν ἐμφυλίων πολέμων οὗτος ἡγεμὼν γενόμενος.“ Τοιοῦτόν φασιν ἐνύπνιον ἰδόντα τὸν Κικέρωνα τὴν μὲν ἰδέαν τοῦ παιδὸς ἐκμεμάχθαι καὶ κατέχειν ἕναρ-

γῶς, αὐτὸν δ' οὐκ ἐπίστασθαι. Μεθ' ἡμέραν δὲ καταβαίνοντος εἰς τὸ πεδίον τὸ Ἄρειον αὐτοῦ τοὺς παῖδας ἤδη γεγυμνασμένους ἀπέρχεσθαι, κἀκείνον ὀφθῆναι τῷ Κικέρωνι πρῶτον οἷος ὄφθη καθ' ὕπνον· ἐκπλαγέντα δὲ πυνθάνεσθαι, τίμων εἰη γονέων. Ἦν δὲ πατὴρ 5 Ὀκταουτοῦ τῶν οὐκ ἄγαν ἐπιφανῶν, Ἀττίας δὲ μητρός, ἀδελφιδῆς Καίσαρος. Ὅθεν Καῖσαρ αὐτῷ παῖδας οὐκ ἔχων ἰδίους τὴν οὐσίαν ἑαυτοῦ καὶ τὸν οἶκον ἐν ταῖς διαθήκαις ἔδωκεν. Ἐκ τούτου φασὶ τὸν Κικέρωνα τῷ παιδί κατὰ τὰς ἀπαντήσεις ἐντυγχάνειν ἐπιμελῶς, κἀ- 10 κείνον οἰκειῶς δέχεσθαι τὰς φιλοφροσύνας· καὶ γὰρ ἐκ τύχης αὐτῷ γερονέαι συμβεβῆκει Κικέρωνος ὑπατεύοντος.

XLV. Αὗται μὲν οὖν προφάσεις ἦσαν λεγόμεναι· τὸ δὲ πρὸς Ἀντώνιον μίσος Κικέρωνα πρῶτον, εἴτα ἡ 15 φύσις ἦτιον οὐσα τιμῆς προσεποίησε Καίσαρι νομίζοντα προσλαμβάνειν τῇ πολιτεία τὴν ἐκείνου δύναμιν. Οὕτω γὰρ ὑπῆει τὸ μειράκιον αὐτόν, ὥστε καὶ πατέρα προσαγορεύειν. Ἐφ' ᾧ σφόδρα Βροῦτος ἀγανακτῶν ἐν ταῖς πρὸς Ἀττικὸν ἐπιστολαῖς καθήψατο τοῦ Κικέρωνος, ὅτι 20 διὰ φόβον Ἀντωνίου θεραπεύων τὸν Καίσαρα δῆλός ἐστιν οὐκ ἐλευθερίαν τῇ πατρίδι πράττων, ἀλλὰ δεσποτην φιλάνθρωπον αὐτῷ μνώμενος. Οὐ μὴν ἀλλὰ τὸν γε παῖδα Κικέρωνος ὁ Βροῦτος ἐν Ἀθήναις διατρίβοντα παρὰ τοῖς φιλοσόφοις ἀναλαβὼν ἔσχεν ἐφ' ἡγεμονίας 25 καὶ πολλὰ χρώμενος αὐτῷ κατῴρθου. Τοῦ δὲ Κικέρωνος ἀκμὴν ἔσχεν ἡ δύναμις ἐν τῇ πόλει τότε μεγίστην, 884 καὶ κρατῶν ὅσον ἐβούλετο τὸν μὲν Ἀντώνιον ἐξέκρουσε καὶ κατεστασίασε καὶ πολεμήσοντας αὐτῷ τοὺς δύο ὑπάτους, Ἰορτιον καὶ Πάνσαν, ἐξέπεμψε, Καίσαρι δὲ ἄ- 30 βδούχους καὶ στρατηγικὸν κόσμον, ὡς δὴ προπολεμοῦντι τῆς πατρίδος, ἐπεισε ψηφίσασθαι τὴν σύγκλητον. Ἐπεὶ

δ' Αντώνιος μὲν ἤττητο, τῶν δ' ὑπᾶτων ἀμφοτέρων ἀποθανόντων ἐκ τῆς μάχης πρὸς Καίσαρα συνέστησαν αἱ δυνάμεις, δεισάσα δ' ἡ βουλή νέον ἄνδρα καὶ τύχη λαμπρᾶ κεχημένον ἐπειράτο τιμαῖς καὶ δωρεαῖς ἀπο-
5 καλεῖν αὐτοῦ τὰ στρατεύματα καὶ περισπᾶν τὴν δύναμιν, ὡς μὴ δεομένη τῶν προπολεμούντων Ἀντωνίου πεφευγότες, οὕτως ὁ Καίσαρ φοβηθεὶς ὑπέπεμπε τῷ Κικέρωνι τοὺς δεομένους καὶ πείθοντας ὑπατείαν μὲν ἀμφοτέροις ὁμοῦ πράττειν, χρῆσθαι δὲ τοῖς πράγμασιν
10 ὅπως αὐτὸς ἐγνωκε, παραλαμβάνοντα τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ μισθόν διδοικὲν ὀνόματος καὶ δόξης γλιχόμενον. Ὁμολόγει δὲ Καίσαρ αὐτὸς, ὡς δεδιώς καταλύσειν καὶ κινδυνεύων ἔρημος γενέσθαι χρῆσαιτο τῇ Κικέρωνος ἐν δέοντι φιλαρχία, προτρεψάμενος αὐτὸν ὑπατείαν
15 μετιέναι συμπράττοντος αὐτοῦ καὶ συναρχαιρεσιάζοντος.

XLVI. Ἐνταῦθα μέντοι μάλιστα Κικέρων ἐπαρθεὶς ὑπὸ νέου γέρον καὶ φανακισθεὶς καὶ συναρχαιρεσιάζας καὶ παρασχὼν αὐτῷ τὴν σύγκλητον εὐθύς μὲν ὑπὸ τῶν
20 φίλων αἰτίαν εἶχεν, ὀλίγῳ δ' ὕστερον αὐτὸν ἀπολαλεκῶς ἤσθητο καὶ τοῦ δήμου προέμενος τὴν ἐλευθερίαν. Αὐξήθειες γὰρ ὁ νεανίας καὶ τὴν ὑπατείαν λαβὼν Κικέρωνα μὲν εἴασε χαίρειν, Ἀντωνίῳ δὲ καὶ Λεπίδῳ φίλος γενόμενος καὶ τὴν δύναμιν εἰς ταῦτ' οὐκ ἐνεργῶν ὥσπερ
25 ἄλλο τι κτήμα τὴν ἡγεμονίαν ἐνείματο πρὸς αὐτούς. Καὶ κατεγράφησαν ἄνδρες οὓς ἔδει θνήσκειν, ὑπὲρ διακοσίους. Πλείστην δὲ τῶν ἀμφισβητημάτων αὐτοῖς ἔριν ἢ Κικέρωνος προγραφή παρέσχεν, Ἀντωνίου μὲν ἀσυμβάτως ἔχοντος, εἰ μὴ πρῶτος ἐκείνος ἀποθνήσκει, Λε-
30 πίδου δ' Ἀντωνίῳ προστιθεμένου, Καίσαρος δὲ πρὸς ἀμφοτέρους ἀντέχοντος. Ἐγίνοντο δ' αἱ σύνοδοι μόνους ἀπόρρητοι περὶ πόλιν Βουωνίαν ἐφ' ἡμέρας τρεῖς, καὶ

συνήεσαν εἰς τόπον τινὰ πρὸς τὰ στρατοπέδων ποταμῷ περιρροέμενον. Λέγεται δὲ τὰς πρῶτας ἡμέρας διαγωνισάμενος ὑπὲρ τοῦ Κικέρωνος ὁ Καίσαρ ἐνδοῦ-
ναι τῇ τρίτῃ καὶ προέσθαι τὸν ἄνδρα. Τὰ δὲ τῆς ἀντι-
δόσεως οὕτως εἶχεν. Ἔδει Κικέρωνος ἐκστῆναι Καί-
5 σαρα, Παύλου δὲ τᾶδελφοῦ Λεπίδου, Λευκίου δὲ Καίσαρος Ἀντωνίου, ὅς ἦν θεῖος αὐτῷ πρὸς μητρός. Οὕτως ἐξέπεσον ὑπὸ θυμοῦ καὶ λύσσης τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν, μᾶλλον δ' ἀπέδειξαν ὡς οὐδὲν ἀνθρώπου θηρίον ἐστὶν ἀγριώτερον ἐξουσίαν πάθει προσλαβόντος.
10

XLVII. Πραττομένων δὲ τούτων ὁ Κικέρων ἦν μὲν ἐν ἀγροῖς ἰδίους περὶ Τοῦσκλον ἔχων τὸν ἀδελφὸν μεθ' αὐτοῦ· πυθόμενοι δὲ τὰς προγραφὰς ἐγνωσαν εἰς Ἀστύρα μεταβῆναι, χωρίον παράλιον τοῦ Κικέρωνος· ἐκεῖθεν δὲ πλεῖν εἰς Μακεδονίαν πρὸς Βρούτον· ἤδη γὰρ
15 ὑπὲρ αὐτοῦ λόγος ἐφοίτα κρατοῦντος. Ἐκομίζοντο δ' ἐν φορεῖσι ἀπειρηκότες ὑπὸ λύπης· καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐφιστάμενοι καὶ τὰ φορεῖα παραβάλλοντες ἀλλήλοις προσωλοφύροντο. Μᾶλλον δ' ὁ Κόιντος ἠθύμει, καὶ λογισμὸς αὐτὸν εἰσῆει τῆς ἀπορίας· οὐδὲν γὰρ ἔφη λα-
20 βεῖν οἰκοθεῖν, ἀλλὰ καὶ τῷ Κικέρωνι γλίσχρον ἦν ἐφόδιον· ἄμεινον οὖν εἶναι τὸν μὲν Κικέρωνα προλαμβάνειν τῇ φυγῇ, αὐτὸν δὲ μεταθεῖν οἰκοθεῖν συσκευασάμενον. Ταῦτ' ἔδοξε· καὶ περιλαβόντες ἀλλήλους καὶ ἀνακλασάμενοι διελύθησαν. Ὁ μὲν οὖν Κόιντος οὐ πολλαῖς
25 ὕστερον ἡμέραις ὑπὸ τῶν οἰκτιῶν προδοθεὶς τοῖς ζητοῦσιν ἀνηρέθη μετὰ τοῦ παιδός. Ὁ δὲ Κικέρων εἰς Ἀστύρα κομισθεὶς καὶ πλοῖον εὐρῶν εὐθύς ἐνέβη καὶ παρέ-
30 πλευσεν ἄχρι Κιρκαίου πνεύματι χρώμενος. Ἐκεῖθεν δὲ βουλομένων εὐθύς αἰρεῖν τῶν κυβερνητῶν, εἶτε δεῖ-
35 σαι τὴν θάλασσαν εἶτ' οὐπω παντάπασιν τὴν Καίσαρος ἀπεργνωκῶς πίστιν, ἀπέβη καὶ παρήλθε περὶ σταδίου

ἐκατὸν ὡς εἰς Ῥώμην πορευόμενος. Αὐτίς δ' ἄλύων καὶ μεταβαλλόμενος κατῆι πρὸς θάλασσαν εἰς Ἄστυρα. Κἀκεῖ διενυκτέρευσεν ἐπὶ δεινῶν καὶ ἀπόρων λογισμῶν, ὥστε καὶ παρελθεῖν εἰς τὴν Καίσαρος οἰκίαν διανοήθη
 5 κρύφα καὶ σφάξας ἑαυτὸν ἐπὶ τῆς ἐστίας ἀλάστορα προσβαλεῖν. Ἀλλὰ καὶ ταύτης αὐτὸν ἀπέκρουσε τῆς ὁδοῦ δέος βασάνων· καὶ τᾶλλα ταραχώδη καὶ παλίντροπα βουλευμάτα τῆς γνώμης μεταλαμβάνων παρέδωκε τοῖς οἰκέταις ἑαυτὸν εἰς Καπίτας κατὰ πλοῦν κομίζειν, ἔχων ἐκεῖ
 10 χωρία καὶ καταφυγὴν ὥρα θέρους φιλάνθρωπον, ὅταν ἦδιστον οἱ ἐτησίου καταπνέωσιν. Ἔχει δ' ὁ τόπος καὶ ναὸν Ἀπόλλωνος μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης. Ἐντεῦθεν ἀφθέντες ἀθροῖο κόρακες ὑπὸ κλαγγῆς προσεφέροντο τῷ πλοίῳ τοῦ Κικέρωνος ἐπὶ γῆν ἐρεσσομένῳ· καὶ κα-
 15 θίσαντες ἐπὶ τὴν κεραιάν ἐκατέρωθεν οἱ μὲν ἐβόων, οἱ δ' ἔκοπτον τὰς τῶν μηρυμάτων ἀρχάς, καὶ πᾶσιν ἐδόκει τὸ σημεῖον εἶναι πονηρῶν. Ἀπέβη δ' οὖν ὁ Κικέρων, καὶ παρελθὼν εἰς τὴν ἔπαυλιν ὡς ἀναπαυσόμενος κατεκλίθη. Τῶν δὲ κοράκων οἱ πολλοὶ μὲν ἐπὶ τῆς θυρίδος
 20 διεκάζηντο φθεγγόμενοι θορυβῶδες, εἰς δὲ καταβάς ἐπὶ τὸ κλινίδιον ἐγκεκαλυμμένον τοῦ Κικέρωνος ἀπῆγε τῷ στόματι κατὰ μικρὸν ἀπὸ τοῦ προσώπου τὸ ἱμάτιον. Οἱ δ' οἰκέται ταῦθ' ὁρῶντες καὶ κακίσαντες ἑαυτούς, εἰ περι-
 25 θηρία δ' αὐτῷ βοηθεῖ καὶ προκηδεῖται παρ' ἀξίαν πρῶτοντος, αὐτοὶ δ' οὐκ ἀμύνουσι, τὰ μὲν δεόμενοι, τὰ δὲ βία λαβόντες ἐκόμιζον ἐν τῷ φορείῳ πρὸς τὴν θάλασσαν.
 XLVIII. Ἐν τούτῳ δ' οἱ σφαγεῖς ἐπῆλθον, ἑκατον-
 30 τάρης Ἐρεννίος καὶ Ποπίλλιος χιλιάρχος, ᾧ πατροκτο-
 νίας ποτὲ δίκην φερόντι συνεῖπεν ὁ Κικέρων, ἔχοντες ὑπηρέτας. Ἐπεὶ δὲ τὰς θυράς κεκλεισμένας εὐφρόντες ἐξέκοψαν, οὐ φαινομένου τοῦ Κικέρωνος οὐδὲ τῶν ἐν-

δον εἶδέναι φασκόντων, λέγεται νεανίσκον τινὰ τεθραμ-
 μένον μὲν ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος ἐν γράμμασιν ἐλευθερίοις καὶ μαθήμασιν, ἀπελευθέρων δὲ Κοῖντου τοῦ ἀδελφοῦ, Φιλόλογον τοῦνομα, φράσαι τῷ χιλιάρχῳ τὸ φορεῖον κο-
 μιζόμενον διὰ τῶν καταφύτων καὶ συσκίων περιπάτων
 5 ἐπὶ τὴν θάλατταν. Ὁ μὲν οὖν χιλιάρχος ὀλίγους ἀναλαβῶν μεθ' ἑαυτοῦ περιέθει πρὸς τὴν ἔξοδον, τοῦ δ' Ἐρεννίου δρόμῳ φερομένου διὰ τῶν περιπάτων ὁ Κικέρων ἤσθητο, καὶ τοὺς οἰκέτας ἐκέλευσεν ἐν ταῦθα καταθέσθαι τὸ φορεῖον. Αὐτὸς δ', ὥσπερ εἰώθει, τῇ ἀρι-
 10 στερεᾷ χειρὶ τῶν γενεῶν ἀπτόμενος ἀτενὲς ἐνεώρα τοῖς σφαγεῦσιν, αὐχμοῦ καὶ κόμης ἀνάπλεως καὶ συντετηκῶς ὑπὸ φροντίδων τὸ πρόσωπον, ὥστε τοὺς πλείστους ἐγκαλύψασθαι τοῦ Ἐρεννίου σφάζοντος αὐτόν. Ἐσφάγη δὲ τὸν τράχηλον ἐκ τοῦ φορείου προτείνας, ἔτος ἐκεῖνο
 15 γεγωνῶς ἐξηκοστὸν καὶ τέταρτον. Τὴν δὲ κεφαλὴν ἀπέκοψεν αὐτοῦ καὶ τὰς χεῖρας, Ἀντωνίου κελεύσαντος, αἷς τοὺς Φιλιππικὸς ἔγραψεν. Αὐτὸς τε γὰρ ὁ Κικέρων τοὺς κατ' Ἀντωνίου λόγους Φιλιππικὸς ἐπέγραψε καὶ μέχρι νῦν τὰ βιβλία Φιλιππικοὶ καλοῦνται. 20

XLIX. Τῶν δ' ἀκρωτηρίων εἰς Ῥώμην κομισθέντων ἔτυχε μὲν ἀρχαιρεσίας τελῶν ὁ Ἀντώνιος, ἀκούσας δὲ καὶ ἰδὼν ἀνεβόησεν, ὡς νῦν αἱ προγραφαὶ τέλος ἔχουσι. Τὴν δὲ κεφαλὴν καὶ τὰς χεῖρας ἐκέλευσεν ὑπὲρ τῶν ἐμβόλων ἐπὶ τοῦ βήματος θεῖναι, θέαμα Ῥωμαίοις φορικτόν,
 25 οὐ τὸ Κικέρωνος ὄραν πρόσωπον οἰομένοις, ἀλλὰ τῆς Ἀντωνίου ψυχῆς εἰκόνα. Πλὴν ἐν γέ τι φρονήσας μέτριον ἐν τούτοις Πομπωνία τῇ Κοῖντου γυναικὶ τὸν Φι-
 886 λόλογον παρέδωκεν. Ἡ δὲ κυρία γενομένη τοῦ σώματος ἄλλαις τε δειναῖς ἐχρήσατο τιμαῖσι, καὶ τὰς σάρκας
 30 ἀποτέμνοντα τὰς αὐτοῦ κατὰ μικρὸν ὀπτᾶν, εἴτ' ἐσθίειν ἠνάγκασεν. Οὕτω γὰρ ἐνιοὶ τῶν συγγραφέων ἱστορή-

κασιν· ὁ δ' αὐτοῦ τοῦ Κικέρωνος ἀπελεύθερος Τίρων
τὸ παράπαν οὐδὲ μέμνηται τῆς τοῦ Φιλολόγου προδοσίας.
Πυνθάνομαι δὲ Καίσαρα χρόνοις πολλοῖς ὕστερον εἰσελ-
θεῖν πρὸς ἓνα τῶν θυγατρῶν· τὸν δὲ βιβλίον ἔχοντα
5 Κικέρωνος ἐν ταῖς χερσὶν ἐκπλαγέντα τῷ ἱματίῳ περι-
καλύπτειν· ἰδόντα δὲ Καίσαρα λαβεῖν καὶ διελθεῖν
ἐστῶτα μέρος πολὺ τοῦ βιβλίου, πάλιν δ' ἀποδιδόντα
τῷ μερικίῳ φάσαι „Λόγιος ἀνὴρ, ὦ παῖ, λόγιος καὶ
φιλόπατρις.“ Ἐπεὶ μέντοι τάχιστα κατεπολέμησεν Ἀν-
10 τώνιον ὑπατεύων αὐτὸς ἔλλετο συνάροντα τοῦ Κικέ-
ρωνος τὸν υἱόν, ἐφ' οὗ τὰς τ' εἰκόνας ἠβουλή καθεῖλεν
Ἀντωνίου καὶ τὰς ἄλλας ἠκύρωσε τιμὰς καὶ προσεψη-
φίσατο μηδεὶν τῶν Ἀντωνίων ὄνομα Μάρκον εἶναι.
Οὕτω τὸ δαιμόνιον εἰς τὸν Κικέρωνος οἶκον ἐπανήνεγκε
15 τὸ τέλος τῆς Ἀντωνίου κολάσεως.

[ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΚΑΙ ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ
ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ.]

20

I. Ἄ μὲν οὖν ἄξια μνήμης τῶν περὶ Δημοσθένους
καὶ Κικέρωνος ἱστορουμένων εἰς τὴν ἡμετέραν ἀφίεται
γνωσῖν, ταῦτ' ἐστίν. Ἀφεικῶς δὲ τὸ συγκρίνειν τὴν ἐν
25 τοῖς λόγοις ἔξιν αὐτῶν ἐκεῖνό μοι δοκῶ μὴ παρήσειν ἄρ-
ρητον, ὅτι Δημοσθένης μὲν εἰς τὸ δητορικὸν ἐνέτεινε
πάν, ὅσον εἶχεν ἐκ φύσεως ἢ ἀσκήσεως λόγιον, ὑπερ-
βαλλόμενος ἐναργείᾳ μὲν καὶ δεινότητι τοὺς ἐπὶ τῶν
ἀγῶνων καὶ τῶν δικῶν συνεξεταζομένους, ὄγκῳ δὲ καὶ
30 μεγαλοπρεπείᾳ τοὺς ἐπιδεικτικούς, ἀκριβεῖα δὲ καὶ τέ-
χνη τοὺς σοφιστάς· Κικέρων δὲ καὶ πολυμαθὴς καὶ ποι-
κίλος τῇ περὶ τοὺς λόγους σπουδῇ γενόμενος συντάξεις

μὲν ἰδίας φιλοσόφους ἀπολέλοιπεν οὐκ ὀλίγας εἰς τὸν
Ἀκαδημαϊκὸν τρόπον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν πρὸς
τὰς δίκας καὶ τοὺς ἀγῶνας γραφομένων λόγων δηλὸς
ἐστὶν ἐμπειρίαν τινὰ γραμμάτων παρεπιδεικνυσθαι βου-
λόμενος. Ἔστι δὲ τις καὶ τοῦ ἥθους ἐν τοῖς λόγοις ἐκα- 5
τέρου δίοψις. Ὁ μὲν γὰρ Δημοσθενικὸς ἔξω παντὸς
ἀραισμοῦ καὶ παιδιᾶς εἰς δεινότητα καὶ σπουδὴν συν-
ηγμένος οὐκ ἄλλυχνίον ὄδωθεν, ὥσπερ ὁ Πυνθέας ἔσκω-
πτειν, ἀλλ' ὑδροποσίας καὶ φροντίδων καὶ τῆς λεγομέ-
νης πικρίας τοῦ τρόπου καὶ στυγνότητος, Κικέρων δὲ 10
πολλαχοῦ τῷ σκωπτικῷ πρὸς τὸ βωμολόχον ἐκφερόμενος
καὶ πράγματα σπουδῆς ἄξια γέλωτι καὶ παιδιᾷ κατειρω-
νεύομενος ἐν ταῖς δίκαις εἰς τὸ χρεῖωδες ἠφείδει τοῦ
πρέποντος, ὥσπερ ἐν τῇ Κεκιλίου συνηγορίᾳ μηδὲν ἄτο-
πον ποιεῖν αὐτὸν ἐν τῷ αὐτῷ τρυφῇ καὶ πολυτελείᾳ ταῖς 15
ἡδοναῖς χρώμενον· τὸ γὰρ ὧν ἔξεστι μὴ μετέχειν, μανι-
κὸν εἶναι, καὶ ταῦτα ἐν ἡδονῇ τὸ εὐδαιμον τῶν ἐπιφα-
νεστάτων φιλοσόφων τιθεμένων. Λέγεται δὲ Κάτωνος
Μουρήναν διώκοντος ὑπατεύων ἀπολογεῖσθαι καὶ πολλὰ
διὰ τὸν Κάτωνα κωμῶδειν τὴν Στωικὴν αἴρεσιν ἐπὶ ταῖς 20
ἀτοπίαῖς τῶν παραδόξων λεγομένων δογμάτων· γέλω-
τος δὲ λαμπροῦ κατιόντος ἐκ τῶν περιεστῶτων πρὸς
τοὺς δικαστάς, ἡσυχῇ διαμειδιάσας [ὁ Κάτων *] πρὸς
τοὺς καθημένους εἶπεν· „Ὡς γέλοτον, ὦ ἄνδρες, ἔχο-
μεν ὑπατον.“ Δοκεῖ δὲ καὶ γέλωτος οἰκείος ὁ Κικέρων 25
γεγονέναι καὶ φιλοσκώπτῃς, τὸ τε πρόσωπον αὐτοῦ μει-
δίαια καὶ γαλήνην παρεῖχε. Τῷ δὲ Δημοσθένους αἰε-
τις ἐπὶ τὴν σπουδὴν, καὶ τὸ πεφροντικὸς τοῦτο καὶ σύννου
οὐ φάδλιως ἀπέλιπεν· ὅθεν καὶ δύσκολον αὐτὸν οἱ ἐχθροὶ
καὶ δύστροπον, ὡς αὐτὸς φησιν, ἀπεκάλουν. 30

887 II. Ἔτι τοίνυν ἐν τοῖς συγγράμμασι κατιδεῖν ἐστι
τὸν μὲν ἐμμελῶς καὶ ἀνεπαχθῶς τῶν εἰς αὐτὸν ἀπτόμε-
PLUT. VII. IV. 19

νον ἐγκωμίων, ὅτε τούτου δεῖσαι πρὸς ἕτερόν τι μείζον, τὰλλα δ' εὐλαβῆ καὶ μέτριον· ἡ δὲ Κικέρωνος ἐν τοῖς λόγοις ἀμετροία τῆς περιαιτολογίας ἀκρασίαν τινὰ κατηγόρει πρὸς δόξαν βοῶντος, ὡς τὰ ὄπλα ἔδει τῆ τηβέννῳ 5 καὶ τῆ γλώττῃ τὴν θριαμβικὴν ὑπέκειν δάφνην. Τελευτῶν δ' οὐ τὰ ἔργα καὶ τὰς πράξεις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς λόγους ἐπαινεῖ τοὺς εἰρημένους ὑπ' αὐτοῦ καὶ γεγραμμένους, ὥσπερ Ἰσοκράτει καὶ Ἀναξιμένει τοῖς σοφισταῖς διαμειρακιευόμενος, οὐ τὸν Ῥωμαίων δῆμον 10 ἄγειν ἀξίων καὶ ὀρθοῦν,

βριθύν, ὀπλιτοπάλαν, δάιδον ἀντιπάλοις.

Ἰσχύειν μὲν γὰρ διὰ λόγου τὸν πολιτευόμενον ἀναγκαῖον, ἀγαπᾶν δ' ἀγεννὲς καὶ λιχνεύειν τὴν ἀπὸ τοῦ λόγου δόξαν. Ὄθεν ἐμβριθέστερος ταύτῃ καὶ μεγαλοπρεπέ- 15 στατος ὁ Δημοσθένης, τὴν μὲν αὐτοῦ δύναμιν ἐμπειρίαν τινὰ πολλῆς δεομένην τῆς παρὰ τῶν ἀκροωμένων εὐνοίας ἀποφαινόμενος, ἀνελευθέρους δὲ καὶ βαναύσους, ὥσπερ εἰσί, τοὺς ἐπὶ τούτῳ φυσωμένους ἡγούμενος.

20 III. Ἡ μὲν οὖν ἐν τῷ δημηγορεῖν καὶ πολιτεύεσθαι δύναμις ὁμαλῶς ἀποτέροις ὑπῆρξεν, ὥστε καὶ τοὺς τῶν ὄπλων καὶ στρατοπέδων κυρίους δεῖσθαι, Δημοσθένους μὲν Χάρητα καὶ Διοπέθην καὶ Λεωσθένην, Κικέρωνος δὲ Πομπήθου καὶ Καίσαρα τὸν νέον, ὡς αὐ- 25 τὸς ὁ Καίσαρ ἐν τοῖς πρὸς Ἀργίππαν καὶ Μαικήναν ὑπομνήμασιν εἴρηκεν. Ὁ δὲ δοκεῖ μάλιστα καὶ λέγεται τρόπον ἀνδρὸς ἐπιδεικνύου καὶ βασανίζειν, ἐξουσία καὶ ἀρχὴ πᾶν πάθος κινουσα καὶ πᾶσαν ἀποκαλύπτουσα κλίαν, Δημοσθένει μὲν οὐχ ὑπῆρξεν, οὐδ' ἔδωκε τοιαύ- 30 τήν διάπειραν ἑαυτοῦ μηδεμίαν ἀρχὴν τῶν ἐπιφανῶν ἄρχας, ὃς οὐδὲ τῆς ὑφ' αὐτοῦ συντεταγμένης ἐπὶ Φίλιππον ἐστρατήγησε δυνάμεως· Κικέρων δὲ ταμίης εἰς

Σικελίαν καὶ ἀνθύπατος εἰς Κιλικίαν καὶ Καππαδοκίαν ἀποσταλείς, ἐν ᾧ καιρῷ τῆς φιλοπλουτίας ἀκμ. ζούσης, καὶ τῶν πεμπομένων στρατηγῶν καὶ ἡγεμόνων, ὡς τοῦ κλέπτειν ἀγεννοῦς ὄντος, ἐπὶ τὸ ἀρπάζειν τρεπομένων, οὐ τὸ λαμβάνειν ἔδοκει δεινόν, ἀλλ' ὁ μετρίως τοῦτο 5 ποιῶν ἡραπᾶτο, πολλὴν μὲν ἐπίδειξιν ὑπεροφίας χρημάτων ἐποιήσατο, πολλὴν δὲ φιλανθρωπίας καὶ χρηστότητος. Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Ῥώμῃ λόγῳ μὲν ἀποδειχθεὶς ὑπατος, ἐξουσίαν δὲ λαβὼν αὐτοκράτορος καὶ δικτάτορος ἐπὶ τοὺς περὶ Κατιλίαν, ἐμαρτύρησεν ἅμα τῷ Πλά- 10 τῶνι μαντευομένῳ παῦλαν ἔξειν κακῶν τὰς πόλεις, ὅταν εἰς ταῦτ' οὐκ ἐπιβλέψῃς τε μεγάλη καὶ φρόνησις ἐκ τινος τύχης χρηστῆς ἀπαντήσῃ μετὰ δικαιοσύνης. Χρηματίσασθαι τοίνυν ἀπὸ τοῦ λόγου Δημοσθένους μὲν ἐπιψόγως λέγεται, λογογραφῶν κρύφα τοῖς περὶ Φορμίωνα καὶ 15 Ἀπολλόδωρον ἀντιδίκους, καὶ διαβληθεὶς μὲν ἐπὶ τοῖς βασιλικῶν χρημασιν, ὀφλῶν δὲ τῶν Ἀρπαλείων. Εἰ δὲ ταῦτα τοὺς γράφοντας (οὐκ ὀλίγοι δ' εἰσὶν οὗτοι) φεῦδεσθαι φαίμεν, ἀλλ' ὅτι γε πρὸς δωρεᾶς βασιλέων σὺν χάριτι καὶ τιμῇ διδομένας ἀντιβλέψαι Δημοσθένους οὐκ 20 αὖ ἐτόλμησεν, οὐδ' ἦν τοῦτο τὸ ἔργον ἀνθρώπου δανείζοντος ἐπὶ ναυτικοῖς, ἀμήχανον ἀντειπεῖν· περὶ δὲ Κικέρωνος, ὅτι καὶ Σικελιωτῶν ἀγορανομοῦντι καὶ βασιλέως τοῦ Καππαδοκῶν ἀνθυπατεύοντι καὶ τῶν ἐν Ῥώμῃ φίλων, ὅτ' ἐξέπιπτε τῆς πόλεως, δωρουμένων πολλὰ 25 καὶ δεομένων λαβεῖν ἀντέσχευ, εἴρηται.

IV. Καὶ μὴν ἢ γε φυγὴ τῷ μὲν αἰσχρὰ κλοπῆς ἄλόν- 888 τι συνέπεσε, τῷ δὲ κάλλιστον ἔργον ἀνθρώπων ἀλιτηρίους ἐκκόψαντι τῆς πατρίδος. Διὸ τοῦ μὲν οὐδείς λόγος ἐκπίπτουτος, ἐφ' ᾧ δ' ἡ σύγκλητος ἐσθῆτά τε διήλ- 30 λαξε καὶ πένθος ἔσχε καὶ γνώμην ὑπὲρ οὐδενὸς εἰπεῖν ἐπέισθη πρότερον ἢ Κικέρωνι κάθοδον ψηφίσασθαι.

Τὴν μέντοι φυγὴν ἀργῶς ὁ Κικέρων διήνεγκεν ἐν Μακεδονίᾳ καθήμενος, τῷ δὲ Δημοσθένει καὶ ἡ φυγὴ μέγα μέρος τῆς πολιτείας γέγονε. Συναγωνιζόμενος γάρ, ὡσπερ εἴρηται, τοῖς Ἕλλησι καὶ τοὺς Μακεδόνων πρό-
 5 σβεις ἐξελαύνων ἐπήρχετο τὰς πόλεις, πολὺ βελτίων Θεμιστοκλέους καὶ Ἀλκιβιάδου παρὰ τὰς αὐτὺς τύχας φανείας πολίτης· καὶ μέντοι κατελθὼν αὐτὺς ἐαυτὸν ἐπέδωκεν εἰς τὴν αὐτὴν ταύτην πολιτείαν καὶ διετέλει πολεμῶν πρὸς Ἀντίπατρον καὶ Μακεδόνας. Κικέρωνα δ' ἀνείδισεν ἐν τῇ βουλῇ Λαίλιος αἰτουμένου Καίσαρος ὑπατείας μετιέναι παρὰ νόμον, οὐπω γενειῶντος, σιωπῇ καθήμενον. Ἐγραφε δὲ καὶ Βρούτος ἐγκαλῶν ὡς μείζονα καὶ βαρυτέραν πεπαιδοτριβηκότητι τυραννίδα τῆς ὑφ' αὐτοῦ καταλυθείσης.

15 V. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τῆς τελευτῆς τὸν μὲν οἰκτεῖραι τις ἄν, ἄνδρα πρεσβύτην δι' ἀγέννηιαν ὑπὸ οἰκτιῶν ἄνω καὶ κάτω περιφερόμενον καὶ περιφεύγοντα τὸν θάνατον καὶ ἀποκρυπτόμενον τοὺς οὐ πολὺ πρὸ τῆς φύσεως ἤκοντας ἐπ' αὐτόν, εἶτ' ἀποσφαγέντα· τοῦ δ', εἰ καὶ
 20 μικρὰ πρὸς τὴν ἰστέλιαν ἐνέδωκεν, ἀγαστὴ μὲν ἢ παρασκευὴ τοῦ φαρμάκου καὶ τήρησις, ἀγαστὴ δ' ἢ χρῆσις, ὅτι τοῦ θεοῦ μὴ παρασχόντος αὐτῷ τὴν ἀσυλίαν, ὡσπερ ἐπὶ μείζονα βωμὸν καταφυγῶν, ἐκ τῶν ὄπλων καὶ τῶν δορυφόρων λαβῶν ἐαυτὸν ᾤχετο, τῆς Ἀντιπάτρου κατα-
 25 γελάσας ὡμότητος.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ.

888 I. Οἱ πρῶτοι τὰς τέχνας εὐκίμενοι ταῖς αἰσθήσεσιν ὑπολαβόντες οὐχ ἤμιστά μοι δοκοῦσι τὴν περὶ τὰς κρῖσεις αὐτῶν κατανοῆσαι δύναμιν, ἢ τῶν ἐναντίων ὁμοίως ἐκατέρωθεν γένει πεφύκαμεν ἀντιλαμβάνεσθαι. Τοῦτο γὰρ αὐταῖς κοινόν ἐστι· τῇ δὲ πρὸς τὰ τέλη τῶν 5 κρινομένων ἀναφορᾷ διαλλάττουσιν. Ἡ μὲν γὰρ αἰσθήσις οὐδέν τι μᾶλλον ἐπὶ λευκῶν ἢ μελάνων διαγνώσει γέγονεν, οὐδὲ γλυκέων ἢ πικρῶν, οὐδὲ μαλακῶν καὶ εἰκόντων ἢ σκληρῶν καὶ ἀντιτύπων, ἀλλ' ἔργον αὐτῆς ἐκάστοις ἐντυγχάνουσαν ὑπὸ πάντων τε κινεῖσθαι καὶ 10 κινουμένην πρὸς τὸ φρονοῦν ἀναφέρειν ὡς πέπονθεν. Αἱ δὲ τέχναι μετὰ λόγου συνεστῶσαι πρὸς αἴρεσιν καὶ λήψιν οἰκείου τινός, φυγὴν δὲ καὶ διάκρουσιν ἄλλοτρίου, τὰ μὲν ἀφ' αὐτῶν προηγουμένως, τὰ δὲ ὑπὲρ τοῦ φυλάξασθαι κατὰ συμβεβηκὸς ἐπιθεωροῦσι· καὶ 15 γὰρ ἰατρικῇ τὸ νοσερὸν καὶ ἁρμονικῇ τὸ ἐκμελές, ὅπως ἔχει, σκοπεῖν συμβέβηκε πρὸς τὴν τῶν ἐναντίων ἀπεργασίαν, αἱ τε πασῶν τελειόταται τεχνῶν, σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη καὶ φρόνησις, οὐ καλῶν μόνον καὶ δι-
 889 καίων καὶ ἀφελίμων, ἀλλὰ καὶ βλαβερῶν καὶ αἰσχυρῶν 20 καὶ ἀδίκων κρῖσεις οὔσαι, τὴν ἀπειρίαν τῶν κακῶν καλλωπιζομένην ἀκακίαν οὐκ ἐπαινοῦσιν, ἀλλ' ἀβελτερίαν ἠγοῦνται καὶ ἄγνοιαν ὧν μάλιστα γινώσκουν προσήκει τοὺς ὀρθῶς βιωσομένους. Οἱ μὲν οὖν παλαιοὶ Σπαρτιᾶται τοὺς εἰλωτας ἐν ταῖς ἐορταῖς πολὺν ἀναγκάζον- 25 τες πίνειν ἄκρατον εἰσῆγον εἰς τὰ συμπόσια, τοῖς νέοις οἶον ἐστὶ τὸ μεθύειν ἐπιδεικνύντες· ἡμεῖς δὲ τὴν μὲν

ἐκ διαστροφῆς ἐτέρων ἐπανόρθωσιν οὐ πάνυ φιλάν-
θρωπον οὐδὲ πολιτικὴν ἠγοῦμεθα, τῶν δὲ κεχημένων
ἀσκεπτότερον αὐτοῖς καὶ γεγονότων ἐν ἐξουσίαις καὶ
πράγμασι μεγάλοις ἐπιφανῶν εἰς κακίαν οὐ χεῖρον ἴσως
5 ἐστὶ συζυγίαν μίαν ἢ δύο παρεμβαλεῖν εἰς τὰ παρα-
δείγματα τῶν βίων, οὐκ ἐφ' ἠδονῇ, μὰ Δία, καὶ δια-
γωγῇ τῶν ἐντυγχανόντων ποικίλλοντας τὴν γραφήν,
ἀλλ' ὥσπερ Ἰσμηρίας ὁ Θηβαῖος ἐπιδεικνύμενος τοῖς
μαθηταῖς καὶ τοὺς εὖ καὶ τοὺς κακῶς ἀυλοῦντας εἰώθει
10 λέγειν „Οὕτως ἀυλεῖν δεῖ“ καὶ πάλιν „Οὕτως ἀυλεῖν
οὐ δεῖ,“ ὁ δ' Ἀντιγενίδας καὶ ἠδίου φέτο τῶν ἀγαθῶν
ἀκροᾶσθαι τοὺς νέους ἀυλητῶν, ἐὰν καὶ τῶν φαύλων
πείραν λαμβάνωσιν, οὕτω μοι δοκοῦμεν καὶ ἡμεῖς
προθυμότεροι τῶν βελτιόνων ἔσεσθαι καὶ θεαταὶ καὶ
15 μιμηταὶ βίων, εἰ μὴδὲ τῶν φαύλων καὶ ψευδομένων ἀνι-
στορήτως ἔχοιμεν. Περιέξει δὴ τοῦτο τὸ βιβλίον τὸν
Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ βίον καὶ Ἀντωνίου τοῦ αὐ-
τοκράτορος, ἀνδρῶν μάλιστα δὴ τῷ Πλάτῳ μαρτυρη-
σάντων, ὅτι καὶ κακίας μεγάλας, ὥσπερ ἀρετᾶς, αἱ
20 μεγάλαι φύσεις ἐκφέρουσι. Γενόμενοι δ' ὁμοίως ἐρω-
τικοί, ποτικοί, στρατιωτικοί, μεγαλόδωροι, πολυτελεῖς,
ὑβρισταί, καὶ τὰς κατὰ τύχην ὁμοιότητας ἀκολουθοῦς
ἔσχον. Οὐ γὰρ μόνον ἐν τῷ λοιπῷ βίῳ μεγάλα μὲν κα-
τορθοῦντες, μεγάλα δὲ σφαλλόμενοι, πλείστων δὲ ἐπι-
25 κρατοῦντες, πλείστα δὲ ἀποβάλλοντες, ἀπροσδοκῆτως
δὲ πταίνοντες, ἀνεπιπίστως δὲ πάλιν ἀναφέροντες διετέ-
λεσαν, ἀλλὰ καὶ κατέστρεψαν, ὁ μὲν αἰοὺς ὑπὸ τῶν πο-
λεμίων, ὁ δὲ ἔγγιστα τοῦ παθεῖν τοῦτο γενόμενος.

II. Ἀντιγόνῳ τοίνυν δυεῖν υἱῶν ἐκ Στρατονίχης
30 τῆς Κορράγου γενομένων, τὸν μὲν ἐπὶ τὰδελφῶ Δημή-
τριον, τὸν δ' ἐπὶ τῷ πατρὶ Φίλιππον ὠνόμασεν. Οὐ-
τός ἐστιν ὁ τῶν πλείστων λόγος. Ἐνιοὶ δὲ τὸν Δημήτριον

οὐχ υἱόν, ἀλλ' ἀδελφιδουὺν γενέσθαι τοῦ Ἀντιγόνου
λέγουσιν· ἐπὶ νηπίῳ γὰρ αὐτῷ παντάπασι τοῦ πατρὸς
τελευτήσαντος, εἶτα τῆς μητρὸς εὐθὺς τῷ Ἀντιγόνῳ
γαμηθείσης, υἱὸν ἐκείνου νομισθῆναι. Τὸν μὲν οὖν
Φίλιππον οὐ πολλοῖς ἔτεσι τοῦ Δημητρίου νεώτερον 5
ὄντα συνέβη τελευτῆσαι, Δημήτριος δὲ μεγέθει μὲν ἦν
τοῦ πατρὸς ἐλάττων, καίπερ ὦν μέγας, ἰδέα δὲ καὶ κάλ-
λει προσώπου θαυμαστός καὶ περιττός, ὥστε τῶν πλατ-
τόντων καὶ γραφόντων μηθένα τῆς ὁμοιότητος ἐφικέ-
σθαι. Τὸ γὰρ αὐτὸ χάριν καὶ βάρος καὶ φόβον καὶ 10
ᾧραν εἶχε, καὶ συνεκέρτατο τῷ νεαρῷ καὶ Ἰταμῷ δυσμί-
μητος ἠρωϊκὴ τις ἐπιφάνεια καὶ βασιλικὴ σεμνότης.
Οὕτω δὲ πᾶς καὶ τὸ ἦθος ἐπεφύκει πρὸς ἐκπληξιν ἀν-
θρώπων ἅμα καὶ χάριν. Ἡδιστος γὰρ ὦν συγγενέσθαι,
σχολάζων τε περὶ πότους καὶ τροφᾶς καὶ διαίτας ἀβρο- 15
βιώτατος βασιλέων, ἐνεργότατον αὐ πάλιν καὶ σφοδρό-
τατον τὸ περὶ τὰς πράξεις ἐνδεδεχὲς εἶχε καὶ δραστή-
ριον· ἢ καὶ μάλιστα τῶν θεῶν ἐξήλου τὸν Διόνυσον,
ὡς πολέμῳ τε χρῆσθαι δεινότατον, εἰρήνῃ τε αὐτίς ἐκ
πολέμου τρέφαι πρὸς εὐφροσύνην καὶ χάριν ἐμμελέ- 20
στατον.

III. Ἦν μὲν οὖν καὶ φιλοπάτωρ διαφερόντως· τῇ
890 δὲ περὶ τὴν μητέρα σπουδῇ καὶ τὸν πατέρα τιμῶν ἐφαί-
νετο δι' εὐνοίαν ἀληθινήν μᾶλλον ἢ θεραπείαν τῆς δυ-
νάμεως. Καὶ ποτε πρεσβεία τιμῆ τοῦ Ἀντιγόνου σχολά- 25
ζοντος ἀπὸ θήρας ὁ Δημήτριος ἐπέστη· καὶ προσελθὼν
τῷ πατρὶ καὶ φιλήσας, ὥσπερ εἶχε τὰς βολίδας, ἐκάθισε
παρ' αὐτόν. Ὁ δὲ Ἀντίγονος ἀπιόντας ἤδη τοὺς πρέ-
σβεις ἔχοντας τὰς ἀποκρίσεις μεγάλῃ φωνῇ προσαγορεύ-
σας „Καὶ τοῦτο“ εἶπεν „ὦ ἄνδρες, ἀπαγγέλλετε περὶ 30
ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἀλλήλους οὕτως ἔχομεν,“ ὡς ἰσχύει τινα
πραγμάτων βασιλικῶν καὶ δυνάμεως ἐπίδειξιν οὕσαν

τὴν πρὸς υἱὸν ὁμόνοιαν καὶ πίστιν. Οὕτως ἄρα πάντῃ
 δυσκοινωνήτου ἢ ἀρχῆ καὶ μεστὸν ἀπιστίας καὶ δυσνοίας,
 ὥστε ἀγάλλεσθαι τὸν μέγιστον τῶν Ἀλεξάνδρου διαδό-
 χων καὶ πρεσβύτατον, ὅτι μὴ φοβεῖται τὸν υἱόν, ἀλλὰ
 5 προσίεται τὴν λόγχην ἔχοντα τοῦ σώματος πλησίον. Οὐ
 μὴν ἀλλὰ καὶ μόνος, ὡς εἰπεῖν, ὁ οἶκος οὗτος ἐπὶ πλεί-
 στας διαδοχὰς τῶν τοιοῦτων κακῶν ἐκαθάρευσε, μάλ-
 λον δὲ εἰς μόνος τῶν ἀπ' Ἀντιγόνου Φίλιππος ἀνείλεν
 υἱόν. Αἱ δὲ ἄλλαι σχεδὸν ἅπασαι διαδοχαὶ πολλῶν μὲν
 10 ἔχουσι παίδων, πολλῶν δὲ μητέρων φόνους καὶ γυναι-
 κῶν· τὸ μὲν γὰρ ἀδελφούς ἀναιρεῖν, ὥσπερ οἱ γεωμέ-
 τραι τὰ αἰτήματα λαμβάνουσιν, οὕτω συνεχωρεῖτο κοινόν
 τι νομιζόμενον αἶτημα καὶ βασιλικὸν ὑπὲρ ἀσφαλείας.

IV. Τοῦ μέντοι καὶ φιλάνθρωπον φύσει καὶ φιλε-
 5 ταῖρον γεγονέναι τὸν Δημήτριον ἐν ἀρχῇ παράδειγμα
 τοιοῦτόν ἐστιν εἰπεῖν. Μιθριδάτης ὁ Ἀριοβαρζάνου
 παῖς ἐταῖρος ἦν αὐτοῦ καθ' ἡλικίαν καὶ συνήθης, ἐθε-
 ράπευε δὲ Ἀντιγόνου, οὔτε ἂν οὔτε δοκῶν πονηρός,
 ἐκ δὲ ἐνυπνίου τινὸς ὑποψίαν Ἀντιγόνου παρέσχεν. Ἐδό-
 20 κει γὰρ μέγα καὶ καλὸν πεδίον ἐπιῶν ὁ Ἀντίγονος
 ψήγματι χρυσίου κατασπείρειν· ἐξ αὐτοῦ δὲ πρῶτον
 μὲν ὑποφύεσθαι θέρος χρυσοῦν, ὀλίγῳ δ' ὕστερον ἐπ-
 ανελθῶν ἰδεῖν οὐδέν, ἀλλ' ἢ τετμημένην καλάμην. Λυ-
 πούμενος δὲ καὶ περιπαθῶν ἀκούσαι τινων λεγόντων,
 25 ὡς ἄρα Μιθριδάτης εἰς Πόντον Εὐξείνου ὀχεταὶ τὸ
 χρυσοῦν θέρος ἐξαμησάμενος. Ἐκ τούτου διαταραχθεὶς
 καὶ τὸν υἱὸν ὀρκώσας σιωπήσειν ἔφρασε τὴν ὄψιν αὐτῷ,
 καὶ ὅτι πάντως τὸν ἄνθρωπον ἐκποδῶν ποιεῖσθαι καὶ
 διαφθεῖρειν ἔγνωκεν. Ἀκούσας δὲ ὁ Δημήτριος ἠχθέ-
 30 σθη σφόδρα, καὶ τοῦ νεανίσκου, καθάπερ εἰώθει, γε-
 νομένου παρ' αὐτῷ καὶ συνόντος ἐπὶ σχολῆς, φθέρεξα-
 σθαι μὲν οὐκ ἐτόλμησεν οὐδὲ τῇ φωνῇ κατεπιεῖν δια

τὸν ὄρκον, ὑπαγαγὼν δὲ κατὰ μικρὸν ἀπὸ τῶν φίλων,
 ὡς ἐγγόνεσαν μόνοι καθ' αὐτούς, τῷ στήρακι τῆς
 λόγχης κατέγραφεν εἰς τὴν γῆν ὀρώντος αὐτοῦ „Φεῦγε,
 Μιθριδάτα.“ Συνεῖς δὲ ἐκεῖνος ἀπέδρα νυκτὸς εἰς Καπ-
 παδοκίαν. Καὶ ταχὺ τὴν Ἀντιγόνῳ γενομένην ὄψιν 5
 ὑπαρ' αὐτῷ συνετέλει τὸ χρεῶν. Πολλῆς γὰρ καὶ ἀγα-
 θῆς ἐκράτησε χώρας, καὶ τὸ τῶν Ποντικῶν βασιλείων
 γένος ὀργόη που διαδοχῇ πανσάμενον ὑπὸ Ῥωμαίων
 ἐκεῖνος παρέσχε. Ταῦτα μὲν οὖν εὐφύϊας δείγματα τοῦ
 Δημητρίου πρὸς ἐπιείκειαν καὶ δικαιοσύνην. 10

V. Ἐπεὶ δὲ, ὥσπερ ἐν τοῖς Ἐμπεδοκλέους στοιχείοις
 διὰ τὸ νεῖκος καὶ τὴν φιλίαν ἐνεσσι διαφορὰ πρὸς ἄλ-
 ληλα καὶ πόλεμος, μᾶλλον δὲ τοῖς ἀλλήλων ἀπτομένοις
 καὶ πελάζουσιν, οὕτω τὸν πᾶσι τοῖς Ἀλεξάνδρου διαδό-
 χοις πρὸς ἀλλήλους ὄντα συνεχῆ πόλεμον αἱ τῶν πραγ- 15
 μάτων καὶ τῶν τόπων συνάφειαι πρὸς ἐνίους ἐποίουν
 ἐπιφανέστερον καὶ μᾶλλον ἐξέκαον, ὥσπερ Ἀντιγόνῳ
 τότε πρὸς Πτολεμαῖον, αὐτὸς μὲν Ἀντίγονος ἐν Φοινίᾳ
 891 διέτριβε, Πτολεμαῖον δ' ἀκούων ἐκ Κύπρου διαβάντα
 πορθεῖν Συρίαν καὶ τὰς πόλεις ἀπάγειν καὶ βιάζεσθαι, 20
 κατέπεμψε τὸν υἱὸν Δημήτριον, δύο καὶ εἴκοσιν ἐτῶν
 ὄντα καὶ στρατείας τότε πρῶτον αὐτοτελεῶς ἐπὶ πράγμασι
 μεγάλοις ἀπτόμενον. Οἷα δὲ νέος καὶ ἄπειρος ἀνδρὶ
 συμπεσῶν ἐκ τῆς Ἀλεξάνδρου παλαίστρας ἠθληκότη
 πολλοὺς καὶ μεγάλους καθ' αὐτὸν ἀγῶνας, ἐσφόλη περὶ 25
 πόλιν Γάζαν ἠττηθεὶς, ὀντακισχιλίων ἀλόντων καὶ πεν-
 τακισχιλίων ἀποθανόντων. Ἀπέβαλε δὲ καὶ σκηνὴν καὶ
 χρήματα καὶ ὄλας σύμπασαν τὴν περὶ τὸ σῶμα θερα-
 πείαν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν αὐτῷ Πτολεμαῖος ἀπέπεμψε
 μετὰ τῶν φίλων, εὐγνώμονα καὶ φιλάνθρωπον ἀνειπῶν 30
 λόγον, ὡς οὐ περὶ πάντων ἅμα, περὶ δόξης δὲ καὶ ἀγ-
 λῆς πολεμητέον ἐστὶν αὐτοῖς. Δημήτριος δὲ δεξάμενος

εὔξατο τοῖς θεοῖς μὴ πολλὸν χρόνον ὀφειλέτην γενέσθαι Πτολεμαίῳ χάριτος, ἀλλὰ ταχέως ἀμείψασθαι διὰ τῶν ὁμοίων. Καὶ πάθος οὐ μαιρακίου παθῶν ἐν ἀρχῇ πράξεως ἀνατραπέντος, ἀλλ' ἐμβριθοῦς στρατηγοῦ κερη-
5 μένου πραγμάτων μεταβολαῖς, ἀνδρῶν τε συλλογῆς καὶ κατασκευῆς ὀπλων ἐπεμελεῖτο καὶ τὰς πόλεις διὰ χειρὸς εἶχε καὶ τοὺς ἀθροιζομένους ἐγύμναζεν.

VI. Ἀντίγονος δὲ τὴν μάχην πυθόμενος Πτολε-
μαῖον μὲν ἀγνεύουσι νενικηκότα ἐφη νῦν αὐτῆς διαγω-
10 νειεῖσθαι πρὸς ἄνδρας, τοῦ δὲ υἱοῦ τὸ φρόνημα καθε-
λεῖν καὶ κολοῦσαι μὴ βουλόμενος οὐκ ἐνέστη πάλιν αἰτουμένῳ μάχεσθαι καθ' αὐτόν, ἀλλ' ἀφῆκε. Καὶ μετ' οὐ πολλὸν χρόνον ἀφίκτο Κίλλης, Πτολεμαίου στρατη-
γός, μετὰ λαμπρᾶς δυνάμεως, ὡς ἐξελάσων Συρίας Δη-
15 μήτριον ἀπάσης, τῷ προητηθῆσαι καταφρονούμενον. Ὁ δ' ἐξαίφνης ἐπιπεσὼν οὐ προαισθημένῳ καὶ φοβήσας ἔλαβεν αὐτῷ στρατηγῷ τὸ στρατόπεδον· καὶ στρατιώ-
τας μὲν ἑπτακισχιλίους ζῶντας εἶλε, χρημάτων δὲ παμ-
πόλλων ἐκνύειεν. Ἐχαιρε δὲ νικήσας οὐχ οἷς ἔξειν,
20 ἀλλ' οἷς ἀποδώσειν ἐμελλε, καὶ τῆς νίκης οὐ τὸν πλοῦ-
τον οὕτως οὐδὲ τὴν δόξαν, ὡς τὴν διάλυσιν τοῦ φιλαν-
θρωπεύματος ἐκείνου καὶ τὴν χάριν ἠγάπησεν. Οὐ μὴν αὐτογνωμόνως ταῦτα ἐπραξεν, ἀλλ' ἔγραψε τῷ πατρὶ.
Δόντος δ' ἐκείνου καὶ κελεύσαντος ὃν βούλεται πᾶσι
25 χρῆσασθαι τρόπον, αὐτόν τε τὸν Κίλλην καὶ φίλους αὐτοῦ δωρησάμενος ἀφθόως ἀπέπεμψε. Τοῦτο τὸ πά-
θος Συρίας ἐξήλασε Πτολεμαῖον, Ἀντίγονου δὲ κατή-
γαγεν ἐκ Κελαινῶν χαίροντα τῇ νίκῃ καὶ ποθοῦντα θεάσασθαι τὸν υἱόν.

VII. Ἐκ τούτου δὲ τῶν Ἀράβων τοὺς καλουμένους
Ναβαταλοὺς ὑπαγαγέσθαι πεμφθεὶς ὁ Δημήτριος ἐκιν-
30 δύνευσεν μὲν εἰς τόπους ἀνύδρους ἐμπεσών, τῷ δὲ μὴ

διαταραχθῆναι μηδ' ἐκπλαγῆναι καταπληξάμενος τοὺς
βαρβάρους λείαν τε λαβῶν πολλὴν καὶ καμήλους ἑπτα-
κοσίας παρ' αὐτῶν ἀνεχώρησεν. Ἐπεὶ δὲ Σέλευκος ἐκ-
πεσὼν μὲν ὑπὸ Ἀντιγόνου τῆς Βαβυλωνίας πρότερον,
ὑστερον δὲ ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν δι' αὐτοῦ καὶ κρατῶν 5
ἀνέβη μετὰ δυνάμεως τὰ συνοροῦντα τοῖς Ἰνδοῖς ἔθνη
καὶ τὰς περὶ Κανύκασον ἐπαρχίας προσαξόμενος, ἐλπί-
ζων Δημήτριος ἔρημον εὐρήσειν τὴν Μεσοποταμίαν καὶ
περάσας ἄφνω τὸν Εὐφράτην εἰς τὴν Βαβυλωνίαν πα-
ρεισπεσὼν ἐφθη, καὶ τῆς ἐτέρας ἄκρας (δύο γὰρ ἦσαν) 10
ἐκκρούσας τὴν τοῦ Σελεύκου φρουρὰν καὶ κρατήσας
ιδίους ἐγκατέστησεν ἑπτακισχιλίους ἄνδρας. Ἐκ δὲ τῆς
χώρας ὅσα φέρειν ἢ ἄγειν ἠδύναντο τοὺς στρατιώτας
ὠφελεῖσθαι καὶ λαμβάνειν κελεύσας ἐπανήλθεν ἐπὶ
θάλασσαν βεβαιοτέραν Σελεύκῳ τὴν ἀρχὴν ἀπολιπών· 15
ἐξίστασθαι γὰρ ἐδόκει τῷ κακοῦν ὡς μηκέτι προσήκου-
σαν αὐτοῖς. Πτολεμαῖον μὲντοι πολιορκοῦντος Ἀλικαρ-
νασὸν ὀξέως βοηθήσας ἐξήρπασε τὴν πόλιν.

VIII. Ἐνδόξου δὲ τῆς φιλοτιμίας ταύτης γενομένης
892 ὀρμὴ παρέστη θαυμάσιος αὐτοῖς ἐλευθεροῦν τὴν Ἐλ-20
λάδα πᾶσαν ὑπὸ Κασάνδρου καὶ Πτολεμαίου καταδε-
δουλωμένην. Τούτου πόλεμον οὐδεὶς ἐπολέμησε τῶν
βασιλέων καλλίω καὶ δικαιοτέρου· ἄς γὰρ ἅμα τοὺς
βαρβάρους ταπεινοῦντες εὐπορίας συνήγαγον, εἰς τοὺς
Ἕλληνας ὑπὲρ εὐδοξίας καὶ τιμῆς ἀνήλισκον. Ὡς δὲ 25
πρῶτον ἐδόκει πλεῖν ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, τῶν φίλων εἰ-
πόντος τινὸς πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ὅτι δεῖ ταύτην τὴν
πόλιν, ἂν ἔλωσι, κατέχειν δι' αὐτῶν, ἐπιβάθραν τῆς
Ἑλλάδος οὖσαν, οὐ προσέσχεν ὁ Ἀντίγονος, ἀλλ' ἐπι-
βάθραν μὲν ἐφη καλὴν καὶ ἀσάλευτον εἶναι τὴν εὐνοίαν, 30
τὰς δὲ Ἀθήνας, ὥσπερ σκοπὴν τῆς οἰκουμένης, ταχὺ
τῇ δόξῃ διαπυρσεύειν εἰς ἅπαντας ἀνθρώπους τὰς πρά-

ἔεις. Ἐπλεὶ δὲ Δημήτριος ἔχων ἀργυρίου πεντακισχίλια
τάλαντα καὶ στόλον νεῶν πενήκοντα καὶ διακοσίων ἐπὶ
τὰς Ἀθήνας, τὸ μὲν ἄστὺ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως
Κασάνδρῳ διοικοῦντος, ἐν δὲ τῇ Μουνυχίᾳ φρουρᾶς
5 καθεστῶσης. Εὐτυχίᾳ δὲ ἅμα καὶ προνοίᾳ χρησάμενος
ἐπεφαίνετο τῷ Πειραιεὶ πέμπτη φθίνοντος Θαργηλιῶ-
νος, προαισθημένου μὲν οὐδενός, ἐπεὶ δὲ ὥφθη πλησίον
ὁ στόλος, ἀπάντων ὡς Πτολεμαϊκᾶς τὰς ναῦς ὑποδέχε-
σθαι παρασκευαζομένων, ὅψε συμφρονήσαντες ἐβόη-
10 θουν οἱ στρατηγοί, καὶ θόρυβος ἦν οἶον εἰκὸς ἐν ἀπροσ-
δοκίῳ πολέμοις ἀποβαίνοντας ἀναγκαζομένων ἀνύ-
νεσθαι. Τοῖς γὰρ στόμασι τῶν λιμένων ἀκλειστοῖς
ἐπιτυχῶν ὁ Δημήτριος καὶ διεξελάσας ἐντὸς ἦν ἤδη
καταφανῆς πᾶσι, καὶ διεσήμηνεν ἀπὸ τῆς νεῶς αἰτησῆναι
15 ἡσυχίας καὶ σιωπῆς. Γενομένου δὲ τούτου κήρυκα πα-
ραστησάμενος ἀνεῖπεν, ὅτι πέμψειεν αὐτὸν ὁ πατήρ
ἀγαθῇ τύχῃ, Ἀθηναίους ἐλευθερώσοντα καὶ τὴν φρου-
ρὰν ἐκβαλοῦντα καὶ τοὺς νόμους αὐτοῖς καὶ τὴν πάτριον
ἀποδώσοντα πολιτείαν.

20 IX. Ἀναρρηθέντων δὲ τούτων οἱ μὲν πολλοὶ παρα-
χρημα τὰς ἀσπίδας θέμενοι πρὸ τῶν ποδῶν ἀνεκρότη-
σαν καὶ βοῶντες ἐκέλευον ἀποβαίνειν τὸν Δημήτριον,
εὐεργέτην καὶ σωτήρα προσαγορεύοντες· οἱ δὲ περὶ τὸν
Φαληρέα πάντως μὲν ᾤοντο δεῖν δέχεσθαι τὸν κρα-
25 τοῦντα, κἂν μηδὲν ᾧν ἐπαγγέλλεται μέλλῃ βεβαίουν,
ὅμως δὲ πρέσβεις δεομένους ἀπέστειλαν, οἷς ὁ Δημή-
τριος ἐντυχῶν φιλανθρωπῶς συνέπεμψε παρ' ἑαυτοῦ
τῶν πατρῶων φίλων τὸν Μιλήσιον Ἀριστόδημον. Τοῦ
δὲ Φαληρέως διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς πολιτείας μᾶλλον
30 τοὺς πολίτας ἢ τοὺς πολέμοις δεδοικότος, οὐκ ἠμέλη-
σεν ὁ Δημήτριος, ἀλλὰ καὶ τὴν δόξαν αἰδεσθεὶς καὶ τὴν
ἀρετὴν τοῦ ἀνδρὸς εἰς Θήβας αὐτόν, ὥσπερ ἐβούλετο,

μετὰ ἀσφαλείας συνεξέπεμψεν. Αὐτὸς δὲ τὴν μὲν πόλιν
οὐκ ἂν ἔφη, καίπερ ἐπιθυμῶν, ἰδεῖν πρότερον ἢ παν-
τάπασιν ἐλευθερῶσαι τῆς φρουρᾶς ἀπαλλάξας τῇ δὲ
Μουνυχίᾳ χαράκωμα καὶ τάφρον περιβαλὼν διὰ μέσου
Μεγάρους ἐπέπλευσεν ὑπὸ Κασάνδρου φρουρουμένοις. 5
Πυθόμενος δὲ τὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ Πολυπέρχοντος γε-
νομένην γυναῖκα Κρατησίπολιν ἐν Πάτραις διατρίβου-
σαν οὐκ ἂν ἀηδῶς γενέσθαι μετ' αὐτοῦ, περιβόητον
οὔσαν ἐπὶ κάλλει, καταλιπὼν τὴν δύναμιν ἐν τῇ Μεγα-
ρικῇ προῆλθεν εὐζώνους τινὰς ἔχων σὺν αὐτῷ. Καὶ 10
τούτων πάλιν ἀποστρέψας ἀπεσκήνωσε χωρὶς ὑπὲρ τοῦ
λαθεῖν τὴν γυναῖκα συνελθοῦσαν αὐτῷ. Τοῦτό τινες
αἰσθόμενοι τῶν πολεμίων ἐξαίφνης κατέδραμον ἐπ' αὐ-
τόν. Ὁ δὲ φοβηθεὶς καὶ λαβὼν γλαμύδιον εὐτελὲς
δρόμῳ φεύγων ἐξέφυγεν, ὀλίγου δεήσας αἰσχίστην ἄλω- 15
σιν ἐξ ἀκρωσίας ἀλῶναι. Τὴν δὲ σκηνὴν μετὰ τῶν χρη-
μάτων ᾤκοντο λαβόντες οἱ πολέμιοι. Τῶν δὲ Μεγάρων
893 ἀλόντων καὶ τῶν στρατιωτῶν ἐφ' ἀρπαγὴν τραπομένων
Ἀθηναῖοι παρητήσαντο πολλῇ δεήσει τοὺς Μεγαρεῖς·
καὶ τὴν φρουρὰν ὁ Δημήτριος ἐκβαλὼν ἠλευθέρωσε τὴν 20
πόλιν. Ἔτι δὲ τοῦτο πράττων τοῦ φιλοσόφου Στίλπω-
νος ἐμνήσθη, δόξαν ἔχοντος ἀνδρὸς ἠρημένου πως ἐν
ἡσυχίᾳ καταβιῶναι. Μεταπεμψάμενος οὖν αὐτὸν ἠρώτα,
μὴ τις εἰληφῆ τι τῶν ἐκείνου. Καὶ ὁ Στίλπων „Οὐδέεις“
εἶπεν· „οὐδένα γὰρ εἶδον ἐπιστάμην ἀποφέροντα.“ 25
Τῶν δὲ θεραπεόντων σχεδὸν ἀπάντων διακλαπέντων,
ἐπεὶ πάλιν αὐτὸν ὁ Δημήτριος ἐφιλοφρονεῖτο καὶ τέλος
ἀπαλλαττόμενος εἶπεν· „Ἐλευθέραν ὑμῶν, ὦ Στίλ-
πων, ἀπολείπω τὴν πόλιν.“ „Ὁρθῶς“ ἔφη „λέγεις“
οὐδένα γὰρ ἁμῶν δοῦλον ἀπολέλοιπας.“ 30

X. Ἐπεὶ δὲ πάλιν ἐπανελθὼν πρὸς τὴν Μουνυχίαν
καὶ στρατοπεδεύσας ἐξέκοψε τὴν φρουρὰν καὶ κατέ-

σκαψε τὸ φρούριον, οὕτως ἤδη τῶν Ἀθηναίων δεχο-
 μένων καὶ καλούντων παρελθῶν εἰς τὸ ἄστυ καὶ συνα-
 γαγῶν τὸν δῆμον ἀπέδωκε τὴν πάτριον πολιτείαν· καὶ
 προσυπέσχετο παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῖς ἀφίξεσθαι σίτου
 5 πεντεκαίδεκα μυριάδας μεδίμνων καὶ ξύλων ναυπηγη-
 σίμων πλήθος εἰς ἑκατὸν τριήρεις. Ἀθηναῖοι δὲ ἀπο-
 λαβόντες τὴν δημοκρατίαν ἔτει πεντεκαίδεκάτῳ, τὸν
 δὲ μέσον χρόνον ἀπὸ τῶν Δαμιακῶν καὶ τῆς περὶ Κραν-
 νῶνα μάχης, λόγῳ μὲν ὀλιγαρχικῆς, ἔργῳ δὲ μοναρχι-
 10 κῆς καταστάσεως γενομένης διὰ τὴν τοῦ Φαληρέως
 δύναμιν, οὕτω λαμπρὸν ἐν ταῖς εὐεργεσίαις καὶ μέγαν
 φανέντα τὸν Δημήτριον ἐπαχθῆ καὶ βαρὺν ἐποίησαν
 τῶν τιμῶν ταῖς ἀμετρίαις, ὥς ἐψηφίσαντο. Πρῶτοι μὲν
 γὰρ ἀνθρώπων ἀπάντων τὸν Δημήτριον καὶ Ἀντίγονον
 15 βασιλεῖς ἀνηγόρευσαν, ἄλλως ἀφοσιουμένους τοῦνομα,
 καὶ τοῦτο δὴ μόνον τῶν βασιλικῶν ἐτι τοῖς ἀπὸ Φιλίπ-
 που καὶ Ἀλεξάνδρου περιεῖναι δοκοῦν ἄδικτον ἐτέροις
 καὶ ἀκοινώνητον· μόνου δὲ σωτήρας ἀνέγραψαν θεοῦς,
 καὶ τὸν ἐπώνυμον καὶ πάτριον ἄρχοντα καταπαύσαντες
 20 ἱερῆα σωτήρων ἐχειροτόνου καθ' ἕναστος ἐνιαυτόν·
 καὶ τοῦτον ἐπὶ τῶν ψηφισμάτων καὶ τῶν συμβολαίων
 προέγραψον. Ἐνυφαίνεσθαι δὲ τῷ πέπλῳ μετὰ τῶν
 θεῶν αὐτοὺς ἐψηφίσαντο· καὶ τὸν τόπον, ὅπου πρῶ-
 του ἀπέβη τοῦ ἄρματος, καθιερώσαντες καὶ βωμὸν ἐπι-
 25 θέντες Δημητρίου Καταιβάτου προσηγόρευσαν, ταῖς δὲ
 φυλαῖς δύο προσέθεσαν, Δημητριάδα καὶ Ἀντιγονίδα·
 καὶ τὴν βουλὴν τῶν πεντακοσίων πρότερον ἑξακοσίων
 ἐποίησαν, ἅτε δὴ φυλῆς ἐκάστης πεντήκοντα βουλευτὰς
 παρεχομένης.

30 XI. Τὸ δὲ ὑπερφυέστατον ἐνθύμημα τοῦ Στρατο-
 κλέους (οὗτος γὰρ ἦν ὁ τῶν σοφῶν τούτων καὶ περιττῶν
 καινουργῶς ἀρεσκευμάτων), ἔγραψεν, ὅπως οἱ πεμπό-

μενοι κατὰ ψήφισμα δημοσίᾳ πρὸς Ἀντίγονον ἢ Δημή-
 τριον ἀντὶ πρεσβευτῶν θεωροὶ λέγοντο, καθάπερ οἱ
 Πυθοὶ καὶ Ὀλυμπίαζε τὰς πατρίους θυσίας ὑπὲρ τῶν
 πόλεων ἀνάγοντες ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς ἑορταῖς. Ἦν δὲ
 καὶ τὰλλα παράτολμος ὁ Στρατοκλῆς καὶ βεβιωκῶς 5
 ἀσελγῶς καὶ τὴν τοῦ παλαιοῦ Κλέωνος ἀπομιμῆσθαι δο-
 κῶν βωμολοχίαν καὶ βδελυρίαν τῇ πρὸς τὸν δῆμον εὐ-
 χερσίᾳ. Ἔσχε δὲ τὴν ἑταίραν Φυλάκιον ἀνειληφῶς·
 καὶ ποτε αὐτῷ πρὸς δεῖπνον ἐξ ἀγορᾶς πριαμένης ἐγκε-
 φάλους καὶ τραχήλους „Παπαῖ“ εἶπε „τοιαῦτά γε ὠψώ-10
 νηκας, οἷς σφαιρίζομεν οἱ πολιτευόμενοι.“ Τῆς δὲ περὶ
 Ἀμοργὸν ἥττης τῶν νεῶν συμβάσεως τοῖς Ἀθηναίοις
 φθάσας τοὺς ἀπαγγέλλοντας εἰσήλασεν ἐστεφανωμένος
 διὰ τοῦ Κεραμεικοῦ καὶ προσαγγείλας, ὅτι νεικῆκασιν,
 εὐαγγέλια θύειν ἔγραψε καὶ κρεωδαισίαν τινὰ κατὰ φυ-15
 804 λὴν ἐποίησεν. Ὀλίγῳ δ' ὕστερον τῶν τὰ ναύαγια κο-
 μιζόντων ἀπὸ τῆς μάχης παραγενομένων καὶ τοῦ δήμου
 πρὸς ὀργὴν καλοῦντος αὐτόν, ἰταμῶς ὑποστὰς τὸν θό-
 ρυβον „Εἶτα“ ἔφη „τί πεπόνθατε δεινόν, εἰ δύο ἡμέ-
 ρας ἡδέως γερόνατε;“ Τοιαύτη μὲν ἢ τοῦ Στρατο-20
 κλέους θρασύτης.

XII. Ἦν δὲ ἄρα καὶ πυρὸς ἕτερα θερμοτέρα κατὰ
 τὸν Ἀριστοφάνη. Γράφει γὰρ τις ἄλλος ὑπερβαλλόμε-
 νος ἀνελευθερίᾳ τὸν Στρατοκλέα δέχεσθαι Δημήτριον,
 ὁσάκις ἂν ἀφίκηται, τοῖς Δήμητρος καὶ Διονύσου ξε-25
 νισμοῖς, τῷ δ' ὑπερβαλλομένῳ λαμπρότητι καὶ πολυτε-
 λείᾳ τὴν ὑποδοχὴν ἀργύριον εἰς ἀνάθημα δημοσίᾳ
 δίδοσθαι. Τέλος δὲ τῶν τε μηνῶν τὸν Μουνυχιῶνα
 Δημητριάδῃ καὶ τῶν ἡμερῶν τὴν ἔτην καὶ νέαν Δημη-
 τριάδα προσηγόρευσαν καὶ τῶν ἑορτῶν τὰ Διονύσια 30
 μετωνόμασαν Δημήτρια. Ἐπεσήμηγε δὲ τοῖς πλείστοις
 τὸ θεῖον. Ὁ μὲν γὰρ πέπλος, ὥπερ ἐψηφίσαντο μετὰ

τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀθηνᾶς προσευφῆναι Δημήτριον καὶ Ἀντίγονον, πεμπόμενος διὰ τοῦ Κεραμεικοῦ μέσος ἐρ-
 ράγη θυέλλης ἐμπεισούσης· περὶ δὲ τοὺς βωμοὺς τοὺς
 ἐκείνων ἐξήνθησεν ἡ γῆ κύκλω πολὺ κώνειον, ἄλλως
 5 μηδὲ τῆς χώρας πολλαχοῦ φνόμενον. Τῇ δὲ ἡμέρᾳ, ἣ
 τὰ τῶν Διονυσίων ἐγίνετο, τὴν πομπὴν κατέλυσαν
 ἰσχυρῶν πάγων γενομένων παρ' ὧραν· καὶ πάχνης βα-
 θείας ἐπιπεσούσης οὐ μόνον ἀμπέλους καὶ συκᾶς ἀπά-
 σσας ἀπέκασε τὸ ψῦχος, ἀλλὰ καὶ τοῦ σίτου τὸν πλεῖστον
 10 κατέφθειρεν ἐν χλόῃ. Διὸ καὶ Φιλιππίδης ἐχθρὸς ὢν
 τοῦ Στρατοκλέους ἐν κωμῳδίᾳ πρὸς αὐτὸν ἐποίησε
 ταῦτα·

δι' ὃν ἀπέκασεν ἡ πάχνη τὰς ἀμπέλους,
 δι' ὃν ἀσεβοῦνθ' ὁ πέπλος ἐρράγη μέσος,
 15 τὰς τῶν θεῶν τιμὰς ποιοῦντ' ἀνθρωπίνας.
 ταῦτα καταλύει δῆμον, οὐ κωμῳδία.

Ἦν δὲ ὁ Φιλιππίδης Ἀνσιμάχου φίλος, καὶ πολλὰ δι'
 αὐτὸν ὁ δῆμος εὖ ἔπαθεν ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Ἐδόκει δὲ
 καὶ πρὸς πρᾶξιν αὐτῶ καὶ πρὸς στρατείαν εὐσύμβολος
 20 ἀπαντήσας εἶναι καὶ ὄφθεις. Ἄλλως δὲ καὶ διὰ τὸ ἦθος
 εὐδοκίμει, μὴτὲν ἐνοχλῶν μὴδ' αὐλικῆς περιεργίας ἀνα-
 πιμπλάμενος. Φιλοφρονουμένου δέ ποτε τοῦ Ἀνσιμά-
 χου πρὸς αὐτὸν καὶ εἰπόντος „ὦ Φιλιππίδη, τίνας σοι
 τῶν ἐμῶν μεταδῶ;“ „Μόνον“ ἔφη „βασιλεῦ, μὴ τῶν
 25 ἀπορορήτων.“ Τοῦτον μὲν οὖν ἐπίτηδες ἐκείνῳ παρε-
 θήκαμεν, τῶ ἀπὸ τοῦ βήματος τὸν ἀπὸ τῆς θυμέλης.

XIII. Ὁ δὲ μάλιστα τῶν τιμῶν ὑπερφυῆς ἦν καὶ
 ἀλλόκοτον, ἔγραψε Δρομοκλείδης ὁ Σφήττιος ὑπὲρ τῆς
 τῶν ἀσπίδων ἀναθέσεως εἰς Δελφοὺς παρὰ Δημητρίου
 30 λαβεῖν χρησμὸν. Αὐτὴν δὲ παραγράφῳ τὴν λέξιν ἐκ
 τοῦ ψηφίσματος οὕτως ἔχουσαν· „Ἀγαθὴ τύχη δε-
 δόχθαι τῶ δήμῳ χειροτονῆσαι τὸν δῆμον ἓνα ἄνδρα ἐξ

Ἀθηναίων, ὅστις ἀφικόμενος πρὸς τὸν Σωτῆρα καὶ
 καλλιερωσάμενος ἐπερωτήσῃ [Δημήτριον] τὸν Σωτῆρα,
 πῶς[ἂν*] εὐσεβέστατα καὶ κάλλιστα καὶ τὴν ταχίστην ὁ δῆ-
 μος τὴν ἀποκατάστασιν ποιήσαιο τῶν ἀναθημάτων· ὅ
 τι δ' ἂν χρήσῃ, ταῦτα πράττειν τὸν δῆμον.“ Οὕτω κα- 5
 ταμωκώμενοι τοῦ ἀνθρώπου προσδιέφθειραν αὐτὸν
 οὐδὲ ἄλλως ὑγιαίνοντα τὴν διάνοιαν.

XIV. Ἄλλ' ἐν γε ταῖς Ἀθήναις τότε σχολάζων ἡγά-
 γετο χηρεούσαν Εὐρυδίκην, ἣ Μιλτιάδου μὲν ἦν ἀπό-
 γονος τοῦ παλαιοῦ, συνοικήσασα δὲ Ὀφέλτᾳ τῷ Κυρή- 10
 νης ἄρξαντι μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἀφίκετο πάλιν
 εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ μὲν οὖν Ἀθηναῖοι τὸν γάμον τοῦ-
 τον εἰς χάριν ἔθεντο καὶ τιμὴν τῆς πόλεως· ἄλλως δὲ
 ὁ Δημήτριος εὐχερῆς τις ἦν περὶ γάμους καὶ πολλαῖς
 ἅμα συνῆν γυναιξίν, ὧν ἀξίωμα μέγιστον εἶχε καὶ τι- 15
 895 μὴν Φίλα δι' Ἀντίπατρον τὸν πατέρα καὶ διὰ τὸ προ-
 σσηφικῆναί Κρατερῶ, τῷ πλείστῃν εὐνοίαν αὐτοῦ παρὰ
 Μακεδόσι τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων ἀπολιπόντι. Ταύ-
 την, ὡς εἶοικε, κομιδῇ νέον ὄντα τὸν Δημήτριον ἐπει-
 θεν ὁ πατὴρ οὐκ οὔσαν αὐτῶ καθ' ὧραν, ἀλλὰ πρεσβυ- 20
 τέραν, λαβεῖν· ἀπροθύμως δ' ἔχοντι λέγεται πρὸς τὸ
 οὐς τὸ Εὐριπίδειον εἰπεῖν·

ὅπον τὸ κέρδος, παρὰ φύσιν γαμητέον,
 ὁμοιόπρωτόν τι τῷ δουλευτέον εὐθυρρημονήσας.
 Τοιαύτη μὲν οὖν τις ἦν ἡ τοῦ Δημητρίου τιμὴ πρὸς τε 25
 Φίλαν καὶ τὰς ἄλλας γαμετάς, ὥστε πολλαῖς μὲν ἀνέδην
 ἑταίραις, πολλαῖς δὲ ἑλευθέραις συνεῖναι γυναιξί, καὶ
 μάλιστα δὴ περὶ τὴν ἡδονὴν ταύτην κακῶς ἀκοῦσαι τῶν
 τότε βασιλέων.

XV. Ἐπεὶ δὲ ὁ πατὴρ αὐτὸν ἐκάλει Πτολεμαίῳ περὶ 30
 Κύπρου πολεμήσοντα, πείθεσθαι μὲν ἦν ἀναγκαῖον,
 ἀχθόμενος δὲ ὅτι τὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος πόλεμον, ὄντα
 20
 PLUT. VIT. IV.

καλλίω και λαμπρότερον, ἀπολείπει, προσέπεμψε Κλεωνίδη τῷ Πτολεμαίου στρατηγῷ φρουροῦντι Σικυῶνα και Κόρινθον χρήματα προτείνων, ὥστε ἐλευθέρως ἀφεῖναι τὰς πόλεις. Οὐ προσδεξαμένου δὲ ἐκείνου διὰ 5 ταχέων ἀναχθεὶς και προσλαβὼν δύνειμιν ἐπέπλευσε Κύπρον. Καὶ Μενέλαον μὲν, ἀδελφὸν Πτολεμαίου, μάχην συνάψας εὐθύς ἐνίκησεν· αὐτοῦ δὲ Πτολεμαίου μετὰ δυνάμεως περικῆς ἅμα και ναυτικῆς μεγάλης ἐπιφανέντος, ἐγένοντο μὲν ἀπειλαὶ τινες και διάλογοι 10 κομπῶδεις, τοῦ μὲν ἀποπλεῖν Δημήτριον κελεύοντος πρὶν ὑπὸ τῆς δυνάμεως πάσης ἀθροισθείσης καταπατηθῆναι, Δημητρίου δὲ ἐκείνου ἀφεῖναι φάσκοντος, ἂν ὁμολογήσῃ Σικυῶνα και Κόρινθον ἀπαλλάξειν τῆς φρουρᾶς. Ὁ δὲ ἀγὼν οὐ μόνον αὐτοῖς ἐκείνοις, ἀλλὰ και 15 τοῖς ἄλλοις ἅπασιν δυνάσταις πολλὴν εἶχε προσδοκίαν τῆς ἐπικρεμαμένης ἀδελότητος, ὡς οὐ Κύπρον οὐδὲ Συρίαν, ἀλλὰ τὸ μέγιστον εὐθύς εἶναι πάντων τῷ κρατοῦντι τῆς νίκης προστιθείσης.

XVI. Αὐτὸς μὲν οὖν ὁ Πτολεμαῖος ἐπέπλει πεντήκοντα και ἑκατὸν ναῦς ἔχων, ἐκ δὲ Σαλαμῖνος ἐκέλευσε Μενέλαον ἐξήκοντα ναυσὶν, ὅταν μάλιστα σύστασιν ὁ ἀγὼν ἔχῃ, προσφερόμενον τὰς Δημητρίου κόπτειν ἐξόπισθεν και διαταράττειν τὴν τάξιν. Δημήτριος δὲ ταῖς μὲν ἐξήκοντα ταύταις ἀντέταξε δέκα ναῦς (τοσαῦται γὰρ 25 ἦρκουν στενὸν ὄντα τοῦ λιμένος ἐμφράζει τὸν ἔκπλονον), αὐτὸς δὲ τὸ πεζὸν ἐκτάξας και τοῖς ἀνατείνουσιν εἰς τὴν θάλασσαν ἀκρωτηρίοις περιχεάμενος, οὕτως ἀνήχθη ναυσὶν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα· προσμίξας δὲ βίῳ και βία πολλῇ κατὰ κράτος ἐτρέψατο τὸν Πτολεμαίου, 30 αὐτὸν μὲν, ὡς ἐνίκηθη, διὰ ταχέων φηρόντα ναυσὶν ὀκτῶ μόνας (τοσαῦται γὰρ ἐκ πασῶν περιεσώθησαν, τῶν δὲ ἄλλων αἱ μὲν ἐν τῇ ναυμαχίᾳ διεφθάρησαν,

ἐβδομήκοντα δὲ ἤλωσαν αὐτανδροί), τοῦ δὲ ἐν ὀκτάσι παρορροῦντος ὄχλου θεραπεύοντων και φίλων και γυναικῶν, ἔτι δὲ ὄπλων και χρημάτων και μηχανημάτων ἀπλῶς οὐδὲν ἐξέφυγε τὸν Δημήτριον, ἀλλ' ἔλαβε πάντα και κατήγαγεν εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἐν δὲ τούτοις ἡ πε- 5 ριβόητος ἦν Λάμια, τὴν μὲν ἀρχὴν σπουδασθεῖσα διὰ τὴν τέχνην (ἐδόκει γὰρ αὐλεῖν οὐκ εὐκαταφρονήτως), ὕστερον δὲ και τοῖς ἐρωτικοῖς λαμπρὰ γενομένη. Τότε γοῦν ἤδη λήγουσα τῆς ὥρας και πολὺ νεώτερον ἑαυτῆς λαβοῦσα τὸν Δημήτριον ἐκράτησε τῇ χάριτι και κατέ- 10 σχεν, ὥστε ἐκείνης εἶναι μόνης ἐραστὴν, τῶν δ' ἄλλων ἐρώμενον γυναικῶν. Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν οὐδὲ ὁ Μενέλαος ἀντέσχεν, ἀλλὰ τὴν τε Σαλαμίνα παρέδωκε 896 τῷ Δημητρίῳ και τὰς ναῦς και τὸ πεζόν, ἵππεις τε χιλίους και διακοσίους και μυρίους και δισχιλίους 15 ὀπλίτας.

XVII. Οὕτω δὲ λαμπρὰν και καλὴν τὴν νίκην γενομένην ἔτι μᾶλλον ἐπικουσμῶν ὁ Δημήτριος εὐγνωσύνην και φιλανθρωπίαν τοῖς νεκροῖς τῶν πολεμίων ἔθαψε μεγαλοπρεπῶς και τοὺς αἰχμαλώτους ἀφῆκεν, 20 Ἀθηναίους δὲ χιλίας και διακοσίας ἀπὸ τῶν λαφύρων ἐδώρησατο πανοπλίτας. Αὐτᾶγγελον δὲ τῆς νίκης τῷ πατρὶ τὸν Μιλήσιον Ἀριστόδημον ἐπέμψε, πρωτεύοντα κολακείᾳ τῶν ἀυλικῶν ἀπάντων και τότε παρεσκευασμένον, ὡς εἶοικε, τῶν κολακευμάτων τὸ μέγιστον ἐπενεγ- 25 κεῖν τοῖς πράγμασιν. Ὡς γὰρ ἐπέρασεν ἀπὸ τῆς Κύπρου, προσέχειν μὲν οὐκ εἶλεσε τῇ γῇ τὸ πλοῖον, ἀγκύρας δ' ἀφεῖναι κελεύσας και κατὰ ναῦν ἔχειν ἀτρέμα πάντα, αὐτὸς ἐμβὰς εἰς τὸ ἐφόλιον ἐξῆλθε μόνος και πρὸς τὸν Ἀντίγονον ἀνέβαινε, μετέωρον ὄντα τῇ προσδοκίᾳ τῆς 30 μάχης και διακειμένου, ὡς εἰκός ἐστι διακεῖσθαι τοὺς περὶ πραγμάτων τηλικούτων ἀγωνιῶντας. Τότε γε μὴν 20*

ἀκούσας ἐκείνου ἤκειν ἔτι μᾶλλον ἢ πρότερον ἔσχε τα-
ραχῶδως, καὶ μόλις μὲν αὐτὸν οἰκοὶ κατείχεν, ἄλλους
δ' ἐπ' ἄλλοις ἐπεμπεν ὑπηρέτας καὶ φίλους πεισομέ-
5 νομένου δὲ μηδὲν αὐτοῦ μηδενί, βάρην δὲ καὶ συνε-
στῶτι τῷ προσώπῳ μετὰ πολλῆς σιωπῆς προσιόντος,
ἐκπλαγείς κομιδῇ καὶ μηκέτι καρτερῶν ὁ Ἀντίγονος ἐπὶ
τὰς θύρας ἀπήντησε, πολλοῦ παραπέμποτος ἤδη τὸν
Ἀριστόδημον ὄχλου καὶ συντρέχοντος ἐπὶ τὸ βασιλεῖον.
10 Ὡς οὖν ἐγγὺς ἦλθεν, ἐκτείνας τὴν δεξιὰν ἀνεβόησε με-
γάλη τῇ φωνῇ „Χαῖρε, βασιλεῦ Ἀντίγονε, νικῶμεν
[βασιλέα] Πτολεμαῖον ναυμαχίᾳ καὶ Κύπρον ἔχομεν καὶ
στρατιώτας αἰχμαλώτους μυρίους ἑξακισχιλίους ὀκτακο-
σίους.“ Ὁ δὲ Ἀντίγονος „Καὶ σύ, νῆ Δία, χαῖρε“ εἶ-
15 πεν „οὔτω δὲ ἡμᾶς βασανίσας δίκην ὑφέξεις· βράδιον
γὰρ ἀπολήψῃ τὸ εὐαγγέλιον.“

XVIII. Ἐκ τούτου πρῶτον ἀνεφώνησε τὸ πλῆθος
Ἀντίγονον καὶ Δημήτριον βασιλέας. Ἀντίγονον μὲν
οὖν εὐθύς ἀνέδησαν οἱ φίλοι, Δημητρίῳ δὲ ὁ πατὴρ
20 ἔπεμψε διάδημα καὶ γράφων ἐπιστολὴν βασιλέα προσεί-
πεν. Οἱ δ' ἐν Αἰγύπτῳ τούτων ἀπαγγελλομένων καὶ
αὐτοὶ βασιλέα τὸν Πτολεμαῖον ἀνηγόρευσαν, ὡς μὴ δο-
κεῖν τοῦ φρονήματος ὑφέσθαι διὰ τὴν ἡτταν. Ἐπειεί-
ματο δὲ οὕτως τὸ πρᾶγμα τῷ ζήλῳ τοὺς διαδόχους. Καὶ
25 γὰρ Ἀνσίμαχος ἤρξατο φορεῖν διάδημα καὶ Σέλευκος
ἐντυγχάνων τοῖς Ἕλλησιν, ἐπεὶ τοῖς γε βαρβάροις πρό-
τερον οὕτος ὡς βασιλεὺς ἐχορήματιζε. Κάσανδρος δέ,
τῶν ἄλλων αὐτὸν βασιλέα καὶ γραφόντων καὶ καλούν-
των, αὐτός, ὥσπερ πρότερον εἰώθει, τὰς ἐπιστολάς
30 ἔγραφε. Τοῦτο δὲ οὐ πρόσθῃ κεν ὀνόματος καὶ σχήμα-
τος ἑξαλλαγὴν εἶχε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ φρονήματα τῶν
ἀνδρῶν ἐκίνησε καὶ τὰς γνώμας ἐπῆρε καὶ τοῖς βίαις

καὶ ταῖς ὀμιλίαις αὐτῶν ὄγκον ἐνεποίησε καὶ βαρύτητα,
καθάπερ τραγικῶν ὑποκριτῶν ἅμα τῇ σκευῇ συμμετα-
βαλλόντων καὶ βάδισμα καὶ φωνὴν καὶ κατάκλισιν καὶ
προσαγόρευσιν. Ἐκ δὲ τούτων ἐγένοντο καὶ περὶ τὰς
δικαιώσεις βιαιότεροι, τὴν εἰς πολλὰ παρέχουσαν αὐτοὺς 5
ἐλαφροτέρους καὶ μαλακατέρους τοῖς ὑπηκόοις πρότε-
ρον εἰρωνεῖαν τῆς ἐξουσίας ἀφελόντες. Τοσοῦτον ἰσχυσε
κόλακος φωνὴ μία καὶ τοσαύτης ἐνέπλησε τὴν οἰκουμέ-
νην μεταβολῆς.

XIX. Ἀντίγονος δὲ τοῖς πεπραγμένοις ὑπὸ Δημη- 10
τρίου περὶ Κύπρον ἐπαρθεὶς εὐθύς ἐστράτευσεν ἐπὶ
Πτολεμαῖον, αὐτὸς μὲν ἄγων περὶ τὴν δύναμιν, Δημη-
τρίου δὲ μεγάλῳ στόλῳ συμπαραπλέοντος. Ὅν δὲ τρό-
πον ἐμελλε κρίνεσθαι τὰ πράγματα Μήδιος, Ἀντιγόπου
897 φίλος, ὅψιν εἶδε κατὰ τοὺς ὕπνους. Ἐδόκει γὰρ αὐτὸν 15
Ἀντίγονον ἀγωνίζεσθαι μετὰ τῆς στρατιᾶς ἀπάσης δι-
αυλον εὐφρόσως καὶ ταχὺ τὸ πρῶτον, εἴτα κατὰ μικρὸν
ἐνδιδόναι τὴν δύναμιν αὐτῷ· καὶ τέλος, ὡς ἐκαμψεν,
ἀσθενῆ γενόμενον καὶ μεστὸν ἄσθματος οὐ ῥαδίως ἀνα-
φέρειν. Αὐτός τε οὖν ἐντυχῶν κατὰ γῆν πολλαῖς ἀπο- 20
ρίαις, καὶ Δημητρίου χεიმῶνι μεγάλῳ καὶ κλύδωνι κιν-
δυνεύσαντος εἰς τόπους ἀλιμένους καὶ χαλεποὺς ἐκρι-
φῆναι, πολλὰς δὲ τῶν νεῶν ἀπολέσαντος, ἐπανῆλθεν
ἄπρακτος. Ἦν δὲ τότε μικρὸν ἀπολείποντα γεγονῶς ἔτη
[τῶν *] ὀγδοήκοντα, μεγέθει δὲ καὶ βαρύτητι σώματος 25
μᾶλλον ἢ διὰ τὸ γῆρας ἐπὶ τὰς στρατείας γεγονῶς δυσ-
παρακόμιστος ἐχορῆτο τῷ παιδί καὶ δι' εὐτυχίαν καὶ δι'
ἐμπειρίαν ἤδη τὰ μέγιστα καλῶς διοικοῦντι, τρυφᾶς δὲ
καὶ πολυτελείας καὶ πότους αὐτοῦ μὴ βαρυνόμενος. Εἰ-
ρήνης γὰρ οὐσης ἀφύβριζεν εἰς ταῦτα καὶ σχολάζων 30
ἐχορῆτο πρὸς τὰς ἡδονὰς ἀνειμένως αὐτῷ καὶ κατακό-
ρος, ἐν δὲ τοῖς πολέμοις ὡς οἱ φύσει σώφρονες ἐνηφε.

λέγεται δὲ τῆς Λαμίας ἀναφανδὸν ἤδη κρατούσης τοῦ Ἀντίγονου ὑπὸ τοῦ Δημητρίου καταφιλούμενον ἤκοντος ἀπὸ ξένης εἰπεῖν ἅμα γελῶντα· „Δοκεῖς Λάμιαν, ὦ παῖ, καταφιλεῖν.“ Πάλιν δὲ ποτε πλείονας ἡμέρας ἐν πότοις γενομένου καὶ πρόφασιν λέγοντος, ὡς φεῦμα διοχλήσειεν αὐτόν, „Ἐπυθόμεν,“ φάναι τὸν Ἀντίγονον, „ἀλλὰ πότερον Θάσιον ἢ Χίου ἦν τὸ φεῦμα;“ Πυθόμενος δὲ αὐτῷ ἀσθενῶς ἔχειν αὐτὸν ἐβάδιζεν ὀψόμενος, καὶ τῶν καλῶν τιμῶν περὶ θύρας ἀπήντησεν· εἰσελθὼν δὲ καὶ 10 καθίσας παρ' αὐτὸν ἤψατο τῆς χειρός· ἐκείνου δὲ εἰπόντος, ὅτι νῦν ὁ πυρετὸς ἀποκεχώρηκεν, „Ἀμέλει, παιδίου“ ἔφη, „καὶ ἐμοὶ νῦν περὶ θύρας ἀπιῶν ἀπήντημα.“ Ταῦτα δὲ οὕτω πράως ἔφερε τοῦ Δημητρίου διὰ τὴν ἄλλην πράξιν. Οἱ μὲν γὰρ Σκύθαι πίνοντες καὶ μεθύ- 15 σκόμενοι παραψάλλουσι τὰς νεύρας τῶν τόξων, οἷον ἐκλυόμενον ὑπὸ τῆς ἡδονῆς ἀνακαλούμενοι τὸν θυμὸν, ἐκεῖνος δὲ τὰ μὲν ἡδονῇ διδοὺς ἀπλῶς ἑαυτόν, τὰ δὲ σπουδῇ, καὶ θάτερα τῶν ἐτέρων ἄκρατα μεταχειριζόμενος, οὐχ ἤττον ἢ δεινὸς ἐν ταῖς τοῦ πολέμου παρα- 20 σκευαῖς.

XX. Ἀλλὰ καὶ παρασκευάσασθαι δύναμιν ἢ χρῆσασθαι βελτίων ἐδόκει στρατηγὸς εἶναι, πάντα μὲν ἐκ περιουσίας ὑπάρχειν βουλόμενος ἐπὶ τὰς χρείας, τῆς δὲ περὶ τὰς ναῦς καὶ τὰ μηχανήματα μεγαλοουργίας καὶ 25 καθ' ἡδονὴν τινα τοῦ θεωρεῖν ἀπλήστως ἔχων. Εὐφυῆς γὰρ ὢν καὶ θεωρητικὸς οὐκ εἰς παιδιὰς οὐδ' εἰς διαγωγὰς ἀχρήστους ἔτρεψε τὸ φιλότεχρον, ὥσπερ ἄλλοι βασιλεῖς ἀυλοῦντες καὶ ζωγραφοῦντες καὶ τορσεύοντες. Ἀέροπος γὰρ ὁ Μακεδῶν τραπέζια μικρὰ καὶ λυ- 30 χνῖδια τεκταινόμενος, ὁπότε σχολάζοι, διῆγεν. Ἄτταλος δὲ ὁ Φιλομήτωρ ἐκήπενε τὰς φαρμακώδεις βοτάνας, οὐ μόνον ὑοσκύαμον καὶ ἑλλέβορον, ἀλλὰ καὶ κώνειον

καὶ ἀκόντιον καὶ δρυῖνκιον, αὐτὸς ἐν τοῖς βασιλείοις σπείρων καὶ φυτεύων, ὁπούς τε καὶ καρπὸν αὐτῶν ἔργον πεποιημένος εἰδέναι καὶ κομίζεσθαι καθ' ὅραν. Οἱ δὲ Πάρθων βασιλεῖς ἐσεμνύνοντο τὰς ἀκίδας τῶν βελῶν χαράττοντες αὐτοὶ καὶ παραθήγοντες. Ἀλλὰ μὴν Δη- 5 μητρίου καὶ τὸ βάνανσον ἦν βασιλικόν, καὶ μέγεθος ἢ μέθοδος εἶχεν, ἅμα τῷ περιττῷ καὶ φιλοτέχνῳ τῶν ἔργων ὕψος τι διανοίας καὶ φρονήματος συνεκφερόντων, ὥστε μὴ μόνον γνώμης καὶ περιουσίας, ἀλλὰ καὶ χειρὸς ἄξια φαίνεσθαι βασιλικῆς. Μεγέθει μὲν γὰρ ἐξέπληττε 10 καὶ τοὺς φίλους, κάλλει δὲ καὶ τοὺς πολεμίους ἔτρεπε. Τοῦτο δὲ ἐτι μᾶλλον ἀληθῶς ἢ κομψῶς εἰρηται. Καὶ τὰς μὲν ἐκκαυδέκῃρας αὐτοῦ καὶ τὰς πεντεκαυδέκῃρας 898 ἐθανύμαζον ἐστῶτες οἱ πολέμοιοι παρὰ τὴν γῆν αὐτῶν πλεούσας, αἱ δ' ἐλεπόλεις ὡς θέαμα τοῖς πολιορκουμέ- 15 νοις ἦσαν, ὡς αὐτὰ τὰ πράγματα μαρτυρεῖ. Ἀνσίμαχος μὲν γὰρ, ἔχθιστος ὢν Δημητρίῳ τῶν βασιλέων καὶ πολιορκοῦντι Σόλους τοὺς Κιλικίους ἀντιτεταγμένος, ἔπεμψε παρακαλῶν ἐπιδείξει τὰς μηχανὰς αὐτῷ καὶ τὰς ναῦς πλεούσας· ἐπιδείξαντος δὲ θανυμάσας ἀπῆλθε· Ρό- 20 διοι δὲ πολὺν χρόνον ὑπ' αὐτοῦ πολιορκηθέντες, ἐπεὶ κατελύσαντο τὸν πόλεμον, ἠτήσαντο τῶν μηχανῶν ἐνίας, ὅπως ὑπόμνημα τῆς ἐκείνου δυνάμεως ἅμα καὶ τῆς αὐτῶν ἀνδραγαθίας ἔχωσιν.

XXI. Ἐπολέμησε δὲ Ῥοδίοις Πτολεμαίου συμμάχοις 25 οὔσι, καὶ τὴν μεγίστην ἐλέπολιν τοῖς τείχεσι προσήγαγεν, ἧς ἔδρα μὲν ἦν τετράγωνος, ἐκάστην ἔχουσα τοῦ κάτω πλαισίου πλευρὰν ὀκτῶ καὶ τεσσαράκοντα πηχῶν, ἕξ δὲ καὶ ἐξήκοντα πηχῶν ὕψος εἶχεν εἰς κορυφὴν, συννεύουσα ταῖς ἄνω πλευραῖς στενωτέραν τῆς βάσεως. Ἐνδο- 30 θεν μὲν οὖν στέγαις διεπέφρακτο καὶ χώραις πολλαῖς, τὸ δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους αὐτῆς μέτωπον ἀνέφρακτο καθ'

ἐκάστην στέγην θυρίσιν, καὶ διὰ τούτων ἐξέπιπτε βέλη παντοδαπά· μεστή γὰρ ἦν ἀνδρῶν μαχομένων πᾶσαν ἰδέαν μάχης. Καὶ τὸ μὴ κραδαινόμενον αὐτῆς μηδὲ κλι-
 5 νόμενον ἐν ταῖς κινήσεσιν, ἀλλ' ὀρθὸν ἐν ἔδρῳ καὶ ἀσά-
 λευτον ἰσορροπῶς ἅμα φοῖζω καὶ τόνῳ πολλῶ προχω-
 ροῦν θάμβος ἅμα τῇ ψυχῇ καὶ χάριν τινα τῇ ὄψει τῶν
 θεωμένων παρεῖχε. Πρὸς δὲ τούτον τὸν πόλεμον αὐτῷ
 καὶ θώρακες ἐκομισθησαν ἐκ Κύπρου δύο σιδηροῖ,
 10 μινῶν ὀλκῆς ἐκάτερος τεσσαράκοντα. Δυσπάθειαν δὲ
 καὶ φάμην αὐτῶν ἐπιδεικνύμενος ὁ τεχνίτης Ζωῖλος ἐκέ-
 λευσεν ἐξ εἰκοσι βημάτων ἀφείναι καταπελτικὸν βέλος,
 οὗ προσπεσόντος ἀρραγῆς διέμεινεν ὁ σίδηρος, ἀμυχήν
 δὲ μόλις ἔσχευ ἀμβλεῖαν, οἶον ἀπὸ γραφείου. Τοῦτον
 αὐτὸς ἐφόρει· τὸν δ' ἕτερον Ἄλκιμος ὁ Ἡπειρώτης,
 15 ἀνὴρ πολεμικώτατος τῶν σὺν αὐτῷ καὶ ῥωμαλεώτατος,
 ὃς μόνος ἐχρητὸ διταλάντῳ πανοπλία, τῶν ἄλλων χρω-
 μένων ταλαντιαία· καὶ μαχόμενος ἐν Ῥόδῳ περὶ τὸ θέ-
 ατρον ἔπεσεν.

XXII. Εὐρώστως δὲ καὶ τῶν Ῥοδίων ἀμυνομένων,
 20 οὐδὲν ἄξιον λόγου πράττων ὁ Δημήτριος ὅμως ἐθνιμο-
 μάχει πρὸς αὐτούς, ὅτι, Φίλας τῆς γυναικὸς αὐτῷ γραμ-
 ματα καὶ στραῶματα καὶ ἱμάτια πεμφάσης, λαβόντες τὸ
 πλοῖον, ὥσπερ εἶχε, πρὸς Πτολεμαῖον ἀπέστειλαν, καὶ
 τὴν Ἀθηναίων οὐκ ἐμιμήσαντο φιλανθρωπίαν, οἱ Φι-
 25 λίππου πολεμοῦντος αὐτοῖς γραμματοφόρους ἐλόντες
 τὰς μὲν ἄλλας ἀνέγνωσαν ἐπιστολάς, μόνην δὲ τὴν Ὀλυμ-
 πιάδος οὐκ ἔλυσαν, ἀλλ', ὥσπερ ἦν κατασσημασμένη,
 πρὸς ἐκείνον ἀπέστειλαν. Οὐ μὴν ἀλλά, καίπερ ἐπὶ
 τούτῳ σφόδρα δηχθεὶς ὁ Δημήτριος, εὐθύς παρασχόν-
 30 τας λαβὴν οὐχ ὑπέμεινεν ἀντιλυπῆσαι τοὺς Ῥοδίους.
 Ἐτυχε γὰρ αὐτοῖς ὁ Κανῖος Πρωτογένης γράφων τὴν
 περὶ τὸν Ἰάλυσον διάθεσιν, καὶ τὸν πίνακα μικρὸν ἀπο-

λείποντα τοῦ τέλος ἔχειν ἐν τινι τῶν προαστείων ἔλα-
 βεν ὁ Δημήτριος. Περψάντων δὲ κήρυκα τῶν Ῥοδίων
 καὶ δεομένων φείσασθαι καὶ μὴ διαφθεῖραι τὸ ἔργον,
 ἀπεκρίνατο τὰς τοῦ πατρὸς εἰκόνας ἂν ἐμπρῆσαι μάλ-
 5 λον ἢ τέχνης πόνου τοσοῦτον. Ἐπτα γὰρ ἔτεσι λέγεται
 συντελέσαι τὴν γραφὴν ὁ Πρωτογένης. Καὶ φησιν ὁ
 Ἀπελλῆς οὕτως ἐκπλαγῆναι θεασάμενος τὸ ἔργον, ὥστε
 καὶ φωνὴν ἐπιλιπεῖν αὐτόν, ὅψε δὲ εἰπεῖν ὅτι „Μέγας
 ὁ πόνος καὶ θαυμαστὸν τὸ ἔργον“ οὐ μὴν ἔχειν γε χά-
 ριτας, δι' ἃς οὐρανοῦ φαίνειν τὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφόμενα. 10
 Ταύτην μὲν οὖν τὴν γραφὴν εἰς ταῦτο ταῖς ἄλλαις συν-
 ωσθεῖσαν ἐν Ῥώμῃ τὸ πῦρ ἐπενείματο. Τῶν δὲ Ῥοδίων
 899 κατεξανισταμένων τοῦ πολέμου, δεόμενοι προφάσεως
 τὸν Δημήτριον Ἀθηναῖοι παραγενόμενοι διήλλαξαν ἐπὶ
 τῷ συμμαχεῖν Ῥοδίους Ἀντιγόνῳ καὶ Δημητρίῳ πλην 15
 ἐπὶ Πτολεμαῖον.

XXIII. Ἐκάλουν δὲ τὸν Δημήτριον οἱ Ἀθηναῖοι Κα-
 σάνδρου τὸ ἄστυ πολιορκοῦντος. Ὁ δὲ ναυσὶν ἐπι-
 πλεύσας τριακοσίαις τριάκοντα καὶ πολλοῖς ὀπλίταις οὐ
 μόνον ἐξήλασε τῆς Ἀττικῆς τὸν Κάσανδρον, ἀλλὰ καὶ 20
 φεύγοντα μέχρι Θερμοπυλῶν διώξας καὶ τρεψάμενος
 Ἡράκλειαν ἔλαβεν ἐκουσίως αὐτῷ προσθεμένην καὶ
 τῶν Μακεδόνων ἑξακισχιλίους μεταβαλομένους πρὸς
 αὐτόν. Ἐπαιῶν δὲ τοὺς ἐντὸς Πυλῶν Ἑλληνας ἤλευ-
 θέρου, καὶ Βοιωτοὺς ἐποίησατο συμμαχούς, καὶ Κερ- 25
 χρέας εἶλε· καὶ Φυλὴν καὶ Πάναντον, ἐπιτειχίσματα τῆς
 Ἀττικῆς ὑπὸ Κασάνδρου φρουρούμενα, καταστρεψάμε-
 νος ἀπέδωκε τοῖς Ἀθηναίοις. Οἱ δὲ καίπερ ἐκκεχυμέ-
 νοι πρότερον εἰς αὐτόν καὶ κατακεχρημένοι πᾶσαν φι-
 30 λοτιμίαν ἐξεῦρον ὅμως καὶ τότε πρόσφατοι καὶ καινοὶ 30
 ταῖς κολακείαις φανῆναι. Τὸν γὰρ ὀπισθόδομον τοῦ
 Παρθενῶνος ἀπέδειξαν αὐτῷ κατάλυσιν· κακεῖ δίαίταν

εἶχε, τῆς Ἀθηνᾶς λεγομένης ὑποδέχσθαι καὶ ξενίζειν αὐτόν, οὐ πάνυ κόσμιον ξένου οὐδὲ ὡς παρθένῳ πράως ἐπισταθμεύοντα. Καίτοι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Φίλιππον αἰσθόμενός ποτε ὁ πατὴρ ἐν οἴκῳ καταλύοντα τρεῖς 5 ἐχούσῃ νέας γυναῖκας πρὸς ἐκείνου μὲν οὐδὲν ἐφθέγγετο, παρόντος δὲ ἐκείνου τὸν σταθμοδότην μεταπεμφάμενος „Οὗτος“ εἶπεν „οὐκ ἐξάξεις μὲν τὸν υἱὸν ἐκ τῆς στενοχωρίας;“

XXIV. Δημήτριος δέ, τὴν Ἀθηναίων αὐτῷ προσή-
10 κον, εἰ δι' ἄλλο μηδέν, ὥς γε πρεσβυτέραν ἀδελφὴν αἰσχύνεσθαι (τοῦτο γὰρ ἐβούλετο λέγεσθαι), τσαύτην ὕβριν εἰς παῖδας ἐλευθέρους καὶ γυναῖκας ἀστῶς κατεσκεδάσε τῆς ἀκροπόλεως, ὥστε δοκεῖν τότε μάλιστα καθαρῆναι τὸν τόπον, ὅτε Χρυσίδι καὶ Λαμῖα καὶ Δημοῖ
15 καὶ Ἀντικύρῳ, ταῖς πόρνας ἐκείναις, συνακολασταῖνοι. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα σαφῶς ἀπαγγέλλειν οὐ πρέπει διὰ τὴν πόλιν, τὴν δὲ Δημοκλέους ἀρετὴν καὶ σωφροσύνην ἄξιόν ἐστι μὴ παρελθεῖν. Ἐκείνος γὰρ ἦν ἔτι παῖς ἀνη-
20 τὴν ἐπωνυμίαν κατήγορον· ἐκαλεῖτο γὰρ Δημοκλῆς ὁ καλός. Ὡς δὲ πολλὰ πειρώντων καὶ διδόντων καὶ φοβούντων ὑπ' οὐδενὸς ἠλίσκετο, τέλος δὲ φεύγων τὰς παλαιστρας καὶ τὸ γυμνάσιον εἰς τι βαλανεῖον ἰδιωτικὸν ἐφοῖτα λουσόμενος, ἐπιτηρήσας τὸν καιρὸν ὁ Δημήτριος
25 ἐπεισῆλθεν αὐτῷ μόνῳ. Καὶ ὁ παῖς, ὡς συνείδε τὴν περὶ αὐτὸν ἐρημίαν καὶ τὴν ἀνάγκην, ἀφελὼν τὸ πᾶμα τοῦ χαλκώματος εἰς ξέου ὕδωρ ἐνήλατο καὶ διέφθειρεν αὐτόν, ἀνάξια μὲν παθῶν, ἄξια δὲ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ κάλλους φρονήσας, οὐχ ὡς Κλεαίνετος ὁ Κλεομέ-
30 δοντος, ὃς ἀφληγῶτι τῷ πατρὶ δίκην πεντήκοντα ταλάντων ἀφεθῆναι διαπραξάμενος καὶ γράμματα παρὰ Δημητρίου κομισὰς πρὸς τὸν δῆμον οὐ μόνον ἑαυτὸν κατῆ-

σχυνεν, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν συνετάραξε. Τὸν μὲν γὰρ Κλεομέδοντα τῆς δίκης ἀφήκαν, ἐγράφη δὲ ψήφισμα μηδένᾳ τῶν πολιτῶν ἐπιστολὴν παρὰ Δημητρίου κομίζειν. Ἐπεὶ δὲ ἀκούσας ἐκείνος οὐκ ἤνεγκε μετρίως, ἀλλ' ἠγανάκτησε, δεισάντες αὐτίς οὐ μόνον τὸ ψήφισμα καθείλον, 5 ἀλλὰ καὶ τῶν εἰσηγησαμένων καὶ συνειπόντων τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ ἐφυγάδευσαν, ἔτι δὲ προσειψηφίσαντο δεδόχθαι τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων πᾶν, ὃ τι ἂν ὁ βασιλεὺς Δημήτριος κελεύσῃ, τοῦτο καὶ πρὸς θεοὺς
900 ὄσιον καὶ πρὸς ἀνθρώπους εἶναι δίκαιον. Εἰπόντος δὲ 10 τινος τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἀνδρῶν μαίνεσθαι τὸν Στρατοκλέα τοιαῦτα γράφοντα, Δημοχάρης ὁ Λευκονοεὺς „Μαίνοιτο μὲντᾶν“ εἶπεν „εἰ μὴ μαίνοιτο.“ Πολλὰ γὰρ ὁ Στρατοκλῆς ὠφελεῖτο διὰ τὴν κολακίαν. Ὁ δὲ Δημοχάρης ἐπὶ τούτῳ διαβληθεὶς ἐφυγαδέυθη. Τοιαῦτα 15 ἔπραττον Ἀθηναῖοι φρουρᾶς ἀπηλλάχθαι καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἔχειν δοκοῦντες.

XXV. Δημήτριος δὲ παρελθὼν εἰς Πελοπόννησον, οὐδενὸς ὑφισταμένου τῶν ἐναντίων, ἀλλὰ φευγόντων καὶ προειμένων τὰς πόλεις, προσηγάγετο τὴν τε καλου-
20 μένην Ἀκτὴν καὶ Ἀρκαδίαν, πλὴν Μαντινείας, καὶ Ἄργος καὶ Σικυῶνα καὶ Κόρινθον ἐλύσατο τάλαντα δούς ἑκατὸν τοῖς φρουροῦσιν. Ἐν Ἄργει μὲν οὖν τῆς τῶν Ἡραίων ἐορτῆς καθηκούσης ἀγανοθετῶν καὶ συμπανη-
25 γυρίων τοῖς Ἑλλησιν ἔγημε τὴν Αἰακίδου θυγατέρα, τοῦ Μολοττῶν βασιλέως, ἀδελφὴν δὲ Πύρρον, Ἀηιδάμειαν. Σικυωνίους δὲ φήσας παρὰ τὴν πόλιν οἰκεῖν τὴν πόλιν, ἐπεισεν οὐ νῦν οἰκοῦσι μετοικίσασθαι· τῷ δὲ τόπῳ καὶ τοῦνομα τὴν πόλιν συμμεταβαλοῦσαν ἀντὶ Σικυῶνος Δημητριάδα προσηγόρευσεν. Ἐν δὲ Ἰσθμῷ κοι-
30 νοῦ συνεδρίου γενομένου καὶ πολλῶν ἀνθρώπων συνελθόντων, ἠγρεμῶν ἀνηγορεύθη τῆς Ἑλλάδος, ὡς πρότερον

οὐ περὶ Φίλιππον καὶ Ἀλέξανδρον· ὧν ἐκεῖνος οὐ παρὰ
 μικρὸν ἐνόμιζεν ἑαυτὸν εἶναι βελτίονα τῇ τύχῃ τῇ πα-
 ρούσῃ καὶ τῇ δυνάμει τῶν πραγμάτων ἐπαιρούμενος.
 Ἀλέξανδρος γοῦν οὐδένα τῶν ἄλλων βασιλέων ἀπεστέ-
 5 ρησε τῆς ὁμωνυμίας οὐδὲ αὐτὸν ἀνείπε βασιλέων βασι-
 λέα, καίτοι πολλοῖς τὸ καλεῖσθαι καὶ εἶναι βασιλέας αὐ-
 τὸς δεδωκώς, ἐκεῖνος δὲ χλευάζων καὶ γελῶν τοὺς ἄλ-
 λου τινὰ πλὴν τοῦ πατρὸς καὶ αὐτοῦ βασιλέα προσαγο-
 ρεύοντας ἠδέως ἤκουε τῶν παρὰ πότον ἐπιχύσεις λαμ-
 10 βανόντων Δημητρίου βασιλέως, Σελεύκου δὲ ἔλεφαν-
 τάρχου, Πτολεμαίου δὲ ναυάρχου, Ἀσιμάχου δὲ γαζο-
 φύλακος, Ἀγαθοκλέους δὲ τοῦ Σικελιώτου νησιάρχου.
 Τούτων δὲ πρὸς τοὺς βασιλεῖς ἐκφερομένων οἱ μὲν ἄλ-
 λοι βασιλεῖς κατεγέλων, Ἀσιμάχος δ' ἠγανάκτει μόνος,
 15 εἰ σπάδοντα νομίζει Δημήτριος αὐτόν· ἐπιεικῶς γὰρ εἰ-
 ῶθεισαν εὐνούχους ἔχειν γαζοφύλακας. Ἦν δὲ καὶ πάν-
 των ἀπεχθέστατος ὁ Ἀσιμάχος αὐτῷ, καὶ λοιδορῶν εἰς
 τὸν ἔρωτα τῆς Λαμίας ἔλεγε νῦν πρῶτον ἑωρακέναι πόρ-
 νην προερχομένην ἐκ τραγικῆς σκηνῆς· ὁ δὲ Δημήτριος
 20 ἔφη τὴν ἑαυτοῦ πόρνην σωφρονεστέραν εἶναι τῆς ἐκεῖ-
 νου Πηρελόπης.

XXVI. Τότε δ' οὖν ἀναξενγγύων εἰς τὰς Ἀθήνας
 ἔγραψεν, ὅτι βούλεται παραγενόμενος εὐθύς μνησθῆναι
 καὶ τὴν τελετὴν ἅπασαν ἀπὸ τῶν μικρῶν ἄχρι τῶν ἐπο-
 25 πτικῶν παραλαβεῖν. Τοῦτο δὲ οὐ θεμιτὸν ἦν οὐδὲ γε-
 ρουὸς πρότερον, ἀλλὰ τὰ μικρὰ τοῦ Ἀνθεστηριῶνος ἐτε-
 λούντο, τὰ δὲ μεγάλα τοῦ Βοηδρομιῶνος· ἐπάπτενον
 δὲ τοῦλάχιστον ἀπὸ τῶν μεγάλων ἐνιαυτὸν διαλείπον-
 τες. Ἀναγνωσθέντων δὲ τῶν γραμμάτων μόνος ἐτόλ-
 30 μησεν ἀντειπεῖν Πυθόδωρος ὁ δαδούχος, ἐπέρανε δὲ
 οὐδέν· ἀλλὰ Στρατοκλέους γνώμην εἰπόντος Ἀνθεστη-
 ριῶνα τὸν Μουνυχιῶνα ψηφισαμένους καλεῖν καὶ νομί-

ζειν ἐτέλουν τῷ Δημητρίῳ τὰ πρὸς Ἄγραν· καὶ μετὰ
 ταῦτα πάλιν ἐξ Ἀνθεστηριῶνος ὁ Μουνυχιῶν γενόμε-
 νος Βοηδρομιῶν ἐδέξατο τὴν λοιπὴν τελετὴν, αἶμα καὶ
 τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ Δημητρίου προσεπιλαβόντος. Διὸ
 καὶ Φιλιππίδης τὸν Στρατοκλέα λοιδορῶν ἐποίησεν· 5
 ὁ τὸν ἐνιαυτὸν συντεμῶν εἰς μῆν' ἕνα.
 καὶ περὶ τῆς ἐν τῷ Παρθενῶνι κατασκηνώσεως·
 ὁ τὴν ἀκρόπολιν πανδοκεῖον ὑπολαβὼν
 901 καὶ τὰς ἐταίρας εἰσαγαγὼν τῇ παρθένῳ.

XXVII. Πολλῶν δὲ γενομένων ἐν τῇ πόλει τότε 10
 πλημμελημάτων καὶ παρανομημάτων ἐκεῖνο μάλιστα λέ-
 γεται λυτῆσαι τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι διακόσια καὶ πεν-
 τήκοντα τάλαντα πορίσαι ταχὺ καὶ δοῦναι προσταχθὲν
 αὐτοῖς καὶ τῆς εἰσπράξεως συντόνον καὶ ἀπαραιτήτου
 γενομένης, ἰδὼν ἠθροισμένον τὸ ἀργύριον ἐκέλευσε Λα- 15
 μία καὶ ταῖς περὶ αὐτὴν ἐταίραις εἰς σηῆγμα δοθῆναι.
 Ἡ γὰρ αἰσχύνῃ τῆς ζημίας καὶ τὸ ῥῆμα τοῦ πράγματος
 μᾶλλον ἠνώχλησε τοὺς ἀνθρώπους. Ἐνιοὶ δὲ τοῦτο Θετ-
 ταλοῖς, οὐκ Ἀθηναίοις, ὑπ' αὐτοῦ συμβῆναι λέγουσι.
 Χωρὶς δὲ τούτων αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ Λάμια τῷ βασιλεῖ 2
 παρασκευάζουσα δεῖπνον ἠργυρολόγησε πολλούς. Καὶ
 τὸ δεῖπνον οὕτως ἤνθησε τῇ δόξῃ διὰ τὴν πολυτέλειαν,
 ὥστε ὑπὸ Ἀνγκέως τοῦ Σαμίου συγγεγράφθαι. Διὸ καὶ
 τῶν κωμικῶν τις οὐ φανύως τὴν Λάμιαν Ἐλέπολιν ἀλη-
 θῶς προσεῖπε. Δημοκράτης δ' ὁ Σόλιος τὸν Δημήτριον 25
 αὐτὸν ἐκάλει Μῦθον· εἶναι γὰρ αὐτῷ καὶ Λάμιαν. Οὐ
 μόνον δὲ ταῖς γαμεταῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς φίλοις τοῦ Δη-
 μητρίου ζῆλον καὶ φθόνον εὐήμερουσα καὶ στεργομένη
 παρῆιεν. Ἀφίκοντο γοῦν τινες παρ' αὐτοῦ κατὰ προ-
 σβείαν πρὸς Ἀσιμάχον, οἷς ἐκεῖνος ἄγων σχολὴν ἐπέ- 30
 δεῖξεν ἐν τε τοῖς μηροῖς καὶ τοῖς βραχίουσιν ὡτειλὰς βα-
 θείας ὀνύχων λεοντείων· καὶ διηγείτο τὴν γενομένην

αὐτῷ μάχην πρὸς τὸ θηρίον, ὑπὸ Ἀλεξάνδρου συγκα-
 θειροχθέντι τοῦ βασιλέως. Οἱ δὲ γελῶντες ἔφασαν καὶ
 τὸν αὐτῶν βασιλέα δεινοῦ θηρίου δῆγματα φέρειν ἐν
 τῷ τραχήλῳ, Λαμίας. Ἦν δὲ θαυμαστόν, ὅτι τῆς Φί-
 5 λας ἐν ἀρχῇ τὸ μὴ καθ' ἡλικίαν δυσχεραίνων ἦττητο
 τῆς Λαμίας καὶ τοσοῦτον ἦρα χρόνον ἤδη παρηγμα-
 κυίας. Δημῶ γοῦν, ἡ ἐπικαλουμένη Μανία, παρὰ δει-
 πνον ἀυλούσης τῆς Λαμίας καὶ τοῦ Δημητρίου πυθομέ-
 νου, „Τί σοι δοκεῖ;“ „Γραῦς,“ εἶπεν „ᾧ βασιλεῦ.“
 10 Πάλιν δὲ τραγημάτων παρατεθέντων κἀκείνου πρὸς
 αὐτὴν εἰπόντος, „Ὅρῳ, ὅσα μοι Λάμια πέμπει;“ „Πλεί-
 ονα“ ἔφη „πεμφθήσεται σοι παρὰ τῆς ἐμῆς μητρός, ἐὰν
 θέλῃς καὶ μετ' αὐτῆς καθεύδειν.“ Ἀπομνημονεύεται
 δὲ τῆς Λαμίας καὶ πρὸς τὴν λεγομένην Βοκχώρεως κρι-
 15 σιν ἀντίρροφισ. Ἐπεὶ γὰρ τις ἐρῶν ἐν Αἰγύπτῳ τῆς
 ἐταίρας Θωνίδος ἠτεῖτο συχνὸν χρυσίον, εἶτα κατὰ τοὺς
 ὑπνοὺς δόξας αὐτῇ συγγενέσθαι τῆς ἐπιθυμίας ἐπαύ-
 σατο, δίκην ἔλαχεν ἡ Θωνὶς αὐτῷ τοῦ μισθώματος.
 Ἀκούσας δὲ τὸν λόγον ὁ Βοκχώρις ἐκέλευσε τὸν ἀνθρω-
 20 πον ὅσον ἠτήθη χρυσίον ἠριθυμημένον ἐν τῷ ἀγγεῖῳ
 διαφέρειν δεῦρο κἀκείσε τῇ χειρὶ, τὴν δὲ ἐταίραν ἔχε-
 σθαι τῆς σκιᾶς, ὡς τὴν δόξαν τῆς ἀληθείας σκιὰν οὖ-
 σαν. Οὐκ ἔβητο ταύτην εἶναι τὴν κρίσιν ἢ Λάμια δι-
 καίαν· οὐ γὰρ ἀπέλυσεν ἡ σκιά τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἀρ-
 25 γυρίου τὴν ἐταίραν, τὸ δὲ ὄναρ ἐπανυσε ἐρῶντα τὸν
 νεανίσκον. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ Λαμίας.

XXVIII. Τὴν δὲ διήγησιν, ὥσπερ ἐκ κωμικῆς σκη-
 νῆς, πάλιν εἰς τραγικὴν μετάρουσιν αἱ τύχαι καὶ αἱ
 πράξεις τοῦ ἀνδρός, ὃν διηγούμεθα. Τῶν γὰρ ἄλλων
 30 βασιλέων ἀπάντων συνισταμένων ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον
 καὶ συμφερόντων εἰς ταῦτ' ἅς δυνάμεις, ἀπῆρεν ὁ Δη-
 μήτριος ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῷ πατρὶ συμμίξας φιλοτι-

μουμένῳ παρ' ἡλικίαν πρὸς τὸν πόλεμον ἔτι μᾶλλον αὐ-
 τὸς ἐπερρώσθη. Καίτοι δοκεῖ γε Ἀντίγονος, εἰ μικρῶν
 τινων ὑφέιτο καὶ τῆς ἄγαν φιλαρχίας ἐχάλασε, μέχρι
 παντὸς ἂν αὐτῷ διαφυλάξαι κἀκείνῳ καταλιπεῖν τὸ
 πρῶτον εἶναι. Φύσει δὲ βαρὺς ὦν καὶ ὑπερόπτης καὶ 5
 τοῖς λόγοις οὐχ ἦττον ἢ τοῖς πράγμασι τραχὺς πολλοὺς
 καὶ νέους καὶ δυνατοὺς ἄνδρας ἐξηγοῖται καὶ παρῶ-
 902 ξυνε· καὶ τὴν γε τότε σύστασιν καὶ κοινωσίαν αὐτῶν
 ἔλεγεν ὥσπερ ὀρνίθων σπερμολόγων συνδρομὴν ἐνὶ
 λίθῳ καὶ ψόφῳ συνδιαταράξειν. Ἦγε δὲ πεζοὺς μὲν 10
 ἑπτακισμυρίων πλείους, ἵππεις δὲ μυρίους, ἐλέφαντας
 δὲ ἑβδομήκοντα πέντε, τῶν ἐναντίων ἐχόντων πεζοὺς
 μὲν ἑξακισμυρίους καὶ τετρακισχιλίους, ἵππεις δὲ πεν-
 τακοσίους τῶν ἐκείνου πλείονας, ἐλέφαντας δὲ τετρα-
 κοσίους, ἄρματα δὲ ἑκατὸν εἴκοσι. Γενομένῳ δ' ἐγ- 15
 γὺς αὐτῶν τροπὴν ἔσχεν ἡ διάνοια τῆς ἐλπίδος μᾶλλον
 ἢ τῆς γνώμης. Ὑψηλὸς γὰρ εἶναι καὶ γαῦρος εἰσθῶς ἐν
 τοῖς ἀγῶσι καὶ χρώμενος φωνῇ τε μεγάλη καὶ λόγοις σο-
 βαροῖς, πολλάκις δὲ καὶ τῷ παρασκευάσει τι καὶ γελοῖον
 εἶπεῖν τῶν πολεμίων ἐν χερσὶν ὄντων ἐπιδειξάμενος 20
 εὐστάθειαν καὶ καταφρόνησιν, τότε σύννοος ἐωρᾶτο
 καὶ σιωπηλὸς τὰ πολλά, καὶ τὸν νῖον ἀπέδειξε τῷ πλήθει
 καὶ συνέστησε διάδοχον. Ὁ δὲ μάλιστα πάντες ἐθαύμα-
 σαν, ἐν τῇ σκηνῇ μόνος διελέχθη πρὸς αὐτόν, οὐκ εἰθι-
 σμένος ἔχειν οὐδὲ πρὸς ἐκείνον ἀπορρήτους κοινολο- 25
 γίας, ἀλλὰ ἴδιος ὦν γνώμῃ, εἶτα προστάτων φανερῶς
 καὶ χρώμενος οἷς βουλευσάιτο καθ' ἑαυτόν. Λέγεται
 γοῦν μειράκιον ἔτι ὄντα τὸν Δημήτριον αὐτοῦ πυθέ-
 σθαι, πότε μέλλουσιν ἀναξενυγνύειν· τὸν δὲ εἰπεῖν πρὸς
 ὄργην· „Ἀγωνίᾳς, μὴ μόνος σὺ τῆς σάλπιγγος οὐκ 30
 ἀκούσης;“

XXIX. Τότε μέντοι καὶ σημεῖα μοχθηρὰ κατεδου-

λοῦτο τὴν γνώμην αὐτῶν. Δημήτριος μὲν γὰρ ἔδοξε κατὰ τοὺς ὕπνους Ἀλέξανδρον ὀπλισμένον λαμπρῶς ἔρωτᾶν, ὁποῖόν τι σύνθημα διδόναι πρὸς τὴν μάχην μέλλουσιν· αὐτοῦ δὲ φήσαντος „Αἴα καὶ Νίκη“ „Ἄπειμι τοῖνυν“ φάναι „πρὸς τοὺς ἐναντίους· ἐκεῖνοι γὰρ με παραλαμβάνουσιν.“ Ἀντίγονος δὲ παραταττομένης ἤδη τῆς φάλαγγος ἐξιῶν προσέπταισεν, ὥστε πεσεῖν ὄλωσ ἐπὶ στόμα καὶ διατεθῆναι χαλεπῶς· ἀναστὰς δὲ καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείνας πρὸς τὸν οὐρανὸν ἠτήσατο νίκην παρὰ 10 τῶν θεῶν ἢ θάνατον ἀναίσθητον πρὸ τῆς ἡττης. Γενομένης δὲ τῆς μάχης ἐν χερσὶ Δημήτριος ἔχων τοὺς πλείστους καὶ κρατίστους τῶν ἰππέων Ἀντιόχῳ τῷ Σελεύκου συνέπεσε, καὶ μέχρι τροπῆς τῶν πολεμίων λαμπρῶς ἀγωνισάμενος ἐν τῇ διώξει σοβαρᾷ καὶ φιλοτιμῳ παρὰ 15 καιρὸν γενομένη τὴν νίκην διέφθειρεν. Αὐτὸς μὲν γὰρ οὐκ ἔσχε πάλιν ἀναστρέψας συμμῖξαι τοῖς πεζοῖς τῶν ἐλεφάντων ἐν μέσῳ γενομένων, τὴν δὲ φάλαγγα γυμνὴν ἰππέων κατιδόντες οἱ περὶ Σέλευκον οὐκ ἐνέβαλον μὲν, ὡς δὲ ἐμβαλοῦντες ἐφόβον καὶ περιήλαννον 20 μεταβάλλεσθαι διδόντες αὐτοῖς· ὃ καὶ συνέβη. Πολὺ γὰρ μέρος ἀπορραγὲν ἐκουσίως μετεχώρησε πρὸς ἐκεῖνους, τὸ δὲ λοιπὸν ἐτράπη. Φερομένων δὲ πολλῶν ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον καὶ τινος τῶν περὶ αὐτὸν εἰπόντος „Ἐπὶ σὲ οὗτοι, βασιλεῦ“ „Τίνα γάρ“ εἶπε „[πλὴν *] ἐμοῦ 25 σκοπὸν ἔχουσιν; ἀλλὰ Δημήτριος ἀφίξεται βοηθῶν.“ Καὶ τοῦτο μέχρι παντὸς ἐλπίζων καὶ περισκοπῶν τὸν υἱὸν ἅμα πολλῶν ἀκοντισμάτων εἰς αὐτὸν ἀφεθέντων ἔπεσε· καὶ τῶν ἄλλων ἀπολιπόντων ὀπαδῶν καὶ φίλων μόνος παρέμεινε τῷ νεκρῷ Θώραξ ὁ Λαρισσαῖος.

30 XXX. Οὕτω δὲ κριθείσης τῆς μάχης οἱ μὲν νενικηκότες βασιλεῖς τὴν ὑπ' Ἀντιγόνῳ καὶ Δημητρίῳ πᾶσαν ἀρχὴν ὥσπερ μέγα σῶμα κατακόπτοντες ἐλάμβανον με-

ρίδας, καὶ προσδιενείμαντο τὰς ἐκείνων ἐπαρχίας αἷς εἶχον αὐτοὶ πρότερον. Δημήτριος δὲ μετὰ πεντακισχιλίων πεζῶν καὶ τετρακισχιλίων ἰππέων φεύγων καὶ συντόμως ἐλάσας εἰς Ἔφεσον, οἰομένων ἀπάντων ἀποροῦντα χρημάτων αὐτὸν οὐκ ἀφέξεσθαι τοῦ ἱεροῦ, φοβηθεὶς 5 τοὺς στρατιώτας, μὴ τοῦτο ποιήσωσιν, ἀνέστη διὰ ταχέων καὶ τὸν πλοῦν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἐποιεῖτο, τῶν λοιπῶν ἐλπίδων ἐν Ἀθηναίοις ἔχων τὰς μεγίστας. Καὶ γὰρ ναῦς ἐκεῖ καὶ χρήματα καὶ γυναικα Δηιδάμειαν ἐτύγγανε καταλελοιπῶς, καὶ βεβαιότεραν οὐκ ἐνόμιζε 10 καταφυγὴν εἶναι τοῖς πράγμασι τῆς Ἀθηναίων εὐνοίας. Ὅθεν ἐπεὶ γενομένῳ περὶ τὰς Κυκλάδας αὐτῷ πρέσβεις Ἀθηναίων ἀπήντησαν ἀπέχεσθαι τῆς πόλεως παρακαλοῦντες, ὡς ἐψηφισμένου τοῦ δήμου μηδένα δέχεσθαι τῇ πόλει τῶν βασιλέων, τὴν δὲ Δηιδάμειαν εἰς Μέγαρον 15 ἐξέπεμψαν μετὰ τιμῆς καὶ πομπῆς προπούσης, τοῦ καθεστηκότος ἐξέστη δι' ὀργὴν αὐτοῦ, καίπερ ἐνηνοχῶς ῥᾶστα τὴν ἄλλην ἀτυχίαν καὶ γεγονῶς ἐν τοιαύτῃ μεταβολῇ πραγμάτων οὐ ταπεινὸς οὐδ' ἀγεννής. Ἀλλὰ τὸ παρ' ἐλπίδα διεψεύσθαι τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν δοκοῦ- 20 σαν εὐνοίαν ἐξεληλέγχθαι τοῖς πράγμασι κενὴν καὶ πεπλασμένην οὖσαν ὀδνηρόν ἦν αὐτῷ. Τὸ γὰρ φανλότατον, ὡς εἰκεν, εὐνοίας ὄχλων βασιλεῦσι καὶ δυνάσταις τεκμήριόν ἐστιν ὑπερβολὴ τιμῶν, ἧς ἐν τῇ προαιρέσει τῶν ἀποδιδόντων ἐχούσης τὸ καλὸν ἀφαιρεῖ τὴν πίστιν 25 ὁ φόβος· τὰ γὰρ αὐτὰ καὶ δεδιότες ψηφίζονται καὶ φιλοῦντες. Διόπερ οἱ νοῦν ἔχοντες οὐκ εἰς ἀνδριάντας οὐδὲ γραφὰς οὐδὲ ἀποθεώσεις, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὰ ἔργα καὶ τὰς πράξεις τὰς ἑαυτῶν ἀποβλέποντες ἢ πιστεύουσιν, ὡς τιμαῖς, ἢ ἀπιστοῦσιν, ὡς ἀνάγκαις· ὡς οἱ γε 30 δῆμοι πολλάκις ἐν αὐταῖς μάλιστα ταῖς τιμαῖς μισοῦσι

τοὺς ἀμέτρως καὶ ὑπερόγκως καὶ παρ' ἀκόντων λαμβάνοντας.

XXXI. Ὁ γοῦν Δημήτριος τότε δεινὰ μὲν ἠγούμενος πάσχειν, ἀδύνατος δὲ ἂν ἀμύνασθαι, προσέπεμψε τοῖς 5 Ἀθηναίοις ἐγκαλῶν μετρίως, ἀξιῶν δὲ τὰς ναῦς ἀπολαβεῖν, ἐν αἷς ἦν καὶ ἡ τρισκαϊδεκήμερη. Κομισάμενος δὲ παρεπλευσεν εἰς Ἴσθμόν, καὶ τῶν πραγμάτων αὐτῷ κακῶς ἐχόντων (ἐξέπιπτον γὰρ ἕκασταχόθεν αἱ φρουραὶ καὶ μεθίστατο πάντα πρὸς τοὺς πολεμίους) ἀπολιπῶν 10 ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος Πύρρον αὐτὸς ἄρας ἐπὶ τὴν Χερρόνησον ἐπλευσε· καὶ κακῶς ἅμα ποιῶν Ἀνσίμαχον ὠφέλει καὶ συνείχε τὴν περὶ αὐτὸν δύναμιν ἀρχομένην ἀναλαμβάνειν καὶ γίνεσθαι πάλιν οὐκ εὐκαταφρόνητον. Ὁ δὲ Ἀνσίμαχος ὑπὸ τῶν ἄλλων βασιλέων ἠμελεῖτο, μηδὲν 15 ἐπιεικέστερος ἐκείνου δοκῶν εἶναι, τῷ δὲ μᾶλλον ἰσχύειν καὶ φοβερώτερος. Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον Σέλευκος ἐμνάτο πέμπων τὴν Δημητρίου καὶ Φίλας θυγατέρα Στρατονίκην, ἔχων μὲν ἐξ' Ἀπάμας τῆς Περσίδος υἱὸν Ἀντίοχον, οἰόμενος δὲ τὰ πράγματα καὶ διαδόχοις ἀρ- 20 κεῖν πλείοσι καὶ δεῖσθαι τῆς πρὸς ἐκείνον οἰκειότητος, ἐπεὶ καὶ Ἀνσίμαχον ἑώρα τῶν Πτολεμαίου θυγατέρων τὴν μὲν ἑαυτῷ, τὴν δὲ Ἀγαθοκλεῖ τῷ υἱῷ λαμβάνοντα. Δημητρίῳ δ' ἦν ἀνέλπιστος εὐτυχία κηδεῦσαι Σελεύκῳ. Καὶ τὴν κόρην ἀναλαβῶν ἔπλει ταῖς ναυσὶ πάσαις εἰς 25 Συρίαν, τῇ τε ἄλλῃ γῆ προσέχων ἀναγκαίως καὶ τῆς Κιλικίας ἀπτόμενος, ἣν Πλειστάρχος εἶχε μετὰ τὴν πρὸς Ἀντίγονον μάχην ἐξαίρετον αὐτῷ δοθεῖσαν ὑπὸ τῶν βασιλέων· ἣν δὲ Κασάνδρου Πλειστάρχος ἀδελφός. Ἀδικεῖσθαι δὲ τὴν χώραν αὐτοῦ νομίζων ὑπὸ Δημητρίου 30 κατὰ τὰς ἀποβάσεις καὶ μέψασθαι βουλόμενος τὸν Σέλευκον, ὅτι τῷ κοινῷ διαλλάττεται πολεμῶ δίχα τῶν ἄλλων βασιλέων, ἀνέβη πρὸς αὐτόν.

XXXII. Αἰσθόμενος δὲ τοῦτο Δημήτριος ὄρμησεν ἀπὸ θαλάσσης ἐπὶ Κυῖνδων· καὶ τῶν χρημάτων εὐρῶν 904 ἔτι λοιπὰ χίλια καὶ διακόσια τάλαντα, ταῦτα συσκευασάμενος καὶ φθάσας ἐμβαλέσθαι διὰ ταχέων ἀνήχθη. Καὶ παρούσης ἤδη Φίλας τῆς γυναικὸς αὐτῷ περὶ Ῥωσ- 5 σὸν ἀπήντησε Σέλευκος. Καὶ τὴν ἐντευξιν εὐθὺς ἄδολον καὶ ἀνύποπτον καὶ βασιλικὴν ἐποιοῦντο, πρότερον μὲν Σέλευκος ἐστίασας ἐπὶ σκηνῆς ἐν τῷ στρατοπέδῳ Δημήτριον, αὐτὸς δὲ Δημήτριος ἐκείνου ἐν τῇ τρισκαϊδεκήμερῃ δεξάμενος. Ἦσαν δὲ καὶ σχολαὶ καὶ κοινολο- 10 γίαι καὶ συνδιημερεύσεις ἀφροῦρων καὶ ἀνόπλων, ἄχρι οὗ Σέλευκος τὴν Στρατονίκην ἀναλαβῶν λαμπρῶς εἰς Ἀντιόχειαν ἀνέβη. Δημήτριος δὲ Κιλικίαν κατέσχε, καὶ Φίλαν τὴν γυναῖκα πρὸς Κασάνδρον ἐπέμψε τὸν ἀδελφόν, ἀπολυσομένην τὰς Πλειστάρχον κατηγορίας. Ἐν 15 δὲ τούτῳ Δηιδάμεια πλεύσασα πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος καὶ συγγενομένη χρόνου οὐ πολὺν ἐξ ἀρρωστίας τινὸς ἐτελεύτησε. Γενομένης δὲ πρὸς Πτολεμαῖον διὰ Σελεύκου φιλίας αὐτῷ, ὠμολογήθη Πτολεμαῖδα τὴν Πτολεμαίου θυγατέρα λαβεῖν αὐτὸν γυναῖκα. Καὶ 20 ταῦτα μὲν ἀστεία τοῦ Σελεύκου. Κιλικίαν δὲ ἀξιῶν χρήματα λαβόντα παραδοῦναι Δημήτριον, ὡς οὐκ ἐπειθε, Σιδῶνα καὶ Τύρον ἀπαιτῶν πρὸς ὀργὴν ἐδόκει βίαιος εἶναι καὶ δεινὰ ποιεῖν, εἰ τὴν ἀπ' Ἰνδῶν ἄχρι τῆς κατὰ Συρίαν θαλάσσης ἅπασαν ὑφ' αὐτῷ πεποιημένος 25 οὕτως ἐνδεής ἐστιν ἔτι πραγμάτων καὶ πτωχός, ὡς ὑπὲρ δυεῖν πόλεων ἄνδρα κηδεστήν καὶ μεταβολῇ τύχης κερημιένον ἐλαύνειν, λαμπρὰν τῷ Πλάτωνι μαρτυρίαν διδοὺς διακελευομένῳ μὴ τὴν οὐσίαν πλείω, τὴν δὲ ἀπληστίαν ποιεῖν ἐλάσσω τὸν γε βουλόμενον ὡς ἀληθῶς 30 εἶναι πλούσιον, ὡς ὁ γε μὴ παύων φιλοπλουτίαν, οὗτος οὔτε πενίας οὔτε ἀπορίας ἀπήλλακται.

XXXIII. Οὐ μὴν ὑπέπτηξε Δημήτριος, ἀλλὰ φήσας οὐδ' ἂν μυριάκις ἤττηθῆ μάχας ἄλλας ἐν Ἴψῳ γαμβρὸν ἀγαπήσειν ἐπὶ μισθῷ Σέλεον, τὰς μὲν πόλεις ἐκρατύνατο φρουραῖς, αὐτὸς δὲ πυθόμενος Λαχάρῳ στασιάξουσιν Ἀθηναίοις ἐπιθέμενον τυραννεῖν ἤλιπε ῥαδίως ἐπιφανεῖς λήψεσθαι τὴν πόλιν. Καὶ τὸ μὲν πέλαγος ἀσφαλῶς διεπεραιώθη μεγάλῳ στόλῳ, παρὰ δὲ τὴν Ἀττικὴν παραπλέων ἐχειμάσθη καὶ τὰς πλείστας ἀπέβαλε τῶν νεῶν, καὶ συνδιεφθάρη πλήθος ἀνθρώπων οὐκ ὀλίγον. Αὐτὸς δὲ σωθεὶς ἤψατο μὲν τινος πολέμου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ὡς δ' οὐδὲν ἐπέρανε, πέμψας ναυτικὸν αὐτίθι ἀθροίσοντας αὐτὸς εἰς Πελοπόννησον παρήλαθε καὶ Μεσσήνην ἐπολιόρκει. Καὶ προσμαχόμενος τοῖς τείχεσιν ἐκινδύνευσε, καταπελτινοῦ βέλους εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῷ καὶ τὸ στόμα διὰ τῆς σιαγόνης ἐμπεσόντος. Ἀναληφθεὶς δὲ καὶ πόλεις τινὰς ἀφεστῶσας προσαγαγόμενος πάλιν εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐνέβαλε, καὶ κρατήσας Ἐλευσίνος καὶ Ῥαμνοῦντος ἐφθειρε τὴν χώραν, καὶ ναῦν τινα λαβῶν ἔχουσαν σίτον καὶ εἰσάγουσαν τοῖς Ἀθηναίοις ἐκρέμασε τὸν ἔμπορον καὶ τὸν κυβερνήτην, ὥστε τῶν ἄλλων ἀποτρεπομένων διὰ φόβον σύντονον λιμὸν ἐν ἄστει γενέσθαι, πρὸς δὲ τῷ λιμῷ καὶ τῶν ἄλλων ἀπορίαν. Ἀλῶν γοῦν μέδιμνον ὠνοῦντο τετραράκοντα δραχμῶν, ὁ δὲ τῶν πυρῶν μόδιος ὄμιος ἦν τριακοσίων. Μικρὰν δὲ τοῖς Ἀθηναίοις ἀναπνοὴν παρέσχον ἑκατὸν πεντήκοντα νῆες φανεῖσαι περὶ Ἀίγιαν, ἃς ἐπέμψεν ἐπικούρους αὐτοῖς Πτολεμαῖος. Εἶτα Δημητρίῳ πολλῶν μὲν ἐκ Πελοποννήσου, πολλῶν δὲ ἀπὸ Κύπρου νεῶν παραγενομένων, ὥστε συμπάσας ἀθροισθῆναι τριακοσίας, ἐφυγον ἄραντες οἱ Πτολεμαῖοι, καὶ Λαχάρῳ ὁ τύραννος ἀπέδρα προέμενος τὴν πόλιν.

XXXIV. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, καίπερ ψηφισάμενοι θά-

νατον, εἰ μνησθεῖη τις εἰρήνης καὶ διαλλαγῆς πρὸς Δημήτριον, εὐθύς ἀνεψώνυσαν τὰς ἐγγυὲς πύλας καὶ πρόσβεις ἐπέμπον, οὐδὲν μὲν ἀπ' ἐκείνου χρηστὸν προσδοκῶντες, ἐκβιαζομένης δὲ τῆς ἀπορίας, ἐν ἧ ἄνυχερῶν πολλῶν συμπεσόντων λέγεται τι καὶ τοιοῦτον γενέσθαι. Πατέρα καὶ υἱὸν ἐν οἰκίῳ καθεζέσθαι τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἀπεγνωκότας, ἐκ δὲ τῆς ὀροφῆς μὲν νεκρὸν ἐκπέσειν, τοὺς δὲ, ὡς εἶδον, ἀναπηδήσαντας ἀμφοτέρους διαμάχεσθαι περὶ αὐτοῦ. Τότε καὶ τὸν φιλόσοφον Ἐπίκουρον ἱστοροῦσι διαθρέψαι τοὺς συνήθεις κνήμενους πρὸς ἀριθμὸν μετ' αὐτῶν διανεμόμενον. Οὕτως οὖν τῆς πόλεως ἐχούσης εἰσελθὼν ὁ Δημήτριος καὶ κελεύσας εἰς τὸ θέατρον ἀθροισθῆναι πάντας, ὅπλοις μὲν συνέφραξε τὴν σκηνὴν καὶ δορυφόροις τὸ λογεῖον περιέλαβεν, αὐτὸς δὲ καταβάς, ὥσπερ οἱ τραγωδοί, διὰ τῶν ἄνω παρόδων, ἐτι μᾶλλον ἐκπεπληγμένων τῶν Ἀθηναίων τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου πέρας ἐποιήσατο τοῦ δέους αὐτῶν. Καὶ γὰρ τόνου φωνῆς καὶ ρημάτων πικρίας φεισάμενος, ἐλαφρῶς δὲ καὶ φιλικῶς μεμψάμενος αὐτοὺς διηλλάσσετο, καὶ δέκα μυριάδας σίτου μεδίμνων ἐπέδωκε καὶ κατέστησεν ἀρχάς, αἱ μάλιστα τῷ δήμῳ προσφιλεῖς ἦσαν. Συνηδὼν δὲ Δρομοκλείδης ὁ ῥήτωρ ὑπὸ χαρᾶς τὸν δῆμον ἐν τε φωναῖς ὄντα παντοδαπαῖς καὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος ἐπαίνους τῶν δημαγωγῶν ἀμιλλώμενον ὑπερβαλέσθαι, γνώμην ἔγραψε Δημητρίῳ τῷ βασιλεῖ τὸν Πειραιᾶ παραδοθῆναι καὶ τὴν Μουννχίαν. Ἐπιψηφισθέντων δὲ τούτων ὁ Δημήτριος αὐτὸς ἐφ' ἑαυτοῦ προσενέβαλε φρουρὰν εἰς τὸ Μουσεῖον, ὡς μὴ πάλιν ἀναχαιτίσαντα τὸν δῆμον ἀσχολίας αὐτῷ πραγμάτων ἐτέρων παρασχεῖν.

XXXV. Ἐχομένων δὲ τῶν Ἀθηναίων εὐθύς ἐπεβούλευε τῇ Λακεδαίμονι. Καὶ περὶ Μαντίνειαν Ἀρχιδάμου

τοῦ βασιλέως ἀπαντήσαντος αὐτῷ νικήσας μάχη καὶ τρε-
ψάμενος εἰς τὴν Λακωνικὴν ἐνέβαλε. Καὶ πρὸς αὐτῇ
τῇ Σπάρτῃ πάλιν ἐκ παρατάξεως ἐλὼν πεντακοσίους καὶ
διαφθείρας διακοσίους, ὅσον οὐπω τὴν πόλιν ἔχειν ἐδό-
5 κει μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων ἀνάλωτον οὖσαν. Ἄλλ'
ἢ τύχη περὶ οὐδένα τῶν βασιλέων ἔοικεν οὕτω τροπὰς
λαβεῖν μεγάλας καὶ ταχείας, οὐδ' ἐν ἑτέροις πράγμασι
τοσαντάκις μικρὰ καὶ πάλιν μεγάλη καὶ ταπεινὴ μὲν ἐκ
λαμπρᾶς, ἰσχυρὰ δὲ αὐθις ἐκ φαύλης γενέσθαι. Διὸ
10 καὶ φασιν αὐτὸν ἐν ταῖς χεῖροσι μεταβολαῖς πρὸς τὴν
τύχην ἀναφθέγγεσθαι τὸ Αἰσχύλειον·

σύ τοί με φυσᾶς, σύ με καταίθειν δοκεῖς.

Καὶ γὰρ τότε τῶν πραγμάτων οὕτως εὐπόρων αὐτῷ
πρὸς ἀρχὴν καὶ δύναμιν ἐπιδιδόντων ἀγγέλλεται Λυσί-
15 μαχος μὲν πρῶτος ἀφηρημένος αὐτοῦ τὰς ἐν Ἀσίᾳ πό-
λεις, Κύπρον δὲ Πτολεμαῖος ἤρηκώς ἄνευ μιᾶς πόλεως
Σαλαμῖνος, ἐν δὲ Σαλαμῖνι πολιορκῶν τοὺς παῖδας αὐ-
τοῦ καὶ τὴν μητέρα κατελιγμένους. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ
ἢ τύχη, καθάπερ ἢ παρ' Ἀρχιλόχῳ γυνὴ τῇ μὲν
20 ὕδωρ ἐφόρει δολοφρονέουσα χειρὶ, τῇ δ' ἑτέρῃ πῦρ,
δεινοῖς αὐτὸν οὕτω καὶ φοβεροῖς ἀγγέλμασι ἀπο-
στήσασα τῆς Λακεδαιμόνος εὐθύς ἑτέρας πραγμάτων
καινῶν καὶ μεγάλων ἐπήνεγκεν ἐλπίδας ἐκ τοιαύτης
αἰτίας.

25 XXXVI. Ἐπεὶ Κασάνδρου τελευτήσαντος ὁ πρε-
σβύτατος αὐτοῦ τῶν παίδων Φίλιππος οὐ πολὺν χρόνον
βασιλεύσας Μακεδόνων ἀπέθανεν, οἱ λοιποὶ δύο πρὸς
ἀλλήλους ἐστασίαζον, θατέρου δὲ αὐτῶν Ἀντιπάτρου
τὴν μητέρα Θεσσαλονικὴν φονεύσαντος, ἄτερος ἐκάλει
30 βοηθοὺς ἐκ μὲν Ἠπείρου Πύρρον, ἐκ δὲ Πελοποννήσου
Δημήτριον. Ἐφθασε δὲ Πύρρος ἐλθὼν, καὶ πολὺν μέρους
Μακεδονίας ἀποτεμώμενος τῆς βοηθείας μισθὸν φοβερός

αὐν ἦν ἤδη παροικῶν Ἀλεξάνδρῳ· Δημητρίου δέ, ὡς
ἐδέξατο τὰ γράμματα, μετὰ τῆς δυνάμεως προσιόντος,
ἔτι μᾶλλον ὁ νεανίας τοῦτον φοβηθεὶς διὰ τὸ ἀξίωμα
καὶ τὴν δόξαν ἀπήντησεν αὐτῷ περὶ Δίου, ἀσπαζόμενος
μὲν καὶ φιλοφρονούμενος, οὐδὲν δὲ φάσκων ἔτι τῆς 5
ἐκείνου δεῖσθαι τὰ πράγματα παρουσίας. Ἦσαν οὖν ἐκ
τούτων ὑποψαίαι πρὸς ἀλλήλους αὐτοῖς, καὶ βαδίζοντι
Δημητρίῳ πρὸς δεῖπνον ὑπὸ τοῦ νεανίσκου παρακεκλη-
μένῳ μὲν τις ἐπιβουλήν, ὡς ἐν αὐτῷ τῷ πότῳ μελ-
10 λόντων αὐτὸν ἀνελεῖν. Ὅ δὲ μηδὲν διαταραχθεὶς, ἀλλὰ
μικρὸν ὑφείς τῆς πορείας, ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἡγεμόνας
ἐν τοῖς ὄπλοις τὴν στρατιάν ἔχειν, ἀκολουθῶντας δὲ καὶ
παῖδας, ὅσοι περὶ αὐτὸν ἦσαν (ἦσαν δὲ πολὺ πλείους
τῶν Ἀλεξάνδρου), συνεισελθεῖν εἰς τὸν ἀνδρῶνα καὶ
15 παραμένειν, ἄχρι ἂν ἐξαναστῇ. Τοῦτο δεῖσαντες οἱ περὶ
τὸν Ἀλέξανδρον οὐκ ἐτόλμησαν ἐπιχειρῆσαι. Καὶ ὁ μὲν
Δημήτριος οὐκ ἔχειν αὐτῷ τὸ σῶμα ποτικῶς σκηψάμε-
νος διὰ ταχέων ἀπῆλθε· τῇ δὲ ὑστεραία περὶ ἀναζυγὴν
εἶχε, πράγματα νεώτερα προσπεπωκέναι φάμενος αὐτῷ,
καὶ παρητεῖτο συγγνώμην ἔχειν τὸν Ἀλέξανδρον, εἰ τά-
20 χιον ἀπαίρει· συνέσεσθαι γὰρ αὐτῷ μᾶλλον ἄλλοτε σχο-
λάζων. Ἐχαιρεν οὖν ὁ Ἀλέξανδρος, ὡς οὐ πρὸς ἔχθραν,
ἀλλ' ἐκουσίως ἐκ τῆς χώρας ἀπαίροντος αὐτοῦ, καὶ προ-
έπεμπεν ἄχρι Θετταλίας. Ἐπεὶ δὲ εἰς Λάρισσαν ἦκον,
αὐθις ἀλλήλοις ἐπήγγελλον ἐστίασεις ἀντεπιβουλευού-
25 τες· ὃ δὲ μάλιστα τὸν Ἀλέξανδρον ὑποχείριον ἐποίησε
τῷ Δημητρίῳ. Φυλάττεσθαι γὰρ ὀκνῶν, ὡς μὴ κάκει-
νον ἀντιφυλάττεσθαι διδάξῃ, παθῶν ἐφθασε, δρᾶν μέλ-
λοντος αὐτοῦ, μὴ διαφυγεῖν ἐκείνου, ὃ ἐμνηχανῶτο. Κλη-
θεὶς γὰρ ἐπὶ δεῖπνον ἦλθε πρὸς τὸν Δημήτριον. Ὡς δὲ 30
ἐκεῖνος ἐξανέστη μεταξὺ δειπνῶν, φοβηθεὶς ὁ Ἀλέξαν-
δρος συνεξανέστη καὶ κατὰ πόδας αὐτῷ πρὸς τὰς θύρας

συνηκολούθει. Γενόμενος οὖν ὁ Δημήτριος πρὸς ταῖς θύραις κατὰ τοὺς ἑαυτοῦ δορυφόρους καὶ τοῦτο μόνον εἰπὼν· „Κόπτε τὸν ἐπόμενον,“ αὐτὸς μὲν ὑπεξῆλθεν, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ὑπ' ἐκείνων κατεκόπη καὶ τῶν φίλων 5 οἱ προσβοηθοῦντες, ὧν ἓνα λέγουσι σφαττόμενον εἰπεῖν, ὡς ἡμέρα μιᾷ φθάσειεν αὐτοὺς ὁ Δημήτριος.

XXXVII. Ἡ μὲν οὖν νύξ οἷον εἰκὸς θόρουβον ἔσχεν. Ἄμα δὲ ἡμέρα ταραττομένοις τοῖς Μακεδόσι καὶ φοβου- μένοις τὴν τοῦ Δημητρίου δύναμιν, ὡς ἐπῆει μὲν οὐ- 10 δεῖς φοβερός, ὁ δὲ Δημήτριος ἐπεμπε βουλόμενος ἐντυχεῖν καὶ περὶ τῶν πεπραγμένων ἀπολογήσασθαι, θαρ- ρεῖν παρέσθαι καὶ δέχεσθαι φιλανθρωπῶς αὐτόν. Ὡς δὲ ἦλθεν, οὐ μακρῶν ἐδέησεν αὐτῷ λόγων, ἀλλὰ τῷ μισεῖν μὲν τὸν Ἀντίπατρον, φονέα μητρὸς ὄντα, βελτίονος δὲ 15 ἀπορεῖν, ἐκείνον ἀνηγόρευσαν βασιλέα Μακεδόνων, καὶ παραλαβόντες εὐθύς κατήγον εἰς Μακεδονίαν. Ἦν δὲ καὶ τοῖς οἴκοι Μακεδόσιν οὐκ ἀκούσιος ἢ μεταβολή, με- μνημένοις ἀεὶ καὶ μισοῦσιν ἂν Κάσανδρος εἰς Ἀλέξαν- δρον τεθνηκότα παρηγόρησεν. Εἰ δέ τις ἐτι μνήμη τῆς 20 Ἀντιπάτρου τοῦ παλαιοῦ μετριότητος ὑπελείπετο, καὶ ταύτην Δημήτριος ἐκαρποῦτο Φίλα συνοικῶν καὶ τὸν ἐξ ἐκείνης νῖδον ἔχων διάδοχον τῆς ἀρχῆς, ἥδη τότε μει- ράκιον ὄντα καὶ τῷ πατρὶ συστρατευόμενον.

XXXVIII. Οὕτω δὲ λαμπρῶ κεχηρμένος εὐτυχία 25 πυνθάνεται μὲν περὶ τῶν τέκνων καὶ τῆς μητρὸς ὡς με- θείνται, δῶρα καὶ τιμὰς Πτολεμαίου προσθέντος αὐτοῖς, πυνθάνεται δὲ περὶ τῆς Σελεύκῳ γαμηθείσης θυγατρὸς, ὡς Ἀντιόχῳ τῷ Σελεύκου συνοικεῖ καὶ βασίλισσα τῶν ἄνω βαρβάρων ἀνηγόρευται. Συνέβη γάρ, ὡς ἔοικε, 30 τὸν Ἀντιόχον ἐρασθέντα τῆς Στρατονίκης νέας οὐσης, 907 ἥδη δὲ παιδίον ἐχούσης ἐκ τοῦ Σελεύκου, διακεισθαι κακῶς καὶ πολλὰ ποιεῖν τῷ πάθει διαμαχόμενον, τέλος

δ' ἑαυτοῦ καταγρόντα δεινῶν μὲν ἐπιθυμεῖν, ἀνήκεστα δὲ νοσεῖν, κεκρατῆσθαι δὲ τῷ λογισμῷ, τρόπον ἀπαλ- λαγῆς τοῦ βίου ζητεῖν καὶ παραλύειν ἀτρέμα καὶ θερα- πείας ἀμελεία καὶ τροφῆς ἀποχῆ τὸ σῶμα, νοσεῖν τινα νόσον σκηπτόμενον. Ἐρασίστρατον δὲ τὸν ἱατρὸν αἰ- 5 σθέσθαι μὲν οὐ χαλεπῶς ἐρῶντος αὐτοῦ, τὸ δὲ οὔτινος ἐρᾷ δυστόπαστον ὄν ἐξανευρεῖν βουλόμενον ἀεὶ μὲν ἐν τῷ δωματίῳ διημερεύειν, εἰ δέ τις εἰσίοι τῶν ἐν ὄρῳ μειρακίων ἢ γυναικῶν, ἐγκαθορᾶν τε τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀντιόχου καὶ τὰ συμπάσχειν μάλιστα τῇ ψυχῇ τρεπο- 10 μένη πεφυκότα μέρη καὶ κινήματα τοῦ σώματος ἐπισκο- πεῖν. Ὡς οὖν τῶν μὲν ἄλλων εἰσιόντων ὁμοίως εἶχε, τῆς δὲ Στρατονίκης καὶ καθ' ἑαυτὴν καὶ μετὰ τοῦ Σε- λεύκου φοιτώσης πολλάκις ἐγίνετο τὰ τῆς Σαπφούς ἐκεί- 15 να περὶ αὐτὸν πάντα, φωνῆς ἐπίσχεσις, ἐρύθημα τυ- ρῶδες, ὄψεων ὑπολείψεις, ἰδρωῶτες ὀξεῖς, ἀταξία καὶ θόρουβος ἐν τοῖς σφυγμοῖς, τέλος δὲ τῆς ψυχῆς κατὰ κρά- τος ἡττωμένης ἀπορία καὶ θάμβος καὶ ἀχρίασις, ἐπὶ τούτοις προσλογιζόμενον τὸν Ἐρασίστρατον κατὰ τὸ εἰ- 20 κός, ὡς οὐκ ἂν ἐτέρας ἐρῶν βασιλέως νῖδος ἐνεκαρτέρει τῷ σιωπᾶν μέχρι θανάτου, χαλεπὸν μὲν ἠγεῖσθαι τὸ φράσαι ταῦτα καὶ κατεῖπειν, οὐ μὴν ἀλλὰ πιστεύοντα τῇ πρὸς τὸν νῖδον εὐνοίᾳ τοῦ Σελεύκου παρακινδυνεύ- 25 σαι ποτε καὶ εἰπεῖν, ὡς ἔρωσ μὲν εἴη τοῦ νεανίσκου τὸ πάθος, ἔρωσ δὲ ἀδύνατος καὶ ἀνίατος. Ἐκπλαγέντος δὲ ἐκείνου καὶ πυνθομένου, πῶς ἀνίατος· „ὅτι νῆ Δία“ φάναι τὸν Ἐρασίστρατον „ἐρᾷ τῆς ἐμῆς γυναικός.“ „Εἶτα οὐκ ἂν“ εἰπεῖν τὸν Σέλευκον „ἐπιδοίης, Ἐρασί- 30 στρατε, τῷ ἐμῷ παιδί φίλος ὦν τὸν γάμον, καὶ ταῦτα ὀρῶν ἡμᾶς ἐπὶ τούτῳ μόνῳ σαλεύοντας;“ „Οὐδὲ γάρ ἂν σύ“ φάναι „τοῦτο πατήρ ὦν ἐποίησας, εἰ Στρατονί- κης Ἀντιόχος ἐπεθύμησε.“ Καὶ τὸν Σέλευκον „Εἶθε

γάρ, ἔταίροις,“ εἰπεῖν „ταχὺ μεταστρέφαι τις ἐπὶ ταῦτα καὶ μεταβάλαι θεῶν ἢ ἀνθρώπων τὸ πάθος· ὡς ἐμοὶ καὶ τὴν βασιλείαν ἀφείναι καλὸν Ἀντιόχου περιεχομένῳ.“ Ταῦτα ἐμπαθῶς σφόδρα τοῦ Σελεύκου μετὰ πολλῶν 5 δακρύων λέγοντος ἐμβάλλοντα τὴν δεξιὰν αὐτῷ τὸν Ἐρασίστρατον εἰπεῖν, ὡς οὐδὲν Ἐρασιστράτου δέοιτο· καὶ γὰρ πατὴρ καὶ ἀνὴρ ὢν καὶ βασιλεὺς αὐτὸς ἅμα καὶ ἰατρὸς εἴη τῆς οἰκίας ἄριστος. Ἐκ τούτου τὸν Σέλευκον ἐκκλησίαν ἀφροίσαντα πάνδημον εἰπεῖν, ὅτι βούλεται 10 καὶ διέγνωκε τῶν ἄνω πάντων τόπων Ἀντιόχον ἀποδείξαι βασιλέα καὶ Στρατονίκην βασιλίδα, ἀλλήλοις συνοικοῦντας· οἰεσθαι δὲ τὸν μὲν υἱὸν εἰδισμένον ἅπαντα πείθεσθαι καὶ κατήκουον ὄντα μὴθὲν ἀντερεῖν αὐτῷ πρὸς τὸν γάμον· εἰ δ’ ἡ γυνὴ τῷ μὴ νενομισμένῳ δυσ- 15 κολαίνοι, παρακαλεῖν τοὺς φίλους, ὅπως διδάσκωσιν αὐτὴν καὶ πείθωσι καλὰ καὶ δίκαια τὰ δοκοῦντα βασιλεὺ μετὰ τοῦ συμφέροντος ἡγεῖσθαι. Τὸν μὲν οὖν Ἀντιόχου καὶ Στρατονίκης γάμον ἐκ τοιαύτης γενέσθαι προφάσεως λέγουσι.

20 XXXIX. Δημήτριος δὲ μετὰ Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν ἦν παρεληφώς. Ἐχων δὲ καὶ Πελοποννήσου τὰ πλεῖστα καὶ τῶν ἐκτὸς Ἰσθμοῦ Μέγαρα καὶ Ἀθήνας ἐπὶ Βοιωτοὺς ἐστράτευσε. Καὶ πρῶτον μὲν ἐγένοντο συμβάσεις μέτριαι περὶ φιλίας πρὸς αὐτόν· ἔπειτα Κλεω- 25 νόμου τοῦ Σπαρτιάτου παραβαλόντος εἰς Θήβας μετὰ στρατιᾶς, ἐπαρθέντες οἱ Βοιωτοί, καὶ Πίσιδος ἅμα τοῦ Θεσπιέως, ὃς ἐπρώτευσεν δόξῃ καὶ θυνάμει τότε, συμπαραορμῶντος αὐτούς, ἀπέστησαν. Ὡς δὲ ταῖς Θήβαις ἐπαγαγὼν τὰς μηχανὰς ὁ Δημήτριος ἐπολιόρκει καὶ φο- 30 βηθεῖς ὑπέξῃλθεν ὁ Κλεώνυμος, καταπλαγέντες οἱ Βοιωτοὶ παρέδωκαν ἑαυτούς. Ὁ δὲ ταῖς πόλεσιν ἐμβάλων φρουρὰν καὶ πραξάμενος πολλὰ χρήματα καὶ καταλιπὼν

αὐτοῖς ἐπιμελητὴν καὶ ἀρμοστήν Ἰερώνυμον τὸν ἱστορικόν, ἔδοξεν ἠπίως κεχρησθαι, καὶ μάλιστα διὰ Πίσιν. Ἐλὼν γὰρ αὐτὸν οὐδὲν κακὸν ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ προσ- 5 αγορεύσας καὶ φιλοφρονηθεὶς πολέμαρχον ἐν Θεσπιαῖς ἀπέδειξεν. Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον ἀλίσκεται Ἀνσίμαχος 5 ὑπὸ Δρομιχαίτου· καὶ πρὸς τοῦτο Δημητρίου κατὰ τάχος ἐξορμήσαντος ἐπὶ Θράκην, ὥσπερ ἔρημα καταληφόμενον, πάλιν ἀπέστησαν οἱ Βοιωτοί, καὶ Ἀνσίμαχος ἅμα διειμμένος ἀπηγγέλλετο. Ταχέως οὖν καὶ πρὸς ὄργην ἀναστρέφας ὁ Δημήτριος εὗρεν ἠττημένους ὑπὸ τοῦ 10 παιδὸς Ἀντιγόμου μάχῃ τοὺς Βοιωτούς, καὶ τὰς Θήβας αὐτὸς ἐπολιόρκει.

XL. Πύρρον δὲ Θεσσαλίαν κατατρέχοντος καὶ μέχρι Θερμοπυλῶν παραφανέντος, Ἀντίγονον ἐπὶ τῆς πολιορκίας ἀπολιπὼν αὐτὸς ὤρμησεν ἐπ’ ἐκείνον. Ὁξέως 15 δὲ φυγόντος ἐν Θεσσαλίᾳ καταστήσας μυριάδας ὀπλίτας καὶ χιλιὰς ἵππους αὐτὸς ἐνέκειτο ταῖς Θήβαις καὶ προσῆγε τὴν λεγομένην ἐλέπολιν, πολυπόνως καὶ κατὰ μικρὸν ὑπὸ βροίθους καὶ μεγέθους μοχλενομένην, ὡς μόλις ἐν 20 δυσὶ μῆσι δύο σταδίους προελθεῖν. Τῶν δὲ Βοιωτῶν 20 ἐρρωμένους ἀμνησμένων καὶ τοῦ Δημητρίου πολλάκις φιλονεκίας ἕνεκα μᾶλλον ἢ χρείας μάχεσθαι καὶ κινδυνεύειν τοὺς στρατιώτας ἀναγκάζοντος, ὁρῶν ὁ Ἀντίγονος πίπτοντας οὐκ ὀλίγους καὶ περιπαθῶν „Τί, ὦ πά- 25 τερ“ ἔφη „παραναλισκομένους οὐκ ἀναγκαίως τούτους 25 περιορῶμεν;“ Ὁ δὲ παροξυνθεὶς „Σὺ δέ“ ἔφη, „τί δυσχεραίνεις; ἢ διάμετρον ὀφείλεις τοῖς ἀποθνήσκουσιν;“ Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ βουλόμενός γε μὴ δοκεῖν ἐτέ- 30 ρων ἀφειδεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ συγκινδυνεύειν τοῖς μαχομένοις, διελευνεται τὸν τράχηλον ὄξυβελεί. Καὶ δεῖ- 30 νῶς μὲν ἔσχεν, οὐ μὴν ἀνῆκεν, ἀλλὰ εἶλε τὰς Θήβας πάλιν. Καὶ παρελθὼν ἀνάτασιν μὲν καὶ φόβον ὡς τὰ

δεινότερα πεισομένοις παρέσχεν, ἀνελών δὲ τρισκαίδεκα
καὶ μεταστήσας τινὰς ἀφῆκε τοὺς ἄλλους. Ταῖς μὲν οὖν
Θήβαις οὐπω δέκατον οἰκουμέναις ἔτος ἀλῶναι δις ἐν
τῷ χρόνῳ τούτῳ συνέπεσε. Τῶν δὲ Πυθίων καθηκόν-
των πρῶγμα καινότερον ἐπέτρψεφεν αὐτῷ ποιεῖν ὁ Δη-
μήτριος. Ἐπεὶ γὰρ Αἰτωλοὶ τὰ περὶ Δελφούς στενὰ
κατεῖχον, ἐν Ἀθήναις αὐτὸς ἦγε τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν
πανήγυριν, ὡς δὴ προσήκον αὐτόθι μάλιστα τιμᾶσθαι
τὸν θεόν, ὃς καὶ πατρῷός ἐστι καὶ λέγεται τοῦ γένους
10 ἀρχηγός.

XLI. Ἐντεῦθεν ἐπανελθὼν εἰς Μακεδονίαν καὶ
μήτε αὐτὸς ἄγειν ἡσυχίαν πεφυκῶς τοὺς τε ἄλλους ὄρων
ἐν ταῖς στρατείαις μᾶλλον αὐτῷ προσέχοντας, οἰκοὶ δὲ
ταραχώδεις καὶ πολυπράγμονας ὄντας, ἐστράτευσεν ἐπ'
15 Αἰτωλοῦς· καὶ τὴν χώραν κακώσας καὶ Πάντανχον ἐν
αὐτῇ μέρος ἔχοντα τῆς δυνάμεως οὐκ ὀλίγον ἀπολιπὼν
ἐπὶ Πύρρον αὐτὸς ἐχώρει καὶ Πύρρος ἐπ' ἐκείνον· ἀλ-
λήλων δὲ διαμαρτόντες, ὁ μὲν ἐπόρθει τὴν Ἡπειρον,
ὁ δὲ Πανταύχῳ περιπεσὼν καὶ μάχην συνάψας αὐτὸν
20 μὲν ἄχρι τοῦ δοῦναι καὶ λαβεῖν πληγὴν ἐν χερσὶ γενό-
μενον ἐτρέψατο, τῶν δὲ ἄλλων πολλοὺς μὲν ἀπέκτεινεν,
ἐξώργησε δὲ πεντακισχιλίους. Καὶ τοῦτο μάλιστα Δη-
μήτριον ἐκάκωσεν· οὐ γὰρ οὕτω μισηθεὶς ὁ Πύρρος ἀφ'
ᾧ ἐπραξεν, ὡς θαυμασθεὶς διὰ τὸ πλεῖστα τῇ χειρὶ κατ-
25 εργάσασθαι, μέγα τε καὶ λαμπρὸν ἔσχεν ἀπὸ τῆς μάχης
ἐκείνης ὄνομα παρὰ τοῖς Μακεδόσι· καὶ πολλοῖς ἐπήγει
λέγειν τῶν Μακεδόνων, ὡς ἐν μόνῳ τούτῳ τῶν βασι-
λέων εἰδῶλον ἐνορῶτο τῆς Ἀλεξάνδρου τόλμης, οἱ δὲ
ἄλλοι, καὶ μάλιστα Δημήτριος, ὡς ἐπὶ σκηνῆς τὸ βᾶρος
30 ὑποκρίνονται καὶ τὸν ὄγκον τοῦ ἀνδρός. Ἦν δὲ ὡς ἀλη-
θῶς τραγῳδία μεγάλη περὶ τὸν Δημήτριον, οὐ μόνον
ἀμπεχόμενον καὶ διαδούμενον περιττῶς κανσῖαις διμῖ-

τροὺς καὶ χρυσοπαρῦφοις ἀλουργίσι, ἀλλὰ καὶ περὶ
τοῖς ποσὶν ἐκ πορφύρας ἀκράτου συμπεπιλημένης χρυ-
σοβαφεὶς πεποιημένον ἐμβάδας. Ἦν δέ τις ὑφαινομένη
χλανὶς αὐτῷ πολὺν χρόνον, ἔργον ὑπερήφανον, εἰ-
κασμα τοῦ κόσμου καὶ τῶν κατ' οὐρανὸν φαινομένων·
5 ὁ κατελείφθη μὲν ἡμιτελὲς ἐν τῇ μεταβολῇ τῶν πραγ-
μάτων, οὐδεὶς δὲ ἐτόλμησεν αὐτῇ χρῆσασθαι, καίπερ
οὐκ ὀλίγων ὕστερον ἐν Μακεδονίᾳ σοβαρῶν γενομένων
βασιλέων.

XLII. Οὐ μόνον δὲ τούτοις τοῖς θεάμασι ἐλύπει
10 τοὺς ἀνθρώπους ἀήθεις ὄντας, ἀλλὰ καὶ τρυφὴν καὶ
δίαιταν ἐβαρύνοντο· καὶ μάλιστα δὴ τὸ δυσόμιλον αὐ-
τοῦ καὶ δυσπρόσοδον. Ἦ γὰρ οὐ παρεῖχε καιρὸν ἐντυ-
χεῖν, ἢ χαλεπὸς ἦν καὶ τραχὺς ἐντυγχάνουσιν. Ἀθη-
ναίων μὲν γὰρ, περὶ οὓς ἐσπουδάκει μάλιστα τῶν Ἑλ-
15 λήνων, ἔτη δύο πρεσβείαν κατέσχευεν, ἐκ Λακεδαιμόνος
δὲ ἐνὸς πρεσβευτοῦ παραγενομένου καταφρονεῖσθαι δο-
κῶν ἠγανάκτησεν. Ἀστειῶς μέντοι καὶ Λακωνικῶς ἐκεί-
νος, εἰπόντος αὐτοῦ „Τί σὺ λέγεις; ἕνα Λακεδαιμόνιοι
πρεσβευτὴν ἐπεμψαν;“ „Ναί“ εἶπεν „ὦ βασιλεῦ, πρὸς
20 ἕνα.“ Δόξαντος δὲ αὐτοῦ ποτε δημοτικώτερον ἐξελαύ-
νειν καὶ πρὸς ἐντεῦξιν ἔχειν οὐκ ἀηδῶς συνέδραμόν τι-
νες ἐγγράφους ἀξιόσεις ἀναδιδόντες. Δεξαμένον δὲ
πάσας καὶ τῇ χλαμῦδι συλλαβόντος ἤσθησαν οἱ ἀνθρω-
ποι καὶ παρηκολούθουν· ὡς δὲ ἦλθεν ἐπὶ τὴν τοῦ Ἀξιοῦ
25 γέφυραν, ἀναπτύξας τὴν χλαμῦδα πάσας εἰς τὸν ποτα-
μὸν ἐξέριψε. Καὶ τοῦτο δὴ δεινῶς ἠγίασε τοὺς Μακε-
δόνας ὑβρίζεσθαι δοκοῦντας, οὐ βασιλεύεσθαι, καὶ Φι-
λίππου μνημονεύοντας ἢ τῶν μνημονευόντων ἀκούον-
τας, ὡς μέτριος ἦν περὶ ταῦτα καὶ κοινός. Καὶ ποτε
30 πρεσβυτέρου γυναιίου κόπτοντος αὐτὸν ἐν παρόδῳ τι-
καὶ δεομένου πολλάκις ἀκουσθῆναι, φήσας μὴ σχολα-

ζειν, ἐγκραγόντος ἐκείνου καὶ „Μὴ βασιλευέ“ εἰπόντος, δηχθεὶς σφόδρα καὶ πρὸς τούτῳ γενόμενος ἀνέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ πάντα ποιησάμενος ὕστερα τοῖς ἐν- τυχεῖν βουλομένοις, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς πρεσβυτίδος 5 ἐκείνης, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐσχόλασεν. Οὐδὲν γὰρ οὐ- τως βασιλεῖ προσῆκον, ὡς τὸ τῆς δίκης ἔργον. Ἄρης μὲν γὰρ τύραννος, ὡς φησι Τιμόθεος, νόμος δὲ πάντων βασιλεὺς κατὰ Πίνδαρόν ἐστι· καὶ τοὺς βασιλεῖς Ὀμη- ρός φησιν οὐχ ἐλεπόλεις οὐδὲ ναῦς χαλκήρεις, ἀλλὰ θέ- 10 μιστας παρὰ τοῦ Διὸς λαμβάνοντας εὔεσθαι καὶ φυλάσ- σειν, καὶ τοῦ Διὸς οὐ τὸν πολεμικώτατον οὐδὲ τὸν ἀδι- κώτατον καὶ φονικώτατον τῶν βασιλέων, ἀλλὰ τὸν δι- καιώτατον ἀριστήν καὶ μαθητὴν προσηγόρευκεν. Ἄλλα Δημήτριος ἔχαιρε τῷ βασιλεῖ τῶν θεῶν ἀνομοιοτάτην 15 ἐπιγραφόμενος προσωνυμίαν· ὁ μὲν γὰρ Πολιεὺς καὶ Πολιοῦχος, ὁ δὲ Πολιορκητὴς ἐπέκλησιν ἔσχεν. Οὕτως ἐπὶ τὴν τοῦ καλοῦ χώραν τὸ αἰσχρὸν ὑπὸ δυνάμεως ἀμαθοῦς ἐπελθὼν συνφικεῖωσε τῇ δόξῃ τὴν ἀδικίαν.

XLIII. Ὁ δ' οὖν Δημήτριος ἐπισφαλέστατα νοσήσας 20 ἐν Πέλλῃ μικροῦ τότε Μακεδονίαν ἀπέβαλε, καταδρα- μόντος ὀξέως Πύρρου καὶ μέχρις Ἐδέσσης προελθόντος. Ἄμα δὲ τῷ κουφότερος γενέσθαι πάνυ φραδίως ἐξελάσας αὐτὸν ἐποίησάτο τινας ὁμολογίας, οὐ βουλούμενος ἐμπο- δῶν ὄντι συνεχῶς προσπταίων καὶ τοπομαχῶν ἦττον εἶ- 25 ναι πρὸς οἷς διενοεῖτο. Διενοεῖτο δὲ οὐθὲν ὀλίγον, ἀλλὰ πᾶσαν ἀναλαμβάνειν τὴν ὑπὸ τῷ πατρὶ γενομένην ἀρχήν. Καὶ τῆς ἐλπίδος ταύτης καὶ τῆς ἐπιβολῆς οὐκ ἀπελείπετο τὰ τῆς παρασκευῆς, ἀλλὰ στρατιᾶς μὲν ἦδη συνετέτακτο πεζῆς μυριάδας δέκα δισχιλίων ἀνδρῶν 30 ἀποδεούσας, καὶ χωρὶς ἰππέας ὀλίγῳ δισχιλίων καὶ μυ- ρίων ἐλάττους. Στόλον δὲ νεῶν ἅμα πεντακοσίων κα- ταβαλλόμενος τὰς μὲν ἐν Πειραιεὶ τρώπεις ἔθετο, τὰς δὲ

ἐν Κορίνθῳ, τὰς δὲ ἐν Χαλκίδι, τὰς δὲ περὶ Πέλλαν, αὐτὸς ἐπιῶν ἐκασταχόσε καὶ διδάσκων ἅ χρῆ καὶ συντε- χνώμενος, ἐκπληττομένων ἀπάντων οὐ τὰ πλήθη μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ μεγέθη τῶν ἔργων. Οὐδεὶς γὰρ εἶδεν ἀν- θρώπων οὔτε πεντεκαϊδεκῆρη ναῦν πρότερον οὔτε ἐκ- 5 καιδεκῆρη, ἀλλ' ὕστερον τεσσαρακοντήρη Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ ἐναυπηγήσατο, μῆκος διακοσίων ὀγδοή- κοντα πηχῶν, ὕψος δὲ ἕως ἀκροστολίου πεντήκοντα δυεῖν δεόντων, ναύταις δὲ χωρὶς ἐρετῶν ἐξηρτυμένην τετρακοσίοις, ἐρέταις δὲ τετρακισχιλίοις, χωρὶς δὲ τού- 10 των ὀπλίτας δεχομένην ἐπὶ τε τῶν παρόδων καὶ τοῦ κα- ταστρώματος ὀλίγῳ τρισχιλίων ἀποδέοντας. Ἄλλα θεῖαν μόνην ἐκείνη παρέσχε· καὶ μικρὸν ὄσον διαφέρουσα τῶν μονίμων οἰκοδομημάτων, φανῆναι πρὸς ἐπίδειξιν, οὐ χρεῖαν, ἐπισφαλῶς καὶ δυσέργως ἐκινήθη. Τῶν δὲ 15 Δημητρίου νεῶν οὐκ ἦν τὸ καλὸν ἀναγώνιστον, οὐδὲ τῷ περιττῷ τῆς κατασκευῆς ἀπεστεροῦντο τὴν χρεῖαν, ἀλλὰ τὸ τάχος καὶ τὸ ἔργον ἀξιοθεατότερον τοῦ μεγέθους παρείχον.

XLIV. Αἰρομένης οὖν τσαυτῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν 20 Ἀσίαν, ὅσῃν μετ' Ἀλέξανδρον οὐδεὶς ἔσχε πρότερον, οἱ τρεῖς συνέστησαν ἐπὶ τὸν Δημήτριον, Σέλευκος, Πτο- λεμαῖος, Ἀνσίμαχος· ἔπειτα κοινῇ πρὸς Πύρρον ἀπο- στείλαντες ἐκέλευον ἐξάπτεσθαι Μακεδονίας καὶ μὴ νο- μίζειν σπονδὰς, αἷς Δημήτριος οὐκ ἐκείνῳ τὸ μὴ πολε- 25 μείσθαι δέδωκεν, ἀλλ' εἴληφεν ἑαυτῷ τὸ πολεμεῖν οἷς βούλεται πρότερον. Δεξαμένου δὲ Πύρρου πολὺς πε- ριέστη πόλεμος ἐτι μέλλοντα Δημήτριον. Ἄμα γὰρ τὴν μὲν Ἑλλάδα πλεύσας στόλῳ μεγάλῳ Πτολεμαῖος ἀφίστη, Μακεδονίαν δὲ Ἀνσίμαχος ἐκ Θράκης, ἐκ δὲ τῆς ὁμόρου 30 Πύρρος ἐμβαλόντες ἐλεηλάτουν. Ὁ δὲ τὸν μὲν υἱὸν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ βοηθῶν Μακε-

δονία πρώτοι ὤρμησεν ἐπὶ Λυσίμαχον· ἀγγέλλεται δὲ αὐτῷ Πύρρος ἠρηκῶς πόλιν Βέροϊαν. Καὶ τοῦ λόγου ταχέως εἰς τοὺς Μακεδόνας ἐμπεσόντος οὐδὲν ἔτι τῷ Δημητρίῳ κατὰ κόσμον εἶχεν, ἀλλὰ καὶ ὀδυρμῶν καὶ 5 δακρύων καὶ πρὸς ἐκείνον ὀργῆς καὶ βλασφημιῶν μεστόν ἦν τὸ στρατόπεδον, καὶ συμμένειν οὐκ ἤθελον, ἀλλ' ἀπιέναι, τῷ μὲν λόγῳ πρὸς τὰ οἴκοι, τῇ δὲ ἀληθείᾳ πρὸς τὸν Λυσίμαχον. Ἐδοξεν οὖν τῷ Δημητρίῳ Λυσίμαχον μὲν ἀποστῆναι πορρωτάτω, πρὸς δὲ Πύρρον τρέ- 10 πεσθαι· τὸν μὲν γὰρ ὁμόφυλον εἶναι καὶ πολλοῖς συνήθη δι' Ἀλέξανδρον, ἐπὶ πλυν δὲ καὶ ξένον ἄνδρα τὸν Πύρρον οὐκ ἂν αὐτοῦ προτιμῆσαι Μακεδόνας. Τούτων μέντοι πολὺ διεψεύσθη τῶν λογισμῶν. Ὡς γὰρ ἐγγυὲς ἐλθῶν τῷ Πύρρῳ παρεστρατοπέδευσεν, αἰεὶ μὲν αὐτοῦ 15 τὴν ἐν τοῖς ὄπλοις λαμπρότητα θαυμάζοντες, ἕκ τε τοῦ παλαιωτάτου καὶ βασιλικώτατου εἰθισμένοι νομίζειν τὸν ἐν τοῖς ὄπλοις κράτιστον, τότε δὲ καὶ πρῶτος κεχρησθαι τοῖς ἀλισκομένοις πυνθανόμενοι, πάντως δὲ καὶ πρὸς ἕτερον καὶ πρὸς τοῦτον ἀπαλλαγῆναι τοῦ Δημητρίου 20 ζητοῦντες, ἀπεχώρουν λάθρα καὶ κατ' ὀλίγους τό γε πρῶτον, εἶτα φανερωῶς ἅπαν εἶχε κίνησιν καὶ ταραχὴν τὸ στρατόπεδον, τέλος δὲ τῷ Δημητρίῳ τολμήσαντές τινες προσελθεῖν ἐκέλευον ἀπιέναι καὶ σῶζειν αὐτόν· ἀπειρηκέναι γὰρ ἤδη Μακεδόνας ὑπὲρ τῆς ἐκείνου τρυ- 911 25 φῆς πολεμοῦντας. Οὗτοι μετριώτατοι τῶν λόγων ἐφαίνοντο τῷ Δημητρίῳ πρὸς τὴν τῶν ἄλλων τραχύτητα· καὶ παρελθὼν ἐπὶ σκηνὴν, ὥσπερ οὐ βασιλεὺς, ἀλλ' ὑποκριτής, μεταμφιεύνεται χλαμίδα φαιᾶν ἀντὶ τῆς τραγικῆς ἐκείνης, καὶ διαλαθῶν ὑπεχώρησεν. Ὀρμησάντων 30 δὲ τῶν πλείστων εὐθύς ἐφ' ἀρπυγὴν καὶ πρὸς ἀλλήλους διαμαχομένων καὶ τὴν σκηνὴν διασπώντων, ἐπιφανεῖς ὁ Πύρρος ἐκράτησεν αὐτοβοεῖ καὶ κατέσχε τὸ στρατόπεδον.

Καὶ γίνεται πρὸς Λυσίμαχον αὐτῷ συμπάσης Μακεδονίας νέμησης, ἐπταετίαν ὑπὸ Δημητρίου βεβαίως ἀρχῆ ἴσης.

XLV. Οὕτω δὲ τοῦ Δημητρίου τῶν πραγμάτων ἐκπεσόντος καὶ καταφυγόντος εἰς Κασάνδρειαν, ἣ γυνὴ Φίλα περιπαθῆς γενομένη προσιδεῖν μὲν οὐκ ὑπέμεινεν 5 αὐτῆς ἰδιώτην καὶ φυγάδα τὸν τλημονέστατον βασιλέαν Δημήτριον, ἀπειπαμένη δὲ πᾶσαν ἐλπίδα καὶ μισήσασα τὴν τύχην αὐτοῦ βεβαιοτέραν ἐν τοῖς κακοῖς οὐσάν ἢ τοῖς ἀγαθοῖς πιούσα φάρμακον ἀπέθανε. Δημήτριος δὲ ἔτι τῶν λοιπῶν ναυαγίων ἔχασθαι διανοηθεὶς ἀπῆρεν 10 εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς ἐκεῖ στρατηγούς καὶ φίλους συνῆγεν. Ἦν οὖν ὁ Σοφοκλέους Μενέλαος εἰκόνα ταῖς αὐτοῦ τύχαις παρατίθησιν

ἀλλ' οὐμὸς αἰεὶ πότμος ἐν πυκνῷ θεοῦ
τροχῷ κυκλεῖται καὶ μεταλλάσσει φύσιν, 15
ὥσπερ σελήνης δ' ὄψις εὐφρόνας δύο
στῆναι δύναιτ' ἂν οὔ ποτ' ἐν μορφῇ μιᾷ,
ἀλλ' ἐξ ἀδήλου πρῶτον ἔρχεται νέα
πρόσωπα καλλύνουσα καὶ πληρουμένη,
χῶτανπερ αὐτῆς εὐγενεστάτη φανῆ, 20
πάλιν διαρρεῖ κείς τὸ μηδὲν ἔρχεται,

ταύτη μᾶλλον ἂν τις ἀπεικάσαι τὰ Δημητρίου πρόγματα καὶ τὰς περὶ αὐτὸν ἀυξήσεις καὶ φθίσεις καὶ ἀναπληρώσεις καὶ ταπεινότητας, οὐ γὰρ καὶ τότε παντάπασιν ἀπολείπειν καὶ κατασβέννυσθαι δοκοῦντος ἀνέλαμπεν αὐ- 25 θις ἢ ἀρχή, καὶ δυνάμεις τινὲς ἐπιρρέουσαι κατὰ μικρὸν ἀνεπλήρουν τὴν ἐλπίδα. Καὶ τό γε πρῶτον ἰδιώτης καὶ τῶν βασιλικῶν κοσμίων ἔρημος ἐπεφοῖτα ταῖς πόλεσι, καὶ τις αὐτὸν ἐν Θήβαις τοιοῦτον θεασάμενος ἐχρησάτο τοῖς Εὐρύπιδου στίχοις οὐκ ἀηδῶς 30

μορφὴν ἀμείψας ἐκ θεοῦ βροθησίαν
πάρεστι Δίρκης νάματ' Ἰσμηνοῦ θ' ὕδαρ·

XLVI. ἐπεὶ δὲ ἅπαξ ὥσπερ εἰς ὁδὸν βασιλικὴν τὴν ἐλπίδα κατέστη καὶ συνίστατο πάλιν σῶμα καὶ σχῆμα περὶ αὐτὸν ἀρχῆς, Θηβαίοις μὲν ἀπέδωκε τὴν πολιτείαν, Ἀθηναῖοι δὲ ἀπέστησαν αὐτοῦ. Καὶ τὸν τε Δίφιλον, 5 ὃς ἦν ἱερεὺς τῶν Σωτήρων ἀναγεγραμμένος, ἐκ τῶν ἐπωνύμων ἀνείλον, ἄρχοντας αἰρεῖσθαι πάλιν, ὥσπερ ἦν πάτριον, ψηφισάμενοι, τὸν τε Πύρρον ἐκ Μακεδονίας μετεπέμποντο, μᾶλλον ἢ προσεδόκησαν ἰσχύοντα τὸν Δημήτριον ὀρώντες. Ὁ δὲ ὀργῇ μὲν ἐπῆλθεν ἀν- 10 τοῖς καὶ πολιορκίαν περὶ τὸ ἄστυ συνεστήσατο καρτεράν, Κράτητος δὲ τοῦ φιλοσόφου πεμφθέντος ὑπὸ τοῦ δήμου πρὸς αὐτόν, ἀνδρὸς ἐνδόξου καὶ δυνατοῦ, τὰ μὲν οἷς ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων ἐδεῖτο πεισθεῖς, τὰ δὲ ἐξ ὧν ἐδίδασκε περὶ τῶν ἐκείνῳ συμφερόντων νοήσας 15 ἔλυσε τὴν πολιορκίαν, καὶ συναγαγὼν ὅσαι νῆες ἦσαν αὐτῷ καὶ στρατιώτας μυρίους καὶ χιλίους σὺν ἱππεῦσιν ἐμβιβάσας, ἐπὶ τὴν Ἀσίαν ἐπλεῖ, Λυσιμάχου Καρίαν καὶ Ἀνθίαν ἀποστήσων. Δέχεται δὲ αὐτὸν Εὐρυδίκη περὶ Μίλητον, ἀδελφὴ Φίλας, ἄγουσα τῶν αὐτῆς καὶ Πτολε- 20 μαίου θυγατέρων Πτολεμαῖδα καθωμολογημένην ἐκείνῳ πρότερον διὰ Σελεύκου. Ταύτην γαμεῖ Δημήτριος Εὐρυδικῆς ἐκδιδοῦσης. Καὶ μετὰ τὸν γάμον εὐθύς ἐπὶ τὰς πόλεις τρέπεται, πολλῶν μὲν ἐκουσίως προστιθεμένων, πολλὰς δὲ καὶ βιαζόμενος. Ἐλαβε δὲ καὶ Σάρδεις· καὶ 25 τινες τῶν Λυσιμάχου στρατηγῶν ἀπεχώρησαν πρὸς αὐτὸν χρήματα καὶ στρατιὰν κομίζοντες. Ἐπερχομένου δὲ Ἀγαθοκλέους τοῦ Λυσιμάχου μετὰ δυνάμεως ἀνέβαινεν εἰς Φοργίαν, ἐγνωκώς, ἄνπερ Ἀρμενίας ἐπιλάβηται, Μηδίαν κινεῖν καὶ τῶν ἄνω πραγμάτων ἔχεισθαι, πολλὰς 30 ἐξωθουμένῳ περιφυγὰς καὶ ἀναχωρήσεις ἐχόντων. Ἐπομένου δὲ Ἀγαθοκλέους ἐν ταῖς συμπλοκαῖς περιῆν, ἐπισιτισμοῦ δὲ καὶ προνομῶν εἰργόμενος ἠπορεῖτο, καὶ τοῖς

στρατιώταις δι' ὑποψίας ἦν ὡς ἐπ' Ἀρμενίαν καὶ Μηδίαν ἐκτοπίζων. Ἄμα δὲ μᾶλλον ὁ λιμὸς ἐπέτεινε, καὶ διαμαρτία τις γενομένη περὶ τὴν τοῦ Λύκου διάβασιν πλήθος ἀνθρώπων ἀρπασθὲν ὑπὸ τοῦ φεύματος ἀπώλε- 5 σεν. Ὅμως δὲ τοῦ σκώπτειν οὐκ ἀπέχοντο· προγράφει δὲ τις αὐτοῦ πρὸ τῆς σκηνῆς τὴν τοῦ Οἰδίποδος ἀρχὴν μικρὸν παραλλάξας·

τέκνον τυφλοῦ γέροντος Ἀντιγόνου, τίνας
χώρους ἀφίγμεθα;

XLVII. Τέλος δὲ καὶ νόσου τῷ λιμῷ συνεπιτιθεμέ- 10 νης, ὥσπερ εἰώθειν, ἐπὶ βρώσεις ἀναγκαίας τρεπομένων, τοὺς πάντας οὐκ ἐλάσσονας ὀκτακισχιλίων ἀποβαλὼν ἀνῆγεν ὀπίσω τοὺς λοιπούς· καὶ καταβὰς εἰς Ταρσὸν ἐβούλετο μὲν ἀπέχεσθαι τῆς χώρας οὔσης ὑπὸ Σελεύκῳ τότε καὶ πρόφασιν ἐκείνῳ μηδεμίαν παρασχεῖν, 15 ὡς δὲ ἦν ἀμήχανον, ἐν ταῖς ἐσχάταις ὄντων ἀπορίαις τῶν στρατιωτῶν, καὶ τοῦ Ταύρου τὰς ὑπερβολὰς Ἀγαθοκλῆς ἀπετείχισε, γράφει πρὸς Σέλευκον ἐπιστολὴν μακρὸν τινα τῆς αὐτοῦ τύχης ὀδυρμόν, εἶτα πολλὴν ἰκεσίαν καὶ δέησιν ἔχουσαν ἀνδρὸς οἰκείου λαβεῖν οἴκτου, 20 ἄξια καὶ πολεμίοις συναλγῆσαι πεπονθότος. Ἐπικλασθέντος δὲ πρὸς Σελεύκου καὶ γράψαντος τοῖς ἐκεῖ στρατηγοῖς, ὅπως αὐτῷ τε τῷ Δημητρίῳ χορηγίαν βασιλικὴν καὶ τῇ δυνάμει τροφὴν ἄφθονον παρέχωσιν, ἐπελθὼν Πατροκλῆς, ἀνὴρ συνετὸς εἶναι δοκῶν καὶ Σελεύκῳ φί- 25 λος πιστός, οὐ τὸ τῆς δαπάνης ἔφη πλεῖστον εἶναι τῶν Δημητρίου στρατιωτῶν τρεφομένων, ἀλλ' ἐνδιατρίβοντα τῇ χώρᾳ Δημήτριον οὐ καλῶς περιορᾶν αὐτόν, ὃς αἰεὶ βιαιότατος ὢν καὶ μεγαλοπραγμονέστατος βασιλέων νῦν ἐν τύχαις γέγονεν, αἱ καὶ τοὺς φύσει μετρίους ἐξά- 30 γουσι τολμᾶν καὶ ἀδικεῖν. Ἐκ τούτου παροξυνθεὶς ὁ Σέλευκος ἐξώρμησεν εἰς Κιλικίαν μετὰ πολλῆς δυνά- 22*

μεως. Ὁ δὲ Δημήτριος ἐκπλαγείς τῇ δι' ὀλίγον μεταβολῇ τοῦ Σελεύκου καὶ φοβηθεὶς ὑπέστειλε τοῖς ὄχρωτάτοις τοῦ Ταύρου, καὶ διαπεμπόμενος ἡξίου μάλιστα μὲν αὐτὸν περιιδεῖν τῶν αὐτονόμων τινὰ βαρβάρων 5 κτησάμενον ἀρχὴν, ἐν ἣ καταβιάσεται πλάνης καὶ φυγῆς πανσάμενος, εἰ δὲ μὴ, τὸν χειμῶνα διαθρέψαι τὴν δύναμιν αὐτόθι καὶ μὴ πάντων ἐνδεᾶ καὶ γυμνὸν ἐξελαύνειν καὶ προβάλλειν τοῖς πολεμίοις.

XLVIII. Ἐπεὶ δὲ Σέλευκος ταῦτα πάντα ὑποπτέουσι 10 ἐκέλευσεν αὐτόν, εἰ βούλεται, δύο μῆνας ἐν τῇ Καταονίᾳ χειμάσαι, δόντα τοῖς πρώτοις τῶν φίλων ὀμήρους, ἅμα δὲ τὰς εἰς Συρίαν ἀπετείχιζεν ὑπερβολάς, ἐγκλειόμενος, ὡσπερ θηρίον, ὃ Δημήτριος κύκλῳ καὶ περιβαλλόμενος ὑπ' ἀνάγκης τρέπεται πρὸς ἀλκὴν, καὶ τὴν 15 τε χώραν κατέτρεχε καὶ τῷ Σελεύκῳ προσβάλλοντι συμπλεκόμενος αἰεὶ πλέον εἶχε. Καί ποτε τῶν δρεπανηφόρων εἰς αὐτὸν ἀφεθέντων ὑποστὰς τροπὴν ἐποιήσατο, καὶ τῶν εἰς Συρίαν ὑπερβολῶν τοὺς ἀποτειχίζοντας ἐξελάσας ἐκράτησε. Καὶ ὅλως ἐπῆρο τῇ γνώμῃ, καὶ τοὺς 20 στρατιώτας ἀνατεταρορηκότας ὁρῶν παρεσκευάζετο διαγωνίσασθαι πρὸς τὸν Σέλευκον ἐπὶ τοῖς μεγίστοις ἄθλοις, ἠπορημένον ἤδη καὶ αὐτόν. Ἀπέστρεψε μὲν γὰρ τὴν παρὰ Ἀνσιμάχου βοήθειαν ἀπιστῶν καὶ φοβούμενος, αὐτὸς δὲ καθ' ἑαυτὸν ὄκνει τῷ Δημητρίῳ συνάψαι, δεδιώς τὴν ἀπόνοιαν αὐτοῦ καὶ τὴν αἰεὶ μεταβολὴν 25 ἐκ τῶν ἐσχάτων ἀποριῶν τὰς μεγίστας ἐντυχίας ἐπιφέρουσαν. Νόσος μὲντοι βαρεῖα τὸν Δημήτριον ἐν τούτῳ καταλαβοῦσα τό τε σῶμα δεινῶς ἐκάκωσε καὶ τὰ πράγματα παντάπασιν διέφθειρεν. Οἱ μὲν γὰρ ἀπεχώρησαν 30 πρὸς τοὺς πολεμίους, οἱ δὲ διερρόνησαν αὐτοῦ τῶν στρατιωτῶν. Μόλις δὲ ἐν ἡμέραις τεσσαράκοντα ῥαῖσας καὶ τοὺς ὑπολοίπους ἀναλαβὼν καὶ ὀρμήσας, ὅσον ἰδεῖν καὶ

δοξάσαι τοὺς πολεμίους, ἐπὶ Κιλικίας, εἶτα νυκτὸς ἄνευ σάλπιγγος ἄρας ἐπὶ θάτερα καὶ τὸν Ἀμανὸν ὑπερβαλὼν ἐπόρθει τὴν κάτω χώραν ἄχρι τῆς Κυρρηστικῆς.

XLIX. Ἐπιφανέντος δὲ τοῦ Σελεύκου καὶ ποιουμένου τὰς καταλύσεις ἐγγύς, ἀναστήσας ὁ Δημήτριος τὸ 5 στράτευμα νυκτὸς ἐβάδιζεν ἐπ' αὐτὸν ἀγνοοῦντα μέχρι πολλοῦ καὶ κοιμώμενον. Αὐτομόλων δὲ τινων παραγενομένων καὶ φρασάντων τὸν κίνδυνον ἐκπλαγείς καὶ ἀναπηδήσας ἐκέλευσε σημαίνειν, ἅμα τὰς κρηπίδας ὑποδύμενος καὶ βοῶν πρὸς τοὺς ἐταίρους, ὡς θηρίῳ δεινῷ 10 συμπλέκεται. Δημήτριος δὲ τῷ θορύβῳ τῶν πολεμίων αἰσθόμενος, ὅτι μεμήνυται, κατὰ τάχος ἀπήγευ. Ἄμα δ' ἡμέρα προσκειμένου τοῦ Σελεύκου πέμψας τινὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐπὶ θάτερον κέρας ἐποίησέ τινα τροπὴν τῶν ἐναντίων. Εἶτα μέντοι Σέλευκος αὐτὸς ἀφείλε τὸν ἱπ- 15 πον καὶ τὸ κράνος ἀποθέμενος καὶ λαβὼν πέλτην ἀπήντα τοῖς μισθοφόροις, ἐπιδεικνύμενος αὐτόν καὶ μεταβαλέσθαι παρακαλῶν ἤδη ποτὲ συμφρονήσαντας, ὅτι φειδόμενος ἐκείνων, οὐ Δημητρίου, χρόνον πολὺν διατέλεκεν. Ἐκ τούτου πάντες ἀσπαζόμενοι καὶ βασιλέα 20 προσαγορεύοντες μεθίσταντο. Δημήτριος δὲ πολλῶν μεταβολῶν αἰσθόμενος ἐσχάτην ἐκείνην ἤκουσαν ἐπ' αὐτόν, ἐκκλίνας ἐπὶ τὰς Ἀμανίδας ἔφυγε πύλας, καὶ καταβαλὼν εἰς ὕλην τινὰ συνηρεφῆ μετὰ φίλων τινῶν καὶ ἀκολούθῳ ὀλίγων παντάπασιν ὄντων προσέμενε τὴν 25 νύκτα, βουλόμενος, εἰ δύναίτο, τῆς ἐπὶ Καῦνον ὁδοῦ λαβέσθαι καὶ διεκπεσεῖν ἐπὶ τὴν θάλασσαν, οὐ τὸν ναύσταθμον εὐρήσειν ἤλπιζεν. Ὡς δὲ ἔγνω μὴδὲ ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐφόδιον ἔχοντας αὐτούς, ἐπ' ἄλλων ἐγένετο λογισμῶν. Εἶτα μὲντοι Σωσιγένης ἐπῆλθεν, ἐταίρος 30 αὐτοῦ, χρυσοῦς τετρακοσίους ὑπεξωσμένος· καὶ ἀπὸ τούτων ἐλπίζοντες ἄχρι θαλάσσης διαγενήσεσθαι πρὸς

τὰς ὑπερβολὰς ἐχώρουν σκοταῖοι. Πυρῶν δὲ καιομένων
 πρὸς αὐταῖς πολεμίων ἀπογνόντες ἐκείνην τὴν ὁδὸν αὐ-
 θις ἀνεχώρησαν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, οὔτε πάντες
 (ἐνιοὶ γὰρ ἀπέδρασαν) οὔτε ὁμοίως οἱ παραμένοντες πρό-
 5 θυμοὶ. Τολμήσαντος δὲ τινος εἰπεῖν τι, ὡς Σελεύκῳ
 χρὴ τὸ σῶμα παραδοῦναι Δημήτριον, ὥρμησε μὲν τὸ ξί-
 φος σπασάμενος ἀνελεῖν αὐτόν, οἱ δὲ φίλοι περιστάν-
 τες καὶ παραμυθούμενοι συνέπεισαν οὕτω ποιῆσαι.
 Καὶ πέμπει πρὸς Σέλευκον ἐπιτρέπων ἐκείνῳ τὰ καθ'
 10 αὐτόν.

L. Ἀκούσας δὲ Σέλευκος οὐκ ἔφη τῇ Δημητρίου
 τύχῃ σῶζεσθαι Δημήτριον, ἀλλὰ τῇ αὐτοῦ, μετὰ τῶν
 ἄλλων καλῶν αὐτῷ φιλανθρωπίας καὶ χρηστότητος ἐπί-
 δεξιῶν διδούσῃ. Καλέσας δὲ τοὺς ἐπιμελητὰς σκηνὴν
 15 τε πηγνύναι βασιλικὴν ἐκέλευσε, καὶ τὰλλα πάντα ποι-
 εῖν καὶ παρασκευάζειν εἰς ὑποδοχὴν καὶ θεραπείαν με-
 γαλοπρεπῶς. Ἦν δὲ τις Ἀπολλωνίδης παρὰ τῷ Σελεύκῳ,
 τοῦ Δημητρίου γεγονώς συνήθης· τοῦτον εὐθύς ἐξέ-
 πεμψε πρὸς αὐτόν, ὅπως ἡδίων γένηται καὶ θαρρῶν ὡς
 20 πρὸς οἰκτεῖον ἄνδρα καὶ κηδεστὴν ἀπαντῶν. Φανερῶς
 δὲ τῆς γνώμης αὐτοῦ γενομένης ὀλίγοι τὸ πρῶτον, εἶτα
 οἱ πλείστοι τῶν φίλων ἐξεπήδων παρὰ τὸν Δημήτριον
 ἀμιλλώμενοι καὶ φθάνοντες ἀλλήλους· ἠλπίζετο γὰρ
 εὐθύς παρὰ τῷ Σελεύκῳ μέγιστος ἔσεσθαι. Τοῦτο δὲ
 25 ἐκείνῳ μὲν εἰς φθόνον μετέβαλε τὸν ἔλεον, τοῖς δὲ κα-
 κοήθεσι καὶ βασκάνοις παρέσχεν ἀποτρέψαι καὶ δια-
 φθεῖραι τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ βασιλέως, ἐκφοβήσασιν
 αὐτόν, ὡς οὐκ εἰς ἀναβολάς, ἀλλ' ἅμα τῷ πρῶτον ὀφθῆ-
 ναι τὸν ἄνδρα μεγάλων ἐσομένων ἐν τῷ στρατοπέδῳ
 30 νεωτερισμῶν. Ἄρτι δὲ τοῦ Ἀπολλωνίδου πρὸς τὸν Δη-
 μήτριον ἀφιγμένου περιχαροῦς, καὶ τῶν ἄλλων ἐπερχο-
 μένων καὶ λόγους θαυμαστοὺς ἀπαγγελλόντων περὶ τοῦ

Σελεύκου καὶ τοῦ Δημητρίου μετὰ τηλικαύτην δυστυ-
 χίαν καὶ κακοπραγίαν, εἰ καὶ πρότερον ἐδόκει εἶναι πα-
 ράδοσιν τοῦ σώματος αἰσχρὰν πεποιῆσθαι, τότε μετε-
 γνωκώτος διὰ τὸ θαρρεῖν καὶ πιστεῦναι ταῖς ἐλπίσιν,
 ἦλθε Πανσανίας ἔχων στρατιώτας ὁμοῦ πεζοὺς καὶ ἵπ- 5
 πεῖς περὶ χιλίους. Καὶ τούτοις περισχῶν τὸν Δημήτριον
 ἄφνω, τοὺς δὲ ἄλλους ἀποστήσας, Σελεύκῳ μὲν αὐτόν
 εἰς ὄψιν οὐ κατέστησεν, εἰς δὲ Χερρόνησον τὴν Συρια-
 κὴν ἀπήγαγεν, ὅπου τὸ λοιπὸν ἰσχυρᾶς φυλακῆς ἐπι-
 σταθείσης θεραπεία μὲν ἦκεν ἱκανὴ παρὰ Σελεύκου καὶ 10
 χορήματα καὶ δίαίτα παρεσκευάζετο καθ' ἡμέραν οὐ μεμ-
 πτή, δρόμοι δὲ καὶ περίπατοι βασιλικοὶ καὶ παράδεισοι
 θήρας ἔχοντες ἀπεδείχθησαν· ἦν δὲ καὶ τῶν φίλων τῶν
 συμφυγόντων τῷ βουλομένῳ συνεῖναι, καὶ παρ' αὐτοῦ
 15 τινες ὅμως ἐπιφοιτῶντες [ἀπὸ τοῦ Σελεύκου] ἦγον κο-
 μίζοντες ἐπιεικεῖς λόγους καὶ θαρρεῖν παρακαλοῦντες,
 ὡς, ὅταν πρῶτον Ἀντίοχος ἀφίκηται σὺν Στρατονίκῃ,
 διεθησόμενον.

LI. Ὁ δὲ Δημήτριος ἐν τῇ τοιαύτῃ τύχῃ γεγονώς
 ἐπέστειλε τοῖς περὶ τὸν υἱὸν καὶ τοῖς περὶ Ἀθήνας καὶ 20
 Κόρινθον ἡγεμόσι καὶ φίλοις μῆτε γράμμασιν αὐτοῦ
 μῆτε σφραγίδι πιστεῦναι, ἀλλ' ὥσπερ τεθνηκότος Ἀντι-
 γόνῳ τὰς πόλεις καὶ τὰ λοιπὰ πράγματα διαφυλάττειν.
 Ἀντίγονος δὲ τὴν τοῦ πατρὸς σύλληψιν πυθόμενος καὶ
 βαρέως ἐνεγκῶν καὶ πενθίμην ἀναλαβῶν ἐσθῆτα πρὸς 25
 τε τοὺς ἄλλους βασιλεῖς ἔγραψε καὶ πρὸς αὐτὸν Σέλευ-
 κον, δεόμενος καὶ πᾶν, ὅ τι λοιπὸν ἦν αὐτοῖς, παραδι-
 δοῦς, καὶ πρὸ παντὸς ὀμηρεύειν ἔτοιμος ὢν αὐτὸς ὑπὲρ
 τοῦ πατρὸς. Καὶ συνεδέοντο ταῦτα πόλεις τε πολλαὶ
 καὶ δυνάσται πληρὴν Ἀνσιμάχου. Ἀνσιμάχος δὲ καὶ χρή- 30
 ματα πολλὰ πέμπων ὑπισχνεῖτο Σελεύκῳ κτείναντι Δη-
 μήτριον. Ὁ δὲ ἐκείνον μὲν καὶ ἄλλως προβαλλόμενος

ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τούτῳ μιᾶρὸν ἠγεῖτο καὶ βάρβαρον, Ἀντιόχῳ δὲ τῷ παιδί καὶ Στρατονίῃ φυλάττων Δημήτριον, ὡς ἐκείνων ἢ χάρις γένοιτο, παρήγε τὸν χρόνον.

LIH. Ὁ δὲ Δημήτριος, ὡς ἐν ἀρχῇ τὴν τύχην προσπεσοῦσαν ὑπέμεινε καὶ ῥᾶον ἤδη φέρειν εἰθίζετο τὰ παρόντα, πρῶτον μὲν ἀμῶς γέ πως ἐκίνει τὸ σῶμα θήρας, ἐφ' ὅσον ἦν, καὶ δρόμων ἀπτόμενος, ἔπειτα κατὰ μικρὸν ὄκνον πρὸς αὐτὰ καὶ νοθείας ἐπίμπλατο, καὶ φέρων ἑαυτὸν εἰς πότους καὶ κύβους κατέβαλε καὶ τοῦ χρόνου τὸν πλεῖστον ἐν τούτοις διήγεν, εἴτε τοὺς ἐν τῷ νήφει ἀναλογισμοὺς τῶν παρόντων ἀποδιδράσκων καὶ παρακαλυπτόμενος τῇ μέθῃ τὴν διάνοιαν, εἴτε συγγνοὺς ἑαυτῷ τοῦτον εἶναι τὸν βίον, ὃν ἐκπαλαί ποθῶν καὶ διώκων ἄλλως ὑπ' ἀνοίας καὶ κενῆς δόξης ἐπλάζετο καὶ πολλὰ μὲν ἑαυτῷ, πολλὰ δὲ ἑτέροις πράγματα παρῆχεν ἐν ὄπλοις καὶ στόλοις καὶ στρατοπέδοις τὸ ἀγαθὸν ζη-⁹¹⁵ τῶν, ὃ νῦν ἐν ἀπραγμοσύνῃ καὶ σχολῇ καὶ ἀναπαύσει μὴ προσδοκῆσας ἀνεύρηκε. Τί γὰρ ἄλλο τῶν πολέμων καὶ τῶν κινδύνων πέρας ἐστὶ τοῖς φαύλοις βασιλεῦσι, ²⁰ κακῶς καὶ ἀνοήτως διακειμένοις, οὐχ ὅτι μόνον τροφὴν καὶ ἡδονὴν ἀντὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ καλοῦ διώκουσιν, ἀλλ' ὅτι μηδὲ ἠδεσθαι μηδὲ τροφᾶν ὡς ἀληθῶς ἴσασιν; Ὁ δ' οὖν Δημήτριος ἔτος τρίτον ἐν τῇ Χερρονήσῳ καθειρογμένος ὑπ' ἀργίας καὶ πλησμονῆς καὶ οἴνου νοσή-²⁵ σας ἀπέθανεν, ἔτη τέσσαρα καὶ πενήκοντα βεβιωκῶς. Καὶ Σέλενος ἤκουσέ τε κακῶς καὶ μετενόησεν οὐ μετρίως ἐν ὑποψίᾳ τὸν Δημήτριον θέμενος τότε, καὶ μηδὲ Δρομικαίτην, ἄνδρα βάρβαρον Θοῤῃκα, μιμησάμενος οὕτω φιλανθρωπῶς καὶ βασιλικῶς ἀλόντι Λυσιμάχῳ ³⁰ χρησάμενον.

LIII. Ἔσχε μέντοι καὶ τὰ περὶ τὴν ταφὴν αὐτοῦ τραγικὴν τινα καὶ θεατρικὴν διάθεσιν. Ὁ γὰρ υἱὸς

Ἀντίγονος, ὡς ἤσθετο τὰ λείψανα κομιζόμενα, πάσαις ἀναχθεῖς ταῖς ναυσὶν ἐπὶ νήσων ἀπήντησε· καὶ δεξάμενος εἰς τὴν μεγίστην τῶν ναυαρχίδων ἔθετο τὴν ὑδρίαν χρυσήλατον οὔσαν. Αἱ δὲ πόλεις, αἷς προσεῖχον, τοῦτο μὲν στεφάνους ἐπέφερον τῇ ὑδρίᾳ, τοῦτο δὲ ἄνδρας ἐν ⁵ σχήματι πενθίμῳ συνθάψοντας καὶ συμπαραπέμψοντας ἀπέστελλον. Εἰς δὲ Κόρινθον τοῦ στόλου καταπλέοντος ἢ τε κάλπιδος ἐκ πρύμνης περιφανῆς ἐωρᾶτο πορφύρα βασιλικὴ καὶ διαδήματι κεκοσμημένη, καὶ παρειστῆκισαν ἐν ὄπλοις νεανίσκοι δορυφοροῦντες. Ὁ δὲ τῶν τότε ¹⁰ αὐλητῶν ἔλλογιμώτατος Ξενοφάντος ἔγγυς καθεζόμενος προσῆύλει τῶν μελῶν τὸ ἱερώτατον· καὶ πρὸς τοῦτο τῆς εἰρεσίας ἀναφερομένης μετὰ ἔνθμου τινος, ἀπῆντα νόφος, ὥσπερ ἐν κοπετῷ, ταῖς τῶν αὐλημάτων περιόδοις. Τὸν δὲ πλεῖστον οἶκτον καὶ ὀλοφυρμὸν αὐτὸς ὁ ¹⁵ Ἀντίγονος τοῖς ἠθροισμένοις ἐπὶ τὴν θάλασσαν ὄφθεις ταπεινὸς καὶ δεδακρυμένος παρέσχεν. Ἐπενεχθεῖσῶν δὲ τιμῶν καὶ στεφάνων περὶ Κόρινθον εἰς Δημητριάδα κομίσας ἔθηκε τὰ λείψανα, πόλιν ἐπώνυμον ἐκείνου, συνοικισθεῖσαν ἐκ μικρῶν τῶν περὶ τὴν Ἰωλκὸν πολι-²⁰ χνίων. Ἀπέλιπε δὲ γενεὰν ὁ Δημήτριος Ἀντίγονον μὲν ἐκ Φίλας καὶ Στρατονίην, δύο δὲ Δημητρίους, τὸν μὲν Λεπτόν, ἐξ Ἰλλυριδὸς γυναικός, τὸν δὲ ἄρξαντα Κυρήνης ἐκ Πτολεμαῖδος, ἐκ δὲ Αἰθιαμείας Ἀλέξανδρον, ὃς ἐν Αἰγύπτῳ κατεβίωσε. Λέγεται δὲ καὶ Κόρραγον υἱὸν ²⁵ ἐξ Εὐρουδίης αὐτῷ γενέσθαι. Κατέβη δὲ ταῖς διαδοχαῖς τὸ γένος αὐτοῦ βασιλεῦον εἰς Περσέα τελευταῖον, ἐφ' οὗ Ῥωμαῖοι Μακεδονίαν ὑπηγάγοντο. Διηγωνισμένου δὲ τοῦ Μακεδονικοῦ δράματος ὥρα τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐπεισ-³⁰ αραγεῖν.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ.

5 I. Ἀντωνίου πάππος μὲν ἦν ὁ φήτωρ Ἀντώνιος, ὃν τῆς Σύλλα γενόμενον στάσεως Μάριος ἀπέκτεινε, πατὴρ δὲ ὁ Κρητικὸς ἐπικληθεὶς Ἀντώνιος, οὐχ οὕτω μὲν εὐδόκιμος ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀνὴρ οὐδὲ λαμπρος, 10 εὐγνώμων δὲ καὶ χρηστός, ἄλλως τε καὶ πρὸς τὰς μεταδόσεις ἐλευθέρους, ὡς ἀφ' ἐνὸς ἂν τις ἔργου καταμάθοι. Κεκτημένος γὰρ οὐ πολλὰ καὶ διὰ τοῦτο τῇ φιλανθρωπία 916 χρῆσθαι καλυόμενος ὑπὸ τῆς γυναικός, ἐπεὶ τις ἀφίκετο τῶν συνήθων πρὸς αὐτὸν ἀργυρίου δεόμενος, 15 ἀργύριον μὲν οὐκ εἶχε, παιδαρίῳ δὲ προσέταξεν εἰς ἀργυροῦν σκύφον ὕδωρ ἐμβαλόντι κομίσαι· καὶ κομίσαντος, ὡς ξύρεσθαι μέλλων κατέβρεχε τὰ γένηα. Τοῦ δὲ παιδαρίου καθ' ἑτέραν πρόφασιν ἐκποδῶν γενόμενον, τὸν μὲν σκύφον ἔδωκε τῷ φίλῳ χρῆσθαι κελεύσας, ζη- 20 τήσεως δὲ πολλῆς ἐν τοῖς οἰκέταις οὔσης ὁρῶν χαλεπαίνουσαν τὴν γυναῖκα καὶ βουλομένην καθ' ἕκαστον ἐξετάζειν ἀμολόγησε, συγγνώμην ἔχειν δεηθεὶς.

II. Ἦν δὲ αὐτῷ γυνὴ Ἰουλία τοῦ Καισάρων οἴκου, ταῖς ἀρίσταις τότε καὶ σωφρονεστάταις ἐνάμιλλος. Ὑπὸ 25 ταύτης ὁ υἱὸς Ἀντώνιος ἐγράφη μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευταίην Κορνηλίῳ Λέντλῳ γαμηθείσης, ὃν Κικέρων ἀπέκτεινε τῶν Κατιλίνα συνωμοτῶν γενόμενον. Αὕτη δοκεῖ τῆς σφοδρᾶς ἐχθρᾶς Ἀντωνίῳ πρὸς Κικέρωνα πρόφασις καὶ ἀρχὴ γενέσθαι. Φησὶ γοῦν Ἀντώνιος οὐδὲ 30 τὸν νεκρὸν αὐτοῖς ἀποδοθῆναι τοῦ Λέντλου πρότερον ἢ τῆς γυναικὸς τοῦ Κικέρωνος τὴν μητέρα δεηθῆναι. Τοῦτο μὲν οὖν ὁμολογουμένως ψευδὸς ἐστίν· οὐδεὶς γὰρ

εἶρχθη ταφῆς τῶν τότε κολασθέντων ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος. Ἀντωνίῳ δὲ λαμπρῷ καθ' ὄραν γενόμενῳ τῇ Κουρίωνος φιλίαν καὶ συνήθειαν ὡσπερ τινὰ κῆρα προσπεσεῖν λέγουσιν, αὐτοῦ τε περὶ τὰς ἡδονὰς ἀπαιδευτοῦ 5 γενόμενου, καὶ τὸν Ἀντώνιον, ὡς μᾶλλον εἰη χειροθήτης, εἰς πότους καὶ γύναια καὶ δαπάνας πολυτελεῖς καὶ ἀκολάστους ἐμβάλλοντος. Ἐξ ὧν ὄφλημα βαρὺ καὶ παρ' ἡλικίαν αὐτῷ συνήχθη πεντήκοντα καὶ διακοσίων τα- 10 λάντων. Τοῦτο πᾶν ἐγγυησαμένου τοῦ Κουρίωνος ὁ πατὴρ αἰσθόμενος ἐξήλασε τὸν Ἀντώνιον ἐκ τῆς οἰκίας. Ὁ δὲ βραχὺν μὲν τινα χρόνον τῇ Κλωδίῳ τοῦ θρασυτάτου καὶ βδελυρωτάτου τῶν τότε δημαγωγῶν φορᾶ 15 πάντα τὰ πράγματα ταρατούσῃ προσέμιξεν ἑαυτόν· ταχὺ δὲ τῆς ἐκείνου μανίας μεστὸς γενόμενος καὶ φοβηθεὶς τοὺς συνισταμένους ἐπὶ τὸν Κλωδίον ἀπήρην ἐκ 20 τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ διέτριβε τό τε σῶμα γυμνάζων πρὸς τοὺς στρατιωτικοὺς ἀγῶνας καὶ λέγειν μελετῶν. Ἐχρήτο δὲ τῷ καλουμένῳ μὲν Ἀσιανῷ ζήλῳ τῶν λόγων, ἀνθοῦντι μάλιστα κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον, 25 ἔχοντι δὲ πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν βίον αὐτοῦ κομῶδη καὶ φουραγματίαν ὄντα καὶ κενοῦ γαυριάματος καὶ φιλοτιμίας ἀνωμάλου μεστόν.

III. Ἐπεὶ δὲ Γαβίνιος ἀνὴρ ὑπατικὸς εἰς Συρίαν 30 πλέων ἀνέπειθεν αὐτὸν ὁρμηῆσαι πρὸς τὴν στρατείαν, ἰδιώτης μὲν οὐκ ἂν ἔφη συνεξελθεῖν, ἀποδειχθεὶς δὲ τῶν ἰππέων ἄρχων συνεστράτευε. Καὶ πρῶτον μὲν ἐπ' Ἀριστόβουλον Ἰουδαίους ἀφιστάντα πεμφθεὶς αὐτὸς μὲν ἐπέβη τοῦ μεγίστου τῶν ἐρμμάτων πρῶτος, ἐκείνου δὲ πάντων ἐξήλασεν· εἶτα μάχην συνάψας καὶ τρεψάμε- 35 νος ὀλίγοις τοῖς σὺν αὐτῷ τοὺς ἐκείνου πολλαπλασίονος ὄντας ἀπέκτεινε πλὴν ὀλίγων ἄπαντας· αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ παιδὸς Ἀριστόβουλος ἦλθε. Μετὰ ταῦτα Γαβίνιον

ἐπὶ μυρίοις ταλάντοις Πτολεμαίου πείθοντος εἰς Αἴγυπτον ἅμα συνεμβαλεῖν αὐτῷ καὶ τὴν βασιλείαν ἀναλαβεῖν, οἱ μὲν πλείστοι τῶν ἡγεμόνων ἠγναντιοῦντο, καὶ Γαβίνιον δὲ ὄκνος τις εἶχε τοῦ πολέμου, καίπερ ἔξην-
 5 δραποδισμένον κομιδῇ τοῖς μυρίοις ταλάντοις, Ἀντώνιος δὲ καὶ πράξεων μεγάλων ἐφιέμενος καὶ τῷ Πτολεμαίῳ χαριζόμενος δεομένῳ συνέπεισε μὲν καὶ συνέξωμῆσεν ἐπὶ τὴν στρατείαν τὸν Γαβίνιον, ἐπεὶ δὲ τοῦ πολέμου μᾶλλον ἐφοβοῦντο τὴν ἐπὶ τὸ Πηλούσιον ὁδόν,
 10 ἅτε δὴ διὰ φάμμον βαθείας καὶ ἀνύδρου παρὰ τὸ Ἐκρηγμα καὶ τὰ τῆς Σερβωνίδος ἔλη γινομένης αὐτοῖς τῆς πορείας, ἃς Τυφῶνος μὲν ἐκπνοῆς Αἰγύπτιοι καλοῦσι, τῆς δ' ἐρυθρᾶς θαλάσσης ὑπουόστισις εἶναι δοκεῖ καὶ διήθησις, ἣ βραχυτάτῳ διορίζεται πρὸς τὴν ἐντὸς θαλάσσαν Ἰσθμῷ, πεμφθεὶς μετὰ τῶν ἱππέων ὁ Ἀντώνιος
 15 οὐ μόνον τὰ στενὰ κατέσχευεν, ἀλλὰ καὶ Πηλούσιον ἑλὼν, πόλιν μεγάλην, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ φρουρῶν κρατήσας ἅμα καὶ τὴν ὁδὸν ἀσφαλῆ τῷ στρατεύματι καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς νίκης ἐποίησε τῷ στρατηγῷ βέβαιον. Ἀπέλαυσαν δὲ τῆς φιλοτιμίας αὐτοῦ καὶ οἱ πολέμοι. Πτολεμαίου γὰρ ἅμα τῷ παρελθεῖν εἰς τὸ Πηλούσιον ὑπ' ὄργης καὶ μίσους ὠρημένον φονεῦειν τοὺς Αἰγυπτίους ἐνέστη καὶ διεκώλυσεν. Ἐν δὲ ταῖς μάχαις καὶ τοῖς ἀγῶσι μεγάλοις καὶ συχνοῖς γενομένοις πολλὰ καὶ τόλ-
 25 μης ἔργα καὶ προνοίας ἡγεμονικῆς ἀποδειξάμενος, ἐμφανέστατα δὲ τῷ κνκλώσασθαι καὶ περιβαλεῖν κατόπι τοὺς πολεμίους τὴν νίκην τοῖς κατὰ στόμα παρασχῶν ἀριστεία καὶ τιμᾶς ἔλαβε προεπούσας. Οὐ διελάθε δὲ τὸν πολλοὺς οὐδὲ ἢ πρὸς Ἀρχέλαον αὐτοῦ τεθνηκότα φιλο-
 30 ανθρωπία· γεγωνὸς γὰρ αὐτῷ συνήθης καὶ ξένος ἐπέλέμει μὲν ἀναγκαίως ζῶντι, τὸ δὲ σῶμα πεσόντος ἔξευρῶν καὶ κοσμήσας βασιλικῶς ἐκήδευσεν. Ἐπὶ τούτοις

Ἀλεξανδρεῦσί τε πλείστον αὐτοῦ λόγον κατέλιπε καὶ Ῥωμαίων τοῖς στρατενομένοις ἀνὴρ ἔδοξε λαμπρότατος εἶναι.

IV. Προσῆν δὲ καὶ μορφῆς ἐλευθέριον ἀξίωμα, καὶ πάγαν τις οὐκ ἀγεννῆς καὶ πλάτος μετώπου καὶ 5 γρηπότης μυκτῆρος ἔδοκει τοῖς γραφομένοις καὶ πλαττομένοις Ἡρακλέους προσώποις ἐμπερὸς ἔχειν τὸ ἀρρενωπὸν. Ἦν δὲ καὶ λόγος παλαιὸς Ἡρακλείδας εἶναι τοὺς Ἀντωνίους, ἀπ' Ἀντωνος, παιδὸς Ἡρακλέους, γε-
 10 γονότας. Καὶ τοῦτον ᾤετο τὸν λόγον τῆ τε μορφῆ τοῦ σώματος, ὥσπερ εἰρηται, καὶ τῆ στολῆ βεβαιοῦν. Ἄει γάρ, ὅτε μέλλοι πλείοσιν ὀραῖσθαι, χιτῶνα εἰς μηρὸν ἔξωστο, καὶ μάχαιρα μεγάλη παρήρητο, καὶ σάγος περιέ-
 15 κειτο τῶν στερεῶν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ τοῖς ἄλλοις φορτικὰ δοκοῦντα, μεγαλαυχία καὶ σκῶμμα καὶ κώπων ἐμφανῆς καὶ καθίσαι παρὰ τὸν ἐσθίοντα καὶ φαγεῖν ἐπι-
 20 στάντα τραπέξῃ στρατιωτικῇ, θαυμαστὸν ὅσον εὐνοίας καὶ πόθου πρὸς αὐτὸν ἐνεποίει τοῖς στρατιώταις. Ἦν δὲ πον καὶ τὸ ἐρωτικὸν οὐκ ἀναφροδίτον, ἀλλὰ καὶ τούτῳ πολλοὺς ἐδημαγῶγει, συμπράττων τε τοῖς ἐρωσὶ
 25 καὶ σκωπτόμενος οὐκ ἀηδῶς εἰς τοὺς ἰδίους ἔρωτας. Ἦ δ' ἐλευθεριότης καὶ τὸ μηδὲν ὀλίγη χειρὶ μηδὲ φειδομένη χαρίζεσθαι στρατιώταις καὶ φίλοις ἀρχῆν τε λαμπρὰν ἐπὶ τὸ ἰσχύειν αὐτῷ παρέσχε, καὶ μεγάλου γενομένου τὴν δύναμιν ἐπὶ πλείον ἐπήρην, ἐκ μυρῶν ἄλλων
 30 ἄμαρτημάτων ἀνατρεπομένην. Ἐν δὲ τι τοῦ μεγαλοδώρου παράδειγμα διηγῆσομαι. Τῶν φίλων τιμὴν μυριάδας ἐκέλευσε πέντε καὶ εἰκοσι δοθῆναι· τοῦτο Ῥωμαῖοι δεικνύσιν ἐπιτιμῶσι. Τοῦ δ' ἐπιτιμῶντος καὶ ἵνα δειξῆν τὸ πλήθος αὐτῷ καταβαλόντος ἐν μέσῳ τὸ ἀργύ-
 35 ριον, ἠρώτησε παριῶν, ὅ τι δὴ τοῦτο εἴη. Τοῦ δ' ἐπιτιμῶντος φήσαντος, ὡς ὁ κελεύσειε δοθῆναι, συμβαλῶν

αὐτοῦ τὴν κακοήθειαν ὁ Ἀντώνιος, „Εγὼ πλεῖον ὦμην“ ἔφη, „τὸ δευτέρου εἶναι· τοῦτο δὲ μικρόν ἐστιν· ὥστε ἄλλο πρόσθετος αὐτῷ τοσοῦτον.“

V. Ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον· ἐπεὶ δὲ τὰ Ῥωμαίων 5 πράγματα διέστη, τῶν μὲν ἀριστοκρατικῶν Πομπητῶ παρόντι προσθεμένων, τῶν δὲ δημοτικῶν Καίσαρα καλούντων ἐκ Γαλατίας ἐν τοῖς ὅπλοις ὄντα, Κουρίων ὁ Ἀντωνίου φίλος ἐκ μεταβολῆς θεραπεύων τὰ Καίσαρος Ἀντώνιον προσηγάγετο, καὶ μεγάλην μὲν ἀπὸ τοῦ λέ- 10 γειν ἐν τοῖς πολλοῖς ἔχων ἰσχύν, χρώμενος δὲ καὶ δαπάναις ἀφειδῶς ἀφ’ ὧν Καίσαρ ἐχορήγει, δῆμαρχον πᾶσι τοῖς Ἀντωνίου, εἶτα τῶν ἐπ’ οἰωνοῖς ἱερῶν, οὗς Ἀγούρας καλοῦσιν. Ὁ δὲ εὐθύς εἰς τὴν ἀρχὴν 918 παρελθὼν οὐ μικρόν ἦν ὄφελος τοῖς πολιτευομένοις ὑπὲρ 15 Καίσαρος. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν Μαρκέλλου τοῦ ὑπάτου Πομπητῶ τούς τε συνειλεγμένους ἤδη στρατιώτας παρεγγυῶντος καὶ καταλέγειν ἑτέρους διδόντος ἐμποδῶν ἔσθι διατάγμα γράψας, ὅπως ἢ μὲν ἠθροισμένη δύναμις εἰς Συρίαν πλέη καὶ Βύβλω βοηθῆ πολεμοῦντι Πάρ- 20 θοῖς, οὗς δὲ Πομπητῶ καταλέγει, μὴ προσέχωσιν αὐτῷ· δεύτερον δὲ τὰς Καίσαρος ἐπιστολάς οὐ προσιεμένων οὐδὲ ἐάντων ἀναγινώσκεσθαι τῶν συγκλητικῶν, αὐτὸς ἰσχύων διὰ τὸ ἀρχεῖν ἀνεγνω, καὶ πολλοὺς μετέ- 25 στησε τῇ γνώμῃ, δίκαια καὶ μέτρια Καίσαρος ἀξιοῦν ἀφ’ ὧν ἔγραψε δόξαντος. Τέλος δὲ δυνεῖν ἐρωτήσεων ἐν τῇ βουλῇ γενομένων, τῆς μὲν εἰ δοκεῖ Πομπητῶ ἀφείναι τὰ στρατεύματα, τῆς δὲ εἰ Καίσαρα, καὶ Πομπητῶ μὲν ὀλίγων τὰ ὅπλα καταθέσθαι, Καίσαρα δὲ πάντων παρ’ ὀλίγους κελενόντων, ἀναστὰς Ἀντώνιος 30 ἠρώτησεν, εἰ δοκεῖ καὶ Πομπητῶ ὁμοῦ καὶ Καίσαρα τὰ ὅπλα καταθέσθαι καὶ τὰς δυνάμεις ἀφείναι. Ταύτην ἐδέξαντο λαμπρῶς τὴν γνώμην ἅπαντες, καὶ μετὰ βοῆς

ἐπαινοῦντες τὸν Ἀντώνιον ἠξίουσαν ἐπιψηφίζεσθαι. Μὴ βουλομένων δὲ τῶν ὑπάτων, αὐτὸς ἑτέρας οἱ Καίσαρος φίλοι προὔτειναν ἐπεικειν εἶναι δοκούσας ἀξιώσεις, αἷς ὃ τε Κάτων ἀντέπιπτε καὶ Λέντλος ὑπατεύων ἐξέβαλε τῆς βουλῆς τὸν Ἀντώνιον. Ὁ δὲ πολλὰ μὲν αὐτοῖς ἐξίω 5 ἐπηράσατο, λαβῶν δὲ θεράποντος ἐσθῆτα καὶ μισθωσάμενος μετὰ Κασσίου Κοῦντου ζευγὸς ἐξώρμησε πρὸς Καίσαρα· καὶ κατεβῶν εὐθύς ὀφθέντες, ὡς οὐδένα κόσμον ἔτι τῶν ἐν Ῥώμῃ πραγμάτων ἔχόντων, ὅτε μηδὲ δημάρ- 10 χους παρησῆς μέτεστιν, ἀλλ’ ἐλαύνεται καὶ κινδυνεύει πᾶς ὁ φθερξάμενος ὑπὲρ τῶν δικαίων.

VI. Ἐκ τούτου λαβῶν τὴν στρατιάν ὁ Καίσαρ Ἰταλίαν ἐνέβαλε. Διὸ καὶ Κικέρων ἐν τοῖς Φιλιππεί- 15 ἔγραψε, τοῦ μὲν Τρωϊκοῦ πολέμου τὴν Ἑλένην, τοῦ οὐ ἐμφυλίου τὸν Ἀντώνιον ἀρχὴν γενέσθαι, περιφανῶς 15 ψευδομένος. Οὐ γὰρ οὕτως εὐχερῆς ἦν οὐδὲ ῥάδιος ὑπ’ ὀργῆς ἐκπεσεῖν τῶν λογισμῶν Γάτος Καίσαρ, ὥστε, εἰ μὴ ταῦτα πάσαι ἐγνωστο πράττειν, οὕτως ἂν ἐπὶ καιροῦ τὸν κατὰ τῆς πατρίδος ἐξενεργεῖν πόλεμον, ὅτι φαν- 20 λως ἠμφιεσμένον εἶδεν Ἀντώνιον καὶ Κασσίον ἐπὶ ζεύ- 20 γους μισθίου πεφηνότας πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ ταῦτα πάσαι δεομένῳ προφάσεως σχῆμα καὶ λόγον εὐπρεπῆ τοῦ πολέμου παρέσχεν. Ἦγε δὲ αὐτὸν ἐπὶ πάντας ἀνθρώ- 25 πους ἂ καὶ πρότερον Ἀλέξανδρον καὶ πάσαι Κύρον, ἔρως ἀπαρηγόρητος ἀρχῆς καὶ περιμανῆς ἐπιθυμία τοῦ πρώ- 25 του εἶναι καὶ μέγιστον· ὧν τυχεῖν οὐκ ἦν μὴ Πομπητῶ καταλυθέντος. Ὡς δ’ οὖν ἐπελθὼν ἐκράτησε τῆς Ῥώμης καὶ Πομπητῶ ἐξήλασε τῆς Ἰταλίας καὶ πρὸς τὰς ἐν Ἰβη- 30 ρία Πομπητῶ δυνάμεις ἐπιστρέφειν ἔγνω πρότερον, εἶτα οὕτως παρασκευασάμενος στόλον ἐπὶ Πομπητῶ δια- 30 βαίνειν, Λεπίδῳ μὲν στρατηγοῦντι τὴν Ῥώμην, Ἀντωνίῳ δὲ δημαρχοῦντι τὰ στρατεύματα καὶ τὴν Ἰταλίαν

ἐπέτρεψεν. Ὁ δὲ τοῖς μὲν στρατιώταις εὐθὺς προσφι-
λῆς ἦν συγγυμναζόμενος καὶ συνδιατρώμενος τὰ πολλὰ
καὶ δωρούμενος ἐκ τῶν παρόντων, τοῖς δὲ ἄλλοις ἐπα-
χθής. Καὶ γὰρ ἀδικουμένων ὑπὸ φραθυμίας ὀλιγώρει
5 καὶ πρὸς ὄργην ἠκροῦτο τῶν ἐντυγχανόντων καὶ κακῶς
ἐπὶ γυναιξὶν ἀλλοτριαῖς ἤκουε. Καὶ ὅπως τὴν Καίσαρος
ἀρχὴν, πάντα μᾶλλον ἢ τυραννίδα δι' αὐτὸν ἐκείνου
φανείσαν, οἱ φίλοι διέβαλλον, ὧν Ἀντώνιος ἀπ' ἐξου-
σίας μεγίστης ἀμαρτάνειν μέγιστα δόξας τὴν πλείστην
10 αἰτίαν ἔλαβεν.

VII. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπανελθὼν ὁ Καίσαρ ἐκ τῆς Ἰβη-
ρίας τὰ μὲν ἐγκλήματα παρείδεν αὐτοῦ, πρὸς δὲ τὸν πό-
λεμον ὡς ἐνεργῶ καὶ ἀνδρείῳ καὶ ἡγεμονικῶ χρωόμενος 919
οὐδαμῇ διήμαρτεν. Αὐτὸς μὲν οὖν μετ' ὀλίγων ἀπὸ
15 Βρεντεσίου διαπεράσας τὸν Ἴονιον ἐπεμψεν ὀπίσω τὰ
πλοῖα Γαβινίῳ καὶ Ἀντωνίῳ τὰς δυνάμεις ἐμβιβάζειν
καὶ περαιοῦν κατὰ τάχος εἰς Μακεδονίαν ἐπιστείλας.
Γαβινίου δὲ πρὸς τὸν πλοῦν χαλεπὸν ὄντα χειμῶνος ὥρα
καταδειλιάσαντος καὶ πῆξῃ μακρὰν ὁδὸν περιάγοντος τὸν
20 στρατόν, Ἀντώνιος ὑπὲρ Καίσαρος ἐν πολλοῖς ἀπειλημ-
μένου πολεμίοις φοβηθεὶς Λίβωνα μὲν ἐφορομοῦντα τῷ
στόματι τοῦ λιμένος ἀπεκρούσατο, πολλὰ τῶν λεπτῶν
ἀκατίων ταῖς τριήρεσιν αὐτοῦ περιστήσας, ἐμβιβάσας
δὲ ταῖς ναυσὶν ἱππεῖς ὀκτακοσίους καὶ δισμυρίους ὀπλί-
25 τας ἀνήχθη. Καὶ γενόμενος καταφανῆς τοῖς πολεμίοις
καὶ διωκόμενος τὸν μὲν ἐκ τούτων κίνδυνον διέφυγε,
λαμπροῦ νότου κῆμα μέγα καὶ κίλην θάλατταν ταῖς
τριήρεσιν αὐτῶν περιστήσαντος, ἐκφερόμενος δὲ ταῖς
ναυσὶ πρὸς κρημνοὺς καὶ φάραγγας ἀγχιβαθεῖς οὐδέ-
30 μίαν ἐλπίδα σωτηρίας εἶχεν. Ἄφνω δὲ τοῦ κόλπου πο-
λὺν ἐκπνεύσαντος λίβα καὶ τοῦ κλύδωνος ἀπὸ τῆς γῆς
εἰς τὸ πέλαγος διαχομένου μεταβαλόμενος ἀπὸ τῆς γῆς

καὶ πλέων σοβαρῶς ὄρα ναυαγίων περίπλεων τὸν αἰ-
γιαλόν. Ἐνταῦθα γὰρ ἐξέβαλε τὸ πνεῦμα τὰς διακού-
σας αὐτὸν τριήρεις, καὶ διεφθάρησαν οὐκ ὀλίγαι· καὶ
σωμάτων πολλῶν καὶ χρημάτων ἐκράτησεν Ἀντώνιος,
καὶ Λίσσον εἶλε, καὶ μέγα Καίσαρι παρέσχε θάρσος ἐν 5
καιρῷ μετὰ τηλικαύτης ἀφικόμενος δυνάμειος.

VIII. Πολλῶν δὲ γινομένων καὶ συνεχῶν ἀγώνων
ἐν πᾶσι μὲν ἦν διαπρεπής, δις δὲ φεύγοντας προτρο-
πάδην τοὺς Καίσαρος ἀπαντήσας ἀνέστρεψε καὶ στήναι
καὶ συμβαλεῖν αὐτῶς τοῖς διώκουσιν ἀναγκάσας ἐνίκη- 10
σεν. Ἦν οὖν αὐτοῦ μετὰ Καίσαρα πλείστος ἐν τῷ στρα-
τοπέδῳ λόγος. Ἐδήλωσε δὲ Καίσαρ ἦν ἔχει περὶ αὐτοῦ
δόξαν. Ἐπεὶ γὰρ ἐμελλε τὴν τελευταίαν καὶ τὰ ὅλα
κρίνασαν ἐν Φαρσάλῳ μάχην μάχεσθαι, τὸ μὲν δεξιὸν
αὐτὸς εἶχε κέρας, τοῦ δ' εὐωνύμου τὴν ἡγεμονίαν Ἀν- 15
τωνίῳ παρέδωκεν, ὡς πολεμικωτάτῳ τῶν ὑφ' ἑαυτῷ.
Μετὰ δὲ τὴν νίκην δικτάτωρ ἀναγορευθεὶς αὐτὸς μὲν
ἐδίωκε Πομπήϊον, Ἀντώνιον δὲ ἵππαρχον ἐλόμενος εἰς
Ῥώμην ἐπεμψεν. Ἔστι δὲ ἡ ἀρχὴ δευτέρα τοῦ δικτάτο-
ρος παρόντος· ἂν δὲ μὴ παρῇ, πρώτη καὶ μόνη σχεδόν· 20
ἡ γὰρ δημοαρχία διαμένει, τὰς δὲ ἄλλας καταλύουσι πά-
σας δικτάτορος αἰρεθέντος.

IX. Οὐ μὴν ἀλλὰ τότε δημοαρχῶν Δολοβέλλας, νέος
ἀνὴρ καὶ νέων πραγμάτων ὀρεγόμενος, εἰσηγεῖτο χρῆσιν
ἀποκοπᾶς, καὶ τὸν Ἀντώνιον αὐτῷ τε φίλον ὄντα καὶ 25
βουλούμενον αἰεὶ τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν ἐπειθε συμπράτ-
τειν καὶ κοινωνεῖν τοῦ πολιτεύματος. Ἀσινίου δὲ καὶ
Τρεβελλίου τάναντία παρακαλούντων ὑπόνοια δεινὴ
κατὰ τύχην τῷ Ἀντωνίῳ προσέπεσεν ὡς ἀδικουμένῳ
περὶ τὸν γάμον ὑπὸ τοῦ Δολοβέλλα. Καὶ τὸ πρῶγμα βα- 30
ρῆως ἐνεργῶν τὴν τε γυναικὰ τῆς οἰκίας ἐξήλασεν ἀνε-
ψιὰν οὖσαν αὐτοῦ (θυγάτηρ γὰρ ἦν Γαίου Ἀντωνίου
23

τοῦ Κικέρωνι συνυπατεύσαντος), καὶ τοὺς περὶ Ἀσί-
 νιον δεξιόμενος ἐπολέμει τῷ Δολοβέλλῳ. Κατέλαβε γὰρ
 τὴν ἀγορὰν ἐκεῖνος ὡς βία κυρώσων τὸν νόμον. Ἀντώ-
 νιος δέ, καὶ τῆς βουλῆς ψηφισαμένης ὄπλων δεῖν ἐπὶ
 5 τὸν Δολοβέλλαν, ἐπελθὼν καὶ μάχην συνάψας ἀπέκτεινέ
 τέ τινες τῶν ἐκείνου καὶ τῶν ἰδίων ἀπέβαλε. Τοῖς μὲν
 οὖν πολλοῖς ἐκ τούτων ἀπηχθάνετο, τοῖς δὲ χρηστοῖς
 καὶ σώφροσι διὰ τὸν ἄλλον βίον οὐκ ἦν ἀρεστός, ὡς
 Κικέρων φησίν, ἀλλ' ἐμισεῖτο, βδελυττομένω αὐτοῦ
 10 μέθας ἀώρους καὶ δαπάνας ἐπαχθεῖς καὶ κυλινθήσεις ἐν 920
 γυμνασίοις, καὶ μεθ' ἡμέραν μὲν ὕπνου καὶ περιπάτους
 ἀλύοντος καὶ κραιπαλιῶντος, νύκτωρ δὲ κώμους καὶ θεά-
 τρα καὶ διατριβὰς ἐν γάμοις μίμων καὶ γελωτοποιῶν.
 Λέγεται γοῦν, ὡς ἐν Ἰππίου ποτὲ τοῦ μίμου γάμοις
 15 ἐστιαθεῖς καὶ πιῶν διὰ νυκτός, εἶτα πρῶτ' τοῦ δήμου
 καλοῦντος εἰς ἀγορὰν προελθὼν εἴ τι τροφῆς μεστὸς ἐμέ-
 σεις, τῶν φίλων τινὸς ὑποσχόντος τὸ ἱμάτιον. Ἦν δὲ
 καὶ Σέργιος ὁ μῖμος τῶν μέγιστον παρ' αὐτῷ δυναμέ-
 νων, καὶ Κυθηρὸς ἀπὸ τῆς αὐτῆς παλαίστρας γύναιον
 20 ἀγαπώμενον, ὃ δὴ καὶ τὰς πόλεις ἐπιῶν ἐν φορεῖῳ περιή-
 γετο, καὶ τὸ φορεῖον οὐκ ἐλάττους ἢ τὸ τῆς μητρὸς αὐ-
 τοῦ περιέποντες ἠκολούθουν. Ἐλύπουν δὲ καὶ χρυσῶν
 ἐκπομάτων ὥσπερ ἐν πομπαῖς ταῖς ἀποδημίαις διαφε-
 ρομένων ὄψεις, καὶ στάσεις ἐνόδιοι σκηρῶν καὶ πρὸς ἄλ-
 25 σεσι καὶ ποταμοῖς ἀρίστων πολυτελῶν διαθέσεις, καὶ
 λέοντες ἄρμασιν ὑπεξενγμένοι, καὶ σωφρόνων ἀνδρῶν
 καὶ γυναικῶν οἰκίαι χαμαιτύπαις καὶ σαμβυκιστοῖαις
 ἐπισταθμεύμεναι. Δεινὸν γὰρ ἐποιοῦντο Καίσαρα μὲν
 αὐτὸν ἕξω τῆς Ἰταλίας θυρανεῖν, τὰ περιόντα τοῦ πο-
 30 λέμου μεγάλοις πόνοις καὶ κινδύνοις ἀνακαθαίρομενον,
 ἐτέρους δὲ δι' ἐκείνον τρυφᾶν τοῖς πολίταις ἐνυβρί-
 ζοντας.

Χ. Ταῦτα καὶ τὴν στάσιν αὐξῆσαι δοκεῖ καὶ τὸ
 στρατιωτικὸν εἰς ὕβρεις δεινὰς καὶ πλεονεξίας ἀεῖναι.
 Διὸ καὶ Καῖσαρ ἐπανελθὼν Δολοβέλλα τε συγγνώμην
 ἔδωκε, καὶ τὸ τρίτον αἰρεθεῖς ὕπατος οὐκ Ἀντώνιον,
 ἀλλὰ Λέπιδον εἴλετο συνάρχοντα. Τὴν δὲ Πομπητοῦ 5
 παλουμένην οἰκίαν ὠνήσατο μὲν Ἀντώνιος, ἀπαιτούμε-
 νος δὲ τὴν τιμὴν ἠγανάκτει· καὶ φησιν αὐτὸς διὰ τοῦτο
 μὴ μετασχεῖν Καίσαρι τῆς εἰς Λιβύην στρατείας, ἐπὶ τοῖς
 προτέροις κατορθώμασιν οὐ τυχῶν ἀμοιβῆς. Ἔοικε μὲν-
 τοι τὸ πολὺ τῆς ἀβελτερίας αὐτοῦ καὶ ἀσωτίας ἀφελεῖν 10
 ὁ Καῖσαρ, οὐκ ἀναισθητῶς τὰ πλημμελήματα δεξιόμενος.
 Ἀπαλλαγὴς γὰρ ἐκείνου τοῦ βίου γάμῳ προσέσχε, Φουλ-
 βίαν ἀγαρόμενος τὴν Κλωδίῳ τῷ δημαγωγῷ συνοική-
 σασαν, οὐ ταλασίαν οὐδὲ οἰκουρίαν φρονοῦν γύναιον,
 οὐδὲ ἀνδρὸς ἰδιώτου κρατεῖν ἀξιοῦν, ἀλλ' ἀρχοντος ἄρ- 15
 χεῖν καὶ στρατηγοῦντος στρατηγεῖν βουλόμενον, ὥστε
 Κλεοπάτραν διδασκάλια Φουλβία τῆς Ἀντωνίου γυναι-
 κοκρατίας ὀφείλειν, πάνυ χειροθήτη καὶ πεπαιδαγωγη-
 μένον ἀπ' ἀρχῆς ἀκροᾶσθαι γυναικῶν παραλαβοῦσαν
 αὐτόν. Οὐ μὴν ἀλλὰ κἀκείνην ἐπειράτο προσπαίξων καὶ 20
 μεираμιενόμενος ἰλαρωτέραν ποιεῖν ὁ Ἀντώνιος· οἶον
 ὅτε, Καίσαρι πολλῶν ἀπαντάντων μετὰ τὴν ἐν Ἰβηρίᾳ
 νίκην, καὶ αὐτὸς ἐξῆλθεν· εἶτα ἄφνω φήμης εἰς τὴν
 Ἰταλίαν ἐμπεσοῦσης, ὡς ἐπίασιν οἱ πολέμιοι Καίσαρος
 τεθνηκότος, ἀνέστρεψεν εἰς Ῥώμην. Λαβὼν δὲ θερά- 25
 ποντος ἐσθῆτα νύκτωρ ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἦλθε, καὶ φήσας
 ἐπιστολὴν Φουλβία παρ' Ἀντωνίου κομίζεῖν εἰσήχθη
 πρὸς αὐτὴν ἐγκεκαλυμμένος. Εἶτα ἢ μὲν ἐκπαθῆς οὐσα
 πρὶν ἢ τὰ γράμματα λαβεῖν ἠρώτησεν, εἰ ξῆ ὁ Ἀντώνιος·
 ὃ δὲ τὴν ἐπιστολὴν σιωπῇ προτείνας ἀρξάμενην λύειν 30
 καὶ ἀναγινώσκειν περιβαλὼν κατεφίλησε. Ταῦτα μὲν
 οὖν ὀλίγα πολλῶν ὄντων ἕνεκα δείγματος ἐξενηρόχαμεν.

XI. Ἐκ δὲ Ἰβηρίας ἐπανιόντι Καίσαρι πάντες μὲν οἱ πρῶτοι πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπήντων, ἐτιμήθη δὲ Ἀντώνιος ἐκπρεπῶς ὑπ' αὐτοῦ. Κομιζόμενος γὰρ ἐπὶ ζεύγους διὰ τῆς Ἰταλίας Ἀντώνιον εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ συνοχούμενον, ὅπισθεν δὲ Βροῦτον Ἀλβίνον καὶ τὸν τῆς ἀδελφιδῆς υἱὸν Ὀκταουιανόν, ὃς μετὰ ταῦτα Καίσαρ 921 ὠνομάσθη καὶ Ῥωμαίων ἤρξε πλείστου χρόνον. Ἐπεὶ δὲ τὸ πέμπτον ἀπεδείχθη Καίσαρ ὑπάτος, προσείλετο μὲν εὐθύς συνάροντα τὸν Ἀντώνιον, ἐβούλετο δὲ τὴν ἀρχὴν ἀπειπάμενος Δολοβέλλα παρεγγυῆσαι· καὶ τοῦτο πρὸς τὴν σύγκλητον ἐξήνεγκεν. Ἀντωνίου δὲ τραχέως ἀντιπεσόντος καὶ πολλὰ μὲν εἰπόντος κατὰ Δολοβέλλαν, οὐκ ἐλάττωα δὲ ἀκούσαντος, τότε μὲν αἰσχυνθεὶς τὴν ἀκοσμίαν ὁ Καίσαρ ἀπηλλάγη. Μετὰ δὲ ταῦτα προελθῶν ἀναγορευθεὶς τὸν Δολοβέλλαν, Ἀντωνίου τοὺς οἰανοὺς ἐναντιοῦσθαι βωῶντος, εἶξε καὶ προήκατο Δολοβέλλαν ἀχθόμενον. Ἐδόκει δὲ κάκεινον οὐδὲν ἦττον τοῦ Ἀντωνίου βδελύττεσθαι. Λέγεται γὰρ ὡς, ἀφοτέρους τινὸς ὁμοῦ διαβάλλοντος πρὸς αὐτόν, εἶποι, μὴ 20 δεδιέναι τοὺς παχεῖς τούτους καὶ κομήτας, ἀλλὰ τοὺς ὠχρούς καὶ λεπτοὺς ἐκείνους, Βροῦτον καὶ Κάσσιον ἀποδεικνύμενος, ὑφ' ὧν ἔμελλεν ἐπιβουλευθεῖς ἀναιρεῖσθαι.

XII. Κάκεινοις δὲ τὴν εὐπρεπεστάτην πρόφασιν 25 ἄκων παρέσχευ Ἀντώνιος. Ἦν μὲν γὰρ ἡ τῶν Λυκαίων ἐορτὴ Ῥωμαίοις, ἣν Λουπερκάλια καλοῦσι, Καίσαρ δὲ κεκοσμημένος ἐσθῆτι θριαμβικῇ καὶ καθήμενος ὑπὲρ βήματος ἐν ἀγορᾷ τοὺς διαθέοντας ἐθεᾶτο· διαθέουσι δὲ τῶν εὐγενῶν νεοὶ πολλοὶ καὶ τῶν ἀρχόντων, ἀληλιμ- 30 μένοι λίπα, σκύτεσι λασίους καθικνούμενοι μετὰ παιδιᾶς τῶν ἐντυγχανόντων. Ἐν τούτοις ὁ Ἀντώνιος διαθέων τὰ μὲν πάτρια χαίρειν εἶπασε, διάδημα δὲ δάφνης

στεφάνῳ περιελίξας προσέειπεν ὡς βήματι καὶ συνεξαρθεῖς ὑπὸ τῶν συνθεόντων ἐπέθηκε τῇ κεφαλῇ τοῦ Καίσαρος, ὡς δὴ βασιλεύειν αὐτῷ προσήκον. Ἐκείνου δὲ θροπυομένου καὶ διακλίνοντος ἤσθεῖς ὁ δῆμος ἀνεκρότησε· καὶ πάλιν ὁ Ἀντώνιος ἐπήγε, καὶ πάλιν ἐκεῖνος 5 ἀπετρίβετο. Καὶ πολὺν χρόνον οὕτω διαμαχομένων Ἀντωνίῳ μὲν ὀλίγοι τῶν φίλων βιαζομένων, Καίσαρι δὲ ἀρονυμένῳ πᾶς ὁ δῆμος ἐπεκρότει μετὰ βοῆς· ὃ καὶ θαυμαστὸν ἦν, ὅτι τοῖς ἔργοις τὰ τῶν βασιλευομένων ὑπομένοντες τοῦνομα τοῦ βασιλέως ὡς κατάλυσι τῆς 10 ἐλευθερίας ἔφευγον. Ἀνέστη μὲν οὖν ὁ Καίσαρ ἀχθεσθεῖς ἀπὸ τοῦ βήματος, καὶ τὸ ἱμάτιον ἀπάγων ἀπὸ τοῦ τραχήλου τῷ βουλομένῳ παρέχειν τὴν σφαγὴν ἐβόα. Τὸν δὲ στέφανον ἐν τῶν ἀνδριάντων αὐτοῦ περιτεθέντα δημαρχοὶ τινες κατέσπασαν, οὓς ὁ δῆμος εὐφημῶν 15 μετὰ κρότου παρείπετο, Καίσαρ δὲ τῆς ἀρχῆς ἀπέστησεν.

XIII. Ταῦτα τοὺς περὶ Βροῦτον καὶ Κάσσιον ἐπέερωσε· καὶ τῶν φίλων τοὺς πιστοὺς καταλέγοντες ἐπὶ τὴν πρᾶξιν ἐσκέπτοντο περὶ Ἀντωνίου. Τῶν δὲ ἄλλων προσιεμένων τὸν ἄνδρα Τρεβώνιος ἀντεῖπεν· ἔφη γὰρ 20 ὑφ' ὃν χρόνον ἀπήντων ἐξ Ἰβηρίας ἐπανιόντι Καίσαρι, τοῦ Ἀντωνίου συσκηνοῦντος αὐτῷ καὶ συνοδεύοντος, ἄψασθαι τῆς γνώμης ἀτρέμα πῶς καὶ μετ' εὐλαβείας, τὸν δὲ νοῆσαι μὲν, οὐ δέξασθαι δὲ τὴν πείραν, οὐ μὴν οὐδὲ πρὸς Καίσαρα κατειπεῖν, ἀλλὰ πιστῶς κατασιωπῆ- 25 σαι τὸν λόγον. Ἐκ τούτου πάλιν ἐβουλεύοντο Καίσαρα κτείναντες ἐπισφάττειν Ἀντώνιον· ἐκάλυσε δὲ Βροῦτος, ἀξίων τὴν ὑπὲρ τῶν νόμων καὶ τῶν δικαίων τολμωμένην πρᾶξιν ἐλλικρινῆ καὶ καθαρὰν ἀδικίας εἶναι. Φοβούμενοι δὲ τὴν τε θώμην τοῦ Ἀντωνίου καὶ τὸ τῆς ἀρχῆς 30 ἀξίωμα, τάττουσιν ἐπ' αὐτὸν ἐνίοις τῶν ἐκ τῆς συννομῆσιν, ὅπως, ὅταν εἰσὶν Καίσαρ εἰς τὴν βουλὴν καὶ μέλλῃ

δραῖσθαι τὸ ἔργον, ἔξω διαλεγόμενοι τι καὶ σπουδάζοντες κατέχουσιν αὐτόν.

XIV. Τούτων δὲ πραττομένων ὡς συνετέθη, καὶ πε-
 σόντος ἐν τῇ βουλῇ τοῦ Καίσαρος, εὐθύς μὲν ὁ Ἀντώ-
 5 νιος ἐσθῆτα θεράπωντος μεταλαβὼν ἔκρουψεν αὐτόν. Ὡς
 δ' ἔγνω τοὺς ἄνδρας ἐπιχειροῦντας μὲν οὐδενί, συνη-
 θροισμένους δὲ εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἔπεισε καταβῆναι
 λαβόντας ὄμηρον παρ' αὐτοῦ τὸν υἱόν· καὶ Κάσσιον
 μὲν αὐτὸς ἐδείκνυσε, Βροῦτον δὲ Λέπιδος. *Συναγαγὼν* 922
 10 δὲ βουλήν αὐτὸς μὲν ὑπὲρ ἀμνηστίας εἶπε καὶ διανομῆς
 ἐπαρχιῶν τοῖς περὶ Κάσσιον καὶ Βροῦτον, ἣ δὲ σύγκλη-
 τος ἐκύρωσε ταῦτα καὶ τῶν ὑπὸ Καίσαρος γεγονότων
 ἐψηφίσαντο μηδὲν ἀλλάττειν. Ἐξῆι δὲ τῆς βουλῆς λαμ-
 πρότατος ἀνθρώπων ὁ Ἀντώνιος, ἀνηρημένοι δοκῶν ἐμ-
 15 φύλιον πόλεμον καὶ πράγμασι δυσκολίας ἔχουσι καὶ τα-
 ραχῆς οὐ τὰς τυχοῦσας ἐμφρονέστατα κεχρησθαι καὶ
 πολιτικώτατα. Τούτων μέντοι ταχὺ τῶν λογισμῶν ἐξέ-
 σεισεν αὐτόν ἢ παρὰ τῶν ὄχλων δόξα, πρῶτον ἐλπίσαντα
 βεβαίως ἔσεσθαι Βρούτου καταλυθέντος. Ἐτυχε μὲν
 20 οὖν ἐκκοιμωμένον Καίσαρος, ὥσπερ ἔθος ἦν, ἐν ἀγορᾷ
 διεξιῶν ἐγκώμιον· ὁρῶν δὲ τὸν δῆμον ὑπερφνωῶς ἀγόμε-
 νον καὶ κηλούμενον ἐνέμιξε τοῖς ἐπαίνοις οἰκτον ἄμα
 καὶ δεινῶσιν ἐπὶ τῷ πάθει, καὶ τῷ λόγῳ τελευτῶντι τοὺς
 τε χιτωνίσκους τοῦ τεθνηκότος ἠμαγμένους καὶ διακε-
 25 κομμένους τοῖς ξίφεσιν ἀνασειῶν, καὶ τοὺς εἰργασμένους
 ταῦτα καλῶν παλαμναίους καὶ ἀνδροφόρους, τοσοῦτον
 ὄργῆς ἐνέβαλε τοῖς ἀνθρώποις, ὥστε τὸ μὲν σῶμα τοῦ
 Καίσαρος ἐν ἀγορᾷ καθαρῶς συννεγκαμένους τὰ βά-
 θρα καὶ τὰς τραπέζας, ἀρπάζοντας δὲ τοὺς ἀπὸ τῆς πυ-
 30 ρᾶς δαλοὺς ἐπὶ τὰς οἰκίας θεῖν τῶν ἀπεκτονότων καὶ
 προσμάχεσθαι.

XV. Διὰ ταῦτα τῶν περὶ Βρούτου ἐκ τῆς πόλεως

ἀπελθόντων οἱ τε φίλοι τοῦ Καίσαρος συνίσταντο πρὸς
 τὸν Ἀντώνιον, ἣ τε γυνὴ Καλπουρνία πιστεύουσα τῶν
 χρημάτων τὰ πλεῖστα κατέθετο πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς οἰ-
 κίας, εἰς λόγον τὰ σύμπαντα τετρακισχιλλῶν ταλάντων.
 Ἔλαβε δὲ καὶ τὰ βιβλία τοῦ Καίσαρος, ἐν οἷς ὑπομνή-
 5 ματα τῶν κεκριμένων καὶ δεδογμένων ἦν ἀναγεγραμ-
 μένα· καὶ τούτοις παρεγγράφωσιν οὓς ἐβούλετο, πολλοὺς
 μὲν ἄρχοντας ἀπεδείκνυε, πολλοὺς δὲ βουλευτάς, ἐνίοις
 δὲ καὶ κατῆγε πεφυγαδευμένους καὶ καθειργμένους
 ἔλκεν, ὡς δὴ ταῦτα τῷ Καίσαρι δόξαντα. Διὸ τούτους 10
 ἅπαντας ἐπισκώπτοντες οἱ Ῥωμαῖοι Χαρωνίτας ἐκάλουν·
 ἐλεγχόμενοι γὰρ εἰς τοὺς τοῦ νεκροῦ κατέφευγον ὑπο-
 μνηματισμούς. Καὶ τὰλλα δὲ ἔπραττεν αὐτοκρατορικῶς
 ὁ Ἀντώνιος, αὐτὸς μὲν ὑπατεύων, τοὺς δὲ ἀδελφοὺς
 ἔχων συνάρχοντας, Γάϊον μὲν στρατηγόν, Λεύκιον δὲ 15
 δήμαρχον.

XVI. Ἐνταῦθα δὲ τῶν πραγμάτων ὄντων ὁ νέος
 ἀφικνεῖται Καίσαρ εἰς Ῥώμην, ἀδελφιδῆς μὲν ὢν τοῦ
 τεθνηκότος υἱός, ὡς εἴρηται, κληρονόμος δὲ τῆς οὐσίας
 ἀπολελειμμένος, ἐν Ἀπολλωνίᾳ δὲ διατρίβων ὑφ' ὃν 20
 χρόνον ἀνήρητο Καίσαρ. Οὗτος εὐθύς Ἀντώνιον, ὡς
 δὴ πατρῶον φίλον, ἀσπασάμενος τῶν παρακαταθηκῶν
 ἐμέμνητο. Καὶ γὰρ ᾤφειλε Ῥωμαίων ἐκάστῳ δραχμῆς
 ἑβδομήκοντα πέντε δοῦναι, Καίσαρος ἐν ταῖς διαθήκαις
 γράψαντος. Ἀντώνιος δὲ τὸ μὲν πρῶτον ὡς μειρακίου 25
 καταφρονῶν ἔλεγεν οὐχ ὑγιαίνειν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ φρε-
 νῶν ἀγαθῶν καὶ φίλων ἔρημον ὄντα φορτίον ἀβάστα-
 κτον αἰρεσθαι τὴν Καίσαρος διαδοχὴν· μὴ πειθομένου
 δὲ τούτοις, ἀλλ' ἀπαιτοῦντος τὰ χρήματα, πολλὰ καὶ
 λέγων πρὸς ὕβριν αὐτοῦ καὶ πράττων διετέλει. Δημαρχ- 30
 χίαν τε γὰρ ἐνέστη μετιόντι, καὶ δίφρον χρυσοῦν τοῦ
 πατρὸς, ὥσπερ ἐψήφιστο, τιθέντος ἠπέλιψεν εἰς φυλα-

κην ἀπάξειν, εἰ μὴ παύσαιτο δημαγωγῶν. Ἐπεὶ μέντοι Κικέρωνι δοὺς ἑαυτὸν ὁ νεανίας καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσοι τὸν Ἀντώνιον ἐμίσουν, δι' ἐκείνων μὲν ᾤκειοῦτο τὴν βουλὴν, αὐτὸς δὲ τὸν δῆμον ἀνελάμβανε καὶ τοὺς στρατιώτας ἀπὸ τῶν κατοικιῶν συνῆγε, δεῖσας ὁ Ἀντώνιος εἰς λόγους αὐτῷ συνῆλθεν ἐν Καπιτωλίῳ, καὶ διηλλάγησαν. Εἶτα κοιμώμενος ἐκείνης τῆς νυκτὸς ὄψιν εἶδεν ἄτοπον ὁ Ἀντώνιος. Ἐδόκει γὰρ αὐτοῦ τὴν δεξιὰν χεῖρα βεβληθῆσαι κεραυνῷ. Καὶ μεθ' ἡμέρας ὀλίγας ἐπέπεσε 10 λόγος, ὡς ἐπιβουλεύει Καῖσαρ αὐτῷ. Καῖσαρ δὲ ἀπε- 923 λογεῖτο μὲν, οὐκ ἔπειθε δέ· καὶ πάλιν ἦν ἐνεργὸς ἢ ἔχθρα, καὶ περιθρόντες ἀμφοτέροι τὴν Ἰταλίαν τὸ μὲν ἰδρυμένον ἐν ταῖς κατοικίαις ἤδη τοῦ στρατιωτικοῦ μεγάλους ἀνίστασαν μισθοῖς, τὸ δ' ἐν ὄπλοις ἔτι τεταγμέ- 15 νον ὑποφθάνοντες ἀλλήλους προσήγοντο.

XVII. Τῶν δ' ἐν τῇ πόλει Κικέρων μέγιστον δυνάμενος καὶ παροξύνων ἐπὶ τὸν Ἀντώνιον ἅπαντας ἀνθρώπους, τέλος ἔπεισε τὴν βουλὴν ἐκείνον μὲν πολέμιον ψηφίσασθαι, Καῖσαρι δὲ ἑαβδουχίαν πέμψαι καὶ στρατηγικὰ κόσμια, Πάνσαν δὲ καὶ Ἰρτιον ἀποστέλλειν ἐξελῶντας Ἀντώνιον ἐκ τῆς Ἰταλίας. Οὗτοι δὲ ἦσαν ὑπατοι τότε καὶ συμβαλόντες Ἀντωνίῳ περὶ πόλιν Μυτίνην, Καῖσαρος παρόντος καὶ συμμαχομένου, τοὺς μὲν πολεμίους ἐνίκων, αὐτοὶ δὲ ἀπέθανον. Φεύγοντι δὲ Ἀντωνίῳ 25 πολλά συνέπιπτε τῶν ἀπόρων, ὁ δὲ λιμὸς ἀπορώτατον. Ἀλλὰ φύσει παρὰ τὰς κακοπραγίας ἐγένετο βέλτιστος ἑαυτοῦ καὶ δυστυχῶν ὁμοιότατος ἦν ἀγαθῷ, κοινοῦ μὲν ὄντος τοῦ ἀισθάνεσθαι τῆς ἀρετῆς τοῖς δι' ἀπορίαν τινα σφαλλομένοις, οὐ μὴν ἀπάντων ἂ ξηλοῦσι μί- 30 μεῖσθαι καὶ φεύγειν ἂ δυσχεραίνουσιν ἐρρωμένων ἐν ταῖς μεταβολαῖς, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐνίων τοῖς ἔθεσιν ἐνδιδόντων ὑπὸ ἀσθενείας καὶ θραυνομένων τὸν λογισμόν.

Ὁ δ' οὖν Ἀντώνιος τότε θαυμαστὸν ἦν παράδειγμα τοῖς στρατιώταις ἀπὸ τρυφῆς τοσαύτης καὶ πολυτελείας ὕδαρ τε πίνων διεφθαρμένον εὐκόλως καὶ καρπὸς ἀγρίους καὶ ὄξυς προσφερόμενος. Ἐβρώθη δὲ καὶ φλοῖος, ὡς λέγεται, καὶ ζῶων ἀγέυστων πρότερον ἦσαν τὰς Ἀλ- 5 πεις ὑπερβάλλοντες.

XVIII. Ἦν δὲ ὁρμὴ τοῖς ἐπέκεινα στρατεύμασιν ἐντυχεῖν, ὧν Λέπιδος ἦρχε, φίλος εἶναι δοκῶν Ἀντωνίου καὶ πολλὰ τῆς Καῖσαρος φιλίας ἀπολελανκέναι δι' αὐτόν. Ἐλθὼν δὲ καὶ παραστρατοπεδύσας πλησίον, ὡς 10 οὐδὲν ἀπήντα φιλάνθρωπον, ἔγνω παραβαλέσθαι. Καὶ κόμη μὲν ἀτημελῆς καὶ βαθὺς πώγων μετὰ τὴν ἦταν εὐθύς ἦν αὐτῷ καθειμένος, λαβῶν δὲ φαιὸν ἱμάτιον ἐργὺς προσῆγε τῷ χάρακι τοῦ Λεπίδου καὶ λέγειν ἤρξατο. Πολλῶν δὲ καὶ πρὸς τὴν ὄψιν ἐπικλωμένων καὶ τοῖς λό- 15 γοις ἀγομένων, δεῖσας ὁ Λέπιδος τὰς σύλληπτας ἐκέλευσε συνηχούσας ἀφελέσθαι τὸ κατακονέσθαι τὸν Ἀντώνιον. Οἱ δὲ στρατιῶται μᾶλλον ᾤκτειραν καὶ διελέγοντο κρύφα, Λαίλιον καὶ Κλώδιον ἀποστέλλαντες πρὸς αὐτὸν ἐσθῆτας λαβόντας ἐταιρευομένων γυναικῶν, οἱ τὸν Ἀν- 20 τώνιον ἐκέλευον ἐπιχειρεῖν θαρροῦντα τῷ χάρακι· πολλοὺς γὰρ εἶναι δεξομένους καὶ τὸν Λέπιδον, εἰ βούλοιτο, κτενοῦντας. Ἀντώνιος δὲ Λεπίδου μὲν οὐκ εἶλεσεν ἄφασθαι, μεθ' ἡμέραν δὲ τὸν στρατὸν ἔχων ἀπεπειράτο τοῦ ποταμοῦ. Καὶ πρῶτος αὐτὸς ἐμβὰς ἐπορεύετο πρὸς τὴν 25 ἀντιπέρας ὄχθην, ὄρῶν ἤδη πολλοὺς τῶν Λεπίδου στρατιωτῶν τὰς τε χεῖρας ὀρέγοντας αὐτῷ καὶ τὸν χάρακα διασπῶντας. Εἰσελθὼν δὲ καὶ κρατήσας ἀπάντων ἡμερώτατα Λεπίδῳ προσηνέχθη. Πατέρα γὰρ προσηγόρευ- σεν αὐτὸν ἀσπασάμενος· καὶ τῷ μὲν ἔργῳ πάντων ἀν- 30 τὸς ἦν κύριος, ἐκείνῳ δ' ὄνομα καὶ τιμὴν αὐτοκράτορος διετέλει φυλάττων. Τοῦτο καὶ Πλάγκον αὐτῷ Μοννά-

τιον ἐποίησε προσθέσθαι, καθήμενον οὐ πρόσω μετὰ
 συχνῆς δυνάμεως. Οὕτω δὲ μέγας ἀρθεὶς αὐθις ὑπερ-
 ἔβαλε τὰς Ἄλπεις, εἰς τὴν Ἰταλίαν ἄγων ἑπτακαίδεκα
 τέλη πεζῶν σὺν αὐτῷ καὶ μυρίους ἵππους· χωρὶς δὲ
 5 φρουρὰν Γαλατίας ἕξ τάγματα λελοίπει μετὰ Οὐαρίου
 τινὸς τῶν συνήθων καὶ συμποτῶν, ὃν Κοτύλωνα προσ-
 ηγόρευον.

XIX. Καίσαρ δὲ Κικέρωνι μὲν οὐκέτι προσεῖχε, τῆς
 ἔλευθερίας ὄρων περιεχόμενον, Ἀντώνιον δὲ προῦκα-
 10 λείτο διὰ τῶν φίλων εἰς διαλύσεις. Καὶ συνελθόντες οἱ
 τρεῖς εἰς νησίδα ποταμῷ περιρροομένην ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας
 συνήδρευσαν. Καὶ τὰλλα μὲν ἐπιεικῶς ὡμολογεῖτο, καὶ
 διενείμαντο τὴν σύμπασαν ἀρχὴν ὥσπερ οὐσίαν πατρῶϊαν
 ἀλλήλοις, ἣ δὲ περὶ τῶν ἀπολουμένων ἀνδρῶν ἀμφισ-
 15 βήτησις αὐτοῖς πλεῖστα πράγματα παρέσχε, τοὺς μὲν
 ἐχθροὺς ἀνελεῖν ἐκάστου, σῶσαι δὲ τοὺς προσήκοντας
 ἀξιοῦντος. Τέλος δὲ τῇ πρὸς τοὺς μισουμένους ὀργῇ
 καὶ συγγενῶν τιμῇ καὶ φίλων εὐνοίαν προέμενοι, Κικέρ-
 20 ωνος μὲν Ἀντωνίῳ Καίσαρ ἐξέστη, τούτῳ δὲ Ἀντώ-
 νιος Λευκίῳ Καίσαρος, ὃς ἦν θεῖος αὐτῷ πρὸς μητρός·
 ἐδόθη δὲ καὶ Λεπίδῳ Παῦλον ἀνελεῖν τὸν ἀδελφόν· οἱ
 δὲ φασὶν ἐκστῆναι τοῦ Παύλου τὸν Λεπίδον ἐκείνοιο
 ἀποθανεῖν αὐτὸν αἰτησαμένοιο. Οὐδὲν ὡμότερον οὐδὲ
 ἀγριώτερον τῆς διαμείψεως ταύτης δοκῶ γενέσθαι. Φό-
 25 νων γὰρ ἀντικαταλλασσόμενοι φόνους ὁμοίως μὲν οἷς
 ἐλάμβανον ἀνήρουν οὓς ἐδίδοσαν, ἀδικώτεροι δὲ περὶ
 τοὺς φίλους ἦσαν, οὓς ἀπεκτίνυσαν μηδὲ μισοῦντες.

XX. Ἐπὶ δ' οὖν ταῖς διαλλαγαῖς ταύταις οἱ στρα-
 τιῶται περιστάντες ἤξιον καὶ γάμῳ τιμὴν τὴν φιλίαν
 30 συνάψαι Καίσαρα, λαβόντα τὴν Φουλβίας τῆς Ἀντωνίου
 γυναικὸς θυγατέρα Κλωδίαν. Ὁμολογηθέντος δὲ καὶ
 τούτου τριακόσιοι μὲν ἐκ προγραφῆς ἐθανατώθησαν ὑπ'

αὐτῶν· Κικέρωνος δὲ σφαγέντος ἐκέλευσεν Ἀντώνιος
 τὴν τε κεφαλὴν ἀποκοπῆναι καὶ τὴν χεῖρα τὴν δεξιάν,
 ἣ τοὺς κατ' αὐτοῦ λόγους ἔγραψε. Καὶ κομισθέντων
 ἐθεάτο γεγηθῶς καὶ ἀνακαγγάζων ὑπὸ χαρᾶς πολλάκις·
 εἶτα ἐμπλησθεὶς ἐκέλευσεν ὑπὲρ τοῦ βήματος ἐν ἀγορᾷ 5
 τεθῆναι, καθάπερ εἰς τὸν νεκρὸν ὑβρίζων, οὐχ αὐτὸν
 ἐνυβρίζοντα τῇ τύχῃ καὶ κατασχύνοντα τὴν ἐξουσίαν
 ἐπιδεικνύμενος. Ὁ δὲ θεῖος αὐτοῦ Καίσαρ ζητούμενος
 καὶ διωκόμενος κατέφυγε πρὸς τὴν ἀδελφὴν. Ἡ δέ, τῶν
 σφαγέων ἐπιστάντων καὶ βιαζομένων εἰς τὸ δωμάτιον 10
 αὐτῆς, ἐν ταῖς θύραις στήσασα καὶ διασχοῦσα τὰς χεῖρας
 ἐβόα πολλάκις· „Οὐκ ἀποκτενεῖτε Καίσαρα Λεύκιον,
 εἰ μὴ πρότερον ἐμὲ ἀποκτείνητε τὴν τὸν αὐτοκράτορα
 τεκοῦσαν.“ Ἐκείνη μὲν οὖν τοιαύτη γενομένη διέκλεψε
 καὶ διέσωσε τὸν ἀδελφόν. 15

XXI. Ἦν δὲ καὶ τὰ πολλὰ Ῥωμαίοιο ἐπαχθῆς ἣ τῶν
 τριῶν ἀρχῆ· καὶ τὸ πλεῖστον ὁ Ἀντώνιος τῆς αἰτίας
 εἶχε, πρεσβύτερος μὲν ὢν Καίσαρος, Λεπίδου δὲ δυνα-
 τώτερος, εἰς δὲ τὸν βίον ἐκείνου αὐθις τὸν ἠδυπαθῆ
 καὶ ἀκόλαστον, ὡς πρῶτον ἀνεχαίτισε τῶν πραγμάτων, 20
 ἐκκεχυμένος. Προσῆν δὲ τῇ κοινῇ κακοδοξία τὸ διὰ τὴν
 οἰκίαν οὐ μικρὸν μῖσος, ἦν ὧκει, Πομπηίου τοῦ Μεγά-
 λου γενομένην, ἀνδρὸς οὐχ ἥττον ἐπὶ σωφροσύνῃ καὶ
 τῷ τεταγμένῳ καὶ δημοτικῶς διαιτᾶσθαι θαυμασθέν-
 25 τος ἢ διὰ τοὺς τρεῖς θριάμβους. Ἦχθοντο γὰρ ὄρωντες
 αὐτὴν τὰ πολλὰ κεκλεισμένην μὲν ἡγεμόσι καὶ στρατη-
 γοῖς καὶ πρέσβεσιν, ὠθουμένοις πρὸς ὕβριν ἀπὸ τῶν
 θυρῶν, μεστῆν δὲ μίμων καὶ θανατοποιῶν καὶ κολά-
 κων κραιπαλώντων, εἰς οὓς τὰ πλεῖστα κατανηλίσκετο
 τῶν χρημάτων τῷ βιασιωτάτῳ καὶ χαλεπωτάτῳ τρόπῳ πο-
 30 ριζομένων. Οὐ γὰρ μόνον ἐπώλουν οὐσίας τῶν φονενο-
 μένων, ἐπισυκοφαντοῦντες οἰκείους καὶ γυναῖκας αὐτῶν,

οὐδὲ τελῶν πᾶν ἐκίνησαν γένος, ἀλλὰ καὶ παρὰ ταῖς Ἔστιάσι πνθόμενοι παρθένους παρακαταθήκας τινὰς κείσθαι καὶ ξένων καὶ πολιτῶν ἔλαβον ἐπελθόντες. Ὡς δὲ οὐδὲν ἦν ἱκανὸν Ἀντωνίῳ, Καῖσαρ ἠξίωσε νε-
5 μασθαι τὰ χρήματα πρὸς αὐτόν. Ἐνείμαντο δὲ καὶ τὸν στρατόν, ἐπὶ Βροῦτον καὶ Κάσσιον εἰς Μακεδονίαν στρα- 925
τεύοντες ἀμόφτεροι, Δελπίδῳ δὲ τὴν Ῥώμην ἐπέτρεψαν.

XXII. Ὡς μέντοι διαβάντες ἤψαντο πολέμου καὶ παρεστρατοπέδευσαν τοῖς πολεμίοις, Ἀντωνίου μὲν ἀν-
10 τιτεταγμένου Κασσίῳ, Βροῦτῳ δὲ Καίσαρος, οὐδὲν ἐργον ἐφάνη μέγα τοῦ Καίσαρος, ἀλλ' Ἀντώνιος ἦν ὁ νεκῶν πάντα καὶ κατορθῶν. Τῇ μὲν γε προτέρᾳ μάχῃ Καῖσαρ ὑπὸ Βροῦτου κατὰ κράτος ἠττηθεὶς ἀπέβαλε τὸ στρατόπεδον καὶ μικρὸν ἐφθῆ τοὺς διώκοντας ὑπεκφυ-
15 γῶν· ὡς δὲ αὐτὸς ἐν τοῖς ὑπομνήμασι γέγραφε, τῶν φίλων τινὸς ὄναρ ἰδόντος ἀνεχώρησε πρὸ τῆς μάχης. Ἀντώνιος δὲ Κάσσιον ἐνίκησε· καίτοι γεγραφασιν ἔνιοι μὴ παραγενέσθαι τῇ μάχῃ τὸν Ἀντώνιον, ἀλλὰ προσγε-
20 νέσθαι μετὰ τὴν μάχην ἤδη διώκουσι. Κάσσιον δὲ Πίνδαρος τῶν πιστῶν τις ἀπελευθέρων αὐτοῦ δεομένου καὶ κελύοντος ἔσφαξεν· οὐ γὰρ ἔγνω νενικηκότα Βροῦτον. Ὀλίγων δὲ ἡμερῶν διαγενομένων πάλιν ἐμαχέσαντο καὶ Βροῦτος μὲν ἠττηθεὶς ἑαυτὸν ἀνείλεν, Ἀντώνιος δὲ τῆς νίκης ἠνέγκατο τῇ δόξῃ τὸ πλεῖστον, ἅτε δὴ καὶ
25 νοσοῦντος τοῦ Καίσαρος. Ἐπιστάς δὲ τῷ Βροῦτου νεκρῷ μικρὰ μὲν ἀνείδισεν ὑπὲρ τῆς Γαίου τοῦ ἀδελφοῦ τελευτῆς, ἀνηγήκει γὰρ ἐκείνου ὁ Βροῦτος ἐν Μακεδονίᾳ Κικέρωνι τιμωρῶν, φήσας δὲ μᾶλλον Ὀρτήσιον ἢ Βροῦτον αἰτιάσθαι τῆς τοῦ ἀδελφοῦ σφαγῆς Ὀρτήσιον
30 μὲν ἐκέλευσεν ἐπισφάξαι τῷ μνήματι, Βροῦτῳ δὲ τὴν αὐτοῦ φοινικίδα πολλῶν χρημάτων ἄξιαν οὖσαν ἐπέρριψε, καὶ τῶν ἀπελευθέρων τινὲ τῶν ἑαυτοῦ προσέταξε τῆς τα-

φῆς ἐπιμεληθῆναι. Τοῦτου ὕστερον γνοὺς οὐ συγκатаκάυσαντα τὴν φοινικίδα τῷ νεκρῷ καὶ πολλὰ τῆς εἰς τὴν ταφὴν δαπάνης ὑψηρημένον ἀπέκτεινεν.

XXIII. Ἐκ τούτου Καῖσαρ μὲν εἰς Ῥώμην ἐκομίζετο, δοκῶν οὐ περιέσεσθαι πολὺν χρόνον ἐκ τῆς ἀρρωστίας, 5 Ἀντώνιος δὲ τὰς πρὸς ἕω πάσας ἐπαρχίας ἀργυρολογῆσαν διέβαινεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, πολλὴν στρατιὰν ἄγων· ὑπεσχημένοι γὰρ ἐκάστῳ στρατιώτῃ δραχμὰς πεντακισχιλλίας ἐδέοντο συντονωτέρου χρηματισμοῦ καὶ δασμολογίας. Τοῖς μὲν οὖν Ἑλλήσιν οὐκ ἄτοπος οὐδὲ φορτι-
10 κὸς συνηνέχθη τό γε πρῶτον, ἀλλὰ καὶ τὸ παίξον αὐτοῦ πρὸς ἀκροάσεις φιλολόγων καὶ θεῶν ἀγῶνων καὶ μῦσες ἔτρεπε, καὶ περὶ τὰς κρίσεις ἦν ἐπιεικής, καὶ φιλέλλην ἀκούων ἔχαιρεν, ἔτι δὲ μᾶλλον φιλαθῆναιος προσ-
15 αγορευόμενος, καὶ τῇ πόλει πλείστας δωρεὰς ἔδωκε. Βουλομένων δὲ τι καὶ Μεγαρέων καλὸν ἀντεπιδείξασθαι ταῖς Ἀθήναις καὶ τὸ βουλευτήριον ἰδεῖν αὐτὸν ἀξιωσάντων ἀναβάς καὶ θεασάμενος, ὡς ἐπνυθάνοντο, τί δοκοίη „Μικρὸν μὲν“ ἔφη „σαπρὸν δέ.“ [Πρὸς δὲ] καὶ τὸν τοῦ Πυθίου νεῶν κατεμέτρησεν ὡς συντελέσων 20 τοῦτο γὰρ ὑπέσχετο πρὸς τὴν σύγκλητον.

XXIV. Ἐπεὶ δὲ Λεύκιον Κηρωρίνον ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος καταλιπὼν εἰς Ἀσίαν διέβη καὶ τῶν ἐκεῖ πλουτῶν ἤψατο, καὶ βασιλεῖς ἐπὶ θύρας ἐφοίτων καὶ βασιλέων
25 γυναικὲς ἀμιλλώμεναι δωρεαῖς πρὸς ἀλλήλας καὶ κάλλεσιν ἐφθειρόντο πρὸς αὐτόν, ἐν Ῥώμῃ δὲ Καῖσαρος στάσεις καὶ πολέμοις ἀποτροχημένον πολλὴν αὐτὸς ἄγων σχολὴν καὶ εἰρήνην ἀνεκκυκλεῖτο τοῖς πάθεσιν εἰς τὸν
30 συνήθη βίον, Ἀναξήγορος δὲ κίθαρωδοὶ καὶ Ξοῦθοι χοραῦλαι καὶ Μητροδόωρος τις ὄρχηστῆς καὶ τοιοῦτος ἄλλοσ Ἀσιασῶν ἀκροαμάτων θίασος, ὑπερβαλλομένων λαμυρία καὶ βωμολοχία τὰς ἀπὸ τῆς Ἰταλίας κῆρας, εἰσερ-

ρή και διώκει τὴν αὐλήν, οὐδὲν ἦν ἀνεκτόν, εἰς ταῦτα φορομένων ἀπάντων. Ἡ γὰρ Ἀσία πᾶσα, καθάπερ ἡ 926 Σοφόκλειος ἐκείνη πόλις, ὁμοῦ μὲν θνυιαμάτων ἔγμεν, ὁμοῦ δὲ παιάνων τε καὶ στεναγμάτων.

5 Εἰς γοῦν Ἐφεσον εἰσιόντος αὐτοῦ γυναῖκες μὲν εἰς Βάκχας, ἄνδρες δὲ καὶ παῖδες εἰς Σατύρους καὶ Πᾶνας ἠγοῦντο διεσκευασμένοι, κιττοῦ δὲ καὶ θύρσων καὶ ψαλτηρίων καὶ συρίγγων καὶ αὐλῶν ἡ πόλις ἦν πλέα, Διόνυσον αὐτὸν ἀνακαλουμένων χαριδότην καὶ μελίχιον.
10 Ἦν γὰρ ἀμέλει τοιοῦτος ἐνίοις, τοῖς δὲ πολλοῖς ὠμηστῆς καὶ ἀγριώνιος. Ἀφηρείτο γὰρ εὐγενεῖς ἀνθρώπους τὰ ὄντα μαστιγίαις καὶ κόλαξι χαριζόμενος. Πολλῶν δὲ καὶ ζώντων ὡς τεθνηκότων αἰτησάμενοί τινες οὐσίας ἔλαβον. Ἄνδρὸς δὲ Μάγνητος οἶκον ἐδώρησατο μαγεῖρον
15 περὶ ἓν, ὡς λέγεται, δαίπνον εὐδοκιμήσαντι. Τέλος δὲ, ταῖς πόλεσι δεύτερον ἐπιβάλλοντος φόρον, ἐτόλμησεν Ἰβρίας ὑπὲρ τῆς Ἀσίας λέγων εἰπεῖν ἀγοραῖως μὲν ἐκεῖνα καὶ πρὸς τὸν Ἀντωνίου ζῆλον οὐκ ἀηδῶς „Εἰ δύνασαι δις λαβεῖν ἐνὸς ἐνιαυτοῦ φόρον, δύνασαι καὶ δις
20 ἡμῖν ποιήσασθαι θέρος καὶ δις ὀπώραν“ πρακτικῶς δὲ καὶ παραβόλως συναγαγὼν, ὅτι μυριάδας εἰκοσι ταλάντων ἡ Ἀσία δέδωκε „ταῦτα“ εἶπεν „εἰ μὲν οὐκ εἴληφας, ἀπαίτει παρὰ τῶν λαβόντων· εἰ δὲ λαβὼν οὐκ ἔχεις, ἀπολώλαμεν.“ Ἐτρέψατο τούτῳ δεινῶς τὸν Ἀντώνιον.
25 ἠγνοεῖ γὰρ τὰ πολλὰ τῶν γιγνομένων, οὐχ οὕτω ῥᾶθυμος ὢν, ὡς δι' ἀπλότητα πιστεύων τοῖς περὶ αὐτόν. Ἐνῆν γὰρ ἀπλότης τῷ ἦθει καὶ βραδεῖα μὲν αἰσθησις, αἰσθανομένῳ δὲ τῶν ἀμαρτανομένων ἰσχυρὰ μετάνοια καὶ πρὸς αὐτοὺς ἐξομολόγησις τοὺς ἀγνωμονηθέντας,
30 μέγεθος δὲ καὶ περὶ τὰς ἀμοιβὰς καὶ περὶ τὰς τιμωρίας. Μᾶλλον γε μὴν ἐδόκει χαριζόμενος ἢ κολάζων ὑπερβάλλειν τὸ μέτρον. Ἡ δὲ περὶ τὰς παιδιᾶς καὶ τὰς ἐπισκῶ-

ψεις ὕβρις ἐν αὐτῇ τὸ φάρμακον εἶχεν. Ἀντισκῶψαι γὰρ ἐξῆν καὶ ἀνθυβρίσαι, καὶ γελώμενος οὐχ ἦτον ἢ γελῶν ἔχαιρε. Καὶ τοῦτο διελυμήνατο τὰ πολλὰ τῶν πραγμάτων. Τοὺς γὰρ ἐν τῷ παλῶν παρρησιαζομένους οὐκ ἂν οἰήθεις σπουδάζοντας κολακεύειν αὐτὸν ἠλίσκετο 5 ῥαδίως ὑπὸ τῶν ἐπαίνων, ἀγνοῶν ὅτι τὴν παρρησίαν τινὲς ὡς ὑποστύφον ἠδυσμα τῇ κολακείᾳ παραμιγνύτες ἀφήρουν τὸ πλήσμιον, τῇ παρὰ τὴν κύλικα θρασύτητι καὶ λαλιᾷ διαμηχανώμενοι τὴν ἐπὶ τῶν πραγμάτων ὕφεισιν καὶ συγκατάθεσιν μὴ πρὸς χάριν ὁμιλοῦντων, 10 ἀλλὰ τῷ φρονεῖν ἠττωμένων φαίνεσθαι.

XXV. Τοιούτῳ δ' οὖν ὄντι τὴν φύσιν Ἀντωνίῳ τελευταῖον κακὸν ὁ Κλεοπάτρας ἔρωσ ἐπιγενομένος καὶ πολλὰ τῶν ἐτι κρυπτομένων ἐν αὐτῷ καὶ ἀτρεμούντων παθῶν ἐγείρας καὶ ἀναβακχεύσας, εἴ τι χρηστὸν ἢ σω- 15 τήριον ὅμως ἀντεῖχεν, ἠφάνισε καὶ προσδιέφθειρεν. Ἀλίσκεται δὲ τοῦτον τὸν τρόπον. Ἀπτόμενος τοῦ Παρθικοῦ πολέμου ἐπεμψε πρὸς αὐτὴν κελεύων εἰς Κιλικίαν ἀπαντῆσαι λόγον ὑφέξουσιν ὧν ἐνεκαλεῖτο τοῖς περὶ 20 Κάσσιον δοῦναι πολλὰ καὶ συμβαλέσθαι πρὸς τὸν πόλεμον. Ὁ δὲ πεμφθεὶς Δέλλιος, ὡς εἶδε τὴν ὄψιν καὶ κατέμαθε τὴν ἐν τοῖς λόγοις δεινότητα καὶ πανουργίαν, εὐθύς αἰσθόμενος, ὅτι κακὸν μὲν οὐδὲ μελλήσει τι ποιεῖν γυναῖκα τοιαύτην Ἀντώνιος, ἔσται δὲ μεγίστη παρ' αὐ- 25 τῷ, τρέπεται πρὸς τὸ θεραπεύειν καὶ προτρέπεσθαι τὴν Αἰγυπτίαν, τοῦτο δὲ τὸ Ὀμηρικόν, ἐλθεῖν εἰς Κιλικίαν εὐ ἐντύναςαν ἔ αὐτὴν καὶ μὴ φοβεῖσθαι τὸν Ἀντώνιον, ἠδιστον ἠγεμόνων ὄντα καὶ φιλανθρωπότατον. Ἡ δὲ καὶ Δελλίῳ πεισθεῖσα, καὶ τοῖς πρὸς Καίσαρα καὶ Γναῖον τὸν Πομπηίου παῖδα πρότερον αὐτῇ γενομένοις ἀφ' ὧρας 30 συμβολαίοις τεκμηριωμένη, ῥᾶθον ἠλπίζεν ὑπάξεσθαι τὸν Ἀντώνιον. Ἐκείνοι μὲν γὰρ αὐτὴν ἐτι κόρη καὶ πραγ-

μάτων ἄπειρον ἐγνώσαν, πρὸς δὲ τοῦτον ἐμελλε φοι- 927
 τήσειν ἐν ᾧ μάλιστα καιροῦ γυναικες ὥραν τε λαμπρο-
 τάτην ἔχουσι καὶ τὸ φρονεῖν ἀκμάζουσι. Διὸ πολλὰ μὲν
 συνεσκευάσατο δῶρα καὶ χρήματα καὶ κόσμον οἷον εἰκὸς
 5 ἦν ἀπὸ πραγμάτων μεγάλων καὶ βασιλείας εὐδαίμονος
 κομίζειν, τὰς δὲ πλείστας ἐν ἑαυτῇ καὶ τοῖς περὶ αὐτὴν
 μαγγανεύμασι καὶ φίλοις ἐλπίδας θεμένη παρεγένετο.

XXVI. Πολλὰ δὲ καὶ παρ' αὐτοῦ καὶ παρὰ τῶν φί-
 λων δεχομένη γράμματα καλούντων οὕτω κατεφρόνησε
 10 καὶ κατεγέλασε τοῦ ἀνδρός, ὥστε πλεῖν ἀνὰ τὸν Κύδνου
 ποταμὸν ἐν πορθμείῳ χρυσοπρύμνῳ, τῶν μὲν ἰστίων
 ἄλουργῶν ἐκπεπετασμένων, τῆς δὲ εἰρεσίας ἀργυραῖς
 κώπαις ἀναφερομένης πρὸς αὐτὸν ἅμα σύριγξι καὶ κιθά-
 ραις συνηρμοσμένον. Αὐτὴ δὲ κατέκειτο μὲν ὑπὸ σκιάδι
 15 χρυσοπάστῳ κεκοσμημένη γραφικῶς ὥσπερ Ἀφροδίτη,
 παῖδες δὲ τοῖς γραφικοῖς Ἔρωσιν εἰκασμένοι παρ' ἐκά-
 τερον ἐστῶτες ἐρρίπιζον. Ὀμοίως δὲ καὶ θεραπευίδες
 αἱ καλλιστεύουσαι Νηρηίδων ἔχουσαι καὶ Χαρίτων στο-
 λὰς, αἱ μὲν πρὸς οἶαξι, αἱ δὲ πρὸς κάλοις ἦσαν. Ὀδμαῖ
 20 δὲ θανμασταὶ τὰς ὕχθας ἀπὸ θυμιαμάτων πολλῶν κα-
 εἶχον. Τῶν δὲ ἀνθρώπων οἱ μὲν εὐθύς ἀπὸ τοῦ ποτα-
 μοῦ παρωμάριον ἐκατέρωθεν, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς πόλεως
 κατέβαινον ἐπὶ τὴν θείαν. Ἐκχεομένου δὲ τοῦ κατὰ τὴν
 ἀγορὰν ὄχλου τέλος αὐτὸς ὁ Ἀντώνιος ἐπὶ βήματος καθε-
 25 ζόμενος ἀπελείφθη μόνος. Καὶ τις λόγος ἐχώρει διὰ
 πάντων, ὡς ἡ Ἀφροδίτη κωμάξοι παρὰ τὸν Διόνυσον
 ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἀσίας. Ἐπεμψε μὲν οὖν καλῶν αὐτὴν
 ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἢ δὲ μᾶλλον ἐκείνου ἡξίου πρὸς ἑαυτὴν
 ἦκειν. Εὐθύς οὖν τινὰ βουλόμενος εὐκόλιαν ἐπιδεί-
 30 κνυσθαι καὶ φιλοφροσύνην ὑπήκουσε καὶ ἤλθεν. Ἐντυ-
 χῶν δὲ παρασκευῇ λόγου κρείττου μάλιστα τῶν φώτων
 τὸ πλῆθος ἐξεπλάγη. Τοσαῦτα γὰρ λέγεται καθίεσθαι

καὶ ἀναφαίνεσθαι πανταχόθεν ἅμα, καὶ τοιαύταις πρὸς
 ἄλληλα κλίσεσι καὶ θέσεσι διακεκοσμημένα καὶ συντε-
 ταγμένα πλαισίων καὶ περιφερῶν τρόπῳ, ὥστε τῶν ἐν
 ὀλίγοις ἀξιοθεάτων καὶ καλῶν ἐκείνην γενέσθαι τὴν
 ὄψιν. 5

XXVII. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πάλιν ἀνθεστιῶν αὐτὴν ἐφι-
 λοτιμήθη μὲν ὑπερβαλέσθαι τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν
 ἐμμέλειαν, ἀμφοῖν δὲ λειπόμενος καὶ κρατούμενος ἐν
 αὐτοῖς ἐκείνοις πρῶτος ἔσκωπτεν εἰς αὐχμὸν καὶ ἀγροί-
 κίαν τὰ παρ' αὐτῷ. Πολὺν δὲ ἡ Κλεοπάτρα καὶ τοῖς 10
 σκώμασι τοῦ Ἀντωνίου τὸν στρατιώτην ἐνορῶσα καὶ
 βάνουσον, ἐχρήτο καὶ τούτῳ πρὸς αὐτὸν ἀνειμένως ἤδη
 καὶ κατατεθαρορηκότως. Καὶ γὰρ ἦν, ὡς λέγουσιν, αὐτὸ
 μὲν καθ' αὐτὸ τὸ κάλλος αὐτῆς οὐ πάνυ δυσπαράβλητον
 οὐδὲ οἷον ἐκπλήξει τοὺς ἰδόντας, ἀφῆν δ' εἶχεν ἡ συν- 15
 διαίτησις ἄφυκτον, ἢ τε μορφή μετὰ τῆς ἐν τῷ διαλέγε-
 σθαι πιδανότητος καὶ τοῦ περιθέοντος ἅμα πως περὶ
 τὴν ὀμιλίαν ἦθους ἀνέφερε τι κέντρον. Ἡδονὴ δὲ καὶ
 φθεγγομένης ἐπῆν τῷ ἦχῳ· καὶ τὴν γλώτταν, ὥσπερ
 ὄργανόν τι πολύχορδον, εὐπετῶς τρέπουσα καθ' ἣν βού- 20
 λοιτο διάλεκτον ὀλίγοις παντάπασι δι' ἐρμηνέως ἐνε-
 τύχανε βαρβάρους, τοῖς δὲ πλείστοις αὐτὴ δι' αὐτῆς
 ἀπεδίδου τὰς ἀποκρίσεις, οἷον Αἰθίοψι, Τρωγλοδύταις,
 Ἑβραίοις, Ἀραβί, Σύροις, Μήδοις, Παρθυαίοις. Πολ-
 λῶν δὲ λέγεται καὶ ἄλλων ἐκμαθεῖν γλώττας, τῶν πρὸ 25
 αὐτῆς βασιλείων οὐδὲ τὴν Αἰγυπτίαν ἀνασχομένων παρα-
 λαβεῖν διάλεκτον, ἐνίων δὲ καὶ τὸ μακεδονίζειν ἐκλι-
 πόντων.

XXVIII. Οὕτω δ' οὖν τὸν Ἀντώνιον ἤρπασεν, ὥστε,
 πολεμούσης μὲν ἐν Ῥώμῃ Καίσαρι Φουλβίας τῆς γυναι- 30
 κὸς ὑπὲρ τῶν ἐκείνου πραγμάτων, αἰωρουμένης δὲ Παρ-
 δικῆς στρατιᾶς περὶ τὴν Μεσοποταμίαν, ἧς Λαβιηρὸν

οὐ βασιλέως στρατηγὸν Παρθικὸν ἀναγορεύσαντες αὐτο- 928
κράτορα Συρίας ἐπιβατεύσειν ἔμελλον, οἰχεσθαι φερό-
μενον ὑπ' αὐτῆς εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἐκεῖ δὲ μειρακίου
σχολὴν ἄγοντος διατριβαῖς καὶ παιδιαῖς χρώμενον ἀνα-
5 λίσκειν καὶ καθηδυπαθεῖν τὸ πολυτελέστατον, ὡς Ἀν-
τιφῶν εἶπεν, ἀνάλωμα, τὸν χρόνον. Ἦν γὰρ τις αὐτοῖς
σύνοδος ἀμιμητοβίων λεγομένη· καὶ καθ' ἡμέραν εἰ-
σιτίων ἀλλήλους ἄπιστόν τινα ποιούμενοι τῶν ἀναλισκο-
μένων ἀμετρίαν. Διηγείτο γοῦν ἡμῶν τῷ πάππῳ Λαμ-
10 πρία Φιλώτας ὁ Ἀμφισσεὺς ἰατρὸς εἶναι μὲν ἐν Ἀλεξαν-
δρεία τότε μανθάνων τὴν τέχνην, γενόμενος δὲ τιμῶν τῶν
βασιλικῶν ὀψοποιῶν συνήθης ἀναπεισθῆναι νέος ὢν
ὑπ' αὐτοῦ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν παρασκευὴν τοῦ
δείπνου θεάσασθαι. Παρειαχθεὶς οὖν εἰς τοῦπτανεῖον,
15 ὡς τὰ τε ἄλλα πάμπολλα ἐώρα καὶ σὺς ἀγρίους ὀπρωμέ-
νους ὀκτώ, θανάσαι τὸ πλῆθος τῶν δειπνούντων. Τὸν
δὲ ὀψοποιὸν γελάσαι καὶ εἰπεῖν, ὅτι πολλοὶ μὲν οὐκ εἰ-
σὶν οἱ δειπνοῦντες, ἀλλὰ περὶ δώδεκα· δεῖ δ' ἀκμὴν
ἔχειν τῶν παρατιθεμένων ἕκαστον, ἣν ἀκαρῆς ὥρας μα-
20 ραίνει. Καὶ γὰρ αὐτίκα γένοιτ' ἂν Ἀντώνιον δειπνοῦ
δεηθῆναι καὶ μετὰ μικρόν, ἂν δὲ οὕτω τύχη, παραγα-
γεῖν αἰτήσαντα ποτήριον ἢ λόγου τινὸς ἐμπεισόντος.
Ὅθεν οὐχ ἔν, ἀλλὰ πολλά, φάναι, δείπνα συντέτακται·
δυσστόχαστος γὰρ ὁ καιρὸς. Ταῦτα οὖν ὁ Φιλώτας
25 ἔλεγε, καὶ χρόνον προϊόντος ἐν τοῖς θεραπεύουσι γενέ-
σθαι τὸν πρεσβύτατον τῶν Ἀντωνίων παιδῶν, ὃν ἐκ
Φουλβίας εἶχε, καὶ συνδειπνεῖν παρ' αὐτῷ μετὰ τῶν
ἄλλων ἐταίρων ἐπεικῶς, ὅποτε μὴ δειπνοίη μετὰ τοῦ
πατρὸς. Ἰατροὺν οὖν ποτε θρασυνομένον καὶ πράγματα
30 πολλὰ παρέχοντα δειπνοῦσιν αὐτοῖς ἐπιστομίσαι τοιοῦ-
τῳ σοφίσματι· „Τῷ πως πυρέττοντι δοτέον ψυχρόν·
πᾶς δὲ ὁ πυρέττων πως πυρέττει· παντὶ ἄρα πυρέττοντι

δοτέον ψυχρόν.“ Πληγέντος δὲ τοῦ ἀνθρώπου καὶ σιω-
πήσαντος, ἤσθεντα τὸν παῖδα γελάσαι καὶ εἰπεῖν „Ταῦ-
τα, ὦ Φιλώτα, χαρίζομαι πάντα σοι“ δείξαντα πολλῶν
τινῶν καὶ μεγάλων ἐκπρωμάτων μεστὴν τράπεζαν. Αὐ-
τοῦ δὲ τὴν μὲν προθυμίαν ἀποδεξαμένου, πόρρω δ' ὄν- 5
τος τοῦ νομίζειν ἐξουσίαν εἶναι παιδὶ τηλικούτῳ δωρεῖ-
σθαι τοσαῦτα, μετὰ μικρὸν ἀψάμενόν τινα τῶν παιδῶν
ἐν ἀγγελίῳ τὰ ἐκπώματα προσφέρειν καὶ σημῆνασθαι κε-
λεύειν. Ἀφοσιουμένου δὲ αὐτοῦ καὶ δεδοικότες λαβεῖν
„Τί, ὦ πόνηρε“ φάναι τὸν ἀνθρώπον „ὀκνεῖς; οὐκ 10
οἶδας, ὡς ὁ διδούς Ἀντωνίου παῖς ἐστίν, ὃ τοσαῦτα
πάρεστι χρυσᾶ χαρίσασθαι; Ἐμοὶ μέντοι πειθόμενος
πάντα διάμειψαι πρὸς ἀργύριον ἡμῖν· ἴσως γὰρ ἂν καὶ
ποθήσειεν ὁ πατήρ ἐνια τῶν παλαιῶν ὄντα καὶ σπουδα-
ζομένων κατὰ τὴν τέχνην ἔργων.“ Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν 15
ἔλεγεν ὁ πάππος ἕκαστοτε διηγείσθαι τὸν Φιλώταν.

XXIX. Ἡ δὲ Κλεοπάτρα τὴν κολακειαν οὐχ, ὥσπερ
ὁ Πλάτων φησί, τετραχῆ, πολλαχῆ δὲ διελοῦσα καὶ
σπουδῆς ἀπτομένη καὶ παιδιᾶς ἀεὶ τινα καινὴν ἡδονὴν
ἐπιφέρουσα καὶ χάριν διεπαιδαργώγει τὸν Ἀντώνιον οὔτε 20
νυκτὸς οὔτε ἡμέρας ἀνειῖσα. Καὶ γὰρ συνεκίβευε καὶ
συνέπινε καὶ συνεθήρευε καὶ γυμναζόμενον ἐν ὅπλοις
ἐθεῖτο, καὶ νύκτωρ προσισταμένῳ θυραῖς καὶ θυρίσι
δημοτῶν καὶ σκώπτοντι τοὺς ἔνδον συνεπλανᾶτο καὶ
συνῆλυε θεραπευνομένου στολὴν λαμβάνουσα. Καὶ γὰρ 25
ἐκεῖνος οὕτως ἐπειρᾶτο σκευάζειν ἑαυτόν. Ὅθεν ἀεὶ
σκωμμάτων, πολλάκις δὲ καὶ πληγῶν ἀπολαύσας ἐπα-
νήρχετο· τοῖς δὲ πλείστοις ἦν δι' ὑπονοίας. Οὐ μὲν
ἀλλὰ προσέχειρον αὐτοῦ τῆ βωμολοχία καὶ συνέπαιζον
οὐκ ἀρρόθμως οὐδὲ ἀμούσως οἱ Ἀλεξανδρεῖς ἀγαπῶντες 30
καὶ λέγοντες, ὡς τῷ τραγικῷ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους χρη-
929 ται προσώπῳ, τῷ δὲ κωμικῷ πρὸς αὐτούς. Τὰ μὲν οὖν

πολλά τῶν ὑπ' αὐτοῦ παιζομένων διηγείσθαι πολὺς ἂν εἴη φλύαρος· ἐπεὶ δὲ ἀλιεύων ποτὲ καὶ δυσαργῶν ἤχθετο παρούσης τῆς Κλεοπάτρας, ἐκέλευσε τοὺς ἀλιεῖς ὑπονηξαμένους κρύφα τῷ ἀγκίστρῳ περικαθάπτειν ἰχθῦς 5 τῶν προσαλωκότων, καὶ δις ἢ τρις ἀνασπᾶσας οὐκ ἔλαθε τὴν Αἴγυπτίαν. Προσποιουμένη δὲ θαυμάζειν τοῖς φίλοις διηγείτο, καὶ παρεκάλει τῇ ὕστεραίᾳ γενέσθαι θεατᾶς. Ἐμβάντων δὲ πολλῶν εἰς τὰς ἀλιάδας καὶ τοῦ Ἀντωνίου τὴν ὀρμιᾶν καθέντος, ἐκέλευσέ τινα τῶν αὐτῆς 10 ὑποφθάσαντα καὶ προσνηξάμενον τῷ ἀγκίστρῳ περιπέριραι Ποντικὸν τάριχος. Ὡς δὲ ἔχειν πεισθεὶς ὁ Ἀντώνιος ἀνεῖλκε, γέλωτος, οἷον εἰκός, γενομένου „Παράδος ἡμῖν“ ἔφη „τὸν κάλαμον, αὐτόκρατορ, τοῖς Φαρίταις καὶ Κανωβίταις βασιλεῦσιν· ἢ δὲ σὴ θήρα πόλεις εἰσὶ 15 καὶ βασιλεῖαι καὶ ἡπειροί.“

XXX. Τοιαῦτα ληροῦντα καὶ μειρακιευόμενον τὸν Ἀντώνιον ἀγγεῖλαι δύο καταλαμβάνουσιν, ἡ μὲν ἀπὸ Ῥώμης, Λένκιον τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ Φουλβίαν τὴν 20 γυναῖκα πρῶτον ἀλλήλοις στασιάσαντας, εἶτα Καίσαρι πολεμήσαντας, ἀποβεβληκέναι τὰ πράγματα καὶ φεύγειν ἐξ Ἰταλίας, ἐτέρα δὲ ταύτης οὐδὲν ἐπιεικεστέρα, Λαβηνὸν ἐπάγοντα Πάρθους τὴν ἀπ' Εὐφράτου καὶ Συρίας ἄχρι Ἀνδίας καὶ Ἰωνίας Ἀσίαν καταστρέφεσθαι. Μόλις οὖν ὥσπερ ἐξυπνισθεὶς καὶ ἀποκραιπαλήσας ὤρμησε μὲν 25 Πάρθοις ἐνίστασθαι καὶ μέχρι Φοινίκης προῆλθε, Φουλβίας δὲ γράμματα θρήνων μεστὰ πεμπούσης ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἄγων ναῦς διακοσίας. Ἀναλαβὼν δὲ κατὰ πλοῦν τῶν φίλων τοὺς πεφευγότας ἐπυθάνετο τοῦ πολέμου τὴν Φουλβίαν αἰτίαν γεγενῆσθαι, φύσει μὲν 30 οὐσαν πολυπράγμονα καὶ θρασείαν, ἐλπίζουσαν δὲ τῆς Κλεοπάτρας ἀπάξειν τὸν Ἀντώνιον, εἴ τι γένοιτο κίνημα περὶ τὴν Ἰταλίαν. Συμβαίνει δὲ ἀπὸ τύχης καὶ Φουλ-

βίαν πλέουσιν πρὸς αὐτὸν ἐν Σικυῶνι νόσῳ τελευτήσαι· διὸ καὶ μᾶλλον αἰ πρὸς Καίσαρα διαλλαγῆαι καιρὸν ἔσχον. Ὡς γὰρ προσέμιξε τῇ Ἰταλίᾳ καὶ Καίσαρ ἦν φανερός ἐκείνῳ μὲν οὐθὲν ἐγκαλῶν, αὐτὸς δ' ὦν ἐνεκαλείτο τὰς αἰτίας τῇ Φουλβίᾳ προστριβόμενος, οὐκ εἰδὼν 5 ἐξελέγγειν οἱ φίλοι τὴν πρόφασιν, ἀλλὰ διέλκον ἀφοτέρους καὶ διήρουν τὴν ἡγεμονίαν, ὄρον ποιούμενοι τὸν Ἰόνιον, καὶ τὰ μὲν ἐφ' αὐτῶν νέμοντες Ἀντωνίῳ, τὰ δ' ἐσπέρια Καίσαρι, Λέπιδον δὲ Λιβύην ἔχειν ἐῶντες, ὑπατεύειν δὲ τάξαντες, ὅτε μὴ δόξειεν αὐτοῖς, φίλους ἐκατέρων 10 παρὰ μέρος.

XXXI. Ταῦτα ἔχειν καλῶς δοκοῦντα πίστεως ἐδεῖτο σφοδροτέρα, ἢν ἡ τύχη παρέσχεν. Ὀκταουία γὰρ ἦν ἀδελφῇ πρεσβυτέρα μὲν, οὐχ ὁμομητρία δὲ Καίσαρι· ἐγεγόνει γὰρ ἐξ Ἀγχαρίας, ὁ δὲ ὕστερον ἐξ Ἀτίας. 15 Ἔστεργε δ' ὑπερφυνῶς τὴν ἀδελφὴν, χρῆμα θαυμαστόν, ὡς λέγεται, γυναικὸς γενομένην. Αὕτη, Γαίου Μαρκέλλου τοῦ γήμαντος αὐτῆν οὐ πάλα τεθνηκότος, ἐχῆρευεν. Ἐδόκει δὲ καὶ Φουλβίας ἀποιχομένης χηρεύειν Ἀντώνιος, ἔχειν μὲν οὐκ ἀρνούμενος Κλεοπάτραν, γὰρ 20 μὴ δὲ οὐχ ὁμολογῶν, ἀλλ' ἔτι τῷ λόγῳ περὶ γε τούτου πρὸς τὸν ἔρωτα τῆς Αἴγυπτίας μαχόμενος. Τοῦτον ἅπαντες εἰσηγοῦντο τὸν γάμον, ἐλπίζοντες τὴν Ὀκταουίαν ἐπὶ κάλλει τοσοῦτῳ σεμνότητι καὶ νοῦν ἔχουσαν εἰς ταῦτον τῷ Ἀντωνίῳ παραγενομένην καὶ στεροχθεῖσαν, ὡς 25 εἰκὸς τοιαύτην γυναῖκα, πάντων πραγμάτων αὐτοῖς σωτηρίαν ἔσεσθαι καὶ σύγκρασιν. Ὡς οὖν ἔδοξεν ἀφοτέροις, ἀναβάντες εἰς Ῥώμην ἐπετέλουν τὸν Ὀκταουίας γάμον, οὐκ ἐῶντος μὲν νόμου πρὸ δέκα μηνῶν ἀνδρὸς 930 τελευτήσαντος γαμείσθαι, τῆς δὲ συγκλήτου δόγματι 30 του χρόνου ἐκείνοις ἀνείσσης.

XXXII. Σέξτου δὲ Πομπηίου Σικελίαν μὲν ἔχοντος,

Ἰταλίαν δὲ πορθοῦντος, ληστροῖσι δὲ ναυσὶ πολλαῖς, ὧν Μηνᾶς ὁ πειρατῆς καὶ Μενεκράτης ἦρχον, ἄπλουν τὴν θάλασσαν πεποιηκότος, Ἀντωνίῳ δὲ κεχορησθαι δοκοῦντος φιλανθρωπίως (ὑπεδέξατο γὰρ αὐτοῦ τὴν μητέρα τῆς Φουλβίας συνεκπεσοῦσαν), ἔδοξε καὶ πρὸς τοῦτον διαλυθῆναι. Καὶ συνῆλθον εἰς ταῦτον κατὰ τὴν ἐν Μισσηνοῖς ἄκραν καὶ τὸ χῶμα, Πομπηῖον μὲν τοῦ στόλου παρομοῦντος, Ἀντωνίῳ δὲ καὶ Καίσαρι τῶν πεζῶν παρακεκομημένων. Ἐπεὶ δὲ συνέθεντο Πομπηῖον ἔχοντα Σαρδόνια καὶ Σικελίαν καθαρὰν τε ληστροῖσι παρέχειν τὴν θάλατταν καὶ σίτου τι τεταγμένον ἀποστέλλειν εἰς Ῥώμην, ἐκάλουν ἐπὶ δεῖπνον ἀλλήλους. Κληρουμένων δὲ πρῶτος ἐστὶν αὐτοὺς ἔλαχε Πομπηῖος. Ἐρομένου δὲ αὐτὸν Ἀντωνίου, ποῦ δειπνήσουσιν, „Ἐνταῦθα“ ἔφη 15 δειξάς τὴν στρατηγίδα ναῦν οὖσαν ἐξήρη, „πατρῶος γὰρ οἶκος αὕτη Πομπηῖον λέλειπται.“ Ταῦτα δὲ εἰς τὸν Ἀντωνίου οὐκ ἐδέχθη ἔλεγεν, ἐπεὶ τὴν Πομπηῖου τοῦ πατρὸς γενομένην οἶκον ἐκεῖνος εἶχεν. Ὁρμίσας δὲ τὴν ναῦν ἐπ’ ἀγκυρῶν καὶ διάβασιν τινα γεφυρώσας ἀπὸ 20 τῆς ἄκρας ἀνελάμβανεν αὐτοὺς προθύμως. Ἀκμαζούσης δὲ τῆς συνοσίας καὶ τῶν εἰς Κλεοπάτραν καὶ Ἀντωνίου ἀνθούτων σκωμμάτων, Μηνᾶς ὁ πειρατῆς τῷ Πομπηῖῳ προσελθὼν, ὡς μὴ κατακοῦειν ἐκείνους, „Βούλει“ φησὶ „τὰς ἀγκυρας τῆς νεῶς ὑποτέμω καὶ ποιήσω σε μὴ Σικελίας καὶ Σαρδόνος, ἀλλὰ τῆς Ῥωμαίων κύριον ἡγεμονίας;“ Ὁ δὲ Πομπηῖος ἀκούσας καὶ πρὸς αὐτῷ γενόμενος βραχὺν χρόνον, „Ἐδεῖ σε“ φησὶν „ὦ Μηνᾶ, τοῦτο ἐμοὶ μὴ προειπόντα ποιῆσαι. νυνὶ δὲ τὰ παρόντα στέργωμεν· ἐπιτορκεῖν γὰρ οὐκ ἐμὸν.“ Οὗτος μὲν οὖν 30 λιὼν ἀνθεστιαθεὶς ὑπ’ ἀμφοτέρων εἰς τὴν Σικελίαν ἀπέπλευσεν.

XXXIII. Ἀντωνίος δὲ μετὰ τὰς διαλύσεις Οὐεντί-

διον μὲν εἰς Ἀσίαν προὔπεμπε Πάρθοις ἐμποδῶν ἐσόμενον τοῦ πρόσω χωρεῖν, αὐτὸς δὲ Καίσαρι χαριζόμενος λερεὺς ἀπεδείχθη τοῦ προτέρου Καίσαρος· καὶ τὰλλα κοινῶς καὶ φιλικῶς ἐν τοῖς πολιτικοῖς καὶ μεγίστοις ἔπραττον. Αἱ δὲ περὶ τὰς παιδιὰς ἄμιλλαι τὸν Ἀντωνίον ἐλύπουν ἀεὶ τοῦ Καίσαρος ἔλαττον φερόμενον. Ἦν γάρ τις ἀνὴρ σὺν αὐτῷ μαντικὸς ἀπ’ Αἰγύπτου τῶν τὰς γενέσεις ἐπισκοποῦντων, ὃς εἶτε Κλεοπάτρα χαριζόμενος εἶτε χρώμενος ἀληθείᾳ πρὸς τὸν Ἀντωνίου ἐπαρησιάζετο, λέγων τὴν τύχην αὐτοῦ λαμπροτάτην οὖσαν καὶ με- 10 γίστην ὑπὸ τῆς Καίσαρος ἀμαυροῦσθαι, καὶ συνεβούλευε πορρωτάτω τοῦ νεανίσκου ποιεῖν ἑαυτόν. „Ὁ γὰρ σὸς“ ἔφη „δαίμων τὸν τούτου φοβεῖται· καὶ γὰρ ὧν καὶ ὑψηλὸς ὅταν ἢ καθ’ ἑαυτόν, ὑπ’ ἐκείνου γίνεται ταπεινότερος ἐγγίσαντος καὶ ἀγεννέστερος.“ Καὶ μέντοι 15 τὰ γινόμενα τῷ Αἰγυπτίῳ μαρτυρεῖν ἔδοκει. Λέγεται γὰρ ὅτι κληρουμένων μετὰ παιδιᾶς ἐφ’ ὅτῳ τύχοιεν ἐκάστοτε καὶ κυβερνόντων ἔλαττον ἔχων ὁ Ἀντωνίος ἀπήει. Πολλάκις δὲ συμβαλόντων ἀλεκτρούνας, πολλάκις δὲ μαχίμους ὄρνυγας, ἐνίκων οἱ Καίσαρος. Ἐφ’ οἷς 20 ἀνώμενος ἀδήλως ὁ Ἀντωνίος καὶ μᾶλλον τι τῷ Αἰγυπτίῳ προσέχων ἀπῆρεν ἐκ τῆς Ἰταλίας, ἐγχειρίσας Καίσαρι τὰ οἰκεία· τὴν δὲ Ὀκταουίαν ἄχρι τῆς Ἑλλάδος ἐπήγετο θυγατρὶον γεγονότος αὐτοῦ. Διαχειμῶντι δὲ αὐτῷ περὶ Ἀθήνας ἀπαγγέλλεται τὰ πρῶτα τῶν Οὐεντιδίου κατορθωμάτων, ὅτι μάχη τοὺς Πάρθους κρατήσας Λαβηρῶν ἀπεκτόνοι καὶ Φαρναπάτην ἡγεμονικώτατον τῶν Ῥώδου βασιλέως στρατηγῶν. Ἐπὶ τούτοις 931 εἰστία τοὺς Ἕλληνας, ἐγυμνασιάρχῃ δὲ Ἀθηναίοις, καὶ τὰ τῆς ἡγεμονίας παράσημα καταλιπὼν οἶκοι μετὰ τῶν 30 γυμνασιαρχικῶν ῥάβδων ἐν ἱματίῳ καὶ φαικασίοις προήει καὶ διαλαμβάνων τοὺς νεανίσκους ἐτραχήλιζεν.

XXXIV. Ἐξίεναι δὲ μέλλων ἐπὶ τὸν πόλεμον ἀπὸ τῆς
 ἱερᾶς ἐλαίας στέφανον ἔλαβε, καὶ κατὰ τι λόγιον ἀπὸ τῆς
 Κλεψύδρας ὕδατος ἐμπλησάμενος ἀγγεῖον ἐκόμιζεν. Ἐν
 τούτῳ δὲ Πάκορον τὸν βασιλέως παῖδα μεγάλῳ στρατῷ
 5 Πάρθων αὐτίς ἐπὶ Συρίαν ἐλαύνοντα συμπεσῶν Οὐεν-
 τίδιος ἐν τῇ Κυρρηστικῇ τρέπεται, καὶ διαφθείρει παμ-
 πόλλους, ἐν πρώτοις Πακόρου πεσόντος. Τοῦτο τὸ ἔρ-
 γον ἐν τοῖς ἀοιδιμωτάτοις γενόμενον Ῥωμαίοις τε τῶν
 10 Πάρθους αὐτίς εἰς αὐτὴν Μηδίας καὶ Μεσοποταμίας συνέ-
 στείλει, τρισὶ μάχαις ἐφεξῆς κατὰ κράτος ἠττημένους.
 Οὐεντίδιος δὲ Πάρθους μὲν προσωτέρω διώκειν ἀπέγνω,
 φθόνον Ἀντωνίου δεισας, τοὺς δὲ ἀφεστῶτας ἐπιῶν
 κατεστρέφετο καὶ τὸν Κομμαγηρὸν Ἀντίοχον ἐν πόλει
 15 Σαμοσάτοις ἐπολιόρκει. Δεομένον δὲ χίλια τάλαντα
 δοῦναι καὶ ποιεῖν Ἀντωνίῳ τὸ προσιαττόμενον, ἐκέλευε
 πέμπειν πρὸς Ἀντώνιον. Ἦδη γὰρ ἔγγυς ἦν ἐπιῶν, καὶ
 τὸν Οὐεντίδιον οὐκ εἶα σπένδεσθαι τῷ Ἀντίῳ, βουλό-
 μενος ἔν γε τοῦτο τῶν ἔργων ἐπώνυμον αὐτοῦ γενέσθαι
 20 καὶ μὴ πάντα διὰ Οὐεντιδίου κατορθοῦσθαι. Τῆς δὲ
 πολιορκίας μῆκος λαμβανούσης καὶ τῶν ἔνδον, ὡς ἀπ-
 ἔγνωσαν τὰς διαλύσεις, πρὸς ἀλκὴν τραπομένων, πρῶ-
 των οὐδέν, ἐν αἰσχύνῃ δὲ καὶ μεταγνώσει γενόμενος,
 ἀγαπητῶς ἐπὶ τριακοσίοις σπένδεται τάλαντοις πρὸς τὸν
 25 Ἀντίοχον· καὶ μικρὰ τῶν ἐν Συρίᾳ καταστησάμενος εἰς
 Ἀθήνας ἐπανῆλθε, καὶ τὸν Οὐεντιδίον οἷς ἔπρεπε τιμή-
 σας ἐπεμψεν ἐπὶ τὸν Θρίαμβον. Οὗτος ἀπὸ Πάρθων
 ἄχρι δεῦρο τεθροιάμβευκε μόνος, ἀνὴρ γένει μὲν ἀφα-
 νῆς, ἀπολαύσας δὲ τῆς Ἀντωνίου φιλίας τὸ λαβεῖν ἀφορ-
 30 μὰς πράξεων μεγάλων, αἷς κάλλιστα χρῆσάμενος ἐβε-
 βαίωσε τὸν περὶ Ἀντωνίου λεγόμενον καὶ Καίσαρος λό-
 γον, ὡς εὐτυχέστεροι δι' ἑτέρων ἦσαν ἢ δι' αὐτῶν στρα-

τηγεῖν. Καὶ γὰρ Σόσσιος Ἀντωνίου στρατηγὸς ἐν Συ-
 ρίᾳ πολλὰ διεπράττετο, καὶ Κανίδιος ἀπολειφθὲς ὑπ'
 αὐτοῦ περὶ Ἀρμενίαν τούτους τε νικῶν καὶ τοὺς Ἰβήρων
 καὶ Ἀλβανῶν βασιλέας ἄχρι τοῦ Καυκάσου προῆλθεν.
 Ἀφ' ὧν ἐν τοῖς βαρβάροις ὄνομα καὶ κλέος ἠϋξέτο τῆς
 Ἀντωνίου δυνάμεως.

XXXV. Αὐτὸς δὲ πάλιν ἐκ τινων διαβολῶν παρο-
 ξυνθεὶς πρὸς Καίσαρα ναυστὶ τριακοσίοις ἐπλεὶ πρὸς τὴν
 Ἰταλίαν· οὐ δεξαμένων δὲ τῶν Βρεντεσινῶν τὸν στό-
 λον εἰς Τάραντα περιώρμισεν. Ἐνταῦθα τὴν Ὀκταουίαν
 10 (συνέπλεε γὰρ ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος αὐτῷ) δεηθεῖσαν ἀπο-
 πέμπει πρὸς τὸν ἀδελφόν, ἔγκνον μὲν οὔσαν, ἤδη δὲ
 καὶ δευτέρον ἐξ αὐτοῦ θυγάτριον ἔχουσαν. Ἡ δὲ ἀπαν-
 τήσασα καθ' ὁδὸν Καίσαρι καὶ παραλαβοῦσα τῶν ἐκεί-
 νου φίλων Ἀγορίππαν καὶ Μαικήναν, ἐνετύγχανε πολλὰ
 15 ποτινωμένη καὶ πολλὰ δεομένη μὴ περιιδεῖν αὐτὴν ἐκ
 μακαριωτάτης γυναικὸς ἀθλιωτάτην γενομένην. Νῦν
 μὲν γὰρ ἅπαντας ἀνθρώπους εἰς αὐτὴν ἀποβλέπειν αὐ-
 τοκρατόρων δεῖν, τοῦ μὲν γυναῖκα, τοῦ δὲ ἀδελφὴν
 οὔσαν· „εἰ δὲ τὰ χεῖρα κρατήσειεν“ ἔφη „καὶ γένοιτο
 20 πόλεμος, ὑμῶν μὲν ἀδελφὸν ὅτε κρατεῖν ἢ κρατεῖσθαι
 πέπρωται, τὰ ἐμὰ δ' ἀμφοτέρως ἀθλία.“ Τούτοις ἐπι-
 κλασθεὶς ὁ Καίσαρ ἤκεν εἰρηρικῶς εἰς Τάραντα, καὶ
 θέαμα κάλλιστον οἱ παρόντες ἔθεῶντο, πολλὴν μὲν ἐκ
 γῆς στρατὸν ἡσυχάζοντα, πολλὰς δὲ ναῦς ἀτρέμα πρὸς
 25 τοῖς αἰγιαλοῖς ἐχούσας, αὐτῶν δὲ καὶ φίλων ἀπαντήσεις
 καὶ φιλοφροσύνας. Εἰστία δὲ Ἀντώνιος πρότερος, καὶ
 τοῦτο τῇ ἀδελφῇ Καίσαρος δόντος. Ἐπεὶ δὲ ὠμολόγητο
 32 Καίσαρα μὲν Ἀντωνίῳ δοῦναι δύο τάγματα πρὸς τὸν
 Παρθικὸν πόλεμον, Ἀντώνιον δὲ Καίσαρι χαλκεμβόλους 30
 ἑκατόν, Ὀκταουία τῶν ὠμολογημένων χωρὶς ἠτήσατο τῷ
 μὲν ἀδελφῷ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς εἴκοσι μυριάδας, τῷ

δ' ἀνδρὶ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ στρατιώτας χιλίους. Οὕτω δὲ ἀλλήλων διακριθέντες ὁ μὲν εὐθύς εἶχετο τοῦ προς Πομπηίου πολέμου, Σικελίας ἐφιέμενος, Ἀντώνιος δὲ Ὀκταουίαν μετὰ τῶν ἐξ ἐκείνης καὶ τοὺς ἐκ Φουλβίας 5 παῖδας αὐτῷ παρακαταθέμενος εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπέπερασεν.

XXXVI. Εὐδουσα δ' ἡ δεινὴ συμφορὰ χρόνον πολὺν, ὁ Κλεοπάτρας ἔρωσ, δοκῶν κατεννάσθαι καὶ κατακεκληῆσθαι τοῖς βελτίοσι λογισμοῖς, αὐτὴς ἀνέλαμπε καὶ 10 ἀνεθάρρει Συρίᾳ πλησιάζοντος αὐτοῦ. Καὶ τέλος, ὡσπερ φησὶν ὁ Πλάτων τὸ δυσπειθὲς καὶ ἀκόλαστον τῆς ψυχῆς ὑποζύγιον, ἀπολακτίσας τὰ καλὰ καὶ σωτήρια πάντα Καπίτωνα Φοντήιον ἐπεμψεν ἄξοντα Κλεοπάτραν εἰς Συρίαν. Ἐλθούσῃ δὲ χαρίζεται καὶ προστίθησι μι- 15 κρὸν οὐδὲν οὐδ' ὀλίγον, ἀλλὰ Φοινίκην, κοίλην Συρίαν, Κύπρον, Κιλικίας πολλήν· ἔτι δὲ τῆς τε Ἰουδαίων τὴν τὸ βάλαμον φέρουσαν καὶ τῆς Ναβαταίων Ἀραβίας ὅση πρὸς τὴν ἐκτὸς ἀποκλίνει θάλασσαν. Αὐταὶ μάλιστα Ῥωμαίους ἠγάσαν αἱ δωρεαί. Καίτοι πολλοῖς ἐχαρίζετο 20 τετραρχίας καὶ βασιλείας ἔθνων μεγάλων, ἰδιώταις οὖσι, πολλοὺς δ' ἀφηρεῖτο βασιλείας, ὡς Ἀντίγονον τὸν Ἰουδαίου, ὃν καὶ προαγαγὼν ἐπελέκισεν, οὐδενὸς πρότερον ἑτέρου βασιλείως οὕτω κολασθέντος. Ἀλλὰ τὸ αἰσχροὺν ἦν τῶν Κλεοπάτρας τιμῶν ἀνιαρότατον. Ἡὔξησε δὲ τὴν 25 διαβολὴν παῖδας ἐξ αὐτῆς διδύμους ἀνελόμενος καὶ προσαγορευσας τὸν μὲν Ἀλέξανδρον, τὴν δὲ Κλεοπάτραν, ἐπέκλησιν δὲ τὸν μὲν Ἥλιον, τὴν δὲ Σελήνην. Οὐ μὴν ἀλλ' ἀγαθὸς ὢν ἐγκαλλωπίσασθαι τοῖς αἰσχροῖς ἔλεγε τῆς μὲν Ῥωμαίων ἡγεμονίας οὐ δι' ὧν λαμβάνου- 30 σιν, ἀλλ' ἐν οἷς χαρίζονται φαίνεσθαι τὸ μέγεθος· δια- 17 ης δὲ καὶ τεκνώσεισι πολλῶν βασιλέων πλατύνεσθαι τὰς εὐγενείας. Οὕτω γοῦν ὑφ' Ἡρακλείους τεκνωθῆναι

τεν αὐτοῦ πρόγονον, οὐκ ἐν μιᾷ γαστρὶ θεμένου τὴν διαδοχὴν οὐδὲ νόμους Σολωνείους καὶ κνήσεως εὐθύνας δεδοικότος, ἀλλὰ τῇ φύσει πολλὰς γενῶν ἀρχὰς καὶ καταβολὰς ἀπολιπεῖν ἐφιέντος.

XXXVII. Ἐπεὶ δὲ Φραάτου κτείναντος Ἰωάννην τὸν 5 πατέρα καὶ τὴν βασιλείαν κατασχόντος ἄλλοι τε Πάρθων ἀπεδίδρασκον οὐκ ὀλίγοι, καὶ Μοναίσης, ἀνὴρ ἐπιφανὴς καὶ δυνατός, ἤκε φεύγων πρὸς Ἀντώνιον, τὰς μὲν ἐκείνου τύχας ταῖς Θεμιστοκλέους εἰκάσας, περιου- 10 σίαν δὲ τὴν ἑαυτοῦ καὶ μεγαλοφροσύνην τοῖς Περσῶν βασιλεῦσι παραβαλὼν, ἔδωρήσατο τρεῖς πόλεις αὐτῷ, Ἀρίσσαν καὶ Ἀρέθουσαν καὶ Ἰερὰν πόλιν, ἣν Βαμβύκην πρότερον ἐκάλου. Τοῦ δὲ Πάρθων βασιλέως τῷ Μοναίση δεξιὰν καταπέμψαντος, ἄσμενος αὐτὸν ἀπέ- 15 στείλειν ὁ Ἀντώνιος, ἔξαπατᾶν μὲν ἐγνωκὼς τὸν Φραά- 15 την, ὡς εἰρήνης ἐσομένης, ἀξίων δὲ τὰς ἀλούσας ἐπὶ Κράσσου σημαίας καὶ τῶν ἀνδρῶν ἀπολαβεῖν τοὺς περιόντας. Αὐτὸς δὲ Κλεοπάτραν εἰς Αἴγυπτον ἀποπέμψας ἐχώρει δι' Ἀραβίας καὶ Ἀρμενίας, ὅπου συνελθούσης αὐτῷ τῆς δυνάμεως καὶ τῶν συμμάχων βασιλέων (πάμ- 20 πολλοὶ δὲ ἦσαν οὗτοι, μέγιστος δὲ πάντων ὁ τῆς Ἀρμενίας Ἀρταουάσδης, ἑξακισχιλίους ἵππεις καὶ πεζοὺς ἑπτακισχιλίους παρέχων) ἐξήτασε τὸν στρατόν. Ἦσαν δὲ Ῥωμαίων μὲν αὐτῶν ἑξακισμύριοι πεζοὶ καὶ τὸ Ῥωμαίους 25 συντεταγμένον ἵππικόν, Ἰβήρων καὶ Κελτῶν μύριοι, 25 τῶν δὲ ἄλλων ἔθνων ἐγένοντο τρεῖς μυριάδες σὺν ἵππευσιν ὁμοῦ καὶ ψιλοῖς. Τοσαύτην μέντοι παρασκευὴν καὶ δύνάμιν, ἣ καὶ τοὺς πέραν Βάκτρων Ἰνδοὺς ἐφόβησε 33 καὶ πᾶσαν ἐκράδαε τὴν Ἀσίαν, ἀνόνητον αὐτῷ διὰ Κλεοπάτραν γενέσθαι λέγουσι. Σπεύδοντα γὰρ ἐκείνη 30 συνδιαχειμάσαι τὸν πόλεμον ἐξενεγκεῖν πρὸ καιροῦ καὶ πᾶσι χρῆσασθαι τεταραγμένως, οὐκ ὄντα τῶν ἑαυτοῦ κ-

γισμῶν, ἀλλὰ ὑπὸ φαρμάκων τινῶν ἢ γοητείας παπταίνοντα πρὸς ἐκείνην ἀεί, καὶ πρὸς τὸ τάχιον ἐπανελθεῖν μᾶλλον ἢ πρὸς τὸ κρατῆσαι τῶν πολεμίων γενόμενον.

XXXVIII. Πρωτὸν μὲν οὖν αὐτοῦ δέον ἐν Ἀρμενίᾳ 5 διαχειμάσαι καὶ διαναπαῦσαι τὸν στρατὸν, ὀκτακισχιλίων σταδίων ἀποτετρυμένον πορείᾳ, καὶ πρὶν ἢ κινεῖν ἐκ τῶν χειμαδίων Πάρθους ἕαρος ἀρχῇ Μηθίαν καταλαβεῖν, οὐκ ἠνέσχετο τὸν χρόνον, ἀλλ' εὐθύς ἤγεν ἐν ἀριστέρεῳ λαβῶν Ἀρμενίαν, καὶ τῆς Ἀτροπατηνῆς ἀψάμενος ἐπόρ- 10 θει τὴν χώραν. Ἐπειτα μηχανημάτων αὐτῷ πρὸς πολιορκίαν ἀναγκαίων τριακοσίαις ἀμάξαις παραπεμπομένων, ἐν οἷς καὶ κριὸς ἦν ὀγδοήκοντα ποδῶν μῆκος, ὧν οὐδὲν ἐνεχώρει διαφθαρὲν ἐπὶ καιροῦ πάλιν γενέσθαι διὰ τὸ τὴν ἄνω χώραν πᾶν ξύλον ἀγεννὲς εἰς μῆκος καὶ μαλ- 15 θακὸν ἐκφέρειν, ἐπειρόμενος ὡς ἐμπόδια τοῦ ταχύνειν ἀπέλιπε, φυλακὴν τινα καὶ Στατιανὸν ἠγεμόνα τῶν ἀμαξῶν ἐπιστήσας, αὐτὸς δὲ Φραάτα μεγάλην πόλιν, ἐν ἣ καὶ τέκνα καὶ γυναῖκες ἦσαν τοῦ τῆς Μηθίας βασιλέως, ἐπολιόρκει. Τῆς δὲ χρείας εὐθύς ὅσον ἤμαρτε τὰς μη- 20 χανὰς ἀπολιπῶν ἐξελεγχούσης, ὁμοίως χωρῶν ἔχου πρὸς τὴν πόλιν χώραν σχολῇ καὶ πολυπόνως ἀνιστάμενον. Ἐν τούτῳ δὲ καταβαίνων στρατιᾷ μεγάλη Φραάτης, ὡς ἤκουσε τὴν ἀπόλειψιν τῶν μηχανοφόρων ἀμαξῶν, ἔπεμψε τῶν ἰππέων πολλοὺς ἐπ' αὐτάς, ὑφ' ὧν περιληφθεῖς ὁ 25 Στατιανὸς ἀποθνήσκουσι μὲν αὐτός, ἀποθνήσκουσι δὲ μύριοι τῶν μετ' αὐτοῦ. Τὰς δὲ μηχανὰς ἐλόντες οἱ βάρβαροι διέφθειραν. Ἐἶλον δὲ παμπόλλους, ἐν οἷς καὶ Πολέμων ἦν ὁ βασιλεύς.

XXXIX. Τοῦτο πάντας μὲν, ὡς εἰκός, ἠνίασε τοὺς 30 περὶ Ἀντώνιον, ἀνεπίστως ἐν ἀρχῇ πληγέντας· ὁ δὲ Ἀρμένιος Ἀρταουάσθης ἀπογνοὺς τὰ Ῥωμαίων ὄχρετο τὴν αὐτοῦ στρατιὰν ἀναλαβῶν, καίπερ αἰτιώτατος τοῦ

πολέμου γενόμενος. Ἐπιφανέντων δὲ λαμπρῶς τοῖς πολιορκουσί τῶν Πάρθων καὶ χρωμένων ἀπειλαῖς πρὸς ὕβριν, οὐ βουλόμενος Ἀντώνιος ἡσυχάζοντι τῷ στρατῷ τὸ δυσθυμοῦν καὶ καταπεπληγμένον ἐμμένειν καὶ αὐξέ- 5 σθαι, δέκα τάγματα λαβῶν καὶ τρεῖς στρατηγίδας σπειρας ὀπλιτῶν, τοὺς δ' ἰππεῖς ἅπαντας, ἐξήγαγε πρὸς σιτολογίαν, οἶόμενος οὕτως ἂν ἐπισπασθέντων μάλιστα τῶν πολεμίων ἐκ παρατάξεως μάχην γενέσθαι. Προελθῶν δὲ μίᾳ ὁδῶν ἡμέρας, ὡς ἑώρα τοὺς Πάρθους κύκλω πε- 10 ριχομένους καὶ προσπεσεῖν καθ' ὁδὸν αὐτῷ ζητοῦντας, ἐξέδηκε μὲν τὸ τῆς μάχης σύμβολον ἐν τῷ στρατοπέδῳ, καθελὼν δὲ τὰς σκητὰς ὡς οὐ μαχησόμενος, ἀλλ' ἀπάξων, παρημέμβετο τῶν βαρβάρων τὴν τάξιν οὖσαν μη- 15 νοειδῆ, κελεύσας, ὅταν οἱ πρώτοι τοῖς ὀπλίταις ἐν ἐφικτῷ δοκῶσιν εἶναι, τοὺς ἰππεῖς ἐναντίους εἰσελαύνειν. Τοῖς δὲ Πάρθοις παρακεκριμένοις λόγου κρείττων ἢ τάξιν ἐφαίνετο τῶν Ῥωμαίων, καὶ κατεθεῶντο παρεξιόντας ἐν διαστήμασιν ἴσοις ἀθορύβως καὶ σιωπῇ τοὺς ὑσσοὺς 20 κραδαίνοντας. Ὡς δὲ τὸ σημεῖον ἤρθη καὶ προσεφέροντο μετὰ κραυγῆς ἐπιστρέψαντες οἱ ἰππεῖς, τούτους μὲν ἠμύνοντο δεξάμενοι, καίπερ εὐθύς ἐντὸς τοξεύματος γενομένους, τῶν δὲ ὀπλιτῶν συναπτόντων ἅμα βοῇ καὶ πατάγῳ τῶν ὄπλων, οἳ τε ἵπποι τοῖς Πάρθοις ἐξίσταντο ταρβοῦντες καὶ αὐτοὶ πρὶν εἰς χεῖρας ἐλθεῖν 25 ἐφρευγον. Ὁ δὲ Ἀντώνιος ἐνέκειτο τῇ διώξει καὶ μεγά- 934 λας εἶχεν ἐλπίδας, ὡς τοῦ πολέμου τὸ σύμπαν ἢ τὸ πλεῖστον ἐκείνῃ τῇ μάχῃ διαπεπραγμένος. Ἐπεὶ δὲ τῆς διώξεως γενομένης τοῖς μὲν πεζοῖς ἐπὶ πενήκοντα στάδια, τοῖς δὲ ἰππεύσιν ἐπὶ τρεῖς τοσαῦτα, τοὺς πεπτωκότας τῶν πολεμίων καὶ τοὺς ἡλωκότας ἐπισκοποῦντες εὖρον 30 αἰχμαλώτους μὲν τριάκοντα, νεκροὺς δὲ ὀγδοήκοντα μόνους, ἀπορία καὶ δυσθυμία πᾶσι παρέστη, δεινὸν εἶναι

λογιζομένοις, εἰ νικῶντες μὲν οὕτως ὀλίγους κτείνου-
 σιν, ἠττώμενοι δὲ στερησονται τοσούτων, ὅσους ἀπέ-
 βαλον περὶ ταῖς ἀμάξις. Τῇ δ' ὑστεραία συσκευασάμε-
 νοι τὴν ἐπὶ Φραάτων καὶ τοῦ στρατοπέδου προῆγον. Ἐν-
 5 τυχόντες δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν πρῶτον μὲν ὀλίγοις τῶν πο-
 λεμίων, ἔπειτα πλείοσι, τέλος δὲ πᾶσιν ὥσπερ ἀητιήτοις
 καὶ νεαλέσι προκαλουμένοις καὶ προσβάλλουσι πανταχό-
 θεν, μοχθηρῶς καὶ πολυπόνως ἀπεσώθησαν εἰς τὸ στρα-
 τόπεδον. Τῶν δὲ Μήδων ἐκδρομὴν τινα ποιησαμένον
 10 ἐπὶ τὸ χῶμα καὶ τοὺς προμαχομένους φοβησάντων, ὀρ-
 γισθεὶς ὁ Ἀντώνιος ἐχρήσατο τῇ λεγομένη δεκατεία πρὸς
 τοὺς ἀποδειλιάσαντας. Διελὼν γὰρ εἰς δεκάδας τὸ πλῆ-
 θος ἀφ' ἑκάστης ἕνα τὸν λαχόντα κλήρω διέφθειρε, τοῖς
 δὲ ἄλλοις ἀντὶ πυρῶν ἐκέλευε κριθὰς μετρεῖσθαι.

15 XL. Χαλεπὸς δὲ ἀμφοτέροις ἦν ὁ πόλεμος, καὶ τὸ
 μέλλον αὐτοῦ φοβερώτερον, Ἀντωνίῳ μὲν προσδοκῶντι
 λιμὸν· οὐκ ἐτι γὰρ ἦν ἄνευ τραυμάτων καὶ νεκρῶν πολ-
 λῶν ἐπισιτίσασθαι· Φραάτης δὲ τοὺς Πάρθους ἐπιστά-
 μενος πάντα μᾶλλον ἢ χειμῶνος ἕξω προσταλαιπωρεῖν
 20 καὶ θυραυλεῖν δυναμένους, ἐφοβείτο μὴ τῶν Ῥωμαίων
 ἐγκαρτερούντων καὶ παραμενόντων ἀπολίπωσιν αὐτόν,
 ἣδη τοῦ ἀέρος συνισταμένου μετὰ φθινοπωρινῆν ἰσημε-
 ρίαν. Δόλον οὖν συντίθησι τοιόνδε. Πάρθων οἱ γνω-
 ριμώτατοι περὶ τὰς σιτολογίας καὶ τὰς ἄλλας ἀπαντήσεις
 25 μαλακώτερον τοῖς Ῥωμαίοις προσφέροντο, λαμβάνειν
 τε παριέντες αὐτοῖς ἕνια καὶ τὴν ἀρετὴν ἐπαινοῦντες ὡς
 πολεμικωτάτων ἀνδρῶν καὶ θαυμαζομένων ὑπὸ τοῦ σφε-
 τέρου βασιλέως δικαίως. Ἐκ δὲ τούτου προσελάνοντες
 ἐγγυτέρω καὶ τοὺς ἵππους ἀτρέμα παραβάλλοντες ἐλοι-
 30 δόρουν τὸν Ἀντώνιον, ὅτι βουλομένῳ Φραάτῃ διαλλα-
 γῆναι καὶ φείσασθαι τοιούτων ἀνδρῶν καὶ τοσούτων
 ἀφορμῆν οὐ δίδωσιν, ἀλλὰ τοὺς χαλεποὺς καὶ μεγάλους

κάθηται πολεμίους ἀναμένων, λιμὸν καὶ χειμῶνα, δι'
 ὧν ἔργον ἐστὶ καὶ προπεμπομένους ὑπὸ Πάσθων ἀπο-
 φεύγειν. Πολλῶν δὲ ταῦτα πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἀναφε-
 ρόντων, μαλασσόμενος ὑπὸ τῆς ἐλπίδος ὅμως οὐ πρό-
 τερον ἐπεκηρυκένετο πρὸς τὸν Πάρθον ἢ πνθῆσθαι 5
 τῶν φιλοφρονουμένων ἐκείνων βαρβάρων, εἰ τοῦ βασι-
 λέως ταῦτα φρονούντος διαλέγοντο. Φασκόντων δὲ καὶ
 παρακαλούντων μὴ δεδιέναι μηδὲ ἀπιστεῖν, ἐπεμψέ τι-
 νας τῶν ἑταίρων πάλιν τὰς σημαίας ἀξιῶν ἀπολαβεῖν καὶ
 τοὺς αἰχμαλώτους, ὡς δὴ μὴ παντάπασιν ἀγαπᾶν τὸ 10
 σωθῆναι καὶ διαφυγεῖν νομισθεῖη. Τοῦ δὲ Πάρθου
 ταῦτα μὲν εἶναι κελεύοντος, ἀπίοντι δὲ εὐθύς εἰρήνην
 καὶ ἀσφάλειαν εἶναι φήσαντος, ὀλίγαις ἡμέραις συσκευα-
 σάμενος ἀνεξεύγνυεν. Ὡν δὲ καὶ δῆμῳ πιθανὸς ἐντυχεῖν
 καὶ στρατὸν ἄγειν διὰ λόγον παρ' ὄντινον τῶν τότε 15
 πεφυκῶς, ἐξέλιπεν αὐτὸς αἰσχύνῃ καὶ κατηφεία τὸ πα-
 ραθαροῦναι τὸ πλῆθος, Δομτίου δὲ Ἀγρόβαρβον ἐκέ-
 λευε τοῦτο ποιῆσαι. Καί τινες μὲν ἠγανάκτησαν ὡς
 ὑπερορῶμενοι, τὸ δὲ πλείστον ἐπεκλάσθη καὶ συνεφρό-
 νησε τὴν αἰτίαν· διὸ καὶ μᾶλλον ᾔοντο δεῖν ἀνταιδεῖ- 20
 σθαι καὶ πείθεσθαι τῷ στρατηγῷ.

XLI. Μέλλοντος δὲ αὐτοῦ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἄγειν
 ὀπίσω πεδινὴν καὶ ἄδενδρον οὖσαν, ἀνῆρ τῷ γένει Μάρ-
 δος, πολλὰ τοῖς Πάρθων ἤθεσιν ἐνωμιληκῶς, ἣδη δὲ
 935 Ῥωμαίοις πιστὸς ἐν τῇ μάχῃ τῇ περὶ τὰς μηχανὰς γεγο-
 νῶς, Ἀντωνίῳ προσελθὼν ἐκέλευε φεύγειν ἐν δεξιᾷ
 τῶν ὄρων ἐπιλαβόμενον, καὶ μὴ στρατὸν ὀπίστην καὶ
 βαρὺν ἐν δρόμοις γυμνοῖς καὶ ἀναπεπταμένοις ὑποβα-
 λεῖν ἵππῳ τσαύτῃ καὶ τοξεύμασιν, ὃ δὴ τεχνώμενον τὸν
 Φραάτην ἀναστήσαι τῆς πολιορκίας αὐτόν ὁμολογίαις 30
 φιλανθρωπίαις· ἔσεσθαι δὲ αὐτὸς ἡγεμῶν ὁδοῦ βραχυ-
 τέρας καὶ μᾶλλον εὐπορίαν τῶν ἐπιτηδείων ἐχούσης.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἀντώνιος ἐβουλεύετο, καὶ Πάρθοις μὲν οὐκ ἐβούλετο δοκεῖν ἀπιστεῖν μετὰ σπονδᾶς, τὴν δὲ συντομίαν τῆς ὁδοῦ καὶ τὴν παρὰ κόμας οἰκουμένην ἐσεσθαι τὴν πορείαν ἐπαινῶν πίστιν ἤτει τὸν Μάρδον. Ὁ δὲ δῆσαι παρεῖχεν αὐτὸν ἄχρι οὗ καταστήσῃ τὸν στρατὸν εἰς Ἀρμενίαν, καὶ δεθεῖς ἠγεῖτο δύο ἡμέρας καθ' ἡσυχίαν. Τῇ δὲ τρίτῃ παντάπασιν τοὺς Πάρθους ἀπεγνωστός Ἀντωνίου καὶ βαδίζοντος ἀνεμίνως διὰ τὸ θαρρῆν, ἰδὼν ὁ Μάρδος ἀπόχωσιν ἐμβολῆς ποταμοῦ νεωστὶ διεσπασμένην καὶ τὸ ρεῦμα πολὺ πρὸς τὴν ὁδόν, ἢ πορευτέον ἦν, ἐκχεόμενον, συνῆκεν ὅτι τῶν Πάρθων ἔργον εἴη τοῦτο δυσκολίας ἕνεκα καὶ διατριβῆς ἐμποδῶν αὐτοῖς τὸν ποταμὸν τιθεμένων, καὶ τὸν Ἀντώνιον ὁρᾶν ἐκέλευε καὶ προσέχειν, ὡς τῶν πολεμίων ἐγγὺς ὄντων. Ἄρτι δὲ αὐτοῦ καθιστάντος εἰς τάξιν τὰ ὄπλα καὶ δι' αὐτῶν τοῖς ἀκοντισταῖς καὶ σφενδονήταις ἐκδρομὴν ἐπὶ τοὺς πολεμίους παρασκευάζοντος, ἐπεφάνησαν οἱ Πάρθοι καὶ περιήλανον ὡς κυκλωσόμενοι καὶ συνταράξοντες πανταχόθεν τὸν στρατόν. Ἐκδρομόντων δὲ τῶν ψιλῶν ἐπ' αὐτούς, πολλὰς μὲν διδόντες ἀπὸ τόξων, οὐκ ἐλάττονας δὲ ταῖς μολυβδίσι καὶ τοῖς ἀκοντίοις πληγὰς λαμβάνοντες ἀνεχώρουν. Εἶτα ἐπήγον αὐτοῖς, ἄχρι οὗ συστρέψαντες οἱ Κελτοὶ τοὺς ἵππους ἐνέβαλον καὶ διεσκέδασαν αὐτοὺς οὐκέτι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὑπόδειγμα γενομένου.

XLII. Ἐκ τούτου μαθὼν ὁ Ἀντώνιος ὃ ποιεῖν ἔδει, πολλοῖς ἀκοντισταῖς καὶ σφενδονήταις οὐ μόνον τὴν οὐραγίαν, ἀλλὰ καὶ τὰς πλευρὰς ἐκατέρως στομασῶν ἐν πλαισίῳ τὸν στρατὸν ἤγε, καὶ τοῖς ἵπποταῖς εἰρητο προσβάλλοντας τρέπεσθαι, τρεψαμένους δὲ μὴ πόρρω διώκειν, ὥστε τοὺς Πάρθους τὰς ἐφεξῆς τέσσαρας ἡμέρας οὐθέν πλεον δρᾶσαντας ἢ παθόντας ἀμβλυτέρους

γεγονέναι καὶ τὸν χειμῶνα ποιουμένους πρόφασιν ἀπιέναι διανοεῖσθαι. Τῇ δὲ πέμπτῃ Φλαούτιος Γάλλος, ἀνὴρ πολεμικὸς καὶ δραστήριος ἐφ' ἡγεμονίας τεταγμένος, ἤτησεν Ἀντώνιον προσελθὼν πλείονας ψιλούς ἀπ' οὐρᾶς, καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ στόματος ἱππέων τινὰς ὡς μέγα κατόρθωμα ποιήσων. Δόντος δὲ προσβάλλοντος ἀνεκοπτε τοὺς πολεμίους, οὐχ, ὡς πρότερον, ὑπάγων ἅμα πρὸς τοὺς ὀπίστας καὶ ἀναχωρῶν, ἀλλὰ ὑφιστάμενος καὶ συμπλεκόμενος παραβολώτερον. Ὁρῶντες δὲ αὐτὸν οἱ τῆς οὐραγίας ἡγεμόνες ἀπορηγνύμενοι ἐκάλουν πέμποντες ὃ δὲ οὐκ ἐπέθετο. Τίτιον δὲ φασὶ τὸν ταμίαν καὶ τῶν σημαιῶν ἐπιλαβόμενον στρέφειν ὀπίσω καὶ λοιδορεῖν τὸν Γάλλον ὡς ἀπολλύντα πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἄνδρας. Ἀντιλοιδороῦντος δὲ ἐκείνου καὶ διακελευμένου τοῖς περὶ αὐτὸν μένειν, ὃ μὲν Τίτιος ἀπεχώρει τὸν δὲ Γάλλον ὠθούμενον εἰς τοὺς κατὰ στόμα λαυθάουσι πολλοὶ περισχόντες ἐκ τῶν ὀπισθεν. Βαλλόμενος δὲ πανταχόθεν ἐκάλει πέμπων ἀρωγὴν. Οἱ δὲ τοὺς ὀπίστας ἄγοντες, ὧν καὶ Κανίδιος ἦν, ἀνὴρ παρὰ Ἀντωνίῳ δυνάμενος μέγιστον, οὐ μικρὰ δοκοῦσι διαμαρτεῖν. Δέον γὰρ ἀθρόαν ἐπιστρέφει τὴν φάλαγγα, πέμποντες κατ' ὀλίγους ἐπιβοηθοῦντας καὶ πάλιν ἠττωμένων τούτων ἐτέρους ἀποστέλλοντες, ἔλαθον ὀλίγου δεῖν ἤττης καὶ φρυγῆς ὅλον ἀναπλήσαντες τὸ στρατόπεδον, εἰ μὴ ταχὺ μὲν αὐτὸς Ἀντώνιος μετὰ τῶν ὀπλων ἀπὸ τοῦ στόματος ἦκεν ὑπαντιάζων, ταχὺ δὲ τὸ τρίτον τάγμα διὰ τῶν φερόντων ἐπὶ τοὺς πολεμίους ὠσάμενον ἔσχε τοῦ πρόσω διώκειν.

XLIII. Ἀπέθανον δὲ τρισχιλίων οὐκ ἐλάττους, ἐκομίσθησαν δὲ ἐπὶ σκηνὰς τραυματῆαι πεντακισχίλιοι· καὶ Γάλλος ἦν ἐν τούτοις, τέτταρσιν ἐναντίοις διαπεπαρμένος τοξεύμασιν. Ἄλλ' οὗτος μὲν ἐκ τῶν τραυμάτων οὐκ

ἀνήνεγκε, τοὺς δ' ἄλλους περιῶν ὁ Ἀντώνιος ἐπεσκό-
πει καὶ παρεθάρρυνε δεδακρυμένους καὶ περιπαθῶν. Οἱ
δὲ φαιδροὶ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ λαμβανόμενοι παρεκάλουν
ἀπίοντα θεραπεύειν αὐτὸν καὶ μὴ κακοπαθεῖν, αὐτοκρά-
5 τορα καλοῦντες καὶ σώζεσθαι λέγοντες, ἂν ἐκεῖνος ὑγι-
αίνη. Καθόλου μὲν γὰρ οὐτ' ἀλκαῖς οὔτε ὑπομοναῖς
οὔτε ἡλικία λαμπρότερον ἄλλος αὐτοκράτωρ στρατὸν
ἐκείνου δοκεῖ συναγαγεῖν ἐν τοῖς τότε χρόνοις· ἢ δὲ
πρὸς αὐτὸν αἰδῶς τὸν ἡγεμόνα καὶ πειθαρχία μετ' εὐ-
10 νοίας, καὶ τὸ πάντας ὁμαλῶς, ἐνδόξους, ἀδόξους, ἄρχου-
τας, ἰδιώτας, τὴν παρὰ Ἀντωνίου τιμὴν τε καὶ χάριν
μᾶλλον αἰρεῖσθαι τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἀσφαλείας, οὐδὲ
τοῖς πάλαι Ῥωμαίοις ἀπέλιπεν ὑπερβολήν. Τούτου δὲ
αἰτία πλείονες ἦσαν, ὡς προειρήκαμεν· εὐγένεια, λό-
15 γου δύναμις, ἀπλότης, τὸ φιλόδωρον καὶ μεγαλόδωρον,
ἢ περὶ τὰς παιδιὰς καὶ τὰς ὁμιλίας εὐτραπέλια. Τότε δὲ
καὶ συμπονῶν καὶ συναλγῶν τοῖς κακοπαθοῦσι καὶ μετα-
διδούς οὐ τις δεηθεῖν προθυμότερους τῶν ἐρρωμένων
τοὺς νοσοῦντας καὶ τετρωμένους ἐποίησε.

20 XLIV. Τοὺς μέντοι πολεμίους ἀπαγορεύοντας ἤδη
καὶ κάμνοντας οὕτως ἐπῆρξεν ἢ νίκη καὶ τοσοῦτον τῶν
Ῥωμαίων κατεφρόνησαν, ὥστε καὶ νυκτὸς ἐπαυλίσασθαι
τῷ στρατοπέδῳ, προσδοκῶντας ἀντίκα μάλα σκηνὰς ἐρή-
25 μους καὶ χρήματα διαρπάσειν ἀποδιδρασκόντων. Ἄμα
δ' ἡμέρα πολὺ πλείονες ἐπηθροίζοντο, καὶ λέγονται τε-
τρακισμυρῶν οὐκ ἐλάττους ἰπποταὶ γενέσθαι, βασι-
λέως καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἀεὶ τεταγμένους ὡς ἐπὶ σαφεῖ
καὶ βεβαίῳ κατορθώματι πέψαντος· αὐτὸς μὲν γὰρ
οὐδεμίᾳ μάχῃ παρέτυχεν. Ἀντώνιος δὲ βουλόμενος
30 προσαγορευῆσαι τοὺς στρατιώτας ἤτησε φαιδὸν ἱμάτιον,
ὡς οἰκτρότερος ὀφθεῖν. Τῶν δὲ φίλων ἐναντιωθέντων
ἐν τῇ στρατηγικῇ φοινικίδι προελθῶν ἐδημηγόρησε, τοὺς

μὲν νενικηκότας ἐπαινῶν, ὀνειδίξων δὲ τοὺς φυγόντας.
Τῶν δὲ οἱ μὲν παρεκελεύοντο θαρρεῖν, οἱ δὲ ἀπολογού-
μενοι σφᾶς αὐτοὺς παρῆχον, εἴτε βούλοιο δεκατεῦεν,
εἴτε ἄλλῳ τρόπῳ κολάζειν, μόνον παύσασθαι δυσφο-
ροῦντα καὶ λυπούμενον ἐδέοντο. Πρὸς ταῦτα τὰς χει- 5
ρας ἀνατείνας ἐπέυξατο τοῖς θεοῖς, εἴ τις ἄρα νέμεσις
τὰς πρόσθεν εὐτυχίας αὐτοῦ μέτεισιν, εἰς αὐτὸν ἐλθεῖν,
τῷ δ' ἄλλῳ στρατῷ σωτηρίαν διδόναι καὶ νίκην.

XLV. Τῇ δὲ ὑστεραία φραξάμενοι βέλτιον προῆγον·
καὶ τοῖς Πάρθοις ἐπιχειροῦσι πολλὸς ἀπήντα παράλογος. 10
Οἴομενοι γὰρ ἐφ' ἀρπαγὴν καὶ λεηλασίαν, οὐ μάχην,
ἐλαύνειν, εἴτα πολλοῖς βέλεσιν ἐντυγχάνοντες, ἐρρωμέ-
νους δὲ καὶ νεαλεῖς ταῖς προθυμίαις ὀρῶντες, αὐτοῖς
ἐξέκαμνον. Ἐπεὶ δὲ καταβαίνουσιν αὐτοῖς ἀπὸ λόφων
τινῶν ἐπικλινῶν ἐπέθεντο καὶ βραδέως ὑπεξάγοντας 15
ἔβαλλον, ἐπιστρέψαντες οἱ θυρεοφόροι συνέκλεισαν εἰσω
τῶν ὄπλων τοὺς ψιλοὺς, αὐτοὶ δὲ καθέντες εἰς γόνυ
προὔβαλον τοὺς θυρεοὺς· οἱ δὲ ὀπισθεν ὑπερέσχον
αὐτῶν τὰ ὄπλα κάκεινων ὁμοίως ἕτεροι. Τὸ δὲ σχῆμα
937 παραπλήσιον ἐρέψει γινόμενον ὅψιν τε θεατρικὴν παρ- 20
έχει, καὶ τῶν προβλημάτων στεγανώτατόν ἐστι πρὸς τοὺς
ὀπισθοὺς ἀπολισθαίνοντας. Οἱ μέντοι Πάρθοι τὴν εἰς
γόνυ κλίσειν τῶν Ῥωμαίων ἀπαγόρευσιν ἠγούμενοι καὶ
κάματον εἶναι, τὰ μὲν τόξα κατέθεντο, τοὺς δὲ κοντοὺς
διαλαβόντες ἐγγὺς προσέμιξαν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι συναλα- 25
λάξαντες ἐξαίφνης ἀνέθορον, καὶ τοῖς ὑσσοῖς παίοντες ἐκ
χειρὸς ἐκτεινάν τε τοὺς πρώτους καὶ τροπὴν ἔθεντο τῶν
ἄλλων ἀπάντων. Ἐγίνετο δὲ ταῦτα καὶ ταῖς ἄλλαις ἡμέ-
ραις ἐπὶ μικρὸν ἀννόντων τῆς ὁδοῦ. Καὶ λιμὸς ἤπιετο
τοῦ στρατοῦ σιτόν τε βραχὺν καὶ διὰ μάχης ποριζόμενον 30
καὶ τῶν πρὸς ἄλετον σκευῶν οὐκ εὐποροῦντος. Τὰ γὰρ
πολλὰ κατέλειπετο, τῶν μὲν ἀποθνησκόντων ὑποζυγίων,
25*

τῶν δὲ τοὺς νοσοῦντας καὶ τραυματίας φερόντων. Λέγεται δὲ χοῖνιξ Ἀττικὴ πνυρῶν πεντήκοντα δραχμῶν ἄνιος γενέσθαι· τοὺς δὲ κριθίνους ἄρτους πρὸς ἀργύριον ἰσάντες ἀπέδιδοντο. Τραπόμενοι δὲ πρὸς λάχανα καὶ ῥίζας ὀλίγοις μὲν ἐνετύγγανον τῶν συνήθων, ἀναγκαζόμενοι δὲ πειραῖσθαι καὶ τῶν ἀγεύστων πρότερον ἤψαντό τινος πῶας ἐπὶ θάνατον διὰ μανίας ἀγούσης. Ὁ γὰρ φαγῶν οὐδὲν ἐμέμνητο τῶν ἄλλων οὐδὲ ἐγίνωσκεν, ἐν δ' ἔργον εἶχε, κινεῖν καὶ στρέφειν πάντα λίθον, ὡς τι 10 μεγάλῃ σπουδῇς ἄξιον διαπραττόμενος. Ἦν δὲ μεστὸν τὸ πεδίον κεκυφῶτων χαμᾶζε καὶ τοὺς λίθους περιορῶντων καὶ μεθιστάντων· τέλος δὲ χολὴν ἐμοῦντες ἐθνησκον, ἐπεὶ καὶ τὸ μόνον ἀντιπαθεῖς, οἶνος, ἐξέλιπε. Φθειρομένων δὲ πολλῶν καὶ τῶν Πάρθων οὐκ ἀφιστάμενων 15 πολλὰκις ἀναφθέρξασθαι τὸν Ἀντώνιον ἱστοροῦσιν, „Ὡ μύριοι“ θαναμάζοντα τοὺς μετὰ Ξενοφῶντος, ὅτι καὶ πλείονα καταβαίοντες ὁδὸν ἐκ τῆς Βαβυλωνίας καὶ πολλαπλασίους μαχόμενοι πολεμίους ἀπεσώθησαν.

XLVI. Οἱ δὲ Πάρθοι διαπλέξαι μὲν οὐ δυνάμενοι 20 τὸν στρατὸν οὐδὲ διασπᾶσαι τὴν τάξιν, ἥδη δὲ πολλὰκις ἠττημένοι καὶ πεφευρότες, αὐθις εἰρηρικῶς ἀνεμίγνυντο τοῖς ἐπὶ χιλὸν ἢ σίτον προερχομένοις, καὶ τῶν τόξων τὰς νευρὰς ἐπιδεικνύντες ἀνειμένας ἔλεγον, ὡς αὐτοὶ μὲν ἀπίασιν ὀπίσω καὶ τοῦτο ποιοῦνται πέρασ 25 ἀμύνης, ὀλίγοι δὲ Μήδων ἀκολουθήσουσιν ἐτι μᾶς ἢ δευτέρας ὁδὸν ἡμέρας οὐδὲν παρενοχλοῦντες, ἀλλὰ τὰς ἀπωτέρω κώμας φυλάττοντες. Τούτοις τοῖς λόγοις ἀσπασμοὶ τε καὶ φιλοφροσύνη προσῆσαν, ὥστε πάλιν τοὺς Ῥωμαίους εὐθαρσεῖς γενέσθαι καὶ τὸν Ἀντώνιον 30 ἀκούσαντα τῶν πεδίων ἐφίεσθαι μᾶλλον, ἀνύδρου λεγομένης εἶναι τῆς διὰ τῶν ὄρων. Οὕτω δὲ ποιεῖν μέλλοντος ἤκεν ἀνὴρ ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐκ τῶν πολεμίων

ὄνομα Μιθριδάτης, ἀνεψιὸς Μοναῖσου τοῦ παρ' Ἀντωνίῳ γενομένου καὶ τὰς τρεῖς πόλεις δωρεὰν λαβόντος. Ἠλίον δὲ αὐτῷ προσελθεῖν τινα τῶν Παρθιστῶν διαλεχθῆναι 5 δυνάμενων ἢ Συριστῶν. Καὶ προσελθόντος Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀντιοχέως, ὃς ἦν Ἀντωνίῳ συνήθης, ὑπειπὼν, ὃς εἶη, καὶ Μοναῖση τὴν χάριν ἀνάπτων ἠρώτησε τὸν Ἀλέξανδρον, εἰ λόφους συνεχεῖς καὶ ὑψηλοὺς ὄρα πρόσθεν. Φήσαντος δὲ ὄραν, „Ἦν“ ἐκείνοις ἔφη“ πανστρατιᾶ Πάρθοι λοχῶσιν ὑμᾶς. Τὰ γὰρ μεγάλα πεδία τῶν λόφων 10 τούτων ἐξήρηται, καὶ προσδοκῶσιν ὑμᾶς ἐξηπατημένους ὑπ' αὐτῶν ἐνταῦθα τρέψεσθαι, τὴν διὰ τῶν ὄρων ἀπολιπόντας. Ἐκείνη μὲν οὖν ἔχει δίψος καὶ πόνον ὑμῖν συνήθη, ταύτη δὲ χωρῶν Ἀντώνιος ἴστω τὰς Κράσσου τύχας αὐτὸν ἐκδεχομένης.“

XLVII. Ὁ μὲν οὕτω φράσας ἀπῆλθεν· Ἀντώνιος δὲ 15 ἀκούσας καὶ διαταραχθεὶς συνεκάλει τοὺς φίλους καὶ τὸν ἡγεμόνα τῆς ὁδοῦ Μάρδον οὐδὲ αὐτὸν ἄλλως φρονοῦντα. Καὶ γὰρ ἄνευ πολεμίων ἐγίνωσκε τὰς διὰ τῶν 20 πεδίων ἀνοδίας καὶ πλάνας χαλεπὰς καὶ δυστεκμάρτους οὔσας, τὴν δὲ τραχεῖαν ἀπέφαινε οὐδὲν ἄλλο δυσχερὲς 20 ἢ μᾶς ἡμέρας ἀνυδρίαν ἔχουσαν. Οὕτω δὲ τραπόμενος ταύτην ἤγε νυκτός, ὕδωρ ἐπιφέρεισθαι κελεύσας. Ἀγρείων δὲ ἦν ἀπορία τοῖς πολλοῖς· διὸ καὶ τὰ κράνη πιμπλάντες ὕδατος ἐκόμιζον, οἱ δὲ διφθέραις ὑπολαμβάνοντες. Ἦδη δὲ προχωρῶν ἀγγέλλεται τοῖς Πάρθοις· 25 καὶ παρὰ τὸ εἰσθὸς ἐτι νυκτός ἐδίωκον. Ἠλίον δὲ ἀνίσχοντος ἤπτοντο τῶν ἐσχάτων ἀγρυπνία καὶ πόνος κακῶς διακειμένων· τεσσαράκοντα γὰρ καὶ διακοσίους ἐν τῇ νυκτὶ σταδίους κατηνύκεισαν· καὶ τὸ μὴ προσδοκῶσιν οὕτω ταχέως ἐπελθεῖν τοὺς πολεμίους ἀθυμίας 30 παρεῖχε. Καὶ τὸ δίψος ἐπέτεινε ὁ ἀγών· ἀμυνόμενοι γὰρ ἅμα προῆγον. Οἱ δὲ πρῶτοι βαδίζοντες ἐντυγχά-

νοσι ποταμῷ ψυχρὸν μὲν ἔχοντι καὶ διαυγές, ἀλμυρὸν δὲ καὶ φαρμακῶδες ὕδωρ, ὃ ποθὲν εὐθύς ὀδύνας ἔλκομένης τῆς κοιλίας καὶ τοῦ δίψους ἀναφλεγόμενου παρεῖχε. Καὶ ταῦτα τοῦ Μάρδου προλέγοντος οὐδὲν ἤττον ἐκβιαζόμενοι τοὺς ἀνείργοντας ἔπινον. Ἀντώνιος δὲ περιῶν ἔδειτο βραχὺν ἐγκατερεῆσαι χρόνον· ἔτερον γὰρ οὐ πόρρω ποταμὸν εἶναι πότιμον, εἴτα τὴν λοιπὴν ἄφιππον καὶ τραχεῖαν, ὥστε παντάπασιν ἀποστρέψασθαι τοὺς πολεμίους. Ἄμα δὲ καὶ τοὺς μαχομένους ἀνεκα-
10 λείτο καὶ καταξενεῖν ἐσήμαινε, ὡς σκιᾶς γοῦν μεταλλάβοιεν οἱ στρατιῶται.

XLVIII. Πηγνυμένων οὖν τῶν σκηνῶν καὶ τῶν Πάρθων εὐθύς, ὥσπερ εἰώθεισαν, ἀπαλλαττομένων, ἤκειν αὐθις ὁ Μιθριδάτης, καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου προσελ-
15 θόντος παρήνει μικρὸν ἡσυχάσαντα τὸν στρατὸν ἀνιστά-
ναι καὶ σπεύδειν ἐπὶ τὸν ποταμὸν, ὡς οὐ διαβησομένων Πάρθων, ἄχρι δὲ ἐκείνου διωζόντων. Ταῦτα ἀπαγγέ-
λας πρὸς Ἀντώνιον Ἀλέξανδρος ἐκφέρει παρ' αὐτοῦ χρυσᾶ ποτήρια πάμπολλα καὶ φιάλας, ἃν ἐκεῖνος, ὅσα
20 τῇ ἐσθῆτι κατακρούσαι δυνατὸς ἦν, λαβῶν ἀπήλανε.
Ἔτι δὲ ἡμέρας οὐσης ἀναξεύξαντες ἐπορεύοντο, τῶν πολεμίων οὐ παρενοχλοῦντων, αὐτοὶ δὲ ἐαυτοῖς νύκτα χαλεπωτάτην πασῶν ἐκείνην καὶ φοβερωτάτην ἀπεργασάμενοι. Τοὺς γὰρ ἔχοντας ἀργύριον ἢ χρυσίον ἀπο-
25 κτινύντες ἐσύλων καὶ τὰ χρήματα τῶν ὑποζυγίων ἀφήραζον· τέλος δὲ τοῖς Ἀντωνίου σκευοφόροις ἐπιχειρήσαντες ἐκπώματα καὶ τραπέζας πολυτελεῖς κατέκοπτον καὶ διενέμοντο. Θορύβου δὲ πολλοῦ καὶ πλάνου τὸ στρατεύμα πᾶν ἐπέχοντος (ῥόντο γὰρ ἐπιπεπτωκότων
30 τῶν πολεμίων τροπὴν γεγονέναι καὶ διασπασμὸν) Ἀντώνιος ἕνα καλέσας τῶν δορυφορούντων αὐτὸν ἀπελευθέρων ὄνομα Ῥάμμον ὠρκώσεν, ὅταν κελεύσῃ, τὸ ξίφος

αυτοῦ διείναι καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμεῖν, ὡς μήτε ἀλφῆ ξῶν ὑπὸ τῶν πολεμίων μήτε γνωσθείη τεθνηκώς. Ἐκδακρυσάντων δὲ τῶν φίλων ὁ Μάρδος ἐθάρονε τὸν Ἀντώνιον, ὡς ἐγγὺς ὄντος τοῦ ποταμοῦ· καὶ γὰρ αὐρα τις ἀπορρέουσα νοτερὰ καὶ ψυχρότερος ἀῆρ ἀπαντῶν
5 ἠδῖω τὴν ἀναπνοὴν ἐποίει, καὶ τὸν χρόνον ἔφη τῆς πορείας οὕτω συμπεραίνειν τὸ μέτρον· οὐκέτι γὰρ ἦν πολὺ τὸ λειπόμενον τῆς νυκτός. Ἄμα δ' ἀπήγγελλον ἔτεροι τὸν θόρυβον ἐκ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀδικίας καὶ πλεονεξίας εἶναι. Διὸ καὶ καταστήσαι τὸ πλῆθος εἰς
10 τάξιν ἐκ τῆς πλάνης καὶ τοῦ διασπασμοῦ βουλούμενος ἐκέλευσε σημαίνειν καταξενεῖν.

XLIX. Ἦδη δ' ὑπέλαμπεν ἡμέρα, καὶ τοῦ στρατοῦ κόσμον ἀρχομένου τινὰ λαμβάνειν καὶ ἡσυχίαν προσέ-
πιπτε τοῖς τελευταίοις τὰ τῶν Πάρθων τοξεύματα καὶ
15 939 μάχης σημεῖον ἐδόθη τοῖς ψιλοῖς. Οἱ δὲ ὀπλῖται πάλιν ὁμοίως κατερέψαντες ἀλλήλους τοῖς θυροεῖς ὑπέμενον τοὺς βάλλοντας ἐγγὺς οὐ τολμῶντας συνελθεῖν. Ὑπαγόντων δὲ κατὰ μικρὸν οὕτως τῶν πρώτων ὁ ποταμὸς ἐφάνη· καὶ τοὺς ἰππεῖς ἐπ' αὐτῷ παρατάξας Ἀντώνιος
20 ἐναντίους τοῖς πολεμίοις διεβίβαζε τοὺς ἀσθενεῖς πρώτους. Ἦδη δὲ καὶ τοῖς μαχομένοις ἄδεια καὶ φαστῶν τῷ πεινῆν ἦν. Ὡς γὰρ εἶδον οἱ Πάρθοι τὸν ποταμὸν, τὰς τε νευρὰς ἀνῆκαν καὶ θαρροῦντας ἐκέλευον διαπερᾶν τοὺς Ῥωμαίους, πολλὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν ἐγκωμιά-
25 ζοντες. Διαβάντες οὖν καθ' ἡσυχίαν αὐτοὺς ἀνελάμβανον, εἴτα ὤδενον, οὐ πᾶν τι τοῖς Πάρθοις πιστεύοντες. Ἐκτῆ δ' ἡμέρᾳ μετὰ τὴν τελευταίαν μάχην ἐπὶ τὸν Ἀράξην ποταμὸν ἤκον ὀρίζοντα Μηδίαν καὶ Ἀρμενίαν. Εφάνη δὲ καὶ βάθει καὶ τραχύτητι χαλεπός· καὶ λόγος
30 διήλθεν ἐνεδρεύοντας αὐτόθι τοὺς πολεμίους ἐπιθήσεσθαι διαβαίνουσιν αὐτοῖς. Ἐπεὶ δὲ ἀσφαλῶς διαπερά-

σαντες επέβησαν τῆς Ἀρμενίας, ὥσπερ ἄρτι γῆν ἐκείνην ἰδόντες ἐκ πελάγους, προσεκύνονν καὶ πρὸς δάκρυα καὶ περιβολὰς ἀλλήλων ὑπὸ χαρᾶς ἐτρέποντο. Προϊόντες δὲ διὰ χώρας εὐδαίμονος καὶ χρώμενοι πᾶσιν ἀνέδην 5 ἐκ πολλῆς ἀπορίας ὑδερικοῖς καὶ κοιλιακοῖς περιέπιπτον ἀρρωστήμασιν.

L. Ἐνταῦθα ποιησάμενος ἐξέτασιν αὐτῶν Ἀντώνιος εὖρε δισμυροὺς πεζοὺς καὶ τετρακισχιλίους ἱππεῖς ἀπολωλότας, οὐ πάντας ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν 10 σεις νοσήσαντας. Ὁδευσαν μὲν οὖν ἀπὸ Φραατίων ἡμέρας ἑπτὰ καὶ εἴκοσι, μάχαις δὲ ὀκτὼ καὶ δέκα Πάρθους ἐνίκησαν, αἱ δὲ νίκαι κράτος οὐκ εἶχον οὐδὲ βεβαιότητα μικρὰς ποιουμένων καὶ ἀτελεῖς τὰς διώξεις. Ὡς καὶ μάλιστα κατάδηλος ἦν Ἀρταουάσθης ὁ Ἀρμένιος Ἀντώνιον 15 ἐκείνου τοῦ πολέμου τὸ τέλος ἀφελόμενος. Εἰ γὰρ οὗς ἀπήγαγεν ἐκ Μηδίας ἱππεῖς ἑξακισχιλίους καὶ μυρίους παρήσαν, ἐσκευασμένοι παραπλησίως Πάρθοις καὶ συνήθεις μάχεσθαι πρὸς αὐτούς, Ῥωμαίων μὲν τοὺς μαχομένους τρεπομένων, ἐκείνων δὲ τοὺς φεύγοντας αἰρούντων, οὐκ ἂν ὑπήρξεν αὐτοῖς ἠττωμένοις ἀναφέρειν καὶ ἀνατολμᾶν τσαντάκις. Ἀπαντες οὖν ὀργῇ παρώξυνον ἐπὶ τὴν τιμωρίαν τοῦ Ἀρμενίου τὸν Ἀντώνιον. Ὁ δὲ λογισμῷ χρησάμενος οὔτε ἐμέμψατο τὴν προδοσίαν οὔτε ἀφείλε τῆς συνήθους φιλοφροσύνης καὶ τιμῆς πρὸς αὐτόν, ἀσθενῆς τῷ στρατῷ καὶ ἄπορος γεγονώς. Ὑστερον 25 μέντοι πάλιν ἐμβαλὼν εἰς Ἀρμενίαν καὶ πολλὰς ὑποσχέσεσι καὶ προκλήσεσι πείσας αὐτὸν ἐλθεῖν εἰς χεῖρας συνέλαβε, καὶ δέσμιον καταγαγὼν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐθριάμβευσεν. Ὡς μάλιστα Ῥωμαίους ἐλύπησεν, ὥς τὰ 30 καλὰ καὶ σεμνὰ τῆς πατρίδος Αἰγυπτίοις διὰ Κλεοπάτραν χαριζόμενος. Ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐπράχθη.

LI. Τότε δὲ διὰ πολλοῦ χειμῶνος ἤδη καὶ νιφετῶν

ἀπαύστων ἐπειγόμενος ὀκτακισχιλίους ἀπέβαλε καθ' ὁδόν. Αὐτὸς δὲ καταβὰς ὀλιγοστός ἐπὶ θάλασσαν ἐν χωρίῳ τινὶ μεταξὺ Βηρουτοῦ κειμένῳ καὶ Σιδῶνος, Λευκὴ κώμη καλεῖται, Κλεοπάτραν περιέμενε· καὶ βραδυνούσης ἀδημονῶν ἦλυε, ταχὺ μὲν εἰς τὸ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι διδοὺς ἑαυτὸν, οὐ καρτερῶν δὲ κατακείμενος, ἀλλὰ μεταξὺ πινόντων ἀνιστάμενος καὶ ἀναπηδῶν 5 πολλάκις ἐπισκοπεῖν, ἕως ἐκείνη κατέπλευσεν ἐσθῆτα πολλὴν καὶ χρήματα κομίζουσα τοῖς στρατιώταις. Εἰσὶ δὲ οἱ λέγοντες, ὅτι τὴν μὲν ἐσθῆτα παρ' ἐκείνης λαβὼν, 10 τὸ δὲ ἀργύριον ἐκ τῶν ἰδίων ἑαυτοῦ διένειμεν, ὡς ἐκείνης διδοῦσης.

LII. Τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν Μήδων γίνεται διαφορὰ 940 πρὸς Φραόρτην τὸν Πάρθον, ἀρξαμένη μὲν, ὡς φασιν, ὑπὲρ τῶν Ῥωμαϊκῶν λαφύρων, ὑπόνοιαν δὲ τῷ Μήδῳ 15 καὶ φόβον ἀφαιρέσεως τῆς ἀρχῆς παρασχούσα. Διὸ καὶ πέμπων ἐκάλει τὸν Ἀντώνιον ἐπαγγελλόμενος συμπολήσειν μετὰ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως. Γενόμενος οὖν ἐπ' ἐλπίδος μεγάλῃς ὁ Ἀντώνιος (ᾧ γὰρ ἐδόκει μόνῳ τοῦ κατειργάσθαι Πάρθους ἀπολιπεῖν, ἱππέων πολλῶν καὶ 20 τοξοτῶν ἐνδεῆς ἐλθῶν, τοῦτο ἑώρα προσγινόμενον αὐτῷ χαριζόμενῳ μᾶλλον ἢ δεομένῳ) παρεσκευάζετο δι' Ἀρμενίας αὐθις ἀναβαίνειν καὶ συγγενόμενος τῷ Μήδῳ περὶ ποταμὸν Ἀράξην οὕτω κινεῖν τὸν πόλεμον.

LIII. Ἐν δὲ Ῥώμῃ βουλομένης Ὀκταουίας πλεῦσαι 25 πρὸς Ἀντώνιον ἐπέτρηψε Καῖσαρ, ὡς οἱ πλείους λέγουσιν, οὐκ ἐκείνη χαριζόμενος, ἀλλ' ὅπως περιυβρισθεῖσα καὶ καταμεληθεῖσα πρὸς τὸν πόλεμον αἰτίαν εὐπρεπῆ παράσχοι. Γενομένη δὲ ἐν Ἀθήναις ἐδέξατο γράμματα παρὰ Ἀντωνίου κελεύοντος αὐτόθι προσμένειν καὶ τὰ 30 περὶ τὴν ἀνάβασιν δηλοῦντος. Ἡ δὲ, καίπερ ἀχθομένη καὶ νοοῦσα τὴν πρόφασιν, ὅμως ἐγραψε πυνθανομένη,

ποῖ κελεύει πεμφθῆναι τὰ κοιμιζόμενα πρὸς αὐτόν. Ἐκομιξε δὲ πολλὴν μὲν ἐσθῆτα στρατιωτικὴν, πολλὰ δὲ ὑπόζυγια καὶ χρῆματα καὶ δῶρα τοῖς περὶ αὐτὸν ἡγεμόσι καὶ φίλοις· ἐκτὸς δὲ τούτων στρατιώτας ἐπιλέκτους δισ-
 5 χιλίους εἰς στρατηγικὰς σπείρας κεκοσμημένους ἐκπρέπεσι πανοπλίαις. Ταῦτα Νίγρος τις Ἀντωνίου φίλος ἀποσταλεὶς παρ' αὐτῆς ἐφραξε, καὶ προσετίθει τοὺς ἀξίους καὶ πρόποντας ἐπαίνους. Αἰσθομένη δὲ ἡ Κλεοπάτρα τὴν Ὀκταουίαν ὁμοσε χωροῦσαν αὐτῇ καὶ φοβη-
 10 θείσα, μὴ τοῦ τρόπου τῆ σεμνότητι καὶ τῆ Καίσαρος δυνάμει προσκτεταμένη τὸ καθ' ἡδονὴν ὀμιλεῖν καὶ θεραπεύειν Ἀντώνιον ἄμαχος γένηται καὶ κρατήσῃ παντάπασι τοῦ ἀνδρός, ἐρᾶν αὐτῇ προσεποιεῖτο τοῦ Ἀντωνίου, καὶ τὸ σῶμα λεπταῖς καθήρει διαίταις· τὸ δὲ βλέμμα
 15 προσιόντος ἐκπεληγμένον, ἀπερχομένου δὲ τηκόμενον καὶ ταπεινούμενον ὑπεφαίνετο. Πραγματενομένη δὲ πολλάκις ὀφθῆναι δακρύουσα ταχὺ τῶν δακρῶν ἀφήρει καὶ ἀπέκρυπτεν, ὡς δὴ βουλομένη λανθάνειν ἐκείνον. Ἐπράττετο δὲ ταῦτα μέλλοντος τοῦ ἀν-
 20 δρός ἐκ Συρίας ἀναβαίνειν πρὸς τὸν Μῆδον. Οἱ δὲ κόλακες σπουδάζοντες ὑπὲρ αὐτῆς ἐλοιδοροῦν τὸν Ἀντώνιον ὡς σκληρὸν καὶ ἀπαθῆ καὶ παραπολλύντα γύναιον εἰς ἓνα καὶ μόνον ἐκείνον ἀνηρημένον. Ὀκταουίαν μὲν γὰρ πραγμάτων ἕνεκα διὰ τὸν ἀδελφὸν συν-
 25 ἐλθεῖν καὶ τὸ τῆς γαμετῆς ὄνομα καρποῦσθαι· Κλεοπάτραν δὲ τοσοῦτων ἀνθρώπων βασιλεύουσιν ἐρωμένην Ἀντωνίου καλεῖσθαι καὶ τοῦνομα τοῦτο μὴ φεύγειν μηδ' ἀπαξιῶν, ἕως ὅραν ἐκείνον ἕξει καὶ συζῆν· ἀπελαννομένην δὲ τούτου μὴ περιβιώσεσθαι. Τέλος δ'
 30 οὖν οὕτω τὸν ἄνθρωπον ἐξέτηξαν καὶ ἀπεθήλυναν, ὥστε δείσαντα, μὴ Κλεοπάτρα πρόηται τὸν βίον, εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐπανελθεῖν, τὸν δὲ Μῆδον εἰς ὦραν ἔτους ἀνα-

βαλέσθαι, καίπερ ἐν στάσει τῶν Παρθικῶν εἶναι λεγομένων. Οὐ μὴν ἀλλὰ τούτον μὲν ἀναβάς αὐτὸς εἰς φιλιαν προσηγάγετο, καὶ λαβῶν ἐνὶ τῶν ἐκ Κλ. πατρός υἱῶν γυναῖκα μίαν αὐτοῦ τῶν θυγατέρων ἔτι μικρὰν οὔσαν ἐγγυήσας ἐπανῆλθεν, ἤδη πρὸς τὸν ἐμφύλιον πό-
 5 λεμον τετραμμένος.

LIV. Ὀκταουίαν δὲ Καίσαρ ὑβρίσθαι δοκοῦσαν, ὡς ἐπανῆλθεν ἐξ Ἀθηνῶν, ἐκέλευσε καθ' ἑαυτὴν οἰκεῖν. Ἡ δὲ οὐκ ἔφη τὸν οἶκον ἀπολείπειν τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ κἀκείνον αὐτόν, εἰ μὴ δι' ἑτέρας αἰτίας ἔγνωκε πολε-
 10 μεῖν Ἀντωνίῳ, παρεκάλει τὰ καθ' ἑαυτὴν ἔαν, ὡς οὐδὲ ἀκοῦσαι καλόν, εἰ τῶν μεγίστων αὐτοκρατόρων ὁ μὲν δι' ἔρωτα γυναικός, ὁ δὲ διὰ ζηλοτυπίαν εἰς ἐμφύλιον
 941 πόλεμον Ῥωμαίους κατέστησε. Ταῦτα δὲ λέγουσα μᾶλλον ἐβεβαίον δι' ἔργων. Καὶ γὰρ ᾤκει τὴν οἰκίαν,
 15 ὥσπερ αὐτοῦ παρόντος ἐκείνου, καὶ τῶν τέκνων οὐ μόνον τῶν ἐξ ἑαυτῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκ Φουλβίας γεγονότων καλῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐπεμελεῖτο· καὶ τοὺς πεμπομένους ἐπὶ ἀρχάς τινας ἢ πράγματα τῶν Ἀντωνίου φίλων ὑποδεχομένη συνέπραττεν ὧν παρὰ Καίσαρος
 20 δεηθεῖεν. Ἄκουσα δὲ ἐβλαπτε διὰ τούτων Ἀντώνιον· ἐμισήθη γὰρ ἀδικῶν γυναῖκα τοιαύτην. Ἐμισήθη δὲ καὶ διὰ τὴν διανέμησιν, ἣν ἐποίησατο τοῖς τέκνοις ἐν Ἀλεξάνδρειᾳ, τραγικὴν καὶ ὑπερήφανον καὶ μισορρώ-
 25 μαιον φανεῖσαν. Ἐμπλήσας γὰρ ὄχλου τὸ γυμνάσιον καὶ θέμενος ἐπὶ βήματος ἀργυροῦ δύο θρόνους χρυσοῦς, τὸν μὲν ἑαυτῷ, τὸν δὲ Κλεοπάτρᾳ, καὶ τοῖς παισὶν ἐτέ-
 30 ρους ταπεινοτέρους, πρῶτον μὲν ἀπέφηνε Κλεοπάτραν βασίλισσαν Αἰγύπτου καὶ Κύπρου καὶ Λιβύης καὶ κοίλης Συρίας, συμβασιλεύοντος αὐτῇ Καισαρίωνος, ὃς ἐκ Καίσαρος ἐδόκει τοῦ προτέρου γεγονέναι Κλεοπάτραν ἔγκνον καταλιπόντος· δεύτερον δὲ τοὺς ἐξ αὐτοῦ καὶ

Κλεοπάτρας υἱοὺς βασιλεῖς βασιλείων ἀναγορεύσας Ἀλεξάνδρῳ μὲν Ἀρμενίαν ἀπένειμε καὶ Μηδίαν καὶ τὰ Πάρθων, ὅταν ὑπαγάγηται, Πτολεμαίῳ δὲ Φοινίκην καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν. Ἄμα δὲ καὶ προήγαγε τῶν παιδῶν Ἀλέξανδρον μὲν ἐσθῆτι Μηδικῇ τιάραν καὶ κίταριν ὀρθὴν ἐχούσῃ, Πτολεμαῖον δὲ κρηπίσι καὶ χλανίδι καὶ καυσίᾳ διαδηματοφόρῳ κεκοσμημένον. Αὕτη γὰρ ἦν σκευὴ τῶν ἀπ' Ἀλεξάνδρου βασιλείων, ἐκείνη δὲ Μήδων καὶ Ἀρμενίων. Ἀσπασαμένων δὲ τῶν παιδῶν τοὺς γονεῖς, τὸν μὲν Ἀρμενίων φυλακὴν περιέστατο, τὸν δὲ Μακεδόνων. Κλεοπάτρα μὲν γὰρ καὶ τότε καὶ τὸν ἄλλον χρόνον εἰς πληθὺς ἐξιούσα στολὴν [ἐτέραν,] ἱερὰν Ἴσιδος ἐλάμβανε καὶ νέα Ἴσις ἐχορημάτιζε.

LV. Ταῦτα δὲ εἰς σύγκλητον ἐκφέρων Καῖσαρ καὶ πολλάκις ἐν τῷ δήμῳ κατηγορῶν παρώξυνε τὸ πλῆθος ἐπ' Ἀντώνιον. Ἐπεμπε δὲ καὶ Ἀντώνιος ἀντεγκαλῶν ἐκείνῳ. Μέγιστα δ' ἦν, ἃν ἐνεκάλει, πρῶτον μὲν, ὅτι Πομπηίου Σικελίαν ἀφελόμενος οὐκ ἔνειμε μέρος αὐτῷ τῆς νήσου· δεύτερον, ὅτι χρησάμενος ναῦς παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸν πόλεμον ἀπεστέρησε· τρίτον, ὅτι τὸν συνάροντα Λέπιδον ἐκβαλὼν τῆς ἀρχῆς καὶ ποιήσας ἄτιμον αὐτὸς ἔχει στρατὸν καὶ χώραν καὶ προσόδους τὰς ἐκείνῳ προσνεμηθείσας· ἐπὶ πᾶσιν, ὅτι τοῖς αὐτοῦ στρατιώταις ἄπασαν ὀλίγον δεῖν Ἰταλίαν κατακεκληροῦν ἤχηκε μὴδὲν λιπὼν τοῖς ἐκείνου. Πρὸς ταῦτα Καῖσαρ ἀπελογεῖτο, Λέπιδον μὲν ὑβρίζοντα καταπαῦσαι τῆς ἀρχῆς, ἃ δὲ ἔσχηκε πολεμήσας, νεμησέσθαι πρὸς Ἀντώνιον, ὅταν κάκεινος Ἀρμενίαν πρὸς αὐτόν· τοῖς δὲ στρατιώταις Ἰταλίας μὴ μετεῖναι· Μηδίαν γὰρ ἔχειν καὶ Παρθίαν αὐτούς, ἃς προσεκλήσαντο Ῥωμαίοις καλῶς ἀγωνισάμενοι μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος.

LVI. Ταῦτα ἐν Ἀρμενίᾳ διατρέβων Ἀντώνιος ἤκου-

σε· καὶ Κανίδιον εὐθύς ἐκέλευσεν ἐκκαίδεκα τέλη λαβόντα καταβαίνειν ἐπὶ θάλατταν. Αὐτὸς δὲ Κλεοπάτραν ἀναλαβὼν εἰς Ἐφεσον ἦκε. Καὶ τὸ ναυτικὸν ἐκεῖ συνῆει πανταχόθεν, ὀκτακόσiai σὺν ὀκτάσι νῆες, ἃν Κλεοπάτρα παρείχε διακοσίας καὶ τάλαντα δισμύρια καὶ 5 τροφὴν τῷ στρατῷ παντὶ πρὸς τὸν πόλεμον. Ἀντώνιος δὲ πεισθεὶς ὑπὸ Δομιτίου καὶ τινων ἄλλων ἐκέλευε Κλεοπάτραν πλεῖν ἐπ' Αἰγύπτου κάκει διακαραδοκεῖν τὸν πόλεμον. Ἡ δὲ φοβουμένη τὰς δι' Ὀκταουίας πάλιν αὐτοῦ διαλύσεις ἔπεισε πολλοῖς Κανίδιον χρήμασιν 10 Ἀντωνίῳ διαλεχθῆναι περὶ αὐτῆς, ὡς οὔτε δίκαιον ἀπελαύνεσθαι τοῦ πολέμου γυναῖκα συμβολὰς τηλικαύτας 942 διδοῦσαν, οὔτε συμφέρον ἀθυμοτέρους ποιεῖν τοὺς Αἰγυπτίους μέγα μέρος τῆς ναυτικῆς δυνάμεως ὄντας· ἄλλως δὲ μὴδὲ ὄραν, οὔτινος τῶν συστρατενόντων βασι- 15 λέων ἀπολείποιο τὸ φρονεῖν Κλεοπάτρα, πολὺν μὲν χρόνον δι' αὐτῆς κυβερνώσα βασιλείαν τσαύτην, πολὺν δὲ ἐκείνῳ συνοῦσα καὶ μανθάνουσα χρῆσθαι πράγμασι μεγάλους. Ταῦτα (ἔδει γὰρ εἰς Καῖσαρα πάντα περιελθεῖν) ἐνῖκα· καὶ συνιουσῶν τῶν δυνάμεων πλεύσαντες 20 εἰς Σάμον ἐν εὐπαθείαις ἦσαν. Ὡσπερ γὰρ βασιλεῦσι καὶ δυνάσταις καὶ τετράρχαις ἔθνεσί τε καὶ πόλεσι πάσαις ταῖς μεταξὺ Συρίας καὶ Μαιώτιδος καὶ Ἀρμενίας καὶ Ἰλλυριῶν προεῖρητο πέμπειν καὶ κομίζειν τὰς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευάς, οὕτω πᾶσι τοῖς περὶ τὸν Διό- 25 νυσον τεχνίταις ἐπάναγκες ἦν εἰς Σάμον ἀπαντᾶν· καὶ τῆς ἐν κύκλῳ σχεδὸν ἀπάσης οἰκονομένης περιθρηνομένης καὶ περιστεναζομένης μία νῆσος ἐφ' ἡμέρας πολλὰς κατηνλεῖτο καὶ κατεψάλλετο πληρουμένων θεάτρων καὶ χορῶν ἀγωνιζομένων. Συνέθνε δὲ καὶ πόλις πᾶσα 30 βοῦν πέμπουσα, καὶ βασιλεῖς διημιλλῶντο ταῖς ὑποδοχαῖς καὶ δωρεαῖς πρὸς ἀλλήλους. Ὡστε καὶ λόγος διήει,

τίνες ἔσονται κρατήσαντες ἐν τοῖς ἐπινικίοις οἱ τοῦ πολέμου τὰς παρασκευὰς οὕτω πολυτελεῶς ἐορτάζοντες.

LVII. Γενόμενος δὲ ἀπὸ τούτων τοῖς μὲν περὶ τὸν Διόνυσον τεχνίταις Πριήνην ἔδωκεν οἰκητήριον, αὐτὸς δὲ πλεύσας εἰς Ἀθήνας πάλιν ἐν παιδιαῖς ἦν καὶ θεάτροις. Ζηλοτυπούσα δὲ Κλεοπάτρα τὰς Ὀκταουσίας ἐν τῇ πόλει τιμᾶς (ἠγαπήθη γὰρ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἢ Ὀκταουσία μάλιστα) πολλαῖς ἀνελάμβανε φιλοτιμίαις τὸν δῆμον. Οἱ δὲ τιμᾶς αὐτῇ ψηφισάμενοι πρόσβεις 10 ἔπεμψαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν τὸ ψήφισμα κομίζοντας, ὧν εἷς ἦν Ἀντώνιος, ὡς δὴ πολίτης Ἀθηναίων· καὶ δὴ καταστάς ἐπ' αὐτῆς λόγον ὑπὲρ τῆς πόλεως διεξῆλθεν. Εἰς δὲ Ῥώμην ἔπεμψε τοὺς Ὀκταουσίαν ἐκ τῆς οἰκίας ἐβαλοῦντας. Ἀπελθεῖν δὲ φασιν αὐτὴν τὰ μὲν τέκνα πάντα 15 Ἀντωνίου μεθ' ἑαυτῆς ἔχουσαν ἄνευ τοῦ πρεσβυτάτου τῶν ἐκ Φουλβίας (ἐκεῖνος γὰρ ἦν παρὰ τῷ πατρὶ), κλαίουσαν δὲ καὶ δυσφοροῦσαν, εἰ δόξει μία τῶν αἰτιῶν τοῦ πολέμου καὶ αὐτῇ γερονέαι. Ῥωμαῖοι δὲ ᾤκτειρον οὐκ ἐκείνην, ἀλλ' Ἀντώνιον, καὶ μᾶλλον οἱ Κλεοπάτραν 20 ἑωρακότες οὔτε κάλλει τῆς Ὀκταουσίας οὔτε ᾠρα διαφέρουσαν.

LVIII. Καῖσαρ δὲ τὸ τάχος καὶ τὸ μέγεθος τῆς παρασκευῆς ἀκούσας ἐθορυβήθη, μὴ τοῦ θέρους ἐκείνου διαπολεμεῖν ἀναγκασθῆ. Καὶ γὰρ ἐνέδει πολλά, καὶ τοὺς 25 ἀνθρώπους ἐλύπουν αἱ τῶν χρημάτων εἰσπράξεις· ἀναγκάζομενοι γὰρ οἱ μὲν ἄλλοι τὰ τέταρτα τῶν καρπῶν, οἱ δὲ ἐξελευθερικοὶ τῶν κτημάτων αὐτῶν τὰς ὀρθὰς ἀποφέρειν κατεβόων αὐτοῦ, καὶ ταραχαὶ κατεῖχον ἐκ τούτων ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν. Ὅθεν ἐν τοῖς μεγίστοις ἀμαρτη- 30 μασιν Ἀντωνίου τὴν ἀναβολὴν τοῦ πολέμου τίθενται. Καὶ γὰρ παρασκευάσασθαι χρόνον ἔδωκε Καῖσαρι καὶ τὰς ταραχὰς τῶν ἀνθρώπων ἐξέλυσε. Πραττόμενοι γὰρ

ἠγγαίοντο, πραχθέντες δὲ καὶ δόντες ἡσύχαζον. Τίτιος δὲ καὶ Πλάγκος, Ἀντωνίου φίλοι τῶν ὑπαιτικῶν, ὑπὸ Κλεοπάτρας προπηλακίζομενοι (πλείστα γὰρ ἠναντιώθησαν αὐτῇ περὶ τοῦ συστρατεύειν) ἀποδράντες ᾤχοντο πρὸς Καῖσαρα καὶ περὶ τῶν Ἀντωνίου διαθη- 5 κῶν ἐγένοντο μνηστῆρες τὰ γεγραμμένα συνειδότες. Ἀπέκειντο δ' αὐταὶ παρὰ ταῖς Ἐστιάσι παρθένους, καὶ Καῖσαρος αἰτοῦντος οὐκ ἔδωκαν· εἰ δὲ βούλοιο λαμβάνειν ἔλθειν αὐτὸν ἐκέλευον. Ἐλαβεν οὖν ἐλθῶν· καὶ πρῶτον μὲν αὐτὸς ἰδίᾳ τὰ γεγραμμένα διῆλθε, καὶ παρεση- 10 943 μήματο τόπους τινὰς εὐκατηγορήτους· ἔπειτα τὴν βουλήν ἀθροίσας ἀνεγίνωσκε, τῶν πλείστων ἀηδῶς ἐχόντων. Ἀλλόκοτον γὰρ ἔδοξεν εἶναι καὶ δεινόν, εὐθύνας τινὰ διδόναι ζῶντα περὶ ὧν ἐβουλήθη γενέσθαι μετὰ τὴν τελευτήν. Ἐπεφύετο δὲ τῶν γεγραμμένων μάλιστα 15 τῷ περὶ τῆς ταφῆς. Ἐκέλευε γὰρ αὐτοῦ τὸ σῶμα, κὰν ἐν Ῥώμῃ τελευτήσῃ, δι' ἀγορᾶς πομπευθῆν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὡς Κλεοπάτραν ἀποσταλῆναι. Καλουῖσιος δὲ Καῖσαρος ἑταῖρος ἔτι καὶ ταῦτα τῶν εἰς Κλεοπάτραν ἐγκλημάτων Ἀντωνίῳ προὔφερε· χαρίσασθαι μὲν αὐτῇ 20 τὰς ἐκ Περγάμου βιβλιοθήκας, ἐν αἷς εἴκοσι μυριάδες βιβλίων ἀπλῶν ἦσαν· ἐν δὲ συνδείπνῳ πολλῶν παρόντων ἀναστάντα τρίβειν αὐτῆς τοὺς πόδας ἐκ τινος ὀρισμοῦ καὶ συνθήκης γενομένης· Ἐφεσίους δὲ ἀνασχέσθαι παρόντος αὐτοῦ κυρίαν τὴν Κλεοπάτραν ἀσπασαμένους· 25 δικάζοντα δὲ πολλαῖς τετραρχαῖς καὶ βασιλεῦσιν ἐπὶ βήματος δελτάρια τῶν ἐρωτικῶν ὀνύχινα καὶ κρυστάλλινα δέχεσθαι παρ' αὐτῆς καὶ ἀναγινώσκειν· Φουρτίου δὲ λέγοντος, ὃς ἦν ἀξιώματος μεγάλου καὶ δεινότητος εἰπεῖν Ῥωμαίων, τὴν μὲν Κλεοπάτραν ἐν φορεῖᾳ διὰ τῆς 30 ἀγορᾶς κομίζεσθαι, τὸν δὲ Ἀντώνιον, ὡς εἶδεν, ἀνα-

πηδήσαντα τὴν μὲν δίκην ἀπολιπεῖν, ἐκκρεμαννύμενον δὲ τοῦ φορείου παραπέμπειν ἐκείνην.

LIX. Ἀλλὰ τούτων μὲν ἐδόκει τὰ πλεῖστα καταφεύδασθαι Καλουῖσιος· οἱ δὲ φίλοι τοῦ Ἀντωνίου περιόντες ἐν Ῥώμῃ τὸν δῆμον ἰκέτεον, ἕνα δὲ ἐξ αὐτῶν ἐπεμψαν Γεμίνιον δεόμενοι τοῦ Ἀντωνίου, μὴ περιιδεῖν αὐτὸν ἀποψηφισθέντα τῆς ἀρχῆς καὶ πολέμιον Ῥωμαίων ἀναγορευθέντα. Γεμίνιος δὲ πλεύσας εἰς τὴν Ἑλλάδα Κλεοπάτρα μὲν ἦν ὑπόπτος, ὡς ὑπὲρ Ὀκταονίας πρῶτων, σκωπτόμενος δὲ παρὰ δεῖπνον αἰεὶ καὶ κλισίαις ἀτίμοις προφηλακίζόμενος ἠνείχετο καιρὸν ἐντευξέως ἀναμένων· κελευσθεὶς δὲ λέγειν ἐφ' οἷς ἤκει παρὰ τὸ δεῖπνον, τὴν μὲν ἄλλην ἔφη νήφοντος εἶναι διάλεξιν, ἐν δὲ καὶ νήφον ἐπίστασθαι καὶ μεθύων, ὅτι καλῶς 15 ἔξει πάντα Κλεοπάτρας εἰς Αἴγυπτον ἀπαλλαγείσης. Πρὸς τοῦτο τοῦ Ἀντωνίου χαλεπήναντος ἡ Κλεοπάτρα „Καλῶς“ ἔφη, „πεπονήκας, ὦ Γεμίνιε, τὴν ἀλήθειαν ἄνευ βασάνων ἐξομολογησάμενος.“ Γεμίνιος μὲν οὖν μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀποδρᾶς εἰς Ῥώμην ᾤχετο. Πολλοὺς 20 δὲ καὶ τῶν ἄλλων φίλων οἱ Κλεοπάτρας κόλακες ἐξέβαλον τὰς παρουσίας καὶ βωμολοχίας οὐχ ὑπομένοντας, ὧν καὶ Μάρκος ἦν Σιλανὸς καὶ Δέλλιος ὁ ἱστορικός. Οὗτος δὲ καὶ δεῖσαι φησὶν ἐπιβουλήν ἐκ Κλεοπάτρας, Γλαύκου τοῦ ἱατροῦ φράσαντος αὐτῷ. Προσέκρουσε δὲ Κλεοπάτρα παρὰ δεῖπνον εἰπών, αὐτοῖς μὲν ὀξίνην ἐγγεῖσθαι, Σάρμεντον δὲ πίνειν ἐν Ῥώμῃ Φαλερίνον. Ὁ δὲ Σάρμεντος ἦν τῶν Καίσαρος παιγνίων παιδάριον, ἃ δηλῆσια Ῥωμαῖοι καλοῦσιν.

LX. Ἐπεὶ δὲ παρεσκευάστο Καῖσαρ ἰκανῶς, ψηφίζεται Κλεοπάτρα πολεμεῖν, ἀφελῆσθαι δὲ τῆς ἀρχῆς Ἀντωνίου, ἧς ἐξέστη γυναικί. Καὶ προσεπέειπε Καῖσαρ, ὡς Ἀντώνιος μὲν ὑπὸ φαρμάκων οὐδὲ αὐτοῦ κρατοῖη,

πολεμοῦσι δ' αὐτοῖς Μαρθίαν ὁ εὐνοῦχος καὶ Ποθεινὸς καὶ Εἰράς ἡ Κλεοπάτρας κουρευτρία καὶ Χάρμῳ, ὅφ' ὧν τὰ μέγιστα διοικεῖται τῆς ἡγεμονίας. Σημεῖα δὲ πρὸ τοῦ πολέμου τάδε γενέσθαι λέγεται. Πείσανρα μὲν, Ἀντωνίου πόλις κληρουχία, φημισμένη παρὰ τὸν 5 Ἀδρίαν, χασματῶν ὑπορραγόντων κατεπόθη. Τῶν δὲ περὶ Ἄλβαν Ἀντωνίου λιθίνων ἀνδριάντων ἐνὸς ἰδρώος ἀνεπίδυνεν ἡμέρας πολλὰς, ἀποματτόντων τινῶν οὐ πανόμενος. Ἐν δὲ Πάτραις διατρίβοντος αὐτοῦ κεραννοῖς 944 ἐνεπρόσθη τὸ Ἡράκλειον· καὶ τῆς Ἀθήνησι γιγαντομαχίας ὑπὸ πνευμάτων ὁ Διόνυσος ἐκσεισθεὶς εἰς τὸ θέατρον κατηνέχθη· προσφικεῖν δὲ ἑαυτὸν Ἀντώνιος Ἡρακλεῖ κατὰ γένος καὶ Διόνυσῳ κατὰ τὸν τοῦ βίου ζῆλον, ὥσπερ εἴρηται, Διόνυσος νέος προσαγορευόμενος. Ἡ δὲ αὐτῆ θυέλλα καὶ τοὺς Εὐμενοῦς καὶ Ἀττάλου κο- 15 λουσοῦς ἐπιγεγραμμένους Ἀντωνίους Ἀθήνησι ἐμπεσοῦσα μόνους ἐκ πολλῶν ἀνέτρεψε. Ἡ δὲ Κλεοπάτρας ναυαρχὸς ἐκαλεῖτο μὲν Ἀντωνιάς, σημεῖον δὲ περὶ αὐτὴν δεινὸν ἐφάνη· χελιδόνες γὰρ ὑπὸ τὴν πρύμναν ἐνεόττευσαν· ἕτεραι δὲ ἐπελθοῦσαι καὶ ταύτας ἐξήλασαν καὶ 20 τὰ νεόττια διέφθειραν.

LXI. Συνιόντων δὲ πρὸς τὸν πόλεμον Ἀντωνίῳ μὲν ἦσαν αἱ μάχιμοι νῆες οὐκ ἐλάττους πεντακοσίων, ἐν αἷς οὐκ ἄριθμοι πολλαὶ καὶ δεκῆρεις κεκοσμημέναι σοβαρῶς καὶ πανηγυρικῶς, στρατοῦ δὲ μυριάδες δέκα, δισχίλιοι 25 δ' ἰππεῖς ἐπὶ μυρίοις. Βασιλεῖς δὲ ὑπήκοοι συνεμάχον Βόκχος ὁ Λιβύων καὶ Ταρκόνδημος ὁ τῆς ἄνω Κιλικίας, καὶ Καππαδοκίας μὲν Ἀρχέλαος, Παφλαγονίας δὲ Φιλάδελφος, Κομμαγενῆς δὲ Μιθριδάτης, Σαδάλας δὲ Θράκης. Οὗτοι μὲν αὐτοὶ παρήσαν, ἐκ δὲ Πόντου Πο- 30 λέμων στρατὸν ἐπέμπε, καὶ Μάλχος ἐξ Ἀραβίας καὶ Ἡρώδης ὁ Ἰουδαῖος, ἔτι δὲ Ἀμύντας ὁ Λυκαόνων καὶ Γα-

λατῶν βασιλεύς· ἦν δὲ καὶ παρὰ τοῦ Μήδων βασιλέως ἀπεσταλμένη βοήθεια. Καίσαρι δὲ νῆες ἦσαν πρὸς ἄλ-
κην πευτήκοντα καὶ διακόσιαι, στρατοῦ δὲ ὀκτώ μυριά-
δες, ἵππεις δὲ παραπλήσιοι τὸ πλῆθος τοῖς πολεμίοις.
5 Ἦρχον δὲ Ἀντώνιος μὲν τῆς ἀπ' Εὐφράτου καὶ Ἀρμε-
νίας μέχρι πρὸς τὸν Ἴόνιον καὶ Ἰλλυριούς, Καίσαρ δὲ
ἀπ' Ἰλλυριῶν τῆς ἐπὶ τὸν ἑσπέριον ἠκεανὸν καθηκού-
σης καὶ τῆς ἀπ' ἠκεανοῦ πάλιν ἐπὶ τὸ Τυρρηνικὸν καὶ
Σικελικὸν πέλαγος. Λιβύης δὲ τὴν Ἰταλία καὶ Γαλατία
10 καὶ Ἰβηρία μέχρι στηλῶν Ἡρακλείων ἀντιπαρήκονσαν
εἶχε Καίσαρ· τὰ δὲ ἀπὸ Κυρήνης μέχρις Αἰθιοπίας Ἀν-
τώνιος.

LXII. Οὕτω δὲ ἄρα προσδήμη τῆς γυναικὸς ἦν,
ὥστε τῷ πεζῷ πολὺ διαφέρων ἐβούλετο τοῦ ναυτικοῦ τὸ
15 κράτος εἶναι διὰ Κλεοπάτραν, καὶ ταῦτα πληρωμάτων
ἀπορία συναρπαζομένους ὄρων ὑπὸ τῶν τριηραρχῶν ἐκ
τῆς πολλὰ δὴ τλάσης Ἑλλάδος ὀδοιπόρους, ὀνηλάτας,
θεριστάς, ἐφήβους, καὶ οὐδὲ οὕτω πληρουμένους τὰς
ναῦς, ἀλλὰ τὰς πλείστας ἀποδεεῖς καὶ μοχθηρῶς πλεού-
20 σας. Καίσαρ δὲ οὐ πρὸς ὕψος οὐδὲ ὄγκον ἐπιδεικτικῶς
πεπηγυῖαις ναυσίν, εὐστρόφοις δὲ καὶ ταχείαις καὶ πε-
πληρωμέναις ἀκριβῶς ἐξηρτυμένον ἐν Τάραντι καὶ
Βρεντεσίῳ συνέχων τὸ ναυτικὸν ἔπεμπε πρὸς Ἀντώνιον
ἀξιῶν μὴ διατριβεῖν τὸν χρόνον, ἀλλ' ἐρχεσθαι μετὰ
25 τῶν δυνάμεων· αὐτὸς δὲ τῷ μὲν στόλῳ παρέξειν ὄρους
ἀκωλύτους καὶ λιμένας, ὑποχωρήσειν δὲ τῷ πεζῷ τῆς
παραλίας ἵππου δρόμον ἀπὸ θαλάττης, μέχρι ἂν ἀσφα-
λῶς ἀποβῆ καὶ στρατοπεδεύσῃται. Τούτοις ἀντικομπά-
ξων Ἀντώνιος αὐτὸν μὲν εἰς μονομαχίαν προῦκαλεῖτο,
30 καίπερ ὢν προεσβύτερος, εἰ δὲ φεύγοι τοῦτο, περὶ Φάρ-
σαλον ἤξιόν τοῖς στρατεύμασιν, ὡς πάλαι Καίσαρ καὶ
Πομπήιος, διαγωνίσασθαι. Φθάνει δὲ Καίσαρ, Ἀντω-

νίον περὶ τὸ Ἄκτιον ὄρμουντος, ἐν ᾧ τόπῳ νῦν ἡ Νι-
κόπολις ἴδρυνται, διαβαλὼν τὸν Ἴόνιον καὶ τῆς Ἠπείρου
χωρίων, ὃ Τορύννη καλεῖται, κατασχών· θορυβουμένων
δὲ τῶν περὶ τὸν Ἀντώνιον (ὑστερεῖ γὰρ ὁ πεζὸς αὐτοῖς)
ἢ μὲν Κλεοπάτρα σκώπτουσα „Τί δεινόν,“ ἔλεγεν „εἰ 5
Καίσαρ ἐπὶ τορύννη κἀθηται;“

LXIII. Ἀντώνιος δὲ ἅμα ἡμέρα τῶν πολεμίων ἐπι-
πλεόντων φοβηθεὶς, μὴ τῶν ἐπιβατῶν ἐρήμους ἔλωσι
τὰς ναῦς, τοὺς μὲν ἐρέτας ὀπλίσας ἐπὶ τῶν καταστρω-
945 μάτων παρέταξεν ὄψεως ἕνεκα, τοὺς δὲ ταρσοὺς τῶν 10
νεῶν ἐγείρας καὶ περῶσας ἐκατέρωθεν ἐν τῷ στόματι
περὶ τὸ Ἄκτιον ἀντιπρόφρους συνέιχεν, ὡς ἐνήρεις καὶ
παρεσκευασμένας ἀμύνεσθαι. Καὶ Καίσαρ μὲν οὕτω
καταστρατηγηθεὶς ἀπεχώρησεν. Ἔδοξε δὲ καὶ τὸ ὕδωρ
εὐμηγάνως ἐρύμασί τισιν ἐμπεριλαβὼν ἀφελέσθαι τοὺς 15
πολεμίους, τῶν ἐν κύκλῳ χωρίων ὀλίγον καὶ πονηρὸν
ἐχόντων. Εὐγνωμότως δὲ καὶ Δομιτίῳ προσηνέχθη
παρὰ τὴν Κλεοπάτρας γνώμην. Ἐπεὶ γὰρ ἐκεῖνος ἤδη
πυρέττων εἰς μικρὸν ἐμβὰς ἀκάτιον πρὸς Καίσαρα μετέ-
στη, βαρέως ἐνεγκὼν ὁ Ἀντώνιος ὁμῶς πᾶσαν αὐτῷ τὴν 20
ἀποσκευὴν μετὰ τῶν φίλων καὶ τῶν θεραπεόντων ἀπέ-
πεμψε. Καὶ Δομιτίος μὲν, ὥσπερ ἐπὶ τῷ μὴ λαθεῖν τὴν
ἀπιστίαν αὐτοῦ καὶ προδοσίαν μεταβαλλόμενος, εὐθύς
ἐτελεύτησεν. Ἐγένοντο δὲ καὶ βασιλέων ἀποστάσεις,
Ἀμύντου καὶ Δηιοτάρου, πρὸς Καίσαρα. Τὸ δὲ ναυτι- 25
κὸν ἐν παντὶ δυσπραγοῦν καὶ πρὸς ἅπασαν ὑστεροῦν
βοήθειαν αὐθις ἠνάγκαζε τῷ πεζῷ προσέχειν τὸν Ἀν-
τώνιον. Ἔσχε δὲ καὶ Κανίδιον τὸν ἄρχοντα τοῦ πεζοῦ
μεταβολὴ γνώμης παρὰ τὰ δεινὰ· καὶ συνεβούλευε Κλεο-
πάτραν μὲν ἀποπέμπειν, ἀναχωρήσαντα δὲ εἰς Θράκην 30
ἢ Μακεδονίαν πεζομαχίᾳ κοῖναι. Καὶ γὰρ Δικόμης ὁ
Γετῶν βασιλεὺς ὑπισχνεῖτο πολλὴν στρατιᾶ βοηθήσειν·

οὐκ εἶναι δὲ αἰσχρὸν, εἰ Καίσαρι γεγυμνασμένῳ περὶ
 τὸν Σικελικὸν πόλεμον ἐκστήσονται τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ
 δεινόν, εἰ τῶν πεζῶν ἀγῶνων ἐμπειρότατος ὢν Ἀντώνιος οὐ
 5 χρήσεται ῥώμῃ καὶ παρασκευῇ τοσοῦτων ὀπλι-
 τῶν εἰς ναῦς διανεμῶν καὶ καταναλίσκων τὴν δύναμιν.
 Οὐ μὴν ἀλλὰ ἐξενίκησε Κλεοπάτρα διὰ τῶν νεῶν κρι-
 θῆναι τὸν πόλεμον, ἥδη πρὸς φυγὴν ὀρώσα καὶ τιθεμένη
 τὰ καθ' ἑαυτήν, οὐχ ὅπου πρὸς τὸ νικᾶν ἔσται χρήσι-
 10 μος, ἀλλ' ὅθεν ἄπεισι ῥᾶστα τῶν πραγμάτων ἀπολλυ-
 μένων. Ἦν δὲ μακρὰ σκέλη κατατείνοντα πρὸς τὸν ναύ-
 σταθμον τῆς στρατοπεδείας, δι' ὧν ὁ Ἀντώνιος εἰώθει
 παριέναι μηδὲν ὑφορώμενος. Οἰκέτου δὲ Καίσαρι φρά-
 σαντος, ὡς δυνατὸν εἶη κατιόντα διὰ τῶν σκελῶν συλ-
 λαβεῖν αὐτόν, ἐπεμψε τοὺς ἐνεδρεύοντας. Οἱ δὲ παρὰ
 15 τοσοῦτον ἦλθον, ὥστε συναρπάσαι τὸν προηγούμενον
 αὐτοῦ προεξαναστάντες· αὐτὸς δὲ δρόμῳ μόλις ὑπεξέ-
 φυγεν.

LXIV. Ὡς δὲ ναυμαχεῖν ἐδέδοκτο, τὰς μὲν ἄλλας
 ἐνέπρησε ναῦς πλὴν ἐξήκοντα τῶν Αἰγυπτίων, τὰς δὲ
 20 ἀρίστας καὶ μεγίστας ἀπὸ τριήρους μέχρι δεκίρους
 ἐπλήρου δισμυρίους ἐμβιβάζων ὀπλίτας καὶ δισχιλίους
 τοξότας. Ἐνθα πεζομάχων ἀνδρῶν τῶν ταξιαρχῶν λέγουσι
 παμπόλλους ἠγωνισμένον ἀγῶνας Ἀντωνίῳ καὶ κατατε-
 25 τριμμένον τὸ σῶμα τοῦ Ἀντωνίου παριόντος ἀνακλαύ-
 σασθαι καὶ εἰπεῖν· „ὦ αὐτόκρατορ, τί τῶν τραυμάτων
 τούτων ἢ τοῦ ξίφους καταγνοὺς ἐν ξύλοις πονηροῖς ἔχεις
 τὰς ἐλπίδας; Αἰγύπτιοι καὶ Φοίνικες ἐν θαλάσῃ μαχέ-
 σθωσαν, ἡμῖν δὲ γῆν δός, ἐφ' ἧς εἰώθαμεν ἐσιτῶτες
 ἀποθνήσκειν ἢ νικᾶν τοὺς πολεμίους.“ Πρὸς ταῦτα
 30 μηδὲν ἀποκρινάμενος, ἀλλὰ τῇ χειρὶ καὶ τῷ προσώπῳ
 μόνον οἶον ἐγκελευσάμενος τὸν ἀνδρα θαρρεῖν παρῆλ-
 θεν, οὐ χρηστὰς ἔχων ἐλπίδας, ὅς γε καὶ τοὺς κυβερ-

νήτας τὰ ἰστία βουλομένους ἀπολιπεῖν ἠνάγκασεν ἐμβα-
 λέσθαι καὶ κομίζειν, λέγων ὅτι δεῖ μηδένα φεύγοντα
 τῶν πολεμίων διαφυγεῖν.

LXV. Ἐκείνην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν καὶ τρεῖς τὰς
 ἐφεξῆς μεγάλῳ πνεύματι κυμανθὲν τὸ πέλαγος τὴν μά- 5
 χην ἐπέσχε, πέμπτη δὲ νηνεμίας καὶ γαλήνης ἀκλύστου
 γενομένης συνήεσαν, Ἀντώνιος μὲν τὸ δεξιὸν κέρας
 ἔχων καὶ Ποπλικόλας, Κοίλιος δὲ τὸ εὐώνυμον, ἐν μέσῳ
 946 δὲ Μάρκος Ὀκτάβιος καὶ Μάρκος Ἰνστήτος. Καίσαρ δ'
 ἐπὶ τοῦ εὐώνυμου τάξας Ἀργίππαν αὐτῷ τὸ δεξιὸν κα- 10
 τέλιπε. Τῶν δὲ πεζῶν τὸν μὲν Ἀντωνίου Κανίδιος, τὸν
 δὲ Καίσαρος Ταῦρος ἐπὶ τῆς θαλάττης παρατάξαντες
 ἠσύχαζον. Αὐτῶν δὲ τῶν ἠγεμόνων Ἀντώνιος μὲν ἐπε-
 φοῖτα πανταχόσε κοπήρει, τοὺς στρατιώτας παρακαλῶν
 15 ὑπὸ βροίθους τῶν νεῶν ὥσπερ ἐκ γῆς ἐδραλοὺς μάχε-
 σθαι, τοῖς δὲ κυβερνήταις διακελευόμενος ὥσπερ ὀρ-
 μούσαις ἀτρέμα ταῖς ναυσὶ δέχεσθαι τὰς ἐμβολὰς τῶν
 πολεμίων, τὴν περὶ τὸ στόμα δυσχωρίαν φυλάττοντας.
 Καίσαρι δὲ λέγεται μὲν ἔτι σκότους ἀπὸ τῆς σκηνῆς κύ-
 κλω περιόντι πρὸς τὰς ναῦς ἀνθρωπος ἐλαύνων ὄνον 20
 ἀπαντῆσαι, πυθομένῳ δὲ τοῦνομα γνωρίσας αὐτὸν εἶ-
 πεῖν· „Ἐμοὶ μὲν Εὐτύχος ὄνομα, τῷ δὲ ὄνῳ Νίκων.“
 Διὸ καὶ τοῖς ἐμβόλοις τὸν τόπον κοσμῶν ὕστερον ἔστησε
 χαλκοῦν ὄνον καὶ ἀνθρωπον. Ἐπιδῶν δὲ τὴν ἄλλην
 25 παρατάξιν ἐν πλοίῳ πρὸς τὸ δεξιὸν κομισθεὶς ἐθαύμα-
 σεν ἀτρεμοῦντας ἐν τοῖς στενοῖς τοὺς πολεμίους· ἢ γὰρ
 ὄψις ἦν τῶν νεῶν ἐπ' ἀγκύραις ὀρμουσῶν. Καὶ τοῦτο
 μέχρι πολλοῦ πεπεισμένος ἀνείχε τὰς ἑαυτοῦ περὶ ὀκτῶ
 στάδια τῶν ἐναντίων ἀφροσύνας. Ἐκτεῖ δὲ ἦν ὄρα, καὶ
 πνεύματος αἰφρομένου πελαγίου δυσανασχετοῦντες οἱ 30
 Ἀντωνίου πρὸς τὴν διατριβήν, καὶ τοῖς ὕψει καὶ μεγέ-
 θεσι τῶν οἰκείων νεῶν πεποιθότες ὡς ἀπροσμάχοις, τὸ

εὐώνυμον ἐκίνησαν. Ἰδὼν δὲ Καῖσαρ ἦσθη καὶ πρῶ-
μναν ἐκρούσατο τῷ δεξιῷ, βουλόμενος ἔτι μᾶλλον ἐκ τοῦ
κόλπου καὶ τῶν στενῶν ἔξω τοὺς πολεμίους ἐπισπάσα-
σθαι, καὶ περιπλέων εὐήρσει σκάφει τοῖς ἑαυτοῦ συμ-
5 πλέεσθαι πρὸς ναῦς ὑπ' ὄγκου καὶ πληρωμάτων ὀλι-
γότητος ἀργὰς καὶ βραδείας.

LXVI. Ἀρχομένου δὲ τοῦ ἀγῶνος ἐν χερσὶν εἶναι, ἐμ-
βολαὶ μὲν οὐκ ἦσαν οὐδὲ ἀναρρήξεις νεῶν, τῶν μὲν Ἀν-
τωνίου διὰ βάρους ῥύμην οὐκ ἔχουσῶν, ἢ μάλιστα ποιεῖ
10 τὰς τῶν ἐμβόλων πληγὰς ἐνεργοῦς, τῶν δὲ Καίσαρος
οὐ μόνον ἀντιπρόφρων συμφέρεσθαι πρὸς χαλκώματα
στερεὰ καὶ τραχέα φυλασσομένων, ἀλλὰ μηδὲ κατὰ
πλευρὰν ἐμβολὰς διδόναι θαρροσῶν. Ἀπεθρῶνουντο
γὰρ τὰ ἐμβολα ῥαδίως ἢ προσπέσειε σκάφει τετραγῶ-
15 νων ξύλων μεγάλων σιδήρῳ συνηρμοσμένῳ πρὸς ἄλ-
ληλα δεδεμένοις. Ἦν οὖν πεζομαχία προσφερῆς ὁ ἀγὼν·
τὸ δὲ ἀληθέστερον εἰπεῖν, τειχομαχία. Τρεῖς γὰρ ἄμα
καὶ τέσσαρες περὶ μίαν τῶν Ἀντωνίου συνείχοντο, γέρο-
ροις καὶ δόρασι καὶ κοντοῖς χρωμένων καὶ πυροβόλοις·
20 οἱ δὲ Ἀντωνίου καὶ καταπέλταις ἀπὸ ξυλίνων πύργων
ἐβαλλον. Ἀργίππου δὲ θάτερον κέρας εἰς κύκλωσιν
ἐκτείνοντος ἀντανάγειν Ποπλικόλας ἀναγκαζόμενος
ἀπεροήγγυτο τῶν μέσων. Θορυβομένων δὲ τούτων
καὶ συμπλεκομένων τοῖς περὶ τὸν Ἀρρουντίον, ἀκρίτου
25 δὲ καὶ κοινῆς ἔτι τῆς ναυμαχίας συνεστῶσης, αἰφνίδιον
αἱ Κλεοπάτρας ἐξήκοντα νῆες ᾤφθησαν αἰρούμεναι πρὸς
ἀπόπλουν τὰ Ἰσθία καὶ διὰ μέσου φεύγουσαι τῶν μαχο-
μένων· ἦσαν γὰρ ὀπίσω τεταγμένοι τῶν μεγάλων καὶ
διεκκίπτουσαι ταραχὴν ἐποίουν. Οἱ δὲ ἐναντίοι θαναμά-
30 ζοντες ἐθεῶντο, τῷ πνεύματι χρωμένας ὀρῶντες καὶ
ἐπεχούσας πρὸς τὴν Πελοπόννησον. Ἐνθα δὴ φανερόν
αὐτὸν Ἀντώνιος ἐποίησεν οὔτε ἄρχοντας οὔτε ἀνδρὸς

οὔτε ὅλως ἰδίους λογισμοῖς διοικούμενον, ἀλλ' ὅπερ τις
παῖζων εἶπε, τὴν ψυχὴν τοῦ ἐρωῦτος ἐν ἄλλοτρίῳ σώ-
ματι ζῆν, ἐλκόμενος ὑπὸ τῆς γυναικὸς ὡσπερ συμπεφυ-
κῶς καὶ συμμεταφερόμενος. Οὐ γὰρ ἐφθῆ τὴν ἐκείνης
ιδὼν ναῦν ἀποπλέουσαν, καὶ πάντων ἐκλαθόμενος καὶ 5
προδοῦς καὶ ἀποδράς τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ μαχομένους καὶ
947 θνήσκοντας εἰς πεντήρη μετεμβάς, Ἀλεξᾶ τοῦ Σύρου
καὶ Σκελλίου μόνων αὐτῷ συνεμβάντων, ἐδίωκε τὴν
ἀπολαλευκίαν ἤδη καὶ προσαπολοῦσαν αὐτόν.

LXVII. Ἐκείνη δὲ γνωρίσασα σημεῖον ἀπὸ τῆς νεῶς 10
ἀνέσχε· καὶ προσενεχθεὶς οὔτω καὶ ἀναληφθεὶς ἐκείνην
μὲν οὔτε εἶδεν οὔτε ᾤφθη, παρελθὼν δὲ μόνος εἰς πρῶ-
ραν ἐφ' ἑαυτοῦ καθῆστο σιωπῇ, ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις
ἐχόμενος τῆς κεφαλῆς. Ἐν τούτῳ δὲ λιβυρνίδες ᾤφθη-
σαν διώκουσαι παρὰ Καίσαρος· ὁ δὲ ἀντίπρωρον ἐπι- 15
στρέφειν τὴν ναῦν κελεύσας τὰς μὲν ἄλλας ἀνέστειλεν,
Εὐρυκλῆς δ' ὁ Λάκων ἐνέκειτο σοβαρῶς, λόγῃν τινα
κραδαίνων ἀπὸ τοῦ καταστρώματος ὡς ἀφήσων ἐπ' αὐ-
τόν. Ἐπιστάτος δὲ τῇ πρόφρα τοῦ Ἀντωνίου καὶ „Τίς
οὗτος“ εἰπόντος „ὁ διώκων Ἀντώνιον;“ „Ἐγώ“ εἶπεν 20
„Εὐρυκλῆς ὁ Λαχάρους, τῇ Καίσαρος τύχῃ τὸν τοῦ πα-
τρὸς ἐκδικῶν θάνατον.“ Ὁ δὲ Λαχάρης ὑπ' Ἀντωνίου
ληστείας αἰτία περιπεσὼν ἐπελεκίσθη. Πλὴν οὐκ ἐνέ-
βαλεν ὁ Εὐρυκλῆς εἰς τὴν Ἀντωνίου ναῦν, ἀλλὰ τὴν
ἐτέραν τῶν ναυαρχίδων (δύο γὰρ ἦσαν) τῷ χαλκώματι 25
πατάξας περιετρόμβησε, καὶ ταύτην τε πλαγίαν περιπε-
σοῦσαν εἶλε καὶ τῶν ἄλλων μίαν, ἐν ἣ πολυτελεῖς σκευαὶ
τῶν περὶ δίαιταν ἦσαν. Ἀπαλλαγέντος δὲ τούτου πά-
λιν ὁ Ἀντώνιος εἰς τὸ αὐτὸ σχῆμα καθῆκε ἑαυτὸν ἡσυ-
χίαν ἦγε· καὶ τρεῖς ἡμέρας καθ' ἑαυτὸν ἐν πρόφρα δι- 30
αιτηθεὶς, εἶθ' ὑπ' ὄργῆς, εἶτ' αἰδούμενος ἐκείνην, Ται-
νάφφ προσέσχευ. Ἐνταῦθα δ' αὐτοῦς αἱ συνήθεις γυ-

ναῖκες πρῶτον μὲν εἰς λόγους ἀλλήλοις συνήγαγον, εἶτα
 συνδειπνεῖν καὶ συγκαθεύδειν ἐπεισαν. Ἦδη δὲ καὶ
 τῶν στρογγύλων πλοίων οὐκ ὀλίγα καὶ τῶν φίλων τινὲς
 ἐκ τῆς τροπῆς ἠθροίζοντο πρὸς αὐτούς, ἀγγέλλοντες ἀπο-
 5 λωλέναι τὸ ναυτικόν, οἰεσθαι δὲ τὸ πεζὸν συνεστάναι.
 Ἀντώνιος δὲ πρὸς μὲν Κανίδιον ἀγγέλους ἐπεμπεν ἀνα-
 χωρεῖν διὰ Μακεδονίας εἰς Ἀσίαν τῷ στρατῷ κατὰ τά-
 χος κελεύων, αὐτὸς δὲ μέλλων ἀπὸ Ταινάρου πρὸς τὴν
 Λιβύην διαίρειν ὀλίκα μίαν πολὺ μὲν νόμισμα, πολ-
 10 λου δὲ ἀξίας ἐν ἀργύρῳ καὶ χρυσῷ κατασκευὰς τῶν βα-
 σιλικῶν κομίζουσαν ἐξελόμενος τοῖς φίλοις ἐπέδωκε κοι-
 νῆ, νείμασθαι καὶ σώζειν ἑαυτοὺς κελεύσας. Ἀρνούμε-
 νους δὲ καὶ κλαίοντας εὐμενῶς πάνυ καὶ φιλοφρόνως
 παραμυθησάμενος καὶ δεηθεὶς ἀπέστειλε, γράψας πρὸς
 15 Θεόφιλον τὸν ἐν Κορίνθῳ διοικητὴν, ὅπως ἀσφάλειαν
 ἐκπορίσῃ καὶ ἀποκρύψῃ τοὺς ἄνδρας ἄχρι ἂν ἰλάσασθαι
 Καίσαρα δυνηθῶσιν. Οὗτος ἦν Θεόφιλος Ἰπάρχου
 πατήρ τοῦ πλείστον παρὰ Ἀντωνίῳ δυνηθέντος, πρῶ-
 του δὲ πρὸς Καίσαρα τῶν ἀπελευθέρων μεταβαλομένου
 20 καὶ κατοικήσαντος ὕστερον ἐν Κορίνθῳ.

LXVIII. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ κατὰ τὸν Ἀντώνιον. Ἐν
 Ἀκτίῳ δὲ πολὺν ὁ στόλος ἀντισηκῶν Καίσαρι χρόνον, καὶ
 μέγιστον βλαβεὶς ὑπὸ τοῦ κλύδωνος ὑψηλοῦ κατὰ πρό-
 ραν ἰσταμένου, μόλις ὥρας δεκάτης ἀπέπε. Καὶ νεκροὶ
 25 μὲν οὐ πλείους ἐγένοντο πεντακισχιλίων, ἐάλωσαν δὲ
 τριακόσιοι νῆες, ὡς αὐτὸς ἀνέγραψε Καίσαρ. Ἥσθοντο
 δὲ οὐ πολλοὶ πεφευγότες Ἀντωνίου, καὶ τοῖς πνυθόμε-
 νοις τὸ πρῶτον ἄπιστος ἦν ὁ λόγος, εἰ δέκα καὶ ἑννέα
 30 ἰππεῖς ἀπολιπὼν οἴχεται, καθάπερ οὐ πολλάνισ ἐπ' ἀμ-
 φότερα τῇ τύχῃ κερχημένος οὐδὲ μυρίων ἀγώνων καὶ πο-
 λέμων μεταβολαῖς ἐγγεγυμνασμένος. Οἱ δὲ στρατιῶται

καὶ πόθον τινὰ καὶ προσδοκίαν εἶχον, ὡς αὐτίκα ποθὲν
 ἐπιφανησομένου· καὶ τοσαύτην ἐπεδείξαντο τίστιν καὶ
 ἀρετὴν, ὥστε καὶ τῆς φυγῆς αὐτοῦ φανερᾶς γενομένης
 ἡμέρας ἐπτά συμμείναι, περιορῶντες ἐπιπρεσβευόμενον
 948 αὐτοῖς Καίσαρα. Τέλος δὲ τοῦ στρατηγοῦ Κανιδίου 5
 νύκτωρ ἀποδράντος καὶ καταλιπόντος τὸ στρατόπεδον,
 γενόμενοι πάντων ἐρημοὶ καὶ προδοθέντες ὑπὸ τῶν ἀρ-
 χόντων τῷ κρατοῦντι προσεχώρησαν. Ἐκ τούτου Καί-
 σαρ μὲν ἐπ' Ἀθήνας ἐπλευσε, καὶ διαλλαγὴς τοῖς Ἑλλησι
 τὸν περιόντα σίτον ἐκ τοῦ πολέμου διένειμε ταῖς πόλεσι 10
 πρακτούσαις ἀθλίως καὶ περικεκομμέναις χορημάτων,
 ἀνδραπόδων, ὑποζυγίων. Ὁ γοῦν πρόπαππος ἡμῶν
 Νίκαρχος διηγείτο τοὺς πολίτας ἄπαντας ἀναγκάζεσθαι
 τοῖς ὄμοις καταφέρειν μέτρομα πυρῶν τεταγμένον ἐπὶ
 τὴν πρὸς Ἀντίκυραν θάλασσαν, ὑπὸ μαστίγων ἐπιταχυ- 15
 νομένους· καὶ μίαν μὲν οὕτω φορὰν ἐνεγκεῖν, τὴν δὲ
 δευτέραν ἤδη μεμετρημένοις καὶ μέλλουσιν αἰρεσθαι νε-
 υκκημένον Ἀντώνιον ἀγγεληναί, καὶ τοῦτο διασῶσαι τὴν
 πόλιν· εὐθὺς γὰρ τῶν Ἀντωνίου διοικητῶν καὶ στρα-
 τιωτῶν φυγόντων διανείμασθαι τὸν σίτον αὐτούς. 20

LXIX. Ἀντώνιος δὲ Λιβύης ἀφάμενος καὶ Κλεοπά-
 τραν εἰς Αἴγυπτον ἐκ Παραιτονίου προπέμψας αὐτὸς
 ἀπέλανε ἐρημίας ἀφθόνου, σὺν δυσὶ φίλοις ἀλύων καὶ
 πλανώμενος, Ἑλληνι μὲν Ἀριστοκράτει ἠητορικῷ, Ῥω-
 μαίῳ δὲ Λουκίλλῳ, περὶ οὗ δι' ἐτέρων γεγράφαμεν, 25
 ὡς ἐν Φιλίπποις ὑπὲρ τοῦ διαφυγεῖν Βροῦτον αὐτὸς αὐ-
 τόν, ὡς δὴ Βροῦτος ᾧν, ἐνεχείρισε τοῖς διώκουσι, καὶ
 διασῶθεις ὑπ' Ἀντωνίου διὰ τοῦτο πιστὸς αὐτῷ καὶ βέ-
 βαιος ἄχρι τῶν ἐσχάτων καιρῶν παρέμεινε. Ἐπεὶ δὲ
 καὶ τὴν ἐν Λιβύῃ δύναμιν ὁ πεπιστευμένος ἀπέστησεν, 30
 ὀρημῆσας ἑαυτὸν ἀνελεῖν καὶ διακωλυθεὶς ὑπὸ τῶν φί-
 λων καὶ κοιμισθεὶς εἰς Ἀλεξάνδρειαν εὗρε Κλεοπάτραν

ἐπιτολιμῶσαν ἔργα παραβόλῃ καὶ μεγάλῃ. Τοῦ γὰρ εἰργοντος ἰσθμοῦ τὴν ἐρυθρὰν ἀπὸ τῆς κατ' Αἴγυπτον θαλάσσης καὶ δοκοῦντος Ἀσίαν καὶ Λιβύην ὀρίζειν, ἣ σφίγγεται μάλιστα τοῖς πελάγεσι καὶ βραχύτατος εὐρύς 5 ἔστι, τριακοσίων σταδίων ὄντων, ἐνεχείρησεν ἄρασα τὸν στόλον ὑπερνεωλιῆσαι, καὶ καθείσα τὰς ναῦς εἰς τὸν Ἀραβικὸν κόλπον μετὰ χρημάτων πολλῶν καὶ δυνάμεως ἔξω κατοικεῖν, ἀποφυγεῖσα δουλείαν καὶ πόλεμον. Ἐπεὶ δὲ τὰς πρώτας ἀνελκομένας τῶν νεῶν οἱ περὶ τὴν Πέ- 10 τραν Ἀραβες κατέκαυσαν, ἔτι δὲ Ἀντώνιος τὸν ἐν Ἀκτίῳ στρατὸν ᾧτεο συμμένειν, ἐπαύσατο καὶ τὰς ἐμβολὰς ἐφύλαττεν. Ἀντώνιος δὲ τὴν πόλιν ἐκλιπῶν καὶ τὰς μετὰ τῶν φίλων διατριβάς, οἴκησιν ἔναλον κατεσκεύα- 15 βαλῶν· καὶ διῆγεν αὐτόθι φυχὰς ἀνθρώπων, καὶ τὸν Τίμωνος ἀγαπᾶν καὶ ζηλοῦν βίον ἔφασκεν, ὡς δὴ πεπονηδῶς ὅμοια· καὶ γὰρ αὐτὸς ἀδικηθεὶς ὑπὸ φίλων καὶ ἀχαριστηθεὶς διὰ τοῦτο καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀπί- 20 στεῖν καὶ δυσχεραίνειν.

LXX. Ὁ δὲ Τίμων ἦν Ἀθηναῖος καὶ γέγονεν ἡλικία μάλιστα κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ὡς ἐκ τῶν Ἀριστοφάνους καὶ Πλάτωνος δραμάτων λαβεῖν ἔστι. Κωμωδεῖται γὰρ ἐν ἐκείνοις ὡς δυσμενῆς καὶ μισάνθρωπος, ἐκκλίτων δὲ καὶ διωθόμενος ἅπασαν ἐντευξίν 25 Ἀλικυβιάδην, νέον ὄντα καὶ θρασύν, ἠσπάζετο καὶ κατεφίλει προθύμως. Ἀπημάντου δὲ θαυμάσαντος καὶ πυθομένου τὴν αἰτίαν, φίλῃν ἔφη τὸν νεανίσκον εἰδῶς ὅτι πολλῶν Ἀθηναίων κακῶν αἰτιὸς ἔσοιτο. Τὸν δὲ Ἀπημάντου μόνον ὡς ὅμοιον αὐτῷ καὶ ζηλοῦντα τὴν 30 δίαίταν ἔστιν ὅτε προσέειπε· καὶ ποτε τῆς τῶν Χοῶν οὐσης ἑορτῆς εἰσιτιῶντο καθ' αὐτοὺς οἱ δύο. Τοῦ δ' Ἀπημάντου φήσαντος, Ὡς καλόν, ὦ Τίμων, τὸ συμπόσιον

ἡμῶν“ „Εἶγε σύ“ ἔφη „μὴ παρῆς.“ Λέγεται δὲ Ἀθηναίων ἐκκλησιαζόντων ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα ποιῆσαι σιωπὴν καὶ προσδοκίαν μεγάλην διὰ τὸ παράδοξον· εἶτα 949 εἶπειν „Ἔστι μοι μικρὸν οἰκόπεδον, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ σικῆ τις ἐν αὐτῷ πέφυκεν, ἐξ ἧς ἤδη συχνοὶ τῶν 5 πολιτῶν ἀπήγγεξαντο. Μέλλων οὖν οἰκοδομεῖν τὸν τόπον ἐβουλήθη δημοσίᾳ προειπεῖν, ἵνα, ἂν ἄρα τινὲς ἐθέλωσιν ὑμῶν, πρὶν ἐκκοπήναι τὴν σικῆν, ἀπάγγωνται.“ Τελευτήσαντος δὲ αὐτοῦ καὶ ταφέντος Ἀλῆσι παρὰ τὴν 10 θάλασσαν ὤλισθε τὰ προὔχοντα τοῦ αἰγιαλοῦ· καὶ τὸ κῦμα περιελθὸν ἄβατον καὶ ἀπροσπέλαστον ἀνθρώπων πεποίηκε τὸν τάφον. Ἦν δ' ἐπιγεγραμμένον·

ἐνθάδ' ἀπορρήξας ψυχὴν βαρυδαίμονα κεῖμαι.

τοῦνομα δ' οὐ πεύσεσθε, κακοὶ δὲ κακῶς ἀπόλοισθε.

Καὶ τοῦτο μὲν αὐτὸν ἔτι ζῶντα πεποιηκέναι λέγουσι, τὸ 15 δὲ περιφερόμενον Καλλιμάχειόν ἐστι·

Τίμων μισάνθρωπος ἐνοικέω. Ἀλλὰ πάρελθε,

οἰμῶζειν εἶπας πολλὰ πάρελθε μόνον.

LXXI. Ταῦτα μὲν περὶ Τίμωνος ἀπὸ πολλῶν ὀλίγα.

Τῷ δὲ Ἀντωνίῳ Κανιδιός τε τῆς ἀποβολῆς τῶν ἐν Ἀκτίῳ 20 δυνάμεων ἀτάγγελος ἦλθε, καὶ τὸν Ἰουδαίου Ἡρώδην ἔχοντά τινα τάγματα καὶ σπείρας ἤκουσε Καίσαρι προσκεχωρηκέναι, καὶ τοὺς ἄλλους ὁμοίως δυνάστας ἀφίστασθαι καὶ μηδὲν ἔτι συμμένειν τῶν ἐκτός. Οὐ μὲν διε- 25 τάραξέ τι τούτων αὐτόν, ἀλλὰ ὡσπερ ἄσμενος τὸ ἐλπίζειν ἀποτεθειμένος, ἵνα καὶ τὸ φροντίζειν, τὴν μὲν ἔναλον ἐκείνην δίαίταν, ἣν Τιμώνειον ἀνόμαζεν, ἐξέλιπεν, ἀναληφθεὶς δὲ ὑπὸ τῆς Κλεοπάτρας εἰς τὰ βασί- 30 λεια πρὸς δεῖπνα καὶ πότους καὶ διανομὰς ἔτρεψε τὴν πόλιν, ἐγγράφων μὲν εἰς ἐφήβους τὸν Κλεοπάτρας παῖδα καὶ Καίσαρος, τὸ δὲ ἀπόρφυρον καὶ τέλειον ἱμάτιον Ἀν- 30 τύλλῳ τῷ ἐκ Φουλβίας περιτιθεὶς, ἐφ' οἷς ἡμέρας

πολλὰς συμπόσια καὶ κῶμοι καὶ θαλάαι τὴν Ἀλεξάνδρειαν κατεῖχον. Αὐτοὶ δὲ τὴν μὲν τῶν ἀμιμητοβίων ἐκείνην σύνοδον κατέλυσαν, ἑτέραν δὲ συνέταξαν οὐδέν τι λειπομένην ἐκείνης ἀβρότητι καὶ τρυφαίαις καὶ πολυτελείαις, ἣν συναποθανουμένων ἐκάλουν. Ἀπεγράφοντο γὰρ οἱ φίλοι συναποθανομένους ἑαυτούς, καὶ διῆγον εὐπαθοῦντες ἐν δαίπνων περιόδοις. Κλεοπάτρα δὲ φαρμάκων θανασίμων συνῆγε παντοδαπὰς δυνάμεις, ὧν ἐκάστης τὸ ἀνώδυνον ἐλέγχουσα προὔβαλλε τοῖς ἐπὶ θαλάτῃ φρουρομένοις. Ἐπεὶ δὲ εἴωρα τὰς μὲν ὠκυμύρους τὴν ὀξύτητα τοῦ θανάτου δι' ὀδύνης ἐπιφερούσας, τὰς δὲ προτεράς τάχος οὐκ ἔχούσας, τῶν θηρίων ἀπεπειράτο, θεωμένης αὐτῆς ἕτερον ἑτέρῳ προσφερόντων. Ἐποίει δὲ τοῦτο καθ' ἡμέραν καὶ σχεδὸν ἐν πᾶσι μόνον εὔρισκε τὸ δῆγμα τῆς ἀσπίδος ἀνευ σπασμοῦ καὶ στεναγμοῦ κάρου ὑπνώδη καὶ καταφορὰν ἐφελκόμενον, ἰδρωτὶ μαλακῷ τοῦ προσώπου καὶ τῶν αἰσθητηρίων ἀμανρώσει παραλυομένων ἡσθίως, καὶ δυσχεραίνοντων πρὸς τὰς ἐξεγέρσεις καὶ ἀνακλίσεις ὥσπερ οἱ βαθέως καθεύδοντες.

LXXII. Ἄμα δὲ καὶ πρὸς Καίσαρα πρέσβεις ἐπέμπον εἰς Ἀσίαν, ἣ μὲν αἰτουμένη τὴν ἐν Αἰγύπτῳ τοῖς παισὶν ἀρχήν, ὃ δὲ ἀξιῶν Ἀθηνησιν, εἰ μὴ δοκοίη περὶ Αἰγύπτου, ἰδιώτης καταβιῶναι. Φίλων δὲ ἀπορία καὶ ἀπιστία διὰ τὰς αὐτομολίας ὃ τῶν παιδῶν διδάσκαλος ἐπέμφθη πρεσβεύων Εὐφρόνιος. Καὶ γὰρ Ἀλεξᾶς ὁ Λαοδικεύς, γνωρισθεὶς μὲν ἐν Ῥώμῃ διὰ Τιμαγέτους καὶ πλείστον Ἑλλήνων δυνηθεὶς, γενόμενος δὲ τῶν Κλεοπάτρας ἐπ' Ἀντώνιον ὀργάνων τὸ βιαιότατον καὶ τῶν ὑπὲρ Ὀκταουίας Ἰσταμένων ἐν αὐτῷ λογισμῶν ἀνατροπέυς, ἐπέμφθη μὲν Ἡρώδην τὸν βασιλεῖα τῆς μεταβολῆς ἐφέξων, αὐτοῦ δὲ καταμείνας καὶ προδοῦς Ἀντώνιον

ἐτόλμησεν εἰς ὄψιν ἐλθεῖν Καίσαρος, Ἡρώδῃ πεποιθώς. Ὦνησε δὲ αὐτὸν οὐδὲν Ἡρώδης, ἀλλ' εὐθύς εἰσρχθεὶς καὶ κομισθεὶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα δέσμιος ἐκεῖ Καίσαρος κελεύσαντος ἀνηρέθη. Τοιαύτην μὲν Ἀλεξᾶς ἐτιζῶντι δίκην Ἀντωνίῳ τῆς ἀπιστίας ἐξέτισε.

LXXIII. Καίσαρ δὲ τοὺς μὲν ὑπὲρ Ἀντωνίου λόγους οὐκ ἠνέσχετο, Κλεοπάτραν δὲ ἀπεκρίνατο μηδενὸς ἀμαρτήσεσθαι τῶν ἐπιεικῶν ἀνελοῦσαν Ἀντώνιον ἢ ἐκβαλοῦσαν. Συνέπεμψε δὲ καὶ παρ' αὐτοῦ τινα τῶν ἀπελευθέρων Θύρσον, οὐκ ἀνόητον ἄνθρωπον οὐδὲ ἀπιδάνως ἂν ἀφ' ἡγεμόνος νέου διαλεχθέντα πρὸς γυναῖκα σοβαρὰν καὶ θαυμαστὸν ὅσον ἐπὶ κάλλει φρονοῦσαν. Οὗτος ἐντυγγάνων αὐτῇ μακρότερα τῶν ἄλλων καὶ τιμώμενος διαφερόντως ὑπόνοιαν τῷ Ἀντωνίῳ παρέσχε, καὶ συλλαβὼν αὐτὸν ἐμαστίγωσεν, εἴτα ἀφῆκε πρὸς Καίσαρα γράψας, ὡς ἐντροφῶν καὶ περιφρονῶν παροξύνειεν αὐτὸν εὐπαροξύντον ὑπὸ κακῶν ὄντα. „Σὺ δὲ εἰ μὴ φέρεις τὸ πρῶγμα“ ἔφη „μετρίως, ἔχεις ἐμὸν ἀπελευθέρων Ἰππαρχον. Τοῦτον κρεμάσας μαστίγωσον, ἵνα ἴσον ἔχωμεν.“ Ἐκ τούτου Κλεοπάτρα μὲν ἀπολυομένη τὰς αἰτίας καὶ ὑπονοίας ἐθεράπευεν αὐτὸν περιττῶς καὶ τὴν ἑαυτῆς γενέθλιον ταπεινῶς διαγαγοῦσα καὶ ταῖς τύχαις πρεπόντως τὴν ἐκείνου πᾶσαν ὑπερβαλλομένη λαμπρότητα καὶ πολυτέλειαν εἴωρτασεν, ὥστε πολλοὺς τῶν κεκλημένων ἐπὶ τὸ δαίπνον πένητας ἐλθόντας ἀπελθεῖν πλουσίους. Καίσαρα δὲ Ἀργίππας ἀνεκαλεῖτο πολλὰκις ἀπὸ Ῥώμης γράφων, ὡς τῶν ἐκεῖ πραγμάτων τὴν παρουσίαν αὐτοῦ ποθοῦντων.

LXXIV. Ἔσχεν οὖν ἀναβολὴν ὁ πόλεμος τότε· τοῦ δὲ χειμῶνος παρελθόντος αὐθις ἐπήει διὰ Συρίας, οἱ δὲ στρατηγοὶ διὰ Λιβύης. Ἀλόττος δὲ Πηλοσίου λόγος ἦν ἐνδοῦναι Σέλευκον οὐκ ἀκούσης τῆς Κλεοπάτρας.

Ἡ δὲ ἐκείνου μὲν γυναῖκα καὶ παῖδας Ἀντωνίῳ κτείνειν παρείχεν, αὐτὴ δὲ θήκας ἔχουσα καὶ μνήματα κατεσκευασμένα περιττῶς εἰς τε κάλλος καὶ ὕψος, ἃ προσφοροδομήσας τῷ ναῷ τῆς Ἰσίδος, ἐνταῦθα τῶν βασιλικῶν 5 συνεφόρει τὰ πλείστης ἄξια σπονδῆς, χρυσόν, ἄργυρον, σμάραγδον, μαργαρίτην, ἔβενον, ἐλέφαντα, κινάμωμον· ἐπὶ πᾶσι δὲ δᾶδα πολλὴν καὶ στνυπέιον, ὥστε δεισαντα περὶ τῶν χρημάτων Καίσαρα, μὴ τραπομένη πρὸς ἀπογνωσιν ἢ γυνὴ διαφθείρη καὶ καταφλέξῃ τὸν πλοῦτον, 10 αἰεὶ τινὰς ἐλπίδας αὐτῇ φιλανθρωποῦς προσπέμπειν ἅμα τῷ στρατῷ πορευόμενον ἐπὶ τὴν πόλιν. Ἰδρυσθέντος δὲ αὐτοῦ περὶ τὸν ἵππόδρομον, Ἀντώνιος ἐπεξελθὼν ἠγωνίσαστο λαμπρῶς καὶ τροπὴν τῶν Καίσαρος ἱππέων ἐποίησε, καὶ κατεδίωξεν ἄχρι τοῦ στρατοπέδου. Μεγα- 15 λυνόμενος δὲ τῇ νίκῃ παρήλθεν εἰς τὰ βασίλεια, καὶ τὴν Κλεοπάτραν κατεφίλησεν ἐν τοῖς ὅπλοις, καὶ τὸν ἠγωνισμένον προθυμώτατα τῶν στρατιωτῶν συνέστησεν. Ἡ δὲ ἀριστεῖον αὐτῷ θώρακα χρυσοῦν καὶ κράνος ἔδωκεν. Ἐκεῖνος μὲν οὖν ὁ ἄνθρωπος λαβὼν ταῦτα διὰ 20 νυκτὸς ἠύτομόλησε πρὸς Καίσαρα.

LXXV. Πάλιν δὲ Ἀντώνιος ἐπεμπε Καίσαρα μονομαχῆσαι προκαλούμενος. Ἀποκρινάμενος δὲ ἐκείνου πολλὰς ὁδοὺς Ἀντωνίῳ παρῆναι θανάτων, συμφρονήσας ὅτι τοῦ διὰ μάχης οὐκ ἔστιν αὐτῷ βελτίων θάνα- 25 τος, ἔγνω καὶ κατὰ γῆν ἅμα καὶ θάλατταν ἐπιχειρεῖν. Καὶ παρὰ δεῖπνον, ὡς λέγεται, τοὺς οἰκέτας ἐκέλευσεν ὑποχεῖν καὶ προθυμότερον εὐωχεῖν αὐτόν· ἄδηλον γὰρ, εἰ τοῦτο ποιήσουσιν αὐριοι ἢ δεσπόταις ἐτέροις ὑπηρετήσουσιν, αὐτὸς δὲ κείσεται σκελετὸς καὶ τὸ μηδὲν γε- 30 νόμενος. Τοὺς δὲ φίλους ἐπὶ τούτοις δακρύνοντας ὁρῶν ἔφη μὴ προάξειν ἐπὶ τὴν μάχην, ἐξ ἧς αὐτῷ θάνατον ὀκλεᾷ μᾶλλον ἢ σωτηρίαν ζητεῖν καὶ νίκην. Ἐν ταύτῃ 951

τῇ νυκτὶ λέγεται, μεσοῦσης σχεδόν, ἐν ἡσυχίᾳ καὶ κατηφείᾳ τῆς πόλεως διὰ φόβον καὶ προσδοκίαν τοῦ μέλλοντος οὔσης, αἰφνίδιον ὄργάνων τε παντοδαπῶν ἐμμελεῖς τινὰς φωνὰς ἀκουσθῆναι καὶ βοὴν ὄχλου μετὰ εὐασμῶν καὶ πηδήσεων σατυρικῶν, ὡσπερ θιάσου τινὸς οὐκ ἀθο- 5 ρύβως ἐξελαύνοντος· εἶναι δὲ τὴν ὄρμην ὁμοῦ τι διὰ τῆς πόλεως μέσης ἐπὶ τὴν πύλην ἔξω τὴν τετραμμένην πρὸς τοὺς πολεμίους, καὶ ταύτῃ τὸν θόρυβον ἐκπεσεῖν πλείστον γενόμενον. Ἐδόκει δὲ τοῖς ἀναλογιζομένοις τὸ σημεῖον ἀπολείπειν ὁ θεὸς Ἀντώνιον, ᾧ μάλιστα συνεξ- 10 μοιωῖν καὶ συνοικειῶν ἑαυτὸν διετέλεσεν.

LXXVI. Ἄμα δὲ ἡμέρα τὸν πεζὸν αὐτὸς ἐπὶ τῶν πρὸ τῆς πόλεως λόφων ἰδρυσάσας ἐθεᾶτο τὰς ναῦς ἀνηγμένας καὶ ταῖς τῶν πολεμίων προσφερομένας· καὶ περιμένων ἔργον τι παρ' ἐκείνων ἰδεῖν ἠσύχαζεν. Οἱ δὲ ὡς ἐγγύς 15 ἐγένοντο, ταῖς κώπαις ἠσπάσαντο τοὺς Καίσαρος, ἐκείνων τε ἀντασπασαμένων μετεβάλλοντο, καὶ πάσαις ἅμα ταῖς ναυσὶν ὁ στόλος εἰς γενόμενος ἐπέπλει πρὸς τὴν πόλιν ἀντίπρωρος. Τοῦτο Ἀντώνιος ἰδὼν ἀπελείφθη μὲν εὐθύς ὑπὸ τῶν ἱππέων μεταβαλομένων, ἠττηθεὶς δὲ τοῖς 20 πεζοῖς ἀνεχώρησεν εἰς τὴν πόλιν, ὑπὸ Κλεοπάτρας προδεδόσθαι βοῶν οἷς δι' ἐκείνην ἐπολέμησεν. Ἡ δὲ τὴν ὄργην αὐτοῦ φοβηθεῖσα καὶ τὴν ἀπόνοιαν εἰς τὸν τάφον κατέφυγε καὶ τοὺς καταρράκτας ἀφῆκε κλειθροῖς καὶ μοχλοῖς καρτεροῦς ὄντας· πρὸς δὲ Ἀντώνιον ἐπεμψε 25 τοὺς ἀπαγγελοῦντας ὅτι τέθνηκε. Πιστεύσας δὲ ἐκεῖνος καὶ εἰπὼν πρὸς αὐτόν „Τί ἔτι μέλλεις, Ἀντώνιε; Τὴν μόνην ἢ τύχην καὶ λοιπὴν ἀφήρηκε τοῦ φιλοψυχεῖν πρόφασιν“ εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωματίον, καὶ τὸν θώρακα παραλύων καὶ διαστέλλων, „ὦ Κλεοπάτρα“ εἶπεν „οὐκ 30 ἄχθομαί σου στερούμενος· αὐτίκα γὰρ εἰς ταῦτόν ἀφίξομαι· ἀλλ' ὅτι γυναικὸς ὁ τηλικούτος αὐτοκράτωρ εὐ-

ψυχία πεφώραμαι λειπόμενος.“ Ἦν δέ τις οἰκίτης αὐ-
 τοῦ πιστὸς Ἔρωσ ὄνομα. Τοῦτον ἐκ πολλοῦ παρακεκλη-
 κῶς, εἰ δεήσειεν, ἀνελεῖν αὐτόν, ἀπῆται τὴν ὑπόσχεσιν.
 Ὁ δὲ σπασάμενος τὸ ξίφος ἀνέσχε μὲν ὡς παίσων
 5 ἐκεῖνον, ἀποστρέψας δὲ τὸ πρόσωπον ἑαυτὸν ἀπέκτεινε.
 Πεσόντος δὲ αὐτοῦ πρὸς τοὺς πόδας ὁ Ἀντώνιος, „Εὐγε“
 εἶπεν „ὦ Ἔρωσ, ὅτι μὴ δυνήθεις αὐτὸς ἐμὲ ποιεῖν ὃ δεῖ
 διδάσκεις.“ καὶ παίσας διὰ τῆς κοιλίας ἑαυτὸν ἀφήκεν
 εἰς τὸ κλινίδιον. Ἦν δὲ οὐκ εὐθυθάνατος ἢ πληγῆ. Διὸ
 10 καὶ τῆς φορᾶς τοῦ αἵματος, ἐπεὶ κατεκλίθη, πανσαμένης,
 ἀναλαβῶν ἐδεῖτο τῶν παρόντων ἐπισφάττειν αὐτόν. Οἱ
 δὲ ἔφευγον ἐκ τοῦ δωματίου βοῶντος καὶ σφαδάζοντος,
 ἄχρι οὗ παρὰ Κλεοπάτρας ἦκε Διομήδης ὁ γραμματεὺς,
 κομίζων αὐτὸν ὡς ἐκείνην εἰς τὸν τάφον κελουσθεῖς.
 15 LXXVII. Γνοὺς οὖν ὅτι ξῆ, προθύμως ἐκέλευσεν
 ἄρασθαι τοῖς ὑπηρέταις τὸ σῶμα καὶ διὰ χειρῶν προσε-
 κομισθῆ ταῖς θύραις τοῦ οἰκήματος. Ἡ δὲ Κλεοπάτρα
 τὰς μὲν θύρας οὐκ ἀνέφωξεν, ἐκ δὲ θυρίδων τινῶν φα-
 νεῖσα σειρᾶς καὶ καλώδια καθέει. Καὶ τούτοις ἐναψάν-
 20 των τὸν Ἀντώνιον ἀνεῖλκεν αὐτῆ καὶ δύο γυναῖκες, αἷς
 μόναις ἐδέξατο μεθ' αὐτῆς εἰς τὸν τάφον. Οὐδὲν ἐκείνου
 λέγουσιν οἰκτρότερον γενέσθαι οἱ παραγενόμενοι θεάμα.
 Πεφυρμένος γὰρ αἵματι καὶ δυσθανατῶν εἴλλετο, τὰς
 χεῖρας ὀρέγων εἰς ἐκείνην καὶ παραιωρούμενος. Οὐ γὰρ
 25 ἦν γυναιξὶ θάδιον τὸ ἔργον, ἀλλὰ μόλις ἢ Κλεοπάτρα
 ταῖν χεροῖν ἐμπεφυκνῦα καὶ κατατεινομένη τῷ προσώπῳ
 τὸν δεσμὸν ἀνελάμβανεν, ἐπικελεομένων τῶν κάτωθεν
 αὐτῆ καὶ συναγωνιῶντων. Δεξαμένη δὲ αὐτὸν οὕτως
 καὶ κατακλίναςα περιεορήξατο τε τοὺς πέπλους ἐπ' αὐ- 95
 30 τῷ, καὶ τὰ στέγνα τυπτομένη καὶ σπαράττουσα ταῖς χερσὶ,
 καὶ τῷ προσώπῳ τοῦ αἵματος ἀναματτομένη, δεσπότην
 ἐνάλει καὶ ἄνδρα καὶ αὐτοκράτορα· καὶ μικροῦ δεῖν ἐπι-

λέληστο τῶν αὐτῆς κακῶν οἴκτω τῶν ἐκείνου. Κατα-
 παύσας δὲ τὸν θρήνον αὐτῆς Ἀντώνιος ἤτησε πειν οἴ-
 νον, εἴτε διψῶν, εἴτε συντομώτερον ἐλπίζων ἀπολυθῆ-
 σεσθαι. Πιῶν δὲ παρήγεσεν αὐτῆ τὰ μὲν ἑαυτῆς, ἂν ἢ
 μὴ μετ' αἰσχύνῃς, σωτήρια τίθεσθαι, μάλιστα τῶν Καί- 5
 σαρος ἐταίρων Προκλήτῳ πιστεύουσαν, αὐτὸν δὲ μὴ
 θρηνεῖν ἐπὶ ταῖς ὑστάταις μεταβολαῖς, ἀλλὰ μακαρίζειν
 ὧν ἔτυχε καλῶν, ἐπιφανέστατος ἀνθρώπων γενόμενος
 καὶ πλείστον ἰσχύσας καὶ νῦν οὐκ ἀγευνῶς Ῥωμαῖος ὑπὸ
 Ῥωμαίων κρατηθεῖς. 10

LXXVIII. Ὅσον δὲ ἀπολιπόντος αὐτοῦ Προκλήτος
 ἦκε παρὰ Καίσαρος. Ἐπεὶ γὰρ ἑαυτὸν πατάξας ὁ Ἀντώ-
 νιος ὄχετο πρὸς Κλεοπάτραν κομιζόμενος, Δερκεταῖος
 τις τῶν δορυφόρων λαβὼν τὸ ἐγχειρίδιον αὐτοῦ καὶ ἀπο-
 κρύψας ὑπέβηκε, καὶ δραμῶν πρὸς Καίσαρα πρῶτος 15
 ἠγγεῖλε τὴν Ἀντωνίου τελευτήν, καὶ τὸ ξίφος ἐδειξεν
 ἡμαγμένον. Ὁ δὲ ὡς ἤκουσεν, ἐνδοτέρω τῆς σκηνῆς
 ἀποστάς ἀπεδάκρυσεν ἄνδρα κηδεστὴν γενόμενον καὶ
 συνάροχοντα καὶ πολλῶν ἀγῶνων καὶ πραγμάτων κοινω-
 νόν. Εἶτα τὰς ἐπιστολάς λαβὼν καὶ τοὺς φίλους καλέ- 20
 σας ἀνεγίνωσκεν, ὡς εὐγνώμονα γράφοντος αὐτοῦ καὶ
 δίκαια φορτικὸς ἦν καὶ ὑπερήφανος αἰεὶ περὶ τὰς ἀπο-
 κρίσεις ἐκείνος. Ἐκ δὲ τούτου τὸν Προκλήτῳ ἐπεμψε
 κελύσας, ἣν δύνηται, μάλιστα τῆς Κλεοπάτρας ζωῆς
 κρατῆσαι· καὶ γὰρ ἐφοβεῖτο περὶ τῶν χρημάτων, καὶ 25
 μέγα πρὸς δόξαν ἠγεῖτο τοῦ θριάμβου καταγαγεῖν ἐκεί-
 νην. Εἰς μὲν οὖν χεῖρας τῷ Προκλήτῳ συνελθεῖν οὐκ
 ἠθέλησεν· ἐγίνοντο δὲ λόγοι τῷ οἰκήματι προσελθόντος
 ἐξωθεν αὐτοῦ κατὰ θύρας ἐπιπέδους, ἀποκλεισμένας
 μὲν ὄχρως, φωνῆ δὲ διέξοδον ἐχούσας. Καὶ διελέχθη- 30
 σαν ἢ μὲν αἰτουμένη τοῖς παισὶ τὴν βασιλείαν, ὃ δὲ θαρ-
 ρεῖν καὶ πάντα πιστεύειν Καίσαρι κελεύων.

LXXIX. Ὡς δὲ κατιδῶν τὸν τόπον ἀπήγγειλε Καίσαρι, Γάλλος μὲν ἐπέμφθη πάλιν ἐντευξόμενος αὐτῇ· καὶ πρὸς τὰς θύρας ἔλθων ἐπίτηδες ἐμήκνυε τὸν λόγον. Ἐν τούτῳ δὲ Προκλήτος κλίμακος προστεθείσης διὰ τῆς 5 θυρίδος εἰσῆλθεν, ἣ τὸν Ἀντώνιον αἱ γυναῖκες ἐδέξαντο. Καὶ πρὸς τὰς θύρας αὐτὰς εὐθύς, αἷς ἡ Κλεοπάτρα παρεστήκει προσέχουσα τῷ Γάλλῳ, κατέβαινε νηφρέτας ἔχων δύο μεθ' αὐτοῦ. Τῶν δὲ συγκαθειογμένων τῇ Κλεοπάτρᾳ γυναικῶν τῆς ἐτέρας ἀνακραγούσης „Τά- 10 λαινα Κλεοπάτρα, ζωγραεῖ“ μεταστραφεῖσα καὶ θεασαμένη τὸν Προκλήτον ὤρμησε μὲν αὐτὴν πατάξαι· παρεζωσμένη γὰρ ἐτύγγανέ τι τῶν ληστρικῶν ξιφιδίων· προσδρομῶν δὲ ταχὺ καὶ περισχῶν αὐτὴν ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις ὁ Προκλήτος „Ἄδικεῖς“ εἶπεν „ὦ Κλεοπά- 15 τρα, καὶ σεαντὴν καὶ Καίσαρα, μεγάλην ἀφαιρουμένη χρηστότητος ἐπίδειξι αὐτοῦ καὶ διαβάλλουσα τὸν πρότατον ἡγεμόνων ὡς ἄπιστον καὶ ἀδιάλλακτον.“ Ἄμα δὲ καὶ τὸ ξίφος αὐτῆς παρείλετο καὶ τὴν ἐσθῆτα, μὴ κρύπτοι τι φάρμακον, ἐξέσεισεν. Ἐπέμφθη δὲ καὶ παρὰ 20 Καίσαρος τῶν ἀπελευθέρων Ἐπαφρόδιτος, ᾧ προσετέτακτο ζῶσαν αὐτὴν φυλάττειν ἰσχυρῶς ἐπιμελούμενον, τᾶλλα πρὸς τὸ ῥᾶστον ἐνδιδόναι καὶ ἡδιστον.

LXXX. Αὐτὸς δὲ Καίσαρ εἰσῆλθων εἰς τὴν πόλιν Ἀρεῖφ τῷ φιλοσόφῳ προσδιαλεγόμενος καὶ τὴν δεξιὰν 25 ἐνδεδωκῶς, ἵνα εὐθύς ἐν τοῖς πολίταις περίβλεπτος εἴη καὶ θαυμάζοιτο τιμώμενος ὑπ' αὐτοῦ διαπρεπῶς. Εἰς δὲ τὸ γυμνάσιον εἰσελθὼν καὶ ἀναβάς ἐπὶ βῆμά τι πεποιημένον, ἐκπεληγμένων ὑπὸ δέους τῶν ἀνθρώπων καὶ προσπιπτόντων, ἀναστῆναι κελεύσας ἐφη πάσης αἰ- 30 τίας τὸν δῆμον ἀφιέναι, πρῶτον μὲν διὰ τὸν κτίστην 953 Ἀλέξανδρον· δευτέρον δὲ τῆς πόλεως θαυμάζων τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος· τρίτον δὲ Ἀρεῖφ τῷ ἐταίρῳ χαρι-

ζόμενος. Ταύτης δὲ τῆς τιμῆς ἔτυχε παρὰ Καίσαρος Ἄρειος, καὶ τῶν ἄλλων ἐξητήσατο συχνούς· ὧν ἦν καὶ Φιλόστρατος, ἀνὴρ εἰπεῖν μὲν ἐξ ἐπιδρομῆς τῶν πάποτε σοφιστῶν ἱκανώτατος, εἰσποῖων δὲ μὴ προσηκόντως ἑαυ- τὸν τῇ Ἀκαδημείᾳ. Διὸ καὶ Καίσαρ αὐτοῦ βδελυττόμενος 5 τὸν τρόπον οὐ προσέτετο τὰς δεήσεις. Ὁ δὲ πῶγονα πολὺν καθεὶς καὶ φαῖον ἱμάτιον περιβαλόμενος ἐξόπισθεν Ἀρεῖφ παρηκολούθει, τοῦτον αἶε τὸν σίγῃ ἀναφθεγ- γόμενος·

σοφοὶ σοφοὺς σώζουσιν, ἂν ὧσιν σοφοί. 10 Πυθόμενος δὲ Καίσαρ, καὶ τοῦ φθόνου μᾶλλον Ἄρειον ἢ τοῦ δέους Φιλόστρατον ἀπαλλάξαι βουλόμενος, διῆκε.

LXXXI. Τῶν δὲ Ἀντωνίου παιδῶν ὁ μὲν ἐκ Φουλβίας Ἀντυλλος ὑπὸ Θεοδώρου τοῦ παιδαγωγοῦ παραδο- θεὶς ἀπέθανε· καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τῶν στρατιωτῶν 15 ἀποτεμόντων ὁ παιδαγωγὸς ἀφελὼν ὃν ἐφώρει περὶ τῷ τραχήλῳ πολυτιμώτατον λίθον εἰς τὴν ζώνην κατέρραφεν· ἀρνησάμενος δὲ καὶ φωραθεὶς ἀνεσταυρώθη. Τὰ δὲ Κλεοπάτρας παιδία φρουρούμενα μετὰ τῶν τρεφόντων ἔλευθέριον εἶχε δίαιταν. Καισαρίωνα δὲ τὸν ἐκ 20 Καίσαρος γεγονέναι λεγόμενον ἢ μὲν μήτηρ ἐξέπεμψε μετὰ χρημάτων πολλῶν εἰς τὴν Ἰνδικὴν δι' Αἰθιοπίας, ἕτερος δὲ παιδαγωγὸς ὅμοιος Θεοδώρῳ Ῥόδων ἀνέπει- σεν ἐπανελθεῖν, ὡς Καίσαρος αὐτὸν ἐπὶ βασιλείαν κα- λούντος. Βουλευομένου δὲ Καίσαρος Ἄρειον εἰπεῖν λέ- 25 γουσιν·

οὐκ ἀγαθὸν πολυκαισαρίη.

LXXXII. Τοῦτον μὲν οὖν ὕστερον ἀπέκτεινε μετὰ τὴν Κλεοπάτρας τελευτήν. Ἀντώνιον δὲ πολλῶν αἰτου- μένων θάψαι καὶ βασιλείων καὶ στρατηγῶν, οὐκ ἀφείλετο 30 Κλεοπάτρας τὸ σῶμα Καίσαρος, ἀλλὰ ἐθάπτετο ταῖς ἐκεί- νης χερσὶ πολυτελῶς καὶ βασιλικῶς, πᾶσιν ὡς ἐβούλετο 27*

χρησθαι λαβούσης. Ἐκ δὲ λύπης ἅμα τοσαύτης καὶ ὀδυ-
νης (ἀνεφλέγμηνε γὰρ αὐτῆς τὰ στέφνα τυπτομένης καὶ
ἤλκωτο) πυρετῶν ἐπιλαβόντων ἠγάπησε τὴν πρόφασιν,
ὡς ἀφεξομένη τροφῆς διὰ τοῦτο καὶ παραλύσουσα τοῦ
5 ζῆν ἀκωλύτως ἑαυτήν. Ἦν δὲ ἰατρὸς αὐτῇ συνήθης
Ὀλυμπος, ᾧ φράσασα τάληθες ἐχρήτο συμβούλῳ καὶ
συνεργῶ τῆς καθαιρέσεως, ὡς αὐτὸς ὁ Ὀλυμπος εἰρηκεν
ἱστορίαν τινὰ τῶν πραγμάτων τούτων ἐκδεδωκώς. Ὑπο-
νοήσας δὲ Καῖσαρ ἀπειλὰς μὲν τινὰς αὐτῇ καὶ φόβους
10 περὶ τῶν τέκνων προσέβαλλεν, οἷς ἐκείνη καθάπερ μη-
χανήμασιν ὑπερείπετο καὶ παρεδίδου τὸ σῶμα θερα-
πεύειν καὶ τρέφειν τοῖς χρήζουσιν.

LXXXIII. Ἦκε δὲ καὶ αὐτὸς ἡμέρας ὀλίγας διαλιπὼν
ἐντευξόμενος αὐτῇ καὶ παρηγορήσων. Ἦ δὲ ἔτυχε μὲν
15 ἐν στιβάδι κατακειμένη ταπεινῶς, εἰσιόντι δ' αὐτῷ μο-
νοχίτων ἀναπηδήσασα προσπίπτει, δεινῶς μὲν ἐξ ἡγριω-
μένη κεφαλῆν καὶ πρόσωπον, ὑπότρομος δὲ τῇ φωνῇ
καὶ συντετηκυῖα ταῖς ὄψεσιν. Ἦν δὲ πολλὰ καὶ τῆς περὶ
τὸ στέφνον αἰκίας καταφανῆ· καὶ ὅλας οὐθὲν ἐδόκει τὸ
20 σῶμα τῆς ψυχῆς ἔχειν βέλτιον. Ἦ μέντοι χάρις ἐκείνη
καὶ τὸ τῆς ὥρας ἰταμὸν οὐ κατέσβεστο παντάπασιν, ἀλ-
λὰ καίπερ οὕτως διακειμένης ἐνδοθέν ποθεν ἐξέλαμπε
καὶ συνεπαινόετο τοῖς κινήμασι τοῦ προσώπου. Κε-
λεύσαντος δὲ τοῦ Καίσαρος αὐτὴν κατακλιθῆναι καὶ πλη-
25 σίον αὐτοῦ καθίσαντος, ἤψατο μὲν τινος δικαιολογίας εἰς
ἀνάγκην καὶ φόβον Ἀντωνίου τὰ πεπραγμένα τρεπού-
σης, ἐνισταμένου δὲ πρὸς ἕκαστον αὐτῇ τοῦ Καίσαρος
ἐξελεγχόμενη ταχὺ πρὸς οἶκτον μεθρημόσατο καὶ δέησιν,
ὡς δὴ τις ἂν μάλιστα τοῦ ζῆν περιεχομένη. Τέλος δὲ
30 τοῦ πλήθους τῶν χρημάτων ἀναγραφὴν ἔχουσα προσέ-
δωκεν αὐτῷ. Σελεύκου δὲ τινος τῶν ἐπιτρόπων ἐλέγχου-
τος ὡς ἐνια κρύπτουσαν καὶ διακλέπτουσαν, ἀναπηδή-

σασα καὶ τῶν τριχῶν αὐτοῦ λαβομένη πολλὰς ἐνεφόρει
954 τῷ προσώπῳ πληγὰς. Τοῦ δὲ Καίσαρος μειδιῶντος καὶ
καταπαύοντος αὐτὴν „Ἄλλ' οὐ δεινόν“ εἶπεν „ὦ Καί-
σαρ, εἰ σὺ μὲν ἠξίωσας ἀφικέσθαι πρὸς ἐμὲ καὶ προσει-
πεῖν οὕτω πράττουσαν, οἱ δὲ δοῦλοι μου κατηγοροῦσιν, 5
εἴ τι τῶν γυναικείων ἀπεθέμην οὐκ ἑμαντῇ δήπουθεν,
ἢ τάλαινα, κόσμον, ἀλλ' ὅπως Ὀκταουτῆ καὶ Αἰβία τῇ
σῇ μικρὰ δοῦσα δι' ἐκείνων Ἰλεῶ σου τύχοιμι καὶ προ-
τέρον;“ Τούτοις ὁ Καῖσαρ ἤθετο παντάπασιν αὐτὴν φι-
λοψυχεῖν οἴόμενος. Εἰπὼν οὖν, ὅτι καὶ ταῦτα ἐπιτρέ- 10
πει καὶ τὰλλα πάσης ἐλπίδος αὐτῇ χρήσεται λαμπρότε-
ρον, ᾗχετο ἀπιῶν, ἐξηπατηκῆναι μὲν οἴόμενος, ἐξηπα-
τημένος δὲ μᾶλλον.

LXXXIV. Ἦν δὲ Κορνήλιος Δολοβέλλας ἐπιφανῆς
νεανίσκος ἐν τοῖς Καίσαρος ἐταίροις. Οὗτος εἶχε πρὸς 15
τὴν Κλεοπάτραν οὐκ ἀηδῶς· καὶ τότε χαριζόμενος αὐτῇ
δεηθείσῃ κρύφα πέμψας ἐξήγγειλεν, ὡς αὐτὸς μὲν ὁ
Καῖσαρ ἀναξυγυνυσι πεζῇ διὰ Συρίας, ἐκείνην δὲ μετὰ
τῶν τέκνων ἀποστέλλειν εἰς τρίτην ἡμέραν ἔγνωκεν.
Ἦ δὲ ἀκούσασα ταῦτα πρῶτον μὲν ἐδεήθη Καίσαρος, 20
ὅπως αὐτὴν ἐάσῃ χοῶς ἐπενεγκεῖν Ἀντωνίῳ· καὶ συγχα-
ρήσαντος ἐπὶ τὸν τάφον κομισθεῖσα καὶ περιπεσοῦσα τῇ
σορῶ μετὰ τῶν συνήθων γυναικῶν „ὦ φίλε Ἀντώνιε“
εἶπεν „ἔθαπτον μὲν σε πρῶτην ἔτι χερσὶν ἐλευθέραις,
σπένδω δὲ νῦν αἰχμάλωτος οὔσα καὶ φρουρομένη μήτε 25
κοπετοῖς μήτε θρήνοις αἰκίσασθαι τὸ δοῦλον τοῦτο σῶμα
καὶ τηρούμενον ἐπὶ τοὺς κατὰ σοῦ θριάμβους.“ Ἄλλας δὲ
μὴ προσδέχου τιμὰς ἢ χοῶς· ἀλλ' αὐταῖ σοι τελευταταὶ
Κλεοπάτρας ἀγομένης. Ζῶντας μὲν γὰρ ἡμᾶς οὐθὲν
ἀλλήλων διέστησε, κινδυνεύομεν δὲ τῷ θανάτῳ διαμεί- 30
φασθαι τοὺς τόπους· σὺ μὲν ὁ Ῥωμαῖος ἐνταῦθα κείμε-
νος, ἐγὼ δ' ἢ δύστηνος ἐν Ἰταλίᾳ τοσοῦτο τῆς σῆς μετα-

λαβοῦσα χώρας μόνον. Ἄλλ' εἰ δὴ τις τῶν ἐκεῖ θεῶν ἀλλή καὶ δύναμις (οἱ γὰρ ἐνταῦθα προὔδωκαν ἡμᾶς), μὴ πρόη ζῶσαν τὴν σεαυτοῦ γυναῖκα, μηδ' ἐν ἐμοὶ περι-
 5 ἰδῆς θριαμβευόμενον σεαυτόν, ἀλλ' ἐνταῦθά με κρύψον μετὰ σεαυτοῦ καὶ σύνθαφον, ὡς ἐμοὶ μυρίων κακῶν ὄν-
 των οὐδὲν οὕτω μέγα καὶ δεινόν ἐστίν, ὡς ὁ βραχὺς οὗ-
 τος χρόνος, ὃν σοῦ χωρὶς ἔζηκα.“

LXXXV. Τοιαῦτα ὀλοφνυραμένη καὶ στέψασα καὶ
 κατασπασαμένη τὴν σορὸν ἐκέλευσεν αὐτῇ λουτρον γε-
 10 νέσθαι. Λουσαμένη δὲ καὶ κατακλιθεῖσα λαμπρὸν ἄρι-
 στον ἤριστα. Καὶ τις ἦκεν ἀπ' ἀγροῦ κίστην τινὰ κο-
 μίζων· τῶν δὲ φυλάκων ὅ τι φέροι πυνθανομένω ἀνοί-
 ξας καὶ ἀφελὼν τὰ θροῖα σύκων ἐπίπλεον τὸ ἀγγεῖον
 ἔδειξε. Θανμασάντων δὲ τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος μει-
 15 διάσας παρεκάλει λαβεῖν· οἱ δὲ πιστεύσαντες ἐκέλευον
 εἰσενεγκεῖν. Μετὰ δὲ τὸ ἄριστον ἡ Κλεοπάτρα δέλτον
 ἔχουσα γεγραμμένην καὶ κατασεσημασμένην ἀπέστειλε
 πρὸς Καίσαρα, καὶ τοὺς ἄλλους ἐκποδῶν ποιησαμένη
 πλὴν τῶν θυεῖν ἐκείνων γυναικῶν τὰς θύρας ἔκλεισε.
 20 Καίσαρ δὲ λύσας τὴν δέλτον, ὡς ἐνέτυχε λιταῖς καὶ ὀλο-
 φνυμοῖς δεομένης αὐτὴν σὺν Ἀντωνίῳ θάψαι, ταχὺ
 συνῆκε τὸ πεπραγμένον. Καὶ πρῶτον μὲν αὐτὸς ὤρησε
 βοηθεῖν, ἔπειτα τοὺς σκεψομένους κατὰ τάχος ἐπεμψεν.
 Ἐγγεγόνει δ' ὀξὺ τὸ πάθος. Ἀρόμῳ γὰρ ἐλθόντες καὶ
 25 τοὺς μὲν φυλάττοντας οὐδὲν ἠσθημένους καταλαβόντες,
 τὰς δὲ θύρας ἀνοίξαντες, εὐρον αὐτὴν τεθνηκυῖαν ἐν
 χρυσῇ κατακειμένην κλίνῃ κεκοσμημένην βασιλικῶς.
 Τῶν δὲ γυναικῶν ἡ μὲν Εἰράς λεγομένη πρὸς τοῖς πο-
 σίν ἀπέθνησκεν, ἡ δὲ Χάρμιον ἤδη σφαλλομένη καὶ κα-
 30 ρηβαροῦσα κατεκόσμη τὸ διάδημα τὸ περὶ τὴν κεφαλὴν
 αὐτῆς. Εἰπόντος δὲ τινος ὀργῆ· „Καλὰ ταῦτα, Χάρ-
 μιον.“ „Κάλλιστα μὲν οὖν“ ἔφη „καὶ πρόποντα τῇ το-

σοῦτων ἀπογόνῳ βασιλέων.“ Πλέον δὲ οὐδὲν εἶπεν,
 ἀλλ' αὐτοῦ παρὰ τὴν κλίνην ἔπεσε.

LXXXVI. Λέγεται δὲ τὴν ἀσπίδα κομισθῆναι σὺν
 τοῖς σύκοις ἐκείνοις καὶ τοῖς θροῖοις ἄνωθεν ἐπικαλυφθεῖ-
 955 σαν, οὕτω γὰρ τὴν Κλεοπάτραν κελεῦσαι, μηδὲ αὐτῆς 5
 ἐπισταμένης τῷ σώματι προσπεσεῖν τὸ θηρίον· ὡς δὲ
 ἀφαιροῦσα τῶν σύκων εἶδεν, εἰπεῖν· „Ἐνταῦθα ἦν ἄρα
 τοῦτο.“ καὶ τὸν βραχίονα παρασχεῖν τῷ δῆγματι γυμνώ-
 σασαν. Οἱ δὲ τηρεῖσθαι μὲν ἐν ὑδρίᾳ τὴν ἀσπίδα καθ-
 ειργμημένην φάσκουσιν, ἡλακάτη δὲ τινι χρυσῇ τῆς Κλεο- 10
 πάτρας ἐκκαλουμένης αὐτὴν καὶ διαγραφαινοῦσης ὀρη-
 σασαν ἐμφῦναι τῷ βραχίονι. Τὸ δὲ ἀληθὲς οὐδεὶς
 οἶδεν· ἐπεὶ καὶ φάρμακον αὐτὴν ἐλέχθη φορεῖν ἐν κνη-
 στίδι κόλλη, τὴν δὲ κνηστίδα κρύπτειν τῇ κόμῃ· πλὴν
 οὔτε κηλὶς ἐξήνθησε τοῦ σώματος οὔτε ἄλλο φαρμάκον 15
 σημείον. Οὐ μὴν οὐδὲ τὸ θηρίον ἐντὸς ὤφθη, συρμούς
 δὲ τινὰς αὐτοῦ παρὰ θάλασσαν, ἢ τὸ δωματίον ἀφεώρα
 καὶ θυρίδες ἦσαν, ἰδεῖν ἔφασκον. Ἔνιοι δὲ καὶ τὸν βρα-
 χίονα τῆς Κλεοπάτρας ὀφθῆναι δύο νυγμάς ἔχοντα λε-
 20 πτὰς καὶ ἀμυδράς· οἷς ἔοικε πιστεῦσαι καὶ ὁ Καίσαρ.
 Ἐν γὰρ τῷ θροιάμβῳ τῆς Κλεοπάτρας αὐτῆς εἰδωλον ἐκο-
 μίζετο καὶ τῆς ἀσπίδος ἐμπεφυκυίας. Ταῦτα μὲν οὖν
 οὕτω λέγεται γενέσθαι. Καίσαρ δὲ, καίπερ ἀχθῆσθαι
 ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς γυναικός, ἐθαύμασε τὴν εὐγένειαν
 αὐτῆς· καὶ ταφῆναι τὸ σῶμα σὺν Ἀντωνίῳ λαμπρῶς 25
 καὶ βασιλικῶς ἐκέλευσεν. Ἐντίμου δὲ καὶ τὰ γύναια
 κηδείας ἔτυχεν αὐτοῦ προστάξαντος. Ἐτελεύτησε δὲ
 Κλεοπάτρα μὲν ἐνὸς δέοντα τεσσαράκοντα ἔτη βιώσασα,
 καὶ τούτων δύο καὶ εἰκοσι βασιλεύσασα, συνάρξασα δὲ
 Ἀντωνίῳ πλείω τῶν δεκατεσσάρων. Ἀντώνιον δὲ οἱ 30
 μὲν ἔξ, οἱ δὲ τρισὶ τὰ πενήκοντα ὑπερβαλεῖν φασιν.
 Αἱ μὲν οὖν Ἀντωνίου καθηρέθησαν εἰκόνες, αἱ δὲ Κλεο-

πάτρας κατὰ χάραν ἔμειναν Ἀρχιβίου τινὸς τῶν φίλων αὐτῆς δισχίλια τάλαντα Καίσαρι δόντος, ἵνα μὴ τὸ αὐτὸ ταῖς Ἀντωνίου πάθωσιν.

LXXXVII. Ἀντωνίου δὲ γενεὰν ἀπολιπόντος ἐκ τριῶν 5 γυναικῶν ἑπτὰ παῖδας ὁ πρεσβύτατος Ἀντύλλος ὑπὸ Καίσαρος ἀνηρέθη μόνος· τοὺς λοιποὺς δὲ Ὀκταουία παραλαβοῦσα μετὰ τῶν ἐξ ἑαυτῆς ἔθρεψε. Καὶ Κλεοπάτρα μὲν τὴν ἐκ Κλεοπάτρας Ἰόβα τῷ χαριστάτῳ βασιλέων συνώκησεν, Ἀντώνιον δὲ τὸν ἐκ Φουλβίας οὕτω 10 μέγαν ἐποίησεν, ὥστε τὴν πρώτην παρὰ Καίσαρι τιμὴν Ἀγρίππον, τὴν δὲ δευτέραν τῶν Διβίας παίδων ἐχόντων, τρίτον εἶναι καὶ δοκεῖν Ἀντώνιον. Ἐκ δὲ Μαρκέλλου θυεὶν αὐτῇ θυγατέρων οὐσῶν, ἐνὸς δὲ υἱοῦ Μαρκέλλου, τοῦτον μὲν ἅμα παῖδα καὶ γαμβρὸν ἐποίησατο 15 Καίσαρ, τῶν δὲ θυγατέρων Ἀγρίππα τὴν ἑτέραν ἔδωκεν. Ἐπεὶ δὲ Μάρκελλος ἐτελεύτησε κομιδῇ νεόγαμος καὶ Καίσαρι γαμβρὸν ἔχοντα πίστιν οὐκ εὐπορον ἦν ἐκ τῶν ἄλλων φίλων ἐλέσθαι, λόγον ἢ Ὀκταουία προσήνεγκεν, ὡς χρὴ τὴν Καίσαρος θυγατέρα λαβεῖν Ἀγρίπ- 20 παν ἀφέντα τὴν ἑαυτῆς. Πεισθέντος δὲ Καίσαρος πρώτον, εἴτα Ἀγρίππον, τὴν μὲν αὐτῆς ἀπολαβοῦσα συνώκησεν Ἀντωνίῳ, τὴν δὲ Καίσαρος Ἀγρίππας ἔγημεν. Ἀπολειπομένων δὲ τῶν Ἀντωνίου καὶ Ὀκταουίας θυεὶν θυγατέρων τὴν μὲν Δομίτιος Ἀηνοβάργος ἔλαβε, τὴν δὲ 25 σαρφροσύνη καὶ κάλλει περιβόητον Ἀντωνίαν Δροῦσος, ὁ Διβίας υἱός, πρόγονος δὲ Καίσαρος. Ἐκ τούτων ἐγένετο Γερμανικὸς καὶ Κλαύδιος· ὃν Κλαύδιος μὲν ὕστερον ἤρξε· τῶν δὲ Γερμανικοῦ παίδων Γάιος μὲν ἄρξας ἐπιφανῶς οὐ πολὺν χρόνον ἀνηρέθη μετὰ τέκνου καὶ 30 γυναικὸς, Ἀγριππῖνα δὲ υἱὸν ἐξ Ἀηνοβάργου Λεύκιον Δομίτιον ἔχουσα Κλαυδίῳ Καίσαρι συνώκησε· καὶ θέμενος τὸν υἱὸν αὐτῆς Κλαύδιος Νέρωνα Γερμανικὸν

προσωνόμασεν. Οὗτος ἄρξας ἐφ' ἡμῶν ἀπέκτεινε τὴν μητέρα καὶ μικρὸν ἐδέησεν ὑπὸ ἐμπληξίας καὶ παραφροσύνης ἀνατρέψαι τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν, πέμπτος ἀπὸ Ἀντωνίου κατ' ἀριθμὸν διαδοχῆς γενόμενος.

5

[ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΙ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ.]

10

956 I. Ἐπεὶ τοίνυν μεγάλα περὶ ἀμφοτέρους γεγονόσι μεταβολαί, πρῶτον τὰ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐπιφανείας σκοπῶμεν, ὅτι τῷ μὲν ἦν πατρῷα καὶ προκατειργασμένα, μέγιστον ἰσχύσαντος Ἀντιγόνου τῶν διαδόχων καὶ πρὸ τοῦ Δημήτριου ἐν ἡλικίᾳ γενέσθαι τὰ πλεῖστα τῆς Ἀσίας 15 ἐπελθόντος καὶ κρατήσαντος· Ἀντώνιος δὲ χαλεπὸς μὲν ἄλλως, ἀπολέμου δὲ καὶ μέγα μηδὲν εἰς δόξαν αὐτῷ καταλιπόντος γενόμενος πατρός ἐπὶ τὴν Καίσαρος ἐτόλμησεν ἀρχὴν οὐδὲν αὐτῷ κατὰ γένος προσήκουσαν ἐλθεῖν, καὶ τοῖς ἐκείνῳ προπεποιημένοις αὐτὸς ἑαυτὸν εἰς- 20 ἐποίησε διάδοχον. Καὶ τοσοῦτον ἰσχυσε ἐκ μόνων τῶν περὶ αὐτὸν ὑπαρχόντων ὁρμώμενος. ὥστε δύο μόρας τὰ σύμπαντα ποιησάμενος τὴν ἑτέραν ἐλέσθαι καὶ λαβεῖν τὴν ἐπιφανεστέραν, ἀπὸν δὲ αὐτὸς ὑπερέταίς τε καὶ ὑποστρατήγοις Πάρθους τε νικῆσαι πολλάκις καὶ 25 τὰ περὶ Καύκασον ἔθνη βάρβαρα μέχρι τῆς Κασπίας ὤσασθαι θαλάσσης. Μαρτύρια δὲ τοῦ μεγέθους αὐτῷ καὶ δι' ἃ κακῶς ἀκούει. Δημητρίῳ μὲν γὰρ ὁ πατὴρ ἠγάπησε τὴν Ἀντιπάτρου Φίλαν ὡς κρείττονα συνικῆσαι παρ' ἡλικίαν, Ἀντωνίῳ δὲ ὁ Κλεοπάτρας γάμος 30 ὄνειδος ἦν, γυναικὸς ὑπερβαλομένης δυνάμει καὶ λαμπρότητι πάντας πλὴν Ἀρσάκου τοὺς καθ' αὐτὴν βασι- 28

λεῖς. Ἄλλ' οὕτως ἐποίησε μέγαν ἑαυτὸν, ὥστε τοῖς ἄλλοις μειζύων ἢ ἐβούλετο δοκεῖν ἄξιος.

II. Ἡ μέντοι προαίρεσις, ἀφ' ἧς ἐκτίσαντο τὴν ἀρχὴν, ἄμεμπτος ἐπὶ τοῦ Δημητρίου, κρατεῖν καὶ βασιλευῖν ἐν ἀνθρώπων εἰθισμένων κρατεῖσθαι καὶ βασιλευέσθαι ζητοῦντος, ἢ δ' Ἀντωνίου χαλεπὴ καὶ τυραννικὴ καταδουλουμένου τὸν Ῥωμαίων δῆμον ἄρτι διαφυρόντα τὴν ὑπὸ Καίσαρι μοναρχίαν. Ὁ δ' οὖν μέγιστον αὐτῷ καὶ λαμπρότατόν ἐστι τῶν εἰργασμένων, ὁ πρὸς Κάσιον καὶ Βροῦτον πόλεμος, ἐπὶ τῷ τὴν πατρίδα καὶ τοὺς πολίτας ἀφελέσθαι τὴν ἐλευθερίαν ἐπολεμήθη. Δημήτριος δὲ καὶ πρὶν εἰς τύχας ἐλθεῖν ἀναγκαίας ἐλευθερῶν τὴν Ἑλλάδα καὶ τῶν πόλεων ἐξελαύνων τὰς φρουρὰς διετέλεσεν, οὐχ ὥσπερ Ἀντώνιος, ὅτι τοὺς ἐλευθερώσαντας 15 τὴν Ῥώμην ἀπέκτεινεν ἐν Μακεδονίᾳ, σεμννόμενος. Ἐν τοίνυν ἐστὶ τῶν ἐπαινουμένων Ἀντωνίου, τὸ φιλόδωρον καὶ μεγαλόδωρον, ἐν ᾧ τοσοῦτον ὑπεραίρει Δημήτριος, ὥστε χαρίσασθαι τοῖς πολεμίοις ὅσα τοῖς φίλοις οὐκ ἔδωκεν Ἀντώνιος. Καίτοι ταφῆναί γε καὶ περιστά- 20 λῆναι κελεύσας Βροῦτον ἐκείνος εὐδοκίμησεν· οὗτος δὲ καὶ τοὺς ἀποθανόντας τῶν πολεμίων πάντας ἐκήδευσεν καὶ τοὺς ἀλόντας Πτολεμαίῳ μετὰ χρημάτων καὶ δωρεῶν ἀπέπεμψεν.

III. Ὑβρισταὶ μὲν εὐτυχοῦντες ἀμφότεροι, καὶ πρὸς 25 τρυφὰς ἀνεμίνοι καὶ ἀπολαύσεις. Οὐκ ἂν εἶποι δέ τις, ὡς Δημήτριον ἐν εὐπαθείαις καὶ συνουσίαις ὄντα πράξεων καιρὸς ἐξέφυγεν, ἀλλὰ τῇ περιουσίᾳ τῆς σχολῆς ἐπεισήγε τὰς ἡδονὰς, καὶ τὴν Λάμιαν ὥσπερ τὴν μυθικήν ἀτεχνῶς παίζων καὶ νυστάζων ἐποίητο διαγωγῆν. 30 Ἐν δὲ ταῖς τοῦ πολέμου παρασκευαῖς οὐκ εἶχεν αὐτοῦ τὸ δόρον κιττόν, οὐδὲ μύρων ᾧ δάδει τὸ κράνος, οὐδὲ γεραιωμένος καὶ ἀνθηρὸς ἐπὶ τὰς μάχας ἐκ τῆς γυναικω-

νίτιδος προῆει, κοιμίζων δὲ τοὺς θιάσους καὶ τὰ βακχεῖα καταπαύων ἀμφίπολος Ἄρεος ἀνιέρου, κατὰ τὸν Εὐριπίδην, ἐρίνετο καὶ δι' ἡδονὴν ἢ ἡδονίαν οὐδὲν ἀπλῶς ἔπαισεν. Ἀντώνιον δέ, ὥσπερ ἐν ταῖς γραφαῖς οὐρῶμεν τοῦ Ἡρακλέους τὴν Ὀμφάλην ὑφαιρούσαν τὸ ῥόπαλον 5 καὶ τὴν λεοντὴν ἀποδύουσαν, οὕτω πολλάκις Κλεοπάτρα παροπλίσασα καὶ καταθέλξασα συνέπεισεν ἀφέντα με- 957 τὰς περὶ Κένωβον καὶ Ταφόσιριν ἀκταῖς ἀλύειν καὶ παίζειν μετ' αὐτῆς. Τέλος δέ, ὡς ὁ Πάρις, ἐκ τῆς μάχης ἀπο- 10 δρὰς εἰς τοὺς ἐκείνης κατεδύετο κόλπους· μᾶλλον δὲ ὁ μὲν Πάρις ἠττηθεὶς ἐφυγεν εἰς τὸν θάλαμον, Ἀντώνιος δὲ Κλεοπάτραν διώκων ἐφυγεν καὶ προήκατο τὴν νίκην.

IV. Ἐτι Δημήτριος μὲν, οὐ κεκαλυμμένον, ἀλλ' ἀπὸ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου γεγονὸς ἐν ἔθει τοῖς Μακε- 15 δόνων βασιλευσιν, ἐγάμει γάμους πλείονας, ὥσπερ Ἀνσίμαχος καὶ Πτολεμαῖος, ἔσχε δὲ διὰ τιμῆς ὅσας ἐγγαμεν· Ἀντώνιος δὲ πρῶτον μὲν ὁμοῦ δύο γυναῖκας ἡγάγετο, πρᾶγμα μηδενὶ Ῥωμαίῳ τετολυμημένον, ἔπειτα τὴν ἀστὴν καὶ δικαίως γαμηθεῖσαν ἐξήλασε τῇ ξένῃ καὶ 20 μὴ κατὰ νόμους συνουσίᾳ χαριζόμενος· ὅθεν ἐκ γάμου τῷ μὲν οὐθέν, τῷ δὲ τὰ μέγιστα τῶν κακῶν ἀπήνησεν. Ἀσέβημα μέντοι τοσοῦτον δι' ἀσέλγειαν οὐθέν ταῖς Ἀντωνίου πράξεσιν ὅσον ταῖς Δημητρίου πρόσεστιν. Οἱ μὲν γὰρ ἱστορικοὶ φασὶ καὶ τῆς ἀκροπόλεως ὅλης εἰργε- 25 σθαι τὰς κύναις, διὰ τὸ τὴν μῆξιν ἐμφανῆ μάλιστα τοῦτο ποιεῖσθαι τὸ ζῶον· ὁ δὲ ἐν αὐτῷ τῷ Παρθενῶνι ταῖς τε πόρνας συνῆν καὶ τῶν ἀστῶν κατεπόρνευσεν πολλάς· καὶ οὐ τις ἂν ἤμισα τὰς τοιαύτας τρυφὰς καὶ ἀπολαύσεις οἶοιτο μετέχειν κακοῦ, τῆς ἀμόνητος, τοῦτο ἐνεστὶ 30 τῇ Δημητρίου φιληδονίᾳ, περιδόντος, μᾶλλον δὲ ἀναγκάσαντος οἰκτρῶς ἀποθανεῖν τὸν κάλλιστον καὶ σω-

φρονέστατον Ἀθηναίων, φεύγοντα τὸ καθυβρισθῆναι. Συνελόντι δὲ εἰπεῖν, Ἀντώνιος μὲν ἑαυτὸν διὰ τὴν ἀκρασίαν, Δημήτριος δὲ ἄλλους ἠδίκησε.

V. Πρὸς μέντοι γονεῖς ἄμεμπτον ἑαυτὸν εἰς ἅπαντα παρῆσθεν ὁ Δημήτριος· Ἀντώνιος δὲ τὸν ἀδελφὸν τῆς μητρὸς ἐξέδωκεν ἐπὶ τῷ Κικέρωνα ἀποκτείνειν, πρῶγμα καὶ καθ' ἑαυτὸ μισρὸν καὶ ὠμόν, ὡς μόλις [ἀν*] Ἀντώνιον ἐπ' αὐτῷ συγγνώμης τυχεῖν, εἰ σωτηρίας τοῦ θείου μισθὸς ἦν ὁ Κικέρωνος θάνατος. Ἀτοίνυν ἐπιώρησαν ἀμφοτέροι καὶ παρεσπόνθησαν, ὁ μὲν Ἀρτάβαζον συλλαβῶν, ὁ δὲ Ἀλέξανδρον ἀποκτείνας, Ἀντωνίῳ μὲν ἔχει τὴν πρόφασιν ὁμολογουμένην· ἀπελείφθη γὰρ ἐν Μήδοις ὑπὸ Ἀρταβάζου καὶ προεδόθη· Δημήτριον δὲ πολλοὶ λέγουσι ψευδεῖς αἰτίας, ἐφ' οἷς ἔδρασε, πλασάμενον κατηγορεῖν ἀδικηθέντα, οὐκ ἀδικήσαντα ἀμύνασθαι. Πάλιν δὲ τῶν μὲν κατορθωμάτων αὐτουργὸς ὁ Δημήτριος γέγονε· καὶ τούναντιον ὁ Ἀντώνιος, ἐν οἷς οὐ παρῆν, καλλίστας καὶ μερίστας διὰ τῶν στρατηγῶν ἀνηρεῖτο νίκας.

VI. Ἐξέπεσον δὲ τῶν πραγμάτων ἀμφοτέροι μὲν δι' αὐτούς, οὐ μὴν ὁμοίως, ἀλλ' ὁ μὲν ἐγκαταλειφθεὶς, ἀπέστησαν γὰρ αὐτοῦ Μακεδόνες, ὁ δὲ ἐγκαταλιπῶν, ἔφυγε γὰρ τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ κινδυνεύοντας· ὥστε τοῦ μὲν ἔγκλημα εἶναι τὸ δυσμενεῖς οὕτω πρὸς αὐτὸν ἀπεργάσασθαι τοὺς μαχομένους, τοῦ δὲ τὸ παρεσκευασμένην εὐνοίαν τοιαύτην καὶ πίστιν ἐγκαταλιπεῖν. Τὸν δὲ θάνατον οὐδετέρου μὲν ἔστιν ἐπαινεῖσαι, ψεκτὸς δὲ ὁ Δημήτριου μᾶλλον. Αἰχμάλωτός τε γὰρ ὑπέμεινε γενέσθαι, καὶ καθειρωθεὶς ἠγάπησεν ἐπικερδᾶναι τριετίαν ὀλῆν καὶ γαστροὶ καθάπερ τὰ ζῶα χειροήθης γενόμενος. Ἀντώνιος δὲ δειλῶς μὲν καὶ οἰκτρῶς καὶ ἀτίμως, οὐ μὴν ἀλλὰ πρό γε τοῦ κύριον γενέσθαι τὸν πολέμιον τοῦ σώματος ἑαυτὸν ἐξήγαγεν.